LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis, Medici Clarissimi,

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBRI NOVEM,

Denuò à J. PERIO recogniti, & hac postremâ editione, expurgatis quàmplurimis mendis, novo nitori restituti, & duo Indices additi;

Quibus accessit ejusdem Auctoris

LIBER DE NÆVIS

Cum Indice.

DORDRECHTI,

Apud Vinçentium Caimax, Bibliopolam.

Anno cIↃ IↃ c L.

PERILLUSTRI,

& Excellentissimo Viro,

D. JOANNI PREVOTIO,

Medicinæ Doctori, & Professori Primario,

Paulus Frambottus, Bibliopola Patavinus S.

EA est virtutis pulchritudo, ut externis etiam sensibus subtracta, ex vestigiis, in præclaro pectore impressis, elucescat, & mirabiles sui excitet amores. Non abibo longiùs, Te te, Prevoti Perillustris & Excellentiss^{e}, exemplum statuo, in quo raræ virtutis, & solidæ doctrinæ grata quædam conspirat harmonia, ut communi doctorum calculo, & famæ publicæ testimonio apex eruditionis meritò audiaris. Nec enim sola Philosophia & Medicina, quam cum summa laude doces & exerces, te ad unguem expolivit, sed etiam aliæ disciplinæ tibi, assiduo suo cultori, singularia ornamenta se debere fatentur. Quæ res cùm notior sit, quàm ut ego tenui stylo & filo prodam & probem; tum omnes in tui amorem tacitâ quâdam illecebrâ

cebrâ pertrahit. Ego verò, ut observantiam, qua te colo & veneror, publicè testarer, diu multumque cogitavi: sed nusquam mihi commodior sese obtulit occasio, quàm cùm novam, eamque longè emendatiorem editionem Cautionum Medicarum celeberrimi viri Ludovici Septalii pararem: quam proinde sub felicis tui nominis celebritate emitti curavi, planè persuasus, opusculum hoc, mole quidem exiguum, pondere maximum, genuinum fœtum summi viri, qui sibi tot scriptis monumentis posteritatem devinxit, tibi, viro doctissimo, & de Medicina præclarè merenti, gratissimum fore. Quare si serena fronte hoc, quidquid est libelli, argumentum meæ in te observantiæ, susceperis, meque solita benevolentia amplexus fueris, candidiore hostiâ me litasse existimabo.

Vale.

PRÆ-

PRÆFATIO

Autoris ad Lectorem.

QUia videbam fore, ut hic labor meus incurreret in varios ſermones eorum, qui vel inſtituti rationem averent cognoſcere, vel fortaſſe cognitam improbarent; utrique hominum generi ſatisfacere primùm omnium in animo habeo. Cùm ab juvenilibus annis ad hoſce jam exactæ ætatis terminos ita Medicam hanc factitaviſſem artem, ut ſimul alias, homine libero dignas, artes aſſectarer & colerem; expoſtulavêre mecum amici homines, quòd in omni litterarum genere plus aliquantò viderer ponere laboris, ac ſtudii, quàm in hac ipſa facultate, unde nominis, ac vitæ ſplendor nobis petitur univerſus. Quippe ajebant, noſtros in Hippocratem, & in Ariſtotelis Problemata Commentarios, itemque de Nævorum varietate Commentarium, quamvis ad ipſos Medicinæ fontes haud dubiè pertinerent, non tamen attin-

gere consvetudinem, & usum artis, & æquum esse, ut quadraginta annorum, quot fermè contrivimus in hoc Medico negotio, fructus aliquis ad publicam utilitatem exstaret. Justa omnino, & plena sensus humanissimi visa est querela, fecimusque libenter, ut animum, & cogitationem à nostris oblectamentis ad commune beneficium avocaremus. Verùmenimverò, cùm attenta meditatione mecum ipse considerarem, ecquis in tanta librorum varietate vacuus locus industriæ meæ relictus foret, ita reperiebam, omnia, quæcunque vel scientiæ pervestigatione, vel disserendi subtilitate tradenda essent, explicâsse magnos viros, quorum nec vincere, nec æquare gloriam possem. Ita nova cura sollicitabat animum meum, & haud sanè mediocriter angebar. Nam neque placebat actum agendo tempus conterere, neque certando cum excellentibus ingeniis mereri reprehensionem, & cavillos, & rectè monentibus, atque cohortantibus amicis animus erat satisfacere. In hac fluctuantis animi sollicitudine diù multumque volutatus, animadverti tandem, locis aliis omnibus occupatis, eum vacare, qui veluti mores artis, & quotidianam disciplinam contineret. Nam etsi partem hanc ipsam attigêre permulti, veriùs tamen attigêre, quàm ad plenum sunt executi:

Et plerumque ita variant opinionibus, atque ſententiis, ut haud fermè vera ratio poſſit extricari. Quamobrem vel inchoata perficiendo, vel colligendo diſperſa, vel contraria conciliando, vel omnia complectendo viâ quâdam, & ratione videbar aliquid conferre poſſe viciſſim arti, quæ nobis & vitæ dignitatem, & commoda rei familiaris, & gratiam, & amicos, & vitam denique ipſam confert, velut æmula Fortunæ, certè divinæ opis adminiſtra. Cæterùm ſciant, quorum in manus hæc noſtra cura pervenerit, ſummam eſſe voti, ut, vergente jam ætate, patriæ proſimus extremo conatu, cætera concupiſcere, vel ſequi deſitum mihi eſſe. Sciant item, quamvis certiſſima hæc ſit, & ſimpliciſſima experimentorum diſciplina, quam tamdiu tractando calamitates humani corporis in ipſo præſertim Valetudinario Mediolanenſi, theatro morborum omnium, hauſimus, haud tamen pugnaciter nos defendere quidquam, & affirmare. Sententiam meam expono, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vitet, ſumat juventus, quæ prodit nunc primùm ad publicæ valetudinis curam.

Index Librorum.

Primus Liber *Animadversiones & Cautiones continet, quæ ad Medicum pertinent, quatenus Medicus est, & procæmii loco esse poterit.*

Secundus *eas, quæ in recta victusratione, potissimum in acutis occurrunt.*

Tertius *eas, quæ ad Pharmaceuticum negotium pertinent.*

Quartus *eas, quæ in sanguinis missione obveniunt.*

Quintus *eas, quæ in curandis febribus observari debent.*

Sextus *in iis versatur, quæ ad morbos particulares à capite ad membra naturalia pertinent.*

Septimus *eas comprehendit, quæ in reliquis morbis observandæ sunt.*

Octavus *eas continet, quæ ad vulnera curanda pertinent.*

Nonus *eas, quæ ad Medicamenta componenda pertinent.*

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER PRIMUS,

continens eas,

Quæ ad Medicum pertinent, quatenus Medicus est, qui proœmii loco esse poterit.

MEDICUS pietatis, & religionis maximè sit cultor, atque ad eandem ægros conetur revocare.

Medicus pietatis cultor.

2. Habitu corporis in omnibus sanitatem præ se ferat, quantum peculiaris ejus natura concesserit: putant enim plerique hominum, siqui minùs feliciter corpus dispositum habeant, eos neque aliis consulere posse. Hipp. *lib. de Medico*. nam ajunt: *Curet primùm se, & tunc me illi dabo.*

Sanitatem præ se ferat.

3. Caveant igitur Medici, ne se valetudinarios prædicent; & si quando periodicis morbis tentantur, cur illos evitare nequeant, ostendant; quomodo autem facilè illos evincant, etiam doceant.

Non sit valetudinarius.

4. Sit studiosus externæ munditiei, manibus potissimùm, unguibus, capillis, & barbâ. Ex Hipp. *lib. de Medico*.

Studiosus munditiei esto.

 5. Caveat

Non excedat in ea.

5. Caveat tamen excessum, ne in mollitiem cadat, néve excrementorum alvi, lotii, & excretorum per tussim conspectum aversari credatur.

Vestitu decorus.

6. Vestitu utatur decoro. Hipp. *lib. de Medico.* Caveat, ne in suspicionem ampullosi artificis cadat, & Sophistæ, quem depingit suis coloribus Hippocrates *lib. de decenti ornatu*, his verbis: *Ii enim conventu facto, ambitiosa & quæstuosa sua professione decipientes, in urbium circulis versantur. Quos ex vestitu, & cæteris ornamentis quis cognoscere poterit. Quin etiam, quò sumptuosiùs ornati fuerint, eò majore odio aversandi, & ab eis, qui eos circumspexerint, fugiendi. Ex usu autem fuerit, contrarium in his spectare, quibus non inest exquisitus, neque curiosus ornatus, qui sese & cultus venustate, & frugalitate, non tam ad superfluam curiositatem, quàm ad optimam existimationem, prudentiam, & animi moderationem comparârunt.* Cùm enim illi doctrinâ sibi auctoritatem comparare nequeant, splendore auri, vestium cultu medico, ac servorum grege eam comparare student; quos ridens Aristophanes *in Nebul.* joco vocat σφραγιδονυχαργοκομήτας, quòd digitos ad ungues usque annulis ornent.

In odoribus qualis.

7. Odoratis utatur; caveat tamen, ne morbi inde concitentur: sæpè enim moschum, & similia redolentes hystericas mulieres enecant. Sint igitur temperata omnia.

Medicus in omnibus præstans qualis.

8. Qualis esse debeat Medicus in omnibus præstans, non aliis verbis, quàm Hippocratis describendus videtur, *lib. de decenti ornatu.* In reliquo vitæ cultu minimè sint diffluentes, aut superflui; id est, honesti in omnibus, studentes, dicto, nec facto suas actiones ultrà, quàm decet, jactantes,

jactantes, sed cum candore, veritate, & integritate, sepositâ omni simulatione, sincerè omnia repræsentantes; in hominum concursibus graves; ad respondendum, & docendum faciles, & appositi; adversus altercantes graves, & pro veritate constantes; in similium amicitiis contrahendis prospicientes; cum omnibus humani, familiares, & affabiles; in seditiosis contentionibus taciturni, eósque audiant patienter, & in respondendo, si effugere non possint, modesti, & quasi cogitabundi prudenter respondeant; errores aliorum ita corrigant, ut non reprehensionem, sed veritatem ob oculos sibi præfixisse ostendant. In occasione prudenter captandâ, & cognoscendâ oculati. In victu frugales, & paucis contenti; liberales sint, non sordidi, aut petaces. Patientes sint in occasione exspectandâ, neque sinant se, aut ægri, aut assistentium precibus, aut importunis verbis vinci, aut ad medicamentum ante tempus dandum, aut solidiores cibos, vinúmque concedendum. Non sint taciturni, neque loquaces, sed in eâ re moderationem servent; promptitudinem tamen, datâ occasione, ad ratiocinandum ostendant, nihil sine demonstratione proferentes; non barbarè, aut populariter loquantur, sed cum assistentibus, & ægro eleganter, & purè, cum Medicis Latinè. Rectè sciat persuadere; nam Plato 1. *de Legibus* vult, ut primùm doceat, & persuadeat Medicus, quid sit ægro faciendum, & non priùs imperet, ita promptiùs parebit. Quare dicebat Aristoteles: *Parebo lubens, si vera hæc, quæ dicis, esse demonstraveris.* Honores per se contemnant, ambitione carentes; sed ob virtutem, cujus comes est gloria, pro ipso etiam honore

honore certent, virtutem tamen, certâ ratione ſtabilitam, libenter admittant, ne opinionis ſuæ nimium ſtudioſi videantur.

Non inani gloria, aut ſui amore tentetur.

9. Caveant maximè, ne inani gloriâ, aut nimio ſui amore tententur; illâ enim, quod neſciunt, diſcere præ pudore renuunt, ne inſcitiam cum rubore prodant: per alium verò eò perveniſſe ſe perſuadent ſibi, quò pergendum erat.

Nullius ſit ſectæ.

10. Ne ſe alicujus ſectæ, tanquam mancipium, addicant; nec jurent in alicujus auctoris ſententiam, ſed nudam tantùm ſectentur veritatem, illíque ſoli ſubſcribant.

Qualis in congreſſibus.

11. Medicorum congreſſus, & conſultationes libenter admittant, illud obſervantes, ut in iis ſuperflua omnia devitent, nihil ad pompam proponant, contradicendi ſtudio non ducantur; ſed eum ſolum ſibi finem præfigant, ut morbum evincant, ac priſtinam reſtituant ſanitatem.

Conſultationes fiant, ſecluſis arbitris.

12. Congreſſus hi, & plurium Medicorum conſultationes, ſecluſis arbitris, fiant, neque affines, & domeſtici admitantur: liberiùs enim ſic proferuntur ſententiæ, atque facta à primo Medico, ſi quando correctione indigent, corrigi liberè poſſunt ſine notâ ignorantiæ; quæ ſi firmis rationibus erunt firmata, facilè à Medico admittentur; quæ ſi palàm, & domeſticis audientibus proponantur, ab eodem mordicus defendentur, etiam ſi falſum defendere ſe cognoverit, ne, ſi mors ſubſequatur, illius cauſa in eum referatur. Unde perpetua diſſidia inter Medicos oriuntur, quod antiqui Patres noſtri, in hac noſtrâ urbe, & noſtro Collegio obſervantes, lege caverunt, ne conſultationes Medicæ publicè haberentur; unde etiam tanta concordia inter Medicos magnæ hujus urbis ſemper perſeveravit,

veravit, ut inter tam multos vix unum reperias, qui alium ad Medicas consultationes non admittat.

13. Sylvam medicamentorum præstantissimorum, ad morborum genus quodcumq; promptam, ad manus habeant; ne, ingruente morbo, ac inducias non faciente, veluti in salo hærere videantur.

Sylvam medicamentorum ad manus habeat.

14. Ut selectiora quædam, & experta, sæpiúsque experientiâ confirmata habere eos convenit, ita illa in arcanis ita habere non decet, ut etiam aliis communia non faciant.

Secreta remedia non habeat, sed cõmunicet.

15. Sit re, & opere Medicus, non famâ, aut nomine tantùm; quod ut assequatur, his omnibus præditum esse oportet, de quibus Hipp. *lib. de Lege.* Nam excoli optimè debent hominum ingenia, si ad perfectionem in hac facultate pervenire debeant. Qualis enim in terris nascentium est cultura, talis etiam Medicinæ cognitio. Indigemus igitur *Natura*, *Doctrina*, *Moribus generosis*, *Loco*, *ad discendum accomodato*, *Institutione à puero*, *Industria*, *&* *Tempore*. *Natura nostra veluti ager est; dogmata verò docentium veluti semina sunt. Institutio à puero respondet opportuno tempori, quo semina terræ committi debent. Locus studiis aptus est, veluti ambiens aër, à quo è terra nascentibus nutrimentum accedit. Industria, & studium cultura est. Tempus tandem hæc omnia confirmat, ut perfectè nutriantur.*

Quomodo excolendus.

16. Exercitationem medicam sub docto, & perito viro facere non dedignetur, neque erubescat difficilia quæque perscrutari, atque de obscuris interrogare: sic per aliquod temporis intervallum in magnis urbibus sese exerceat, non statim in vilibus oppidis, stipendio constituto, quod

Exerceat se sub perito Medico.

quod plerique faciunt, ad medicinam faciendam sese accingat.

Modestè domos ingrediatur.

17. Modestiâ quâdam accinctus ægrotantium domos ingrediatur; quâlibet enim horâ virgines, matronæ occurrunt, ut continentiam omnibus in rebus & habere, & repræsentare teneatur.

Cum mulierculis, & imperitis de rebus medicis non disserat.

18. Cum imperitis, & mulierculis de morborum causis, aut præsidiis adhibendis non agat; sed necessaria solum proponat: solent enim imperiti Medici, ut gratiam apud multos aucupentur, hoc medio mulieres & imperitos seducere, quasi illas multi facientes, ut, si quando morbis tententur, eos ad curationem accersant.

Gratis aliquando curandum.

19. Gratis aliquando medendum tum pauperibus, tum veris amicis, ne aut sordidi animi, aut minùs grati notam subire cogantur.

Mercedem promptè accipiat.

20. Neque tamen velim, Medicos mercedem, aut datam non recipere, aut oblatam quasi aversari, aut exhibitam, quasi cum rubore, aut veluti furtim excipere: si enim promptè mercedem recipere viderit, sibi æger persuadebit, Medicum illius curationem libenter suscepturum, neque quippiam eorum omissurum, quæ pro sanitate introducendâ fuerint peragenda. Mercede autem non receptâ, aut dubitabit, toto animo curationem non suscepisse, aut certè dignum illum eâ non se cognoscere; unde contemptus, & existimationis non levis jactura. Sunt enim, qui hac ratione multorum curationes aucupentur, quibus cùm expectationi præmium non postmodùm correspondeat, aut molestiam, & onus illud sine fructu sustinere coguntur, aut mussitantes, & in angiportu de ingrati animi

vitio

vitio conquerentes, quasi ridiculi, amissis laboribus, & laborum præmiis, deseruntur, aut etiam exploduntur, aliis in illorum locum electis.

21. Impium est, magno morbo urgente, de mercede pacisci: ut enim in nobili hac arte semper hoc indignum videtur, ita urgente morbo, impium: occasio enim medendi sæpe avolat, dum de mercede æger deliberat: hujus enim opportunitatis momenta redire nequeunt, &, eâ elapsâ, inclinatio fit ad mortem, aut ad deterius.

De mercede non paciscatur.

22. At ne etiam, si quem ingratum futurum arbitretur, in periculis deserat; satiùs enim semper fuit, ingratos etiam futuros humanitate servare, quàm inhumaniter ob ingratitudinis metum deserere: & meliùs multò est, à morbo evalescentibus exprobrare, quàm calamitosè affectos deserere. Hipp. *in Præceptionibus*.

Ingratos in necessitatibus non deserat.

23. Ne immoderatè, aut immodestè nimiâ cum jactantiâ nimium polliceatur: nimia enim ante curationem pollicitatio excusationem post curam requirit.

Non sit jactabundus, & nimius pollicitator

24. Nec ratione in curandis morbis solùm nitatur, nec usu, aut nudâ experientiâ: claudicat enim Medicus, alterutro horum crure destitutus. Ratio igitur ab experientiâ incipiat, & in eam etiam desinat: Experientia autem ducem habeat rationem, & in eam denique terminetur; utra enim per se indigens, altera alterius auxilio eget.

Doctrina, & usu polleat.

25. Non inhumanâ severitate ubique utatur, sed secundum conditionem hominum se gubernet; nonnumquam gratis curet, vel ob gratitudinis memoriam, vel præsentem existimationem, ne

Non sit severus.

ne avaritiæ notam incurrat. Quòd si occasio exercendæ liberalitatis sese obtulerit, vel peregrino, vel egeno omnino succurrat: Si enim adfuerit benignitas, aderit etiam, artificio comparatus, arti amor. Adeò ut quidam ægri, etiamsi sentiant morbum suum calamitosum esse, tamen propter Medici benignitatem sibi persuadeant, se ad sanitatem redire posse. Hipp. *in Præceptionibus.*

In sermonibus varius pro ægrorum varietate.

26. Pro laborantium variâ naturâ, & conditione in congressibus, & sermonibus conferendis orationem instituat, & materiam sibi deligat: alio enim modo cum viro Philosopho est disserendum, & alio cum Aulico; diversa est ratio alloquendi puellam virginem, & matronam gravem: cum bibace aliquid de vino loquetur, de frigidæ, & limpidæ aquæ deliciis cum abstemio; & sic in singulis.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER SECUNDUS,

continens eas,

Quæ in recta victus ratione, potißimum in acutis, occurrunt.

QUamvis acutâ febre laborantibus victus tenuis conveniat, pro varietate acutiei immutandus, & ut materiæ concoquendæ natura magis possit vacare, atque morbo & symptomatibus conflictata, cibo etiam & crassiori, & pluri oppressa, non succumbat. † Virtute tamen debili per se ipsam existente, & non vi morbi, aut forma victûs per unum gradum, aut saltem quantitas erit augenda. Si verò vi morbi debilis reddatur, ut aliquo modo quantitas augeri potest, ita nunquam forma victûs erit immutanda.

Victus in acutis tenuis, cur.

† Victus, virtute per se debili, augendus etiam in forma; si vi morbi, solum in quãtitate.

2. ‡ In virium imbecillitate alia sit ratio victûs in quantitate, si per resolutionem fiat; & alia, si per aggravationem: in hac enim parùm, & raro; in illâ parùm, & sæpè cibus offerendus est.

‡ In virium imbecillitate cibus parum, & rarò, si per aggravationem: si per resolutionem, parum, & sæpè dandus.

Victus immutandus ratione temperamentorum.

3. Victûs forma, & quantitas, licet ab Hippocrate & Medicis præſcribatur definita pro conditione morbi, & virtutis; cautio tamen maxima adhibenda eſt reſpectu naturalis temperamenti, cùm alios ad inediam minùs idoneos videamus, alios jejunio ne tantillum quidem debilitari. Quare augendam in illis quantitatem dicimus; quin & formæ gradum aliquando immutandum, ut in calidis, & calidis & ſiccis obſervamus, in quibus niſi id fiat, & acuuntur magis febres, aduruntur humores, & exhauriuntur ſpiritus; unde in animi deliquia, ſyncopas, & maraſmum denique terminantur ægri.

Victus immutandus ratione habitus corporis.

4. Cautio etiam adhibenda eſt in victu inſtituendo, qualis ſit corporis habitudo, an mollis, laxa, poris pervia; an ſolidior, toroſa, & durior: in illâ enim quantitas erit cibi augenda, in hac potiùs minuenda.

Victus immutandus ratione diſpoſitionis ventriculi.

5. Habenda etiam maximè eſt ratio ventriculi: Si enim vegetus ſit, calore, & multo ſenſu præditus, aliquantò plus illi erit concedendum: ſi ad coctionem iners, & calore deſtitutus, ſubtrahendum de quantitate erit.

Cibi quantitas mutanda reſpectu ſexus.

6. Viris, quàm mulieribus, iracundis, & robuſtis, quàm puſilli animi homuncionibus plus ſemper eſt concedendum.

Pueris, & adoleſcentibus plùs cibi concedendum, quàm ſenibus.

7. In ætatibus, ut pueris, & adoleſcentibus plura ſunt concedenda, tum ob difflationem nimiam, & ob caloris robur, & ob teneram, mollémque ſubſtantiæ compagem, tum quòd perenni quodam corporis motu agitati facilè exhauriuntur: ita ſenibus liberiùs etiam jejunium poteſt imperari. Cave tamen, ne inter ſenes decrepitos collocaveris; hi enim, cùm virium imbecillitate tententur, ac ſpirituum paucitate, ut

Decrepitis parum, & ſæpè.

pauca

pauco cibo sunt reficiendi, ne paucus calor à multo suffocetur; ita sæpè cibandi, ne consumantur. 1. *Aphor*. 14.

8. In quantitate verò, qualitate, numero exhibitionum, ac formâ victûs, & consvetudini, & regioni multum tribuendùm censebat Dictator noster, 1. *Aphor*. 17. quia quorum ventriculus semel, aut bis humescere, intumescere, & concoquere consvevit, si defraudetur, mutatâ consvetudine, temperamentum, habitum, & actionem immutat. Et si multa & ingerere, & concoquere solito, aut potionem simplicem, aut sorbitiunculam exhibeas, in marcorem citò induces, ac vires vitales quàmprimùm destrues.

Victus ratio pro varietate consvetudinis, & regionis est mutanda.

9. Cavendum etiam in quantitate cibi præscribendâ in febribus, ne semper, & omnibus anni temporibus eandem definiamus, cùm hyeme, & vere, quòd ventres tunc naturali calore maximè abundent, unicâ exhibitione plus sit exhibendum: hoc enim est, quod docebatur ab Hippocrate, 1. *Aphor*. 15. Æstate autem, & autumno, cùm calor langueat, minor quantitas singulis vicibus erit concedenda, sed sæpiùs repetenda, ut calor, qui dissolvitur, possit instaurari: quod insinuavit 1. *Aphor*. 18.

Hyeme plus concedendum, sed rarius; Æstate minus, sed sæpius.

10. Cautio tamen sit, ut æstate, si partitas exhibitiones, & quantitatem totam, aut unius diei, aut integri quatridui metitus eris, major sit quantitas, minor autem hyeme: nam hyeme minor adest necessitas, quòd tunc minùs resolvatur corpus; æstate autem copiosiori cibo, sed partitis vicibus concesso, & imbecillitati caloris satisfaciemus, minus singulâ vice exhibentes, & multæ resolutioni, sæpiùs cibum exhibentes: quod Galenus insinuavit, 1. *de rat. vict. in acut.*

Æstate quomodo plus concedendum in acutis.

44. ubi enumerans, quæ ad cibi in ægris ſubtra-ctionem faciunt, unum id eſſe inter alia ſcribit, quòd hyeme quis laboret, minus enim tunc cibi erit offerendum: recenſens autem, quæ ad cibi adjectionem faciunt, unum eſſe dixit, ſi æſtate laboret, quod Avic. 1. 4. *Tract.* 2 *cap.* 8. de cibatione febricitantium in generali agens confirmavit.

Hyeme quando minùs nutriendum.

11. Obſervandum autem, prædicta non perpetuam habere veritatem, neque ratione corporum, neque ratione temporum anni: aliqua enim dantur corpora, quorum naturalis calor adeò eſt imbecillis, ut à frigiditate hyemis facilè evincatur, calore verò æſtatis quaſi foveatur: alia etiam, ſive occultâ quâdam, & nobis incognitâ proprietate, in aliquibus dictorum temporum anni, in robore virium, aut imbecillitate, proportione non reſpondent diſpoſitionibus, ex anni temporibus profluentibus; aliquos enim videas æſtate robuſtiores reddi, quàm hyeme; & alios fortiores autumno, quàm vere. In his in ratione victûs inſtituendâ, potiſſimùm reſpectu quantitatis, id, quod proximè dictum eſt, non erit ſervandum, tum in quantitate continuâ, tum in diſcretâ. Et hyeme pauciora, ſed ſæpiùs; æſtate plura, ſed rariùs erunt concedenda; & anni tempora, ſi naturalem non ſervaverint naturam, victum inſtituendum oſtendent pro ratione temporis, cujus naturam induerunt.

Victus forma in acutis varianda pro varietate regionis.

12. Forma etiam victûs pro regionum varietate, & locorum conſuetudine aliquo modo eſt immutanda, & quidem eâdem ſervatâ proportione per gradus, ut in quantitate variandâ ratione temporum obſervandum diximus. Unde laudandus Aver. 7. *Collect. cap.* 10. aſſerens, in

in suâ regione, nempe in Hispaniæ parte calidiori, tenuissimam diætam esse, aut cremorem hordei, aut panem, aut incisum, aut friatum ex aquâ coctum; cùm antiquis, & Galeno potissimùm esset aut omnimoda quatriduana inedia, aut ad summum melicratum; sic tamen, ut victûs forma solùm per gradum unum immutetur, non autem transitus fiat, non à gradu ad gradum, sed à tenui ad medium, & aliquando etiam, ut dicam posteà, ad plenum, quasi Petronæ sectatores, quod in multis Italiæ nobilissimis Provinciis, & apud Hispanos, & Gallos passim fieri observamus. Pro variandâ verò hac victûs ratione respectu regionum etiam juxta præcepta Hippocratis legendus est pulcherrimus ejus liber *De aëre, aquis, & locis*, qui etiam luculentis Commentarijs à nobis est illustratus.

13. Ex vitæ instituto, ex arte etiam, quam exercent, desumenda erit à Medico & forma quandoque victûs, & quantitas, eáque utraque mutanda, prout magis, minúsve & laboribus solidiores partes colliquantur, & humores, spiritúsve exhauriuntur.

Vitæ institutum mutat formam victus in acutis.

14. In quantitate etiam præscribendâ anteactæ vitæ rationem habere non parvi momenti est: si enim lautè altus sit, si plura ingesserit, subtrahenda erit quantitas: si verò jejunaverit, & pauca, eáque concoctu facillima assumpserit, per aliquod temporis intervallum quantitas erit augenda, aut formæ gradus.

Victus mutandus ex anteacta vita.

15. Cùm à morbi longitudine, aut brevitate distantiâque status morbi maximè desumatur, & forma victûs, & aliquâ ex parte quantitas, ut virtutis, ad quam omnis victûs ratio, maximè habeatur

Morbus cùm ignoratur, attenuandum quomodo, & cur.

habeatur ratio, optimè consultum Medicis, & ægris censemus, quod ab Avic. constitutum est: *Cum ignoras ægritudinem, subtilia regimen:* id enim in morbis, à materiâ pendentibus, omnino intelligendum est: brevi enim illo temporis intervallo materia non augetur, nec virtus distrahitur à proprio fungendo munere agendi in materiam: interim enim suis se signis morbus, & materia, faciens morbum, facilè ostendet.

In principio cur tenuiùs aliquando cibandum.

16. Ut verissimum est Medicorum illud præceptum, & commune tam diuturnis morbis, quàm acutis; *In statu tenuiori victu utendum esse, quàm in principio*; quoniam tamen sæpenumerò evenit ob ingluviem in aliquibus civitatibus, ventriculos primis statim diebus, qui principio debentur, crudis humoribus esse refertos, in iisdem etiam tenuiori victu, quàm per principium liceret, uti, & aliquando etiam tenuiori, quàm in statu, cùm & inedia aliquando omnimoda conveniat, oportere censendum est. Celsus *lib. 2. cap. 16.* dicebat: *Initia morborum primùm famem, sitimque desiderant.*

Acutis in febribus tenuiùs cibandum, quàm in aliis acutis.

17. Laudanda illorum est distinctio in tenui, aut crasso victu instituendo in acutis, & diuturnis morbis; quòd in febribus acutis tenuior esse debet, datâ eâdem brevitate, quàm in aliis acutis morbis, quòd in illis magis coctioni incumbendum sit, quàm virtuti, ac majora subsint symptomata: in diuturnis autem febribus minùs tenuiter alendum est, quàm in aliis diuturnis morbis, quòd in illis major, quàm in his fiat virium exsolutio, & propterea etiam magis in febribus virtuti est prospiciendum.

Tenuissimo victu utendum in sta-

18. Cùm Hippocratis aphoristicæ sententiæ quàm maximè universales esse soleant ea itidem,

quæ

quæ lib. 1. proposita est numero 8., quâ asseritur: *Cùm morbus in suo vigore constiterit, tenuissimo victu utendum est*, ut universalis sit, omnibúsque morbis conveniat, de statu intelligenda erit, qui ex magnitudine symptomatum sumitur: sic enim tam vera erit in morbis, non servantibus materiam ad unam Criticam expulsionem, quàm in servantibus, secùs quàm communiter Medici crediderint, qui Aphorismum illum solùm verum esse censuerunt in morbis, servantibus materiam ad unam criticam expulsionem, de statu arbitrantes Hippocratem loqui, qui à coctione sumitur: in quo observârunt, Hippocratem 1. *de victu. acut.* 22. in morbo, non servante materiam ad unam criticam expulsionem, ut in pleuritide, in statu penes coctionem pleniùs nutriendum statuisse. Quòd si statum penes magnitudem symptomatum etiam in iis morbis sumamus, ut in pleuritide, etiam tenuissimo victu utitur *eodem lib. text.* 21. Cùm os amarescit, & siccus morbus est, tenuiùs erit alendum; tunc enim, etiamsi sit principium, aut augmentum penes coctionem, in statu tamen penes symptomata constitutus est morbus.

tu semper 1. Aph. 8. verissimum de statu penes symptomata.

19. Quamvis verissima Hippocratis sententia, 1. *Aphor.* 7. tenuissimâ diætâ utendum esse, ubi morbus peracutus est, & extremos habet labores; eximendæ tamen ab his omnino erunt febres pestilentes, in quibus quamvis summa sint symptomata, & citissimè ad statum perveniatur, quòd vires in eis statim quasi collabascunt, lautiùs & uberiùs est nutriendum, ipso etiam vigoris tempore; ut abundè demonstravimus in nostro libro *de Peste*.

Tenuissimo victu licet utendum in peracutis, pestilentes tamen febres sunt excipiendæ.

20. Ad formam victûs instituendam, puta, an tenuissimo, an tenui, an mediocri, an omnimodâ

Victus formam inacutis quæ doceant.

modâ inediâ, an ſolo potu, an ſorbitionibus, an ferculis, puta, totâ ptiſſanâ, pane conciſo, aut contrito ex jure; quamvis virtus primum locum ſibi vendicet, Galeno teſte, *9. Meth. med. cap. 11. & 13. & 1. de rat. vict. in acut. 44.* quòd cùm morbus ſui ablationem ſolùm indicet, virtus verò ſui cuſtodiam; hæc potiſſimùm victûs formam oſtendet, morbi tamen diſpoſitio etiam ad hoc concurrit: nam *Aphor. 7.* dicebat, *Vbi morbus peracutus eſt, & ſtatim extremos habet labores, extremè tenuiſſimo victu utendum eſt*, per labores, acceſſiones, & ſymptomata intelligens, quæ morbi diſpoſitionem conſtituunt, ut & colligi poteſt ex *Aphor. ſeq. & 1. acut. 42. 43. 44. & 2. acut. 36.* ubi ad formam victûs inveſtigandam dicit neceſſariam eſſe cognitionem & roboris virium, & diſpoſitionis morbi; & *3. acut. 61.* Et jure quidem merito: quis enim neſciat, ex longis, gravibúſque acceſſionibus, gravibúſque ſymptomatis formam victûs tenuiorem indicari, ne natura, tunc in reſiſtendo cauſæ morbificæ, & ſymptomatibus detenta, ad concoquendum cibum diſtrahatur? Verùm nec virtus ſola ſufficit, neque illi conjuncta morbi diſpoſitio, niſi iis diſtantiæ ſtatûs præcognitionem adjungamus; nam etſi ex conſtitutione morbi, & virium robore ſolam potionem in præſenti convenientem eſſe cognoverimus, perfectè tamen hoc ſcire non licebit citra ſtatûs præcognitionem, an cibo illo in poſterum ſufficere valeat citra virtutis incommodum. Ob id Hippocrates, poſtquàm morborum diſpoſitionem recenſuiſſet, ſubintulit: *Conjicere autem oportet, ægrotantem ſi ſufficiat, cum victu perdurare, donec morbus conſiſtat.* Et ob id Hippocrates in conſideratione virtu-

Formam victus oſtendit primò victus, ſecundò morbus, tertiò diſtantia ſtatus.

virtutis ſtatûs meminit. A morbi igitur diſpoſitione victûs formam eliciemus, deinde ægrotantis virtutem inſpiciemus; deinde ſtatûs diſtantiam conjiciemus; demùm æſtimabimus, an eo victu, quem morbi conſtitutio indicat, virtus ægrotantis ad ſtatum citra magnum virium incommodum durare queat; in quam ſententiam veniſſe Galenum videmus. 1. *Aphor.* 12.

Errores in tenuivictu, prævalente indicatione virtutis, ſunt deteriores, ſi in defectu.

21. Cùm in victûs inſtitutione illud maximè ſit & apud antiquos Patres noſtros, & recentiores controverſum, cùm difficili admodum negotio & forma victus, & quantitas determinata præſcribi poſſit, ad quam partem præſtet declinare, ut minùs lædamus, an ad ampliorem, an ad tenuiorem, ob locos Hippocratis controverſos, 1. *Aphor.* 5. & 2. *de rat. vict. in acut.* 37. & *alios*, in eâ difficultate has adhibeat cautiones Medicus. Cùm à virtute primò illa dicatur inſtitui, & per ſe, per adjectionem; ſecundariò, & per accidens à morbo, per ſubtractionem; ſi Medico in victûs ratione inſtituendâ, tum in formâ, tum in quantitate, viribus non multùm validis, nec morbo multùm contrà indicante, contingat aliquantiſper à rectâ victûs ratione deflectere, ſatiùs multò eſt, paulò pleniori uti victu, & ad latus (ut ajunt) plenioris accedere, quàm ad tenuiorem, prævalente indicatione virtutis: quam regulam etiam exemplo confirmavit Gal. 1. *acut.* 44. Quemadmodum è contrà, contraindicatione morbi ſubtrahendi prævalente, & viribus validis, cæteris etiam morbum adjuvantibus, præſtabit omnino ad tenuiorem deflectere, ac, ſi quando errando à recto illo tramite recedat, minùs peccabit, ſi ad latus tenuioris accedet; ſic enim ratio dictat, prævalente, eò

Prævalente morbo ſunt deteriores ſi in exceſſu.

 quòd

quòd subtrahendum esse indicat, morbo, quod ibidem Galenus affirmavit.

Errores in forma victus, pari indicatione à virtute, & morbo existente, sunt pares.

22. Observandum autem, si par sit indicatio à virtute, & contraindicatio à morbo, in victûs formâ instituendâ æquale omnino esse peccatum, si per unum etiam solum gradum à rectâ deflectamus, tum suprà, tum infrà; si nempe aut plenior, aut tenuior instituatur victus, secùs quàm censuerint hactenus interpretes omnes, quorum alii uni, alii alteri sententiæ sunt addicti. Hipp. *lib. de veteri Medicina* id ostendit, eorum opinionem refellens, qui asseruerunt, tutius esse, si quis aberret, deflectere ad tenuiorem, quàm ad pleniorem. Loquitur verò de formâ victûs, ut ejus verba ostendunt, cùm inquit: *Si quidem igitur simpliciter, velut aliqui putant, quæ fortiora sunt, nocerent; quæ debiliora, prodessent, facilis sanè res erat: Multum enim de securo detrahere oportebat, ut ad debilissimum deduceretur. Nunc autem non minus delictum, nec minùs lædit hominem, si pauciora, & defectuosiora, quàm satis est, assumantur: fames enim magnam potentiam in naturam hominis habet & sanandi, & debilitandi, & occidendi: multa autem etiam alia mala diversa quidem ab iis, quæ ex repletione fiunt, non minùs autem gravia inanitionis sunt; quamobrem multò variegátior est, & majorem diligentiam requirit; oportet enim modum aliquem conjectare. Modum autem, neque pondus, neque numerum aliquem, ad quem referas, cognosces; Certitudinem enim exactam non reperies aliam, quàm corporis sensum. Quapropter valde operosum est ita exactè condiscere, ut parum in alterutram partem delinquas; quamquam ego etiam eum Medicum vehementer laudarem, qui parum delinquat;*

Certi-

Certitudinem enim exactam raró videre contingit. Mox comparat malos Medicos malis navium gubernatoribus, qui dum tranquillum sulcant mare, etiamsi aberrent, non fiunt manifesti eorum errores: at ubi tempestas ingruerit, statim eorum detegitur ignorantia; Ita & Medicorum errores, dum salubres morbos curant, etiam si maximè delinquant, non fiunt manifesti: at ubi graves morbi sese illis offerunt curandi, tunc manifestè deprehenduntur. Mox exemplo sanorum docet, non minora incommoda provenire à repletione, quàm ab inanitione; & loquitur non de quantitate, sed de formâ victûs, ut patet ex primis, cum dicit: *Si quæ fortiora sunt, nocent:* quod ad substantiam ciborum pertinere constat.

Errores in quantitate sunt peiores, si plus concedatur, quàm oportet.

23. At verò paribus, & ex virtute, & ex morbo vigentibus indicationibus, si quis in metiendâ quantitate à rectâ ratione recesserit, ita ut plus in quantitate, quàm oporteat, exhibeat, aut à debitâ mensurâ aliquid detrahat; puta, si sex uncias succi ptissanæ exhibere debeat, & aut octo, aut quatuor præbeat, majus committet erratum, si octo concedat, quàm si quatuor solas propinet: hoc enim est, quod Hipp. *tex. 37. lib. 2. acut.* docebat: adjectioni autem ciborum multò minùs attendendum. Et rationem reddit, nam quod plus est, noxas affert inemendabiles; quod verò minus, facilè emendatur, nempe si virtus labascere videatur, cibi exiguum possumus ministrare; verùm si in ventrem cibus sit absorptus, quod superfluit, si aliâs, multò magis in acutis morbis, tollere est difficile. Ubi & Hippocratis, & Galeni verba non de formâ victûs, sed de quantitate esse, manifestum est. Multùm verò id refert, quoniam victûs formæ & gradu, &

specie

ſpecie diverſæ ſunt; cognoſcíque, & eligi, diſcerníque Medico, in Hippocratis, & Galeni operibus exercitato, poterunt, ſique in ea errores committantur, neceſſe eſt, ſpeciem mutare, ſicque magna erit mutatio, etiamſi per unum ſolum gradum, aut ſpeciem tranſieris, ut à melicrato ad inediam, vel ſuccum ptiſſanæ; unde & par error committitur. At in quantitate, cùm conjecturâ ſolâ uti poſſimus, an magis, an minùs ſit exhibendum, non eſt par ratio; quia, ſi tantam quantitatem exhibueris primâ cibatione, ut commodè conficere poſſit, nullo morbi aut in vehementiâ, aut in acceſſionibus facto augmento, & eam quantitatem facilè ferat, videatúrque; majorem etiam quantitatem citra incommodum ferre poſſe, quia inde conjicis, te minùs, quàm oportet, exhibuiſſe, in ſequenti oblatione parùm adjicies, ita, quod minùs eſt, facilè emendatur; quòd ſi plus exhiberemus, quàm ægrotantis natura ferre poſſet, noxam emendare ita facilè non eſſet: Nam hunc errorem hæc ſequuntur incommoda, gravitas hypochondriorum, frequentia anhelitus, febriles incenſiones, ſitis, capitis dolores, & hujuſmodi, quæ omnia difficilè tolli poſſunt; nam repletionem hanc medicamento tollere non licet, cùm in acutis paſſionibus rarò medicamentis purgantibus uti liceat, præſertim ante declinationem. In formâ verò ſecùs eſt; nam ſi à debitâ formâ, vel ſuprà, vel infrà etiam, per unum gradum tantùm deflexeris, ægrum præcipitem ages in mortem, ut longâ oratione docuerunt Hippocrates & Galenus 1. *acut.* 30. 40. & 44. & 2. *acut.* 19. 37. & 48. Locus verò, 1. *Aph.* 5. qui huic determinationi è directo adverſari videtur, nullo

Aphoriſmus quintus quomodo intelligendus.

nullo modo repugnat; neque enim loquitur de tenuiori victu, quàm par sit, sed de erroribus, & læsionibus, in tenui victûs ratione evenientibus, dicens, esse majores læsiones, quæ accidunt ex erroribus, in tenui victu accidentibus, quàm quæ ex erroribus, commissis in paulò pleniori. Vel certè dici potest, in illo 5. Aphorismo loqui de totâ victûs rationis formâ in toto morbo, quæ multò periculosior est, quia errores commissi magis lædunt: at 2. *acut.* 37. loquitur de unicâ, aut alterâ cibi exhibitione in quantitate, quæ si plus fuerit, quàm oportet, plùs lædit, quàm si minus.

Cibus paulò deterior, modò suavior, concedendus, quomodo intelligendum.

24. Ne quis errorem censeat, si Medicus aliquando ex pluribus cibis, non malis, minùs bonum seligat, & per totum morbi decursum in usum ducat, si multò magis palato ægrotantis arrideat, sive ex consvetudine, sive ex naturâ peculiari, sive ex appetitu in morbo: Docebat enim Hippocrates, id omnino præstandum 2. *Aph.* 38. Sed diligenter attendat, ne luxu, & intemperantiâ ægri in errores ducantur, quod passim ab adulantibus Medicis fieri video, qui ut principum virorum gulæ tanquam mancipia inserviant, abutentes utilissimâ Hippocratis sententiâ, aut ægrotantes præcipites agunt in mortem, intemperantiæ, & dominandi cujusdam libidinis pœnas dantes, aut morbo prorogato crumenas suas omnino implentes; cùm sciant, Hippocratem dixisse non absolutè, sed paulò deteriorem præstantiori, modò suavior sit, esse præferendum.

Cibatione in una gratificandum ægris, etiam contra regulas.

25. Gratificandum prætereà quandoq; ægris docebat Hipp. 6. *Epid. sect.* 4. *text.* 8. At id aliquid amplius est, unam enim, aut alteram cibationem respicit, in quâ dejecto appetitu aut vi morbi, aut longitudine, aut ut obsequentem magis in

reliquis

reliquis habeamus, aliquid concedendum, quod extra limites instituti victûs etiam sit positum, modò modicum sit: interim plura polliceantur, ut importunitatem cohibeant.

Aversantib. omnino cibum aliquando etiam pessima concedenda.

26. Aliquando tamen eò usque dejecta est in ægris appetentia, ut cibi genus omne refugiant, ac aversentur; quin etiam, ratione suadente, cùm vim sibi ipsis inferant, cibos assumentes, statim illos evomunt, & tunc Medicus deterrima quæque concedere semel aut iterum debet, ut vires custodiat, ne in certissimam mortem cadant: sæpè enim evenit, ut ex malo illo cibo assumpto expetito natura instauretur, & morbus omnino quasi conclamatus superetur.

Cibos aversantes ne cibos præparare videant.

27. Caveant in aversantibus cibum, ne alimenta præparentur ipsis præsentibus; aut enim major ex diuturnâ visione subsequetur aversio; aut reculâ aliquâ minùs illis arridente visâ, in majorem cadent abominationem.

Victus humidus febricitantibus omnibus convenit actu & potentia talis.

28. Cùm Hipp. 1. *Aphor.* 16. febricitantium victum omnem humidum esse debere scribat, cave, ne censeas de humido solùm potentiâ loqui; quamvis enim & illud requiratur, humidum tamen actu, sive liquidum esse debere manifestè intelligit: nam alibi, ut 1. *de Diæta*, cibum humidum esse debere, id est, potentiâ imbecillum, sitis expertem, coctu facilem, & liquidum omnino testatur, qualem ibi ptissanam constituit: humidum verò potentiâ etiam liquidum esse debere, docet & Cornel. Cels. *lib.* 3. *cap.* 6. cujus etiam rei rationem reddit Gal. *lib. de opt. Secta ad Thrasib.* 4. cùm ait: *Quoniam quæ concoquuntur, effunduntur, ideò & mox distribuuntur, & ægrotantes non multo labore in cibis conficiendis indigent. Et ab his præceptum nascitur, liquidos*

cibos

cibos omnes febricitantibus convenire. Quod confirmavit 1. *acut.* 18. *&* 1. *ad Glauc. cap.* 13. *de curæ febr. cont. sine accidentibus*, ubi cibos omnes febricitantium debere esse liquidos testatur; quia humida actu & faciliùs in chyli formam reducuntur, & cæteris paribus, faciliùs multò concoquuntur: cùm enim ex febre calor naturalis imbecillior reddatur, ea erunt exhibenda, quæ facilè conficiuntur. Viderint igitur, quàm bene victum in febricitantibus instituant, qui, Petronam imitantes, solidiora concedunt, & non solùm elixatas carnes exhibent, sed assatas etiam, in quibus vix humiditas in potentiâ reperitur. Sed de hoc posteà.

29. Ut verissimum est, in accessionibus, id est, principio, augmento, & statu abstinendum esse, declinationémque in continuis, & potiùs intervallum in intermittentibus commodum tempus esse nutriendi, ut colligi potest *ex* 1. *Aphor.* 11. *& in fine* 1. *de ratione. vict. in acut.* ita declinante febre acutâ, si vires urgeant, forma aliquo modo erit mutanda, ut si ptissana hordeacea sit) forma, in fine statûs, aut inchoante declinatione primò potionem dabimus, ut cremorem hordei, vel jusculum refrigerans, vel stillatum carnium cum aliquâ aquâ refrigerante, mox interpositis tribus, aut quatuor horis, cibum jam institutum concedemus, ut innuit Hipp. 1. *acut. in fine.*

In longis accessionibus quomodo, & quando cibandum.

30. In Synochis verò, quæ uniformes sunt, eamdémque à principio morbi ad finem usque servant formam, unicâque accessione perficiuntur, quandonam sit æger cibandus, docuit Gal. 11. *Meth. med. cap.* 5. nempe, quando æger faciliùs tolerare morbum videtur, & quando, dum

In Synochis quando cibandum.

sanitate

ſanitate frueretur, cibum ſumere conſveverat: ſi igitur & facilior tolerantia cum ſolitâ horâ coincidat, hæc erit eligenda: ſin minùs, ſemper prævalebit facilis tolerantia, quæ ſi immanifeſta modò fuerit, à ſolâ conſvetudine tunc tempus nutriendi erit deſumendum.

Cibare præſtat in fine ſtatus, quâm prope invaſionem, & quando.

31. Quòd ſi contingat in intermittentibus etiam intervallum nullum eſſe, & declinante morbo novam exſpectari acceſſionem, ita ut tantum temporis à fine ſtatûs ad novam invaſionem non intercedat, ut cibus ingeſtus coqui poſſit; puta, ſpatium trium horarum tantùm, ita ut neceſſarium ſit, aut in ſummo vigore nutrire, vel ſequenti acceſſioni occurrere cibo incocto, & repleto ventriculo, quod ſæpè in praxi exercendâ occurrit, quid in eo caſu faciendum erit? Anne ſatiùs erit vigente acceſſione cibum propinare, an potiùs vigore evitato ſatiùs erit, cibo in ventriculo exiſtente, febri occurrere? Communiter ab omnibus reſpondetur, deterius eſſe multò in principio cibum exhibere, quàm in ſtatu; quòd nocumenta principii etiam aliis temporibus communicantur, non ſic autem nocumenta ſtatûs. Verùm multò ſecùs Gal. 11. *Meth. med. ult.* rem hanc definivit, ubi, caſu propoſito eodem, conſiderandum eſſe id docet, quod magis urget, quódque magis nociturum judicaverimus, fugiendum: docétque, eſſe conſideranda locum affectum, affectionem, principii & ſtatûs naturam, tum & morem morbi. Locus quidem, & affectio, ut ſi ventriculus, vel hepar afficeretur inflammatione, ſi paulò ante acceſſionem cibaremus, omnino eſſet pernicioſum: hepate enim affecto, alvi dejectiones unâ cum acceſſionibus

ſolent

solent invadere : ore autem ventriculi vexato, syncopes superveniunt. Ubi verò abest inflammatio, & vires debiles fuerint, statu omnino evitato, propius principio cibum offerre expedit, potissimùm si mos morbi, principii & statûs mori respondeat; hic verò consideratur in vigore, & principio, si annotaverimus in summo vigore, *an citra magnitudinem febrilis caloris siccus sit, & squalens, an citra squalorem urens; Priorem namque humectante victu madefacere quamprimùm oportet: In secundo, dum plurimum caloris remittat, exspectare. In principio verò accessionis morem æstimabis, an corporis extrema perfrigeret, & magnam sanguinis revocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non premat: quippe secundum hoc ceu facile, mansuetúmve contemnes; in priore distinguas oportet. Nam si absque visceris phlegmone, aut succorum redundantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans; sin vel phlegmone, vel redundantia subsit, cavenda est ante accessionem cibatio, ceu res maximè noxia.* Cùm tamen multò major sit quantitas morborum, & habitudinum corporis, quæ exposcunt, ut potiùs in fine statûs nutriamus, quàm prope principium novæ accessionis, magis laudarem eam propositionem Medicam, quâ assereretur; urgente hac necessitate, præstare in fine statûs nutrire, quàm etiam per duas horas ante principium, quòd major quantitas febrium sit ex genere putridarum, ex obstructione ob abundantiam crassorum humorum, & ex internâ, vel externâ phlegmone, in quibus, Galeno teste, præstat in fine statûs nutrire, quàm proximè ante principium.

Cibum offerre in principio, & augmento accessionis quando liceat.

32. Commendandus tamen aliquando cibus & in principio, & in augmento, & statu, & proximè ante principium, ubi habitus corporis aridus admodum, atque squalens fuerit, & in febre admodum ardente, bilioso humore etiam exuberante, atque ad ventriculi os transfuso; tum ubi longa præcessit inedia, vigilia immoderata, tristitia, & sollicitudo, quibus & exsiccatum est plùs nimio, & excalefactum corpus, multíque congesti acres, & mordaces humores: pro quâ re bene intelligendâ legendus est Galenus noster, 10. *Meth. med.* 2. 3. 4. & 5. In quibus casibus præstabit ante invasionem, & in ipso principio cibare, quàm in fine statûs. Verùm cùm hoc rariùs contingat in casu proposito, ubi à statu ad principium novæ invasionis tantum temporis intercedit, ut commodè cibum offerre possimus, præstabit dicere, meliùs esse in fine statûs nutrire, quàm proximè ante principium, secùs quàm recentiores omnes Medici hactenus crediderint; Cùm alioqui passim Hipp. & 1. *acut. penult.* & 4. *acut.* 39 & Galen. *in Com.* multò plura referant incommoda, si quis in principio cibum offerat, quàm si in statu. Et hoc est, quod innuit 1. *Aphor.* 11. cùm dicit, *In accessionibus abstinere oportet*: id est, & proximè ante, & inchoante invasione.

Augmentum accessionis minùs incommodum cibationi, quàm status.

33. Quoniam autem aut in complicatione duarum febrium, aut in unâ etiam, in quâ tempora adeò extenduntur, ut, antequàm superveniat declinatio, nova accessio superveniat, sícque neque intervallum, neque declinatio reperiatur; in quibus cibum offerre ex ratione possimus, in ambiguo Medicorum animus hæret, quandónam cibum offerre expediat. Augmenti

tempus pauciores, & minores secum invehere læsiones censerem; quòd ne ea immineant damna, quæ sequi docuit Gal. 11. *Meth.* & 1. *acut. penult.* & 4. *acut.* 39. neque eò usque calor, & symptomata pervenerint ad summum, ut in vigore. Non negandum, noxas etiam ex oblato cibo in augmento non parvas excitari; at indicatione à virtute urgente, commodo tempore, morbi importunitate sublatâ illud eligendum censemus, quod minora secum invehit incommoda.

Horæ tres à cibatione ad accessionem non sufficiunt.

34. Caveant, ne tempus trium horarum censeant sufficere à cibi oblatione ad novam invasionem, quod plerique censuerunt, Galeni auctoritate ducti, 8. *Meth.* 4. ubi asserit, satis esse, si tres horas æquinoctiales, quatuórve inter balneum, accessionísque tempus interponatur: à balneo enim cibum exhibere solebant; cùm alioqui Gal. 11. *Meth.* 15. docuerit, maximè in omni febre coctioni incumbendum esse: quia si, adveniente accessione, cibus in ventriculo non sit confectus, ex retractione caloris ad interna febris omnino intendetur; pessima illa symptomata producentur, de quibus Hipp. & Gal. 4. *acut.* 39. Et Avic. 1. 4. *Tract.* 2. *cap.* 8. ita in febribus cibandum præcipit, ut vacuo ventriculo occurrant: hæc verò concoctio ne in sanis quidem trium horarum spatio confici potest, cùm in ægris natura, ex morbo debilis reddita, segniter coctioni vacet. Si igitur fuerit sorbitio, ut ptissana, aut contritus panis lotus ex jure, aut idem concisus, aut hujus quippiam, quinque, sex, aut etiam septem horæ concedendæ sunt, plùs minùs pro robore ventriculi, & pro conditione febris, aut humoris peccantis.

Si verò potio simplex fuerit, ut cremor hordei, mulsa, oxymel, aqua ex saccharo cum succo aurantiorum, aut jusculum alteratum, tres quidem horæ æquinoctiales sufficient; de quâ re locutus est Gal. 8. *Meth.* 4. de decocto enim radicum apii loquitur, non de sorbitione, aut ferculo, quæ non exhibuisse constat ob angustiam temporis ad sequentem accessionem; subdit enim: *Si verò circa vesperam, aut duabus horis citiùs accessio invadat, tum lavisse manè liceat, tum cibasse*; ut evitet illa incommoda, quæ sequi docet Hipp. 4. *acut.* 39. ubi cibis incoctis in ventriculo accessio supervenerit: *Venter enim*, inquit, *calet, fastidit cibum, intenditur hypochondrium, jactatur corpus propter internam turbationem, mens fixa non est, dolet æger, lancinatur, vellicatur, vomere affectat, & si mala evomuerit, dolet.*

In accessione quando offerre cibum oportet, & in quibus.

35. Excipienda tamen ab hac regulâ, & horarum cibandi ante accessionem, & non offerendi alimenti aut in principio, aut ante principium accessionis, ea corpora, quæ & calida & sicca sunt temperamento, & habitu gracili, quibus spiritus facilè dissolvuntur, quæ ore ventriculi admodum sentiente, & in quibus acris humor, & mordax ad ventriculum transfusus ita ægrum infestat, ut in ipsius etiam invasionis initio syncope inductâ, vel etiam in simplicibus tertianis intermittentibus sæpenumerò mortem inducat; in iis enim ante invasionem, vel in illius principio cibandum censuit Gal. 10. *Meth. cap.* 2. 3. 4. & 5.

Cibus quando offerendus in principio accessionum, & quando paulò ante.

36. Adhibenda tamen ea est cautio, quòd, si animi deliquia in febrium initio supervenerint, affluente acri humore ad ventriculum, & os illius

mor-

mordicante, cibus vel immediatè ante accessionem, vel in ipso principio erit exhibendus, ut admixta cibo bilis minùs mordicare valeat. Si verò ex spirituum subtilitate exsolutio sequatur in principio febrium, nutriendi erunt ægri per duas, trésve horas cibis hujusmodi, qui citò instaurare possint spiritus, faciléque commutari, ut sunt ova sorbilia, juscula, quæ instaurativa dicuntur, & similia, quibus adstringentis si non nihil addiderimus, ut succi granatorum, aurantiorum, aut similium, optimè illis consultum fore existimamus.

Acidorum usus in febribus acutis utilis, sed moderandus, & quomodo.

37. In acidis tamen iis in usum ducendis illud maximè cavendum existimo, ne nimio plus limonum succus, aut acidorum aurantiorum addatur, quod passim etiam à doctissimis viris fieri video, qui in acutis, & malignis febribus, in omnibus ferculis, & jusculis succi limonum quàm plurimum adjungunt, non animadvertentes, tantam illi inesse acerbitatem, ut, si modum excedat, aut coctione non temperetur, quod in syrupo de limonibus, & de succo citri fit, aut sacchari mixtione non moderetur, obstructiones in venis pariat inemendabiles, ideò moderatè illo utendum; in quâ mensurâ, si in usum veniat, refrigerabit, & incidet, altiúsque medicatas potiones exserere faciet. Aurantiorum succus aliquantò minorem habet austeritatem, & propterea non tantâ liquoris mistione indiget.

Victus tenuis in acutis quotuplex antiquis, & qui recipiendus, & qui excludendus.

38. Victum omnem aut crassum, aut tenuem, aut tenuissimum antiquos constituisse, docuit Hipp. *lib. de prisca Medicina*, nempe cùm crassa comedimus, cùm sorbemus, & cùm bibimus: Quartum Galenus victûs genus addidit, omnimodam cibi, & potûs abstinentiam, 4. *Com.* 1. *Aphor.*

1. *Aphor.* quod *extremè tenuissimum* appellavit; quòd si quæ sorbentur, bifariam partiamur, nempe in tenuem, & crassam sorbitionem, omnes victûs habebimus differentias. Verùm quatuor sunt, quæ acutè febricitantibus conveniunt: Crassa sorbitio, de quâ 1. *acut.* 26. est integra ptissana, alica, panis lotus, sive contritus, sive concisus, & contusa carnium. Tenuis sorbitio est, ut ptissana colata, aut fercula eâdem tenuiora. Potiones sunt aut oxymel, antiquo more paratum, mulsa, stillatitius liquor ex carne, juscula cujusque generis. Aquæ verò frigidæ potus, aut omnimoda abstinentia summè illum tenuissimum victum constituunt. Quæ omnes victûs rationes, ultimâ exceptâ, vires augent, atque instaurant, quamvis aliquando imbecillas vires reddere dici soleant, habito respectu ad corpora sanorum, qui si illis victibus uterentur, ad marcorem ducerentur. Nostris tamen temporibus victus ille extremè tenuissimus, & quatriduana illa inedia, aut ob consuetudinem, aut ob regionem exterminari omnino debet, utpote periculi omnino plena, ex quâ & mors ægris inducitur, & Medicis infamiæ nota inuritur, sed loco illius potiones induci debent, syrupus acetosus, vel de succo citri cum stillatitio aliquo liquore, aut juscula alterata, vel cremor hordei.

Victus crassus in acutis rejiciendus, ut & horarii fructus.

39. Cavendum tamen, ne transitus fiat ad victum illum, qui extra limites victûs febricitantium continetur, ne scilicet quæ comeduntur, súntque solidiora, non liquida, concedantur, ut panis, carnes, & quod deterius est, horarii fructus, quod passim extra hanc provinciam fieri vidimus.

Hordeum

40. Cùm nihil sit, quod in ægrotantibus cibandis,

bandis, & apud antiquos, & apud recentiores, antiquo more febricitantibus maximè rectè victum instituentes, magis in usum ducatur ipsâ ptissanâ hordeaceâ, optimè consultum Medicis his meis Cautionibus practicis censui, si aliqua hoc loco interposuero de rectâ conficiendæ ptissanæ ratione, de quâ etiam Gal. 1. *de alim. facul. cap.* 9. *lib. de Ptissana, cap.* 4. Orib. 4. *Collect.* 1. *&* 11. & Paul. *lib.* 1. *cap.* 78. potissimùm, cùm adeò variare in eâ scriptores antiquos videam, recentiorum autem aliquos doctissimos etiam longè aberrare. In eâ igitur prima sit in electione hordei cautio, quòd cùm hordeum sit duplex, alterum, quod sponte nudum nascitur, 1. *de alim. facul. cap.* 13. *& lib. de attenuanti victu, cap.* 6. quod in Cappadociâ nasci scribit, ut alicubi etiam apud nos Insubres; alterum vestitum, quod magis commune est; postremum hoc eligi debet, deglubitum tamen, & à cortice exutum; quamvis enim multi primo illo potiùs utendum censeant, eâ fortè ducti ratione, quòd, cùm Galenus arte corticem adimat, satiùs videatur sponte tali nato uti, sed non bono argumento: Galenus enim illud cùm noverit 1. *de alim. facul.* 13. eo tamen non utitur; quin specie ab alio differre asserit, fortéque etiam facultate: Unde Herodotus, Galeno antiquior, apud Oribasium 1. *Collect.* dicebat, illud plurimùm nutrire, multum succum habere, & proximè ad tritici naturam accedere; quibus rationibus minimè in acutis convenit: quæ enim nimis multùm nutriunt, quæve crassum, & glutinosum succum generant, ut triticum, in acutis febribus minimè convenire possunt. 1. *de alim. facult. cap.* 4.

pro ptissana quale eligendum.

Hordeum aliud sine cortice crasso nascitur, aliud vestitum.

Hordeum quomodo parandum pro ptissana.

41. Sed quâ arte præparandum sit, ut cum fructu & sine damno in usum duci possit; non levem requirit diligentiam, multâque cautione indiget. Farinâ aliqui utuntur aquæ, aut juri miscentes, & pultem efformantes, quam, tanquam flatulentam, & excrementa multa producentem, omnino rejicit Gal. *lib. de attenuante victus ratione, cap.* 6. *&* 1. *de rat. vict. in acut. cap.* 18. Fresso alii, & fracto utuntur; at refelluntur ii ab eodem Gal. *lib.* 1. *de alim. facult. cap.* 9. *& lib. de attenuante victu, cap.* 6. *&* 1. *de rat. vict. in acutis, cap.* 18. quòd tormina faciat, hypochondria distendat, non levis sit, non lubrica, quòd denique crassos succos producat. Leviter torrefaciunt alii, ut faciliùs externâ tunicâ spoliari possit, & flatus exuere: At sic ptissanam minùs humectantem reddunt, minúsve aptam alvum solvere; colligitur id ex Herodoto, referente Galeno, 1. *de alim. facult. cap.* 13. ptissanam ex zeâ torrefactâ alvum cohibere, asserente: Unde Oribasius, 4. *Collect. cap.* 7. ex Dieuche, hordeum in polentâ torrefactum alvum cohibere asserit; quod confirmavit Gal. 1. *de alim.* 9. quinimò *cap.* 22. *ejusdem: Frixa omnia flatum quidem deponunt, sed difficilè coquuntur, & adstringunt, crassúmque succum generant*; quòd observans Trallianus *lib.* 8. *cap.* 8. voluit in dysenteriâ hordeum torreri, ne, si sine frixione uteremur, alvum subduceret, non cohiberet. Brassavolus hordeum aquâ sæpiùs macerat, mox siccat, & in mortario ligneo illud contundens decorticat. At si pro primo cortice expurgando id facit, non est, quòd aquâ illud priùs maceret; si pro secundo subtiliori, malè facit, cùm coctione solâ eximatur. Galenus igitur

tur capit hordeum integrum, levi manu contusum, & hoc modo decorticatum, atque mox panno aspero perfricatum, ut reliquum corticis, si quid reliquum est, quod verisimile est, ob levem ictum tolli possit.

42. Cautio autem in quantitate hordei ad aquam, & aquæ ad hordeum in præparatione ptisanæ maxima est adhibenda; cùm varia sit de his apud gravissimos etiam scriptores sententia, aliis pro singulâ hordei heminâ decem aquæ admiscentibus, ut Dieuches apud Oribasium, 4. *Collect.* 7. censuit, quam quantitatem secutus est Constantinus Cæsar, *lib. de Re rust.* 9. Antyllus verò, eodem Oribasio referente, 4. *Collect.* 11. pro singulâ hordei heminâ quindecim aquæ adhibet; quam sententiam secutus est Paulus, *lib.* 1. *cap.* 73. Brassavolus autem 1. *de rat. vict. in acutis,* 18. pro singulâ hordei heminâ triginta, & triginta quinque aquæ miscebat. Galenus autem 1. *de alim. facult.* 9. *&* 10. *& lib. de Ptissana* nullius quantitatis aquæ, aut ejusdem proportionis ad hordeum meminit. Neque verò id præter rationem, sed jure merito, quòd observâsset, hordeum pro varietate soli aliud faciliùs coqui, aliud difficiliùs, ut docebat ipsemet *lib. de cibis boni, & mali succi, cap.* 5. tum etiam pro varietate naturæ illius grani, ut passim in ciceribus excoquendis observamus. Sed & aquæ non levis habenda est ratio, cùm aliam grana, & Cerealia omnia facillimè conficere observaverimus, aliam difficillimè, ut docuimus *in Com. in lib. de aëre, aquis, & loc. Hipp.* Si tamen ejus generis assumamus, quod intumescat, & coquatur facilè, apud nos Insubres pro singulâ heminâ illius quindecim, aut viginti

Hordei quantitas ad aquam pro ptissana paranda.

 ginti

ginti aquæ assumere poterimus; quæ quantitatis aquæ varietas erit pro variâ conditione hordei, & aquæ.

Pro ptissanâ condiendâ quæ addenda, & quomodo.

43. Sed in ptissanæ præparatione quid observandum? & in condiendâ quid cavendum? Sanè Galenus oleum, & acetum addidit, & salem; illa quidem 1. *de alim. facult.* 9. 4. *tuendæ valet.* 4. *&* 5. *ejusdem* 8. *lib. de Marcore, ult.* 7. *Meth. med.* 6. 8. *ejusdem* 2. *&* 10. *Meth.* 11. Orib. 4. *Collect.* 1. & Paulus *lib.* 1. *cap.* 88. Salem etiam indendum constat *ex.* 1. *alim.* 9. & Orib. & Paulo *loc. cit.* Sed quo tempore hæc addenda? Gal. 1. *de alim.* 9. acetum indendum censuit, cùm ad summum intumuerit hordeum, deinde etiam permittendum, ut lento igne in succum dissolvatur, tum addendum: salem autem addi voluit paulò ante tempus dissolvendæ ptissanæ: oleum addebat pro condimento; nos, quibus placuerit, concedemus. Placet tamen potiùs, ut ex jure optimo carnium paretur, sive integra paretur, sive colata, additâ aut levi portione salis, aut sacchari pauxillum plus; pauxillum enim mellis addebat ptissanæ, 5. *tuendæ valet.* 8. cujus loco præstabit saccharum indere: aliquantò plus illius etiam addentes, si aceti nonnihil admisceatur; prohibemus enim admixtione illius, ne saccharum in bilem vertatur. Quòd si quis aceti usum refugiat, licebit loco illius aut succum aurantiorum, aut citri, aut etiam limonum indere, modò succus is aliquandiu plùs cum reliquis ebulliat, secùs quàm passim fiat; cùm indi soleat succus immediatè tempore assumptionis, qui ob cruditatem, & acerbitatem solet nonnihil obesse; quamvis mixtio sine coctione nonnihil terrestreïtatis illius, ac adstrictionis soleat retundere.

44. In

44. In pane conciso, aut contrito, pro ferculo parando, hæc adhibeatur cautio; si febrem curemus acutam, aut ardentem, panem omnino priùs esse lavandum, mutatâ sæpiùs aquâ, aut superinspersâ sæpiùs aquâ; sic enim & fermenti vis retunditur, & cibus paratur minùs nutriens, potissimùm, si paretur ex jure simplici pulli gallinacei, succóque aurantiorum conspergatur; sic enim parata panatella minùs etiam nutriet, quàm ptissana. Cavendum verò, ne panis igne priùs cremetur, mox abluatur, quod factum ab Oribasio videmus; sic enim igneæ partes concipiuntur in pane, sicque & siccius alimentum paratur, & calidius, quod per lotionem minimè corrigi potest; poterit tamen sic paratum convenire, si alvi profluvio cum febre ægri tententur, addito aut succo limonum, aut granatorum. In reliquis febribus ex pane conciso, aut contrito ferculum conveniet, etiam non loto pane, & ex jure carnium aliquantò validiore.

Panatella in acutis quomodo paranda, & an semper ex pane loto.

45. In consumptis juribus, ex carnibus parandis, hæc observetur cautio; maximè à me laudari ea, quæ ex carne vituli macrâ conficiuntur, quòd vix in eis glutinosum illud reperiatur, quod passim in juribus observamus, quæ ex pullis conficiuntur; cutis enim circumvestiens, & nervosæ multæ partes alarum, & crurum gluten illud generare solent, quæ vix possunt auferri: in vituli autem carne, licet & fibrarum, & nervorum ratione, & capitum musculorum glutinosa aliqua adsint, multò tamen pauciora sunt, atque ex parte etiam auferri possunt. Quòd si quispiam gallinarum, aut caponum jus expetat, cautionem hanc adhibeat, ut

Consumpta potiùs ex carne vitulinâ, & quomodo paranda.

alarum duæ extremæ juncturæ auferantur, & coxarum ultima pars; quòd si cute etiam pullum spoliare poterimus, salubriorem cibum & potum procul dubio parabimus.

Quem situm tenere debeant, dum cibantur.

46. Sedentes in lecto alantur; si enim jacentes cibum capiant, vix ad ventriculi fundum cibum effundent; deinde à cibo sumpto semihorâ sedeant, vel saltem erecti aliquantulùm semijaceant.

Os abluendum, antequam cibus assumatur.

47. Ante cibum memores sint expurgationis oris: nam à febre plurimi vapores, & fuligines sursum feruntur, quæ limum quemdam in linguâ efformant, qui cùm gustum perturbet, cibos etiam malâ qualitate imbuit: quare & lingua, & os colluendum, & œsophagus, qui sæpè per febres arescit, madore aliquo rigandus, cui maximè inservit aqua etiam cruda ex aceto, & saccharo.

Potus acutorum qualis.

48. De potu aquæ in febribus pro potu quotidiano, non pro medicamento, hæc sit observatio: si in ægrum inciderimus, qui in sanitate assuetus sit aquæ potui, etiam citra noxam posse nos utique crudam optimam, aut fontanam, aut pluvialem cisterninam concedere, aut certè decoctam simplicem: sin minùs assuetus potui aquæ æger fuerit, ne in ea incommoda incidat, de quibus Hipp. 4. *de rat. vict. in acut.* aliquid addi licebit, quò faciliùs ex hypochondriis meet, cruditas reprimatur, atque etiam morbo, si fieri possit, morbificæve causæ adversemur; ut si mel, aut saccharum, cinnamomum, anisum, semen coriandrorum, aut hordeum incoxerimus.

Aqua non cocta potest esse potus in acutis, præsertim fontana & cisternina.

Aqua hordei in acutis pro potu optima.

49. De aquâ hordei, quem potum antiquis ignotum plerique censent, quòd nullibi Galenus, Oribasius, Paulus, Aëtius, & alii illius mentionem

mentionem fecerint, ita censeo, Hipp. 3. *de rat. vict. in acut.* 13. *&* 4. *de ratione victus*, 71. *potissimùm autem libro* 2. *de Morbis*, ubi laborantibus torpore capitis propinandam censet aquam hordeaceam, de eâ mentionem fecisse; ubi etiam intelligere non potest succum hordei, quia illicò subjungit; *Nam pro alimento succum hordei exhibeo*: ut nec in aliis duobus locis, cùm potum aquam hordeaceam appellet, succum autem hordei passim non potum, sed sorbitionem appellet. Neque verò rejicienda est, potissimùm in febribus exurentibus, quòd flatulenta sit; si enim rectè excoquatur, flatulentiam exuit; neque si diutiùs excoquatur, salsedinem contrahit, quod ab aliis objicitur; si enim in ptissanâ, quæ longiori tempore elixatur, id non veriti sunt Hippocrates, & Galenus, nec experientia id ostendit, in quâ magis hoc sequi deberet ob hordei majorem ad aquam proportionem, & quantitatem, quâ ob crassitiem salsedo in elixatione longâ contrahi deberet, cur id in aquâ hordei omnino aquosâ, & potu verebimur? Cautio tamen est adhibenda, ne ea in omnibus morbis, aut in omnibus febribus in usum ducatur, ut aliâs fieri solebat; sed in iis solùm, in quibus magnus æstus fuerit, ut, ubi abstersione opus est. At verò in eâ conficiendâ magna adhibenda est cautio. Accipito hordei veri, non speltæ, seu zeæ, ut plerique faciunt, libram unam duodecim unciarum; maceretur tantillùm in aquâ, mox panno admodum aspero optimè confricetur, donec omnis arista deciderit, & quippiam etiam ipsius corticis crassi sit detersum; deinde optimè abluatur, &, omni sorditie expurgatâ, addantur aquæ libræ quadraginta,

Aqua hordei in omnibus morbis non convenit.

Aqua hordei quomodo paranda.

ginta, & tamdiu claro igne decoquatur, donec optimè hordeum intumuerit, mox deposito de igne decocto, permittatur perfrigerari, deinde transfundatur, quod perspicuum est, ac valde clarum decocti, in vas vitreum, in quo si quippiam iterum resederit, denuò in alterum vas transfundatur, quod perspicuum est, & relinquendum, donec resideat, quod pro potu in usum duci poterit.

Mulsæ divisio, & parandi ratio.

50. In mulsæ melicratíve compositione maxima adhibenda est cautio: Vel enim mulsam paramus pro medicamento, aut saltem cibo medicato, aut pro potu. Pro medicamento, aut cibo medicato vel cruda erit, vel cocta. Gal. 3. *de alim. facult.* 39. *&* 12. *Meth. cap.* 3. *Cruda magis alvum subducit, minùs nutrit; contrà autem cocta.* Quinimò etiam coctarum aliæ integrè coctæ sunt, aliæ imperfectè; quæ etiam magis, & minùs nutriunt, & dejiciunt, prout magis, aut minùs coctionem susceperint. Utramque etiam hanc aut meraciorem constituit, aut dilutiorem Hipp. 3. *de rat. vict. in acut. t.* 13. immò Gal. 8. *Meth. med.* 4. in meracissimam, mediocrem, & dilutam dividit. Sed quænam est mellis ad aquam, quibus duobus solis constat mulsa, omnino proportio? Censent aliqui, meracissimam esse ex unâ mellis, & duabus aquæ, sic censuit Avic. *lib.* 5. & Dioscor. Mediocrem ex unâ mellis, & quatuor aquæ, ex 4. *de tuend. val. cap.* 6. Dilutam autem ex unâ mellis, & octo aquæ, factâ ebullitione, & despumatis excrementis, donec supernatent, ex Paulo *lib.* 1. *cap.* 46. Sic Mesue, & Rasis 9. *ad Almansorem*, sed ante hos omnes Oribas. 4. *Synopseos. cap.* 38. Hæc communior est recentiorum opinio. Ego verò,

Mellis ad aquam proportio pro mulsa paranda.

ut

ut verissimam hanc esse opinionem censeo in melicrato pro cibo simplici, seu medicato: ita falsam existimo, si mulsam sumamus pro potu, ad distributionem cibi parando. Quin censeo, dilutam illam, de quâ 3. *de ratione victus*, 13. mentionem facit, eam esse posse, de quâ Gal. 3. *de rat. vict. in acut.* 13. ubi dicit, mulsam dilutam fieri, ubi pauxillum mellis multæ aquæ admiscetur, ut aqua permeare queat ad distributionem, ne diutiùs in hypochondriis commoretur; hoc enim munus est potûs, ut potus, non ut cibus; quam fortasse diversam à dilutâ, de quâ 8. *Meth.* meminit, credere poterimus, quòd diluta illa tanquam cibus esse poterit, ex unâ mellis, & octo aquæ: at quæ diluta est pro potu ad distributionem cibi, diluta magis esse debet, quàm ut una sit mellis ad octo aquæ, neque enim pauxillum mellis una est uncia ad octo. Erit igitur mulsa pro potu, si pro unciâ unâ mellis viginti unciæ aquæ sumantur, paulò plus, aut minus; neque enim determinata aquæ quantitas certò præscribi potest, ut etiam Galenum videmus fecisse 3. *acut.* 13. 3. *de alim. facul.* 39. 8. *Meth. cap.* 4. qui nullibi quantitatis mellis ad aquam meminit; quòd mellis videmus esse magnam differentiam, cùm sciamus, aliud esse bonum, aliud malum. 3. *acut.* 23. & 4. *de tuend. val.* 6. Bonum celerrimè coquitur, & celerrimè desinit spumam facere, inde minus aquæ absumitur in coctione. Contrà evenit in malo, & propptereà in eo coquendo major indenda erit aquæ copia, quæ absumi possit, quàm in bono, quòd ex Philagrio colligitur, qui referente Oribas. 5. *Collect. cap.* 17. in confectione apomelitis, si mel crassum esset, plus aquæ addi voluit; si tenuius, minus;

nus; si medium, medio modo. Ubi etiam observandum est, si aqua fortè crassior fuerit, ut apud nos Insubres putealis esse solet, quæ in melicrati confectione sumitur, & optimum mel indatur, cùm ea aqua, ut attenuetur, longiori egeat elixatione, mel verò illud paucâ, antequàm illi mel indatur, aliquantisper esse elixandam; sic enim & attenuabitur, & in sese mellis substantiam recipiet, faciliúsque hypochondria permeabit.

Mulsa ex saccharo optima quomodo paretur.

51. Sed cùm jam saccharum, antiquis incognitum, saltem perfectum, nostrum in usum Medicum, & inter delicias gustûs sit traductum, an ex eo mulsa parari poterit? Utique & optima, cùm non tantâ polleat acrimoniâ, ut mel; immò in biliosis utilior erit, & suavior. Censent aliqui, non nisi crudam mulsam ex saccharo parari posse colliquatione, quòd jam saccharum coctum sit. Ego verò & crudam colliquatione parari posse crediderim, sed præstantiorem esse coctam; quia per coctionem aquæ permiscetur attenuata aqua, & meliùs per hypochondria permeabit, vi ignis ambobus attenuatis. Verùm ea adhibeatur cautio, ut priùs aqua elixetur, quàm illi indatur saccharum, & in minori quantitate, ita ut sæpè pro unciâ sacchari libra aquæ sufficiat, potissimùm si affectus non admodum æstuans fuerit; in quo casu succi limonum nonnihil in coctione addi poterit.

Oxymellis parandi ratio.

52. Oxymel, & Syrupus acetosus ad pensum veniant, qui & pro potu ad sedandam sitim, & pro cibo in peracutis febribus, & pro medicatâ potione in usum Medicum sæpenumerò veniunt. Hi in triplici sunt differentiâ pro vario usu: vel enim sunt valde acidi, vel mediocriter, vel minimùm. De primo Hipp. 3. *acut*. 26. de secundo

cundo 3.*acut*.30.de tertio 3.*acut*.37. locutus eſt. De tribus iis omnibus Gal. 4. *de tuend. val*.6. docens illorum mixtionem ex aceto, melle, & aqua, aut ſaccharo loco mellis in ſyr. acetoſo: Minimè acidum fieri aſſerens ex unâ parte aceti, duabus mellis, aut ſacchari, & octo aquæ: Medium ex unâ aceti, duabus mellis, & quatuor aquæ: Valde acidum ex duabus aceti, & mellis, & quatuor aquæ. Galenum ſecutus eſt Oribaſius 5. *Coll*.24. Paulus ſolius acris meminit, *lib*. 7. *c*. 11. Meſue ſolius mediocris meminit, compoſitionémq; tradidit. Sed animadvertendum, multùm in cocturâ à Græcis differre. Galenus enim ad quartam, aut tertiam excoqui debere dicit. Pleriq; ita intelligendum cenſent, donec remaneat tertia, aut quarta pars, quibus ſubſcribere videtur Meſue, qui ferè hoc modo excoquit, ut per totum fortè annum conſervetur, quod etiam omnes Seplaſiarii faciunt. Verùm illud veriſſimum eſt, cenſuiſſe Græcos, ſolam tertiam, aut quartam partem eſſe abſumendam: docuit enim Galenus, oxymel eſſe temperandum, ut vinum ibidem; cùm autem vinum numquam meracum biberetur, ſed temperatum, ut colligitur ex Plinio 14. *Naturalis Hiſt. cap. ult. & lib*. 23. *cap*. 1. & hoc ipſum vario modo temperaretur, aut pari aquæ cum vino quantitate aſſumptâ, aut plus aquæ addentibus: & hoc triplici modo, aut duabus vini tres aquæ; aut uni vini duas aquæ; aut denique uni vini tres aquæ addentibus, ut docuit Plutarch. 3. *Sympoſ. quæſt*.9. Athenæus *lib*.10. *cap*.8. & 9. Si igitur oxymel ut vinum temperari debebat, nunquam ad duas tertias, aut ad tres ex quatuor excoqui poteſt, alioqui non modò dupla, aut tripla ad

mel erit, ſed triplo, aut quadruplo à melle ſuperabitur: quoniam mellis quadruplo minus aqua ob craſſitiem, & viſciditatem abſumitur. Exemplo ſint, una aceti, duæ mellis, quatuor aquæ unciæ in quartam redigantur, erunt una uncia cùm dimidiâ, ſícque tota, aut penè tota erit mel; ſi ad tertiam, erunt reliquæ duæ unciæ, quarum una cum dimidiâ erit mel, media uncia erit aqua & acetum; non igitur temperaturâ ſimile erit vino; quòd ſi unica ex quatuor, aut una ex tribus abſumatur, optimè temperamento vini correſpondebit; quòd ſi leviſſima fiat decoctio cum aquâ, vis aceti & in ſapore, & in odore cum melle relinquetur; quòd ſi tamdiu coqueretur, mulſa fieret meraciſſima, quæ ſolùm in extrinſecis erat in uſu, non per interna. 8. *Meth.* 4.

Oxymel Seplaſiariorum, diverſum à Galenico, quomodo paretur.

53. Animadvertendum præcereà, Pharmacopolas, ut diutiùs oxymel, aut ſyr. acetoſum conſervare poſſint, ex decreto Meſuæ priùs aquam & mel uſque adeò excoquere, donec tota aqua, aut penè univerſa abſumpta fuerit; mox acetum addere, & iterum coquere, omnino quod aquæ reliquum eſt abſumentes; ſícque oxymel non fieri ex aceto, & mulſâ. Ubi obſervandum, oxymel hoc ita paratum pro potu nutriente in uſum duci non poſſe: eſt enim potiùs ſorbitio, quàm potus.

Non eſt ſimplex potus, ſed ſorbitio.

Oxymel noſtrum non humectat.

54. Cavendum prætereà, ne Medici communi noſtro oxymelite utantur ad humectandum, cùm exſiccanti potiùs facultate conſtet, cùm aquâ careat; in uſum tamen etiam hoc noſtrum ducitur, quod diluatur, liquidúmque, & fluxile reddatur, quadruplâ ferè parte aquæ, aut ſtillatitiæ, aut decocti alicujus additâ.

55. Obſer-

55. Obſervandum præterea, in pleuritide, ubi craſſi ſunt, & viſcidi humores, oxymel noſtrum imbecillius eſſe, quàm ſit illud mediocre; cùm in eo caſu valde acri utendum docuerit Hipp. 3. *acut*. 26.

Oxymel noſtrum imbecille ad craſſa incidenda.

56. Obſervandum præterea, ſi per totum morbi decurſum utendum ſit oxymelite, aut ſyr. acetoſo, neque acriori, neque mediocri eſſe utendum in acutis febribus, quòd non humectet, potiſſimùm noſtrum ita paratum; ſed docet Hipp. 3. *acut*. 37. utendum eſſe eo, in quo minimum aceti ſit admixtum, ut multùm poſſit humectare, nec inteſtinis noxam inferre.

Oxymel noſtrum in acutis non ita accommodatum.

57. Cavendum præterea, ne in oxymelitis, aut ſyr. acetoſi compoſitione acetum illud acerrimum ſumatur, aut ex vino Cretico, vel alio potenti confectum: nam in acutis febribus, in quibus, præter facultatem obſtructiones tollendi, abſtergendi, & incidendi, requirimus & humectationem, & refrigerationem, potiùs ſiccare ſolet, & excalefacere, quàm humectare: aut ſi tale acetum in uſum ducatur, aquæ quantitas erit augenda; & tunc fortaſſe controverſia in verbis Galeni tolli poſſet, cùm 4. *de val. tuend.* 6. voluerit, ex unâ aceti, & duabus mellis fieri oxymel mediocre; acerrimum verò ex æqualibus aceti, & mellis partibus: cùm in conſilio pro puero epileptico acidiſſimum oxymel ex unâ aceti, & quatuor mellis velit confici; minimè acidum ex unâ aceti, & octo mellis. Niſi cum doctiſſimo Cigalino dixerimus, libellum illum eſſe quidem Galeni, ſed multis in locis depravatum: potiſſimùm cùm oxymel ex favis confici ibi tradiderit, cujus oppoſitum docuit & 4. *de val. tuend*. 6, & 2, *de Fract*. 29. Quòd ſi ex favis

Acetum pro oxymelite non ſit acerrimum, neque ex vino potentiſſimo.

quis dixerit docuisse conficiendum Gal. *lib. de Ther. ad Pamphil.* oxymel, is sciat, librum illum Galeni non esse, quod vel inde colligitur, quòd diverso modo composuerit ibi Theriacam, ac *lib. de Ther. ad Pisonem*, ac *lib. de Antid.* Deinde constat, consilium illud pro puero epileptico esse depravatum, quòd dies Caniculares constituat quadraginta, viginti ante exortum Caniculæ, & viginti post; quod Galeno repugnat, & Græcis simul, ac Latinis omnibus scriptoribus, Caniculares dies ab exortu hujus syderis inchoantibus, ut longâ oratione, *& in Com. lib. Hipp. de aëre, aquis, & locis, & in Com. in probl. Aristotelis* docuimus. Colligitur tertiò, mendosum esse libellum illum ex eo, quòd pueris epilepticis apium concedendum, petroselinum abdicandum censet, quòd petroselinum lædat epilepsiâ correptos; cùm oppositum reperiamus apud omnes scriptores, apium epilepticis obesse, nullâ factâ petroselini mentione: sic Plin. *lib.* 20. *cap.* 11. sic Alex. Trall. *lib.* 1. cap. 15. sic Avic. lib. 2. *Tract.* 2. *cap.* 55. sic Serapio *lib. Simpl. cap.* 290. & Mesue *in sua Praxi*, *cap.* 26. *de Dolore capitis.* Nisi dixerimus, corrigendum esse locum illum in consilio epileptico, ut loco, *mellis partes octo*, legamus, *aquæ partes octo*; sic enim conveniet cum loco 4. *de tuend. val. cap.* 6.

Galeni consilium pro puero epileptico depravatum.

58. Cùm in vino, concedendo in febribus, & potissimùm acutis, tot tantæq; controversiæ excitentur ob varios Hippocratis, & Galeni locos inter se contrarios, de quorum conciliatione, eâdémque controversiâ quid sentiendum sit, alibi à nobis constitutum est, nempe, nunquam ratione morbi esse concedendum, aliquando verò ratione causæ; & symptomatum, tum etiam eorum,

Vinum febricitantibus acutè interdicendum per se.

Vinum in acutis cur aliquando concedatur.

eorum, quæ secundum naturam dicuntur, & virium. Quoniam autem alicubi concedi passim intelligo, ut in agro Neapolitano, & fortasse frequentiùs, quàm debeat, atque non apparentibus signis coctionis, æstuantéq; ægrotante; quàm felici successu, ipsi viderint; nos Insubres laborantibus febre acutâ, & malignâ omnino vinum interdicimus, quod adeò felici successu fit, ut ex viginti laborantibus malignâ febre cum maculis vix unus intereat, nisi fortè, quod rarissimè evenit, ratione virium aliquando concedatur.

Vinum numquam, ne apparentibus quidem signis coctionis, apud Insubres concedendum, & cur.

59. Cavendum tamen, quantum maximè possumus, ne in nostris his regionibus vinum concedamus, etiamsi coctionis signa appareant; videmus enim plerosque ex quâvis vini concessione, quantumvis minimâ, in deterius labi, atque denuò materiam recrudescere: quod cùm sæpè ac sæpiùs consideràssem, viderémq; antiquos adeò frequenter vinum in febribus concessisse, non solùm ratione virium vitalium, aut symptomatum, sed etiam ad adjuvandam coctionem materiæ morbificæ, atque ad promovendam illius per lotium evacuationem, ut videre est 11. *Meth.med.* 9. & 1. *ad Glauc. in curanda tertiana, & quartana febre*; tum ad sputum facilitandum, ut 1. *acut.* 22. 3. *acut.* 1. & 4. *acut.* 37. non aliam horum apud nos infelicium eventuum ex vini exhibitione causam esse conjectavi, quàm vinorum nostratium conditionem. Rubra, & nigra optima multa sunt, quamvis primis mensibus & austera, & crassa, sed minùs apta ad febres, quòd nec urinas promoveant, nec sputum facilitent. Quæ alba sunt, aut flava, aut sunt potentia, aut imbecilla: Potentia, quoniam maximè alba expetuntur à nostris in aperto vase, ubi compressis

uvis reponuntur, ut simul ebulliant, non permittuntur tamdiu firmari, quamdiu oporteret, ut debitam coctionem in se conciperent; & id, ut albo colore oculis, austero sapore, quem picantem vocant, palato gratificentur, hinc & austeritate coctioni officiunt, obstructiones excitant, neque urinas promovent, neque sputum adjuvant; prætereà verò caput petunt quàm maximè, igneis partibus validè in ipso contentis, ob terrestres partes admixtas: Unde etiam primis mensibus gratissima palato esse solent, si dulcedinis aliquid retinuerint, subausteris partibus cum dulcibus duplici sapore gustui abblandientibus. Imbecilla verò, & tenuia alba hujusmodi sunt, ut nunquam maturescant, nisi maximo æstatis calore superveniente, & ne tunc quidem austeræ partes omnino coctione evincuntur; sicque minùs apta erunt & vires instaurare, & lotia promovere: quod etiam incommodum alterum excipit, quòd, ubi quasi maturuerint, austeritatémque deposuerint, aut statim ferè acescant, aut evanida reddantur, aut corruptionem contrahant, unde ad usum inepta redduntur. Evitandus igitur quàm maximè apud nos in febribus putridis, maximè in acutis, potissimùm in malignis, & etiam magis in internis inflammationibus, ut in pleuritide, vini usus; &, si in usum duci debet, potentius potiùs eligatur, quod multâ aquâ diluatur.

Bibenda sæpe, & paulatim aqua in febribus æstuantibus, non affatim, & confertim.

60. Cautio prætereà in bibendo adhibenda est, in febribus potissimùm æstuantibus, quam docuit Aristoteles 1. *Problem.* 56. ut sæpe, & paulatim aquam, & alios potus frigidos, ad sedandam sitim illam, ex calore febrili excitatam, concessos assumant: potio enim multa, & confertim assumpta, nec exsiccatas partes humectat, quibus

bus æstus, & ſiccitas ineſt, cum ſtatim præterfluat, nec ſitim ſedat: at ſi ſæpiùs data fuerit, & paulatim pitiſſando hauriatur, os ventriculi, œſophagum, linguam, & palatum, dum ſenſim per eas tranſit, refrigerat, & humectat, aliquâ ex parte parietibus, & tunicis adhærens: quin & paulatim ſeſe inſinuans in carne conſcendit, & venulas exſiccatas madefaciendo &, irrorando humectat. Quod aptiſſimo exemplo docet: ſi enim multa aqua, & confertim aut decidat, maximè ſi ſicca ſit, in terram, aut aliunde per cavum corrivetur, ſuperficiem terræ non permeat, ſed præterfluit, nullam noxam ducens; at ſi paulatim aut decidat, aut deducatur, ſuperficiem paulatim madefaciens, & occluſos poros aperiens, viam ſubſequenti ad penetrationem parat. Id verò intelligendum eſt de aquâ, in potum aſſumptâ ad ſitim ſedandam, non verò de eâ, quæ, in multâ quantitate aſſumpta, ad extinguendam febrem ardentem aſſumitur, quæ & multa, & affatim eſt aſſumenda; ſed de hac re *in Com. noſtris in Probl. illud*, quidquid dicat adverſus Ariſtotelem Hieremias Triverius *in lib. Hipp. de victu idiotarum.*

Somnus aliquando in principio acceſſionum concedendus, & quando.

61. Quamvis ſomnus in acceſſionum febrium omnium principiis conſenſu omnium Medicorum, & multis rationibus, id perſuadentibus, ſit fugiendus, animadvertendum tamen, aliquos reperiri, qui adeò ſenſu exquiſito in muſculis, & carnoſis partibus ſunt, ut ſuperveniente effuſione materierum acrium ad illas partes, unde rigorum illum concuſſivum fieri Medici omnes profitentur, tantis, támque magnis doloribus conficiantur, ut vitales vires proſternantur, & mors ſæpenumerò ſubſequatur; in iis non ſolùm in principio ſomnus eſt avertendus, ſed potiùs

 omni

omni ingenio procurandus, ut sensus ille exquisitus retundatur, aut sopiatur, rigórque, & dolor mitior reddatur.

Somnus immoderatus in acutis quando permittendus.

62. Somnus in febribus potissimùm acutis, si modum excesserit, licet majori ex parte malo ægrotantibus cedat, & propterea sit evincendus; quoniam tamen, ut omnes alias à naturâ factas evacuationes cohibet, ita eam, quæ per sudorem fit, omnino promovet, si in fine statûs universalis febris, aut in declinatione supervenerit, etiamsi tempore modum excesserit, ita ut decem, aut etiam plures horas perduret, non est impediendus, potissimùm si indicatoriâ die imminere crisin per sudores commonstratum sit: fit enim sæpenumerò, ut promotis per longum illum somnum sudoribus ex universo corpore, & ex illo somno instauratâ naturâ, & morbus solvatur, & æger convalescat: cognoscemus autem ex signis præsentibus, bono cessurum hujusmodi somnum longum, si sine stertore sit, si lenis, si denique illum non imitetur, qui in lethargo, comatosísve affectibus passim conspicitur. Videmus enim, aliquando excitatos ægrotantes hujusmodi, etiam Medicorum consilio, impeditos in hujusmodi evacuatione recidivam fecisse. Propterea cauti maximè in hac re Medici esse debent.

Aër frigidus acutè febricitantibus quomodo concedendus.

63. In aëre frigido admittendo in acutis, & æstuantibus febribus hæc adhibeatur cautio: Ut pro viribus frigidus quidem aër ambiens in cubiculum admittatur, & procuretur, ut omnino & inspirari possit, & interna viscera æstuantia refrigerare, & faciei oblectamentum hoc afferre; reliquo autem corpori ne nudo obveniat, omnino cavendum; quin ne etiam nimis tenui stragulâ, ac perviâ operto: circumversante enim

aëre

aëre ambiente frigido, aut flatu, & calidus vapor, exhalatióve, quæ foras per ſenſum, effugientem evacuationem, promovebatur, ad interiora repelletur, & pori cutis pervii fortaſſe adſtringentur, & internus fervor adaugebitur: imminuenda quidem in augmento, & magis in ſtatu erunt coöperimenta, ut æſtus ille imminuatur per univerſum, & natura inſtauretur à tanto labore; at ſenſim id fiat, neque eò uſque, ut illa incommoda ſequi poſſint.

Non nimis coöperiendi ſtragulis acutè febricitantes.

64. Non placet tamen eorum conſuetudo, qui, quaſi ægris vim inferentes, plùs nimio coöpertos, & ſtragulis obvolutos tenent, ſic & tranſpirabile magis corpus reddere cenſentes poſſe, & ſudores promovere: cùm alioqui illud nimium effluxum ſpirituum efficiat, & ſubinde vires imbecilles reddat; hoc autem violentiam naturæ inferat, & aut crudum humorem extrahat, aut qui per alias partes exitum ſibi quærebat, ad cutim vi quâdam, naturâ repugnante, attrahatur.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER TERTIUS,

Eas comprehendens,

Quæ ad Pharmaceuticum negotium pertinent.

Medica materia mutanda.

QUamvis tanquam verissima sit Hippocratis sententia, 2. *Aph.* 52. *Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem, non est transeundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est.* Cavendum tamen, ne diutius in eâdem materiâ Medicâ insistamus, potissimùm si in alterantibus versemur; fit enim sæpenumerò, ut, dum longo tempore eodem remedio utimur, natura, illi assueta, ita illud in alimentum vertat, ut morbificam causam evincere non valeat, potissimùm si alexipharmacum sit, peculiarique qualitate agat. Immutanda igitur erit materia præsidii, & quantitas etiam, quæ adeò certa præscribi non potest: hac enim ratione & existimationi nostræ consulemus, & ægros obsequentes magis habebimus; ne tamen id frequentiùs fiat, ne ignorantiæ notam per inconstantiam subeamus.

2. In

2. In purgandis humoribus per medicamentum, sive leniens, sive solvens, ut multa sunt à Medico & animadvertenda, & præcavenda; ita huic nostro Cautionum libro minimè inserenda, quòd regulæ, & canones illi non nisi cautiones omnes sunt, quibus Medicum jam bene institutum supponimus: ne igitur in immensum crescat liber, solùm cum Hippocrate *in fragmento lib. de medic. purgantibus*, illud admonebo, *debere Medicum, præscripturum pharmacum, quod sursum, vel deorsum purgat, priùs interrogare, num alias pharmacum purgans hauserit, & num alvus ex purgatoriis deorsum facilè se solvat, ac citò obediat, vel potiùs dura sit:* hæc enim erit cautio purgatoria in metu hypercatharseos, ut naturam peculiarem cognoscat ægrotantis, cùm nullis notis idiosyncrasia cognosci possit, quam si cognoscere potuisset Galenus, se æqualem Æsculapio censuisset: adeò enim aliqui faciles ad solutionem sunt, ut vel primo pharmacorum odore trepident, atque in fluxum solvantur; alii ita duri alvo sunt, ut vix ullis remediis alvus respondeat: sic enim aut mollioribus, & levioribus, aut valentioribus uti poterit.

Purgandum ægrum interrogare expedit, quomodo aliàs se gesserit.

3. At si nunquam pharmacorum, alvum subducentium, usum se iniisse affirmet, tum demum exquirendum, num, dum sanus esset, officii memor alvus fuerit pro conditione rerum assumptarum, & num à pleniore cibo se in fluxum effundere alvus soleat; sic enim tutiùs ægrotanti consulere poterit Medicus.

Purgandum interrogare oportet, an lubrica sit alvus.

4. In lenientium medicamentorum usu cùm videam Medicos adeò dissentientes, & in quantitate, & in horâ exhibitionis, & in intervallo ab exhibitione ad cibum, concedentibus aliquibus,

Lenientium usus utilis in principio morborum.

puta,

puta, succi cassiæ ad minus unciam, tum & sesquiunciam, vel electuarii lenitivi, vel dia pruni, per horam ante cibum, & hunc potiùs matutinum, quàm vespertinum, ut somnum fugiant, quem post medicinas imbecillas fugiendum, auctoritate magnorum virorum omnino probant, vel eâ ratione, quòd per somnum & evacuationes per secessum impediantur, & medicamentum naturæ adeò familiare alimenti naturam subeat; quod in Italis Medicis Franciscus Valleriola, 2. *Enarrat. c.* 5. maximè reprehendit: Negantibus aliis, aut hæc in principio morborum esse concedenda, aut sanè admodum raró; in quo numero Mercurialem nostrum esse video. Ego de hac re ita censeo: In febrium omnium, & aliorum quoque morborum curatione, majori ex parte ab initio lenientium usum convenire, & ut excrementa, in ventriculo contenta, & in vicinis partibus, evacuentur, & ut commodiùs, securiúsque incidentia, tenuantia, & abstergentia auxilia in usum duci possint sine periculo, ne crudi succi ad intimiores partes ducantur.

Lenientia quâ quantitate, & quâ horâ exhibenda, distinctio.

5. Quâ verò quantitate, distantiâ à cibo, & quo tempore? Sanè nisi cautio adhibeatur & distinctio, in errore versabimur: Aut enim in principio morbi ad præscriptum usum exhibentur, aut progressu morbi, ut alvus aliqua dejiciat in dies, cùm enemata, quòd aut renuuntur, aut lædunt, aut nihil subducunt, aut aliâ causâ, in usum venire nequeunt. Si ob primam occasionem, & ad unciam, & ad sesquiunciam concedi debent, & aliquanto tempore ante cibum; & potiùs matutinum, quàm vespertinum tempus eligi debet, nisi aliter accessio febrilis persuadeat. Colligitur id ex Gal. 2. *de alim. facul. cap.* 31. de

31. de moris, mox etiam de prunis agente, ubi ait: *Alvum pruna movent, præsertim si prandium non statim, sed aliquanto pòst intervallo inchoetur, & ipsa sola comedantur*: hæc enim communia omnium laxantium præcepta meminisse oportet; ut enim per se inexistentia excrementa subducant, sine cibo per se concedi debent; ne verò, cùm naturæ ea familiaria sint, in alimentum vertantur, non multò pòst cibus est illis concedendus; ne verò somnum interrumpant, dum alvum ad excretionem movent, quod post quatuor, aut sex horas fieri solet, potiùs ante prandium erit exhibendum. Quòd si ad excrementa, quæ in intestinis aggregantur ex quotidiano cibo, subducenda exhibeatur, cùm id sæpiùs sit præstandum, multò minor copia illorum erit concedenda, puta, semiuncia, aut etiam drachmæ duæ in molli alvo, & facilè solubili, & ea quidem immediatè ante cibum, vel cum cibo ipso, & potiùs cum cœnâ, quàm cum prandio: sic enim cibus emolliens, & lubricans redditur, & ferculum illud liquidum, aut jusculum medicamentosam induit qualitatem lubricantem; & selectâ à naturâ parte nutriente, reliquum, quod ad intestina transfunditur, & fæces contentas emollit, & tunicas intestinorum lubricat, neque crudum subducit; quoniam, cùm naturæ ea familiaria sint, illa non aversatur, aut cum crudis expellit, sed concoctione factâ, quod familiare magis attrahit, reliquum cum excrementitiâ parte ad intestina pellit, quod cùm non fiat, nisi celebratâ coctione, post somnum solet fieri: &, ut millies ego expertus sum, & nostrates Medici meo exemplo cognoverunt, hoc modo, aut semiunciâ, aut etiam duabus drachmis sæpenumerò major excremen-

crementorum copia educitur, quàm cùm uncia, & etiam sesquiuncia per horam, ut moris est, ante prandium exhibetur: somnus potiùs adjuvat coctionem illam, & lubricitatem, quàm impediat. Neque interrumpitur, quia quantitate tardiùs agit, & non nisi post coctionem. Auctoritas illius sententiæ, à Valleriolâ adductæ, aut de primo modo exhibendi ea intelligitur; vel potiùs de verè purgantibus debilibus, de quibus aliàs.

Pharmaco assumpto, an dormiendum, & quando.

6. Ab assumpto autem medicamento verè purgante, an somnus concedendus, imperandúsve sit, alia est ratio; neque unâ responsione potest satisfieri: aliter enim est agendum in medicamento levi, aliter in valido: alia est ratio, si medicamentum simplex sit medicamentum, alia, si venenosi in se quippiam contineat, ut helleborus, & colocynthis videntur: neq; idem imperandum, si liquida exhibeantur, aut in boli formam mollioris, aut solida concedantur, quales sunt pilulæ: si ex blandioribus fuerint, & in formâ liquidâ, vix est superdormiendum, nisi ventriculus admodum imbecillis fuerit; si boli molliores fuerint, & medicina satis potens, aliquandiu superdormire licet, potissimùm si nauseabundus sit æger, aut debili stomacho; sic enim faciliùs ad actum ducuntur, & non evomuntur. A pilulis optimum est dormire, & longiori tempore, ut citiùs colliquatæ, ad actúmque deductæ, facilè opus suum exserere possint. A valentissimis autem medicamentis assumptis, in quibus virulentiæ nonnihil inest, nullo modo dormiendum censeo, ne virus, ad principes partes, & potissimùm ad cor per somnum means, aut ad cerebrum vapores transfusi noxas pariant inemendabiles.

7. Malè

7. Malè iis consulitur, quibus ab assumpto pharmaco, ne vomitus superveniat, calidi panni aut gulæ, aut regioni ventriculi applicantur; illud enim potiùs vomitum trahendo conciliat, hoc autem & calorem naturalem à loco avocat, & sæpenumerò flatus excitando ex materiâ, in ventriculo contentâ, nauseam promovet. Gulæ igitur, & œsophago potiùs frigida statim admoveri debent; ventriculo autem non nisi, cùm difficulter ad actum deduci potest, aut dolor à flatu concitatur, calida applicentur. Cavendum autem semper, ne calor excedat; revocatur enim potiùs sic natura ab opere.

Purgante assumpto, gulæ, aut regioni ventriculi calida non sunt applicanda.

8. Cùm Hippocratem viderint aliqui ab exhibito helleboro, alióve medicamento validiori cremorem hordei exhibuisse, ut & reliquiæ, si quæ adhærerent medicamenti œsophago, superioribúsq; ventriculi partibus, subluerentur, æstúsq; ex medicamenti vi in ventre productus reprimeretur, post quodcunque medicamentum assumptum, post tres horas, sive evacuare jam cœperit, sive nullus adhuc motus fiat, jusculum pulli propinant, adjuvari sic censentes opus medicamenti. Quod omnino cavendum censeo: sic enim medicamenti vis hebetatur, aut præter rationem actio medicamenti confunditur. In fine sanè evacuationis si quis id præstiterit, optimè illi consultum censeo; nam & siti consulitur, & reliquiæ medicamenti, aut humorum subducuntur, eluitur ventriculus, atque vires aliquo modo instaurantur.

Pharmaco assumpto, non semper juscula post tres horas exhibenda.

9. Purgante medicamento dato, si spatio quatuor, aut quinque horarum non dejecerint ægri, nec bene, nec tutò clysma injici potest, quod passim à Practicis fieri video; nam distentis intestinis

Pharmaco non evacuante, clysma non indendum, & quid faciendum eo in casu.

nis pharmaco, ac ruentibus ſuccis, aditu prohibetur remedium, ſæpéque deorſum pellente naturâ, & ſurſum propellente clyſmate, pugnâ exortâ, dolores concitantur maximi, & aliquando volvulus promovetur. Glandem igitur præſtiterit ex melle impoſuiſſe cum ſemidrachmâ ſalis, fellis bubuli, & ſucci cyclaminis; aut cum pulvere trochiſcorum alhandal, ſed cum filo. Quòd ſi clyſma indatur, ſit acre quidem, ſed ſex ſolùm unciarum. Præſtat tamen id promovere cum hauſtu octo, aut decem unciarum juris pulli, addito ſaccharo rubro ad duas uncias, aut unciâ additâ mannæ, aut ſeſquiunciâ.

Vomitus quotuplex, quibus, & quando conveniat.

10. Eò uſque mollicies noſtra pervenit, ut vomitivorum uſus ferè exoleverit, ut vel eam eſſe cauſam etiam credam, ut raró rebelles morbi à nobis evincantur; ne tamen id ſine animadverſione relinquam, animadvertendum, cùm duplex ſit vomitus, arte procuratus, Univerſalis unus, quo totius corporis compages, ſi quid mali conceperit, evacuatur per vomitum: Particularis alter, quo ventriculus, aut à collectis per ſe excrementis in ſe, aut ab affuſis aliunde, inanitur. In primo illo exercendo cavendam omnino eſſe hyemem dicebat Hipp. 4. *Aphor.* 6. quòd, cùm craſſi humores tunc exuberent, & viæ non ſint apertæ, corporiſque compages denſior ſit, quàm ut locum humoribus attractis concedat, difficillimam reddunt eam actionem; ſecùs eſt, ſi vacuare humores, per ſe in ventriculo natos, tentaveris: frequentiùs enim id præſtare debemus hyeme, auctore Hipp. *lib. de ſalubri Diæta*; *quoniam*, inquit, *hoc tempus ad pituitam fœcundius eſt*; & quamvis eo tempore ventres ſtatuantur calidiores, 1. *Aphor.* 15. quoniam tamen pituitæ metropolis,

tropolis, cerebrum, ob aëris frigiditatem maximè pituitâ abundat, unde defluxus illius ad pectus, & ventriculum; ideò vomitus hyeme magis conveniunt blandis iis auxiliis, quæ nauseam promovendo partem illam solam possunt evacuare, ut docet Gal. 5. *de usu part. cap.* 4. At si, hepate se exonerante, bilis recipiatur in ventriculo, quod ex amarore linguæ, & aliis conspicitur, quovis id anni tempore eveniat, evomi potest, licet frequentiùs id eveniat æstate.

11. Nunquam tabidi, aut in tabem propensi evomant, si fieri possit, sed per inferna evacuentur ob graviorum symptomatum metum.

Vomitus tabidis inimicus.

12. Cavendus itidem est vomitus, quibus caput dolet, nisi ex recrementis, in ventre collectis, id fiat; aut quos interna phlegmone obsidet; aut qui laborant molestâ aliquâ hæmoptoïsi, aut oculorum morbis; lipothymiæ, aut uterinæ affectioni expositis etiam incommoda est vomitio, ut & iis, qui fracto, nauseabundóque sunt stomacho, & denique consumptis, & morbo exhaustis.

Vomitus quibus non convenit.

13. Eò usque progressa est hominum mollities, ut etiam in medicinis purgantibus assumendis voluptatem quærant, dum illas frigidas actu, quin etiam, si Deo placet, glacie refrigeratas expetant, & sæpe ab adulantibus Medicis concedantur, non animadvertentibus, & multùm eas de naturâ propriâ per glaciem corrumpi, igneas partes, in quibus maximè purgandi vis inest, extingui, difficillimè ad actum deduci, dolores sæpe excitari, tum ex frigiditate, tum diminutâ actione medicamenti; & sæpenumerò crassiores humores, in ventre existentes, dum adhuc densat magis, contumaces etiam nimiùm reddit, unde

Pharmaca refrigerata, vel glaciata pessimè conceduntur.

repugnamus actioni medicamenti, indéq; tormina, & intestinorum dolores.

Pharmacorum validorum per vinum, aut aquam vitæ extracta valde periculosa.

14. Cùm nostris his temporibus, quibus Chymicis, & Hermeticæ Medicinæ locus sæpe datus est, illud inoleverit, ut extracta virtutum medicamentorum per infusionem in vino, aut in aquâ vitæ ferè fiant, nisi diligens cautio adhibeatur, errores sequentur inemendabiles: ut enim concedi hoc utique potest in medicamentis blandis, & placidis, ut Senâ, Agarico, & similibus; ut etiam in simpliciter alterantibus ad calidum: ita in venenosis, & fortibus non semper est tutum, ut in Colocynthide, Turpetho, Cataputiâ, & similibus: vis enim virulenta altiùs permeat, & cordis palpitationes producit; aut si virulentia non insit, sed mediantibus igneis partibus vehementiam habeat, adeò medio harum magnus vigor illis additur, ut superpurgationes, aut sanè dysenterias efficiant, sitisque tanta excitetur, ut difficillimum sit huic symptomati occurrere.

Rhabarbari infusio, in vino exhibita, febres excitat.

15 Quinimò, vel ob hanc ipsam causam aliqua sunt etiam blanda medicamenta, quæ, quòd igneis maximè partibus constent, ut Rhabarbarum, si infusione, factâ in vino, concedantur, febres sæpenumerò inducunt, non parùm æstuantes: irrorari utique, antequàm infundatur Rhabarbarum, debet, ut igneæ partes, terrestribus multis admixtæ, quodammodo ad superficiem trahantur; at infusio, in vino facta, nullo modo laudari à me potest.

Pharmaca, quæ miscentur, sint ex ijs, quæ æquali tempore agunt, non dispari.

16. In componendis formulis medicamentorum diligenter animadvertat Medicus, ne ea misceat, quæ multùm tempore differant in operatione edendâ, ita ut unum ex iis sit, quæ non nisi longo pòst tempore humores peculiares & attra-

attrahunt, & subducunt; aliud ex iis, quæ velocissimè eadem præstant, ut si quis electuarium ex succo rosarum cum pilulis mastichinis misceat: quod enim citò vires suas exserit, integrum subducet medicamentum tardius ad agendum, aut dum vix id humores peculiares aggressum erit attrahere, sicque imperfectæ remanebunt actiones medicamentorum, & tormina in intestinis, ac dolores exorientur.

Pilulæ quando magnæ, & quando parvæ concedendæ; pilulæ pro capite majores, pro ventriculo minores.

17. In pilulis concedendis, & secundum magnitudinem, aut parvitatem efformandis magna adhibenda est cautio: si enim à capite, aut longinquis partibus attrahere debent, crassiores magnitudine formari debent, ut diutius in ventriculo firmatæ, & valentiùs, & magis à longinquis attrahere possint: at si ad excrementa solùm, quæ sunt in ventriculo, excutienda vorentur, ut solemus de pil. aloëphanginis, & aloë facere, minutulæ semper esse debent, ut non diu ibi hæreant, sed quàmprimùm abstergant; sic ad trium cicerum magnitudinem eas pilulas exhibemus, quamvis ex aloë lotâ confectæ pilulæ aliquantò crassiusculæ concedi possint, quàm quæ ex non lotâ: cùm enim robur parti addere illæ soleant, aliquandiu etiam plùs retineri debent.

Pilulæ validissimæ formæ non sint magnæ.

18. In validis verò pilulis concedendis, nimis magnæ sunt vitandæ: cùm enim non nisi longo tempore evinci à calore nostro possint, atque colliquari, diutius ibi firmentur; unde nimis magna sæpe fit attractio humorum, unde & superpurgatio.

Aloës usus frequens.

19. De aloës frequentiori usu, de illius assumendi consuetudine à cœnâ, de ejusdem quantitate maximè variâ, & de ejusdem in febribus usu cautiones plures, aut hîc, aut in aptiorem lo-

cum erunt addendæ, deſcribendæ eodem ordine, quo ſuperiùs ſcriptæ ſunt.

Clyſteres prægnantibus non frequenter indantur.

20. De clyſteribus hæ ſint cautiones. Prima, in gravidis non multùm frequens ſit clyſterum uſus: ſi enim emollientes ſint, progreſſu temporis per communicationem partes uteri, & adjacentes nimiùm laxant, & hinc ad inferna repletus uterus prolabitur; ſi acriores verò fuerint, & fœtui noxas afferunt magni momenti, & ex preſſu, quem inducunt, prolapſum excitant partis, & ſæpenumerò hæmorrhoïdas maximè moleſtas producunt.

Clyſteres in prægnantibus quantitate non excedant.

21. In gravidis, grandiori fœtu, clyſteris non multa ſit quantitas, præterquàm enim quòd comprimit fœtum, ſtatim, quaſi etiam comprimente fœtu, repellitur.

Clyſteres, laborantibus renibus ſint parvæ quantitatis.

22. Renibus, calculo, vel inflammatione laborantibus, parvæ itidem ſint quantitatis, ne repletis nimiùm inteſtinis comprimendo dolorem adaugeant.

In præpinguibus, & inteſtinis multi ſenſus clyſteres non indantur multùm calentes.

23. In præpinguibus non multùm calentes indantur: ſolent enim inteſtina habere, ſenſu maximè prædita, ita ut ab injectione quaſi ſubitò expellantur ſine utilitate: hoc verò in omnibus obſervetur, qui exquiſiti ſenſûs habent inteſtina.

Inteſtinis, turgentibus flatibus, clyſteres blandè injiciendi.

24. In quibus flatibus maximè inteſtina turgent, qui enema injicit, blandè admodum id faciat, neque cum impetu propellat; in anguſta enim loca propulſi venti nimiùm diſtendunt partes, atque inde dolores ſæpenumerò vehementiſſimi excitantur.

Clyſteres violenter non injiciendi inteſtinis, fæce repletis.

25. Tantundem damni iis evenit, qui & plus nimio duratas fæces in inteſtinis habent, quíque inteſtina, iis nimiùm repleta, habent; paulatim enim

enim emollire illas debent, atque mediocri quantitate inditâ, & blandè admodum.

26. Clysteres, quos ex malvâ, althæâ, mercuriali, violariâ, betâ, & similibus decoctis parant passim Pharmacopolæ, quos Communes appellant, vel hac ratione semper suspectos habui, quòd decoctum illud paratum diutius conservent; & quamvis oleo diutius servare incorrupta hujusmodi decocta profiteantur, si tamen passim observaveris, putrida, & malè olentia esse cognosces: quo nidore sæpenumerò uterus in mulieribus commoveri solet, in aliis dolor capitis excitatur. Quare præstaret mulsâ bene mellitâ, & oleo id præstare, aut ex urinâ cum melle despumato, & oleo eosdem præparare, aut sanè recens semper decoctum illud parare.

Clysterium communium incommoda.

27. Magis verò iidem cavendi erunt, si additâ unciâ cassiæ fistulæ, quam vocant, aut diacassiæ, pro clysteribus parentur: eam enim passim parari scio ex recrementis cassiæ, ablutis fæce aliorum medicamentorum exoletorum, & syrupis jam corruptis loco mellis, aut sacchari, ut sæpe & magnos dolores intestinorum inducant, & in alvo solvendâ nihil proficiant.

Aliud eorundem incommodum.

28. Quantitas enematum major sit in mulieribus. Oribas. 8. *Coll. cap.* 24. Sunt enim ventricosæ magis, & ventre capaciori, ut cùm uterum ferrent, minùs premerentur.

Clysteres pro mulieribus quantitate majores.

29. Salem recentiores semper adjungunt, & si quis illum omiserit, tanquam si piaculum commisisset, derident, sed præter usum antiquorum, & rationem: quoniam illo addito non diutius detinetur; cùm etiam per noctem integram aliquando probè detineri scribat Aëtius *Ter.* 2. *ser.* 1. *cap.* 129.

Sal clysteribus raro indendum.

 30. In

Clysteribus puerorum oleum non indatur.

30. In puerorum clysmatibus olei usus interdicatur, & ejus loco butyrum succedat; ne vermes, si qui sunt, sursum ferantur, sicque Sebesten juri, aut sero incocti maximè erunt ex usu, ex Paulo *lib.* 4. *cap.* 53.

Clystere in indendo ante sectionem venæ, quæ observanda.

31. Ut ante venæ sectionem optimum aliquando est alvum clystere evacuare, ne inanitæ venæ crudam illam, & fæculentam materiam ad se trahant; ita non placet statim ferè ab injecto illo venam secare: præterquàm enim quòd & frigore tentantur aliqui ex surrectione, & aliis deliquia animi superveniunt, fit etiam sæpius, ut, naturâ adminiculante, non semel tantùm, sed bis, ter, & quater, & sæpius dejicere soleant: unde aut in ipso sectionis actu alvus perturbatur, aut etiam artifex in ipso dejectionis actu, ne tempus conterat, ob lucrum venæ sectionem exercet.

Morbo causæ complicato, causæ primò habenda ratio.

32. Cùm morbus causæ implicetur, cave, ne morbo evincendo insistas, causâ postpositâ; si enim illud primò tentaveris, quamvis interdum mitior reddatur morbus, manente tamen causâ, aut non evincetur integrè, aut sanè renascetur proximè majori cum periculo.

Causis multis præsentibus, quis ordo in illis evincendis servandus.

33. In causis removendis externa priùs tollatur, secundò antecedens, tertiò continens: siquidem cùm alia ex aliâ nascatur, nisi in iis evincendis is ordo servetur, frustra quod primò expetitur, sed postremò intendimus, nempe morbum superare, obtinere tentabimus.

Non contrariis complicatis morbis, quomodo procedendum.

34. In complicatis morbis removendis, si ita dissideant, ut varias sedes occupent, nec unius curatio alterius curationi officiat, simul curari, & eodem tempore poterunt, aut etiam diverso, neque multùm refert, ab utro curationem exordiaris.

35. Si

35. Si verò unius curatio alteri incommodum afferat, maximè erit cavendum, ne, dum uni ſtudemus affectui, alterum exacerbemus; ſicque aut ei, qui magis urget, maximè inſiſtemus, altero non neglecto; aut ſanè (quod potiſſimùm obſervabitur, ubi æquè urgeant) utique mediocritate quâdam, & contrariorum permixtione erit ſuccurrendum.

Complicatis morbis contrariis quomodo ſuccurrendum.

36. In decernendâ remediorum copiâ hæ ſint animadverſiones. Prima, in levioribus morbis par ſit remedium, ac ſemel, univerſímque morbum ſubmovens; cùm enim leve ſit, nullam naturæ vim inferet.

In multis remediis quomodo procedendum.

37. At in extremis, & periculoſis morbis, ineunte morbo, præſtat valentiſſimum adhibere remedium; quia cùm mortis immineat periculum, niſi univerſim remedio evincatur, præcipitem in mortem agemus. Hinc extremis morbis extrema remedia adhibenda, conſulebat Hippocrates.

Extremis morbis ſtatim extremis remediis occurrendum.

38. Quòd ſi mediocres fuerint, ſenſim, & blandè meliùs depellentur; nullam enim ſic contrariæ qualitatis noxam corpori inurent. Nec tamen adeò lentæ eorum remediorum vires eſſe debent, ut illas morbus non ſentiat; exaſperatur enim ſæpe morbus, & acerbior fit, cùm morbis talia remedia facilè ſuperet.

Morbis mediocribus blandè occurrendum.

39. In fovendis externè partibus, ut incaleſcant, prudenter ſe gerat Medicus, ne diutius iis utatur; ſcripſit enim Hippocrates: *Calidum, ſi quis diu, multúmque eo utatur, ægris damnum auget, carnis effœminationem in vehit, laxatis carnium fibris, diſſipatóque proprio carnium pabulo, & inducto humore excrementitio*; unde etiam nervorum ſequitur infirmitas: nam eorum robur in medio-

Calidi fotus non longo tempore in uſum ducendi.

mediocri consistit siccitate. Cerebri quoque affert stuporem, nam sensûs, motûs, omniúmque cerebri actionum quasi resolutionem parit, & hæmorrhagias concitat, laxatis venis, & sanguine fuso, & lipothymias, dissipatis spiritibus, & resolutis membranis, quæ mors ipsa excipit.

Externis frigidis diu non utendum.

40. At verò nec multùm frigidis diu utatur; nam *frigidum*, idem inquit Hippocrates, *si quis inconsideratè eo utitur, spasmos & rigores affert*; nam exitu omnia corporis inquinamenta prohibet, & ossibus, ac cerebro bellum indicit.

Ad sanguinis fluxum frigida optima, præterquam in thorace.

41. Ad prohibendum sanguinis fluxum ubique commendantur frigida, nisi in pectore fuerit malum: summè enim frigida pectori sunt inimica; etenim sanguinis, & spirituum vias intercipiunt, ipsiúsque thoracis naturam, quæ cartilaginea est, labefactant, quòd multo calore gaudeat ad vitam fovendam.

Solis repellentibus in principio quando non utendum.

42. In vehementi dolore, vel ex multâ copiâ materiæ, vel ex acri, vel si in partem multùm sensilem occurrat, cavendum, ne meris repulsoriis utamur; sed nonnihil eorum, quæ discutiunt, erit admiscendum: quæ enim adstringendo repellunt, cùm tunicas siccando exasperent, majorem inferunt dolorem, hinc potiùs influxum augent; quæ verò solâ refrigeratione id præstant, ut aqua frigida, nix, glacies, narcotica, cùm materiam nimis crassefaciant, partémque condensent, etsi dolorem minuant, curatu tamen difficilem affectum reddunt.

Narcoticis rarò utendum, & quando.

43 Narcotica, quæ stuporem sensui inferunt, ne temerè in usum ducantur, sed non nisi in vehementissimis doloribus, ubi vires concidunt, ut cessantibus doloribus robur recolligant. Adulatoris verò Medici erit, aut auram popularem

captantis,

captantis, ea in levibus doloribus in usum ducere.

44. Nunquam commissuræ coronali, ut in cæteris fit, applicentur in vehementibus capitis affectibus, sed temporibus, & fronti.

Narcotica nunquam applicanda suturis capitis.

45. Nunquam in aurium doloribus intra auris meatum; surditatem enim sæpè concitant, quidquid Rhasis contrà sentiat.

Narcotica nunquam intra aures.

46. In pueris narcoticorum usus omnis suspectus: si enim intùs sumantur, cùm angustis venis adhuc constent, quasi strangulantur; extrinsecùs autem ad somnum conciliandum si admoveantur, in reliquam vitam memoriæ multam jacturam faciunt.

Narcotica nunquam in pueris.

47. In quâcunque evacuatione, moliendâ à Medico, sive non operante naturâ, sive imperfectè agente, quamvis & quò maximè natura tum partis, tum humoris vergit, eò ducere oporteat per loca convenientia, id est, per quæ evacuari possunt, & à naturâ etiam, saltem secundariâ intentione, sunt instituta, qualis est ventriculus, vesica, intestina; Cautio tamen adhibenda est, quia sæpè evenit, quæ per se sunt convenientia, ex accidenti talia non esse; ut si hæc loca laborent aut inflammatione, aut alio morbo. Unde Gal. 1. *ad Glauc. cap.* 11. dicit, si ventriculus, vel intestina laborent vel vulnere, vel inflammatione, non esse evacuandum per illa loca. Tum etiam, si vicinus locus ille per se conveniens parti alicui laboranti fuerit, per accidens non erit conveniens; ut quamvis thorax, & pulmones ad excipiendam materiam, à cerebro transfusam, aptissimi sint, laborante cerebro non est per eam viam evacuandum, quia trachea arteria, quæ pulmoni juncta est, cerebro maximè est proxima; & sic

Natura quò vergit, eò ducere oportet; quomodo intelligendum.

periculum esset, ne ad pulmones irrueret, ut testatur Gal. 2. *in* 6. *Epid.* 32.

Concocta medicari oportere, & cruda non movere; quomodo intelligenda Hippocratis sententia, & loci controversi conciliati.

48. Quamvis, quæ ab Hippocrate, Medicinæ parente, 1. *Aphor.* 22. proposita est sententia: *Concocta medicari oportet, & cruda non movere, nisi materia turgeat, quæ alioqui raro turget*; hujusmodi sit, ut maxima curandorum morborum ratio eâ nitatur, ut felicitatem, quâ in curandis ægris per quadraginta ferè annos fruor, in observationem hujusce canonis maximè referre soleam; quoniam tamen unicam hanc exceptionem adjecit, *nisi materia turgeat*, tunc enim cruda sunt purganda; cùm alioqui & in pleuritide Hipp. 2. *acut.* 11. & in anginâ, 4. *acut.* 30. & cùm lotium crassum est, & nebulosum, 4. *acut.* 43. quod imperfectæ coctionis signum constituit Galen. 1. *de Cris.* 17. & in quintâ die, si venter murmuraverit, Hipp. 4. *acut.* 64. & in quartâ in pleuritide, quæ est principium, 4. *acut.* 76. medicamento usus sit purgante: ut & Gal. 1. *de differentiis feb.* 4. in febribus pestilentibus; *&* 1. *de compos. med. per loca, cap.* 2. *&* 8. curans alopeciam; *&* 2. *ejusdem, cap. de curatione doloris capitis; &* 4. *Meth. med. c.* 4. in ulcere, superveniente erysipelate; *&* 11. *Meth.* 9. quod ita putridum est, ut corrigi nequeat, ab initio evacuandum; *& cap.* 22. in ophthalmiâ, & linguæ inflammatione, statim in initio fluxûs medicamentis, purgantibus ab initio, quod est, ac dicere, crudâ existente materiâ, usi sunt; in quibus certum est, non turgere materiam; & fortè eâ ratione, quòd præstet aliquid cum periculo experiri, quàm ægrum, destitutum remediis, sinere mori. Unde tanquam in salo hærent Medici, cùm confirmari sententiam illam, 22. 1. *Sect.* videant, 1. *Aphor.* 24. 4. *Aphor. Com.* 10. 4. *acut.*

10.4.*acut*.22.2. *Prorrhet*.58.3. *de diebus decret*. 8.*lib*. *Quos, & quando purgare oportet in fine per longum processum:* quomodo in hoc negotio omnium, quæ ad faciendam medicinam faciunt, maximi momenti se gerere debeant, dubii hærent, & quid pro conciliandis contrariis iis sententiis dicendum sit, dubitant. An igitur cum antiquis Patribus evacuatione distinctâ in eradicativam, quam in crudâ materiâ nunquam convenire, & in minorativam, quam convenire asserunt, satisfaciendum erit? Minimè; quòd universalis sit regula cum unâ solâ exceptione; & 4. *acut*. 22. dicit universaliter, non convenire, quia cruda non cedunt; at minùs cedent minorativis debilioribus. Nec raró in acutis in principio uteremur medicamentis purgantibus. Et ratio, à Gal. in *Com*. 22. tradita, quòd non sit in cruditate separatum bonum à malo, in minorantibus locum habet. An potiùs canonem intelligemus de evacuatione, quæ fit curandi gratiâ? & præservationis gratiâ cruda ab initio evacuare poterimus? At Hipp. 4. *acut*. 22. reprehendenti Medicos, cruda ab initio evacuare tentantes ob inflammationem, responderemus, excusari posse eos, diceremúsque, id illos præstitisse non curationis, sed præcautionis gratiâ. At nec placent ii, qui cùm evacuationem aliam constituant evacuativam solùm, aliam revulsivam; in revulsivâ nunquam cruda in principio esse evacuanda; in evacuativâ simplici aliquando posse censuerunt; cùm in pleuritide, in anginâ, & aliis inflammationibus sciamus eo tempore revulsionis gratiâ fieri eas evacuationes. Prætereà, incommoda, quæ sequi scribit Galenus ad crudorum evacuationem, tam in revulsione, quàm in evacuatione, vera sunt,

potissimùm

potissimùm cùm absolutè, & simpliciter regula ab Hippocrate ponatur. Minùs recipiendi, qui evacuationem crudæ materiæ à toto, nisi turgeat, Hippocratem rejicere censent, *Aphor*. 22. alibi verò eandem concedere, si à parte solùm aliquâ fiat. Quoniam rationes Galeni non solùm in totali conveniunt, sed & in partiali, & 4. *acut*. 22. potiùs de evacuatione loquitur, quæ à parte fit, cùm præterea medicamentum, intùs assumptum, non electione, & intellectu ducat, ut cognoscat, se non ad totum evacuandum, sed ad partem esse devoratum. Nec dicendum est, exspectandam coctionem ordinatâ curandi ratione; coactâ verò, ne opprimatur æger, cruda posse evacuari, ut aliquibus visum est. Nam coactam esse turgentis crudæ materiæ evacuationem scimus, quam solam in 22. *Aphor*. excepit, nullâ aliâ omnino superadditâ. Minùs etiam dici potest, in febribus nunquam licere cruda evacuare, nisi fortè turgeat materia; in morbis autem sine febre cruda posse evacuari, quod aliis visum est. Convincit enim eos Hippocratis auctoritas, 2. *acut*. 11. qui in pleuritide, morbo cum febre, sive turgentiâ à principio purgat. Ut igitur jam tandem in difficillimâ hac controversiâ, quid faciendum sit, eruamus, non pigebit longiori uti oratione, & præter institutum cautionum practicarum tradendarum, cùm res hæc basis ferè sit curationum omnium, in quâ tamen omnes ferè aberrârunt. In primis igitur memoriâ repetendum est, cruda, & cocta in duplici esse differentiâ; alia enim cruda dicuntur, quæ, coctione mutatâ in aliti substantiam, verti possunt; alia verò non verè cruda, aut verè coqui dicimus, sed per similitudinem; nam licet nutrire cocta nequeant, in

meliorem

meliorem tamen conditionem ducuntur. De duplici hac coctione, & cruditate etiam primò locutus est Aristoteles, 4 *Meteor.* ubi non solùm cibum, chylum, & sanguinem cruda, & cocta appellavit, sed & lotium, & excrementa; ut & Hipp. 2. *acut.* 44. ubi bilem crudam appellat; & Gal. *lib. Quos, & quando &c. & lib. de const. art. med* 16. Distinguuntur autem hæc, quòd quæ concoquuntur propriè, ut nutriant, eandem qualitatem, & substantiam nutritæ partis suscipiunt; quæ verò impropriè, & per similitudinem cruda concoqui dicuntur, non suscipiunt aut qualitatem, aut substantiam, sed suscipiunt tantùm quandam similitudinem caloris concoquentis: nam chylus albus fit in hepate ruber, & sanguis ruber, albas partes nutriens, fit albus. In crudo verò cocto, cùm putridum esset, non fit mutatio secundum substantiam, sed in qualitate; ut sanguis putridus crudus dicitur, per coctionem albescit in pus. Hinc Galenus variè variis modis coctionem definivit; 2. enim *de natural. facul. cap.* 4. *Concoctio*, inquit, *est alteratio, & mutatio ejus, quod nutrit, in similitudinem ejus, quod nutritur*: quam etiam recepit 3. *de sympt. causis, cap.* 3. Diversam tamen àb hac posuit aliam 2. *in* 1. *Epid. cap.* 46. cùm dicit, *Coctio est victoria humoris lædentis.* Et *in Arte med.* 89 inquit, *Concoctio est, quæ finit putredinem, manente substantia.* Per primam enim illam vera coctio definitur; duabus iis alia, quæ per similitudinem dicitur, quæque putridi humoris est. At 8. *de compos. med. secundum loc. cap.* 7. dicit: *Concoctio est alteratio secundum transmutationem ad similitudinem*, ut utramque comprehenderet, quòd in utrâque fiat mutatio ad similitudinem,

sed

ſed in primâ ſecundum ſimilitudinem qualitatis, & ſubſtantiæ; in ſecundâ verò tantùm ſecundum qualitates. Secundò ſupponendum eſt, quòd inflammationes ex Gal. *3. Meth. med. cap. 3.* duobus modis fiunt, vel à tranſmiſſo ſanguine ab aliis partibus ad partem inflammandam, vel ab attracto ſanguine à parte inflammatâ. Si inflammationes primo modo fiant, ut ſanguis ab aliis partibus ad partem inflammandam tranſmittatur, dupliciter etiam fieri poſſunt, vel quia partes afficiantur à multo ſanguine, vel quia pungantur ab acri ſanguine. Cùm enim multus eſt, partes inſurgunt ad illum expellendum, atque ita expellunt ad partem inflammandam; iſte autem ſanguis, qui expellitur, crudus dici non poteſt; non enim cruditate alimentali, quia per ſe nutrire aptus eſt, niſi quantitate excederet; neque impropriâ cruditate, quæ putredinalis eſt, quia ſi in toto abundaret, ſynochum generaret, cùm tamen nulla præcedat ſæpe febris. Si verò in parte mittente computruiſſet, jam in eâ parte inflammationem produxiſſet; ſanguis igitur ille transfuſus crudus non erat. Idem dicendum eſt de ſanguine, expulſo à parte per punctionem ex acrimoniâ bilis, ſanguini admixtæ; cruda enim nullo modo dici poteſt bilis illa: neque enim cruditate alimentali cruda dici poteſt, quia bilis non nutrit: neq; putredinali, quia, antequàm fluat, faceret febrem ardentem, vel eryſipelata; non igitur crudus ſanguis ille dici poteſt. Ubi verò ſanguis iſte influxerit in partem inflammandam, cùm extra venas eſt tranſmiſſus, incipit calefieri, & putreſcere, túncque crudus efficitur cruditate putredinali; ſenſim verò à calore naturali cum eo, qui præter naturam eſt, pugnante

te incipit concoqui, & ex rubro fit albus; unde oritur pus. Hanc autem distinctionem elicimus ex fonte Medicinæ Gal. 1. *Prognost. Com. ult.* ubi reddens rationem, quomodo fiant inflammationes, dicit, sanguinem, vel humorem, non nutrientem, sanguini mixtum, priusquàm influxerit, crudum appellari non posse: nam tum primùm tantùm incipit alterari, & à suâ naturâ in alienam permutari, cùm influxerit; nam sanguis, excidens è propriis vasis, in pristinam naturam revertere non potest, sed putrescit, & mox in pus vertitur, & propter obstructionem illi calor præter naturam accedit, & immutat; eâdem de causâ 4. *de usu part. cap.* 1. erysipelata, herpetes, & similes affectus præter naturam ex excrementis præter naturam fieri dicebat, quòd ad retentionem obstructio sequatur, híncque calor sequatur præter naturam, qui humores corrumpit, ex quibus hujusmodi affectiones producuntur, ut à calidâ propter dictas causas, & acri bile redditâ erysipelata generantur, & quæ priùs malè olens non erat, fœtida tandem redditur. 4. *acut.* 44. Quâ suppositione efficitur, ut in quibuscunque inflammationibus à bilioso humore liceat ab initio purgare, quia humor non est crudus; & propterea non comprehenditur sub Aphorismo illo 22. 1. Sectionis: *Concocta medicari, cruda verò non movere opertet*; quia bilis in principio inflammationis non est cruda. Ab initio verò purgari posse intelligo in erysipelate, herpete, & cæteris inflammationibus, & similibus, ubi minimum est, quod influxit, plurimum verò, quod influxurum est, ut influxuri humoris pars major repellendo evacuetur; nam si multum influxisset, plus periculi ex pharmaco purgante sequeretur ob influxam

fluxam materiam, quàm commodi propter fluxuram, ut docuit Hipp. 4. *acut*. 22. reddens rationem, quamobrem purgante medicamento non convenit materiam defluxam detrahere; quòd pro materiâ noxiâ bona evacuetur, vires debilitentur, & in morbum adducatur. Quibus positis, facillimum erit intelligere, cur in pleuritide ab initio purget, 2. *acut*. 11. & cur in anginâ 4. *acut*. 30. quia bilis in principio fluxionis non est cruda. At 44. 4. *acut*. in lotio crasso, & nebuloso purgat, quia jam erat cocta materia, 1. verò *de Cris*. 17. cùm crassum lotium cruditatis signum dicit, intelligit de crasso, & turbido. Quòd verò 4. *acut*. 64. quintâ die purgârit, crudo morbo, optimè fecit, quòd ex historiâ constat, fuisse turgentem. Galeni etiam loci illi regulæ non refragantur: nam quod de pestilentiali dicit 1. *de differentiis feb*. 4. nihil est; præterquàm enim, quòd in peste majori ex parte materia turget, undequaque mota, nullum præfigens sibi locum determinatum; dico etiam, verè crudam non esse, ut aliâs docebimus: cruditas enim coctionem supponit; at in peste majori ex parte eò corruptionis materia devenit, ut corrigi, concoquíve nequeat; de quâ putredine locutus est 2. *Aphor*. 17. *& lib. adversus Iulian. cap*. 6. Galenus, quam nonnisi evacuatione tolli posse docuit. Auctoritates aliæ ferè omnes sunt aut de bilioso sanguine, in principio inflammationum, aut erysipelatis affluente, quem ab initio purgari posse jam docuimus, quòd adhuc crudus non sit, aut de materiâ aliâ, quæ nullo modo cruda dici potest, quòd non computruerit.

Syr. rof. solutivus inter lenien-

49. Cave etiam, ne inter lenientia, potissimùm in biliosis naturis, & febribus, tum verò maximè

mè in acutis veris morbis, syrupum rof. solutivum recenseas, quod à plerisque Medicis factum video; cùm enim observaverim sæpenumerò, aut simplicem, aut ex sero lactis sumptum tantam humorum copiam evacuare, quantam vix intestina, mesaraïcæ venæ, & ventriculus capere simul possent, semper sum arbitratus, ab universo corpore, & venis majoribus humores attrahere.

tianon connumerandus, sed inter solventia, potissimùm in acutis.

50. Non negaverim tamen, in aliis febribus, ubi multa in ventriculo, intestinis, & primis venis crudorum humorum copia subsit, quòd altiùs vires suas exserere nequeat, tanquàm abstersorium medicamentum, mel rof. solutivum in usum duci posse.

Syr. & mel rof. quando inprincipio concedenda.

51. In seri lactis usu animadvertendum, quomodo separetur aquosa hæc lactis substantia à reliquis. Modus enim, quo passim nostri utuntur, ut coagula separentur, ut facilior est, ita minùs salubris: præstat enim separare, ut Diosc. docet, *lib.* 2. *cap.* 276. quod fit duobus modis: Primo, si decoquatur lac, donec effervescat, dimoveatúrq; ramis ficulneis, & ubi bis, aut ter deferbuerit, conspergatur oxymelite, pro singulâ heminâ, quæ est octo unciarum, cyathum illius immiscendo, id est, sesquiunciam. Secundo modo ait, serum separari, si ei effervescenti immergatur vas argenteum, aquâ frigidâ plenum. Idem docet Gal. 4. *acut.* 7. & Oribasius 1. *Euporistôn cap.* 9. Sed multò diligentiùs Aëtius *lib.* 1. *Quat. Serm.* 2. *cap.* 96. qui ter ut effervescat, & ter defervescat, vasculo aquæ frigidæ pleno voluit, mox oxymelite, vel mulsâ aspergendum, & percolandum esse, quod etiam docuit Paulus *lib.* 1. *cap.* 88.

Serum ex lacte quomodo separetur.

Seri lactis quantitas varia quomodo concilianda.

52. In ejusdem seri assumendi quantitate cautio maxima esto, aut enim sumitur ad universum corpus expurgandum, & tunc maxima illius quantitas haurienda est; sic fecit Hipp. 4. *acut*. 29. ubi cotylas ad minus duodecim propinandas voluit, quæ sunt centum & octo unciæ; quòd si validæ sint vires, etiam ad sexdecim pervenire posse, id est, centum quadraginta quatuor uncias, scribit; sic enim interpretabatur Gal. *lib. de salubri Diæta, cap.* 28. ubi congium potionis similis propinâsse scribit, id est, centum & octo uncias. Quòd si ad ventriculum, & intestina abstergenda, & evacuanda bibatur serum, ea quantitas sufficiet, quæ tradita est à Diosc. *lib.* 2. *cap.* 276. nempe quinque heminæ. Heminam enim priùs hauriendam scribit, deinde deambulandum, rursus aliam bibendam, iterum deambulandum usque ad quinque. Hanc sequitur Oribas. 1. *Euporistôn, cap.* 9. addens, hanc quantitatem esse moderatam. Idem Aëtius 1. *Quat. Ser.* 2. *cap.* 96. Paulus *lib.* 1. *cap.* 43. tradit quantitatem, ad idem tendentem, ad huc parciorem, tres aut quatuor heminas tradens; & se explicans *cap.* 88. ætate vigentibus triginta sex uncias, junioribus solùm decem & octo, id est, cotylas quatuor, aut duas concedens. Aliquando autem sero lactis utimur, tanquam materiâ infusionis, aut macerationis, tunc multò minor illius copia sufficiet: & sic Mesue *lib.* 2. *cap.* 9. à sex unciis ad duodecim concedit. Neque objiciat quispiam Gal. 4. *acut.* 7. asserentem, serum intestina solùm subire, illáque evacuare, quod repugnare illi videtur, quod primò dicebamus, ad uncias centum & octo dari ab Hipp. 4. *acut.* 29. ad universum corpus expurgandum. Cùm tamen

men ipſe tantam quantitatem non probaret, ut conſtat ex locis propoſitis, cùm ſolùm inteſtina evacuare ſcribit, de moderatâ aliâ intelligendus eſt.

Purgandum non ſemper in febrium, putridarum declinatione.

53. Caveat Medicus, in declinatione febrium putridarum ſemper medicamento purgante materiæ, quæ morbum faciebat, evacuationem facere; quamvis enim ſæpe hoc neceſſarium ſit, ne, quæ relinquuntur, recidivas faciant, 2. *Aphor.* 12. ſæpe tamen in judiciis naturæ nihil relinquitur: quinimò aliquando, etiamſi nulla criſis facta ſit, aut rectâ victûs ratione, & debitâ abſtinentiâ, aut inſenſibili per habitum corporis factâ evacuatione, aut paulatim per clyſteres eâdem materiâ evacuatâ, ſi evacuare in fine medicamento tentaremus, colliquatis humoribus bonis, & carnibus, & ſpiritibus exagitatis, ac excalefactis, viribúſque deſtructis, ægrum præcipitem ageremus in mortem.

Purgandum quando in declinatione febrium putridarum.

54. Quando igitur cognoſcemus, purgandum eſſe corpus in fine febris? Docuit id Hippoc. 2. *Aphor.* 8. cùm dicit: *Si quis, à morbo cibum aſſumens, non corroboratur, ſignum eſt, corpus pleniori uti alimento.* Quòd ſi nec capienti id contingat, vacuatione tum opus eſſe pro certo habendum. Ubi Gal. dicit intelligere, ſi cibum multum aſſumat, & cum appetentiâ, quæ ſi adſit, non poteſt abundare pravis humoribus relictis; ſicque non indigebit evacuatione, ſi multum cibum, & cum appetentiâ aſſumpſerit, & corroboretur: ſi verò non multum cibum ſumens non corroboretur, indiget evacuatione. Animadvertendum tamen, corporis hanc confirmationem non ſtatim cog-

 noſci,

nosci, sed trium, aut quatuor dierum spatio; post quos dies, nisi sequatut & apparentia, & corroboratio, evacuatione per medicamentum purgans utendum est.

Purgandum in ipsâ declinatione.

55. Animadvertendum tamen, purgationem illam & statum morbi intermedio illo tempore supponere, & apparere signa coctionis perfectæ in urinâ: fit enim quandoque, ut, cessante febre per diem unum, aut alterum, febris ante quartam redeat; non quòd non desierit ex ratione concoctâ materiâ, quod quandoque fit etiam per octo dies; neque tamen terminatus morbus dici potest, quia adhuc cruda est materia: & in eo casu non est in eo spatio purgandum, quia nec cocta est materia, nec separata mala ab utili; tunc enim & tormina, & vertigines produceret evacuatio, colliquatus carnibus, & spiritibus evacuatis. 2. *Aphor.* 35. & 36. Unde in intermissione hac falsa putantes aliqui Medici esse veram declinationem, post coctionem materiæ factam evacuantes, ægrum interimunt.

Clysterem indendum sæpe in alvo durâ ante purgationem.

56. In iis, qui durâ admodum sunt alvo, aut viscidis, crassísque multùm succis, potissimùm in ventriculo, & intestinis sunt, ne medicamentum verè purgans concedatur, quin priùs clysma vespere injectum sit, ut faciliùs subducat, & dolores non pariat, exitúmque per inferna non invenientes humores, & medicamentum ad ventriculum regurgitent, quod docuit Ruffus apud Oribasium 6. *Collect.* 26.

Criticis diebus quando purgandũ.

57. Criticis diebus, quarto, septimo, undecimo, decimoquarto, vigesimo, si nihil antè judicatum fuerit, ne dubitet Medicus aut purgare,

gare, aut sanguinem mittere: Critici enim tunc ii dicendi non sunt.

58. Quòd si indicatorio die monstratum sit, naturam crisin facturam, nec tamen faciat, levibus remedijs, quæ etiam in manu nostrâ est subtrahere, manus adjutrices porrigere eodem die etiam poterimus.

Crisi deficiente, quomodo procedendum.

59. Cave tamen, ne in deficiente naturâ in materiæ motu per alvum id facias, ne major, quàm sit, fiat evacuatio, si auxilium medicamenti tunc adjungas, cùm semel haustum pharmacum revocari nequeat, nec illud amovere liceat: naturæ enim is est mos, ut aliquando cunctetur aggredi evacuationem, & aliquando cunctanter moveat, mox verò validè alvum excludat. Quare postridie potiùs erit pharmaco utendum, quo manus quasi adjutrices fatiscenti naturæ porrigamus, aut quod restibile est, à crisi imperfectâ excludamus.

Crisi die critico deficiente, eodem die nihil movendum.

60. Quid si natura ante coctionem symptomaticè evacuationem moliatur? Digladiantur hîc Medici doctissimi. Ego sic sentio: si fiat per loca, naturæ dissentientia, omnino cohibendam, cum Gal. 1. *Aphor.* 21. At si per consentanea feratur, cohiberi non debere; nam fallit interdum, & quæ mala videri poterat, bene aliquando cedit 4. *Aph.* 47. ut in Metone contigit, 1. *Epid. Sect.* 3. unde si cohiberetur, pravi humores, copiâ, vel qualitate stimulantes, qui evacuantur, ad partem aliquam principem calamitosè rapi possent. Et licet & cruditatis, & multitudinis, & pravitatis hæc evacuatio sit argumentum, & signum malum; ratione tamen causæ bonum est, vel minùs malum: nam minùs malum est, humo res educi, quàm in principem partem ferri. Si in otio quiescerent illi

Symptomaticè natura operante, quid Medico præstandum.

ſucci, præſtaret eos non excerni, ſed cum pravi adeò ſint, ut partes irritent, præſtat eos excludi.

Symptomaticè naturâ operante, cautè agendum.

61. Cautio tamen adhibenda, quòd licet talem evacuationem non conveniat cohibere, minimè tamen à Medico eſt valde juvanda, cùm fiat à naturâ, non omnino bene agente, etiamſi fuerit diminuta. Imò, ubi diutius perſeveraverit talis evacuatio, & vires proſternat, omnino erit cohibenda.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER QUARTUS,

Continens eas,

Quæ in sanguinis missione obveniunt.

IN sanguinis evacuatione per sectam venam licet illud sit observandum, ut ventriculo, & venis mesenterij, crudis humoribus, & excrementis repletis, non priùs fiat, quàm ea abstergente aliquo, aut leniente subducantur: cavendum tamen, ne, si morbus ita urgeat, ut mortis periculum immineat, id faciamus: statim enim missione sanguinis illi occurrendum est; ut in anginâ, & vehementi aliquâ inflammatione, & febre: melius enim est, imminentem mortem prævertere cum aliquo damno, quàm ægrotantem à morbo opprimi sinere; potissimùm cùm levioribus iis noxis non difficili negotio occurrere possimus.

Sanguinis missioni non semper præmittenda alvi lenitio.

2. In sanguine detrahendo cavendum maximè, ne, quantò putriorem, & deterioris conditionis sanguinem è venâ profluere viderimus, tantò majorem quantitatem effluere sinamus;

Sanguine malo, minor illius quantitas evacuanda.

 quod

quod plurimos facere obſervamus : tali enim exiſtente ſanguine, & pauciores ſubeſſe ſpiritus conſtat, & vires facillimè ſolent collabaſcere.

Coloris in ſanguine mutatio in miſſione ſanguinis non ſemper exſpectanda.

3. Coloris in ſanguine, qui evacuatur, mutatio, quæ in evacuatione revulſivâ, potiſſimùm in internis inflammationibus ſpectatur, non ſit terminus, & menſura quantitatis detrahendæ; nam in febribus ſæpe primus ſanguis, qui detrahitur, ruber eſt, mox niger, aut lucidus; cujus mutationem ſi quis exſpectare voluerit, præcipitem ægrum aget in mortem.

Coloris mutatio in ſanguine in inflammationibus non etiam exſpectanda.

4. Quin nec in inflammationibus internis quidem perpetuò illa coloris mutatio exſpectanda eſt: aut enim vix à parte, & circumfuſis ob craſſitiem quandoque extrahitur, aut ſanè tanta illius eſt copia, ut, ſi coloris mutationem exſpectare voluerimus, vires omnino ſimus dejecturi.

Coloris in ſanguine mutatio quomodo intelligenda.

5. Mutatio hæc coloris ab Hipp. 2. *acut*. 10. tradita intelligatur, ſi primùm albidior ille fluxerit, mox purpuraſcat; vel cùm primùm purpureus exierit, pòſt liveſcens fundatur, tunc enim ſupprimendus eſt modo dicto.

Coloris in ſanguine mutatio in revulſione longinquâ non exſpectanda.

6. Hoc autem ſervandum erit, ubi vena proxima eſt affecto loco; alioqui ſi in aliis caſibus inflammationum idem quis agere vellet, nimia foret evacuatio, antequàm ſanguis à phlegmone abduceretur.

In anginâ & hepatis inflammatione copioſiùs ſanguis evacuari poteſt, quàm in aliis, & cur.

7. In anginâ tamen, & hepatis inflammatione copioſiùs ſanguinem extrahere poterimus, quàm in pleuritide, & pulmoniâ; quòd in illis maximè & evacuare, & revellere opus ſit; in his verò præctereà, quod reliquum eſt, ubi ſuppuratum fuerit, excretione per tuſſim expelli debet; quod etſi opus ſit animalis facultatis, vitali tamen imbecillâ exiſtente, conſtare illa non poteſt.

8. In

8. In pueris ſectio venæ, quæ evacuandi officium ſolùm adimplet, ut rariùs in uſum duci debet ob eas, quas Galenus, & ſequaces ejus adduxerunt cauſas; non tamen adeò perpetua hæc regula eſſe debet, quin aliquando ante decimumquartum annum hoc remedium præſcribi poſſit, & debeat: tum quòd pubertas ſæpe terminum illum præveniat, potiſſimùm in mulieribus; tum quòd multos ſolidioris habitûs, & vigoris ante illud tempus conſpiciamus; tum quòd aliquos, tantâ ſanguinis copiâ refertos, obſervemus in acutiſſimos morbos incidere, quorum plenitudinem niſi ſectâ venâ ſtatim ſolvamus, certum mortis impendere periculum ſcimus. Unde ſæpenumerò natura præveniens (quam omnino bene operantem imitari debet Medicus) copioſâ per nares hæmorrhagiâ ſubitò morbos hujuſmodi ſolvit. Et quamvis huic ſententiæ refragari videatur Galenus, cùm tamen Cornelius Celſus, Mauritani ferè omnes, Hiſpani, & Galli plerique, & ex Italis quàm plurimi in hanc devenerint ſententiam, his aſſentiri potiùs placuit, atque experimentis propemodum infinitis ſpatio quadraginta annorum, quo in magnâ hac urbe, & in magno hoc noſtro Valetudinario medicinam exercui, firmare poſſum.

Pueris etiam evacuationis gratiâ ante annum quartumdecimum ſecari poteſt vena.

9. Quòd ſi de ſanguinis miſſione per ſectam venam loquamur, quæ revulſoria eſt, qualis eſt, quæ adminiſtratur pro internis inflammationibus curandis ab initio, quales ſunt angina, phrenitis, pleuritis, peripneumonia, hepatis inflammatio, omnino in pueris ante annum quartumdecimum evacuari ſanguis per ſectam venam poterit, cùm & ſtatim, niſi retrahatur ſanguis, ægrotantes jugulent, & cùm impacta eſt materia, retrahi, amoverique

Pueris pro revulſione ſecari omnino vena debet.

veríque nequeat; neque ex tranſpiratione per mollem, tranſpirabilémque habitum ſperari poſſit, materiam retrahi poſſe, etiamſi concedatur, per meabilem illum habitum evacuationis vices ſuppleri poſſe, revulſivum tamen nunquam conſtitui poterit verè remedium.

Pueris ante ſeptennium præſtat hirudinibus ſanguinem evacuare, & cur.

10. Præſtat tamen in pueris ad ſextum annum, hirudinibus venâ apertâ, ſanguinem extrahere; cùm enim uſque ad ſeptimum annum ob exceſſum humiditatis vena, arteria, nervus ferè ſimul conglobata ſint, periculum ſubeſt, ne loco venæ, aut ſimul cum eâ nervus, aut arteria pertundatur. Quòd ſi etiam manifeſtè ſe exſerat, lanceolâ pertundatur quidem, ſed amplum potiùs, quam profundum vulnus fiat.

Tempore mittendi ſanguinis, ſi menſes fluere contigerit, ſed imperfectè, evacuandum, antequam deſinat motus.

11. In febribus, ſi tempore mittendi ſanguinem, aut menſes moveri contigerit, aut hæmorrhoïdes fluant, quamvis doctiſſimi aliqui viri cenſeant, non priùs quippiam à Medico eſſe moliendum, quàm evacuationes illæ deſierint, etiamſi ſint imperfectæ, quòd neſciamus, quantum velit natura evacuare, & cùm imperfectè aliquando in principio agat, verſus finem autem ſuppleat; unde, ſi evacuaremus, periculum immineret, ne ex exceſſu vires deficerent: cenſendum tamen, melius eſſe, cùm verſus finem videmus naturam deficere, manus adjutrices porrigere, ut ex conjunctis naturæ, & Medici actionibus faciliùs evacuemus, quantum opus eſt; ſic enim Metoni, diminutè ſanguinem narium evacuanti, lavit caput Hipp. 1. *Epid. Sect.* 3. *cap.* 24. quod confirmat 3. *acut.* 39. Sic 6. *Epid. Sect.* 2. *c.* 9. *exeuntem humorem unâ*, dicebat, *debere Medicum effundere*; quod etiam Gal. in Com. *una*, explicabat, id eſt, dum imperfectè natura operatur;

ratur; non autem dicit, *pòst*. Sed quod omnem tollit difficultatem, Gal. 9. *Meth. cap.* 5. ubi hac propositâ difficultate respondet, quòd in eo casu impetus fluentis sanguinis spectandus est, qui si satis fore videbitur, totum negotium permittendum erit naturæ; sin minùs, tantum Medicus detrahet, quantum satis videbitur, ut ex conjunctis ambobus tanta fiat evacuatio, quanta pro evincendo morbo erat necessaria. Ubi duo sunt, ex quibus facilè colligitur, noluisse exspectare finem motûs naturæ, etiamsi imperfectus sit. Primum, quoniam dicit, *si satis fore videbitur*, quod non cessatum motum ostendit, sed, dum in motu est, conjectandum esse ex impetu, an sufficiens futura sit illa evacuatio: Secundum, quoniam frustra ex impetu id conjectari doceret, sufficeret enim cessato motu videre, an adhuc & morbus magnus esset, & sanguinis subesset abundantia, virésque valentes: cùm autem impetum fluentis sanguinis spectandum jusserit, id non aliâ de causâ faciendum voluit, quàm ut ex impetu conjectari possimus, an suffectura sit hujusmodi naturalis evacuatio; ut, si suffectura sit, puta, si magno cum impetu effluat, totum negotium naturæ relinquamus; si verò lentè, & guttatim, antequàm desinat, manus adjutrices porrigere valeamus, ut utrisque conjunctis possimus tantum evacuare, quantum opus sit: quâ diligentiâ adhibitâ, ea effugiemus pericula, quæ adeò verebantur, qui contrà sentiunt.

Gracilibus quando parum sanguinis detrahendum, & quando multum.

12. In sanguinis metiendâ quantitate ex habitu corporis gracili cautio magna adhibenda est, atque diligenter considerandum, an à naturâ gracilitatem nactus sit, an à consuetudine, victu, morbóve, 2. *de Temper. cap.* 4. Si enim aut ob

victus

victus parsimoniam, animi curas, aut similia, quia verisimile est parum sanguinis in venis contineri, minor extrahi debet quantitas. In iis verò, qui tales sunt naturâ, quia fieri potest, ut & liberaliori victu usi fuerint, & propterea sanguine abundent, plus detrahi poterit. 1. *ad Glauc. cap.* 14.

Carnosi à pinguibus distinguendi; in illus plus sanguinis detrahendum.

13. Idem in crassis animadvertendum: Distinguendi enim erunt carnosi à pinguibus; in carnosis, quia plùs sanguine abundant, plus sanguinis detrahi poterit; contrà in pinguibus. Gal. 1. *ad Glauc.* 14.

Minus sanguinis detrahendum iis, qui artes laboriosas exercent, & cur.

14. In vitæ instituto video multos Medicos errare, plus sanguinis in iis detrahentes, qui laboriosas artes exercent, ut in fossoribus, & similibus, quàm in iis, qui in artibus sedentariis toti sunt, quasi in illis plus insit sanguinis, viribúsque maximè valeant; non animadvertentes, etiam in illis spiritus, & sunguinem exhauriri; robur verò potiùs in solidiori suprà repositum esse, & ex quotidiano alimento suppeditari, cùm alioqui venæ non multo sanguine refertæ sint.

Missio sanguinis repetita quomodo facienda.

15. Cùm repetitam sanguinis evacuationem per sectam venam in putridis febribus curandis, aliquando eodem die, aliquando sequenti, aliàs etiam tertio die, uno interposito, faciendam docuerit Gal. *lib. de curandi rat. per sang. miss. cap.* 16. si tertiana notha simplex fuerit, urgeat verò necessitas mittendi sanguinis, bis eodem die intermissionis fieri poterit, septem horarum spatio interposito, aut in sequentem diem etiam reservari, si accessio vesperi superveniat. Quòd si duplex facta sit, interposito die majoris invasionis, in tertium differri potest. In quartanâ verò præstabit bis facere duobus diebus intermissionis.

16. Ani-

16. Animadvertendum, præceptum Gal. *lib. de curan. rat. per. ſang. miſſ. cap.* 21. ſi repetitio fiat evacuationis gratiâ, repetendam potiùs eodem die; ſin revulſionis, in alterum, aut alterum eſſe differendam.

Miſſionis ſanguinis repetitio quando eodem die, & quando altero.

17. Cave tamen, ne in præcipiti morbo, revulſionem expoſcente, id ſerves; cùm enim affluxus fiat vehemens, ut in effuſione ſanguinis per nares, aut uterum, aut hæmorrhoïdes, aut in inflammatione gutturis, hepatis, pulmonum, niſi eodem die fiat, fruſtra ſequenti die id tentabimus, quòd cum ſanguine anima ſit effuſa, aut ſuffocatio eò pervenerit, ut nulla ampliùs ſubſit ſpes ſalutis.

Miſſionis ſanguinis revulſivæ repetitio quando eodem die facienda.

18. Cùm in revulſione, per ſectam venam factâ, & rectitudo obſervetur, & venarum conſenſus, unde, laborante inflammatione crure dextro, nunc ſecandam jecorariam dextri brachii, nunc ſaphenam internam cruris ſiniſtri præcipiebat Galenus. Hac diſtinctione in harum alterutrâ ſeligendâ ego utendum cenſeo; ſi ex internâ cauſâ, calido ſanguine affluente, fiat inflammatio, ſecanda omnino erit vena jecoraria dextri brachii; ſic enim verſus originem, & fontem retrahemus ſanguinem, ſervatâ rectitudine, & à corpore extrahemus. At ſi externa aliqua cauſa, puta, vulnus, contuſio, aut quid ſimile inflammationem pepererit, præſtabit ex crure ſauguinem mittere, ut ſanguis, qui ex vicinis ad partem laborantem affluit, faciliùs per venarum communicationem & revellatur, & evacuetur.

In cruris dextri inflammatione quæ vena ſecanda pro revulſione.

19. Cùm ſanguinis miſſionem ad animi uſq; deliquium concedat Gal. 23. 1. *Aphor.* in ardentiſſimis febribus, maximis inflammationibus, & vehementiſſimis doloribus, non niſi in extremis morbis admittendum eſſe hoc genus auxilii, maniſeſtè

Miſſio ſanguinis ad animi uſque deliquium raro in uſum ducendum, & à quibus, & cur.

nifestè ostendit. Verùm cùm ad illud exsequendum tot requirantur etiam conditiones, nempe, ut adsit ætas juvenilis, temperamentum calidum & humidum, regio temperata, corpus, sanguinis missioni assuetum, anni tempus temperatum, quas vix in uno & eodem corpore reperiri posse constat; cavebit juvenis Medicus, sanguinis missionem ad animi usque deliquium aggredi, sed eam peritis Medicis, & plurimùm in arte versatis relinquat; quia, cùm vix tot conditiones in uno concurrant, &, si in uno reperiantur, vix cognosci possint, potissimùm à juniori, necdum multùm in arte exercitato, præstabit illam omittere, & maturiori judicio relinquere.

Sectionem venæ quando præcedere debeat fæcum inanitio.

20. Non semper ante sectionem venæ lenienda est alvus, vel leniente medicamento, vel clystere; sed ubi crudorum humorum colluviem in ventriculo, & venis mesenterij adesse cognoverimus, aut ex præteritâ victûs ratione, vel ex colore linguæ, vel ex gravitate partium illarum, juxta ea, quæ tradita sunt à Gal. 4. *de tuend. sanit. c.* 5. & antè ab Hipp. 4. *acut.* 116. ubi dicit, *Si secanda est vena, & alvus fluat, priùs esse adstringendam: at si adstricta sit, clystere,* ait, *priùs esse solvendam*; ne scilicet inanitæ venæ crudos humores, aut etiam corruptos ab illis locis sugant, ac attrahant.

Morbo in præcipiti sanguis mitti debet ante alvi lenitionem.

21. In febribus putridis, in quibus dantur induciæ, præmitti, ubi adsint crudi illi humores, aut putridi in primis venis, clysteres debent, aut lenientia alvum: at in præcipiti morbo, à fluxione sanguinis facto, venam priùs secato, non alvum emollito.

Venis brachii in feriendis

22. Cæterùm, omnibus in pertundendis in brachio venis hæc adsit cautio, ut basilica feriatur,

tur, postquam se junxerit cephalicæ infrà eundo per digiti latitudinem, cephalica contrà suprà per digiti latitudinem; nam corporum sectio id docet: nam maximus nervus, qui ex cervice inter primam costam, & claviculam permeans, toto brachio fertur, basilicæ subest eo loco, quo ferit digiti latitudo sursum eundo, si consociationi basilicæ, & cephalicæ imponatur: tunc si digiti alterâ latitudine ad axillas abieris, eo loco supergreditur basilica eum nervum, dum nempe cursum suum ad cephalicam flectit, ibi periculum. Quòd si infrà pergas, in altum se abdit nervus. Nec etiam tutò in ipsâ conjunctione utriusq; venæ fit sectio, cui plerumq; validissimi tendines subsunt; cephalica autem superiùs, ut dictum est, erit ferienda; nam ibi ab arteriâ, quæ ei vicina est, longiùs abest, nec quidquam periculi habet.

quæ cautiones adhibendæ.

23. Plures si quis in sanguinis missione, & venâ secandâ exposcat cautiones, & animadversiones, Avic. legat l. 4. *cap.* 20. sed potissimùm Nicolaum Florentinum, *Sermone* 2. *Tract.* 1. *Summâ* 2. *cap.* 16. 17. & 18. & recentiores, qui de sanguinis missione per sectam venam ex professo scripserunt. Dum enim regulas quasdam, ad hanc materiam pertinentes, tradunt, cautiones plerasque attingunt, quas, ne actum agamus, in præsentiâ prætermittendas censemus, potissimùm cùm in animadversionibus circa febres, & morbos particulares quàm plurimas, ad hoc negotium spectantes, infrà simus propositiuri.

Cautiones in mittendo sanguine aliæ à quibus petendæ.

24. In cucurbitularum usu, si locus scarificandus sit, non adeò multo igne opus est; nam prætérquam quòd sæpenumerò vesicæ in cuticulâ elevantur, aquâ plenæ, quæ scarificationem cutis integræ impediunt, attractum etiam sanguinē adeò condensant,

Cucurbitulæ si cum scarificatione affigantur cum pauco igne, & cur.

condensant, ut mirum non sit, si incisâ cute sanguis non effluat, potissimum si diutius adhæreant.

Sacrificatio quando profunda, & quando levis facienda.

25. In scarificandâ sub cucurbitulis cute ad evacuandum sanguinem non eodem modo semper incidenda est cutis: nam in cute subtili & albâ, in tenui sanguine & bilioso, non profundis incisuris est utendum, sed superficie tenus est scarificandum: ubi verò in crassum corium inciderimus, & nigrum, crassúsque sanguis, & fæculentus erit evacuandus, profundiùs erit cutis, & subjacens caro incidenda, ne evacuationis fine frustremur; cùm alioqui artifices quàm plures videamus, qui in quovis corpore vix cuticulam transeunt, solúmque ichorosum, tenuem, & in extremâ superficie consistentem sanguinem extrahunt, ut manus agilis, & vix ferientis nomen adipiscantur.

Cucurbitula non diutius affixa parti permittatur.

26. Caveant quàm maximè, ne diutius cucurbitulam carnosæ potissimùm, & molli parti adhærere sinant: cùm enim vehemens fiat attractio, & multa carnosa substantia cucurbitulam ingressa sit, adeò coarctatur, ut, spiritibus non permeantibus, pars emoriatur, & gangræ nam, quin etiam sphacelum subeat; unde maxima vitæ pericula sequuntur.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER QUINTUS,

Eas complectens,

Quæ in Febribus curandis observari debent.

VT verum est, in febribus putridis sudoris, & urinæ provocationem utilem esse; ita in intermittentibus, maximè autem in tertianis, sudoris utiliorem censemus, quàm urinæ. Nam cùm in singulis harum accessionibus videamus ferè ad ambitum corporis portionem materiæ transfundi à naturâ per sudorem, motum illius imitari debemus.

In febribus intermittentibus sudorum provocatio præstantior, potissimùm in tertianis.

2. Oppositum in continuis fiat, quòd in intimioribus venis in eis humor putrescat, ex quibus per lotium aptissimè expurgatur; nisi forsan serosi nimiùm, & tenues humores prævaleant, & æstus cum madore sit, tunc enim etiam sudoribus evacuatur.

Continuis febribus commodior evacuatio per lotium.

3. In tertianâ febre verâ, & ardente hæc in clysteribus adhibeatur cautio, ut sicut molles, & refrigerantes potentiâ esse debent, ita actu vix teporem habeant.

In tertianis, & ardentibus clysteres vix tepentes indendi.

In febre tertianâ ante coctionem quandoque purgandum, & quando.

4. Ut in tertianâ respectu sui, aut materiæ, illam facientis, nunquam ab initio ante coctionem est medicamento purgante evacuandum; ita cùm quandoque ad ventriculum bilis acris transfundatur, & mordens, gravissima invehens pericula, & sæpe mortem, potissimùm, si æger ad vomendum ineptus naturâ fuerit: ut illa præveniamus, licebit purgatione uti respectu symptomatis, ut syr. ros. solutivo ex sero lactis, vel solo, vel cui incocti sint thamarindi; aut & valentioribus, ut electuario rosato Mesuæ, aut de succo rosarum; quin in accessione ipsâ, symptomate urgente, aut hydrelæo utemur, vel ut vomitum adjuvemus, vel ut deorsum ducamus, aut sanè ut acerrimam illam qualitatem attemperemus.

Usus rhabarbari in æstuosis febribus quomodo suspectus.

5. Usus rhabarbari ut omnino inter principia harum febrium est interdicendus, quòd electivè purget, quod non licet crudâ materiâ; & quòd calidum sit, & siccum, qualia omnia evitanda ante concoctionem docebat Gal. 1. *ad Glauc.* ita ad deturbandos biliosos illos humores, & syncopen ex morsu oris ventriculi, & vehementissima alia accidentia, in primis tribus, aut quatuor accessionibus ante coctionem omnino fugiendus: humores enim illos ferventes magis exacuit, partem phlogosi quâdam afficit, obstructiones in venulis mesaraïcis potiùs adauget, siticulosósque denique ægros reddit.

In biliosis febribus pro purgatione sufficit adesse nubem albam, levem, & æqualem.

6. In purgatione, in biliosis febribus moliendâ, caveat Medicus, ne decipiatur, hypostasin in urinâ albam, levem, & æqualem exspectans: cùm enim in biliosis affectibus sola nubes, illas habens conditiones, ad concoctionem ostendendam sufficiat, si exquisitiora illa signa exspectaverit, recidivæ facilè occasionem præbebit.

7. In

7. In bile, in æstuosissimis iis febribus evacuandâ, licet rhabarbarum primas apud omnes Medicos teneat; animadvertendum tamen omnino erit, si calor adhuc vehemens in declinatione vel in ventriculo, vel in hepate, vel in universo corpore, & solidis partibus relictus sit, & sitis ingens, quod in vehementissimis tertianis aliquando, sæpius in continuis, & causone contingit, præstare illo non uti; unde in illius locum substituere poterimus decoctum thamarindorum cum syr. ros. solutivo, & portione mannæ, & similibus. Rhabarbarum enim caliditate suâ, & siccitate, ac igneis partibus, ut calorem per accidens minuit, evacuatâ calidâ materiâ; ita per se in hujusmodi corporum conditione calorem exacuit, siccitatem adauget, ac sitim inducit: unde, accensis denuò spiritibus, denuò febres excitantur, aut, solidioribus magis siccatis, hecticæ introducuntur, quod multi non animadvertentes non levem ignominiæ notam subeunt, quòd jam vel declinata, vel cessata febris novâ eorum actione excitetur.

In declinatione æstuantium febrium rhabarbarum etiam pro bile purgandâ suspectum, cur.

8. Si quando autem etiam in iis casibus rhabarbaro uti placuerit, aut in tertianis ipsis adeò non ardentibus, aut in corporis temperie, aut constitutione sic calidâ, & siccâ, quòd præstantissimum cholagogum sit, ac maximè in biliosis affectibus ab omnibus, & à me commendatum, potiùs dilutum, factâ in aquis refrigerantibus, aut in sero infusione, commendo, ut caliditas illius, & siccitas retundatur, & igneæ partes reprimantur; aut ex saccharo in syrupum, paratum cum cichoraceis, ut est syrupus de cichoreâ cum rhabarb. descript. Gulielmi. Quòd si potiones quispiam aversetur, in usum pulveris quidem

Quomodo rhabarbaro uti possimus pro purgandâ bile, etiam in æstuosis febribus.

ducetur, ſed admixtâ caſſiâ, ejúſve ſucco ad unciam; facilè enim ſic ſiccitas ejus retundetur, & igneæ partes compeſcentur.

Scammonii uſus in æſtuoſis febribus ſuſpectus, & quando eo utendum.

9. Scammonii uſum ut in bilioſis omnibus febribus ſuſpectum habere convenit, & non niſi refractâ illius caliditate mixtione aliorum medicamentorum refrigerantium, ut in electuario roſato Meſuæ, & de ſuccoroſarum, & admodum rarò; ita in ardente febre omnino ſugiendum cenſeo:. hæc enim febris magis, quàm quævis alia, refrigerantia expoſcit. Quapropter per caſſiam, mannam, ſyr. roſ. ſolutivum ex ſero, violas, thamarindos ſubducere humores peccantes conveniet, vel etiam Aëtio *Tetrab.* 2. *Ser.* 1. *cap.* 78. id perſuadente.

Blandis aſſumptis medicamentis, dormiendum, & cur.

10. Poſt blanda hæc medicamenta optimè ſuadet Avic. dormire aliquantulum; cùm enim etiam alimentoſam habeant facultatem, etiamſi portio aliqua in alimentum vertatur, refrigerabit, neque tamen evacuatio impedietur, naturâ per ſomnum refocillatâ.

Cauſone laborante purgato ſerum lactis optimum.

11. A purgato in cauſone humore, ſi quis lactis ſerum ad frigidum alteratum per duos, tréſve dies ſumpſerit, vel lac aſinæ, illi maximè conſultum cenſerem: humectat enim, & refrigerat corpus, ſitim extinguit, atque ſi fortè hectica inceperit, omnino eam reprimit.

Sacchari roſati uſus poſt purgationem in ardentibus non probandus.

12. Unde etiam non adeò probanda eſt practicantium conſuetudo, altero à purgatione die ſemper ſaccharum roſ. ex aliquâ aquâ refrigerante concedentium, ut calor, ſiccitáſque, vi expurgantis medicamenti facta, & ex febre relicta, & ſitis compeſcatur; cùm experientiſſimus Rhaſis 3. *Tract. contin.* 27. eos, qui calorem, & ardorem in ventriculo patiuntur, illud comedere

nullo

nullo modo debere testetur, & maximè, si æstus fuerit; calefacit enim, inquit, & sitim inducit; id quod etiam in multis experientia docet. Quare præstabit aut sero, ut dixi, uti aut aquâ hordei cum succo aurantiorum, aut julepo rosato, aut violato.

13. Lautè etiam nimis, etiam intermissionis tempore, cibari mihi videntur tertianâ laborantes ab omnibus ferè, & à Galeno ipso; qui cibandi modus si apud nos in usum duceretur, omnes ex tertianâ simplici in duplicem, aut etiam continuam duceremus. Atque hoc sæpe, ac sæpius juniores Medici, cùm ex scriptorum institutâ victûs ratione victum præscriberent ægrotantibus, experti sunt cum ægrotantium periculo, unde mutare sententiam coacti sunt.

In febre tertianâ, etiam intermissionis die, victus, à Gal. & aliis institutus, apud nostrates periculosus.

14. Quinimò, si vinum pro potu, incipiente coctione, cum Galeno, & antiquis concesserimus, omnes in deteriorem conditionem ducemus, ut vix in ipsâ declinatione concedere illud possimus; sive hoc corporum nostrorum constitutioni tribuatur, sive vinorum nostratium conditioni, sive utrique: hoc unum scimus, securiùs per totum morbi decursum abdicari vinum.

Vino tertianarii apud nos per totum morbum interdicendi.

15. In quotidianis curandis febribus animadvertendum est, quòd, licet in febribus aliis in principio uberiùs sit nutriendum, paulatim versus statum progredientibus imminuendo; in illis tamen primo septenario tenuiùs sunt alendi ægri, ut & crudæ in ventriculo contentæ materiæ attenuatæ, excalefactæ, & exsiccatæ, aut in bonum succum vertantur, aut saltem absumantur, aut per se, aut ope Medici lenientibus, & abstergentibus subducantur; in quâ re Rhasis, Avic. & reliqui omnes Mauritani conveniunt, ut nempe

In quotidianis in principio tenuiùs alendum etiam, quàm in statu.

primis ſeptem diebus tenuiori victu utamur, quàm etiam in ſtatu; qui omnes à Tralliano mutuari videntur.

Pituitâ ſalſâ abundante, victus ab initio non adeò attenuandus, ſed evacuanda pituita.

16. Si tamen à ſalſâ pituitâ fiat, potiùs vomitu in principio expulſa, aut dejectorio, abſtergente per inferna, educta, cùm nutricatui inepta ſit, evacuabitur; neque diæta adeò ab initio erit attenuanda, ne incaleſcat magis, ſiccetúrque, minúſque eductioni apta reddatur.

In febre quotidianâ vomitus utilis ab initio, & quomodo.

Quotidianâ in febre, præter vomitum ab initio, valentior convenit in ſtatu ex Gal.

17. Quamvis vomitum in hac febre Galenus laudâſſe viſus ſit, apparentibus ſignis coctionis, quod in ſtatu evenit; id tamen de eâ per vomitum evacuatione intelligit, quâ univerſum corpus evacuatur radiculâ, cui veratrum album infixum ſit: cùm enim majori ex parte primis diebus ventriculus pituitâ ſit refertus, ſi ad vomendum ineptus non ſit, aut naturâ, aut ſtructurâ corporis, optimum erit, blando & facili vomitorio tentare illius evacuationem, aut ſi ſit nauſeabundus, à cibo.

Mel. roſ. ſolutivum, licet in bilioſo ab initio non conveniat, in pituitoſis optimum eſt remedium, & cur.

18. Quamvis mel, & ſyrupum roſ. ſolutivum in bilioſis febribus ab initio, crudâ exiſtente materiâ, in uſum duci non poſſe ad ſubducenda excrementa communia jam docuerimus; in quotidianâ tamen, ad abſtergendos viſcidos à ventriculo humores, præcipuè mel præſtantiſſimum remedium cenſendum eſt: attrahens enim facultas frigiditate, & viſciditate humoris, primò occurrentis, evaneſcit, & quaſi emoritur; valens autem maximè facultas abſtergentibus relinquitur.

Aloë in quotidianis, & aliis febribus longis optimum remedium.

19. Ne quis in amphimerinis ſuſpectum habeat aloës uſum ad deturbanda communia excrementa, & pituitam, in ventriculo, & primis venis exiſtentem, ſubducendam, vel ob eam rationem,

tionem, quòd bilem potissimùm illam subducere scribat Gal. & 7. *Meth. med.* 4. & 8. *de compos. med. secundum loca, cap.* 2. & *lib. de Ther. ad Pisonem*, 4. & Paul. *lib.* 7. *cap.* 4. vel sanè, quia eandem calidam in primo, & secundum gradum attingentem, & in tertio siccam, idem Galenus constituerit; quod quàm sit febribus inimicum, quilibet, qui febris naturam examinaverit, facilè poterit intelligere: Animadvertat, duplicem in aloë esse facultatem: alteram, à totâ substantiâ ductam, quâ bilem potissimùm, tum etiam pituitam, si non à toto corpore, saltem à venis etiam circa hepar attrahere, & è corpore pellere consuevit, de quâ locis propositis etiam Galenus: alteram detersoriam, & attenuantem, quâ & excrementa, quæ sunt in ventre, & intestinis, cujuscunque sint generis, per inferna subducit; cúmque potissimùm inter fæces evacuantia, ἐκκοπρωτικὰ dicta, principem ferè locum occupet, facilè propositas omnes difficultates superare poterit. Cùm enim, tanquam bilis purgatorium medicamentum, assumitur aloë ad drachmas etiam duas, & non nisi raró, ut alia medicamenta, & longè à cibo summo manè, quin etiam raró in febribus biliosis concedi potest: si verò aloën sumamus, ut dejectorium medicamentum, útque detersione quâdam ac attenuatione, quidquid per viam invenit, subducit, & frequentiùs assumi, cum cibo permisceri, in minori quantitate assumi, & febribus longis, tertianis nothis, & quotidianis quàm maximè auxilio esse poterit, potissimùm si lota fuerit; nam quamvis 5. & 6. *de tuend. val.* Galenus aloën neque siccam, neque melle exceptam senibus concedendam statuerit, nisi magna aliqua necessitas urgeat, & 8.

Aloës duplex facultas.

Longis febribus aloës usus commodus.

de compos. med. secundum loc. cap. 2. biliosis, & siccis corporibus aloës usum non mediocriter infestum docuerit; In aliis sanè corporibus, sive morbo tentatis, sive sanis, ubi vitiosis succis utcumq; infestentur, aloë non sine magno commodo in usum ducitur, potissimùm, ubi ventriculi villis ii adhæreant: sic enim Oribas. 7. *Collect. cap.* 27. absinthio aloën conferens, stomacho placidissimam esse contendit, & sumi quotidie posse à cœnâ; *subducit enim*, inquit, *& ciborum vim non hebetat; præterea sitim non inducit, & hominem ad cibos sumendos facit promptiorem.* Et quoniam proximè ante hæc verba dixerit, aloën, ad duas drachmas sumptam, pituitam, & bilem subducere: cùm addit; *sumi etiam quotidie potest à cœna*, non intelligit de eâdem quantitate, sed alium usum sumit, de quo 1. *Euporistôn, cap.* 9. ubi de evacuantibus, quæ in sanis corporibus conveniunt, agit; quantitatem enim iis præscribit, qui quotidie eam assumunt, trium cicerum magnitudine. Idem etiam & longiori oratione explicuit Aët. *Tetrab.* 1. *Serm.* 3. *cap.* 24. Cùm enim ad trium drachmarum etiam quantitatem ad multos demoliendos morbos optimam esse statuisset, commodam etiam esse scribit sanitati conservandæ, si quotidie ante cœnam sumatur, ut ante prandium manè: id autem esse non potest in eâdem quantitate, sed ad scrupulum, aut semidrachmam. Sic ex Mauritanis Avic. *lib.* 2. *cap.* 43. de iis, qui secundâ valetudine constituti alvum movere possunt, de detersoriâ hac facultate loquitur; *& lib.* 7. *cap.* 4. de eâdem, ut medicamento purgante, agit, ut & apud Mesuen videre licet. Si igitur tanquam detersorium medicamentum, & ventriculum expurgans sumatur, & in minori illâ quantitate,

Aloës varia quantitas sumenda, si pro purgatorio, & si pro dejectorio medicamento.

& sta-

& statim à cibo, vel etiam ante cibum statim sumatur, febricitantibus iis sæpe concedi poterit, in quibus aut crudi multi humores febres produxerint, aut certè ex diuturnâ febre debili reddito calore ventriculi, multa pituita congeratur, ut in longis febribus evenire docet Galen. 1. *ad Glauc.* Sic 8. *de compos. med. secundum loca, cap.* 2. & Oribas. *loco. cit.* in febribus hujusmodi, potissimùm, si lota fuerit, aloën quàm maximè commendârunt, non lotam tamen in iisdem, si educendi indicatio prævaleat, etiam concedunt. Concedatur igitur intrepidè in iis febribus, cùm, quæ ex febrili calore desumitur, indicatio non prævalet, sed quæ ex crassis humoribus, in ventriculo congestis ob diminutum partis calorem, tum ubi roborandi ventriculi viget indicatio, quod in longis febribus, & ex pituitâ genitis, & tertianis spuriis sæpissime evenire dicebat Gal. 1. *ad Glauc.* Unde videmus, Mauritanos, & eam scholam sectantes, & pilulas ex hierâ Galeni commendare, & aloëphanginas, bis in hebdomadâ in paucâ quantitate à cœnâ sumptas.

20. In usu attenuantium, & diureticorum hæc esto cautio, ne ineunte eorum usu nimiùm sint calida attenuantia, sed moderatè aperiant; ne aut materia nimis liquata, & fusa majori mole turgescat, & dolorem per universum pariat, aut ne exhaustis tenuibus partibus, quæ relinquuntur, crassiores remaneant, & quodammodo lapidescant, & in invictum ferè malum ægri decidant.

Attenuantia in principio non sint valenter calefacientia.

21. Illud certissimum est, in Galeni doctrinâ non multùm in febribus usum medicamentorum purgantium commendari; cùm 8. *Meth.* 1. absolutam putridarum febrium curationem tradens, ne verbum quidem de purgatione habuerit.

Purgantia valenter rarò in febribus in usum veniunt.

Et cùm 11. *Meth.* in resolutoriâ illâ methodo curativâ earum, cùm putridum humorem evacuatione esse propulsandum doceat, statim subdat, eligenda esse medicamenta, quæ sine calore educant, ut sunt mulsa, ptissana, clyster. Et cùm 1. *ad Glauc.* etiam in continuarum curatione purgantium medicamentorum non meminerit. In tertianâ verò præstare ait medicamenta alterantia, quàm quomodolibet evacuare: id verò, quòd sæpenumerò per urinarum copiam, aut per sudores, insensibilémque transpirationem morbifica causa sit evacuata; quòd, si quæ supersunt, crassiores potiùs aliquæ portiones erunt, non multæ, illæ medicamentis nostris blandioribus non calidis tolli possunt, cùm in eâ quantitate esse conjectabimur, quæ ad alios, in putredinis communionem attrahendos, apta sit; cùm verò non sæpe id in tertianis, continuis, & acutis contingat, raro etiam in fine earum purgationem exercendam censuit Hipp. 1. *Aphor.* 23. 2. *Aphor.* 29. & *lib. de Medic. purg.* 5.

Purgantia levia, repetita in quotidianis, conveniunt.

22. In febribus autem, à pituitâ genitis, quæ intermittunt, levia quasi medicamenta purgantia tantùm, eáque per intervalla admittit Galenus, quem secutus est Alex. Trallianus, magnæ vir auctoritatis, *lib.* 12. *cap.* 7. de hac re disserens, cùm dicit: *Non oportet autem ipsos universim purgare, sed per vices, & simplicioribus medicamentis. &c.* Unde fortasse recentiores suorum minorantium usum desumpserunt, quod in aliquo casu, & aliquibus febribus, & post coctionem conceditur ex arte, ad omnes febres, & quocunque tempore, & in principio malè traducentes.

Purgandum leviùs in

23. Leviùs etiam, cautiúsque in febribus omnibus purgandum esse constat, quàm in aliis morbis,

morbis, à febre sejunctis: calidissimorum enim viscerum, cordis nempe, & hepatis fervor, calor, ex humorum motu contractus, & deleteria, vel saltem satis calens medicamentorum qualitas in causâ sunt, ut cum timore in febribus purgemus, in morbo autem non febrili audacter evacuemus; id quod Hipp. *lib. de Articulis in fine* clarissimis verbis ostendit.

febre, quàm in aliis morbis, & cur.

24. Verùm purgare corpora in febribus cùm opus est, inclinante morbo, vel post illum, quo tempore vires majori ex parte sunt imbecillæ, & spiritus multùm exhausti; cavendum maximè Medico est, ne ex assurgendi frequentiâ, aut ex humorum evacuatione in syncopen incidant sui ægri; quod vel in purgandis iis, qui à tertianâ sunt evacuandi, maximè timuit Averroës. Quapropter jubeat excrementa in lecto exonerare, vase aliquo, huic usui accommodato, supposito, aut sindone plicatâ, quod innuisse visus est Gal. 3. *de Cris. cap.* 9.

Debiles dum purgantur, [illegible] lecto non surgant.

25. In quartanæ febris rectâ victûs ratione, & in quantitate illa sit animadversio, ut in principio, non in omnibus sit eadem; neque enim semper à crassiori est incipiendum, quod ex communi regulâ 1. *Aphor.* colligunt aliqui, in statu attenuantes. Neque etiam semper per primas tres hebdomadas abstinendum erit à carnibus, & pullis gallinaceis, ut crudi humores possint attenuari, & absumi, quod magni alioqui nominis viris placuit; sed distinctione opus est. Sanguinei, & carnosi, quique lautiùs vitam per multos dies traduxerunt, & qui crudis multis scatent succis, & qui ex sanguine, in melancholiam versso, febricitant, primis quatuordecim, aut viginti diebus tenuiùs alendi erunt, atque etiam, si fieri possit,

Quartanarum in pri[ncipio] var[ius] victus, quomod[o] variand[us].

possit, ab usu carnium sunt interdicendi, ut & crudi humores, in ventriculo, & primis venis existentes, concoquantur attenuati, & in sanguinem mutari queant, néve altiùs permeantes obstructiones adaugeant. Qui verò in primâ regione cruda non acervârunt, & biliosi sunt, macri, facilè resolubiles, tum & pueri, aliter sunt in principio alendi, atque concedendæ erunt carnes, ut diuturno morbo obsistere possint, atque ad statum usque cum viribus valentibus pervenire.

[S]alsamen- [i]n quartanâ [la]boranti- [bu]s conce- [de]nda, sed [pa]rcè, & [...].

26. Quòd salsamenta in quartanis laudentur à Galeno, cavendum est, ne multo eorum usu melancholicus succus in corpore adaugeatur; concedenda igitur erunt parcâ manu, ut medicamentosâ, alimenta attenuante, vi prædita, & ut appetentiam, quæ primis mensibus omnino solet esse dejecta, excitemus.

[Qua]rtanis v[en]æ sectio q[uan]do c[onv]enit.

27. Sanguinem quidem in quartanâ missum per sectam venam, si opportunè hoc auxilium administretur, Galenus censuit optimum remedium; opportunè autem fiet, si multus in venis sanguis fuerit, & crassus, & fæculentus, niger & crassus.

Q[u]anâ lab[ora]ntibum [...] san[guis] eva[cua]tur, Me[dici] præ[sent]ia nec[essar]ia.

28. Unde jure merito Medici præsentia necessaria est, dum talis actio à venisecâ exercetur, qui qualitatem sanguinis consideret, ut, eo inspecto, si niger, & crassus sit, liberaliorem permittat evacuationem, habitâ semper virium, ætatis, plenitudinis, & temporis ratione. Quòd si potiùs tenuis, & clarus sit, & potiùs ad flavum vergat, supprimendus erit.

Sangin[is] missio [...] sangu[...] in qua[rtana] non sta[...]

29. Adhibenda tamen hæc est cautio, ne statim, ac perrubentem sanguinem, & bonum exire viderimus, illum supprimamus sigillatâ venâ; sæpius enim vidi primas illas duas uncias effluen-

tes

tes bonæ conditionis, quòd non ex penitioribus educantur, ſed ex venis brachiorum, quorum ſanguis ob aſſiduum eorum motum quandoque purior redditur; progrediente verò evacuatione, nigrum, & craſſum effluxiſſe. Quapropter ſaltem duæ, aut tres unciæ ut effluant, ſinendæ ſunt, antequàm certum de hac re feratur judicium, & antequàm ſupprimatur.

ſupprimendus, etiamſi bonus.

30. Evenit tamen aliquando, ut, etiamſi ſanguis optimus è venâ fluat, permitti debeat effluere, neque ſiſti oporteat, ſi fortè ex antè actâ vitâ, & ſignis plenitudinis ad vaſa cognoverimus, tantam ſanguinis copiam congeſtam in venis eſſe, ut, niſi ſolvatur, periculum immineat, ne aut novis aliquis morbus magni momenti adjungatur, aut certè, ex multâ illâ ſanguinis congeſtâ copiâ obſtructione genitâ, aduratur ſanguis, & in atrum ſanguinem mutetur, addatúrque in cauſam quartanæ.

Sanguis in miſſione ſanguinis in quartanis, etiamſi optimus, quando ſinendus effluere.

31. Et licet Galenus de loco, unde in quartanâ ſanguis eſt evacuandus, agens, cenſuerit ex axillari, ſive internâ brachij ſiniſtri venâ eſſe educendum, illud ſumens, quod majori ex parte evenit, originem quartanarum ex ſplene pendere; præſtat tamen hac in re Aëtium ſequi, cenſentem, conſiderandum eſſe priùs, an potiùs vitio hepatis, multum melancholicum ſuccum gignentis, vel aſſato ſanguine, vel aliquâ aliâ occaſione fiat: tunc enim potiùs ex dextro brachio, quàm è ſiniſtro, ſanguis eſſet mittendus.

Sanguis in quartanâ quando ex dextro brachio extrahendus.

32. In peſtilentibus febribus, ſic dictis, quòd peſtiferas æmulentur, ut verum eſt, majori ex parte mittendum eſſe ſanguinem ſectâ venâ, conſentientibus viribus: ita in peſte, peſtiferiſque, ſic verè dictis, rariùs id auxilium in uſum duci debet:

In peſte ſæpe mitti poteſt ſanguis per ſectam venam, & quando.

neque

neque enim nunquam, si à pravis cibis in annonæ penuriâ fiat, sanguinem mittemus; neque in eâ, quæ ex aëris putredine, nisi magna subsit plenitudo, & humorum æstus; misso enim sanguine, & superfluum sanguinem evacuabimus, & æstum frænantes, ægris occasionem subtrahemus multi aëris trahendi, neque periculum imminet tanti collapsûs virium. At cùm pestis, contagio aliunde delato, alicubi serpit, qualecumque sit primum principium, mitti intrepidè potest, iis omnibus perpensis & observatis, quæ in reliquis febribus putridis considerari solent, quòd eædem vigeant indicationes. Consentit Gal. *3. in 1. Epid. 26.* in Critone, & *3. in 3. cap. 76.* in Calvo Larissæ, in quibus voluit missionem sanguinis convenire, cùm peste laborarent, *3. in 3. Epid. in procem.* Quin & Ruffus, referente Oribas. *6. Synops. 25.* in peste, ubi sanguis abundaverit, vel ubi alii humores admixti sint sanguini, fiátque genus aliquod plenitudinis, jubet esse secandam venam. Idem Aët. *Ser. 5. cap. 95.* & Paulus, *lib. 2. cap. 36.* ex Ruffi sententiâ: Ex Arabibus Aver. *lib. 3. Theis. Tract. 3. cap. 7.* Rhasis *3. cont. Tract. 13. cap. 2. & libro de Peste, cap. 6.* & Avic. *lib. 4. Fen. 1. Tract. 4. c. 4.* ut ii satis esse possint adversus Fracastorium, & novitios aliquos, etsi magni nominis. Neque verò facessit negotium, quòd hausto veneno sanguis ex venâ non detrahatur, ne, bono sanguine ex venis evacuato, in venas trahatur, & per sanguinem dispergatur, non secùs, quàm de sectâ venâ, crudis in venis existentibus humoribus: Dispar enim omnino est ratio, nam haustum venenum quamprimùm est evacuandum, dum in ventriculo, & primis venis continetur quod vel vomitu, vel purgatione fit, venæ sectione fieri non potest,

poteſt, quia ſanguis bonus, in venis exiſtens, detraheretur, venæ verò inanitæ ſugerent, & attraherent ad ſe venenum, in ventriculo, & meſenterio conſiſtens, quo nihil pernicioſius eſſe poteſt. Quare Dioſc. *lib.* 7. de curatione ab hauſto veneno agens, non meminit venæ ſectionis; quem ſecutus eſt Aët. *Ser.* 13. *cap.* 45. & Paul. *lib.* 5. *cap.* 28. At in febre peſtiferâ venenum, ſive materia peſtilens non conſiſtit in ventriculo, aut primis venis, ſed jam ineſt in venis, cum ſanguine commixta; proptereáque, detracto ſanguine, pars illius materiæ peſtilentis ſimul cum ſanguine inanitur. Hinc Paul. *lib.* 5. *capit.* 2. dixit, veneno in venis exiſtente, ſanguinem eſſe detrahendum. Diſpar igitur eſt ratio curandi hauſti veneni, & febris peſtiferæ evincendæ.

In peſte ſanguis animi deliquium non mittendus.

33. Cavendum tamen, ne in Rhaſis opinionem, & aliorum Mauritanorum ſententiam eamus, qui in aliquâ peſte ad animi uſq; deliquium ſanguinem detrahunt; cùm in peſte potiùs quantitas minor eſſe debeat ſanguinis detracti, quàm in aliis febribus putridis, quòd vitales vires in eâ magis, & faciliùs concidant.

In peſte ſolùm in principio mitti ſanguis debet, & cur.

34. Quinimò, ne detrahendus eſt ſanguis per ſectam venam in brachio, ſi morbus jam invaluerit; quòd vires, quæ, ſi in principio miſſus eſſet ſanguis, vegetiores factæ eſſent, exoneratâ ab onere naturâ, jam ex virulentiâ fractæ ſint, & propterea reſiſtentibus magnæ putredini, & alexipharmacis potiùs erit agendum.

In peſtilenti febre, maculis erumpentibus, ſanguis ſectâ venâ poteſt evacuari, & quomodo.

35. Quid verò, erumpentibus, aut eruptis maculis illis, aut puſtulis? an mittendus erit ſanguis? an potiùs exſpectandus exitus naturæ? an jam eruptis? Ego ſanè, dum operatur natura, à principio ſum ſpectator; mox, ſi ſegniter id agit, &

plenitudo

plenitudo magna adſit, & fervor humorum, evacuo ſanguinem ſectâ venâ, & ſæpe miteſcit morbus, æſtus imminuitur, validiúſq; reliquum ad cutim expelli ſæpe animadverto. Neque enim periculum illud impendet, quod vulgus etiam Medicorum timet, & adeò exhorreſcit, ne ſcilicet humores, ad cutim impetentes, aut delati retrahantur à circumferentiâ ad centrum; quod miſſione ſanguinis fieri tanquam certiſſimum aſſumunt, & tanquam aſſertum à Galeno 4. *tuend. val.* 10. Miſſio enim ſanguinis per ſe potiùs ſanguinem à centro ad circumferentiam revocat, ut experientia docet, & Galenus apertis verbis tradidit 4. *de tuenda val.* 4. quòd ſi oppoſitum *c.* 10. *ejuſdem libri* aſſerit, id de multâ ſanguinis evacuatione per accidens intelligendum eſt. Cùm enim per ſanguinis mediocrem evacuationem ſanguis, qui in venis internis reperitur, ad externa, & extra corpus revocetur, ut in internis inflammationibus manifeſtum eſt; ſi ulteriùs progrediatur evacuatio, cùm internæ illæ magnæ venæ exinaniantur, natura provida, ne partes majoris momenti deſtitutæ remaneant ſanguine, ex accidenti, & ſecundariò à carnibus, & venulis ambitûs ſanguinem iterum contrà ad interna retrahit. At ſi mediocris fiat evacuatio, tantum abeſt, ut miſſio ſanguinis per ſectam venam lædat, aut revocet, ut docuerit Gal. 6. *Epid. Sect.* 2. *Com.* 30. in latis illis puſtulis Simonis cujuſdam ſanguinis miſſionem maximè futuram proficuam. Neque dicant, Oribaſ. 7. *Synopſeos* 7. *&* 3. *ad Eunap.* 21. dum hæc verba ad verbum recenſet, omiſiſſe ſectionem venæ, ut proinde cenſeant additam eſſe in textu Galeni, cùm in omnibus Galeni codicibus illa particula reperiatur, ut potiùs ab Oriba-

Sanguinis miſſio quando per ſe, & quando per accidens à centro ad circumferentiam trahit, & quomodo.

ſij collectore omiſſam per oblivionem dicere poſſimus; aut aliunde deſumpta verba illa eſſe, cùm eadem difficultas in purgatione etiam ſubſit. Quam opinionem confirmavit Aët. 2. *Quat. Serm. 1. cap.* 126. puſtulas, ſive vibices, in principio peſtiferæ febris apparentes, ſanguinis miſſione curans.

Anthracibus, & bubonibus apparentibus ſecanda vena, & quomodo.

36. In anthrace, furunculo, & bubone, potiſſimùm ſi in emunctoriis cordis, aut cerebri fiant, nullum eſſe præſtantius cognovi remedium, ſi vires conſtent, & in principio verſemur, maximè ſi plenitudo, & ſanguinis copia adſit, ſanguinis evacuatione, tum ratione febris peſtiferæ, tum ratione morbi particularis: cùm enim fiant à ſanguine craſſo aduſto, bili flavæ admixto, quid æquè ſanguinem evacuabit peccantem in toto corpore, tum & dolorem illum intenſiſſimum mitigabit, qui ſæpe vires dejicit, maximè cùm partem nobilem obtinuerit; tum & materiam evacuativâ revulſione à parte retrahet? Scio, hac in re, ut & in ſuperioribus experimentis certari, & contrariis quidem. Ego verò in peſte illâ inſigni 1575. & 1576. noſtræ hujus magnæ civitatis profiteri poſſum, ex octo illis Medicis, quibus peſte infectorum cura erat demandata, inter quos & ego unus eram, cùm unus, aut alter venæ ſectionem in ſuis ægris averſaretur, Fracaſtorii, & aliorum dogmatibus inſiſtens, nec ex ſententiâ curationes ſuccederent, mutatâ ſententiâ, aliorum exemplis, & felicioribus ſucceſſibus utique excitati, quàm præſtaret ſanguinem evacuare, tandem cognovêre. Unde etiam communi conſenſu, in peſte hujuſmodi nobile remedium nullo modo prætermittendum eſſe decreverunt, modò ſtatim adminiſtraretur, & parciori manu, eáque

adessent, quæ in eo remedio administrando perpendenda sunt. Erat autem non ex aëris corruptione universali pestis ea, sed contagione & communicata, & serpens, salubri alioqui & cœlo, & anni constitutione saluberrimâ, & rerum omnium, quæ ad victum faciunt, maxima aderat abundantia; corpora autem nostratia verè succi plena constitui possunt.

Anthracibus, & bubonibus apparentibus in peste, unde mittendus sanguis.

37. Cavent tamen, ne semper ex eâdem aut venâ, aut parte sanguinem hauriant; si enim post aures parotides exoriantur, aut sub axillis bubones, aut anthraces, furunculíve in trunco superiori eruperint, ex brachio ejusdem partis statim tundetur vena. Quòd si in inguinibus bubones erumpant, & inflammatorium dolorem progignant, in talo ejusdem pedis sectâ venâ sanguis evacuabitur. Si verò anthrax, aut furunculus apparuerit, ex opposito evacuabitur; illâ enim sectione venæ & naturam onere levabimus, & manus adjutrices naturæ porrigemus, ut ad emunctorium illud humores detrudat; cùm enim à corde plurimùm recedat, vidimus plurimos ex bubone in inguinibus curatos; paucissimos autem, si post aures per parotides; ut ferè nullos, si sub axillis materia detrudebatur. At si anthrax enascebatur in dextro, puta, crure, evacuandus erat sanguis ex sinistro, ne majorem molem materiæ ad locum affectum traheremus, unde & inflammatio major fieret, & dolor intensissimus, unde vires collabascerent; præstat igitur in contrarium revellere, evacuando, simúlque à principibus partibus virulentiam retrahendo. Doctrinam hanc licet colligere *ex 6. Epid. Sect. 7. text.* ubi dicit, in anginâ pestilenti se venam secuisse in cubito.

38. Sed

38. Sed cùm in peste omnia sint in præcipiti occasione posita, & aliquando Medicus statim non accersatur, aliquando etiam venæ sectio ab aliquibus non admittatur, cuperem ad manus artificem habere, qui scarificationem malleolorum sciret administrare: commodum enim esse remedium censuit Apollonius apud Orib. 7. *Col. c.* 19. *&* 20. quo etiam, cùm aliquando peste esset correptus, asseruit esse sanatum; quod remedium pro plenitudine curandâ quasi venæ sectioni æquiparatur à Gal. 4. *val. de tuend.* 4. *&* 20. Quæ actio omnino diversa est à nostrâ scarificatione in loco cucurbitularum, ut constat ex Oribas. 7. *Collect.* 18. ex Antylli sententiâ; si quis caput illud, & modum exercendæ illius operationis consideraverit, & quæ à doctissimo Prospero Alpino de hac re scripta sunt, *lib. de Medicinâ Ægyptiorum*, quidquid contrà senserint Avic. 1. *lib. Fen.* 4. *cap.* 22. & cæteri Arabes Medici.

Scarificatio crurum in peste saluberrima.

39. Verùm si jam aliquantò progressus sit morbus is pestilens, aut nesciamus, an vitales vires firmæ satis sint; quòd aut vereamur, ne pertentatis arteriis pestem in nobis contrahamus, aut lege cautum sit, ne primis quatuor diebus Medici pulsus arteriarum tangant, ut apud nos constitutum est: certè solebam ego in nostrâ peste, aquâ calidâ ablutis suris, in internâ parte cucurbitulas injungere cum profundiori scarificatione, atque ita evacuare sanguinem ad sex, aut octo uncias pro signis aut plenitudinis, aut robore virium; quamvis enim immediatè sanguinem ex venis non detrahant, sed ex carnibus, necesse tamen est, ut, carnibus inanitis, ex venis subeat alimentum, & consequenter etiam totum inaniatur.

Cucurbitulæ scarificatæ aliquando vicariæ sectionis venæ.

Cucurbitulæ cum ſcarificatione in ſuris in peſte frequentiùs in uſum veniunt.

40. Quinimò & frequentius, & tutius eſt præſidium hoc, cùm evacuet ſanguinem citra multam ſpirituum exſolutionem, ab hepate autem, & corde ad longinquam partem virulentiam avertat; nec verum eſt, quòd non ſint profuturæ, quia nimis diſtent à corde tibiæ: nam inanitâ plenitudine totius corporis, ipſas quoque cordi vicinas partes neceſſe eſt inaniri.

Cucurbitulæ in dorſo quando applicandæ, & quando non.

41. Quid, ſi inanito corpore urgeant ſymptomata, & exanthemata lentè prorumpant, cor verò anguſtiis prematur in peſte, & animi adſint deliquia, aut inſignis dolor capitis urgeat, aut ſimile ſymptoma, quod ſæpenumerò in peſte contingere videmus, erit à nobis præſtandum? An cucurbitulæ dorſo erunt admovendæ, quod adeò controverſum inter Medicos video, aliis illas omnino exhorreſcentibus, aliis paſſim, & in quocunque caſu illas in uſum ducentibus? Cenſeo, ſi nihil aliud urgeat, non eſſe temerè, & ſine diſtinctione admovendas, ſed negotium naturæ eſſe permittendum. In illis autem caſibus, tum ſcarificatis, tum ſine ſcarificatione uti nos poſſe, & debere judico; neq; periculum ſubeſt, ne verſus cor attrahantur humores propter totius corporis præmiſſam jam evacuationem, potiùs enim è corde in ſuperficiem humores evocarent cum manifeſtâ internarum partium utilitate.

Veſicantia in peſte aliquando in uſum duci poſſunt, ſed raró, & quando.

42. Veſicantia, ut in hunc uſum antiquis in peſte non ſunt uſitata, ita, ſi extremis partibus, potiſſimùm ſuris, poſt univerſalem corporis evacuationem applicentur, non ſpernerem, modò æſtus ille in corpore non adſit, peccétque potiùs ſeroſus humor, & pituitoſus; ſic enim ad inferna virulenti humores à principibus partibus retrahentur.

43. In

43. In pestilentibus verò febribus, quæ cum peste non sunt, sed sic dicuntur, quòd insignem quidem habeant putredinem in humoribus, sed non hujusmodi, ut veneni naturam jam subierit; cùm putredo corrigi possit, & per coctionem emendari, vesicantia non in usum ducerem; sed non secùs, quàm aliæ febres putridæ curandæ erunt, excellentis tamen putredinis habitâ ratione, ex exsiccantibus aliquo addito, & corde non mediocriter roborato.

Vesicantia in febribus pestilentibus sine peste in usum duci non debent.

44. Animadvertendum tamen tam in iis febribus, impropriè pestilentibus, quàm in verè pestiferis, ratione symptomatum, potissimùm lethargi, & comatosorum affectuum, nullum esse præstantius remedium vesicantibus ipsis, aut parti brachiorum versus humerum, aut etiam scapulis applicitis: serosos enim humores, & frigidos, cerebrum opprimentes, citò, & facillimè & attrahunt, & extra corpus evacuant: constat hoc ex Antyllo, referente Oribas. *lib.* 10. *cap.* 13. in pestilentibus affectibus maximam sæpenumerò esse in somnum propensionem, in quâ sinapismos convenire scribit, maximè in lethargo; & magnâ sanè ratione: nam in lethargo confluxus fit materiæ ad caput, unde opus est revulsione; cúmque perpetuò dormiant, expergefacere simili gravamine medicamentorum eos oportet. Idem defendit Aët. *Archigen. Ser.* 13. *cap.* 181. & Paul. Ægin. *lib.* 7. *c.* 18. Hinc Aretæus Medicus, his & Galeno antiquior, *libro* 1. *de curandis morbis acutis*, *c.* 2. curaturus lethargum, dixit, *tibias urticis esse verberandas, aut etiam valentioribus medicamentis esse utendum, denique etiam sinapi.* Cùm verò ii omnia priùs tentari voluerint, quàm ad vesicantia veniretur, ostendunt, quanto in errore

Vesicantia partibus supernis, comatosis affectionibus, & lethargo, conveniunt.

rore recentiores versentur, qui protinus in morbi initio vesicantia esse administranda censuerunt.

Vesicantia in principio febrium pestilentialium non conveniunt.

Vesicantia in pestilentibus, ubi corpus alget, utilia.

45. Alius est casus, in quo tutò in pestilentibus vesicantibus uti possumus: cùm universum corpus exteriùs alget, & ægrè calefieri potest, non quidem, si refrigeratio fiat ob virium extinctionem; tunc enim instaurantibus opus est: sed si ob alias causas, tunc administrari posse docuit Antyllus apud Oribas. *lib.* 10. *Collect. cap.* 13. & Archigenes, Aëtio teste, *Summa* 3. *c.* 181. túncq; & tibiis, & brachiis sunt admovenda, Oribasio referente *loco adducto*, & Paulo Ægin. *lib.* 7. *cap.* 19. Quibus locis constat, duobus solis iis casibus, in acutis, & peste, vesicantibus nos uti posse; & hoc est, quod Oribas. ex Ruffo *lib.* 6. *Synop. c.* 25. docebat, in peste calorificis quandoq; esse utendum ad evocandum calorem ex profundioribus corporis partibus ad superficiem: ut & Aët. *Ser.* 5. *cap.* 95. & Paul. *lib.* 2. *cap.* 36. Unde neque in omnibus pestilentibus, neque semper in peste vesicantibus utendum censuerunt magni ii Medici, sed aut in soporosis affectibus, vel cùm externa algent, & interna æstuant; cùm Novatores ii semper, & in omni peste, pestilentíque febre, quin &, si Deo placet, in principio vesicantia adhibeant. Sed non est mihi in hac re tempus conterendum, cùm à doctissimis viris res hæc absolutè, & ex professo sit pertractata, & à nobis in libro *de Peste* annis juvenilibus, dum totus in eâ curandâ in patriæ meæ calamitate versarer, composito disputata; quem librum Amanuensis meus, homo exterus, cùm emendatum meo jussu transcripsisset ad editionem, suffuratus est, nescio quo consilio, cùm sciret, apud me in schedis ea omnia remanere, licet multis in locis defœdata.

Vesicantia in pestilentibus à recentioribus pessimè passim usurpata.

46. Eva-

Purgatio-neutendum in peste, & cur.

46. Evacuatio pravorum humorum, & cacochymiæ per medicamentum purgans assumptum non minùs, quàm sanguinis evacuatio, in peste convenit, & fortasse sæpius in usum ducitur: ut enim venæ sectio nunquam in peste, quæ ex pravi succi cibis fit, convenit, & non ita sæpe in eâ, quæ ex corrupto aëre, sæpissime in eâ, quæ contagio serpit: ita in iis omnibus purgatio in usum venire potest, licet multò rariùs in eâ, quæ per contagium vagatur; quòd sæpenumerò virulentia communicetur hominibus sanis, & optimis humoribus præditis; quibus si medicamenta purgantia exhibuerimus, & carnes colliquabimus, & bonos humores evacuabimus, spiritus exhauriemus, & denique vires vitales destruemus. Quòd si refertum pravis humoribus esse corpus conjectabimur, purgatione omnino opus esse dicemus. In eâ verò, quæ ex ingestis malis cibis fit, purgatione omnino opus est; licet etiam ratione virium maxima adhibenda sit cautio. In hanc opinionem Medici omnes Græci, Arabes, & Latini venerunt locis adductis, ad demonstrandum venæ sectionem convenire; inter quos Gal. 1. *de diff. feb.* 4. Unus ex antiquis Celsus *lib.* 3. *cap.* 7. & ex recentioribus pauculi medicamentis uti purgantibus in peste judicârunt inutile, quòd non putredinem, sed venenosam qualitatem simplicem in peste subesse putârint; quòd veneni naturam medicamenta propemodum omnia, & igneam naturam participare censeant; quòd alvi fluor iis concilietur, quo plerosque in peste illâ interiisse testatus sit Gal. 3. *in* 3. *Epid.* 58. cùm neque Celsi auctoritas præponderare possit tot magnorum virorum auctoritatibus, neque recentiorum illorum rationes convincant;

 quòd

quòd ætate nostrâ tot medicamenta inventa sint, quæ neque venena sunt, aut venenatam naturam participant, neque excessu caloris igneum febris æstum adaugere, neque etiam alvi fluorem concitare solent; cùm non in omni peste symptoma hoc supervenire scribat Galenus, sed in eâ, quæ suo tempore vagabatur. In quam pestis constitutionem si quis inciderit, cautè se geret, & iis uti poterit, in quibus vis aliqua inest & adstringendi, & roborandi.

Purgandum esse in initio in peste, Disputatio.

47. Invento auxilio in morbis, illius exhibendi occasio est inquirenda, quod maximè in peste est observandum: cùm enim 2. *Aphor.* docuerint Hippocrates & Galenus, vel statim ab initio, vel postquàm maturuerint humores, coctique sint, in declinatione humores esse purgandos; difficultas in hoc casu maxima esse solet etiam inter doctissimos. Ego sanè, quid præstiterim in hac nostrâ pestilentiâ, liberè dicam, & quibus ductus fundamentis; cui etiam eventum felicem successisse, sanctè possum profiteri, quantum pestis effrænis rabies concedere potest. Evacuandum igitur in principio statim, aut sectâ venâ censeo, saltem secundâ die, si putridorum, aut malorum humorum copiam subesse cognoverimus. Neque *Aphor.* 22. 1. *Sect.* quo asseritur, *Concocta esse medicanda, & cruda non movenda, nisi materia turgeat, raró autem turget,* nobis repugnare censendum est. Quod ut intelligatur, considerandum solùm erit, an sub dictione, *cruda*, contineri possint humores illi adeò putrefacti in principio febrium pestiferarum. Ego sanè non video, quomodo materia, quæ nullam patitur concoctionem, neque alimentalem, neque impropriam, quæ putridæ

Pestis materia cruda dici non potest.

materiæ

materiæ convenit, cruda dici possit. Crudum enim, & coctum correlativa sunt; ita ut crudum sit, quod coqui potest, sed nondum hanc perfectionem per coctionem est assecutum. Atqui si gradum eum putredinis assecutus est humor is, ut pestem gignat, quo major vix dari potest, ut jam veneni naturam induerit, & ad benignum ampliùs reduci non possit, certè eum nunquam verè crudum dicere poterimus; aut coctionem ejus pro purgatione esse exspectandam. Eóque magis, quòd majori ex parte materiam hanc turgentem esse observatum sit: quare cùm turgentem materiam excipit, utique pestiferam hanc materiam exceptam esse censendum est, quòd sæpenumerò primâ die turgeat, aut proximâ die, aut alterâ turgens sit futura; hanc enim etiam per turgentem intellexisse Hippocratem constat 4. *Aphor.* 10. *si turgeat in acutis, eâdem die esse purgandum*, asserentem. At acutissimum morbum esse pestem, in quâ materia plerunq; turgeat, quòd acris sæpe sit, ardens, virulenta, quæque undequaque mota principes partes impetat, quilibet, qui morbos pestiferos viderit, ac diligenter observaverit, facilè concedet. Nos in nostrâ hac pestilentiâ sæpenumerò vidimus in eodem ægrotante, eodem tempore à naturâ multas, ac varias tentatas esse excretiones per alvum, per vomitum, per sudores, per urinas, per cutis efflorescentias, & per carbunculos quoque, & bubones. Docuit hoc Ruffus apud Oribas. 6. *Synopseos, cap.* 25. & Aët. *Ser.* 5. *cap.* 95. & Paul. *lib.* 2. *cap.* 36. qui adeò varia, & vehementia symptomata in peste dum referunt, nihil aliud repræsentare videntur, quàm turgentem materiam hinc inde latam, nec certam sedem habentem:

Pestis materia turgens sæpenumerò.

Quæ si, dum venenata est, purganda statim est ab initio, ne repat ad princeps aliquod membrum; multò magis tunc evacuanda erit, cùm veneni naturam habet, cujus proprietas est principes partes petere. Ostendunt id ipsum pestilentes casus, quorum libris *de morbis vulgar.* meminit Hippocrates; colligimus enim materias in eis fuisse virulentas, & veneni participes, vagas item, & certam sedem non habentes: cùm enim varias sedes peterent, varia etiam symptomata induxisse scribit; in multis papulæ apparebant, quæ mox retrocedente materiâ ad internas partes delitescebant, quæ posteà alia inducebant sæva symptomata. Neque quispiam Hippocratem objiciat dicentem, *rarò materiam turgere*, nos autem asserere, in peste sæpenumerò turgere; si namque consideraverimus, pestem rarò evenire, utique materiam rarò turgere, & in peste sæpe turgere, non esse contraria, aut contradictoria judicabimus: turget enim materia, cùm natura à multâ, aut pravâ qualitate affecta, materiâ concitatâ, tentat inter initia eam expellere, quamvis importunè: scimus autem pestem semper à pravâ, & veneni naturam sapiente materiâ fieri. Non tamen credat aliquis, nos putare, ubi non turgeat materia, evacuandum non esse: nam cùm virulenta sit materia, morbum faciens, & timendum sit, ne ulteriùs procedat, reliquos omnes humores inficiendo, venenique participes eosdem reddendo ex contactu portionis illius primæ, ex contagione acquisitæ, purgandum statim erit, ne ad terminum eum ducantur humores omnes, de quo locutus est Galen. *libro adversus Iulianum, cap.7.* Quòd ubi totus sanguis putrescit, vel alioqui vitiatur, morbi,

Turgens materia quomodo rarò, & in peste sæpe.

morbi, qui inde oriuntur, curari nequaquam possunt. Inquit enim: *Non pollicentur Medici, se omnes morbos ex vitiato humore, omnémque putredinem curaturos, sed eos tantùm, quibus corpus adhuc validum est, & vires robustæ; non autem quando sanguis penitùs corruptus, & factus æruginosus, ut assumptum alimentum in corruptelam trahat*; & quæ seq. Cùm præterea morbus is acutissimus sit, si declinationem exspectare voluerimus, inanis omnis nostra opera erit, non solùm quòd frustra exspectetur coctio, quam nullatenus humor potest admittere; sed quoniam cùm declinatio tunc subsequatur, cùm aut à naturâ extra corpus pulsus fuerit humor, quâcunque tandem viâ id fecerit, aut ope Medici, aut missione sanguinis, aut alexipharmacis, & sudoriferis, frustra tunc Medicus tentabit in fine propellere. Non negaverim quidem, aliquando expurgandum esse in fine corpus à reduviis, ut renutriri possit, atque à recidivis sese vindicare; at præservatio hæc potiùs erit, quàm vera curatio. Purgandi igitur potiùs erunt ab initio humores; quòd cùm emendari nequeant, quamprimùm expelli debent: nam aptissimo vini exemplo explicuit Gal. 2. *Aphor.* 17. quod ubi acescere cœperit, adhuc vinum est acidum; & tunc emendari potest, & ad pristinam naturam reduci: si verò corrumpatur, & naturam propriam amittat, non ampliùs vinum est, sed acetum, & tunc non ampliùs ad pristinum statum reduci potest: Ita sanguis, cæteríque humores, cùm putrescunt, ad benignum iterum, aut saltem ad conditionem, quæ non multùm noceat, coctione deduci possunt; at cùm computruerunt, jam naturam mutârunt, neque corrigi ampliùs possunt, sed tanquam omnino

Putrida non omnis materia coquenda.

nino deleteria statim expelli à corpore debent. Est insuper præter morbi causam continentem, quæ est aut in venis prope cor, aut in partibus, cordi communicantibus, alia quædam vitiosa, in ventriculo, intestinis, & circa præcordia adhærens, dolore, colore, æstu, nauseâ, amarore, aliisve signis manifesta, quæ necessariò quamprimùm purgationem exposcit, neque declinationem potest exspectare. Quæ sanè etiam efficit, ut aliâ ratione in principio etiam expurgari debeat: nam si in hoc morbo per totum ejus decursum alexipharmacis, & medicamentis à totâ substantiâ utendum est, ut etiam ii, qui secùs sentiunt de hac purgatione, concedunt, nónne necessariò concedent, in impuro corpore præcedere debere purgationem? Hæc namque, vel ipso Gal. teste, *lib.5. de. sanit. tuen. cap.6.* antè non sunt assumenda, quàm totum corpus inanitum fuerit: cùm enim ea vel ita antipharmaca, vel antidota dicantur, quòd totius (ut ajunt) substantiæ dissidio immutent venenatam illam naturam, frangant, obtundántque, atque prorsus exstinguant, & evacuent à corpore per sudores, atque cutaneas excretiones; nemini dubium esse potest, in corpus nostrum hæc minimè præstari posse, nisi priùs inanitum fuerit corpus: non enim ad cor vires suas emittere poterunt, nisi meatus sint expurgati, neque à corpore per cutaneas excretiones venenum expellere poterunt, nisi pariter totum sit evacuatum. Quin neque evacuationem per cutim ullam esse moliendam, nisi totum corpus inanitum fuerit, ex Gal. 8. *Meth.*4. & 11. *Meth.* 10. at nec rarefaciendum priùs, quàm sit evacuatum, 11. *Meth.*9. colligitur. At inquiunt, id fieri sanguinis missione. Verùm quomodo vim

Alexipharmacis, impuro corpore, non utendum priùs, quàm sit expurgatum corpus.

argumenti

argumenti effugiunt, qui illam respuunt? at omnes saltem fatentur, in multis non convenire, ut in peste ex pravis cibis, & in cacochymis corporibus, in quibus exspectari non potest concoctio; faciendum igitur, quod jubet Gal. 4. *de tuend. val.* 4. *Quod alienum à naturâ est, ut ad pristinam bonitatem redigi non possit, protinùs evacuetur.* Huius sententiæ fuisse Galenum, colligere possumus *ex lib.* 1. *de differentiis feb.* 4. ubi dicit, impura corpora in principio statim esse purganda, & ad sanitatem deducenda, quod manifestis verbis confirmavit 2. *in* 6. *de morb. vulg.* in Simone, in quo latæ pustulæ efflorescebant, idq; in libris Methodi medendi demonstratum esse affirmat, quod vel 5. *Meth. med. c.* 12. constat, ubi habet: *Cæterùm ii in peste facilè sanati sunt, proptereà quòd præexsiccatum iis, præpurgatúmq; corpus totum fuerit; quippe quòd evomuerint ex iis nonnulli, & omnibus venter profluxerit; atq; cùm ita evacuati essent, qui evasuri erant, iis pustulæ, quas exanthemata vocant, nigræ toto corpore confertim multæ apparuerunt, ulcerosæ quidem plurimis, omnibus certè siccæ.* Quibus verbis vel cæcis manifestum est, purganda esse corpora ab initio in peste. Quid enim per purganda esse corpora significat, nisi in principio esse evacuanda medicamento purgante? Nónne prætereà constat, excretiones has pestilentes nullas ferè esse criticas, sed symptomaticas, quæ in principio, vel augmento accidunt? At nihilominus præpurgatum esse debere scribit corpus, antequàm apparerent; non igitur exspectavit coctionem. Secutus est hanc sententiam Avic. *lib.* 4. *Fen.* 1. *Tr.* 4. *capit.* 4. cùm inquit: *Summa curationis huius febris est exsiccatio, & illa fiat cum purgatione, à quâ incipere debemus;*

bemus; & Aver. 3. *Theis. Tract.* 3. *cap.* 1. qui in principio pilulas ex fimo columbino, aloë, & agarico commendat in peste. Et Rhasis tum 3. *Continentis*, tum *lib. de Peste*; quos posteà secutus est Aver. 2. *Collect.* 36. Ex recentioribus etiam plerique ferè melioris notæ, inter quos Manardus Ferrariensis, 5. *Epist.* 3. & 13. *Epist.* 1. & Victor Trincavellius *in libro de febre pestilentiali*, in hanc venerunt sententiam. Quod experientiâ etiam confirmare possum: Mihi enim, & sociis in magnâ hac pestilentiâ magnæ hujus urbis feliciter cessisse sciunt & præfecti sanitatis, & cives nostri, publicéque etiam nos laudârunt pro bonâ, & sedulâ præstitâ operâ, cùm purgante medicamento ab initio ferè curationis usi fuerimus. Quod & Gentilis ille Fulginas sibi experimento contigisse testatur 1. 4. ubi inquit: *Ego vidi socios nostros, viros expertos, qui in pravâ pestilentiâ prima, vel secunda die, vel in quarta ad summum, quàm citiùs poterant, dabant pharmaca evacuantia, exsolvendo materias, sicuti Rhabarbarum, vel Agaricum, & aliquando dabant medicinas, vigoratas cum paucâ Scammoneâ. Et vidimus, plures evasisse per manus istorum, quàm per manus illorum, qui non purgabant, nisi cum levibus clysteriis, & quandoque solâ cassiâ.* Neq; rationes, quas contrà adducunt, multùm urgent; quòd enim Aphorismum 22. objiciunt, jam docuimus, aut sub turgente comprehendi, aut sanè verè materiam illam crudam dici non posse, quòd nullam coctionem admittat. Neq; caliditas medicamentorum verenda est, quæ non avocavit Galenum ab eorum usu ob majorem utilitatem in turgente materiâ; minùs autem nos impediet in pestilenti, in quâ sæpe minor æstus subest, potissimùm

cùm

cùm mitiora quàm plurima medicamenta, minùs calida, vel vix caliditatem attingentia, & simplicia, & composita nostris his temporibus sint inventa. Neque verenda sunt mala, & incommoda, quæ sequi docet Gal. 1. *Aphor.* 22. 24. *&* 2. *Aphor.* 9. ubi quis crudam materiam in principio, & non præparatis viis eduxerit; ob majora enim mala, fugienda in turgente materiâ, non veritus est statim evacuare, ob eandem etiam causam nos in peste idem præstabimus. Neque alvi profluvia, quæ in peste Hippocratis tempore, ubi supervenirent, mortem inferre solebant, debent nos ab exhibitione medicamentorum in principio deterrere: nam etsi in eâ constitutione id eveniebat, in aliis non semper est cum peste conjunctum. Sed verò etiam nulla vis est argumenti; nam fluxu illo multi interierunt, quòd nimis oppressa, ac irritata natura fluxûs exonerare tentabat, sed & succumbebat, & materia quasi effrænis facta, plùs justo fluens, vires dejiciebat, unde mors subsequebatur; at statim purgatis humoribus, periculum hoc evitabimus. Sed argumentantur præpereà auctoritate Galeni 9. *de simpl. medic. facult. cap. de terrâ Lemniâ*; ubi inquit, illos, qui terræ Lemniæ, aut Boli Armeni assumptione curari non potuerunt, plerosque interiisse. Quasi verò, sive manifestis agant qualitatibus, sive occultis, in usum hæc tutò duci possint, non præmissâ purgatione; cùm jam Galeni auctoritate constitutum sit, antipharmaca, & antidotos tutò exhiberi non posse, impuro corpore. Pestiferæ autem, ac virulentæ materiæ cum veneno comparatio, quâ probare nituntur, in principio non esse purgandum, nulla est, neque convincit: Assumpto enim veneno, cùm materia

materia ea in ventriculo contineatur, vomitoriis quamprimùm expellere tentamus; aut si id obtineri non possit, emollientibus, lenientibus, vel lubricantibus per inferna subducere conamur. Ita in peste cùm primùm cor afficiatur, omni ingenio omnino tentandum est, à nobilissimâ parte illam revocare, ac quamprimùm ex corpore pellere.

Pestilentes febres sine peste coctionem exposcunt, nec in principio in iis purgandum.

48. Caveat autem Medicus, ne, quod in peste constitutum est, in iis febribus, quæ, quòd insigniorem habeant putredinem, quàm vulgares febres putridæ, quódque in aliquibus symptomatibus pestiferas veras æmulentur, Pestilentes dicuntur, quales sunt, quæ maculas, quales pulicum morsus, aliásque etiam cutis efflorescentias junctas habent, idem observandum censeat: cùm enim eò usque non sit in eis progressa putredo, ut ad pristinam bonitatem revocari non possint humores, aut sanè cùm per coctionem ad quandam temperiem & mediocritatem reduci possint, ut mitescente eorum ferociâ, aut à naturâ, aut arte à Medico pelli possint, exspectanda omnino erit eorum concoctio, sícque non in principio, sed in declinatione erunt vacuandi.

Purgantia valida in peste non conveniunt.

49. Quamvis autem eorum opinionem receperimus, qui in peste in principio humores esse purgandos censuerunt verè cathartico medicamento, inter quos diximus fuisse Arabes, & inter hos Zoärem, & Averroëm; recipi tamen horum duorum opinio non debet, qui validissimis utendum, & calidissimis medicamentis censuerunt. Nam Avenzoar 3. *Theis. cap.* 4. commendat medicamentum ex euphorbio, & aliud ex fimo columbino. Aver. verò 3. *Collect.* Cochias exhibet. Mediocria enim, nec impensè calida

potiùs

potiùs in usum duci debent, tum simplicia, tum composita, in quibus etiamsi scammonii nonnihil excipiatur, adeò tamen aliis ingredientibus corrigitur, ut ad mediocritatem reducatur.

Stibii vitrum in peste pessimum.

50. Vitrum stibii, quod tantopere probatur aliquibus, nullo modo admitti debet, quòd venenatâ suâ qualitate majorem in humoribus inducat malignitatem, & ferociam; tum quòd experientiâ compertum sit, infelicissimo eventu omnes in hac nostrâ pestilentiâ, qui consilio Empiricorum eo usi sunt, ad unum interiisse.

Peste laborantibus non semper conveniunt purgatio, & sanguinis missio.

51. Neque tamen is ego sum, qui multorum Practicantium errorem sequar, utrumque hoc magnum auxilium in peste, ut & in reliquis febribus putridis, exercentium; cùm Hippocrates altero solùm utendum suadeat aliquando, aliquando autem utroque, aliquando autem neutro.

Sudorum provocatio in peste in principio pessima.

52. Sudorum in verâ peste, pestilentibúsque etiam aliis febribus promotio, si naturâ duce suscepta fuerit, ut tuta est, & perplacet; ita displicet omnino, cùm natura prorsus deses, inérsque nullatenus munere suo fungitur, videtúrque malo propè succumbere. Intempestiva enim, & audax nimiùm est eorum curatio, qui miseros ægrotantes frustra fatigant, aliàs excitatis toto corpore sudoribus, aliàs adhibitis cucurbitulis, alióve quovis ἐπισπαστικῶν auxiliorum genere, quòd aliud nihil faciant, quàm inaniter ægrotantium corpora vexare, incertámque pro certâ curationem suscipere: quæ omnia ociosorum sunt hominum, atque vires, valetudinem, vitámque alienam pro nihilo habentium. Quantumvis igitur robustæ fuerint ægrotantium vires, nunquam admittenda sudorifera hæc ab initio crediderim, nec Medicus Galenicus unquam ma-

Sudores in peste quando promovendi.

 turabit

turabit expulsionem per cutim tentare, exspectabit potiùs, dum aliquid ipsa per se natura moliatur, animadvertétque curiosè, quorsum ipsa vergat, quâve parte infensæ materiæ quærat exitum, alioqui naturæ motus antevertere, incerta pro certis aggredi, contraria moliri, & ab incepto revocare non sine vitæ discrimine posset: quinimò, ne statim quidem per eas partes evacuare debet, sed solùm, ubi imperfectè operetur natura.

Theriaca in peste quando utendum, & quomodo, & quando abstinendum.

53. Theriaca, & Mithridatica magna compositio, ut semper, nisi aut æstus ingens aut in tempore, aut in corpore fuerit, ad præservanda corpora à peste à me commendantur; ita pro eâdem curandâ non ita frequens earum usus esse potest: quamvis enim ad cohibendum excellentem illum gradum putredinis, ac ad exstinguendam virulentiam convenirent; si tamen ardens febris subsit, æstúsque maximus in humoribus, & corpore, non ita tutò concedi possunt, ne, dum veneno obsistimus, ita febrilem calorem augeamus, ut vel ex eo solo mors ipsa subsequatur, quâcunque verò de causâ mors subsequatur, idem est. Observandum igitur erit, si prævaleat bilis in corpore, in eâque putredo illa virulenta sit concitata, præstare semper, postpositâ Theriacâ, & calidis, siccísque antidotis aliis, cæteris uti, quæ refrigerandi, & siccandi facultate præter alexipharmacam prædita sunt, ut acido citri, lapide Bezahar, margaritis, & similibus. Si verò, quod in plurimis observavi, calor febrilis sit mitis, nullóque modo æstuans, peccétque aut pituita, aut melancholia, in iisque concepta potissimùm sit putredo, virúsque inde enascatur, tutò & Theriacâ, & Mithridaticâ compositione, & similibus antidotis uti licebit; quibus etsi calor febri-

lis

lis nonnihil adaugeatur, major tamen erit ex illorum usu utilitas, tum in evincendâ vi veneni illius, tum in attenuandâ materiâ, & ad cutim propellendâ.

54. Ut lapillis preciosis, & gemmis non omnino fidem detraho, Sapphiro, Smaragdo, Hyacintho, &c. quòd multis, & magni quidem nominis viris eorum usus receptus sit, & in multis, & magnis antidotis receptas illas sciam, ut in electuario de gemmis dicto, & alio à Conciliatore nomen sortito; ita nec eisdem multum tribuo ob eas rationes, quæ à doctissimo Joh. Baptistâ Sylvatico, primo Medicinæ Professore in Academiâ Ticinensi, amico singulari, in libro, huic rei dicato, propositæ sunt.

Lapillorum preciosorum usus neque omnino rejiciendus, nec passim, ut fit, recipiendus.

55. Si quando tamen in usum Medicum ducendi sunt, communis error erit fugiendus, ne ante cibum immediatè ejusmodi pulvisculi exhibeantur, ut nec margaritarum: ex illis enim, cibo commixtis, cæmentum quoddam, obstructionibus gignendis aptissimum, in stomacho generatur. Præstabit igitur, si modò iis uti voluerimus, immediatè ante dulcoratas potiones, aut stillatitios liquores, summo mane solitos propinari, illos concedere.

Pulvisculorum cardiacorum usus non cum cibis, sed jejuno stomacho recipiendus.

56. Auri usus & ad animi mœrores, & ad atrabilarios affectus antiquis & recentioribus commendatur, quòd, cùm spiritus recreet, cor, nobilissimum viscus, roborare potest: neq; enim Dessenii opinionem recipio, qui non nisi in aureâ Alexandrinâ, recentiorum Græcorum antidoto, aurum recipi, aut proponi asserit, cum alioqui & Nicander, antiquissimus & Poëta, & Medicus, auro, per os assumpto, in alexipharmacis utatur; & Dios. *lib.* 5. *c.* 69. de argento vivo, auri limatam

Auri usus per os laudandus.

Auri per os assumendi varii modi.

matam scobem mirabili esse auxilio scribat. Modus verò, quo uti oportet, est, vel eo in tenuissimum pollinem redacto, & comminuto hoc pacto: Defoecatissimum, & purissimum aurum eligatur, & contusum in foliorum formâ, aquâ rosaceâ aspersâ, sub Porphyrite, aut marmore ad linimenti instar redigatur. Sunt etiam, qui Pannonicos ducatos, utpote ex puriore auro, sub lapide pictorum lævigatos quàm tenuissimè, accipiant. Alii aspero linteo continuò affricant, & aquâ madefaciunt, in quâ descendat. Quòd si Chymicâ industriâ in liquorem solvatur, modò nimis igneas in se non habeat partes, fortasse magis commendari posset.

Aureas monetas, & torques juribus incoquere absurdum.

57. Stultum verò, meâ sententiâ, est, aureas monetas, annulos, aut catenas intra capones, jusculа, aut stillatitios liquores, alíosve quosvis coquere; cùm in his nihil aliud absumatur, quàm multarum manuum sudor adhærens; nihil enim ponderi penitùs detrahitur post illorum elixationem: nec etiam quidquam aurum aquæ imprimat, nec etiam saporem, odorem, aliúdve adjiciat.

Ex arsenico placentæ pro corde in peste detestandæ.

58. Placentas Jacobi Carpensis ex arsenici crystallini partibus duabus, unâ autem parte rubri, ex albumine ovi, & tragacanthæ mucilgine exceptis, quas sacculo sericeo, aut ex aliquâ tenuissimæ texturæ materiâ obvolutas, & cordis regioni appositas, sanos à contagii labe immunes, omninóque illæsos servare, ægris verò ad salutem magnum momentum attulisse, creditum est; neque recipio, & longâ experientiâ in nostrâ hac pestilentiâ doctus omnino rejiciendas consulo: neque enim experientia, cui ii tantoperè innitebantur, pollicitis respondit; quinimò gravissima

vissima aliquibus symptomata induxerunt, ut in aliquibus etiam mortem præcipiti quodam impetu concitârint. Vidimus servos, qui in magno illo D. Gregorii Valetudinario ægris, & infectis hoc morbo operam navabant, & Chirurgos, hac placentâ alioqui munitos, brevi fatis concessisse; quinimò multos vi hujus remedii in gravia adeò symptomata, animi deliquia, syncopales febres, tremores cordis incidisse observatum est, ut se per illud vim pestis effugisse somniarent, in vehementiora fortasse accidentia, & mortem ex remedio incidisse certò cognoverint. Multáque exempla in hac nostrâ pestilentiâ afferre possem, nisi & ratio ipsa id persuaderet, non enim, quod aliqui asserunt, conferre poterunt, quòd arsenicum occultiore vi venenis, tanquam venenum, obsistat, cùm arsenicum non occultiore vi, sed corrosione constet esse lethiferum. Ex quo etiam colligitur, nullam eorum esse rationem, qui eâ ratione asserunt conferre, quòd cor, in peste primò affici solitum, veneno sensim assuefaciat, unde nec tam repentè, nec sine negotio potest cæcâ, violentáque pernicie corripi; cùm ratio hæc nulla sit, quòd & experientiam habeat adversantem, nec arsenicum hoc modo inter venena connumerari possit.

Lentium decoctum in peste, ut & in variolis, improbandum.

59. In variolis, & morbillis curandis cùm decoctum lentium passim apud Medicos Arabes maximè commendatum, etiam apud multos in usum veniat, cùm abusum potiùs illum censeam, hoc loco non abs re esse credidi, etiam hujus erroris inter Medicas istas Cautiones meminisse. Arabes igitur omnes scriptores, inter quos præcipui Rhasis 18. *Continentis*, *&* 10. *ad Almansorem*, *cap.* 18. & Avic. 4. *Cant. cap. de curandis*

randis variolis. ad materiam ad cutim expellendam, & ad evocandas variolas ex lentibus solis, aut ex iisdem, lacchâ, caricis, tragacantho, & hujusmodi decoctum parabant, ídque cætera omnia præsidia, ad hoc munus obeundum parata, superare scripserunt; quo etiam multi ex recentioribus in pestiferis, & pestilentibus febribus ad mateririam ad cutim propulsandam, ac ad sudores permovendos passim uti solent: Verùm non satis ego conjicere possum, quâ ratione lentes aut sudores promovere possint, aut in variolis, peste, pestilentibúsve febribus concedi; nam si earum naturam rectè consideremus, eas mali esse succi, atque melancholicum sanguinem generare dicemus; in activis qualitatibus mediam, in passivis siccam temperiem in secundo gradu sortiri; in secundis verò qualitatibus varias, imò contrarias habere facultates: nam primâ earum adhuc integrarum, & non deglubitarum elixatione cieri alvus solet, quòd in extimâ superficie virtus sit irritandi, & deturbandi alvum; cùm è contrà iterata decoctio, aut tota comesta alvum adstringat, unâq; operâ collectos in ventriculo, & intestinis succos siccet, ut quæ vires corticis internas, & integram lentium substantiam recipiat, quæ vim habent adstringentem; vehementiùs tamen lens, in cibo sumpta simul cum cortice, adstringit, minùs verò decorticata. Hæc sunt, quæ de lentium naturâ ex Galeno, Græcis, & Mauritanis scriptoribus colligere potui. Galenus quidem *3. simpl. cap. 15. 8. ejusdem, cap. de Lente. 1. de compos. med. loc. cap. 8. 1. de alim. cap. 1. & 18. 2. ejusdem, cap. 18. & 44. 5. in 6. Epid. 33. 1. de victu in acut. Com. 18. 4. ejusdem, cap. 4. & lib. de salub. Diæta, cap. de Lente.* Oribas. 2. *Synops. cap. 1. &*

Lentium qualitates.

1. Collect.

1.*Collect. cap.* 17. & Aët.*lib.* 1.*cap. de Lente.* Paulus, *lib.* 2.*cap.* 79. *&* *lib.* 7.*cap. de Lente.* & Actuar. *lib. de spirit. animal. nutrit. cap.* 5. Hos secuti sunt in omnibus Arabes, præterquàm in temperamento, quod frigidum, & siccum statuunt, fortasse Hippocratis sententiam secuti, 6.*Epid. Sect.* 5. *text.* 33. ubi lentem frigidissimum cibum statuit; quâ in re etiam à Galeno eo loco arguitur Hippocrates, quòd in activis qualitatibus medium tenere inde colligendum sit, quòd & adstringente, & solvente facultate sit prædita; cùm alioqui duplici ratione frigidum cibum constituere potuerit Hippocrates; Primò, quòd cùm adstringens sit facultas in pluribus partibus, & in majori mole substantiæ, magis frigidum cibum potest constituere: quòd si potiones è contrà, ex lente factas, consideremus, quæ solvunt, primam nempe illam coctionem validiùs calefacere dicemus, quàm secunda refrigeret; quòd qualitates calidæ faciliùs in aquâ excipiantur, quàm quæ terrenæ sunt, & frigidæ. Secundò, fortè frigidissimam statuit lentem Hipp. non ratione qualitatum primarum, sed quòd, cùm humorem, & sanguinem progignant melancholicum, etiam quatenus cibi sunt, frigidissimæ dici poterunt, quòd succum producant in nostro corpore frigidissimum. Quæ cùm ita sint de primis, & secundis lentium qualitatibus statuta, non video, quomodo Mauritanorum sententia hac in re admitti possit. Nam si primum eorum decoctum, non delibratis iis, præbeamus, cùm alvum moveat, potiùs à peripheriâ ad centrum humores trahemus. Quòd si decorticatas, ut Avic. jubet, imponamus, cùm tale decoctum valenter alvum supprimat, atque sanguinem me-

Lens quomodo Hippocrati frigidissima.

lancholicum reddat, valentérque adſtringat, atque obſtruat, maximè tragacantho & caricis admixtis, quando ad cutim per ſudores, vel aliquo alio modo humores virulentos expellere queat, non ſatis intelligo, cùm auſtera qualitas, quæ in lente perſentitur, etiam Galeno teſte 1. *alim.* 18. in terreâ maximè parte conſiſtat, ex Gal. 5. *de ſimpl. medic. facul. cap.* 26. Unde adſtringenti qualitate & obſtructiones augebit, & craſſitiem humorum, qui ex eâ generantur, magis impinget. Prætereà, ſi craſſum, & melancholicum ſuccum generat, ſi flatulenta eſt, & eâ ratione ſæpenumerò morbos comitiales excitat, ad quid in peſte convenire ullus unquam affirmare audebit? Quâ ratione etiam ex tragacantho, & lacchâ decoctum, aut ſyrupus, ab Avic. paratus ad materias ad cutim propellendas, in variolis rejici debet, quòd humores noxios potiùs intùs obſepiat, quàm foras expellat, & corporis poros obſtruat, non laxet.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER SEXTUS,

Continens eas,

Quæ ad morbos particulares à capite ad membra naturalia pertinent.

De dolore Capitis.

IN capitis dolore ab æstu, Sole, igne, & similibus curando, cùm oxyrhodina in usum veniant, & frontalia illa semper magis laudantur, quæ ex alto delapsa super suturam coronalem decidunt, maximè si ad interna, & cerebrum intemperies pervenerit, quæ æstate actu frigida esse debent.

Oxyrhodina in capitis dolore prosunt magis, si ex alto decidant.

2. In iisdem stupis, vel duplicatis linteolis applicandis caveant, ne crassiores applicentur, aut exsiccatæ parti nimis adhæreant, contrarium enim effectum pariunt excalefaciendo, & insensibilem evaporationem prohibendo.

Oxyrhodinis applicata ne siccentur, nec ex crassâ materiâ applicentur.

3. Oxyrhodinis narcotica non ad misceantur, vel leviora: frontalibus autem etiam valentiora ad misceri possunt; ad cerebrum enim vix, & refractâ

Oxyrhodinis narcotica vix admiscenda.

fractâ vi per hanc partem perveniunt; per illam verò, suturâ viam præbente, integris viribus ad cerebrum pervadunt.

Narcotica in capitis dolore ratione doloris non adhibenda, sed aliquando ratione vigiliarum.

4. Quinimò in oxyrhodinis, & similibus nunquam narcotica admiscenda esse censeo ratione dolorum, sed, cùm vigiliæ inde succedant, unde maximè vires collabascunt, in usum aliquando venire possunt; sed tamen suturis aut nulla, aut debilia applicari debent, sed fronti potiùs, & temporibus.

Narcotica in dolore capitis per se per os non assumenda.

5. Multóque minùs somnifera hæc per os erunt sumenda in intemperie calidâ sine materiâ ratione doloris, cùm inde nullum vitæ impendeat periculum, nec ullus sibi ob capitis dolorem manus intulerit, teste Galeno, ut ex aurium, & oculorum dolore; ob diuturnas tamen vigilias sumi poterunt.

Insigniter refrigerantia quæ capita non ferant.

6. Animadvertendum autem, aliqua esse corpora, quorum cerebrum ferre non potest usum insigniter refrigerantium. Pueri, ob excessum humiditatis, ne congeletur, aut incrassetur, indéque in morbos comitiales, & similes incidant, tùm & ob subtile nimiùm cranium: senes, ob imminutum calorem, & excrementorum copiam: mulieres, molles, & candidæ, & qui catarrhis sæpe tentantur, & qui laxas nimium habent suturas, ex iis sunt.

Dolente capite ex intemperie calidâ, aceti portio in oxyrhodinis sit parva.

7. Aceti pars in doloribus, mitigandis ex intemperie calidâ sine materiâ non major sit quartâ; cùm nullus hîc sit usus repulsionis, sed ad refrigerandum addatur, & ad penetrationem, cujus levis portio sufficiet, cùm & calidæ in eo partes reperiantur.

Acetum in oxyrhodino quale conveniat.

8. Ob id acetum neque acerrimum sit, neque ex potentissimo vino, igneas enim multas partes sic continebit.

9. Oleum

9. Oleum itidem rosatum in eo dolore calido ex olivis maturis sit, ne, si ex acerbis sit, cutim constipet, ac difflationem impediat, potissimùm cùm revulsione non egeamus, nullâ affluente materiâ; in tali enim casu omphacino uti licet.

Dolente capite ex intemperie calidâ, oleum rosatum sit ex olivis maturis.

10. Sit oleum rosatum, eo anno paratum, & oleum sit ejusdem anni: illud quidem, ne rosarum vis refrigerans exsolvatur; hoc autem, ne ex vetustate calorem contrahat.

Oleum rosatum sit recens.

11. In dolore capitis à frigidâ materiâ, quæ ad mitiorem reddendum dolorem applicantur, non sint fœtentia, gravive odore prædita; replere enim crassis vaporibus cerebrum solent, & dolores augere.

Non fœtentia sint, quæ capiti applicantur.

12. In doloribus capitis ex morbo Gallico errhinorum usus nullus sit: sive enim ex bile sit, sive ex pituitâ putri, ulcera in penitioribus nasi partibus ex iis excitantur, & subinde ossium nasi corruptiones.

Errhina perniciosa in doloribus capitis ex morbo Gallico.

13. In acutis febribus, si quando vehementissimi dolores capitis supervenerint pulsatiles cum rubore faciei, non statim oxyrhodinis repellentibus utendum, potissimùm signis coctionis præsentibus: sæpe enim superveniunt instante crisi, & sanguinis è naribus profluvio proficuo; quo in casu, si infrigidantibus repellatur, optimo opere naturæ impedito, aut augescit morbus, aut in cerebro firmatur materia, & cerebri morbos invincibiles parit.

In doloribus capitis, etiam vehementissimis, imminente crisi, fugienda repellentia.

14. Quòd si etiam crisis immineat, dolore magno superveniente, sed non per sanguinem narium, sed per vomitum, quod quomodo discernatur, ex lib. de Cris. colligi potest; tunc repellentibus, quin & adstringentibus uti licebit, ne

Crisi imminente, quando à capite repellendum.

per

per vomitum, cerebro repleto, dolor per idiopathiam reddatur.

Pilulæ capitales à cœna non danda.

15. Non recipienda est communis multorum consuetudo, pilulas, ad humores à capite trahendos institutas, exhibentium statim à cœnâ: aut enim cibos corrumpunt, aut illorum vis retunditur, aut simul cum cibo è ventriculo effusæ fine suo frustrantur. Præstat igitur aut incœnatis concedere, aut summo manè exhibere, somno unâ, aut alterâ horâ concesso.

Masticatoria quando non concedenda.

16. Si dolor capitis sit à bile, vel à seroso humore calido, & salso, tenuíque, masticatoria suspecta erunt; periculum enim imminet, ne in pulmones violenter influxa, aut phthises producat, aut pulmonum alia vitia.

Errhina, & sternutatoria mala laborantibus oculis.

17. Si item oculi imbecilles sint, & fluxionibus obnoxii, errhina, & sternutatoria fugienda sunt.

Vesicantia optima, & capiti applicata in vehementissimis doloribus & contumacibus.

18. In contumacibus, & diuturnis doloribus, ubi non cederent aliis, & potentibus quidem remediis, antiqui & Græci, & Arabes ad pustulantia, rubificantia, & dropaces, sinapismósve attrahentes confugiebant, ut ab internis evocarent crassam materiam, atque attenuatam per insensibilem evaporationem evacuarent: sed cùm cutis capitis crassior sit, quàm ut liberum humori aditum concedat, neque ulla sensu patens fiat evacuatio humorum, ego sæpissime expertus sum, præstare derasis capillis vesicantia imponere aut parti dolenti, aut toti etiam capiti; sic enim attracta ad externa materia evacuatur, maximè ea, quæ tenuior est, & calida, & acris; vix enim, etiamsi diuturnus dolor à crassâ materiâ fiat, fieri potest, ut vehementia doloris adsit, nisi portio aliqua illius humoris sit admixta.

De

De Phrenitide.

19. VIx in phrenitide lenienti, per os assumendo, ad deturbanda excrementa, in ventriculo, & primis venis existentia, primâ die locus datur, sed molli clysmate injecto, si ejus etiam commoditas detur, mittendus est sanguis, sectâ in brachio venâ: cùm enim influxus jam desierit, aut majori ex parte factus sit, frustra hoc auxilium revulsorium tentamus.

Phreneticis statim vena secanda.

20. Cave autem, ne in Tralliani, & aliorum errorem incidas, qui, cùm ob maniacos motus sanguinem è brachi odetrahere nequeunt, venam frontis secant; si enim copia adsit sanguinis in laborante, ut in hujusmodi morbo majori ex parte contingit, tantum abest, ut laboranti opem feras, ut potiùs, attracto ad partem laborantem sanguine, morbum adaugeas: revellendus igitur potiùs, aut scarificatis cucurbitulis, aut, quod melius esset, venis sedis apertis.

Phreneticis si in brachio vena secari non potest, non secanda est ea, quæ in fronte.

21. Neque etiam in hoc casu ad animi usque deliquium mittendus est sanguis, quod plerisque placuisse video; quòd, cùm repellentibus frigidis ab initio etiam usi simus, refrigerato toto, ac à capite retracto adeò multo sanguine calido, sæpenumerò aut phrenitis hectica inducatur, curatu impossibilis, aut lethargus subsequatur.

Phreneticis sanguis non mittendus ad animi usque deliquium.

22. In venâ frontis secandâ adstrictio illa gulæ, quæ fit, ut vena intumescat, aut non multùm sit violenta, aut quàm brevissimo tempore perficiatur; ne quodammodo ad superna repulso sanguine, ubi ad cerebrum & meninges pervenerit, morbum adaugeat, aut sanè, eodem incrassato, eundem magis contumacem efficiat.

In frontis venâ secandâ blandè gula adstringatur, aut brevi tempore.

23. Cucur-

Phreniticis, cucurbitulis appositis, quid faciendum.

23. Cucurbitulæ, quæ bregmati, fronti, & reliquis capitis partibus post evacuatum corpus affiguntur ad extrà trahendam materiam, arentes non sint & cum flammâ, sed ex aquâ calidâ, nec longiori tempore hæreant; & si subjacens pars in ruborem abierit, leviter eam scarificabimus; sin minùs, spongiis ex aquâ tepente substratum, & elevatum locum fovebimus.

In phrenesi purgandum ab initio, & quomodo.

24. Cavendum in hoc morbo, ne in eorum errorem incidamus, qui ab initio non esse purgandum censent, sed exspectandam esse coctionem, maturatio enim putredinem jam factam supponit, quam corrigat; quo in tempore, facto jam apostemate, morbus evinci vix potest: eodem igitur, vel altero die purgandum, vel ex Hippocratis præcepto, 4. *Aphor.* 10. imminet enim periculum, ne tota illa effrænis materia se in partem laborantem effundat, apostema perficiat, & vires prosternat. Neque tamen crudam evacuabimus adversus præceptum Hippocratis 1. *Aphor.* 22. vel enim turgens erit, vel nondum putrefacta, sic nec cruda sanguini admixta bilis, intra propria conceptacula adhuc consistens, ut fecisse Hippocratem videmus 2. *acut.* 10. cùm fluentem humorem ad pleuram statim ab initio medicamento purgante subduxit, tanquam nondum putridum, aut crudum, sed coctum.

Rhabarbarum in phrenitide in iis, qui duriori sunt alvo, non multùm in usum ducendum.

25. In iis, qui alvo duriori sunt, Rhabarbaro non ita facilè utendum: si enim simul cum bile non educitur, effervescentem magis bilem reddit, facilliméque supernis partibus ob igneas partes communicari solet; & ob hanc unam causam Avic. grana quatuor, aut sex scammonii medicamentis ex Rhabarbaro indidisse in phrenitide curandâ censendum est, quidquid dicant Græculi

quidam,

quidam, acriores Mauritanorum scriptorum reprehensores.

26. Quamvis in hoc omnes ferè conveniant, simpliciter refrigerantibus, solísque repellentibus primâ tantùm die esse utendum, ut repellatur influens succus, æstus & partis, & influentium humorum temperetur, dolor sedetur, & afflictæ parti robur addatur, sequentibus verò diebus miscenda esse aliqua resolventia; sæpissime tamen aliter faciendum esse, quòd urgeant in augmento adeò symptomata, æstus, dolor, vigilia, & mania, ut frigidissima etiam progressu temporis in usum duci debeant, Aretæus admonuit.

Solis repellentibus aliquando utendum ultra principium.

27. Cavendum tamen, ne nimis assiduè iis utamur frigidissimis, aut narcoticis: nam ut dicebat Aver. 3. *Collect.* 3. caput tutò calefit, at non citra pericula refrigeratur; periculum enim impendet, ne, quem dormire volumus, postea excitare non possimus, ut ait Celsus: sæpe enim in lethargum calamitosum abire solet ex solâ malâ curatione phrenitidis.

In phreneticis non diutius frigidissimis utendum.

28. In topicis, etsi acetum in aliquâ portione admiscere expediat, ut & refrigeret, repellat, & penetrationem adjuvet; neque tamen multum admiscendum est, ne siccatione vigilias concitet; neque acrius, quòd calidæ partes, & siccæ nimiùm prævaleant.

Phreneticis acetum parcè applicandum.

29. Neque tamen placet, quod à plerisque recipitur, ut aceti loco acido citri, aut limonum utamur; nimiùm enim adstringit, & ob acerbas, terrestrésque partes neque pervadit, neque admistorum penetrationem adjuvat: quinimò externos meatus constringendo resolutionem humoris in aliis temporibus omnino impediet.

Aceti loco in oxyrhodinis acidum citri, vel limonum non indendum.

De

De Lethargo.

Lethargicis quando secanda vena, & quando non.

30. Etsi in lethargo, si per se, & cum febre supervenerit, sanguinis evacuatio per sectam in brachio venam viribus consentientibus omnino conveniat; si tamen, quod sæpius evenit, vel ad continuam febrem subsequatur, vel ad phrenitin, sæpe etiam malè curatam, omittendam censeo, neque solùm dejectarum virium ratione, sed ob materiam potissimùm, à sanguine sejunctam.

Cucurbitulæ in lethargo quando applicandæ.

31. Si hæc exerceri nequeat ob aliquam caussam, caput tamen repletum sit, & nonnihil sanguinis admixtum cognoveris, cucurbitulæ in usum venire poterunt, non tamen dorso, & humeris, aut lumbis, ut Mauritanis visum est, sed colli lateribus potiùs pone aures prope venas applicitæ: illæ enim, subtilem, magísque fluxilem sanguinem trahentes, rebellem magis, & frigidam, difficiliúsque dissolubilem reddent in cerebro contentam materiam. Quòd si è proximioribus eo auxilio eamdem trahere contendemus, impactæ etiam frigidæ materiæ aliquam à cerebro evellemus portionem.

Sternutatoriis non utendum in principio.

32. Cavendum maximè, ne ab initio hujus morbi ad excitandum à somno sternutatoriis utamur; ex intempestivo enim hujusmodi remedio magis funditur materia, magísque subinde impingitur, unde & contumax morbus fit magis, sæpéque apoplexiæ sequuntur.

Errhinorum usus.

33. Errhina in veterno optima sunt; in iis tamen, qui longo collo sunt, & angusto pectore; uno verbo dicam, qui proni sunt ad phthisin, & qui sæpe morbis oculorum tentantur, in usum traduci non debent.

34. In repellentibus applicandis, quæ non nisi ab initio, & etiam non summè frigida administranda sunt, adstringentium usus omnino interdicatur, ne & crassior pars humoris influxa reddatur, & ejusdem evacuatio, quæ per insensibiles meatus fit, impediatur.

Lethargicis repellentia parcè applicanda, & sine adstringentibus.

35. Dropaces, & sinapismi, ut in usum venire debent ad attenuandam materiam, eámque à centro ad circumferentiam attrahendam: ita vesicantia magis commendari debent, tum scapulis, & humeris apposita ad extrahendam à cerebro pituitam, & aqueum humorem irrigantem, tum deraso capite vertici, & super suturam coronalem.

Vesicantia in lethargo optima, & quibus partibus applicanda.

De Cautionibus in læsâ, aut deperditâ memoriâ curandâ.

36. LIcet abolita, aut imminuta memoria in solam frigidam intemperiem referri videatur à Gal. 2. *de sympt. causis, cap.* 7. *&* 3. *de loc. affect.* 4. *&* 5. cùm tamen frigiditas hæc nonnunquam vera sit cerebri intemperies, frigida simplex sine materiâ; aliquando verò cum materiâ, potissimùm pituitâ; aliquando verò ex defectu caloris, parti infixi, aut spirituum, à corde immissorum, & hoc causas quàm plurimas, omnino inter se distinctas, quin & sæpe contrarias habeat: ut à summo externo frigore ambientis, frigiditatem positivam inducente; aut ab externo calore, innatum calorem, & spiritus, unde pars vivens calescit, absumente: in hoc morbo curando procatarcticas, & mediatas causas Medici animadvertere debebunt, nec semper medicamentis purgantibus curationem instituent, aut caputpurgiis, sternutatoriis, errhinis, masticatoriis utentur, cùm hæc solùm in usum commodè ve-

Memoriæ deperditæ remedia non semper calida, sed varianda pro varietate causarum.

In memoriâ deperditâ curandâ rarò evacuatione opus est.

niant, cùm oblivionem producit frigida materia, similem in cerebro intemperiem introducens. Ubi verò simplex fuerit intemperies frigida, & internis, & externis validè calefacientibus, & siccantibus erit agendum. Quòd si non positivâ frigiditate tentantur, sed defectu caloris innati, aut spirituum parte frigidâ redditâ oblivio sequatur, instaurantibus spiritus uti oportebit: in remediis verò habenda erit ratio causæ antecedentis; cùm enim hæc aliquando calida fuerit, ut in illo, cujus meminit Galenus, qui, cùm in colendis vitibus diutius sub Sole constitisset, & inediâ usus esset, in hunc affectum inciderat; & in conflatore vasorum vitreorum, qui ex fornacis immenso calore memoriam amiserat, qui, cùm in eo Medici calidis uterentur, & morbus in deterius rueret, embrochis frigidis, capiti à me applicitis, & irrigatione, ex decocto frigido factâ, & cibis, optimè sanguinem, & spiritus instaurantibus, ad sanitatem est restitutus. In alio autem, qui ob metum in memoriæ deperditionem inciderat, solùm confirmato animo, ac spiritibus vino & cibis optimi succi instauratis, curatio perfectè est adimpleta. Non igitur semper purgantibus, non semper caput purgantibus, non semper excalefacientibus utendum erit in curandâ memoriâ aut abolitâ, aut diminutâ.

In Comate, & soporosis affectibus.

Comatosis acriora oxyrhodina conveniunt, & longiori tempore.

37. IN iis affectibus, ubi aliunde ad cerebrum delatis aut crassis vaporibus, aut serosis humoribus affectiones eæ excitentur, non verendus est usus oxyrhodini, neque statim ad calefacientia & interna, & externa erit deveniendum; quinimò aceti quantitas est augenda, vel dupli-

duplicanda ad oleum rosatum completum, vel ex Avicennæ & Rhasis sententiâ ad diem usque tertiam: quin & acriori in iis aceto utendum est, ut citra refrigerationem validiùs repellere possit. Neque placet Possidonii sententia, ab Aëtio relata, qui primis illis diebus chamæmelino ex aceto utebatur; cùm ab initio repellenda sola sint adhibenda, non autem diaphoreticis sit utendum, sed postquàm affluxerit materia; quo etiam tempore alia addi debent valentiora, discutienti, & siccanti facultate prædita, ut castoreum, abrotanum, lavendula, serpillum, verbenaca, & similia.

In comatosis primis diebus malè oleum chamæmelinum ex aceto applicatur.

38. In topicis, in hoc morbo applicandis, non adeò tutus est usus fomentorum ex oleis, aut decoctis, quia humectatio sæpe actualis ex oleis, & embrochis quandoque vincit virtutem medicamentorum incoctorum, nisi validâ facultate siccante prædita sint; qualibus etiamsi utamur, paulò pòst lineo, aut cannabino panno caput erit abstergendum.

Comatosis fomenta ex oleis non tutò adhibentur.

In Pervigilio, sive vigiliarum excessu.

39. IN narcoticorum exhibendorum horâ eligendâ cùm dissideant inter se scriptores, aliis post cibum, è ventriculo lapsum, & ante exhibitionem alterius per tres horas concedentibus; aliis cum cœnâ; aliis verò post cœnam per horam. Ego sic censeo; si ex somniferis fuerit vehementioribus, quale est Philonium utrumque, & recens Theriaca, præstabit priorem sententiam sequi, ne coctio turbetur, & cibis admixta nimiùm refringantur, cùm omnino medicamentosa sint, & nullam nutriendi facultatem habeant. Si tamen maximè necessitas urgeat,

Somnifera qua hora exhibenda.

etiam à cœnâ per horam concedi possunt, vaporibus cibi faciliùs deducentibus vim somniferam ad cerebrum: sic horâ somni pilulas ex cynoglosso aliquando propinamus. Si verò somnifera fuerint leviora, aut etiam alimenti aliquid contineant, aut cum cibo exhiberi possint, ut emulsiones seminum papaveris albi ex aquâ lactucæ, violarum, nenufaris, & similium, thyrsi lactucæ, saccharo conditi; aut sanè à cœnâ per horam, ut syrupus de papavere, de nymphæâ ex aquâ lactucæ: sic enim blanda illa effumatio, ex cibo elevata, humidiori illi, & aliquo modo frigidæ admixta, sæpenumerò somnum conciliat, atque immoderatas illas vigilias, ex fumidâ, & siccâ exhalatione productas, aut ex calidâ & siccâ cerebri intemperie factas, demulcet, & somnum convenientem introducit.

Somniferorum usus frequentior esse non debet.

40. Quotidianus tamen, & frequentior illorum usus, nisi nimius partis calor id persuadeat, fugiendus est; ne, dum cerebro succurrere tentamus, & illius symptomati, aut contrarium introducamus affectum, aut ventriculi coctionem imminuamus.

Somnifera parciùs in pueris in usum ducenda.

41. Pueris parcè admodum somnifera hæc per os sunt concedenda; rariùs fortasse valentiora extrinsecùs applicanda; solent enim quàm maximè memoriam labefactare.

Somnifera, repleto corpore, aut capite, non administranda.

42. Non priùs inanito corpore, aut repleto nimiùm capite, non sunt in usum ducenda: contumaces enim humores, & ad evacuationem ineptos, per os si exhibeantur, omnino reddunt; si verò capiti apponantur, in comatosos affectus ægros deducunt.

Somnifera danda post cœnam parcam.

43. A tenui admodum cœnâ exhibeantur, ut blandâ evaporatione cibi meliùs officium suum complere

complere queant; ita tamen, ne aut coctio cibi impediatur à frigiditate, aut vis remedii à mole obruatur.

44. Cave, ne in principio paroxyſmi narcotica exhibeas; ex iis enim ſæpe ſuffocatur calor naturalis, atque impeditur, ne calor febrilis quamprimùm expandatur.

Narcotica non danda in principio paroxyſmi.

In Congelatione.

45. IN catalepſi, ſive congelatione cùm videam Practicos omnes ſtatim ab initio calefacientibus & ſiccantibus uti, in errore eos omnes verſari exiſtimo: cùm enim in iis peccet materia melancholica, ab eâque morbus is producatur, ſi in principio, & augmento morbi calidis iis impenſè, & ſiccis utemur, craſſior reddetur materia, ſiccior, & ad diſſolutionem ineptior; præſtabit igitur calidis temperatè uti, ac humectantibus, ut materia attenuetur, fluxilis reddátur, & ad evacuationem magis apta, quin ut per ſenſum, effugientem evaporationem, diſcuti, & evacuari queat; progreſſu quidem temporis calidiora adhiberi poterunt ad reliquias materiæ abſumendas, & intemperiem à parte auferendam.

In catalepſi correptis calida impenſè fugienda.

46. In topicis itidem remediis in hoc loco acetum nullibi in uſum veniat; tum ne pauci, qui ſuperſunt, ſpiritus exſtinguantur; tum etiam, ne atri humoris ſiccitas, & acor adaugeatur.

In catalepſi acetum fugiendum.

In Virtigine.

47. ILlud ſolum in hoc morbo curando obſervandum, & cavendum cenſeo, cùm ex humoribus, in cerebro contentis, elevati vapores, & exhalationes inordinato motu, & in gyrum ciëantur, ſternutatoria non eſſe in uſum ducenda, ne-

Vertiginoſis ſternutatoria, & caput-purgia fugienda.

que valentia illa per nares attracta caput-purgia: quamvis enim aliqua materiæ pars educatur, symptoma tamen sæpe augetur, concitatur magis, & ex motu subito materiæ morbus is in epilepsiam mutatur.

In Epilepsiâ.

Epileptici in paroxysmo non concutiendi.

48. IN tempore paroxysmi non placet, quod passim à plurimis fieri video, qui statim corpus concutiunt, quin etiam ipsum caput: sæpenumerò enim magis recurrit ex eo motu ad obstruendum materia, & diutius perdurat invasio.

Epilepticis caput non coöperiendum.

49. Fugiant etiam, & omnino caveant, ne, dum turpitudinem faciei, & distorsionem, ac spumam occultare tentant, capite, & facie panno coöpertâ, respiratione liberâ impeditâ, ægros suffocent.

Epilepticis vomitus malus.

50. Cave, ne in paroxysmo vomitum provoces; vidi enim aliquos, in invasione hoc tentantes, scriptorum quorumdam auctoritate ductos, præcipitem in mortem ægros duxisse: ex violento enim illo motu, magis repleto capite, ac concitatâ materiâ, in cerebro existente, ad perfectam obstructionem faciendam deducunt, unde apoplexia sequi solet.

Epilepticis in paroxysmo lignum ori non indendum, sed quid aliud.

51. Ut mirificè placet in principio paroxysmi ori aliquid, & mediis dentibus indere, ut hians os esse possit, ne lingua intercidatur, spuma educi possit, & palatum re aliquâ attenuante, puta, Mithridaticâ compositione, castoreo ex aceto, aut sinapi, aut succo rutæ perfricari possit; ita lignum solidius immittere non ita tutum est, sæpenumerò enim inde excisos dentes vidi. Præstat igitur sacculum ex corio, vel ex crassiori telâ,

repletum attenuantibus multis, & validioribus quidem, ſinapi, euphorbio, caſtoreo, rutâ, aut ejus ſemine, & ſimilibus ita parare, ut illius vices poſſit ſupplere: ſic enim & voti noſtri compotes reddemur ſine illo periculo, & morbo adverſabimur.

52. In præſervatione ab hoc morbo hæc ſit in ſecandâ venâ cautio; ſi inſtent acceſſiones, niſi ex ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhöidibus originem morbus ſumat, mittendus erit ſanguis ex venis brachii: ſi verò ſemel, aut iterum vere, vel autumno ſupervenire ſoleant, aut hæmorrhöides, aut menſes ſint ſuppreſſi, ſecanda erit vena in talo.

In præſervatione ab epilepſiâ quando ex brachio, & quando ex talo ſanguis mittendus.

53. Si ex aurâ virulentâ, aliunde elevatâ ad cerebrum, morbus fiat, niſi inſignis plethora id perſuadeat, mitti ſanguis non debebit.

Epilepticis ex aurâ elevatâ vix mittendus ſanguis.

54. Cùm pleroſque videam, Aretæo, & Avicennâ duce, in præcavendâ epilepſiâ validiſſimis uti medicamentis purgantibus, tum per vomitum, tum per ſeceſſum; ego longâ experientiâ doctus profiteor, me nunquam morbum hunc, in quoquam per propium cerebri affectum productum, validioribus vomitoriis curatum vidiſſe, ſed ex iis omnes ad deteriorem ſtatum deductos: valentiora autem, per seceſſum educentia, aliquando profuiſſe obſervavi, modò non ita frequenter in uſum ducta fuerint; à frequentiori enim eorum uſu, exhauſtis ſpiritibus animalibus, apoplexiæ ſæpe concitantur.

Vomitoria in præſervatione epilepſia ſemper mala.

55. In confirmatâ epilepſiâ per proprium cerebri affectum, ſi quis, deraſis capillis, veſicantibus per univerſum caput utatur, atque ad peripheriam humores virulentos trahat, diutius ulcuſculis, cutim capitis infeſtantibus, relictis, ut per

Veſicantia in capite optimum epilepſiæ remedium.

per longum tempus serosi illi humores per ulcuscula emanent, optimè curationem instituet; contumacissimos enim capitis morbos hujusmodi ratione etiam curatos vidimus.

In Apoplexiâ.

Apoplecticis statim mittendus sanguis.

56. Quamvis, excrementis alvo refertâ, non sit evacuandus sanguis per sectam venam, ne ad venas crudi humores trahantur; in apoplexiâ tamen, cùm ex morâ confirmetur morbus, quamprimùm secare venam expedit, si abundet sanguis, aut mixtus sit sanguini humor, morbum faciens.

Apoplecticis repetitò sanguis mittendus.

57. Quin si indicatio secandæ venæ adsit, præstabit repetitò id agere; sic enim neque refrigerabitur corpus, aut vires imbecilles reddentur, & id obtinebimus, quod maximè exoptat Aëtius, nempe, materiam morbificam commovebimus.

Apoplecticis concutiendum, & perfricandum corpus.

58. Concutiatur blandè corpus, perfricetur calidis, & potissimùm brachium, unde educendus est sanguis, ut & revellatur, & attenuetur, qui crassior per se est, & factus ex refrigeratione adhuc crassior, faciliùs effluere possit.

Apoplecticis in secanda vena vulnus fiat amplum.

59. Neque vulnus angustum fiat, quod aliquibus placet, ut motus diutius perduret, sed latum fieri debet; nam crassior cùm sit sanguis, statim quasi restagnat.

Apoplecticis vena frontis quando secanda.

60. Venam frontis, aut pone aures statim ab initio secare, quod aliquibus placet, ut quamprimùm præsto simus, non est conveniens, nisi præcesserit universalis evacuatio, saltem per quatuor horas: admitti tamen aliquando poterit, si plethora non adsit, & aliqua subsit sanguinis copia in capite, quæ tamen duas non admittat sanguinis evacuationes.

61. In cucurbitulis in hoc morbo affigendis cautio ſit, ne parti poſteriori thoracis applicentur, ne reſpiratio impediatur, ſed lumbis, brachiis, & ſcapulis, quin & occipitio, & jugularibus quandoque venis, ſed poſt alias, & tunc omnino ſcarificare cutem ſubjectum expedit.

Apoplecticis cucurbitulæ quando, & quomodo applicandæ

62. In ligaturis dolorificis non diutius perſiſtendum, ne pars gangrænam incurrat, ſed partes modò ſtringantur, modò laxentur præcepto Avicennæ, ut & major fiat revulſio, & motus humoris.

Apoplecticis ligaturæ quales.

63. Cauterium in commiſſurâ coronali, quod laudat Aëtius, & alii, non multùm probatur, quòd præſentaneum non ſit remedium, multáque alia etiam invehat incommoda, de quibus aliàs.

Apoplecticis cauterium in commiſſura coronali inutile.

64. Præſtat, evacuatione factâ, neque nimiùm in extimis rubeſcente parte, cucurbitulam in vertice ponere, & repetere, abraſo capite, vel validum medicamentum, veſicas excitans, capiti apponere.

Cucurbitula raſo capite, vel veſicantia conveniunt.

65. In clyſmate injiciendo hæc ſit animadverſio; ſi injiciatur primò, ut revellamus, & per alvum ſubducamus, ea quantitas erit infundenda, quæ id præſtare poſſit; & hoc, iis obſervatis, quæ aliâs docuimus: ſi verò, ut inteſtina mordicantibus, & valenter excalefacientibus vellicemus, & dolorem incutiamus, in dimidiatâ quantitate infundendum erit, ut diutius retineatur: quòd ſi diutius retentum tormina, & inflammationes in inteſtinis excitet, balano elicietur.

Apoplecticis quæ quantitas clyſterium.

66. Vomitus fugiendus, tum quòd æger in hoc motu ſe ipſum adjuvare neſciat; tum quòd, cùm ſe erigere nequeat, potiùs ſuffocaretur; tum quòd in repleto corpore vomitus caput replere ſoleat.

In Apoplecticis vomitus fugiendus.

67. Stibii igitur uſus in hoc morbo, potiſſimùm in paroxyſmo, eſt fugiendus.

Antimonium fugiendum.

Purgantia sint ex valentiorib.

68. Sed valentioria tamen dejectoria exhibenda erunt, ut paucâ quantitate assumpta etiam à longinquis attrahere, & educere possint.

Sternutatoria & valida medicamento quando administranda.

69. Sternutamenta ut maximè ex usu in hoc morbo, & quidem valentissima; ita non statim adhibenda, nisi priùs corpus sit inanitum.

In inunctionibus ab imbecillioribus inchoandum.

70. Si caput derasum oleis calidis inungendum sit, cautio sit, ut à levioribus priùs incipiamus, ad valentiora progredientes.

Oleis cera addenda.

71. Ut verò diutius hæreant, ceræ aliquid semper indendum erit.

Olea stillata in usum non veniant sola, sed oleis medicatis mixta.

72. In oleis Chymicâ arte in usum ducendis hæc sit animadversio, non iis solis utendum esse, sed oleis medicatis esse admiscenda: cùm enim igneâ substantiâ constent, in superficie posita statim dissipantur, & in halitus abeunt, nisi aëreis, & oleaginosis quasi ligentur, ac coërceantur.

In Paralysi.

In paralysi quando ab initio purgandum.

73. Etsi monet Avicennas, quem omnes sequuntur recentiores, in paralysi in principio non esse purgandum, nisi transactâ quartâ, aut septimâ, & ne tunc quidem validioribus medicamentis, quod etiam à Paulo observatum videmus; id tamen meâ sententiâ perpetuam non habet veritatem: si enim primâ ipsâ die accersitus Medicus fuerit, dum nondum nervis impacta est materia, dum adhuc in motu est, dum nondum crassefacta, præstabit materiam quamprimùm, & medicamento satis valido per alvum subducere. At ubi jam firmata sit, perfectéque obstructionem fecerit, priùs attenuanda erit, & præparanda, quàm evacuetur.

Paralyticis sudorifera inutilia.

74. Maximus committitur error passim à Medicis in paralysi curandâ, cùm, omissis urinam promo-

promoventibus, ad ea promptiùs accedunt, quæ sudores movent, ut decoctum Guajaci, Sarzæ pariliæ, & similium, arte etiam per ignea artificia uberiorem sudorem prolicientes; cùm alioqui docuerit Hippocrates *in Cöacis prænotion.* morbum hunc urinis repentè multis, & abundè proruptis exsolvi, sudoribus autem confertim manantibus in deterius ruere: quòd cum urinâ crassiora quoque educantur, per sudores autem, parte tenuiori exsolutâ, crassior magis callescat, crassior reddatur, magis obstruat, atque difficilior reddatur ad motum, & ad evacuationem.

Paralyticis diuretica optima.

75. Quâ etiam ratione inunctiones non debent fieri ex oleis nimiùm calidis, & siccis, saltem solis; periculum enim impendet, ne materia, nervis adhærens, nimis exsiccetur, & lapidescat: quare illis semper pinguia misceri debent; unde etiam vis ignea illorum coërcebitur, ne exhalet, & diutius adhærescent, neque nimiùm exsiccando contumaciorem morbum reddent.

Paralyticis olea nimis calida mala.

Olea distillata sola inutilia.

76. Ut in paralysi curandâ aliquando vesicantia post universum corpus evacuatum scapulis, aut brachiis applicari debent, ut materia à cerebro, & principio spinalis ad externa attracta evacuetur; ita rubificantia solùm post illa, & progressu temporis (Avicennas triginta post dies iis utitur) spinæ dorsi applicare convenit, tum ut reliquias materiæ extrà vocemus, sanguinémque & spiritus iterum in partem revocemus, ut ea reviviscat.

Paralyticis vesicantia utilia.

Paralyticis rubificantia quando conveniant.

77. Cavendum tamen tunc, ne rubificantia eò usque adhæreant, ut vesicas, aut pustulas in cute inducant, sic enim spiritus ad partem non revocarentur, sed dissolverentur: eò usque igitur sinapismi, dropacésve cuti adhærere permittendi sunt, quamdiu

Rubificantia quousque cuti adhærere debeant.

quamdiu rubida pars, pressa digito, non albescit, sed rubida perseverat.

Paralyticis cucurbitulæ ubi, quando, & quatenus applicandæ.

78. Cucurbitularum usum quàm maximè commendat Avicennas, post expurgatum corpus capitibus musculorum partis laborantis applicitarum sine scarificatione, non quidem ad extrahendam materiam morbificam, ut censuit Gentilis, sed ad evocandos spiritus ad partem ferè demortuam: quod ut obtinere possimus, animadvertendum, cucurbitulas angusti oris esse debere, cùm multo igne esse applicandas, ac diutius non esse permittendum, ut adhæreant, ne dissolvatur, quod ab iis est attractum.

De Convulsione.

In spasmo cucurbitulæ quando, & ubi applicandæ.

79. IN spasmo, motu irruentis materiæ cessante, ut cucurbitulæ, mediis musculis affixæ, & scarificatæ, extra usum sunt; ita cavendum est, ne finibus musculorum, ubi tendines sunt, affigantur.

Cucurbitulæ in spasmo quomodo applicandæ.

80. Addit Aretæus, in illarum applicatione parcè flammam excitari debere; nam quæ à labris cucurbitæ fit compressio, doloris, convulsionísque auctor esse solet: molliùs igitur trahant, & diutius adhæreant.

Cucurbitulis sublatis, pars subjecta fovenda.

81. Cavendum etiam, ne pars subjecta, detractis cucurbitulis, frigore tentetur; pars enim rarefacta facilè, frigido aëre admisso, rigeret.

Convulsis partes omnes calidis fovendæ.

82. Custodiendæ autem quàm maximè ab ambiente frigido partes, quæ calidis balneis proximè immersæ fuerint, quæ perfricatæ, quæ irrigatæ, quæ denique dropacibus, sinapismis, aliisve ingeniis ad ruborem deductæ, aut quovis modo rarefactæ; quòd nervis frigiditas sit inimica, materiámque, convulsionem facientem, crassefaciat.

83. Qua-

83. Quapropter etiam, superveniente sudore ob doloris vehementiam, maximè observandum erit, ne mador ille adhæreat, néve frigescat, sed omnino abstergendus erit; sed ne meatus aperti frigiditatem admittant, néve effluens sudor virtutem exsolvat, calente aliquo oleo partes erunt deliniendæ blandè.

Convulsis sudor supervenerit, quid agendum.

In Melancholiâ.

84. QUamvis non negandum sit, in hoc morbo medicamenta, quæ exhiberi debent ad evacuandum humorem, sub quâcunque formâ concedi posse; verissimum tamen est, si liquida concedantur, multò magis utilia esse; nec in omnibus usum pilularum admiti posse ob siccitatem melancholiæ; quamvis contumacia materiæ ad eas nos revocet: nam robustiùs agunt combinatâ vi, diutiúsque in ventriculo hærent, & vehementiùs à capite prolectant.

Melancholicis purgantia liquida magis conveniunt.

85. In missione sanguinis per sectam venam, quamvis sciam, plerosque, Galeni auctoritate innixos, hac uti distinctione, ut viribus consentientibus, & morbo magno facto, secetur vena, &, si ater sanguis effluat, educatur ad debitam quantitatem; sin subtilis, & rubens, ubi ad tres uncias effluxerit, supprimatur: perpetuò tamen hoc servandum non est; aliquando enim aliquâ datâ occasione, cùm cœperit morbus is in cerebro, optimo sanguine exsiccato, si in universo abundaverit sanguis, & torosæ fuerint venæ, sanguísque in iis nullam conceperit labem, sed copiâ solùm peccet, secanda quidam erit vena, & sanguis, etiamsi subtilis, & rubens effluat, omnino in debitâ quantitate erit evacuandus, ut revellat à capite, & impediatur, quò minùs in nigram bilem vertatur,

Quando mittendus sanguis iis, quando supprimendus, & quando sinendus.

aut melancholescat. Galeni igitur sententia vera erit, ubi non adsunt signa veræ plethoræ; tunc enim pro revulsione expedit secare venam, & si nigrum effundi viderimus, cùm in venis magnis abundare nigrum sanguinem viderimus, effluere sinemus; sin verò subtilem, & rubrum, sistemus: quòd potiùs aptus sit melancholicum sanguinem, in supernis existentem, attemperare, & ad benignam naturam revocare.

Sectio venæ in melancholicis sit ampla.

86. Foramen tamen semper amplum sit, ut, si in crassum sanguinem incidamus, promptè effluere possit, neque tumor circa scissuram excitetur.

Laxandum vinculum incisâ venâ in melancholicis.

87. Admonendus etiam est venìseca, ut dissectâ venâ vinculum aliquantulùm laxet, ne crassioris sanguinis effusio impediatur.

In Epiphorâ, seu copioso ad oculos humiditatis affluxu.

In epiphora oculorum adstringentibus utendum in principio.

88. Quamvis, cùm oculi fluxibus humorum tententur, censuerit Galenus, *tum 6. Aphor. 31. tum 13. Meth. ult.* ab adstringentium usu esse abstinendum; in epiphorâ tamen multò secùs faciendum docet, potissimùm in principio: cùm enim affluxus humoris sit externus circa orbitam, & in angulis, roborandæ sunt partes illæ adstringentibus, & siccantibus, ut & materia in intimioribus recipiatur, & ab externâ tunicâ quodammodo repellatur, aut saltem ab eâ non admittatur, cui aqua ex rubi summitatibus, ex foliis teneris quercûs, ex fragis, & similibus, vel compositis, aut ferrata convenit: at adstringens siccitas nunquam admitti debet, ubi humiditas ad internas tunicas, & intra corpus oculi affluit; durior enim medicamento illo reddita externa tunica, & crassior humor factus contu-

In fluxionibus aliis ad oculos abstinendum ab adstringentibus.

contumaciorem, & solutu difficiliorem efficiunt affectum, & sæpe etiam actioni visûs non leve afferunt detrimentum.

89. Notant recentiores viri doctissimi, & pòst multiplici experientiâ à me comprobatum est, in glaucis oculis, ubi etiam venæ amplæ conspiciuntur, mitioribus remediis agendum esse, quòd fortasse magis sint pervii.

Glaucis in oculis, & ubi venæ amplæ, mitioribus agendum.

90. Masticatoriis, & apophlegmatismis utendum est potiùs, quàm errhinis; quæ tamen progrediente morbo, & frigidâ affluente materiâ, modò validiora non fuerint, in usum aliquando venire poterunt: sic enim aversio materiæ fiet à meatibus canthorum oculi ad nasum.

In Epiphora errhinis rarò utendum.

91. A sternutatoriis cujuscunque generis omnino abstinendum: impetu enim propulsa materia à cerebro per nares, & per eosdem meatus ad oculos promovetur, & ab internis, & meatus magis aperiuntur.

Sternutatoria in oculorum morbis fugienda.

In Ophthalmiâ.

92. IN muliebris lactis, ex uberibus recenter emulcti, aut stillati usu, ad demulcendum vehementissimum oculi dolorem, ut principem locum inter hujusmodi præsidia semper obtinuit, ita cautio adhibenda, ne eadem lactis portio diutius parti adhæreat: sæpe enim ab æstu corrumpitur, & à vehementi calore oculi acrimoniam concipit; abstergenda igitur blandè erit, aut novo lacte asperso subluenda.

Lacte muliebri quâ cautione utendum in ophthalmia.

93. Opii usus in inflammatis oculis neque frequens sit, neque multus: quamvis enim in eo prævaleat refrigerandi vis, cùm tamen amaroris nonnihil habeat, sæpe mordet, & dolorem adauget. Quòd si ex longiori morâ, prævalente frigiditate, sensus

In ophthalmia opii usus neque frequens, neque multus.

ſenſus torpeſcit, & ſubinde dolor imminuitur, tum & per frigiditatem temperatur æſtus, craſſefacto tamen affluxo humore, contumacior redditur morbus, curatúque difficilior; tum & viſûs actio hebetior fit, ut etiam Galenus obſervavit, *3. Meth. med. cap. 2. & 2. de compoſ. med. ſecundum loca, cap. 1.*

Adſtringentia valida in ophtalmia fugienda.

94. Ob quas etiam cauſas rejiciebat Gal. 13. *Meth. med. ult.* ea, quæ vehementer adſtringunt, etiamſi refrigerent, & repellant in inflammationibus oculorum, ut acaciam, & hypocyſtin; ne materia morbifica, quæ eò influxit, exitu prohibeatur.

Lentorem habentia ophthalmicis incommoda.

95. Et quemadmodum remedia in hoc morbo lenia mollia eſſe debent; ita nullum lentorem habere oportet, ne pertinaciùs adhæreant, néve, ſi pulviſculum aliquem ex pompholyge, Cadmiâ, plumbo adjungamus, areſcant, acrimoniámve vel ex admixtione acris humoris, & calidi adſciſcant: Quare licet albumina ovorum, diutius conquaſſata cum aquâ roſarum, vel myrtillorum, vel ſimilium, ac ſpumâ ſemel atque iterum detractâ, maximè omnibus probentur, ac in uſum ducantur, cùm tamen tenaciùs adhæreant, ut huic incommodo occurramus, ſoleo ego ovum recens ad duritiem quamdam excoquere, & detractâ flavâ parte, per expreſſionem ex albo aquam extrahere, & illâ uti cum aliis; aut ſanè in loco cavo, ſacchari albi, tutiæ, & aquæ roſarum portione impoſitâ in modum cæmenti, per duplicem peritiam expreſſione factâ, aquam, ſuccúmve extrahere, quo in inflammatis oculis ſine moleſtiâ, & maximo cum fructu uti ſoleo.

Albuminis ovi utendi ratio, & cum qua cautione.

Emplaſticis in ophthalmia quando utendum.

96. Non negandum tamen cum Gal. 13. *Meth. med. 22.* emplaſticam vim habentia, & refrigerantia

gerantia in lippitudine convenire, ut diutius adhæreant, longiorique tempore refrigerando repellant; ubi potissimùm aut ophthalmia sit sicca, aut humor effluens tenuis, nec adhærens; ubi verò viscidior sit, & mordens, superiorem cautionem adhibebimus.

97. Observandum prætereà, Galenum & 13. *Meth.* 22. & 4. *de compos. med. secundum loc. c.* 2. inter lenientia dolorem in oculorum inflammatione cum albumine ovi, & lacte collocâsse decoctum fœnugræci; id verò plerique Medici parant ex semine, cùm alioqui id magis sit calidum, quàm conveniat in oculorum inflammatione; cùm calidum in secundo gradu, & siccum in primo posuerit Galenus semen 8. *de simpl. med. facul.* assumi igitur pro parando hoc decocto ad fovendos oculos debebit herba ipsa, & ejus folia, alioqui augebitur inflammatio.

Fœnugræco utendum in lippitudine, non semine.

98. Quinimò in illius usu hæc sit cautio ex Galeno ibidem, ne in usum ducatur, nisi priùs abluatur diligenter, ne pulverem admixtum habeat; semináque etiam erunt excutienda: sicque communem errorem evitabimus.

Fœnugræcum abluendum, antequam decoquatur.

99. Infinita propemodum remedia, aquas, pulveres, & alia cùm videam & passim proponi, & scribi; placet illud hîc pro cautione adnotare, quod à doctissimo Mercato *lib.* 1. *de intern. morb. curan. c.* 20. scribitur. In oculorum curatione animadvertendum, quamvis plurima præscripta sint remedia, non omnibus, aut plurimis, aut semper esse utendum; plus enim boni promittunt, quàm præstant, ut ait Galenus. Scio profectò, plures in omnimodam cæcitatem deductos esse copiâ auxiliorum potiùs, quàm defectu: nequeunt enim oculi, quæ proficua sunt, citra

Ophthalmicis paucissima externa auxilia adhibenda.

 damnum

damnum perferre; nedum quæ inordinatè, & citra rationem adhibentur.

In cataractâ oculi acu removendâ non adsit tussis.

100. In suffusione perfectâ, quam Cataractam barbari appellant, curandâ, & acu removendâ, cautio hæc adsit, ut nunquam tali curationi manum admoveamus, si tussi æger laboret. Si enim acu introductâ supervenerit, perforationis periculum impendet: si verò tunicula depressa fuerit, ex concussione vehementi dimota recurrit.

Sternutamento impediente, quo impediri possit.

101. Si verò jam depressâ sternutamentum imminere æger persenserit, unde aut recursûs periculum immineat, aut inflammationis in oculo, summitate digiti dextrè majore oculi angulo compresso, & perfricato, periculum hoc evitabit impedito sternutamento.

Cataracta antequàm acu deprimatur, quid cavendum.

102. Quoniam ante curationem hanc per acum Medici sæpius, ut periculum faciant, an satis incrassata sit, ut actioni, per acum factæ, cedere parata sit sine rupturâ, digito pupillam comprimunt, cautè id facere debent, ne, si valentiùs id faciant, nimis tuniculam attenuent, facilémque reddant ad disruptionem.

Cautiones in aurium morbis curandis.

Auribus, inflammatione laborantibus, repellentia vix conveniunt.

103. IN aurium internâ curandâ inflammatione à repellentibus, & oxyrhodino abstinendum omnino censeo; cùm enim internarum cerebri partium repletarum soboles esse soleat materia, eò detrusa, si repellatur, ad principem partem remeabit, & delirium quandoque pariet, aliquando verò alios cerebri affectus. Quòd si Galenus, 3. *de compos. med. secundum loc.* repellentia, & oxyrhodinum in doloribus aurium, & in inflammationibus earumdem concedere visus est, id intelligendum potiùs est de phlogosi, quàm de

verâ inflammatione. Si tamen non magna fuerit, atque non multam in particulâ, & cerebro subesse materiam cognoverimus, repellentia aliqua in usum venire poterunt.

104. Qualiacunque tamen hæc fuerint, quæ ad leniendum dolorem, & refrigerandum infundentur, etiamsi æstus maximus in parte fuerit, nunquam frigida applicari debebunt; nam cùm sanguinis sint expertes aures, facilè ad sibi cognatam intemperiem frigidam flecti possunt: tepentia igitur semper cum Galeno adhibebuntur.

Remedia, auribus applicita, actu non sint frigida.

105. Quòd si dolores contigerint à frigidâ materiâ, partem extendente, quæ actu calida sunt, & potentiâ, omnino instillabuntur: sic enim & frigidam intemperiem evincemus, crassam materiam magis discutiemus, & penetrationem adjuvabimus.

In aurium doloribus à materiâ frigida insigniter calefacientia in usum ducenda.

106. In tinnitu aurium à lue Venereâ, alioqui naturâ suâ rebelli, & vix sanabili, cauti sint Medici, neque vehementioribus remediis utantur: longâ enim experientiâ observavi, majori ex parte, dum tinnitum hujusmodi nimis obstinatè evincere tentâssent, omnimodam surditatem induxisse. Si quod autem remedium illi auxilio est, urina asini, in quâ per noctem maduerit lignum Guajacum, & portio castorei, & mentastri fasciculus, distillata, & auribus instillata, aut per evaporatorium excepta, maximè id præstat; aut oleum Guajacinum, gossypio exceptum, & auribus impositum.

Tinnitui aurium ex morbo Gallico valentiora non applicanda.

Tinnitus aurium ex morbo Gallico remedium.

De Catarrho.

107. QUamvis optimè sciam, ab aliquibus etiam præstantissimis in arte Medicâ viris, in catarrho curando cauteria proponi inurenda

Cauterium in coronali sutura catarrho pessimum.

da ad suturam coronalem, quo loco illi committitur sagittalis, ut & caput expurgetur ab excrementis, & ab infernis ad superna, & extra corpus eadem revellantur: quoniam tamen vix credi potest, crassiora illa excrementa ascendere posse, ascensa verò per suturas permeare; verisimilius autem est, externè producta per eas descendere posse, omnino rejicienda, & ab usu medico repellenda esse videntur; quod enim aliqui sibi fingunt, suspendi, intercipíque materiam, ne ad pectus fluat, ridiculum est: quomodo enim suspendi queat, quod grave est, nullo retinente, ne mente quidem concipi potest: cùm verò hîc neque occlusio adsit vasis alicujus, neque deligatio, aut compressio, neque etiam humor intercipi dici potest. At verò neque revulsio est, cùm nulla ferè sit distantia: neque derivatio, cùm hæc ad latera fiat: quare nullus ejus erit usus. At abusus adest; quis enim denudato cranio periculum non cognoscat? quis adusto pericranio securitatem pollicebitur? quis inflammationis & externæ, & internæ periculum non verebitur, adustâ parte, ubi membranæ externæ cum internis per nervos, per fibras, per venas, per arterias junguntur? At verò, si experientiâ agendum est, scio, ob multa pericula visa doctissimos, Montanum, *Consil.* 36. *pro Nobili Veronense* 143. *&* 170. Hieronymum Mercurialem *in Tomo* 3. *Consiliorum sæpius*, & post omnes Fabium Pacium *in eruditissimis Commentariis in lib. Meth. med. lib.* 5. *cap.* 13. *& in Appendice ad lib.* 7. omnino genus hoc auxilii detestatos fuisse. Ego verò liberè affirmare possum, me quadraginta horum annorum spacio, quo in magnâ hac urbe Medicinam facio, nullum ex iis, quibus cauterium hoc inustum est, vi-

disse à tali remedio adjutum, sed aliquos etiam, inflammatione in parte excitatâ, esse periclitatos: potissimùm primis annis juventutis meæ, quo tempore aliqui adhuc ex iis vivebant, qui, barbaram sectantes Medicinam, frequentiùs genus hoc auxilii in usum ducebant; sed subsequenti tempore Medicis spe suâ fraudatis sæpius, exolescere tandem illud, & posthaberi meritò cœpit.

108. Ubi ad pulmones, & thoracem, quin & ad fauces irruit materia, sive tenuis sit, sive crassa, gargarismi nunquam in usum veniant; ex motu enim attracta materia sæpe suffocationis infert periculum.

Catarrho ad pulmones, & thoracem irruente, gargarismi periculosi.

109. Quin & ubi partes spirituales jam repletæ sunt materiâ crassâ, à gargarismis abstinendum; cùm non leve inde suffocationis subsit periculum.

Gargarismata fugienda, repleto thorace.

110. Quòd si homo tabi, aut asthmati obnoxius fuerit, idem genus auxilii fugiet.

Asthmati, aut tabi obnoxii gargarismata fugiant.

111. † Solùm tunc convenient, cùm fluens materia acris fuerit, & aut exulcerationis in partibus gulæ, aut anginæ periculum impenderit; túncque & blandè id erit præstandum, & additis refrigerationi adstringentibus.

† Gargarismata in catarrho quando conveniunt.

112. ‡ Quoniam aliquos esse scio, qui, ut contumacem, & molestum morbum brevi tempore se curare posse ostendant, statim nullâ urgente necessitate, ad sistentia catarrhum accedunt, Theriacam novam, Philonium, pilulas de cynoglosso, & similia exhibentes; animadvertendum erit, iis uti eos non debere ante humorum expurgationem, & revulsionem; tunc neque facilè ad hæc veniendum, ne, incrassata materia, & refrigerata, si diutius in cerebro contineatur, ce-

‡ Catarrhi non sistendi narcoticis, nisi magnâ urgente necessitate.

 rebrales

rebrales aliquos magni momenti morbos pariat. Ad ea tamen erit veniendum, si gravia urgeant symptomata, ut si ita effundatur humor in pulmones, ut gravissimam tussim, metum suffocationis, exulcerationis, vel rupturæ venæ acerrimâ vi afferat; tunc enim misso sanguine, si opus sit, vel etiam illico, & ante purgationem sistere licet hunc effrænem motum.

De Anginâ.

Angina laborantibus quæ vena sit secanda.

113. QUoniam in hoc morbo missionem quidem sanguinis per sectam venam omnes necessarium auxilium esse fatentur, sed in loco deligendo variâsse video, aliis ex brachiis semper emittendum censentibus, auctoritate Hipp. 4. *de vict. acut.* 30. & quòd sectis in brachiis non solùm universumcorpus promptiùs evacuatur, sed simul etiam non parum sanguinis à faucibus revellitur: aliis ex partibus infernis, saphænâ, vel ex venâ tali, quòd fluentem sanguinem in fluxionis initio non solùm ad contraria loci laborantis, sed & fontis transfundentis, & ad distantia regulæ, à Galeno traditæ, revellendum esse ostendant: cùm igitur laborans pars sit collum, fons autem transfundens sit jecur, præcipua sanguinis officina; si sanguinem miserimus sectis venis in brachio, tantum abest, ut ad contraria sanguinem retrahamus, ut potiùs ad partem laborantem avocemus: vena siquidem cava, inde lata, in duos ramos scinditur, lævum, & dextrum, qui in jugulares, & axillares dividuntur: at à jugularibus externis laryngis vasa ortum ducunt. Sanguine igitur ex venis brachii tracto, certum est, ad venas juguli etiam trahi, sicque potiùs morbum augeri,

augeri, attracto sanguine ad laborantem partem, viciniâ, & inflammatione sanguinem trahente. In hac controversiâ censeo ego omnino animadvertendum esse, an corpus maximè affluat sanguine, sive naturâ, sive ob anteactam vitam, sive ex solitâ aliquâ evacuatione suppressâ; tunc enim censeo, sanguinem vel ex venâ poplitis, vel malleoli esse detrahendum, eâdem autem die, urgente morbo, vel sequenti jecoraria, vel cephalica erit secanda; & si non cesserit morbus, rubor autem adsit faciei, ampliùs etiam veniendum erit ad sectionem venarum sub linguâ. Quòd si tanta non premat sanguinis copia, intactis venis inferiorum partium, præstare crediderim statim cubiti venas secare, móxque ad supernas incidendas accedere.

In angina laborantibus iteranda sanguinis missio.

114. Repetenda autem & ex brachiis sanguinis missio est, non solùm quòd magis revellat, minúsque vires debilitet; sed quòd observatum sit, sæpius ad partem laborantem affluxus novos fieri, aut parte aliquâ, ut onere, quo premitur, levetur, transfundente; aut ob dolorem, & calorem laborante parte attrahente.

Anginosis potiones potiùs dandæ, quàm in solida forma.

115. Cùm autem aliqui ex molestiâ medicamentorum, aut quòd naturâ medicamenta abhorreant, facilè medicamenta evomunt; præstat semper potione uti, quàm bolis, aut pilulis: si enim contigerit pilulas, aut bolos evomi, cùm confertim, & magno impetu ad angustias oppressi ab inflammatione transitûs propellantur, suffocationis, & strangulationis periculum non leve afferunt.

Anginosis sacculi ex discutientibus mali.

116. Qui ad discutiendum in inflammationibus aliarum partium ex arentibus pulvisculis parantur sacculi, in anginâ nunquam in usum

 ducantur,

ducantur, quòd densando externam cutim potiùs curationem impediant; humentibus igitur potiùs est agendum.

De Pleuritide.

In pleuritide, dolore descendente, in sanguinis missione non est exspectanda coloris mutatio.

117. QUamvis in pleuritide curandâ sectâ venâ, majori ex parte exspectanda sit coloris in sanguine mutatio ex Hippocratis & Galeni præcepto, 2. *acut.* 10. modò æger ferre possit; sic enim & antecedentem inflammationis causam avertemus, & conjunctam amovebimus; id tamen perpetuò, aut in quâcumque pleuritide observandum non est: aliàs enim docuimus, servandum id esse, ubi vena, quæ secatur, proxima est loco affecto: propterea dolore descendente, & infimam thoracis partem occupante, talis non exspectatur mutatio; nam tales partes, ait Galenus, nutrimentum suum hauriunt à venâ sub corde; & cordis partes nimiùm inaniremus, antequàm sanguinem, imflammationem facientem, evacuaremus.

Neque viribus debilibus.

118. Quin nec semper quidem in pleuritide, partes supernas occupante, mitti eò usque sanguis debet, quò coloris in eo fiat mutatio: sæpe enim, dum coloris exspectamus mutationem, vitales vires concidunt; nec æger valebit ea è pectore evacuare, quæ aut resudant, aut disruptâ vomicâ, in pulmones defluxa collecta sunt.

Neque impacto parti sanguine.

119. Et evenit etiam, ut, etiamsi vitales vires consistant, non exspectari possit ulla coloris in sanguine mutatio, si insederit loco firmiter sanguis, & in densiorem membranam insederit.

In pleuritide fotibus quando utendum, & quibus.

120. Licet pleuritidis curationem primò tentandam docuerit Hipp. 2. *acut.* fomentis, ut, an iis curari morbus possit, tentemus, & dolor mitescat;

tescat; id tamen neque semper, neque in quâvis pleuritide, aut in quâlibet corporis constitutione, aut quovis fotu præstari potest; si enim jam morbus auctus est, aut vehemens est inflammatio, & dolor, æstúsve magnus, aut corpus multo sauguine repletum, non alio hujusmodi remedio uti licet, quàm aquâ tepente, ne major æstus, dolor, aut affluxus materiæ ad locum fiat.

121. At magnâ etiam in iis fotibus, qui ad demulcendum dolorem in usum veniunt, adhibendis cautione opus est: si enim ad supernas partes pertingat, & versus claviculam dolor, cùm & materia acrior, & maximè calida esse soleat, calidis, & humidis actu potiùs res erit transigenda: sin ad inferna vergat dolor, qui etiam non adeò pungens esse solet, quíque non levem flatuum copiam adjunctam habet, sicca etiam in usum duci poterunt, & sanè commodiùs; attenuant enim magis, exsiccant, & digerunt: ex humidis autem attenuatur quidem materia, sed crassiores flatus, ex simili materiâ excitati, non ita commodè discuti solent.

In pleuriticis, dolore ascendente, fotus sint humidi.

Dolore descendente, sicci.

122. Sicci ii fotus, ut ex multiplici materiâ parari solent, ita ea magis præfertur, quæ levis sit; sic milium cæteris præfert Hippocrates, panicum, surfures, semina, & flores discutientes; salis autem etiam portio aliqua ob exsiccationem licet admisceri aliquando possit, minus tamen illius addendum, quàm soleat, tum ob gravitatem, tum ob acrimoniam.

Sacculi foventes sint leves.

123. Quòd si ex fotu etiam dolor mitescat, non proinde tamen statim evictum esse morbum censendum erit, aut à generosis remediis cessandum, puta, missione sanguinis; sæpe enim ad

Mitescente dolore, non statim desistendum à veris remediis.

 primum

primum fotûs blandimentum mitescit in phlegmone dolor, quòd pars tensa laxetur, sed reviviscit mox ardentiùs, novâ affluxâ materiâ: quare si & febris, & spirandi difficultas etiam perseverent, non erit cunctandum, sed affluens materia quamprimùm erit revellenda.

Externis non indistinctè utendum.

124. In hoc morbo maximè plerique, qui Medicinam profitentur, arcana remedia promunt externa, & interna: in externis nullum committi posse errorem omnes sibi persuadent; unguenta ex dialthææ subtili, butyro veteri, & cumini pulvere parant; alii ex calce, & aliis cerata, & cataplasmata; alii ex pice, & rebus aliis quàmplurimis calefacientibus cum ægrotantium detrimento: cavenda hæc maximè erunt, potissimùm in principio; calore enim fluxiones concitant, atque humores trahunt; alia verò prætereà etiam laxant.

In pleuriticis reliquiæ absumenda.

125. Observandum prætereà, quòd optimè annotavit Aretæus, si post devictum hunc morbum paululum etiam tussis supersit, & corporis adsit aliqua caliditas, quæ aliquando magis infestet, quamprimùm dandam esse operam, ut, quæ reliqua est, materia discutiatur; aut enim quæ relinquuntur, recidivas faciunt, aut ad suppurationem convertuntur.

Pleuriticorum tria præstantissima remedia.

126. Non sunt hoc loco prætereunda præstantissima duo remedia, quæ doloribus iis lateralibus adeò utilia esse cognovi, ut multos, qui jamjam suffocari videbantur, ab hujusmodi periculis exemerim. Primum est, si post missum sanguinem exhibuerimus tres uncias mellis rof. solutivi, & tantumdem butyri recentis; quòd si etiam progressus fuerit morbus, difficilè autem suppuretur, aut disruptâ vomicâ ægris periculum

lum immineat suffocationis, maximè etiam conferet. In eumdem usum feliciter utor quinque unciis olei amygdalarum recentis cum unciâ unâ mannæ. In eumdem usum duco infrà scriptum: Recipe olei olivarum optimi, & maturi unc. viij. aquæ fontis lib. II. excoquantur simul sine coöperculo in vase terreo vitreato ad consumptionem totius aquæ, & pòst olei illius unc. vij. dentur, dolorem mitigat, suppurationem adjuvat, alvum blandè mollit, ac non ignescit, aut in bilem vertitur.

De Suppuratione.

127. Cum suppurati ex disruptâ vomicâ vix aliâ viâ rectè expurgentur, quàm per tussim screatu, non multum spei in evacuandâ eâ materiâ per alvum reponere debet Medicus, quòd ope Medici hoc vix fieri possit; præstat id quandoque natura, quæ nobis incompertas vias invenit, & ad salutem ægri struit; audacis tamen potiùs est officium, cùm non per alias vias excerni per alvum possit, quàm per cor, & jecur sibi transitum materiâ parante, quod periculi plenum negotium semper censui; syncopen enim, dum per cor transit, inducere poterit: cùm verò etiam hepar attinget, & intestina, & dysenteriam mordaci vi concitabit, & sanguificatrice hepatis facultate læsâ, hydropem faciet. Salubriter id quandoque à naturâ tentatum scimus, id Aretæus testatur: & nos in purulento ex pleuritide, jamjam ex suffocatione moribundo, vidimus in magno hoc Valetudinario, qui cùm phlegmone laboraret, & propemodum strangularetur, sudores jam frigidi adessent, livescerent omnia extrema, potissimùm facies, subito alvi

In empyemate non potest materia à Medico alvum expurgari.

Empyici, à naturâ curati, exemplum.

alvi fluore superveniente, maximâ sani ei copiâ effusâ, brevi tempore convaluit: raró igitur cùm id faciat natura, cùm eadem nobis incognitas vias sibi struat, cùm prætereà non sit per loca convenientia, omnino non erit imitanda à Medico; potissimùm quia, si leviori purgante utemur, noxii nihil evacuabimus; sin validiori, vires imbecilles reddemus, in quibus solis salutis spes posita est, ut & ferendo morbo sint idoneæ; & materia per tussim screatu expelli satis possit.

Suppuratis diuretica convenire possunt, & cur.

128. Per urinam licet, quæ in thorace, & pulmonibus continetur materia, difficillimè, & minùs tutò educi possit; promoventibus tamen lotium tutò uti possumus, ut saltem materia, quæ in vomicâ adhuc continetur, & quæ denuò colligitur, per vesicam excerni possit; quòd sciamus, venam azygos interdum inseri ramulis arteriæ aörtæ, interdum cavæ venæ, bifurcatæ ad renes, interdum venæ adipali, vel emulgentibus, & proptereà frequentior etiam est per vesicam ejusmodi materiæ evacuatio, & proinde etiam imitanda, cùm etiam sit per vias convenientes.

Empyici quando urendi, aut secandi.

129. In ustione, & sectione faciendâ in empyicis hæc sit cautio, ne à ruptione vomicæ statim fiat, sed cum Hipp. *in Cöacis prædictionibus* differenda erit in decimumquintum diem, ut & materia coctione ulteriori mitescat magis, quin ab effusione extra locum, ubi maturuerat, iterum alteretur, & ulteriori coctione melior reddatur; post quem diem, si inustio facienda, omnino maturandum. Placet enim Oribas. 9. *Synopseos, cap.* 3. celeriter evacuandam esse, neque multùm cunctandum, ne vires collabascant; in quo casu omnino à tali actione abstinendum est, ne in illud incommodum incidamus, in quod cum

cum certo mortis periculo incurrunt, qui in aſcite ad ſectionem nunquam veniunt, niſi cæteris remediis omnibus primùm in uſum ductis, & jam viribus exhauſtis, & morte præ foribus ſtante.

130. In ſuppuratis vomitus plenus eſt periculi; ſi enim eodem tempore vehemens tuſſis, & exſcreandi neceſſitas ſuperveniat, ſimúlque evomantur impetu multo ex ventriculo craſſiora, vix evitari poteſt ſuffocatio, conſpirante ad ſuffocationem & œſophago, & arteriâ aſperâ; tum prætereà, quòd, conſtrictis muſculis abdominis in vomitu, puris copia multa, in pectore repleto coarctata, magis in regione venoſæ arteriæ compulſa, ſæpe cor ita ſuffocat, ut ſtatim mors ſubſequatur.

Suppuratis vomitus periculoſis.

131. Proderit tamen inanem vomitum etiam digito provocare, non tamen promovere: ſic enim à rectis abdominis muſculis ab infernis partibus compreſſo diaphragmate, materia paratior faciliùs propelletur.

Suppuratis vomitus quomodo provocandus.

In Aſthmate.

132. CUm majori ex parte difficultates eæ reſpirationis à craſſâ, & viſcidâ materiâ, in ſpiritualibus partibus contentâ, producantur, ſæpe etiam non leves errores à Medicis committi ſoleant, dum illam præparantes ad evacuationem attenuantibus valentioribus utuntur, & impenſè calidis; exhauſtâ enim ſæpenumerò parte tenuiori, craſſeſcunt nimiùm reliquiæ, & morbum reddunt incurabilem.

In aſthmate attenuantia, & impenſè calida mala.

133. Quin, quod quandoque ex nimiâ arefactione pulmonum fit, coarctatis, & quaſi in globum ductis pulmonum alis, magna diligentia adhibenda erit, ne, dum attenuare, abſtergere, & incidere

Aſthmaticis ſicca fugienda.

incidere materiam, quæ ut plurimùm anhelationem producere solet, tentamus, siccitate in parte adductâ, ægrum in mortem præcipitem agamus.

Asthmaticis diuretica mala.

134. Urinam promoventia tutò in hoc morbi genere in usum duci non possunt, potissimùm si valida fuerint; sæpe enim evacuatis tenuibus partibus, quæ supersunt, crassiores redditæ difficiliorem reddunt curationem.

Asthmaticis purgantia quomodo in usum ducenda.

135. Quamvis quæ in thorace continetur materia, vix medicamento purgante evacuari possit; quoniam tamen majori ex parte aliunde, potissimùm à capite affluit, & suffocationem auget, optimum erit, medicamentis antecedentem illam materiam, ubi præparata fuerit, evacuare. At id in magno paroxysmo præstare, periculi plenum est negotium, ne aut superveniente vomitu æger suffocetur, aut dejectis viribus vitalibus, animalis, quæ per tussim excernit, succumbat.

Asthmaticis vomitus malus.

136. A vomitoriis, potissimùm in vehementi suffocatione, abstinendum erit, quidquid dicat Rhasis; imminet enim periculum suffocationis absolutæ: mirum enim in modum nisus ille pectus affligit, metúsque adest, ne materia, in œsophagum adducta, asperam arteriam opprimat.

Asthmaticis jus galli veteris malum, & cur.

137. Jus galli veteris ex agarico, senâ, cnico, adiantho, marrubio, hyssopo, passulis, seminibus discutientibus, quod passim paratur, & à Mauritanis primò in hoc morbo, & colicis doloribus adeò commendatur, quódque ab antiquis, & recentibus Pragmaticis passim usurpatur, quòd experientiæ non correspondeat, & rationi adversetur, tanquam noxium rejiciendum est: cùm enim sæpius in magnâ hac urbe à doctissimis

tissimis Medicis in usum ductum cernerem, potissimùm ex descriptione Benedicti Faventini *in Empiricâ*; cùm & ego aliquoties irrito successu in hujusmodi morbis exhibuissem, cur frustraremur nostro fine, indagare cœpi; atque ob multas rationes obesse sæpius, prodesse vix unquam mihi persuasi. Ex longâ enim ebullitione nitrosæ illæ partes, quibus maximè prodesse jus illud galli veteris crediderunt, tanquam terrestres subsident, atque in percolatione rejiciuntur; viscidæ autem, glutinosæ, crassæ, tum & perpingues, ex cute, pedibus, alarum extremis, musculosis denique, & nervosis partibus promanantes, maximè remanent. Unde non solùm non adjuvabit materiæ ex pectore excretionem, sed crassiore, & viscidiore materiâ, & antecedente, & conjunctâ redditâ, contumaciorem, magísque rebellem ad exscreandum reddet. Quòd si non juris substantiam, sed quæ illi incoquuntur, consideremus, ne sic quidem in hujusmodi morbo cum multâ pituitæ copiâ conveniet: quæ enim pro solvendâ alvo induntur, agaricus, sena, semina carthami, omnino, cùm paucissimam admittant ebullitionem, vim omnem solvendi amittunt, ex longâ ebullitione igneis partibus dissolutis; quæ verò attenuantia etiam adduntur, ut capillus Veneris, & alia, cùm in superficie vires suas sortita sint, ex eâdem illas amittunt; alia verò, ut origanum, botrys, farfara ex longâ ebullitione putrilaginosa redduntur, atque omnino exsolvuntur.

Sudorem moventia in asthmaticis quomodo, & quando conveniunt, & quando non.

138. Sudorifera in hoc morbi genere, qualia sunt decocta Guajaci, Chinæ, Sarzæ pariliæ, Sassafras, ut concedi possunt in asthmate ad absumendam materiam antecedentem, quin & conjunctam;

junctam; ita maximè cavendum est, ne, ingruente magnâ suffocatione, in usum veniant: suffocantur enim magis ægri, & auctâ necessitate spirandi, quandoque magna sequuntur pericula, & venarũ in pulmonibus disruptiones, quin & mors ipsa.

Asthmaticis sudorifera in usum non veniant sine dulcibus.

139. Cùm tamen exsiccanti facultate insigni polleant hæc, nunquam in usum venire debent, nisi admixtis iis, quæ dulcore & asperæ arteriæ possint abblandiri, & humores, in pectore & pulmonibus contentos, ad excretionem magis paratos reddere.

In paroxysmo purgans non est propinandum.

140. In paroxysmo ne medicamento purgante utantur Medici, ne irruens materia, attracta vi medicamenti, non ad ventriculum, sed ad locum imbecilliorem, & solitum, subitò ægrum interimat suffocando.

† In asthmate blandiendum ægro in paroxysmo.

141. † Sic quoque eodem tempore non est siccandum, ne suffocetur æger; blandiendum enim potiùs eo tempore, teste Galeno, quàm curandũ.

‡ In paroxysmo asthmatis ne clysteribus quidem utendum.

142. ‡ Quin ne clysteribus quidem tunc locus est: neque enim prostratis injici potest citra suffocationis periculum.

* Nec vomitu utendum.

143. * Vomitus etiam, ut diximus, eo tempore evitandus; neque enim materia, in spiritualibus contenta, evacuabitur, sed quæ in ventriculo, quæ cùm per œsophagum vi expellitur, ita arteriam asperam comprimit, ut suffocet.

Non supinus jaceat.

144. Eodem tempore supinus vitetur decubitus; nam, ut ait Aretæus, strangulationis periculum affert.

Non fricandum pectus.

145. Fricatio etiam pectoris eodem tempore omnino fugienda.

Nec fovendum pectus.

146. Quin ne fovendum quidem pectus spongiis cum laxantibus; calor enim ille sæpe, flatibus excitatis, & symptoma auget, & quãdoq; suffocat.

147. Quamvis in omnibus ferè morbis illud Hippocratis verissimum sit, non esse mutanda bene instituta remedia, stante eo, quod ab initio visum est; in hoc tamen communi omnium scribentium opinione, quamvis ad eundem scopum spectantibus eadem servanda sit intentio, varianda tamen erunt remedia.

In asthmate sæpe mutanda medicamenta.

De Sputo sanguinis.

148. CUm in sanguinis per tussim rejectatione soleant Medici statim optimo consilio ad missionem sanguinis per sectam venam in brachio potissimùm dextro ex jecorariâ recurrere, animadvertendum, sæpenumerò id in mulieribus evenire ex supressis menstruis purgamentis, aut aliâ cessante evacuatione, quæ per hæmorrhoïdas; & in eo casu, si sanguinem ex brachii venis extrahemus, pessimè nostro ægrotanti erit consultum; potiùs enim fluxioni addemus occasionem, ad superiora ratione vacui sanguinem attrahentes: præstabit igitur, sectâ venâ in talo, ad inferna retrahere sanguinem, mox repetitis vicibus ex brachio etiam conveniet eundem corrivare.

In sputo sanguinis quæ venæ secandæ.

Sanguinis in sputo ex retentis mensibus quæ venæ secandæ.

149. Sed ut in reliquis occasionibus in hoc morbo, dum ex venis brachii sanguinem evacuantes repetitis vicibus, & in non multâ quantitate id præstamus; ita dum ex talo sanguinem ob eas causas detrahimus, copiosè, & affatim id præstabimus, ut vera fiat revulsio.

Sectâ venâ in talo in sputo sanguinis, affatim esse sanguinem detrahendum.

150, Conantur aliqui in sanguinis per os rejectatione cucurbitulis aut illum ad loca, unde effluit, revocare, aut in iisdem retinere, felici interdum successu, aliquando cum ægrorum calamitate; propterea distinctione opus est; nam si

Sanguinem rejectantibus cucurbitula parti affixa quando convenit.

ab externâ aliquâ causâ in his partibus vas fuerit disruptum, indéque per os sanguis rejectetur, si cucurbitulâ fluxum retinebimus, phlegmonem in parte sine dubio concitabimus. Quòd si non roso, aut disrupto vase, sed recluso id fiat, tutò cucurbitulæ tunc admoveri parti poterunt.

Glutinantia in sanguinis sputo quando conveniant.

151. Cavendum maximè, ne, quod plerique faciunt, à rejecto sanguine per disruptam venam glutinantibus statim utamur; ut enim hoc aliquando confert, si effusus à venâ sanguis in pulmones, aut thoracem per tussim sit totus evacuatus: ita si illius portio adhuc conclusa, & fluitans remaneat circa pulmones, tantum abest, ut glutinantia juvare possint, ut potiùs ægrum præcipitem ducant in mortum: viscidiorem enim reddunt sanguinem, & crassiorem, sícque ineptum magis reddunt ad excretionem; unde suffocationes, anhelitûs interceptiones, febres vehementissimæ, inflammationes partis laborantis, & subinde mors. Grumi igitur priùs erunt incidendi, & excernendi, & tunc glutinantium usus erit ineundus.

In sputo sanguinis adstringentia quando utilia, & quando non.

152. Quod de glutinantibus dictum est, ad exsiccantia, & adstringentia omnino etiam erit deducendum. Videas enim, plerosque statim ac in spuentem sanguinem incidunt, non etiam bene perspecto vero loco laborante; an thorax, & pulmones illum per se evomant; an à capite ad spiritalia loca sanguis feratur, neque grumi adhuc adhæreant, & an sanguis adhuc ibi fluitet; adstringentia, & quidem valentiora injungere, & etiam lambendo propinare, unde lethales suffocationes oboriuntur.

Adstringentia suspecta in sputo sanguinis cum febre.

153. Præsente febre vehemente, in adstringentibus, & agglutinantibus temperati esse debemus;

bemus; potissimùm si aut ab inflammatione, aut etiam independens sit: non minus enim ex eâ imminet periculum, quàm ex sanguinis eruptione.

154. Ubi ab erosione vasis, vel etiam apertione ex acriori sanguine, ac bile referto sanguinis fiat rejectatio, purgandus ab initio statim erit biliosus ille humor, ne, dum attemperare illum priùs tentaverimus, copiâ suâ, & acerrimâ qualitate perfectum producat symptoma; neque enim putrefactus est, ut coctione indigeat, & cùm tenuis sit, medicamentorum attractioni facillimè cedit.

In sputo sanguinis ex acri humore statim purgandum.

155. Medicamenta tamen non sint valentiora, quòd, ea calida cùm sint, acrimoniam in humoribus adaugeant, & validâ motione potiùs fluxionem concitent: hinc quæ scammonium continent, fugienda erunt, non solùm ob eam causam, sed etiam quòd venas aperiant.

In sputo sanguinis valida medicamenta fugienda.

156. Quâ etiam ratione & aloë, & ex eâ parata medicamenta in usum duci non poterunt, & quòd venarum ora aperiant, & acriora sint, quàm par sit.

Aloë sanguine rejectantibus mala.

157. Quinimò Rhabarbarum aliquando in hoc symptomate noxium esse solet; cùm enim igneis suis partibus altiùs sese insinuet, & sanguini misceatur, quod vel ex lotio impensè flavo ab ejus assumptione perspicuè colligitur, ubi fortè non pro ratione bilis educatur, acutior, & calidior sanguis redditus morbum magis acuet, & deteriorem reddet.

Rhabarbarum in sputo sanguinis suspectum.

158. In sputo sanguinis ex vasis, aut pulmonum erosione illud maximè animadvertendum, an plus sanguinis exspuatur, an puris: si enim plurimum sanguinis, adstringentibus maximè res erit agenda: sin verò multum puris, & parùm

In sputo sanguinis quando valenter siccantibus utendum.

rùm ſanguinis excernatur, potenter ſiccantibus erit utendum citra multam adſtrictionem, alioqui pus perdit pulmones; ſic Gal. 5. *Meth.* 6. ſolis trochiſcis Andronis Polyïdæ, vel ex chartâ combuſtâ utebatur. Unde & cùm pus merum excernitur, ſolis ſimilibus trochiſcis utemur.

Aceti ſolius uſus in ſputo ſanguinis ſuſpectus.

159. Non placet eorum ſententia, qui, Themiſonis, & Theſſali ſententiam ſequentes, in rupto, vel aperto vaſe ſincerum acetum ad ſorbendum, & lambendum concedunt, ut aut adſtringant, aut grumoſum ſanguinem incidant; certiſſima enim utentibus illo ſincero imminet pernicies; partes etenim certiſſimè exaſperat, ac, ubi per aſperam arteriam tranſit, tuſſim excitat, unde novum fluorem promovet: dulcorandum igitur erit aut melle, aut ſaccharo, atque ſic in uſum ducendum.

In ſputo ſanguinis topica ſæpius mutanda.

160. In topicis adhibendis placet Tralliani conſilium, ut emplaſtra frequenter mutentur, ne incaleſcant; id enim, inquit, ſanguinem eò vocat, propterea irrigationes potiùs placent.

Actu frigidiſſima eſſe non debent, quæ thoraci applicantur.

161. Frigidiſſima tamen actu hæc eſſe debent: præterquàm enim quòd talia omnia pectori inimica eſſe cenſuit doctiſſimus Senex, ſi externæ etiam partes rubræ & calentes fuerint, ſanguinem ad interna propellendo fluorem concitabunt.

Siccantia valenter in ſputo ſanguinis emplaſticis admiſcenda.

162. Quamvis quæ valenter adſtringunt, & exſiccant, urgente morbo, maximè commendentur; cautè tamen etiam hac in re agendum eſt, & incraſſantia erunt admiſcenda, ut amylum, far, & lac: quòd immoderatus ſiccantium uſus tuſſim excitet contumacem, ſed inanem; unde aut nova fluxio ſanguinis promovetur, aut venæ magis lacerantur.

De Phthisi.

In phthisi à lacte assumpto dormiendum.

163. CUm inter omnia præsidia, quæ in phthisi in usum veniunt, lac primum sibi locum vendicet, ut multa de specie lactis, de quantitate, de tempore, de modo, ac mixtione, optimè à Gal. 5. & 7. *Meth. med.* proposita, & recentioribus plerisque recipienda, & commendanda judico; ita illud, quod ab omnibus ferè recentioribus additur, nusquam tamen à Galeno traditum, non recipio, ut à lacte assumpto non dormiant ægri: cùm enim per quinque horas ante cibum velint exhibendum esse ægris lac, si somnus inhibeatur, & præstantissimo auxilio tabidi destituentur, somno nempe matutino, potissimùm cùm exsiccati sæpe noctes insomnes ducere soleant, aut ob tussim molestam somnus impediatur; si etiam eo tempore à somno arceamus, & siccitatem augebimus, & vires vitales imminuemus; per somnum autem & vires instaurabimus, & corpus siccatum humectabimus, & coctionem lactis in ventriculo accelerabimus. Neque enim valet ratio Mercurialis, quòd somno majores fiant evaporationes; quòd in tabe, sive hecticâ febre, sive catarrho, & pulmonis ulcere blanda illa evaporatio lactis maximè ad somnum, majori ex parte deperditum, conferat; in verâ autem phthisi cum distillatione acri, & salsuginosâ, & ulcere pulmonis temperata hæc evaporatio utilis erit, ac acriorum exhalationum calorem temperabit, plúsque utilitatis somnus ille conferet tussim cohibendo, quàm damni evaporando; maximè cùm tussis concussione lactis concoctio impediatur.

In phthisi blandè alvus mollienda.

164. Cùm phthisi consumptis, si alvi fluor supervenerit, lethale sit, maximâ cautione utendum est, si in iis alvus non dejiciat, in usu subducentium; blandè enim omnino agendum, neque cassiam, prunorum dulcium decoctum, manna, mel violatum, aut ad summum mel rosatum solutivum transcendere debemus.

De Tussi.

In tussi quomodo vigilandum, & quando.

165. QUòd scriptum sit ab aliquibus, & doctis quidem viris;

Esuriat, sitiat, vigilet, qui rheumata curat.

in curandâ tussi quàm plures ægrotantes vigiliis macerant, ut fluxiones impediant; pessimo sanè consilio: ut enim superfluum somnum cerebrum nimis replere concedimus, ita immoderatas vigilias multò majora incommoda afferre experimur, potissimùm cùm per eas vitales vires corruant, quæ in hujusmodi morbo maximè necessariæ sunt: vigilandum sanè est, cùm à cerebro adeò affluit materia, ut subitæ suffocationis periculum immineat; & tamdiu vigilandum, quamdiu tale imminet periculum: secùs in tussi moderatâ; dormiendum enim, ut concoquantur humores, & quiete pectus firmetur; si enim Galenus 1. *de Hum. cap.* 28. ut citat Rabbi Moyses 23. *Sect. Aphor.* scribit, tussim, sternutationem, & singultum curari aliquando, cùm homo sustinet, atque sese ab iis, quantum fieri potest, motibus efficiendis abstinet, (quoniam, cùm motus iste fiat à voluntate, sed irritatâ, potest quis interdum volens non tussire) cur etiam somnum non commendabimus, in quo omnes sistuntur fluxiones, & tussis quasi suspenditur.

166. In

Pilulæ in tussi malè post cœnam dantur.

166. In usu pilularum in tussi ad evacuandam materiam, in capite existentem, non placet aliquorum sententia, inter quos fuit doctissimus Mercurialis, qui voluerunt, eas exhibendas esse per quatuor, aut quinque horas post cœnam, quando ventriculus nondum, ut ait Mercurialis, ex toto vacuus est: quoniam tunc magis supernatant, & facultatem mittunt in pulmones, & asperam arteriam. Cùm è contrà illud certissimum sit, ex hoc modo exhibitionis multa sequi incommoda; nam aut cum cibo citiùs subducentur ad intestina, quàm oporteat; aut sanè semiconcoctum cibum deducent ad inferna; aut omnium fiet confusio. Quare præstat, aut incœnatum illas sumere, aut sanè summo manè jejuno, & vacuo ventriculo devorare, procurato somno per unam, aut alteram horam.

De cordis Palpitatione.

In cordis palpitatione quando, & quatenus sanguis mittendus.

167. IN gravissimo hoc morbo curando cavendum maximè, ne Gal. verbis 5. *de loc. affect.* 2. ubi asserit, omnes, qui passi sunt palpitationem cordis, à sectione venæ juvamentum accepisse; quem secutus Avic. 1.3. *Tract.* 1.*c.*7. in omni cordis morbo scribit utilem esse sanguinis missionem: quispiam adductus in omni cordis palpitatione sanguinem per sectam venam evacuet; neque enim in omni, neque semper Galenus sectione venæ utendum ibi censuit, sed omnes, quibus subitò, cùm sani essent, sine ullo alio accidente cordis palpitatio supervenit, sanguinis eductionem juvisse: hos verò, quòd integrâ, & inculpatâ valetudine fruerentur, à sanguinis copiâ, forsan & calidioris, in eum morbum incidisse, mihi fit verisimile; quod quilibet

etiam ex Gal. 2. *de causis puls. cap.* 2. colligere poterit, cùm dicit: *Accidit etiam pulsuum inæqualitas interim ex sanguinis copiâ, qui aut in venas, aut arterias ipsas sit infusus; atq; hæc quidem sanguinis missione sedatur facillimè.* Hactenus Galenus. Causa est, quia copia illa in venis arterias illis vicinas premit, & coarctat; quæ si venæ sectione tollatur, tumorem, extensionémve venarum tollit, locúmque subinde dat ad motum arteriis. Unde verissimum est, cuicunque cordis palpitationi ex humorum copiâ, in venis existentium, optimum esse præsidium sanguinis per venam detractionem; quod confirmavit etiam Gal. *lib. de venæ sect. adversus Erasistratæos, cap.* 4. Quemadmodum etiam si aut æstuatio, fervórve sanguinis, sive erysipelas aut cor ipsum tentare aggressus sit, aut etiam venas, arteriásque vicinas invadens, & palpitationem inducens, ad hoc auxilium aggrediendum nos invitat. Præcepit hoc Gal. 13. *Meth. cap.* 11. *& lib. adversus Erasistratæos. cap.* 8. At ut hæc verissima sunt, ita asserendum est, in verâ illâ cordis palpitatione, quæ illi cum aliis particulis communis est, quæque morbificæ solius causæ soboles est, non conferente facultate, quæ majori ex parte ex flatu est, diminuto calore; tum etiam in non verâ, quæ cordis propria est, si vel ex frigido humore, qualem describit Hippocrates, vel si alio, *lib. de sacro morbo*, cùm scribit: *Si porrò ad cor progressum fecerit affluxus, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & corpora corrumpuntur, aliqui etiam curvi fiunt; cùm enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis; venæ autem, violenter perfrigeratæ, ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat*; nullo

modo

modo ſanguinis miſſionem convenire. Quin ne tunc quidem ſanguinis per ſectam venam evacuatione utendum eſt, cùm cordis palpitatio à virulentâ materiâ, cor impetente, fit, aut à vapore, fuliginéve venenoſâ. Quòd ſi Avicennas in omnibus cordis affectibus venæ ſectionem utilem eſſe dixit, non propterea tamen in omnibus cauſis evincendis morborum cordis utilem eſſe pronunciavit. Sic etiam in palpitatione conveniet, at non ſemper, neque in quâcunque palpitationis cauſâ commendenda.

168. Sed illud in evacuando ſanguine per ſectam venam maximè animadvertendum, ſi maximam in corpore laborantis hoc morbo ſubeſſe ſanguinis, & humorum abundantiam cognoverimus, quæ non tantùm vires premat, ſed & ipſa quoque vaſa diſtendat, tutò nos ad illud auxilium deſcendere non poſſe, niſi ſanguinis motum, cor verſus abundè proficiſcentis, ſimul compeſcamus, ac ab ipſo corde revellamus: cùm enim cubiti vena, quæ ſecanda eſt, ab axillari, axillaris autem non longè ab aſcendentis venæ cavæ ramo proficiſcatur, unde in cor ramus inſignis coronarius divaricatur, abundantiorem ſanguinis copiam ex venâ cavâ hauriri continget; ex quâ quidem re fiet, ut plurimus ſanguis cor verſus iter arripiat, ſicque cordis viſcus magis ſuffocabit. Ne igitur in hoc incommodum incidamus, eo ipſo tempore, quo in brachio vena tundetur, utriſque hypochondriis optimum erit cucurbitulas affigere, dextro quidem, quòd inde vena cava exoriatur; ſiniſtro autem, quòd illic plurimæ terminentur arteriæ, quæ ſpirituoſum à corde ſanguinem revellere poterunt: ſic enim fiet, ut quæ jam invaſura erat

In palpitatione cordis, ubi in ſanguinis abundantiâ mittendus ſit ſanguis, quæ cautio adhibenda.

cor sanguinis copia, cucurbitulis admotis revellatur; quæ verò influxit, venâ sectâ exhauriatur.

Cucurbitulæ in palpitatione cordis quando applicandæ.

169. Quòd si humoris, & sanguinis tanta non adfuerit copia, aut sola sufficiet sanguinis per sectam venam evacuatio, aut sanè post illam applicari poterunt cucurbitulæ.

In palpitatione cordis quæ vena secanda.

170. At ubi insignis adfuerit sanguinis abundantia, in utriusque brachii cubito venam aperire utilissimum erit: si verò non adeò magna fuerit, sinistri tantùm sufficiet sectio.

Arteriotomia in cordis affectibus quando convenit.

171. Quòd si ne sic quidem affectus cessaverit, arteriosum, & spiritibus plenum, subtilissimum in arteriis potiùs abundare judicabimus; & tunc cum Gal. *de cur. rat. per sang. miss.* 22. sectione arteriarum opus erit.

Arteriæ quæ secandæ in cordis palpitatione.

172. Sed in eo casu non magnas, sed exiles potiùs eligemus secandas, quales sunt eæ, quæ per digitos excurrunt: licet enim parvæ sint, maximum tamen juvamentum afferunt; atque faciliùs, inductâ cicatrice, sine aneurismatis periculo cöalescunt.

Cucurbitulæ, dorso affixæ, in affectibus cordis quando prosint.

173. Cucurbitulas scarificatas, dorso affixas, cordis palpitationem curare, scribit Rhasis 7. *Continentis.* At Avic. 4. *Fen*, 1. *Doct.* 5. *cap. de Cucurbitulis* easdem, dorso applicatas, aliqua quidem bona facere scribit, sed & ventriculum lædere, & cordis tremorem inducere: si tamen cautio adhibeatur, utrumque optimè observâsse dicemus, quidquid dicat Mercurialis noster *in suâ Praxi, capite proprio*; cùm sciamus, peritum Medicum nunquam, repleto corpore, cucurbitulas ante totius expurgationem applicaturum. Distinctione igitur potiùs aliâ opus est; nam si ex humoribus palpitatio cordis proveniat,

niat, ſi dorſo è regione cordis, ut plerique faciunt, cucurbitulæ applicentur, id in manifeſtam ægri perniciem fiet; augetur enim circa cor ſanguinis copia ob calorem, & dolorem: docebat enim Galenus 11. *Meth.* 17. ubi in iis ſit plethora, non magis ex pulmone in pectus aliquam excrementi partem transferri, quàm ex toto corpore in utrumque. At ubi palpitationis cordis flatus fuerit in cauſâ, evacuatâ materiâ, unde elevantur, cucurbitularum applicatio dorſo è regione cordis præſtantiſſimum erit remedium. Quinimò applicari etiam commodè poterunt, ubi cum flatu frigidus quiſpiam humor conjunctus fuerit: nam ventoſus ſpiritus, admotâ cucurbitulâ, digeretur; qui verò reliquis eſt humor, faciliùs evacuatione detrudetur.

In flatibus cordis providendum flatibus ventriculi.

174. Flatibus etiam cordis, palpitationem inducentibus, ſemper humorum, & in ventriculo, & inteſtinis, & flatuum ibidem collectorum, maximè habenda eſt ratio, atque ii inde ſubducendi; quòd, iis inanitis, ſæpiſſime ſolutos etiam eos obſervaverimus, qui circa cor obverſabantur.

In palpitatione cordis ex flatibus externis calidis non eſſe utendum, præſente materia.

175. Fugiendum verò quàm maximè illud, de quo nos Galenus 12. *Meth. ult.* admonuit, ſi adhuc in iis partibus ſucci, ex quibus flatus elevantur, continebuntur, à nullâ re magis eſſe metuendum, quàm à calore, quòd eos colliquet, atque in flatum vertat, ſed digerere non valeat: craſſa enim, & glutinoſa, dum calefiunt, flatuoſum ſpiritum gignere ſolent, Gal. teſte *ibidem.*

Dum mittitur ſanguis, repellentia cordi applicanda.

176. Ubi ad cor aut effervescens ſanguis, aut bilis affluat, ut phlegmones, vel eryſipela-

tis

tis periculum adſit, quibus in corde productis, deſperata omnino ſalus eſſe ſolet; ſtatim à ſanguine miſſo, vel dum mittitur, circa cordis regionem repellentia adhibere convenit: quæ quamvis in morbis pectoris omnino fugienda eſſe conſtitutum ſit; in hac tamen afflictione, cùm, ad quamcunque partem materia fluens repellatur, ea ſit ignobilior corde, nec inde adeò ſubitò mors immineat, nullâ interpoſitâ morâ applicanda ſunt.

† Corde laborante ex craſſis humoribus, diuretica, & ſudorifera non conveniunt.

177. † Ubi ex craſſo ſanguine cor hujuſmodi morbis laborat, à diureticis, & ſudoriferis erit abſtinendum; nam hæc exhauriunt ſerum ſanguinis, & ſanguinem craſſiorem reddunt.

Si ex ſeroſis, optima ſunt.

178. Verùm, ſi aquoſus humor, & ſeroſus morbum illum producat, nihil eſt, quòd faciliùs vim hujus morbi poſſit evincere.

Diſcutientibus flatus in cordis palpitatione miſcenda ſubadſtringentia.

179. In flatulentâ palpitatione vehementer reſolventia damnanda ſunt: nam ſpiritus vitales nimis exhauriunt. Quòd ſi in uſum ea ducere neceſſitas cogat, adſtringentia aliqua erunt admiſcenda.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

Animadversionum, & Cautionum Medicarum LIBER SEPTIMUS,

Comprehendens eas,

Quæ in reliquis à spiritualium partium morbis sunt observandæ.

De dolore Ventriculi.

IN inflammatorio dolore, inflammationem partis, aut erysipelatosum affectum insequente, genus omne medicamenti purgantis fugiendum erit, nisi simul affluxam ad ventriculum bilem cognoverimus; in quo casu purgantia omnia evitabimus ob innatam caliditatem, & ne novæ fluxioni ad partem, jam dolore laborantem, detur occasio; concedemus tamen lenientia, abstergentia cum refrigeratione aliquâ: tamarindi, serum, syrupus violatus, & similia concedi poterunt.

Dolente ventriculo ob inflammationem, purgantia fugienda.

Quæ evacuantia in usum ducenda.

2. Rhabarbarum, multis in hoc familiare, omnino fugiendum: nam & igneis qualitatibus nocet, & biliosi humoris affluxum solet conciliare.

Rhabarbarum in dolore ventriculi inflammatorio fugiendum.

3. Opium,

Opiata in dolore ventriculi inflammatorio quando concedenda.

3. Opium, & opiata, licet in omnibus ventriculi affectibus fugienda sint, urgente tamen dolore inflammatorio, cum lenientibus ea admisceri in paucâ quantitate possunt; sic enim neque actionem impedient, dolori succurrent, & intemperiem imminuent: etenim sic Gal. *de compos. med. secundum loc. circa medium*, examinans medicamentum quoddam Asclepiadis ad stomaticos, quod recipit plura medicamenta, & inter hæc aloën, & opium, reddénsque utriusque rationem, inquit, *aloën vitiatos humores expurgare, & infernè per alvum evacuare: opium verò sensum obstupefaciendo mitigare molestiam, ortam ex acrimoniâ humorum*; erat tamen opii ad reliqua medicamenta dosis unius ad viginti quatuor, quam etiam non improbat.

Ventriculo dolente ob inflammationem, frigidæ potus, & extrà appositio quando conveniat.

4. In inflammatorio dolore ventriculi, aut incipiente erysipelate, aquæ frigidæ potum, aut frigidi applicationem ut convenire aliquando concedimus; ita id faciendum ab initio maximè censemus; affluxâ enim materiâ, si frigida exhiberetur, morbus curatu difficilior redderetur.

Ventriculi in dolore ex frigidâ, & crassa materia Hieræ aliquod medicamentum purgans miscendum.

5. In doloribus autem ventriculi, & intestinorum à frigidâ materiâ, aut à flatu, ex eâ genito, si contumaces fuerint, & multa subsit materia, Hiera licet à Gal. commendetur, & à plerisque Medicis, quoniam tamen tardissimè operatur, ac sæpe, dum ob viscidam materiam tunicis ventriculi adhæret, attenuata, & in halitus conversa materia ventrem distendit, & dolorem auget, necessarium esse censeo medicamentum aliquod purgans admiscere, quod & materiam adjuvet subducere, atque Hieræ vim intendat, ut diaphœnicum, electuarium Elescoph, & similia; neque multùm dubitandum est, ne ad partem

tem laborantem fiat multus materiæ affluxus; cùm enim tam multa adsit crassa, & viscida materia, vim omnium medicamentorum hebetat, & impedit, ne à longinquis trahat, materiam autem etiam, in eo existentem, & attractam quamprimùm subducat, ita ut minima ventriculo noxa inferatur ex affluxu materiæ, utilitas verò maxima ex causæ morbificæ evacuatione, potissimùm sedato dolore.

De Ventriculi imbecillitate ex frigidâ intemperie.

6. IN puelli bonæ constitutionis, aut catelli perpinguis applicatione regioni ventriculi prima hæc sit animadversio, quòd cùm in tardâ coctione ex frigidâ intemperie nihil sit, quod magis coctionem adjuvet, quàm longus, & non interruptus somnus, animadvertant patientes, ne ex inquietis sit puer, qui ex assiduo motu somnum patientis interrumpat: majus enim inde damnum ex impedito somno sequeretur, quàm utilitas ex blando illo calore; quod etiam ex catellis magis verendum; potissimùm, si patientes ex iis sint, qui & facilè expergiscantur, & difficillimè in somnum relabantur.

Puelli ventriculo applicandi, ne somnum interrumpant.

7. Secundò illud etiam animadvertendum est, sæpenumerò ex hoc complexu sudorem excitari, qui nisi assiduè detergatur, noxam affert magni momenti: quare vel ab eo desistendum erit, vel intermedio subtilissimo linteolo in eo perseverandum.

Puelli in applicatione cavendus sudor.

8. Sunt etiam aliqui adeò in Venerem proni, ut ex eo amplexu in somno polluantur, aut ad Venereos congressus concitentur; in quibus omnino ab hujusmodi remedio est abstinendum.

Item, pollutio nocturna.

De

De Nausea, & Vomitu.

Vomitus fugiendus frequentior, sed, urgente necessitate, fiat semel in mense.

9. ETsi quàm plurima, ad vomitum attinentia, superiùs proposita sint, hoc tamen loco aliqua non sunt omittenda magni momenti, quæ in vomitu exercendo pro nauseæ, & vomitûs curatione maximè sunt & animadvertenda, & cavenda. Primùm igitur sit, quòd, licet in aliquibus, quibus aut ob ventriculi imbecillitatem, aut ob affluxum aliunde humorum colligitur materia in ventriculo, concedendus sit vomitus, frequentiùs tamen id non erit præstandum, sed semel, aut bis in mense, ne & in malam consuetudinem deducamus naturam, partem imbecilliorem reddamus, & membrum, coctioni ciborum, & nutritioni inserviens, sentina excrementorum efficiatur.

In vomitu non diutius insistendum.

10. Cùm vomitu materia expellitur, sive sponte, sive levi vomitorio (nunquam enim forti in hoc casu utendum est) non erit longiori tempore in eo insistendum; cùm alioqui cupiditas evomendi sæpe perseveret, ne ex nixu, seu vomendi impetu aut vena aliqua in pectore, aut in gulâ disrumpatur, aut affluxus novis materiæ potissimùm biliosæ concitetur, infrà igitur potiùs subsistendum.

Vomitus potiùs repetendus, quàm diu in eo insistendum.

11. Repetitâ etiam potiùs evacuatione, & interpolatâ id fiat, quàm unicâ.

† Vomitus repetiti quales esse debeant.

12. † Quinimò prior magis protrahi potest, posteriores autem breviores sint, licet cum aliquâ vehementiâ majori; illud quidem, ut multa materia expelli possit; hoc autem, ut crassior pars, & quasi amurca, aut fæx, in fundo ventriculi subsidens, educi quidem possit, sed nullâ alienæ materię ad partem attractione.

13. Si

13. Si quis non ex nauseâ, necessitatem vomendi commonstrante, ad vomendum promoveatur, sed quòd se id effugere non posse experimento cognoverit, statutum in mense diem, aut terminum non præfigat, sed nunc plures, nunc pauciores dies interponantur; ne in pravam, & inevitabilem consuetudinem ita deducatur, ut, si statutum terminum aliquâ datâ occasione transcendat, in morbos aliquos incidat.

Vomitus, qui singulo mense fiunt, non habeant diem statutum.

14. Quamvis autem, datâ hac occasione, vomitu evacuandi sint, si tamen ad vomendum inepti fuerint, aut si perpingues fuerint, aut angusto nimiùm pectore, aut si aliàs sputo sanguinis tentati fuerint, aut si cerebro admodum imbecillo, aut oculis debilibus præditi sint, potiùs per inferna purgabimus.

Vomitu qui abstinendi.

15. Ut concedendum, vomitoria, quæ vehementia sunt, quibus humores expellentur à toto corpore, aut saltem à longinquis attrahuntur, jejuno stomacho esse exhibenda; ita in levioribus concedendis, quæ contentos in ventriculo humores evacuant, ea distinctio adhibenda est: quòd siquis ad vomendum non ita facilis est, præstat à cibo vomitum proritare, potissimùm, si crassi fuerint humores: si verò ad vomendum fuerit facilis, nec humores multùm rebelles sint, præstabit id jejuno ventriculo tentare, aut leviculo auxilio juvare.

Vomendum quando jejuno ventriculo, & quando à cibo.

16. Quinimò, si non solùm crassus fuerit humor è ventriculo evacuandus, sed in paucâ quantitate, licet malus, post cibum erit vomitu ejiciendus; admixtus enim cibo faciliùs expelletur, etiam qui in fundo ventriculi consistit, quòd alioqui non ita facilè ventriculus, in sese contrahens, illum elevare, & propellere poterit.

Crassis humoribus in ventriculo existentibus, à cibo vomendum.

Vomituri non nimis repleantur.

17. Cavenda tamen magna ventriculi ex cibo repletio ei, qui cibum ad vomendum assumit; difficilior enim redditur vomitio, quòd ventriculus se ad expellendum, quod illi molestum est, vix tantâ positâ repletione contrahere potest.

Vomitorio assumpto, quamdiu à vomitu abstinendum.

18. At ne statim quidem ab assumpto cibo aut evomendum est, aut vomitorium sumendum; sed tantum temporis interponendum, quantum sufficere posse conjeceris, ut humori noxio admisceri possit, agitari, circumvolvi, & versus os ventriculi sublevari; id verò sit spacium unius horæ, aut ad summum duarum: id autem semper intelligendum est de vomitu ad evacuandum ea excrementa, quæ in ventriculo continentur, & de levibus vomitoriis; quid enim in vomitu, universum corpus evacuante, & in vehementibus vomitoriis observandum sit, & aliàs dictum est, & ab Avicennâ petendum.

De Siti immoderatâ.

Siti in magnâ quando frigida bibenda, & quando calida.

19. UT sitis ex immoderatâ caliditate, & siccitate ventriculi, aut etiam cum præsentiâ humoris calidi & sicci aquæ frigidæ largo sæpe potu curatur, & æstum exstinguendo, & bilem, ob multam aquæ copiam ingestam, subducendo; ita maximè observandum erit, si sitis hæc inexhausta ex salsæ pituitæ adhæsu parietibus ventriculi, vel ejusdem in fundo illius morâ producatur, frigidæ potum non fore utilem, quòd contumacem magis causam reddat, & crassiorem, eam verò etiam facilè potus præterfluat: præstabit igitur uti aquâ calidâ, quæ magis penetrat, attenuat, diutiúsque in ventre commoratur, potissimùm, si quidpiam illi admixtum

tum sit, quod attenuanti facultate præditum sit, sed & in paucâ quantitate, & non excedens.

De Cholerâ.

20. Quamvis in hoc affectu, & per superna, & per inferna humores excerni soleant, & impetu tali, ut fræno potiùs, quàm stimulo opus sit; quoniam tamen aliquando irritationes quidem adsunt, sed pro multitudine materiæ non complentur, ideò adjutricem manum Medicus porrigere debet: at tunc ambigitur, an suprà, an infrà. Primò igitur considerabimus, an naturâ ad vomendum ægri sint faciles, & an consueta sit aliquando talis evacuatio; tunc enim per eam partem adjuvari poterunt, hac distinctione adhibitâ: si cibi corrupti talem morbum produxerint, statim vomitu excerni posse; ut etiam, si biliosi humores ab hepate, aut universo corpore fuerint transfusi, quòd biliosa per superiora faciliùs excernantur: sin verò aut ad vomendum naturâ ineptus fuerit, aut crassior fuerit materia, præstabit abstergentibus subducere.

Cholerâ laborantes quando per superna, & quando per inferna adjuvandi.

21. Sed si vomitoriis agendum, ea omnino evitentur, quæ vel aliunde attrahendo vomitu attractam expellunt.

Vomitoria in cholera sint ex levibus.

22. Sed cùm blanda illa multiplicia sint, aqua tepida, hydrelæum, mulsa, oxymel, quæ variâ ratione id præstant, quomodo ea in usum ducemus? Si biliosa sit, & mordax, ut etiam syncopen inducat, aquam tepidam, vel jus pulli simplex, vel hydrelæum potiùs eligemus: Si crassior fuerit materia, & pituitæ admixta, præeligenda erit aut mulsa, aut oxymel cum aquâ: Si putrefactus cibus, omnia hæc convenient.

Vomitoria in cholera varianda pro varietate materiæ.

Manna, & saccharo parata suspecta in cholerâ.

23. Per inferna, si opus sit, id est, si moveatur imperfectè, si biliosa fuerit, à mannâ omnino abstinendum, & abstergentibus ex melle, aut saccharo; statim enim in corruptelam trahuntur, & bilescunt: sed serum lactis omnium erit præstantissimum remedium, aut cassiæ succi portio, quæ ardorem cohibet, mordicationem comprimit, & blandè subducit: quòd si pituita putrefacta id excitabit, aut bilis crassa, nihil præstantius erit melle rosato, aut solvente ex sero lactis, aut facto cum infusione rosarum rubrarum.

Vomitoria in cholerâ non sint multæ quantitatis.

24. Ut vomitoria in aliis morbis curandis in multâ quantitate assumi debent, ut etiam mole natura ad vomendum proritetur; ita in hoc morbo minor copia sufficiet, vel Aretæo teste: quòd distento nimiùm ventriculo, & difficilior exitus humorum acrium reddatur, & major vis, & dolor stomacho inferatur.

Repellentia in cholera quando, & quomodo in usum ducenda.

25. In repellentium, & roborantium usu hæc adsit cautio, nunquam statim ab initio ea in usum duci posse: si enim ex copiâ ciborum, aut humorum in ventriculo, & vicinis partibus talis morbis provenerit, non priùs ea concedi poterunt, quàm materia illa majori ex parte sit evacuata: quòd si aliunde affluxerit, nisi vires exsolvantur, permittendum etiam erit, ut pars illius evacuetur, ne illius impetu represso, aut febris exitialis concitetur, aut ad membrum aliquod princeps repat; sed non dierum numero hæc movenda erunt, quòd morbus acutissimus sit, & aliquando uno, aut altero die ægros interimat; sed horarum solummodo, ut unius quandoque aut duarum horarum spacio viderim tantam humorem copiam evacuatam,

cuatam, ut vires conciderint, & corpus quasi consumptum, & depressum undequaque apparuerit.

De Cardialgiâ.

26. QUamvis quæ adstringunt, aliquo modo etiam repellant, in hoc tamen morbo in principio repellentia convenient, at nullo modo adstringentia: illa enim affluentes ad os ventriculi humores mordicantes, potissimùm in febrium principio affluentes, repellunt; adstringentia autem, licet id præstare possint, affluxos tamen quasi retinent, atque parti impingunt: secùs tamen evenit, si repellens aliquod per os assumatur; repellit enim deorsum, præcipitat advenientem, corrugat, adstringit, & indurat, ut facillimè, munitâ parte internâ, vim affluentis humoris retundere possit, atque repellere.

Cardialgia laborantibus in principio repellentia conveniunt, non adstringentia.

27. In vomitu promovendo in hoc morbo hæc adsit cautio; si fluctuet materia, & proinde per intervalla invadat, neque nova affluat, tutò vomitorio, licet blando, uti possumus, ut hydrelæo, aquâ tepidâ, vel solâ, vel cum syrupo acetoso, vel oxymelite: quòd si vel ab hepate, vel aliunde affluat bilis, potiùs revocanda erit à superioribus, & per inferna subducenda.

Cardialgia laborantibus quando vomitoria, & quando dejectoria conveniant.

28. In biliosis, & acribus subducendis iis humoribus licet Galenus, & Trallianus aloë, sive Hierâ utantur, ut, si qua tunicis oris ventriculi materia adhæserit, detergi possit; alii autem Rhabarbaro: placet tamen magis blandioribus uti, maximè cùm jam leniora commodissima nostro ævo inventa sint; sic decoctum tamarindorum, syrupus rosatus sol., cassia, vel ex prunis paratum

In subducendis acribus, & biliosis humoribus in cardialgia lenioribus utendum.

paratum medicamentum, aut etiam addito sero lactis, magis convenient.

Subducentia biliosos humores in cardialgiâ quæ magis conveniant, & in qua forma.

29. Placet tamen magis bolo uti, quàm liquido medicamento, quod diutius in ventre moram trahens, non solùm commodiùs subducet tales humores, sed simul contemperabit illorum acrimoniam; in quo genere & cassiam, & pulpam tamarindorum supremum locum obtinere censerem.

Hieræ pro cardialgia miscendum semper aliquod medicamentum.

30. Quòd si à pituitâ fiat acidâ, quod rarissimè accidit, etiamsi usus Hieræ à me commendetur, quòd humores illos attenuet, & simul subducat; quoniam tamen & tardissima est in actione, & sæpe à materiæ visciditate evicta etiam magis retardatur, unde sæpe symptoma adaugetur, optimum esse censeo, illi aliquod medicamentum admiscere, quod vim illius acuat, & quamprimùm medicamentum cum infestantibus humoribus deorsum ducat.

De Nauseâ.

In nausea quando humores vomitu, & quando per secessum sint evacuandi; & an priùs præparandi.

31. MUltos video in nauseâ omni statim aut evacuantibus per vomitum, aut per secessum uti, felici aliquando successu, aliquando infelici: quod ut evitemus, observandum erit, an inanis omnino sit nausea, an cum aliquo vomitu: si inanis, conjectandum, an aut infarcti tunicis sint humores, aut admodum adhæreścant; tunc enim omnino præstabit illos attenuare, abstergere, & incidere, ut præparati possint educi faciliùs: quòd si in capacitate ventriculi contineantur, & symptoma maximè urgeat, statim aut vomitu educendi, adjuto motu, si ad vomitum faciles sint; aut per secessum erunt abstergentibus evacuandi.

De

De Hepatis intemperaturis.

32. IN calidâ hepatis intemperie, neque ſemper ab initio medicamento, purgante univerſum corpus, & jecur expurgandum eſt, quod doctiſſimi quidam viri ex Archigene, & Galeno 8. *de compoſ. med. ſecundum loc. ad finem*, colligunt; neque ſemper ab hoc abſtinendum, victûs ſolâ ratione, & alterantibus ad frigidum contentis, quod ex Tralliano, & Avicennâ alii cenſent; ſed diſtinctione utendum: ſi ex procatarcticâ aliquâ cauſâ ſubitò talis intemperies introducta ſit in corpore alioqui ſano, detracto ſanguine venâ ſectâ, & refrigerandi totius, ac hepatis cauſâ, & revellendi ejuſdem à parte laborante, ſtatim ad alterantia veniendum erit: quòd ſi corpus bile priùs refertum fuerit, & paulatim intemperies ſit introducta, altiúſque radices egerit, & quaſi habitum contraxerit, non ſolùm ſanguinis miſſione erit utendum, ſed medicamento aliquo blando calidi humores, jam inde geniti, erunt priùs expurgandi, mox refrigerantibus erit agendum.

Hepatis in calida intemperie quando purgandum, & quando non.

33. Neque verò in hoc caſu fugiendus eſt uſus mannæ cum ſero, aut ſyrupi roſati ſolutivi, quod doctiſſimo Maſſariæ viſum eſt ob eam rationem, quòd, cùm dulcia ſint, periculum ſit, ne bileſcant; valet enim argumentum in iis, quæ alterando diutius in corpore moram trahunt, non autem in ſubductoriis, quæ & magis evincunt, quàm evincantur, & bilem ſubducendo potiùs refrigerant.

Hepatis in intemperie calida manna non ſuſpectum.

34. Rhabarbarum potiùs mihi ſuſpectum eſt in hoc caſu: cùm enim tardiùs operetur, igneas autem multas partes habeat, quibus penitiores partes facilè adire poteſt, & jecur magis excale-

Hepatis in intemperie calida Rhabarbarum ſuſpectum.

facere poterit; ut ex lotio, quod statim ab assumpto medicamento flavitiem assumit, & russum conspicitur, quilibet cognoscere potest.

Hepatis in intemperie calida refrigerantia, & adstringentia impense suspecta.

35. In externis applicandis ea adsit cautio, ut refrigerantia, & adstringentia sint moderata, tum actu, tum potentiâ, ne viscus scirrhum contrahat, néve calor, & vapores, qui inde exhalant, retineantur, ne etiam claudatur via sanguini, aut denique putredini detur occasio.

De frigidâ Hepatis intemperie.

In hepatis intemperie frigida calida & sicca suspecta.

36. IN calidis & siccis externis applicandis ea sit animadversio, ne nimiùm in iis excedant: fit enim sæpenumerò, ut, humidioribus partibus absumptis, aut exsiccatis, scirrhi in parte concitenter.

De Hepatis obstructione.

Hepatis in obstructione attenuantia cur ante prandium applicanda.

37. IN topicis, in usum ducendis, primò hæc adsit cautio; ne attenuantibus unquam utamur, nisi longo intervallo post cibum assumptum, ut non modò in ventriculo cibus in chylum mutatus sit, sed in hepate etiam jam mutationem in sanguinem nactus sit. Quapropter cùm à cœnâ ad prandium multò majus temporis intervallum intercurrat, quàm à prandio ad cœnam, commodissimum tempus judicamus esse, si fiat per horam ante prandium.

Linimentis fotus, calidi cum spongia præmittendi.

38. Animadvertemus præterea, antequàm linimentis, aut inunctionibus utamur, semper viscus esse fovendum decoctis attenuantibus, & discutientibus cum spongiâ, ut & inunctiones altiùs penetrare possint, & materia, ab actuali, & potentiali calore attenuata, aut per se dissipari possit, aut medicamentis è corpore duci.

De Hepatis inflammatione.

39. LIcet repercutientia extrinſecùs appoſita medicamenta in inflammationum principio adhiberi ſoleant, in hepatis tamen phlegmone non priùs applicanda erunt, quàm ſectione venæ evacuatum ſit corpus, & pars materiæ revulſa: ſi enim ſecùs fiat, vel ſi ob abundantiam repellere non poterunt, rebellis magis reddetur tumor, & contumax, craſſior reddetur materia, & duritie contractâ ſcirrhum excitabit, vel repulſa ad cor, & ſpiritalia membra impetu ruens, mortem ſtatim inducet.

Hepate inflammato, repellentia in principio ante ſectionem venæ non conveniunt.

40. Laborante concavâ hepatis parte, licet faciliùs ſit medicamento, purgante materiam, evacuare, id tamen, crudâ exiſtente materiâ, & in principio fieri non debet, ſed concoctâ, & in declinatione. Quamvis autem in phrenitide aliquando ab initio ad revellendum evacuandum ſit medicamento purgante; ſicut docet in pleuritide, deſcendente ad hypochondria dolore, Hipp. 2. *acut*. quia, ut aliàs docuimus, nondum cruda eſt materia, ſanguis nempe bilioſus; in hepatis tamen inflammatione nullo modo id præſtandum eſt: quòd, cùm pars illa laboret, humores, qui à venis undequaque evomuntur ad jecur, etiamſi aliquâ ex parte evacuentur, per partem tamen laborantem feruntur ad ventriculum, ſícque & imbecilliorem reddunt, & reduviæ craſſiores remanent, magíſque impinguntur.

In inflammatione hepatis in cava parte purgandum, ſed in declinatione.

In inflammatione hepatis in principio non purgandum.

41. Quæ in gibbâ hepatis parte fit inflammatio, & quæ ad eam partem affluxa eſt materia, licet per lotium commodiùs expurgari communi omnium Doctorum ſententiâ poſſe conſtitutum ſit; antequàm tamen diuretica hæc in

Hepatis gibba inflammata, ante diuretica lenienda alvus.

 uſum

uſum ducamus, optimum cenſemus, leniente aliquo medicamento, aut etiam abſtergente materias, in primis viis contentas, evacuare, ne uſu ducentium per urinam, quæ in primâ illâ corporis regione continentur, ad penitiora deducta, inflammationem adaugeant.

In hepatis inflammatione repellentibus attenuantia in principio miſcenda.

42. Licet autem in principio inflammationum aliarum partium ſimplicia repellentia in uſum venire debeant, in hujus tamen viſceris phlegmone aliqua etiam attenuantia calida admiſceri poſſunt, & debent, non eam ſolùm ob cauſam, quòd frigida, & adſtringentia ad penitiores partes faciliùs devehant; ſed etiam, quòd, cùm viſcus illud undequaque anguſtiſſimis venis ſit refertum, & illius ſubſtantia ex illis ferè ſolis ſit compoſita, ut proinde parenchyma optimè dicatur, ſi frigida ſola, & adſtringentia aut exhiberentur, aut applicarentur, facillimè adſtrictis venulis, & craſſatâ materiâ, ſcirrhus in parte concitaretur, aut ſanè tumor per ſe incurabilis fieret.

Hepate inflammato, actu frigida fugienda.

43. Ut proinde etiam hæc eadem hepati valde frigida actu non applicari debent ob eaſdem cauſas; tum etiam, ne naturalis facultas noxam aliquam contrahat, nativo calore quaſi exſtincto.

Hepate inflammato ſine materia, repellentia ſola conveniunt.

44. Si tamen nulla adhuc affluxerit materia, ſed affluxus certò impendeat, ut in caſu, ictu, aut externâ aliquâ cauſâ, pura repellentia, etiam cum aliquâ adſtrictione, concedi poterunt.

In eryſipelate hepatis repellentia ſola conveniunt.

45. Quinimò, in eryſipelate vero eadem pura concedi poſſunt, cùm & materia ſit tenuiſſima, & calidiſſima, ut periculum non ſit, ne nimis craſſeſcat, & obſtruat venulas.

46. Unde

46. Unde etiam frigida actu repellentia ea applicari regioni hepatis poterunt; cùm & intensissima sit ibi caliditas, quæ etiam medicamenti intensionem refringere facilè poterit. In quo etiam casu pauxillum aceti indendum erit, ut frigidissimi medicamenti penetratio adjuvari possit.

In erysipelate hepatis frigida actu applicanda.

47. Et quemadmodum ratione partis ab initio dictum est, non puris repellentibus utendum esse, sed attenuantia aliqua esse admiscenda; ita in declinatione non puris resolventibus utendum docuit Galenus 13. *Meth.* sed non nihil adstringentium admiscendum erit, ne, laxatâ nimiùm parte, tonus illius destruatur.

In hepatis inflammatione in declinatione puris resolventibus non utendum.

De Hydrope, vel Ascite.

48. QUamvis illud & verissimum sit, & Galeni auctoritate confirmatum, *lib. Quos, & quando purgare oportet*; serosos humores ab initio purgari posse, quòd nulla in eis exspectari debeat coctio, quòd nullam coctionem admittant; cavendum tamen erit, validis uti hydragogis statim ab initio, sed leviori aliquo medicamento erunt prima excrementa educenda, & sic viæ ad validiores evacuationes præparabuntur.

In hydrope serosi humores ab initio purgari possunt, sed à levioribus inchoandum.

49. In valentiorum hydragogorum usu semper maxima ventriculi habenda est ratio: cùm enim majori ex parte tonum illius labefactent, si frequentiùs, ut à multis solet, exhibeantur, nisique ab illorum exhibitione ventriculi habeatur ratio, imminutâ aquâ flatus augebitur, & in deteriorem speciem hydropis, & curatu difficiliorem, si Averröi credimus, ægrum nostrum inducemus.

Post hydragoga valentia ventriculus roborandus.

In hydropicis in attenuantibus utendum, ut humores per vias urinæ duci possint.

50. Ut verissimum est, serosos hos, & aqueos humores nullâ coctione esse præparandos; ita cùm potissimùm per lotium sint evacuandi, viæ, per quas permeare debeant, infarctu sunt liberandæ: in quem usum & decocta, & syrupi attenuantes, & abstergentes, & incidentes maximè convenient, ut crassiores, & limosi humores, vias obstruentes, & effluxum urinæ ad renes, & vesicam impedientes, præparentur, ac facilè educi possint.

In hydropicis in attenuantibus diu non insistendum.

51. Nec tamen in horum usu diutius insistendum est, ne, dum id tentamus, morbificam causam adaugeamus.

In hydrope in diureticis non diu insistendum, & quando.

52. Hoc autem maximè in usu urinam promoventium est animadvertendum, & cavendum: vidimus enim quàm plurimos, dum obstinatè nimis per lotium humores hos serosos deducere potionibus iis tentarent, nec observarent, an copia urinæ augeretur, mortem ægrotis suis accelerâsse, potulentâ illâ materiâ in corpore retentâ, & in morbificam causam mutatâ.

Potulenta in hydrope ascite sæpe suspecta.

53. Præstat igitur per tres, quatuórve dies periculum facere, & potionibus rem hanc tanquam aptioribus aggredi: quòd si pro voto hæc non succedant, aridis res erit transigenda, succis concretis, pulvisculis, lotium promoventibus, trochiscis, & similibus.

Rhabarbarum hydropicis inutile.

54. Rhabarbarum, quod in hydrope laborantibus à plerisque commendari video, ut fortè aliis pro roborando hepate admixtum concedi potest; ita si frequentiùs in usum ducatur, aut commansum, aut in pulveris formam assumptum, ad evacuandum nunquam probari à me potuit; quòd talia aptum non sit evacuare, qualia opus esset, quódque docuerit Gal. *lib. de purg. med.*

med. facul. cap. 2. quæ flavam, vel nigram bilem purgant, importuna esse, & inutilia hydropicis.

55. Non omittenda est Galeni animadversio ex Asclepiade, 9. *de compos. med. secundum loc.* & à Tralliano repetita; cavendum esse à frequentioribus, & iteratis vacuationibus; quòd hydragoga hæc per se noceant hepati, corpúsque universum reddant debilius, & plùs obsint, quàm prosint: itaque satiùs est, testante Alex. *lib.* 9. *cap.* 2. paulatim, & tutò evacuare, quàm festinando, perturbandóque unâ cum morbo ægrum de medio tollere: præstabit igitur, evacuatâ parte materiæ per secessum, hepar per aliquot dies roborare, móxque evacuationem repetere.

Hydropicis repetita sæpius hydragoga noxia.

56. Quamvis duos, hydrope laborantes, sanatos viderim, vesicis in cruribus per se excitatis, & disruptis, & multâ aquâ per eam partem evacuatâ, exhibitis posteà multis, hepar roborantibus; nullos tamen unquam spacio hoc quadraginta annorum, quo in magnâ hac urbe medicinam facio, curatos vidi, quibus à Medico vesicantia cruribus admota fuêre, sed ferè semper gangrænæ subsecutæ sunt, curatu impossibiles; ut optimè etiam doctissimus Massarias longâ experientiâ observavit.

Vesicantia, hydropicis cruribus applicata, periculosa.

De Liënis obstructione, & duritie.

57. IN splenis obstructione non statim resolventibus, quin ne quidem attenuantibus validis medicamentis est agendum: cùm enim viscus hoc semper fæculentis, & crassis succis refertum sit, periculum impendet, ne, subtilioribus, & liquidioribus partibus assumptis, crassiores, quæ remanent, per ea quasi lapidescant, & verum scirrhum inducant.

Splene obstructo, non validis attenuantibus agendum.

58. Prin-

Splene obstructo, & duro, molliendum primò, pòst resolvendum.

58. Principio igitur emollientia adhibenda sunt, & fluxilem materiam reddentia; pòst autem discutientia tutò adhibere poterimus.

59. Sed cautione hîc opus est, non esse utrumque hoc officium semel tantùm præstandum; sed repetitis vicibus, nunc emolliendum, nunc, quod emollitum est & fusum, discutiendum, iterúmq;, quod jam emollito subest, emolliendum, & mox resolvendum, donec tota moles dissipetur.

In spleneticis mollientibus attenuantia non miscenda.

60. Nec placet, quod plerisque usitatum scimus, ab initio emollientibus attenuantia admiscere, ut illa incommoda evitemus: cùm enim eodem tempore duorum illorum operationes perfici nequeant, sed attenuantium, & discutientium ob caloris efficaciam actio multò citiùs absolvatur, in illud semper incommodum incidemus, quòd, discussis subtilioribus partibus, quæ supersunt, sicciores evadent, ac difficiliùs superari poterunt.

Splenicis laxantibus aliqua adstringentia miscenda.

61. Nullo modo Hier. Mercurialis sententia in obstructionis liënis curatione, *lib. 3. de cogn. & curandis humani corporis affectibus, cap. 21.* recipienda est, cùm in liënis affectibus curandis nunquam necessarium esse censuit, ut medicamentis laxantibus commisceantur adstringentia, ob eam rationem, quòd, cùm viscus illud admodum sit ignobile, suâ naturâ debet esse laxum, & latum, ut facilè recipere possit humores melancholicos; cùm sententia hæc è directo repugnet 13. *Meth. cap.* 17. sed maximè 2. *ad Glauc. cap.* 5. & ratio id docet; cùm enim viscus sit non parvi momenti, multùm refert, nimiúmne sit laxatum; sic enim illius tono perfracto, facultatibúsque naturalibus redditis imbecillibus, minùs rectè sanguinem defæcare poterit, & hepar,

par, corpúſque univerſum expurgare: minùs tamen, quàm in hepate curando hac in re erimus ſolliciti, & in minori copiâ emollientibus adſtringentia admiſcebimus.

Liën vix per lotium expurgari poteſt.

62. Fruſtra obſtructum, aut duritie tentatum liënem curare conantur ii, qui diureticis id aggrediuntur; cùm enim nullus ab hoc viſcere ad vias urinæ ſit tranſitus, Galeno etiam teſte, 13. *Meth.* 17. id fruſtra tentare cenſendum eſt, in quo Medicum fruſtrari fine contingit: per ſeceſſum igitur ea materia ducenda eſt. Quòd ſi quando aliqui per lotium copioſum curati viſi ſunt, ut de Bione ſcriptum eſt, 2. *Sect.* 2. *Epid.* id, vel tanquam rarum, & per vias occultas factum, recenſet Hippocrates; vel ſanè aliis adhibitis remediis emollientibus, & diſſipantibus, & per alvum ſubducentibus, cùm multa fæculenta per venas ſupereſſet materia, quâ foveri, aut renovari tumor ille poterat, per urinas eâ ſubductâ, præſervatio potiùs, quàm curatio facta eſt: quod imitari Medicus poterit, ubi nigras aut craſſas, fæculentáſve urinas adeſſe cognoverit: diureticis enim tutò tunc uti poterit ad antecedentem materiam per eam partem evacuandam.

De Ictero.

Icterici in principio non purgandi, ſed præparandi.

63. LIcet Galenus noſter, *lib. Quos, & quando purgare oportet*, docuerit, tenues, & ſeroſos humores, nullâ exſpectatâ coctione, ab initio eſſe evacuandos, non propterea tamen in icteritiâ birioſi ſucci ſunt ſtatim evacuandi; neque enim ſemper tenues ſunt, neque ſeroſi dici poſſunt: præparandi igitur ante evacuationem, &, ſi putrefacti, omnino concoquendi, vel ex Ruffi ſententiâ apud Aëtium.

64. At-

Quando icterici valentioribus medicamentis purgandi.

64. At verò cùm bilis, quàm minimâ copiâ, aut nullâ ad intestina transmissâ, ex obstructione vesicæ felleæ torpida remaneat expultrix facultas intestinorum, valentioribus semper medicamentis erit utendum.

Quando valentiora purgantia evitanda.

65. Cavenda tamen valentiora hæc medicamenta erunt, si aut ex hepatis inflammatione symptoma hoc supervenerit, aut motu critico, sed imperfecto, undequaque bile dispersâ, evenerit.

De Colicis doloribus.

In colicis doloribus in initio valenter discutientia noxia sunt.

66. IN usu anodynorum in hoc morbo illud primò animadvertendum est; in initio, si in usum ducantur, antequam evacuata sit materia, non esse admiscenda valenter discutientia flatus, ut rutaceum oleum, aut olea, quibus ruta, baccæ lauri, & similia incocta sint, etiam ex Galeni præcepto 12. *Meth.* 8. cùm enim ob copiam materiæ assiduè flatus generentur, non valentia illos discutere, sæpe dolores augent.

In colicis clysteres ab initio cum vino, vel sapâ noxii sunt.

67. Errant multò magis, qui iis oleis vinum potens, aut sapam statim ab initio admiscent, & clysteribus infundunt: cruciatus enim sæpe augentur, excalefactis, & attenuatis nimiùm crassis & frigidis humoribus, & in halitus elevatis.

Colicis valdè calida actu mala.

68. Et quemadmodum calidiora hæc potentiâ, sive intrà, sive extrà, in principio non laudamus; ita actu etiam nimis calida concedenda esse negamus.

Clysteres colicis ne indantur, repleto ventriculo.

69. Animadvertendum etiam, ne clysteres indantur, repleto adhuc ventriculo: sic enim cibus attraheretur ante tempus, magisque impingerentur crudi humores in intestinis, augerentur dolores, & curatio redderetur difficilior.

70. Stupe-

70. Stupefacientia quamvis in omni dolore colico convenire possint, frequentiùs tamen in usum duci possunt, ubi materia, morbum faciens, calidior sit, & acris: non solùm enim sic sensum obtundimus, sed etiam causæ, morbum facientis, rationem habemus.

Stupefacientia in colicis optima, potissimùm si à materia calida.

71. Si quando tamen iis utendum est, eò usq; non sunt differenda, donec vires vitales jam collabascant, ægérque non longè absit ab interitu: solet enim sæpenumerò sine dolore dormiendo vita terminari.

Opiata in colicis, viribus valentibus.

72. In colico dolore ex pituitâ si quis, recentiorum dogmata secutus, lenientibus solis, aut ad summum stercorariis, admixtis aloë, aut Hierâ Galeni contentus, à purgantibus veris abstinuerit, tandem honoris jacturâ factâ, aut ægros mori cum maximis cruciatibus sinet, aut alterius Medici accessione, qui cum Græcis omnibus, & Mauritanis validiori medicamento purgante, & abstergente propinato, materiam ab intestinis deturbabit, ac eâ ratione dolores aut imminuet, aut tollet, existimationis non parvam jacturam faciet: non valente enim leniente medicamento viscidam, & crassam pituitam deturbare, & Hierâ ob tarditatem actionis diutius in intestinis commorante, & sæpissime non valente pertransire, sed materiæ ille crassæ adhærente, elevatis flatibus, validissimi dolores excitantur, & augentur. Quare prestaret urgenti dolori, quamprimùm eductâ materiâ, succurrere, & iis uti, quæ cum attenuantibus mixta citò materiam subducere possent. Neque impedit, ut ad locum affectum materiam deducamus: nam neque verè locus affectus ita læsus est, ut hunc transitum non admittat, quòd ad hoc à na-

Colicis in doloribus purgantibus in initio utendum.

turâ sint instituta intestina; & si qua materia ad eas partes ducitur, simul etiam cum præexistente evacuatur; si affecta esset pars, si inflammatione tentaretur, tunc maximè peccaremus, si talem in eo casu evacuationem procuraremus. Neque cruda hæc materia dicenda est eâ cruditate, quæ ab initio præcepto Hippocratis evacuari non debet; de eâ enim ea sententia intelligenda est, quæ ex putredine factâ coctionem requirit, quæ putridis debetur humoribus, quales sunt humores, in febribus putrescentes. Hæc extra venas est in locis, ad evacuationem institutis sine genere illo putredinis, ita ut solis attenuantibus aliquibus, & abstergentibus, tam per os sumptis, quàm infusis, præparari ad evacuationem possit; quinimò infusis per clysmata paratâ viâ, & attenuantibus mediocribus dispositâ materiâ, si etiam purgantibus attenuantia admiscuerimus, qualis est Hiera, integrè omnibus satisfacere poterimus; sic enim subductâ materiâ, & discussis, quin & expulsis flatibus, aut dolores solventur, aut certè mitiores fient.

Usus olei in colicis, non evacuata priùs materia, inutilis.

73. Olei vel ex amygdalis, vel ex semine lini usus, ubi multa adfuerit materia crassa, inutilis sæpenumerò esse solet; retinetur enim aliquando, & viscidiorem materiam reddit: & licet tanquam anodynum quandoque mitiores reddat dolores, quoniam tamen materiam peccantem subducere non valet, solent non curari dolores, sed sæpe denuò insurgere.

Oleum in colicis quando optimum præsidium.

74. Apertâ igitur viâ, & subductâ parte materiæ, aut enematibus, aut medicamentis purgantibus, si adhuc urgeant dolores, oleum superius præstantissimum esse solet præsidium.

75. Sed

75. Sed si vereamur, aut ob crassitiem materiæ, aut ob ejusdem quantitatem, ne possit præterfluere, admiscendum illi erit nonnihil abstergentium, ut mellis rosati solutivi; aut etiam purgantium, ut diaphœnici, vel electuarii Elescoph, dissolutorum cum aquâ, aut glandium Persicorum, aut anisorum, aut similium.

Olea in colicis adjuvanda cum abstergentibus, aut purgantibus.

76. Quòd si à flatibus dolores provenerint sine multâ copiâ materiæ, nihil est, quod magis ex usu esse soleat eodem oleo, etiam ab initio aut per se sumpto, aut, quod melius esse sæpius expertus sum, cum prædictis.

In colicis à flatu olea, data etiam ab initio, utilia.

77. In usu vomitoriorum cauti sint maximè: si enim ventriculus, & supernæ partes intestinorum repletæ nimiùm fuerint, ex usu maximè erunt, ut medicamentis, ad dejiciendum ingestis, locus detur pertranseundi: quòd si totus dolor, ejúsque causa infernas partes obsideat, non solùm frustra tentatur vomitus, sed aliquando fit cum ægrotantium certâ pernicie; volvulosi enim sæpe fiunt, ac cum certo mortis periculo, etiam stercora per eam partem evomunt.

Vomitoriorum in colica usus, & abusus.

78. In cucurbitulæ magnæ appositione regioni umbilici ea adhibenda est cautio, ut ea ex illis sit, quæ sunt in medio perforatæ: fit enim sæpenumerò, ut cùm pars subjecta mollis sit ac pinguis, multa illius moles intrò trahatur, quæ subtractionem cucurbitulæ impedire solet: unde vel diutius retenta in sphacelum subjectam partem deducit, aut si frangatur, ut hoc incommodum evitemus, aliquando ex vitrorum fragmentis cutis vulneratur.

Curcubitulæ magnæ, in colicis applicandæ, cautio.

79. Cùm pluribus, potissimùm mollibus, & perpinguibus, hiantes ferè sint umbilici, & ex vi superpositæ cum igne cucurbitulæ pinguedinis

Umbilicus muniendus in applicatione cucurbitulæ.

nis aliqua portio aliquando trahatur per eam partem, consulo, orificio illi ut priùs superponant parvum ceratum, puta, ex cerussâ coctâ, ut tale incommodum evitent.

Colicis ex flatu valenter discutientia noxia.

80. Ut in colicis doloribus ex flatu anodyna statim & interna, & externa concedenda sunt, ut cruciatus illi mitigentur, etiamsi nondum materia, unde elevantur, sit evacuata; ita ea fugienda esse censeo cum Gal. 12. *Meth.* quæ insigniter calefaciendo discutere quàm maximè valent: attenuata enim materia, majorem locum occupans, intestina magis distendit, ac flatibus adauctis dolores auget.

Colicis ex flatu laborantes ante cucurbitulæ usum purgandi.

81. Cucurbitulâ etiam in iis doloribus ex flatibus, ubi urgeat symptoma, uti possumus; sed cessante dolore, vel mitiore reddito, materia, unde elevantur, subducenda est, alioqui redeunt, ut optimè docuit Gal. 12. *Meth. cap.* 8. Si tamen non adeò urgeat dolor, ut omnem ad se trahat indicationem curativam, præstabit evacuationem præmittere, præsertim, si multa subsit materia, aut adhuc nova affluat, *ex* 13. *Meth.* 19.

Colicis in doloribus frigida aqua quandoque utendum.

82. Contingit aliquando, ut colici dolores adeò vehementes sint, ut omnem Medicorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito potiùs augeantur, in quo casu ad contraria erit transeundum: Cùm enim colici dolores majori ex parte à materiâ frigidâ fiant, aut à flatibus distendentibus, fit aliquando, ut aut ratione dolorum, aut vigiliarum, aut mœroris, ob contumaciam aut incalescant nimiùm intestina, accedentibus etiam calidis, & intrà, & foris appositis remediis, aut phlogosi quâdam tententur, aut etiam verâ inflammatione incipiant affici,

aut

aut multa præexiſtens bilis ibidem transfundatur; unde ad contraria erit tranſeundum, & inſigniter refrigerandum. Quod mihi anno præterito contigit, primò in nobili Hiſpano, peditum duce egregio; pòſt in N. à ſecretis Illuſtriſſimi, & Excellentiſſimi Marchionis Caravagii, qui cùm colicis doloribus per aliquot dies fuiſſent acerrimè conflictati, & jamjam mors eſſet præ foribus, nulli perſentirentur arteriarum pulſus, ſudores adeſſent reſolutorii, nulla denique ampliùs ſupereſſet ſpes ſalutis, ne quidem apud Medicos, etiam præſtantiſſimos: accerſitus & ego, cùm ſitim inexſtinguibilem, linguæ ſcabriciem, nigrorem, ac duritiem, pertactis autem hypochondriis, & ventre inferiori, calorem, in partibus illis æſtuantem, adeſſe obſervâſſem, Hiſpano aquam multam, nive etiam refrigeratam, bibendam exhibui, cùm naturâ abſtemius eſſet, & multæ aquæ potator egregius; in ſomnum prolapſus eſt, & quatuor horarum ſpatio cùm dormiviſſet, dolore quodam inferioris ventris, à primo maximè, ut ipſe referebat, diverſo excitatus à ſomno, miram bilis flavæ copiam evacuavit, & à doloribus liber evaſit. Unde collegi, Medicos, qui illius curationem ſuſceperant, in cauſâ morbi illius longè deceptos fuiſſe, cùm calidis remediis curationem inſtituiſſent, à frigidâ materiâ factum morbum judicantes. Alterum autem, cùm jam agentem animam inveniſſem, non aliâ ratione ſtatim curavi, quàm lineo panno, multis plicis in quadrati formam compoſito, frigidæ immerſo, ac mirantibus aſtantibus, quid facerem, ventri ſuperpoſito, cúmque, ut dormiret, injunxiſſem, diutiúſque etiam ſomno oppreſſus ſine motu cùm conquieſceret, ve-

rentes affines, & uxor, ne jam satis cessisset, cùm expergesecissent, indignabundus, quòd tanto bono eum privâssent, quasi è lecto exiliit, à doloribus omnino liber.

In colicis ex inflammatione purgatio lethalis.

83. Si ex inflammatione intestini dolorem fieri contigerit, caveat Medicus, ne ullo, quantumvis levi, medicamento subducente utatur, ne attractis ad partem, inflammatam ab illæsis partibus, calidis, aut pravis humoribus, aut inflammatio augeatur, aut, impedito transitu, in volvulum desinat.

Cassia in colicis ex inflammatione utilis.

84. Cassiæ tamen solius usum aliquando non respuerem in tali casu, quòd miti illo, blando, & humido calore sæpe inflammationem sedet, dolorem leniat, & suppurationem tumoris adjuvet.

Colico in dolore secta vena in talo aliquando confert.

85. Quamvis venæ sectio ex brachio in colico dolore ex inflammatione decreto Gal. 12. *Meth. med.* commendetur; si tamen eò usque morbus pervenerit, ut urinam supprimat, secta vena in talo maximè conferet; aut post priorem illam, si multa adfuerit plenitudo, aut etiam, si talis non adfuerit, si ex talo loto sanguis primò mittatur, non erit præter rationem, & experimenta.

De Alvi fluore.

In diarrhoeâ pinguia suspecta.

86. IN alvi profluvio illud maximè cavendum, ne, dum virium maximè habere rationem voluerimus, consumptis carnium, & juribus pinguibus laxitatem ventriculi, & intestinorum nimiam procuremus, alvíque fluorem adaugeamus.

In alvi profluvio frigidus potus sæpe convenit.

87. Sunt sæpenumerò nostrates Medici in frigido potu concedendo restricti, ut malint cum manifesto

manifesto detrimento tepente aquâ alvi fluxum, laxitate introductâ, augere, eo consilio, quòd frigidum naturæ inimicum censeant, quàm justo ægri desiderio satisfacere, quod tamen naturâ etiam bene operante fit, ut & adstrictioni per frigiditatem satisfiat.

Frigida fugienda in inflammatione intestinorum.

88. Inflammatione tamen verâ tentatis intestinis, frigidæ potus vitandus est.

† Quando abstergentibus in diarrhœa utendum.

89. † Cavendum in diarrhœâ, quod plerisque video consuetum, ne semper, aut in plerisque statim abstersorium aliquod exhibeant, ut mel, aut syrupum rosatum, aut simplicem, aut solutivum cum sero lactis, aut manna; cùm enim aliquando bene operante naturâ id fiat, non erit aut irritanda, aut promovenda, sed totum negotium naturæ erit relinquendum: sin verò malâ qualitate irritata etiam id natura præstiterit, non etiam erit adjuvanda, ne, calcaribus naturæ currenti additis, præcipites in mortem ægros agamus; spectatores igitur potiùs hujus motûs naturæ aliquandiu erimus, & morbi morbificæque causæ potissimùm rationem habebimus. Quòd si naturam hiscere, aut succumbere viderimus, neque materiam posse pro ratione evacuare, irritari tamen partes, sæpiúsque ad excretionem ferè inaniter provocari, tentiginem in ano, & inane desiderium egerendi subesse; tunc manus adjutrices porrigere conveniet, atque abstergentibus uti, quin aliquando solventibus blandioribus, ut mannâ, & syrupo, aut melle rosato solutivo; ut, quod pluribus egestionibus cum dolore, & naturæ labore evacuari tentatur, breviori tempore, & minori molestiâ educi possit.

De Dysenteriâ.

In dysenteria quando purgandum, & quando abstinendum à purgatione.

90. CUm in curandâ dysenteriâ adeò dissidentes sint etiam doctissimorum virorum sententiæ, an referto corpore pravis, & acribus humoribus, laborante dysenteriâ verâ, ulceratis, aut abrasis intestinis, conveniat medicamento aliquo, saltem blando, puta, Rhabarbaro, myrobalanis, tamarindis, mannâ, syrupo rosato solutivo, & similibus humores evacuare; an potiùs omnino ab iis sit semper abstinendum, quæ in Medicinâ faciendâ maximi momenti esse constat. Ego non aliam hac in re sententiam in medium proferre tentavi, quàm eam, quam nobis tradidit doctissimus Vallesius 4. *Epid. cap.* 96. qui, ab utrâque sententiâ extremè dissidens, aliquando purgandum censuit, aliquando omnino abstinendum esse voluit. Verba ejus sunt: *Aut in dysenterico est cum cacochymiâ magnâ exulceratio nondum magna; aut cum exulceratione magnâ cacochymia exigua; aut utraque exigua; aut utraque magna: Si primum, expurgari debet: Si secundum, minimè; sed ad sudores, ad urinam, aut vomitus vocandum, & instandum localibus interiùs, & exteriùs pro ulcere curando: Si tertium, ne tunc quidem localibus admodum, neque purgatione opus est, sed bono victu, & facili ad alias evacuationes derivatione: Si quartum, insanabilis est, facies aut nihil, aut omnia tentandi gratiâ, velut in re desperatâ.* Tales enim etiam curationes aliquando profuerant; neque mihi semper displicet illud Celsi: *Sæpe quos ratio non juvit, temeritas adjuvat.*

In dysenteria ubi purgandum.

91. Debet igitur quamprimùm hujusmodi humor pravus, & acris evacuari aliquo ex prædictis

dictis medicamentis, si illius magnam copiam ex oris amarore, ventris turbatione, aut aliis signis subesse cognoverimus, antequàm ex frequenti, sed paucâ excretione ulcera adaugeantur, aut vires dejiciantur.

quamprimùm id præstandum.

92. Animadvertendum tamen, si subesse copiam atrabilarii humoris cognoverimus, etiamsi exulceratio adhuc magna in intestinis facta non sit, non statim purgante medicamento esse educendam, cancerosa enim ulcera, & pessima excitaret; sed attemperari, ejúsque ferocia deliniri priùs debet: quod ubi factum esse cognoverimus, omnino evacuari debebit, sed blandissimo medicamento, decoctione tamarindorum, vel myrobalanorum cum syrupo, vel melle violato solutivo, iísque similibus.

In dysenteria humore atrabilario exuberante, priùs ferocia illius temperanda, quàm purgandum.

93. Rhabarbarum in dysenteriâ ab iis, qui Mauritanorum dogmata sectantur, quíque purgandum sæpe in eâ censuerunt, quanquam videam passim ad hunc finem in usum duci, potissimùm ubi biliosi, & acres humores abundaverint; quòd tamen & ipsum igneas partes habeat, quòd in substantiâ assumptum, ut in hoc affectu plerumque fit, tunicis intestinorum, & ulceribus adhærescens dolores pariat implacabiles, ut sæpius observavi, omnino fugiendum censeo: & quamvis syrupus de cichoreâ Gulielmi, cum eo paratus, adstrictione carere fatendum sit, cùm tamen à cichoreaceis igneæ illius partes retundantur, si cum decocto tamarindorum, aut myrobalanorum concedatur, non ita rejiciendum censerem.

Rhabarbarum in dysenteria suspectum.

Syrup. de cichorea cum Rhabarb. Gulielmi in eadem admitti potest.

94. Sed magis etiam recentiores communi errore decipiuntur, torrefactum Rhabarbarum in dysenteriâ exhibentes, adstrictionem, & ex-

Rhabarb. torrefactum in dysenteria rejiciendum.

ſiccationem augere volentes, ut, utrâque facultate, purgatoriâ, & adſtrictoriâ adauctâ, meliùs intentioni ſatisfacere poſſint, quod innocentiùs fieri torrendo putant; cùm experientiâ conſtet, mediocriter torrefactum vehementiùs, & minori doſi purgare, quàm integrum: igneas tamen partes adhuc magis vigere: & ſi majorem aduſtionem adhibuerimus, purgatoriâ facultate penitùs deſtituitur.

Dyſentericis raro convenit ſanguinis miſſio, & cur.

95. De mittendo ſanguine per ſectam venam, cùm graviſſimorum virorum ſententiæ è diametro omnino inter ſe ſint contrariæ, aliis majori ex parte ſanguinem mittentibus, aliis nunquam: Ego hujus ſum ſententiæ, ſi ſimpliciter dyſenteriam conſideremus, aut ejus cauſam, aut multa ex adjunctis, dolores, febres, inflammationis, omnino convenire miſſionem ſanguinis, quâ & fluentes humores ad partem laborantem poſſint retrahi, & plenitudo tolli, & jecur refrigerari: ſed cùm ſæpiſſimè à diarrhœâ producatur, illiúſque etiam perpetuò ſit ſocia, in quâ, etiamſi non ſit pro multitudine ſufficiens, nunquam mittendum eſſe ſanguinem cenſuit Hipp. & Gal. 4. *de rat. vict. in acut.* 116. *&* 1. *ad Glauc. cap.* 14. quòd aut vires vitales ſint imbecillæ redditæ, aut periculum immineat, ne proſternantur, raro cenſendum eſt, occaſionem dari ſanguinis mittendi, potiſſimùm, cùm majori ex parte in hujuſmodi caſu ſciamus peccare humores, à ſanguine diſtinctos, & tales ægros cacochymiâ laborare, facilliméque tum ob evacuationem, tum ob vehementiſſimos dolores, vigiliáſque quaſi perpetuas in ſummam vitalium virium debilitatem incidere.

Dyſentericis quando, &

96. Si tamen aliquando mittendus erit ſanguis, alvi fluore non magno præſente, inflammatâ

matâ parte, urgentibus doloribus, hepate, & toto corpore aut ob ſebrem æſtuante, aut ob calefactos humores in venis, viribus præſentibus conſentientibus, imminentis virium collapſûs periculi habitâ ratione, nec multùm, neque conſertim, & ſemel, ſed parùm, per intervalla, & ſæpius evacuabimus Aëtii, & Alexandri etiam ſententiâ: ídque non eâ ſolùm ratione, quòd vires non ita diſſolvantur, ſed etiam quòd iteratâ evacuatione ſanguinis meliùs revulſio perficiatur, quæ maximè in hoc affectu expetitur, ut Galenus auctor eſt *lib. de cur. rat. per ſectam venam, cap.* 12. ſiquidem natura toties irritata majori cum impetu & facilitate aſſueſcit materiam, ad affectas partes confluentem, in contrarios locos depellere, & quaſi per alios rivos transferre.

quomodo ſanguis mittendus.

97. De lactis uſu in dyſenteriâ cùm videam doctiſſimos aliquos viros adeò dubitâſſe ob Hippocratis, & Galeni auctoritatem 5. *Aphor.* 64. & Celſi, *lib.* 3. *cap.* 23. ut rariſſimè in tali morbo ipſum in uſum ducant, quòd dejectiones ferè ſemper in eâ ſint bilioſæ, & febres non leves majori ex parte conjungantur; cùm alioqui ſciam maximè laudari à Gal. 10. *de ſimpl. med. facul. &* 3. *de alim. facul. cap.* 15. ubi non ſolùm dyſenteriæ, ſed omnium ventris fluxionum acrium optimum dixit eſſe remedium; cenſerem nullo modo, febre præſente, & acribus fluentibus humoribus, lac convenire ſimplex, & ſine præparatione, at paratum, ut faciebant antiqui, & ut docet Alex. Trallianus, lapidibus, ferro, aut chalybe in eo exſtinctis frequenter, ut & ſeroſa abſumatur ſubſtantia, & pinguis, butyroſáque corrigatur, igneis abſumptis, certum eſt, non niſi maximas

Lactis uſus in dyſenteria qualis.

mas in hoc affectu afferre posse utilitates, quòd non accendi, & in bilem verti hoc modo paratum certò sciamus, alvum autem sistere posse certum sit, tum ob caseosam materiam incrassantem, & frigidam; tum quòd ex candentibus lapillis, aut chalybe adstringentem nanciscatur facultatem.

In dysentericis clysterium abstergentium usus cum cautione.

98. Cùm in principio difficultatis intestinorum, sæpenumerò mucositatibus quibusdam apparentibus, passim Medici ad abstergentia enemata deveniant, ne, adhærescente diutius tunicis intestinorum hujusmodi humore salso, ut ipsi putant, exulcerentur intestina; sæpenumerò etiam maximo in errore versantur: mucositas enim hujusmodi non adventitia est, neque præter naturam, sed naturalis, quæ à naturâ intestinis indita est, ut muniantur, ne à bile, quæ cum fæcibus in dies evacuatur, interna intestinorum pars abradatur; quæ cùm in diarrhoeâ ab acribus humoribus commota, & abrasa exire incipiat, si clysmatibus magis abstergatur, denudata tunica eo, quo munitur, faciliùs exulcerari poterit: diligens igitur cura adhibenda est, ut mucosi, & vitiosi humores, aut à capite, aut à ventriculo defluxi ad intestina, à naturali mucositate intestinorum discernantur; quod licet difficile sit, hæc tamen frequentiùs cum pinguedine juncta esse solet, & cum aliquâ rasurâ internæ tunicæ, & tunc non solùm non est abstergenda, sed potiùs incrassanda, pinguioribus, & viscidioribus injectis tentandum erit munire loca illa, & acrimoniam fluentium humorum reprimere, quod oleo rosato omphacino, aut unguento rosato commodè præstari poterit.

99. At in eodem errore versantur ii, qui fluore materiarum cessante, dysenteriâ tamen perseverante, & ulcere in intestinis, iisdem abstergentibus clysteribus utuntur ex aquâ hordei, vitellis ovorum, & saccharo, impedientes hoc modo agglutinationem, quòd sæpenumerò natura viscidam in fine materiam, nutrire aptam, ut reponatur, quæ naturalis erat jam abrasa, eò mittat.

Clysterium abstergentium in fine dysenteriæ abusus.

100. Tanta est doloris in hoc morbo vehementia, ut, nullo tentato alio remedio, narcoticis sit statim utendum, non solùm per os assumptis, sed etiam per inferna injectis.

Narcotica etiam in principio quando conveniant

101. In iis tamen diutius non est perseverandum, quoniam sæpe imponunt: cùm enim somnum conciliârint, proinde fluxiones stiterint, & refrigerando, & incrassando, humorum & acrimoniam, & fluxilitatem imminuerint, dolore imminuto morbus curatus videbitur, nisi tamen glutinantibus, & siccantibus ulcus sanemus, recrudescet morbus, &, novo dolore superveniente, nova fluxio excitabitur, &, ulcere non curato, difficultas intestinorum denuò fiet.

Narcoticis in dysenteria parcè utendum.

102. Pinguia etiam illa, & viscidâ substantiâ prædita, ut in acerrimi humoris fluxione necessaria sunt ad internam intestinorum tunicam vestiendam, ne magis abradatur, & ad muniendas ulceratas partes, ne morbus augeatur, & dolores exacerbentur; ita in iis non multùm est insistendum, quòd sordidum ulcus efficiant, & progressu temporis curatu difficilius; abstergentia igitur sunt interserenda.

Dysentericis pinguia immittere quando utile, & quando noxium.

103. Quæ adeò exsiccantia sunt, ut arsenicum & trochiscos recipiant corrodentes, & carnem, in ulceribus subcrescentem, absumere possint, ut passim à Rhase & Mauritanis proponuntur, nunquam

Clysteres nimium exsiccantes in dysenteriâ omnino rejiciendi.

nunquam in usum duci debere consulo; tum quòd adeò quandoque valenter carnem consumant, ut reliquam intestini substantiam consumentes perforare soleant; quamvis enim pastilli Pasionis, Andronis ex minio, & quæ ex arsenico etiam sæpius loto parantur, externis ulceribus pravis, & callosis applicentur; si tamen sentienti multùm particulæ, aut nudæ, & non sordidæ, nónve callosæ, aut sanæ applicentur, noxas afferunt inemendabiles. Et erit, qui in abrasis, cruentis, nudis intestinis, etiam si ulcere laborent sordido, audeat clysmate infundere acria hujusmodi, & corrodentia medicamenta, quibus & acerrimi dolores exitantur, & intestina dilacerantur, & sæpe perforantur?

Acribus infusis in dysenteriâ quid statim faciendum.

104. Si qua tamen acria, & valenter siccantia infundenda sunt, ut muria olivarum, aquæ naturales Salmacidæ, lixivium cum sapone, & similia, statim superindendus erit alius clyster ex oleo rosato, aut ptissanâ, aut decocto furfuris cum syrupo de portulacâ, & ovis, ut & dolor leniatur, & tunica vestiatur.

Clyster ut retineatur, quid præstandum.

105. Quoniam autem evenit, ut injectus clyster statim aut exeat, aut propellatur statim, atque injectus est, fovendus erit anus lineo panno, intincto in decocto rerum adstringentium, atque etiam aliquo conatu manu pars erit comprimenda.

Hepatitis singulare remedium.

106. Quamvis hepatitis sub morbis hepatis collocari deberet, quia tamen à Practicis sub dysenteriâ curatur, volui præstantissimum remedium hoc loco docere, quo, si alio ullo, hepaticos curari posse experientiâ multiplici cognovi; eóque libentiùs, quòd euporiston est medicamentum, & rationi conveniens. Sumitur uva rubra, quam

quam Pignolam nostri dicunt, acinis est non magnis, racemis adstrictis, ut tardiùs maturescat, & vinum nobile, rubellum, & quod *Picante* vocant, facit: colligi debet, dum media est inter acerbitatem, & maturitatem, quod solet apud nos esse versus diem festum Nativitatis S. Virginis Mariæ, mense Septembri; Soli per quatuor dies primò exponitur, mox in furno semicalefacto exsiccatur, & servatur ad usum: & veniente occasione, quoniam emollescit, in vase vitreato, aut ad ignem, aut in furno iterum exsiccatur, adeò ut in pulverem reduci possit. Hujus drach. ij. per duodecim, aut quindecim dies, ex vini rubri potentis unc. iiij. singulo die per quatuor horas ante prandium exhibeo, & cum hoc solo præsidio non paucos ad pristinam sanitatem deduxi. Nec mirum, si semper non succedat, cùm, ubi radices egerit, difficillimè curetur. Ex vino autem concedemus, si ægri careant febre; quæ si conjuncta sit, loco vini sumet decoctionem radicum cichorii crassarum, longâ ebullitione cum expressione, in quâ si chalybs ignitus sæpius exstinguatur, meliorem effectum producet.

De Vermibus.

107. IN medicinis, & per os assumendis, & per inferna infundendis, semper hæc adsit cautio, ut, antequàm ea in usum ducamus, dulcia aliqua, aut pinguia concedamus, ut iis allecti vermes faciliùs ea comedere tentent, quæ propriè, & verè & necare, & expellere è corpore eos possunt. Melle igitur, saccharo, lacte, aut pinguibus præmissis succedent, quæ enecandi vermes facultatem habent.

In vermes enecantibus exhibendis quid præstandum.

108. Quin

Vermes enecantibus dulcia, vel pinguia admiſcenda.

108. Quin ne hæc ſola tunc danda erunt, ne à dulcibus ad amara, aut acria accedentes, factâ mutatione in contraria, potiſſimùm à gratis ad ingrata, ab eis abſtineant; cum dulcibus igitur admiſcenda ſunt, aut pinguibus, ut aliquâ ſimilitudine ducti, ac grato ſapore allecti, iis etiam nutriantur, quæ occidere eos ſolent.

Ante emplaſtra, enecantia vermes, clyſteres dulces indendi.

109. Ob hanc autem etiam cauſam obſervandum erit, ut, cùm unguentis, aut emplaſtris ad eos occidendos utendum erit, priùs indantur clyſteres ex dulcibus, aut pinguibus, ut iis allecti ad inteſtina inferiora alliciantur, ut ventri inferiori illis applicitis, & enecari, & expelli faciliùs poſſint.

In vermibus enecandis emplaſtra ubi applicanda.

110. In iis autem externis applicandis, ut quæ ex farinâ lupinorum, aloë, myrrhâ, ex ſucco rutæ, aut rutæ caprariæ, ſive galegæ, vel aceto parantur, cavendum, ne regioni ventriculi applicentur, ſed circa regionem umbilici, & ventris inferioris: illa enim ſæpe ventriculo infeſta ſunt; & cavendum etiam, ne, ſi ad ventriculum aſſcendiſſent, in eo loco enecentur, ſolent enim ex tali occaſione quàm plurima, & graviſſima ſymptomata produci: præſtabit igitur ventriculum fovere adſtringentibus, & acidis, ut, roboratâ parte, deorſum pulſis vermibus, applicatis ventri inferiori remediis, illos evincere, & enecare poſſimus.

Vermes enecantibus per os ſumptis, quid faciendum.

111. In iis, quæ per os aſſumuntur, illud omnino obſervandum eſt, ut ſi ex iis fuerint, quæ & enecare, & è corpore propellere poſſunt, ut eſt aloë, colocyntis, & ſimilia, ea ſatis eſſe, ſolúmque indigere aut re aliquâ abſtergente, aut etiam refrigerante ebibitâ: at ſi ex iis fuerint, quæ enecante facultate ſolâ prædita ſunt, aliqua pòſt ſuperbibenda ſunt, quæ abſtergendo eos, jam enecatos, expellere poſſunt.

De Hæmorrhöidibus.

112. IN hæmorrhöidum curatione, quia ubi superfluè ſanguinem emiſerint, Medicos in contrarias ſententias abire cum maxima ægrotantium calamitate quotidie obſervamus; aſſerentibus pleriſque cum Hipp. 6. *Aphor.* 12. non omnes occludendas eſſe, ſed unam ſaltem eſſe apertam relinquendam; ſic enim & immoderati fluxûs ſanguinis rationem habebimus, caſum virtutis vitalis impediemus, & morbis, ex immodicâ hæmorrhagiâ imminentibus, contrà ibimus; neque tamen morbis illis occaſionem dabimus, qui ex fæculento, & atro humore oriuntur, qui per illas partes evacuari ſolet: Aliis è contrà cum Aëtio defendentibus, ubi ſuperfluus ſit ſanguinis fluxus, omnes omnino occludendas eſſe; & rectâ victûs ratione inſtitutâ, ſtatíſque temporibus & expurgandum eſſe corpus, & ſanguinem per ſectam venam evacuandum. Ego verò hujus ſum ſententiæ, ubi ſanguis per eas venas immodicè effluit, ita ut & vires vitales dejiciantur, pallor ſequatur magnus, ſubtumida conſpiciatur facies, ad malum habitum tendat corpus, omnes omnino eſſe, ſi fieri poſſit, occludendas; quia virtutis ſupra omnia habenda eſt ratio; neque ullam apertam relinquendam ullo modo eſſe, cùm in curativis indicationibus ab eo, quod magis urget, ſemper ſit inchoandum. Ne verò res hæc Hippocrati adverſari, & communi ferè omnium Medicorum ſententiæ videatur, primò obſervandum eſt, ſanguinis per has venas effuſionem aliquando eſſe conſuetam, ut ſtatis quibuſdam temporibus, puta, ſingulo menſe, aut etiam frequentiùs, vel bis, vel

Hæmorrhöidibus ſuperfluè evacuantibus, an omnes occludendæ, an una relinquenda; ſententia Auctoris.

ter in anno, fieri consueverit; aut certè vi morbi, puta, in magnâ febre, cum summâ plenitudine semel, aut iterum acciderit; aut denique, quòd cùm statis temporibus moderatè effunderetur sanguis, vi morbi, aut aliâ occasione superflua tunc fuerit. Secundò observandum est, antiquos in immoderatâ ex venis sedis effusione venas illas aut ligâsse, aut suisse, aut ussisse, ita ut nunquam per ligatam, assutam, aut ustam venam ampliùs sanguis evacuari posset, ut apud Græcos, Arabes, & Latinos, & antiquos, & recentes constat; quæ tamen curandi ratio nostris his temporibus exolevit, pulvisculis emplasticis, & adstringentibus contentis, aut ad summum ustione. His sic stantibus, si excessus is hæmorrhagiæ insolitus sit, & vi morbi, & plenitudinis supervenerit, censeo omnino esse supprimendum, nullâ apertâ venâ relictâ: ne, venâ sanguinem evomente, in proposita incommoda incidamus. Quòd si statis temporibus, aut quantitate excedens, aut qualitate infestans, aut utrâque ratione molestus, à naturâ per eas venas expurgari solitus, aliquando modum excesserit, ut & vitales vires prosternantur, & alia incommoda inducantur, aut etiam singulis evacuationis temporibus, puta, per duos, aut tres illos dies solitæ evacuationis superfluat, aut si frequentiùs exiens, quàm soleret, aut oporteret, illa inducat incommoda, si, ut illis obsistamus, occludere venas illas velimus, si causticis medicamentis, ligaturis, abscissione, aut ferro candente id præstare quis tentaverit, cùm ex illâ curandi ratione non solùm transitus præsenti tempore sanguini interclusus sit, sed omnis via etiam impediatur in posterum, per quam transire possit; ne in

ea

ea incommoda ægri pòst incurrant, de quibus Hipp. 6. *Epid.* & Gal. *ibidem*, & 6. *Aphor.* 12. & 3. *in* 3. *lib. de Humor.* necessarium est, etiam aliis ustis, assutis, abscissis, ligatis, unam relinquere apertam, ut per eam excrementitius sanguis, qui, in corpore in dies aggregatus, statis temporibus evacuari solet, expurgari ex more possit, ne affectus illos melancholicos, maniam, melancholiam, ulcera, cutis defœdationes, & alia producere valeat. Sed si solùm pulvisculis adstringentibus, emplasticis, aut & urentibus res agenda sit, & eum curationis modum sequamur, qui & facilior est, & securior, licet aliquando recidivas admittat, si ad eum terminum evacuatio sanguinis pervenerit, qui jam descriptus est, omnino via omnis erit intercludenda, ut præsentibus incommodis occurramus; cùm per hanc curandi rationem non ita obsignentur venæ, ut, humore denuò exuberante, iterum natura sibi viam invenire, & struere non possit, aut ope Medici, aut perfricatione cum rebus asperis, aut scalpello, aut hirudinibus aperiri denuò venæ nequeant.

De Renum inflammatione.

Laboranti-bus renibus quæ vena secanda.

113. CUm in curandis renum affectibus evacuatione sanguinis per sectam venam opus est, à quâ parte mittendus sit sanguis, non una est omnium Medicorum sententia; quòd Galenus *lib. de cur. rat. per sectam venam*, partibus supra renes laborantibus, è partibus superioribus, nempe brachiis, mittendum esse sanguinem docuerit; infernis autem affectis, puta, utero, vesicâ, & coxis, è venâ vel sub poplite, vel in talo; cùm renes laborant, penè ambigat:

libro autem 13. *Meth. med.* in renum affectibus ſecandam venam eſſe doceat in poplite, aut talo; aliis majori ex parte ſuprà, aliis infrà, aliis ſine diſtinctione alterutram partem eligentibus. Ego cum doctiſſimo Trincavellio, habitâ ratione communicationis venarum, majori ex parte ex infernis mittendum cenſerem, cùm & evacuationis gratiâ, niſi fortè plenitudo ad vaſa præſens fuerit, & derivationis, certiſſimum ſit, à partibus laborantibus, & vicinis, ſectis illis venis, ſanguinem evacuari poſſe. At cùm in inflammatione renum, cùm revulſione opus ſit, potiſſimùm in principio, in contraria retrahi ſanguis debeat, & ex parte à fonte ſanguinis verſus ſuperna retrahendo, potiſſimùm, ſi ſanguinis multâ copiâ refertum ſit corpus, à jecorariâ brachii dextri, aut ſiniſtri ſanguinem extrahemus: quinimò, ſi etiam in principio inflammationis non verſemur, ſed jam affluxerit ſanguis, ſed magna tamen adſit plenitudo, ab iis locis ſanguinem extrahemus, ne, ſi ab infernis evacuetur, cùm ex motu ſanguinis in venis, qui in fonte eſt, & in ſupernis confertis, verſus locum inciſum affatim affluens: per locum affectum, & vicinas partes tranſiens, & dolores augeat, & inflammationem. Quòd ſi inflammatio non fuerit, ſed aliquis ex aliis affectibus, aut renum, aut aliarum illarum partium, nec plenitudo magna adſit, indicatio tamen mittendi ſanguinis concurrat, ab infernis ob venarum conjunctionem & rectitudinem mittendum eſſe ſanguinem judicamus.

† In renum inflammatione post ſectam venam in brachio ſecanda etiam eſt alia in talo.

114. † At in renum inflammatione in principio, potiſſimùm ſi multa ſubſit plenitudo, licet, ut dictum eſt, mitti debeat ſanguis ex brachio,

progreſſu

progressu tamen temporis ex talo mitti etiam poterit, ut, qui in vicinis, aut in parte consistit, evacuari, & derivari commodè possit.

115. Qui clysteres indi solent ad refrigerandum, & emolliendas fæces, ex ptissanâ, violariâ, malvâ, oleo rosato, aut violato, syrupo violato, & similibus, quantitate mediocres sint, ne per repletionem subjecti intestini renes comprimant.

Renibus laborantibus, clysteres sint in pauca quantitate.

116. Quamvis in principio aliarum inflammationum materiam fluentem medicamento purgante evacuari posse aliàs docuerimus, quòd adhuc cruda non sit materia, & dum fluit, revulsione evacuativâ à parte, quæ statim eam susceptura erat, retrahatur, ut in pleuritide docuit faciendum, dolore descendente, Hipp. 2. *de rat. vict. in acut.* & in inflammatione linguæ Galenus 13. *Meth. med.* in renum inflammatione, si aliqua jam ad partem fluxerit, omnino abstinendum, ne per intestina fluente materiâ cum medicamento, magis renes exardescant; quare cassiâ fistulari contenti, aut syrupo violato solutivo, aut solis, aut mixtus, aut sero lactis ex malvâ, violariâ, endiviâ, vel jujubis, si evacuatione opus sit, ad alias complendas indicationes descendemus; eorum enim etiamsi pars aliqua, intestina subterfugiens, ad renes pervenerit, utilitatem afferet non mediocrem.

In renum inflammatione in principio non purgandum, sed blandè leniendum.

117. Rhabarbari usus in hoc morbo, ut & in urinæ ardore, semper mihi fuit suspectus; & si quando ab aliquibus in usum ductus est, semper malè cessisse vidi: quamvis enim aptissimum sit medicamentum ad bilem evacuandam, quæ duos hos affectus plerumque producit; quoniam tamen ob igneas partes, quibus pollet, per venas diffundi videmus, & subsequenter ad renes,

Inflammatis renibus rhabarbari usus suspectus.

quod lotia crocea post illius assumptionem ostendunt, meritò fugiendus videtur.

Renibus inflammatis, impensè refrigerantium usus, & in principio malus.

118. In morbo hoc inchoante licet usus repellentium, externè applicandorum, conveniat; ab iis tamen, quæ nimiùm impensè refrigerant, abstinendum est Alexandri etiam monitu: quamvis enim, cùm ex parte repellatur materia affluens, & calor partis æstuans retundatur, videatur affectus mitescere, & omnia symptomata imminui, quæ tamen jam affluxit materia, aut in scirrum vertitur, vel crassefacta indolentem quasi tumorem producit, qui processu temporis suppuratus ulcus in parte producit, & morbum incurabilem.

De Renum ulceribus.

Ulcus renum citò ad cicatricem ducendum.

119. UBi autem ulcus sit excitatum in renibus, præcepto Galeni curandum est, ut sit maximè sollicitus Medicus, ut ulcus quàm citissimè ad cicatricem deducatur.

In ulcere renum validè exsiccantium usus malus.

120. Ad id autem præstandum licet, quæ exsiccante facultate prædita sunt, maximè in aliis conveniant, in renum, & vesicæ ulceribus omnino fugienda sunt ob mordacitatem, cujus occasione excitati dolores novam fluxionem concitarent; quæ blandè igitur abstergunt, & doloris mitigatoria sunt, convenient, qualis est mulsa, & syrupus de jujubis, vel ex rosis siccis cum portione syrupi de portulacâ.

Lacte in concedendo in renum ulceribus quæ cautio.

121. In renum ulceribus curandis cùm & mulsa conveniat, & lac; nisi diligens adhibeatur cura, & in tempore exhibitionis, & in lacte seligendo, & in illius quantitate, aut frustra concedi, aut cum detrimento cognoscemus. In principio enim post disruptam vomicam, aut ulcus,

ab

ab acribus humoribus excitatum, cùm ulcus sordidum fuerit, lac conveniet serosum, quódque abstergere magis valeat, quale est asininum: illud verò ex lotio cognosci potest, si in eo pus subsit copiosum, fœtens, & sordidum. Ubi verò ulcus meliorem acquirit conditionem, ac à sordibus repurgatum fuerit, quod cognoscemus, si pus, in urinâ contentum, album, & æquale fuerit, lac conveniet, quòd minùs abstergat, & magis carnem producere valeat, quale est caprinum. Ubi autem ulcera expurgata ritè fuerint, ut lotium non ampliùs purulentum appareat, tunc potiùs lactis genus conveniet crassius, magis nutriens, carnémque generans, quale est ovillum, aut bubulum; in primis illis pauxillum mellis, aut sacchari, aut julepi rosati, aut violati adjiciendum erit: in postremo minimum sacchari, aut julepi rosati cùm levi quantitate tragacanthæ.

Lactis quantitas in renum ulceribus quæ.

122. Quantitas lactis neque uno in omnibus modo metienda est. Ratione loci laborantis multa conveniret, & potissimùm, si ad abstersionem exhibeatur lac asininum, potissimùm, si lacti æger assuetus sit, nec ex ejus usu molestiam sentiat, libram concedemus: sin non assuetus sit, ab unciis quinque vel sex incipientes, paulatim ad majorem quantitatem accedemus. Caprilli minorem semper quantitatem concedemus, neque uncias sex excedemus, quòd, cùm diutius in ventriculo commoretur, si multum illius concedemus, aut acescet, aut in grumos concrescet, ob quam rationem ovilli, & bubuli etiam minorem solemus quantitatem concedere.

De Calculo renum cum dolore acerrimo.

123. QUamvis in calculo renum curando, ubi dolores non adſint acerrimi, ea curandi ratio conveniat, quæ ab Avicennâ, & Mauritanis tradita eſt, quámque recentiores plerique ſecuti ſunt, ut repleto ventriculo vomitus provocetur, mollibus clyſteribus fæces ſubducantur, aliis itidem emollientibus laxatâ parte leniantur dolores, & ſi qua materia, in inteſtinis conſiſtens, unde eleventur flatus diſtendentes, abſtergatur, & evacuetur, mox emollientibus, laxantibus, & anodynis, & mitigetur dolor, dilatentur viæ, à calculo diſtentæ, quod fomentis, inunctionibus, emplaſtris, & id genus aliis etiam tentari debet; mox conterentibus lapidem, & eundem propellentibus diureticis curatio proſequi debet: quinimò ſi vomitu evacuari ventriculus non potuit perfectè, per os etiam ad ſimilia præſtanda exhibent caſſiæ fiſtularis medullam aut per ſe, aut ex levi portione olei amygdalarum dulcium, aut diaſebeſten non ſolutivum, aut diaprunum; mox abſtergentibus, incidentibus, & attenuantibus antecedentem, & conjunctam materiam ad evacuationem præparant; nunquam autem ab initio ſolvente, & verè purgante medicamento utendum judicârunt, ne aut cruda materia, ab initio non præparata, evacuetur, aut deorſum lata, laborantem partem magis affligat. Quoniam tamen ſæpiſſime evenit in noſtris his regionibus, & potiſſimùm in magnâ hac urbe, ut & nimiùm Genio indulgeant, multáque aſſiduè ingerant, & multis tententur à capite diſtillationibus, ut ventriculus, inteſtina, & venæ meſaraei refertæ

refertæ ſint multis crudis humoribus, à quibus, per venas ad renes delatis, adeò frequentes fiunt dolores renales, & podagræ; qui niſi evacuentur, neque tutò anodynis uti poterimus, neque conterentibus lapidem, neque eundem propellentibus, quin nec diureticis. Cùm præterea ſæpe adeò urgeat dolor, ut longam illam curationem exſpectare nec velint ægrotantes, nec poſſint, nec expediat ob collabentes vires; blandiſſima verò illa lenientia, vel lubricantia ſæpiſſime muneri illi evacuandi materias multas, craſſas, & viſcidas ſatisfacere non valeant, ſed retenta & ipſa, & per ſe molem augendo, & comprimendo dolorem augeant, aut elevatis & ex ſe, & ex commotâ; non expulſâ materiâ multis flatibus, cenſeo ſæpiſſime expedire, medicamento uti ſolvente pro varietate materiæ, benedictâ laxativâ, diaphœnico, electuario Eleſcoph, electuario de ſucco roſarum, Indo, & ſimilibus, additâ portione caſſiæ, vel lenitivi cum melle roſato ſolutivo; ſic enim & crudas illas materias, in ventriculo, & inteſtinis conſiſtentes, & ſi quæ ſunt in primis viis tanquam cauſæ antecedentes, evacuabimus, eaſdémque, & ſimiles revellemus, molem & fæcum, & humorum, in inteſtinis renes comprimentem, & dolorem augentem imminuemus anodynis, mollientibus, laxantibus, diureticis, conterentibus lapidem, & propellentibus viam ſtruemus. Quâ curandi ratione cùm ſæpius ad eos acciti eſſemus, qui nephritico dolore laborantes curabantur, priori illo modo, clyſteribus mollibus videlicet, & bolis ex caſſiæ medullâ, aut lenitivo, aut ſolis, aut cum portiunculâ Hieræ, medicamento ſolvente exhibito, mox anodynis, mollientibus, laxantibus, &

Lenientia ſola in calculo non ſufficiunt.

 lapidem

lapidem propellentibus adjunctis citò, & feliciter cum magnâ meâ gloriâ ac invidiâ curationem absolvi. Cùm verò curandi hæc ratio rationibus iis nitatur, quæ proximè enarratæ sunt, Hippocratem, & Galenum, duo Medicinæ vera lumina, habet & doctores, & assertores, 6. *Epid. Sect.* 1. *tex.* 6. ubi, postquàm tradidit Hippocrates signa, quibus nephriticus affectus cognosci possit, brevissimis etiam verbis totam curationem absolvit, & juvenes etiam helleboro purgandos docet: & *in Com.* Galenus, dum unamquamque vocem, varia præsidia Medica continentem, sigillatim explicat, dum de purgando corpore agit, medicamento purgante, tanquam vecte, esse propellendum docet. Neque verò cruda tunc evacuare, & purgare dicemur contra præceptum Hipp. 1. *Aphor. Concocta medicari, & c.* coctio enim illa, de quâ in Aphorismo, illa est, quæ humori putrido convenit, potissimùm in febribus, cui coctio illa convenit, quæ secundo loco describitur ab Aristotele 4. *Meteor.* quam putridis humoribus & excrementis convenire docebat, secundum quam bilem crudam dicimus, & lotium crudum, tanquam signum in febribus putridis: at cruda, quæ alimentalem coctionem subterfugerunt, aut per inediam ad bonam frugem duci debent, aut si plura sint, quàm superari possint, atque à calore ventriculi evinci, aut concoqui, quamprimùm sunt evacuanda aut lenientibus, & abstergentibus, aut etiam, si in venulis mesaraïcis, & altiùs infarcta sint, purgantibus; qualia hæc esse cruda censemus, quæ in nephriticis exuberant. Neque verò per evacuationem per inferna ad renes materiam trahimus, sed ab illis revellimus,

vellimus, & per inteſtina ſubducimus; quamvis enim in tranſitu adſit vicinia, non adeſt tamen conjunctio; neque periculum eſt in tranſitu, ne noxam renes ſentiant, ut in renum inflammatione in tranſitu bilis, quia neque hîc inflammatio in parte adeſt, neque calidus eſt humor, qui movetur, ſed laboranti parti etiam ſuccurrimus, inanitis inteſtinis, quæ ob repletionem comprimebant renes, à lapillo undequaque compreſſos.

124. In calculo renum curando, ubi acerbiſſimi fuerint dolores, & ex ſitu cognoverimus, jam lapillum ureteres occupâſſe, ſi quis diureticis tentaverit calculum à loco dimovere, in magnum ſæpenumerò periculum ægrotantem deducet, ne ſcilicet in urinæ ſuppreſſionem eum deducat, ingruente affatim ad obſtructum locum lotio, & ſæpe cum arenulis, ſæpius cum craſſâ, & viſcidâ materiâ. Quare præſtaret tunc emollientibus, & laxantibus decoctis uti ex caricis, malvâ, althææ, & malvæ ſeminibus, item ex ſeminibus frigidis majoribus, liquiritiâ, jujubis, ſebeſten paratis. Quòd ſi ad penetrationem aliquid diuretici addere voluerint in paucâ quantitate, non repugnarem. Ad quem uſum etiam optimum ſemper judicavi oleum amygdalinum dulce ex levi vini albi tenuiſſimi portione.

Calculo ureteres occupante, diuretica mala.

125. Communi ferè hominum conſenſu receptum eſt, pro avertendis, & præcavendis doloribus ex calculo, & impediendâ lapidis generatione expedire bis, aut ter in menſe diureticum aliquid aſſumere, aut in ſyrupi longi, aut julepi, decocti, aquarum ſtillatitiarum, aut electuariorum, aut pulviſculorum formam, quò materiæ, quæ in dies in renibus aggregantur, paulatim

Diuretica pro præſervatione calculi ſæpe noxia.

paulatim expellantur, & abstergantur, ne calore accedente renum indurentur, & lapidescant: quod institutum ut omnino non est improbandum, si cum ratione fiat, ita quàm plurimis perniciosum esse solet; si enim ab homine continente fiat, aut ante illorum assumptionem leniens, aut abstergens medicamentum sumptum sit, utilitatem afferre potest. At si gulæ is deditus sit, aut cruda multa in primis viis aggregare soleat, ut solent majori ex parte podagrosi, & calculosi, tantum abest, ut illorum assumptio eos præservet à calculo, ut potiùs frequentiorem illi præbeat occasionem, & sæpe etiam in suppressionem urinæ deducat, & gravissimos alios morbos, & symptomata, deductâ materiâ, quæ in ventriculo erat, & in primis viis, ad vias urinæ.

Thermales aquæ curando calculo sæpe suspecta.

126. Cùm quàm plurimi pro lapillis ex renibus propellendis aquis Thermalibus utantur, ut illarum usum aliquando laudamus, cùm impacti nimiùm in renibus fuerint, nec aliis cedant remediis; sic enim refrigeratis illis aliquando dehiscentes locum cedunt lapidi commoto, quin & quantitate aquæ propulsus aliquando descendit; ita rariùs eædem concedendæ erunt, quòd, deductâ crassâ materiâ ad locum lapilli, sæpe etiam morbus redditur contumacior, & aliquando ad supressionem urinæ omnimodam per illas ægrotantes deducuntur.

De lapide Vesicæ.

Lapidem, in vesica concretum, frangentia fictitia, & falsa.

127. SCio ego, & antiquos, & recentes scriptores infinita propemodum, & simplicia, & composita medicamenta tradidisse ad comminuendum, & frangendum lapidem in vesicâ, at horum auctoritate etiam scio quàm plurimos

plurimos ægrotantes in perniciem à Medicis nimiùm credulis deductos. Ægrotantes, cùm ex lapidis per incisionem extractione quàm plurimos mori observent, omnia malunt priùs experiri, quàm genus illud carnificinæ etiam periculosum. Medici, partim experientiâ destituti, promissis scriptorum adducti, & spe præmii ob avaritiam allecti, curationem protrahunt, omnia experiuntur, & denique aut spe defraudati, aut jam curationi succumbentes, tandem non aliam se viam invenire curandi, quàm per sectionem, profitentur: sed interim æger, crumenâ exhaustâ, ob dolores, & vigilias consumptis carnibus, viribus vitalibus etiam ob vigilias consumptis, exardescentibus renibus, vesicâ, & urinâ ipsâ, tandem, ut experiatur, etiam in hanc curationem consentit, & eam etiam ob rem majori ex parte moriuntur dissecti. Quare præstaret ab initio, dum vires vitales vigent, dum corpus adhuc carnosum, & succi plenum est, dum vesica adhuc mucosâ materiâ vestita est, nondum aut perfricatione lapidis, aut vi calidorum medicamentorum, & acrium abstersa, unde adhuc dolores non adeò acerbi sunt, dum denique calculus nondum ad magnam molem excrevit, curationem hanc tentare, optimo artifice electo, quales hoc tempore aliquos excellentes cognoscimus; cùm enim primis ætatis meæ annis plerique ex hujusmodi curandi ratione per sectionem interirent, triginta abhinc annis eorum major pars superstes evadit, qui à Joanne Acorombono à Nurciâ patre, jam hoc anno vitâ functo, & Joanne Antonio filio curati fuerunt. Quarum rerum tanquam instar omnium historiam pulcherrimam hoc

Lapidis in vesica unica curatio excisio.

Lapidum, ex vesica

hoc loco referre utilissimum esse duxi. Comes Georgius Trivultius, Senator, & Eques, bonarum litterarum patronus, cùm stranguriâ per aliquot menses laborâsset, & in canali urinario carneum aliquod impedimentum persensisset, in illud omnis molestiæ causam referebat, ut lapidis in vesicâ, quantum posset, suspicionem declinaret, me semper reclamante, & maximam lapidis in vesicâ concreti suspicionem subesse asserente. Cùm autem aliquando ad amœnissimam Sancti Floriani suæ ditionis villam secessisset, in gravissimos, & acerbissimos dolores incidit, qui cùm per quadraginta horarum spatium sine intermissione perseverâssent, citatis equis ego accitus sum, & cùm omnes subessent notæ, quibus persuaderi poteramus, lapidem esse in vesicâ, saltem probabiliter, cùm nullum inveniatur signum pathognomonicum lapidis in vesicâ; persuasi, ut ad urbem remigraret, ut certam rei hujus habere possemus, immisso cathetere, cognitionem. Advenit, sed cùm caruncula impedimento esset, ne catheter in vesicam immitti posset, priùs auferendum fuit impedimentum, & stratâ catheteri viâ, cúmque à perito illo artifice immissus esset, lapis inventus est. Quâ re cognitâ, ut aliquando se ab acerbissimis doloribus eximeret vir clarissimus, omnia quamprimùm paranda censuit, ut ad sectionem veniret; expurgaremus nos corpus, dixit, se animum expurgaturum, ac mediis, Christiano homine dignis, firmaturum, & testamento de rebus suis dispositurum: nos diem seligeremus ad placitum, se inscio, & die statutâ, rebus omnibus paratis accederemus, se semper paratum fore. Omnibus ritè paratis accedimus, alacri animo

nos

nos excipit, & nos ad opus adhortatur, & se omnia intrepidè passurum profitetur: fit sectio, nulla vox querula, nullus ejulatus, adhortationes solùm ad artificem, ut intrepidè negotium perficeret; unus primò fórcipe extrahitur lapis magnitudinis magnæ castaneæ; alium adhuc superesse extrahendum artifex profert: ne dubitet, extrahat, iterum adhortatur: secundum extrahit, tertium, quartum, quintum, & denique sextum ejusdem magnitudinis spatio mediæ horæ; nulla unquam querela, nullus ejulatus, celsi animi omnia indicia, sola post actionem Deo gratiarum actio. In lecto repositus, refectus de more, omnia bene cesserunt, nulla febris supervenit, nulla inflammatio, nullus dolor, somnus post tantas vigilias suavis, ulcus termino quindecim dierum pro mediâ parte optimè ad cicatricem deductum; ecce eâ die supervenit febris vehementissima continua, nullâ occasione à vulnere habitâ, quæ adeò ardens fuit, introductâ etiam hecticâ febre, ut brevi tempore ad tabem, & extremam siccitatem corpus deductum sit; in quâ adeò carnea substantia consumpta est, ut etiam cutis exaruerit, ita ut extrema cuticula in corpuscula furfuracea per omnem corporis ambitum dissolveretur, & excideret; cutis autem vera tanquam storea tota, fissuris distincta, conspiceretur, & aspera, dura, & sicca tangeretur, ulcus exaruerat, & labia in calli modum exsiccata conspiciebantur, nulla ampliùs sanies, nullus ichor promanabat. Ei cùm res ferè esset conclamata, &, respectu ad has res habito, nulla spes salutis ferè superesse videretur, cùm alioqui vitales vires adhuc satis validæ consisterent, egóque humectantibus, & refri-

refrigerantibus calori febrili contràirem, & instaurantibus naturalem calorem foverem, tum humidum substantificum optimis cibis reponerem, post triginta septem dies à sectione paulatim acer ille febrilis calor deferbuit, cutis aliquantò mollior reddita est; & quod majorem parere potest admirationem, majorémque salutis spem nobis adjecit, ulcus jam tanto tempore aridum, & quasi callosum, iterum recruduit, dolere aliquantulum cœpit, mox sanguinem emittere, mox ichorem, pòst aliquam etiam saniem, deinde per se, nullo adhibito præsidio externo, ita convaluit, ut ad perfectam sanitatem sit restitutus anno ætatis suæ sexagesimo tertio, cùm adhuc octuagenario major sanus vivat, adeò litteris deditus hac etiam ætate, ut perpetuò ferè in instructissimâ suâ Bibliothecâ versetur, perpetuò etiam cum mortuis vivens colluctari videatur. Admirabilem aliam forfasse historiam, non erit præter propositum, si recenseam. Nobilis vir Henricus Pecchius, octuagenarius, cùm per quindecim annos doloribus ex lapide in vesicâ esset conflictatus, nec unquam curationem per extractionem admisisset, cùm acerbissimis doloribus angeretur, ut satius mori censeret, quàm hujusmodi tormentis perpetuò affligi, cúmque extractum proximè lapidem trium unciarum felicissimè ab Illustri viro Cæsare Pagano sexagenario observâsset, à quo ad hanc admittendam curandi rationem proprio experimento erat incitatus; tandem me accivit, qui D. Pagani curationi adstiteram, se omnino experiri fortunam suam etiam in illâ ætate velle, & se aut ab acerbissimis illis doloribus eximere, aut ut fortem virum mori,

professus

professus est; cùm undique angustias subesse cernerem, quòd paucissimis diebus cum tot, tantísque cruciatibus, vigiliis, & virium vitalium imbecillitate supervicturum observarem; easdem tamen vires imbecillas, ætatem jam effoetam, & magnitudinem lapidis, tanto tempore auctam, illi operationi repugnare, anceps, & animo dubius, quid consulerem, hærebam tanquam in salo, & tandem suæ voluntati totum negotium commisi. Qui tandem, omnibus expensis, decrevit, se huic curationi committere. Excisus, & extractus ab eodem artifice lapis septem unciarum, & drachmarum quinque; & quamvis per longum tempus vulneris curatio tum ob magnitudinem, & dilacerationem, & sanguinis multi in grumos concreti in vesicam collectionem, tum ob ætatem protracta sit, convaluit tamen post duos menses, & per annum etiam supervixit; felix eo tempore, quòd doloribus careret, cum quibus per tot annos fuerat conflictatus.

De Gonorrhœâ.

128. ADeò sæpe in seminis hoc involuntario fluxu & cognoscendo, & curando Medicos video à rectâ viâ aberrare, ut necessarium sit, aliqua etiam hac in re annotare. Cùm autem morbus is ob varias externas occasiones obvenire soleat, & ex congressu Venereo sæpenumerò communicetur, omni diligentiâ investigandum erit, an ex lue Gallicâ originem duxerit, an potiùs ob excessum in luctâ, an ex congressu cum muliere, eo morbo laborante, sine suspicione Gallici morbi: solet enim etiam communicari is morbus sine lue Venereâ; dissimilis

Seminis profluvio in curando diversa ratio servanda pro varietate causæ.

milis enim omnino est curandi ratio, si sit sine lue illâ, & si ex morbo Gallico contractus sit. Simplex enim illa affectio, purgato corpore, refrigerantibus & adstringentibus tolli solet: altera verò, quæ ex lue Venereâ pendet, si ita curetur, defluvia capillorum, crustas in capite, dolores in artubus, & gummata producit; & sicut illa curari quamprimùm debet, ita hæc longiori tempore sinenda est: nam, dum evacuatur cum semine virulenta hæc materia aliquandiu, laborantes à gravissimis illis symptomatibus præservantur. Neque priùs illius rationem habere debemus, quàm virulentia introducta omnino devicta, & superata sit; tunc enim, si cum morbo universali devicto non cessaverit, adstringentibus superanda erit, & roboranda vasa seminalia, ut tempore debito semen contineant, ex continuo enim affluxu partes illæ retortæ naturâ adeò laxantur, ut diutius duret fluxio illa ob illam solam causam.

Gonorrhœa Gallica non statim supprimenda.

129. Unde etiam, cùm ex diuturno seminis effluxu acrimonia, & calor materiæ refrixerit, sæpenumerò decipiuntur Medici, refrigerantibus in eo casu utentes, cùm excalefaciendum sit aliquando, semper autem adstringendum: in quem usum uti sæpe soleo decocto ex ligno lentiscino, aut ex ligno cupressi, aut decoctione mastiches, & aliorum ex aquâ chalybeatâ, aut mineralibus aquis ex ferro.

Gonorrhœa Gallica non aliquando calefacientibus curanda.

130. Decipit verò & sæpe peritos Medicos, quòd cùm ab initio ab externâ aliquâ causâ excalefaciente, & laxante is morbus inceperit, ex longâ autem fluxione spiritibus multis inanitis, & multo semine evacuato, & corporis habitus sit refrigeratus, & multus humor aquosus, & frigidus

Gonorrhœa mutatur in fluxum album.

gidus genitus, multáque Pituita producta, cùm in primis illis remediis insistant, omnia in deterius ruant, & augeatur fluxio. In quo casu semper ad contraria erit transeundum, & iis utendum, quæ excalefaciunt, & siccant cum aliquâ subadstrictione; in quem usum conveniet decoctum ex Guajaco cum portione ligni lentiscini, aut juniperi, aut cupressi, aut mastiches: uno verbo dicam, ea omnis curatio etiam conveniet, quæ præscribitur mulieribus, albis purgamentis laborantibus.

Gonorrhœa aliquando curanda, ut fluxus albus.

De Mensium suppressione, & diminutione.

131. Ut in suppressis mensibus, ubi sanguinis missione per sectam venam opus est, semper Galeni decreto à venis crurum evacuandus est, *lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 11. & 18.* ita ubi hæc eadem suppressio curanda est cum magnâ sanguinis abundantiâ, in dubium verti video, an hæc eadem curandi ratio sequenda sit, asserente Aëtio *lib. 16. cap. 57.* priùs extrahendum esse sanguinem ex cubiti venâ, mox verò ex venâ tali, ne, affatim ad inferna ob copiam irruente sanguine, magis ac magis venæ uteri repletæ obstruerentur; quam opinionem, tanquam etiam à Galeno non dissentientem, sequuntur Altomarus, Trincavellius, Mercatus, & alii multi. Mercurialis autem, & Massarias, etiam summâ præsente plenitudine, in supressis mensibus nunquam censuerunt à cubito mittendum esse sanguinem, sed semper ab infernis, quòd etiam per illam sectionem plenitudinem tolli posse cum Galeno crediderint; & si qua sanguinis copia per venas uteri fertur, à supernis attracta, etiam per eandem

In suppressione mensium quæ venæ secandæ.

viam ad inferna attracta evacuetur per infernas illas venas. Crediderim tamen ego præstare, ubi plenitudo ad vasa in corpore acervata fuerit, illius habitâ ratione, primò, antequàm suppressionis curationem aggrediamur, sectâ venâ in cubito, illam solvere; mox verò interposito debito tempore, sectis venis in talo, conveniet suppressioni mensium opitulari; & cùm prima illa non sit facta ad curationem suppressionis mensium, sed ad solvendam plenitudinem, hac in re non repugnabimus Galeno, censenti, semper in suppressis mensibus curandis secandas esse venas crurum. Aëtii tamen non placet sententia, quem alii recentiores sequuntur, censentis, primò mittendum esse ex cubito sanguinem, mox statim ex pede, ut per primam solvatur plenitudo; & ut per secundam, si qua ab utero ad superna facta sit per primam evacuationem retractio, iterum ad consuetam viam uteri retrahatur; sic enim & habenas equo retraheremus, & pòst calcaribus stimularemus, cùm fieri possit, ut magis valeat secta vena superior ad impediendum, quàm altera inferior ad promovendum menstruas purgationes.

Aëtii sententia refutata in sectione venæ in mensibus supressis.

132. Si quis, quæ traduntur à Gal. *lib. de cur. rat. per sectam venam, cap.* 18. ubi in venâ secandâ in talo pro curatione suppressarum purgationum menstruarum tempus solitum evacuationis illarum esse observandum docet, atque per tres, aut quatuor dies antè esse evacuandum sanguinem diligenter consideraverit, facilè intelliget, ubi plenitudo talis ad vasa in corpore, in quo suppressi sunt menses, adfuerit, non esse exspectandum tempus purgationis solitum ad evacuationem ex cubito faciendam; tunc enim & avo-

Venæ sectio in brachio in suppressione mensium quando facienda.

& avocaretur in contrarium ſanguis, & potiùs ſuppreſſionem adjuvaremus, & in ea incommoda incideremus, quæ à Mercuriali, & Maſſariâ proponuntur; ſed illud præſtandum erit in medio menſe poſt decem, aut quindecim dies à termino: ſic enim & plenitudo tolletur, neque conſuetus motus, cùm eo tempore nullus ſit, avertetur. Quod niſi Paulus Ægineta intellexerit *lib. 3. cap. 61.* quod tamen intellexiſſe vix fieri poteſt, neſcio, quid illi in mentem venerit, cùm in hoc morbo curando dixit, non eſſe ſecandam venam ante præfinitum menſium tempus, ſed per decem dies poſt.

Menſibus diminutis in promovendis ſecari poteſt vena in talo ante tempus motus, & in fine.

133. In promovendis menſibus diminutis licet præceptum Gal. *lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 18.* maximè mihi probetur, ut per tres, aut quatuor dies ante tempus ſtatutum ex talo ſanguinem mittamus; ſæpius tamen expertus ſum, magis proficere, ſi ſtatutum tempus purgationis ſinamus adventare, & ubi diminutè operari viderimus naturam, impetúque eo cognoverimus, defectuoſam fore talem evacuationem, verſus finem motûs manus adjutrices porrigemus naturæ, & motum illius promovebimus, ut ſimul cum naturâ deficiente totum opus perficiamus juxta Galeni decretum *9. Meth. med. 5.* quidquid hac de re alii ſentiant; aliàs enim eorum opinio fuit à me refutata.

Quibus mulieribus non eſt mittendus ſanguis.

134. Obſervandum tamen, aliquas eſſe mulieres, quæ ex miſſione ſanguinis animo delinquunt, aut maximo timore ex ſectione venæ tentantur, quas præſtat evacuare per ſectam venam in talo per tres, aut quatuor dies ante definitum illud tempus cum Galeno; ſi enim, fluente ſanguine, ſanguis mittatur, non ſolùm non promo-

vetur ſanguis menſtruus, ſed ex animi deliquio, aut timore ita ſiſtitur, ut ampliùs per illum terminum effluere non ſoleat.

Menſibus in promovendis præſtat repetere ſanguinis miſſionem.

135. In promovendis menſibus ſectâ venâ in talo, ſemper præſtabit repetitis vicibus, bis, ter, aut etiam quater ſanguinem evacuare, quàm unâ evacuatione ſolâ totum negotium abſolvere: ſic enim meliùs ſanguis ad motum incitatur, & ſæpius motus faciliùs ad fluxum invitatur.

Sectio venæ ex talo meliùs fit ſub noctem.

136. Placet magis ſub noctem ex pede ſanguinem detrahere, ut ex aſſiduo motu, aut ſtatione & humores faciliùs deſcendant, & ex motu attenuati faciliùs profluant.

Crura abluenda, & perfricanda ante ſectionem venæ.

137. Per duos tamen, aut tres dies antè abluantur crura ex decoctis attenuantibus, & aromatibus aſperſis, & mox longâ fricatione deorſum trahendo invitetur ſanguis ad fluxionem ad inferna, & attenuentur humores, mixti ſanguini.

Miſſionem ſanguinis ex talo præcedere debet exercitium.

138. Faciliùs etiam fiet voti compos, ſi ante hæc omnia, aut diebus præparationis exercitiis utatur, aut univerſi corporis, aut ſaltem partium infernarum, maximè autem lumborum.

Ante miſſionem ſanguinis ex talo fovenda regio uteri.

139. Præſtabit autem etiam ante ſanguinis miſſionem, ſi craſſum, & viſcidum humorem, aut ſanguinem ejuſdum conditionis obſtructionem in utero facere cognoverimus, priùs fomentis, & emplaſtris regionem uteri fovere; quorum materiam, cùm provectioribus hæc ſcribamus, ſylva autem præſidiorum apud ſcriptores reperiatur paſſim, & ſit extra noſtrum propoſitum, apponere non opportunum eſſe cenſuimus.

140. In decoctis, menses promoventibus, exhibendis hæc adsit animadversio, ut illorum magnam quantitatem concedamus, ut integris viribus ad uterum pervenire possint; atque non solùm sanguinem, in venis existentem, crassiorem attenuare, sed & eum, qui in utero impactus, & obstruens, impedimento est fluxui, secernere, & subtilem reddere.

Menses promoventia per os sint in multa quantitate.

De Fluxu menstruorum immodico.

141. QUemadmodum in suppressis mensibus, dum repetitâ utimur sanguinis missione, dictum est, præstare, non eâdem die illam repetere, ut modico illo temporis spatio imminutâ materiâ, & aliis interpositis & attenuantibus, & attrahentibus, natura meliùs assuescere posset ad materiam per illam partem de more evacuandam: ita è contrà in revulsione hac ab utero per supernas partes bis, & ter eâdem die repetendum censerem; quòd & evacuatio sanguinis urgeat, & retractâ quamprimùm materiâ, fluxio citiùs sistatur, neque tempus intermedium necessarium sit concedere, ut in suppressione, ad parandam materiam.

In fluxu mensium immodico sanguinis missio, repetita eodem die, facienda.

142. In hoc affectu video multos vereri usum medicamentorum solventium, quòd deorsum latus humor biliosus, ac commotus, unde sæpe is morbus provenit, ad uterum etiam feratur, aut compressione, quæ in egerendo humore fit, venæ dehiscant magis, atque magis profundatur sanguis: quoniam tamen per eam partem evacuatio aut revulsiva est, si fluentis ab hepate, aut à liëne, vel à toto materiæ motum consideraverimus; aut derivativa, ubi aut acri, & calido per admixtionem bilis sanguine fiat, aut à seroso,

In mensibus immodicis quandoque purgandum.

seroso, aut pituitoso; optimum semper erit, expurgato ab iis excrementis sanguine, minùs fluxilem reddere, minúsque acrimoniâ irritantem, illúmque revocare à parte, ad quam fluit. Quòd si aliquod incommodum ex motu eveniat, aut compressione musculorum ventris inciderit, cùm brevissimum sit, resarcitur & revulsione, & humoris irritantis evacuatione.

Medicamenta tamen sint cum adstrictione.

143. Sint tamen medicamenta hæc aut per se cum aliquâ adstrictione, aut adjectione adstringentium aliquorum.

† Rhabarbarum in mensibus superfluis noxium.

144. † Rhabarbarum in hoc casu fugiant Medici; quia, etsi adstringentes aliquas partes habeat, potissimùm, si non multùm maturum fuerit, quoniam tamen, inquam, tota illius solvendi vis in igneis & tenuissimis partibus posita est, quæ facillimè venas pervadunt, & etiam sanguinem suo colore tingunt, & eâ ratione acutiem illi addunt, & calorem; cùm tot alia, & simplicia, & composita supersint, satius semper duxi ab illo abstinere, potissimùm, cùm observârim, ab aliis datum, multa in hoc morbo attulisse incommoda.

Remedium præstantissimum ad superfluos menses.

145. Post hujusmodi remedia, eâ ratione facta, cùm ea, quæ aut incrassanti facultate, aut adstringenti, maximè conveniant, unum in præsentiâ omittendum nullo modo esse censui, quo infinitas propemodum mulieres ab hoc morbo liberavi, inter secreta aliquando reservatum, pòst adolescentibus, qui sub nostrâ tutelâ ad praxin Medicam addiscendam exercentur, etiam communicatum, nunc omnibus ad communem utilitatem commune factum, quo ferè nunquam frustra usus sum, modò exulcerato aliquo vase in utero fluxus is menstruorum aliquam

non

non habeat occasionem; est autem omnino euporiston, & facillimè parabile. Recipit autem aquæ libras septem, in quâ incoquo cortices trium aurantium acidorum, aliquantò adhuc subviridium, & illas in philyras incido, & excoquo ad duarum partium consumptionem, &, factâ colaturâ, uncias novem, vel octo potandas manè do: quòd si valentius medicamentum parare hoc ipsum volo, manipulum herbæ pilosellæ in fine excoquendum addo; validius adhuc redditur, si in aquâ Villensi decoctio fiat, aut si in octo libris aquæ fiat, ubi duæ tertiæ partes per coctionem absumptæ fuerint, & excolatum reliquum, chalybe indito ignito sæpius, adhuc magis roboretur.

De albis per uterum purgamentis.

146. Cum illud mihi semper sit persuasum, in hoc morbo uterum non laborare per se, nisi cùm ex longo defluxu etiam pars ea aut laxatur nimiùm, aut refrigeratur, aut etiam aliquando ulceratur, sed vel à toto corpore, aut à ventriculo, aut ab hepate, aut etiam à capite materiam illam transfundi, laudare satis non possum, quod Galenus *lib. de præcog. ad Posthumum* maximè necessarium esse duxit, ut aut totius, aut partis laborantis, & transmittentis rationem habeamus; nec sufficere humores divertere, & evacuare & per alvum, & per urinas, ut fecit eo loco Galenus, qui non solùm diureticis, asaro, & apio, & hydragogis usus est, sed longâ, & forti fricatione, cùm non ab hepate, aut à ventriculo tumor ille ventris inferioris, & fluxus aquosus per uterum originem duxerit, sed ex refrigerato nimiùm, & humente habitu

Boëthi uxoris, albo profluvio laborantis, historia, explicata à Gal. lib. de præcogn. ad Posthumum.

habitu corporis, & potissimùm carnibus partium infernarum, unde per longam, & validam fricationem, & simplicem, & cum melle cocto non solùm revocabatur ab utero serosa illa affluens humiditas, sed incalescebat habitus corporis, & ita siccabantur carnes, ut sanguis, ad appositionem, & renutritionem transmissus, non ampliùs recrudesceret, aut in pituitam, serosúmve humorem abiret, sed nutriret, sícque optimè nobilis illa matrona convaluerit; non igitur oportuit alia etiam adhibuisse, & exhibuisse præter ea, quæ tradidit eo libro ad auferendam intemperiem à toto, aut parte, ut censuit doctissimus Massarias meus, cùm non alia pars laboraret: unde excalefactâ, & siccatâ parte, ne denuò materia generaretur, satis fuit, genitam & per alvum, & per urinas ab utero revocare. Quòd si asaro, & apio usus est ad ducendam materiam per vesicam, quæ tamen etiam per menses, & uterum solent evacuare; non videtur mihi reprehendendus, qui, novâ generatione humoris inhibitâ, rectâ victûs ratione, potissimùm potûs parsimoniâ, & sublatâ intemperie à parte laborante, non aliud habeat, quod faceret pro eâ curandâ, quàm genitam jam aquam evacuare, & à parte, ad quam tota ferebatur, derivare; nempe hydragogis per alvum, diureticis per vesicam, & iis quidem, quæ simul menses prolicere possunt, qualia esse asarum, & apium docuerat *5. & 8. de simpl. med. facul.* ut etiam, si qua excrementa pituitosa, & serosa in uteri venis, & utero ipso residerent, aut ob crassitiem retinerentur, ne aut corrumperentur retenta, aut intemperiem in utero inducerent, tandem etiam quamprimùm expurgarentur.

147. Ex

147. Ex quâ curandi ratione illud primò colligendum est, non hac solâ viâ incedendum esse in curando fluxu muliebri; aliâ enim viâ incessisse & alios Medicos Romanos, & Galenum ipsum, ex Hippocrate, & optimis quibusque Medicis antiquis desumptâ, constat ex capite illo: mutâsse autem posteà Galenum sententiam, postquàm inunctâ stomachi regione ex unguento nardino præcordia persensit frigida, & humida, ac mollia, non secùs quàm lac coagulatum, nondum tamen in caseum concretum, ut ex historiâ illâ, traditâ *lib. de præcog. ad Posthumum, cap.* 8. colligitur.

Album profluvium sæpe curandum diversâ ratione à traditâ à Gal. lib. de præcog. ad Posthumum.

148. Hinc etiam erroris arguendi sunt, qui pro curando eo morbo mulieris in calidâ maris arenâ sepeliendas ex Galeni decreto censent; cùm tamen Galenus fateatur apertè, & cæteros omnes Medicos, & seipsum non sine errore hoc remedium attentâsse: ut magis ii sint deridendi, qui etiam, in fluviali arenâ Soli æstivo nudas mulieres exponentes, ac demergentes, tentârunt morbum hunc evincere.

In arenâ marinâ laborantes sepelire malum, & contra Gal.

149. Curari igitur poterunt similes morbi, derivatâ, & simul evacuatâ materiâ per vias secessûs hydragogis, & diureticis per vias urinæ, eo modo, quem docuit Gal. *cap. illo* 9. *de præcog. ad Posth.* Inter hydragoga nostro tempore primum sibi locum vendicat Mechoacani radix, &, si aliqua admixta sit bilis, Zialappa, tum & elaterium cum pilulis aloëphanginis, succus ireos, sylvestris potissimùm, soldanellæ decoctum, & alia, aut ex iis, aut similibus composita. Præstantissimum verò, & præsentaneum remedium sunt aquæ Thermales salsæ, ut Tettuciana, & similes, quòd per vias secessûs humiditates deducant,

Albi profluvii vera curandi ratio.

ducant, & per hanc viam naturam assuescant eosdem transmittere. Incassum tamen hæc omnia fient, nisi partis, generantis hos humores, rationem habuerimus, aut, si à toto generentur, totius; propterea in usum ea ducentur, quæ intemperiem partis, aut totius tollere possint, puta, si frigida & humida fuerit, quod sæpius evenit, aut ventriculi, aut hepatis, aut totius, excalefacientibus, & siccantibus conabimur evincere: commodiora autem hæc erunt, si, dum hoc præstamus, avocare ab utero materiam possimus, & in contrarium tractam evacuare, & sudorificis potissimùm, si à toto ad uterum transfundatur; in quem usum maximè commendari solet decoctum Guajaci: aut si intemperies hæc frigida & humida jecur etiam attigerit, quod ex radice, vel ligno Sassafras paratur; ex quorum exemplo quam plurima alia proponi possunt.

Purgamenta muliebria non semper frigida, neque calidis curanda.

150. Animadvertendum tamen, non semper aut serosum humorem, aut pituitosum peccare; neque semper hunc esse expurgandum, neque semper calidis corrigendam esse causam efficientem: aliquando enim etiam biliosa esse solet fluxio, & ab intemperie hepatis calidâ fieri, quod suis signis cognoscitur; & tunc & talis intemperies erit corrigenda, & per suas vias genita materia biliosa erit ab utero ad secessum corrivanda.

In albis fluoribus adstringentium usus omnino fugiendus.

151. Hinc communis error & mulierculaum, & barbi tonsorum, quin & indoctorum Medicorum omnino erit fugiendus, exhibentium adstringentia, quæ nullo tempore, nullâve occasione unquam in usum venire possunt, ut optimè etiam annotavit Aëtius *lib. 16. cap. 66.*

adstric-

adstrictis enim locis, aut nobiliora membra invadent molesta illa excrementa, aut retenta in malum habitum, aut hydropem laborantes ducent.

De Vteri præfocatione.

152. Uteri præfocatio ut morbus est perniciosus, ita cùm solis mulieribus, & sæpe ex improviso adveniat, curationem ferè eæ solæ sibi adsciverunt, ut inde quàm plurima errata introducta esse non sit mirum: Inter quæ illud primum locum obtinet, quod in suffocatione matricis ex retento semine in maturis virginibus, & viduis internas vulvæ partes inungunt odoratis oleis ex Zibeto, Moscho, & similibus, aut pessaria talia imponunt, quibus licet ob suavem odorem uterus, supernas partes petens, deorsum alliciatur; quoniam tamen & titillatio excitatur, & appetitus Veneris promovetur, quasi in furorem virgineum concitantur mulieres, & à compressione diaphragmatis, retracto utero, in proprio loco extensus, quasi turgente materiâ undequaque movetur, ac symptomata propemodum indicibilia producit, læso cerebro, & corde: hinc cordis palpitationes, & syncopæ, hinc pulsuum deperditiones, hinc dementiæ, læso cerebro, concussiones omnium partium, convulsiones, & similia.

Præfocatis ex retento semine odoratis vulva non inungenda.

153. Quare præstaret suaves illos odores coxis in parte internâ prope pudenda alligare, quàm intrudere, sic enim beneficio suavis olentiæ fruerentur, nec in illa tam magna incommoda inciderent.

Præfocatis bene olentia coxis applicanda.

154. Nunquam faciem frigidâ in tali casu aspergant.

Facies frigidâ non aspergenda.

155. Minùs

Nec aquis odoratis.

155. Minùs autem odoratis aquis.

† Nec vino.

156. † Quinimò, ne vino quidem facies erit abluenda.

‡ Pauxillum vini concedendum, malè olentibus naribus appositis.

157. ‡ Quamvis enim vini nonnihil vi etiam adaperto ore infundi possit cum Hipp. *lib. de morb. mul.* cùm tamen eodem tempore malè olentia naribus admoveat, vino faciem lavandam non esse docet.

* In præfocatis ex semine rejiciendæ titillationes.

158. * Titillationes aut digito medio imposito, & perfricante os uteri, aut aliis instrumentis, ut semine excreto sublevetur mulier, à Christiano homine omnino ablegentur.

† Pessi odorati in præfocatis ex semine rejiciendi.

159. † Quam etiam ob causam pessi illi, ex aliptâ, ligno aloës, caryophyllis, Zibeto, & similibus parati, licet discutere flatus uteri valeant, quin & semen promovere; quoniam tamen tentiginem maximam promovent, & Satyriasin sæpe inducunt, in hac suffocationis specie ex retento semine non ita tutò in usum duci possunt.

Cerata ex tacahamacha, caragna, galbano, &c. in præfocatis ex semine non conveniunt.

160. Cerata ex Tacahamachâ, Caragnâ, Galbano, & similibus, ut in hoc morbo ex retentis mensibus ob crassitiem, aut putrefactis, non refrigeratis excrementis, ac ex flatibus à propriâ sede dimoventibus, proficua sunt; ita ubi ex semine retento, & putrefacto ortum duxerit, non ita secura erunt, nisi cum exstinguentibus semen, aut refrigerantibus, & siccantibus, ut est agnus castus, & corallium, aliquid adjungamus.

Usus moschi in umbilico præfocationem gignit.

161. Scio multas, quòd uterus descendat, ut in loco proprio retineant, ne hysterici affectus excitentur, hujusmodi ceratis ex Tacahamachâ uti, in umbilici autem cavitate imponere duo aut tria grana Moschi: sed quàm felici successu, ipsæ

ipsæ viderint; ex calore enim corporis, & lecti, elevatis bene olentibus vaporibus, sæpe in præfocationes incidunt.

162. Cucurbitulæ ut infernis partibus, ut suris, & coxis, quin & ipsi pubi appositæ proficiunt; ita regioni umbilici applicitæ majori ex parte obesse solent.

Cucurbitulæ in præfocatis ubi affigendæ.

163. In eâ vero, quæ ex retentis mensibus concitatur, potissimùm si plenitudo subsit, ventri quomodocunque appositæ, noxas afferunt immedicabiles.

Cucurbitulæ, præfocatis appositæ, quando malæ.

164. In iis, etiam in paroxysmo, modò cor non oppresserit, & vitales vires dejectæ non sint, licet ex talo sanguinem detrahere, sed in minori semper quantitate.

Quando licet in paroxysmo secare venam.

165. Verùm, cùm sæpenumerò habitus corporis totus refrigeretur, non solùm in paroxysmo, sed etiam pòst maxima adhibenda est diligentia; nam licet suppressi menses præcesserint, quin & magna plenitudo, vehementia tamen symptomatum efficit, ut, refrigerato toto, & viribus debilioribus factis, ab eâ sit abstinendum.

Quando non licet secare venam.

166. In eâ autem, quæ ex flatibus originem ducit, cucurbitula magna, umbilici regioni applicata, vel inter umbilicum & pubem, præstantissimum, si quod aliud, remedium esse solet.

Præfocatis ex flatu cucurbitula magna utilis.

167. † Hac tamen cautione, ut aut ex aquâ calidâ applicetur, aut cum non multo igne, potissimùm in præpinguibus mulieribus.

† Cucurbitula magna ventri applicanda cum pauco igne.

168. ‡ Sit ex iis, quæ perforatæ sunt in summitate.

‡ Sit ex perforatis

169. * Diutius non permittantur adhærere, ne, impedito transitu spirituum, pars subjacens in gangrænam ducatur; quod aliquando vidi.

* Diu non adhærescat.

De

De iis, quæ ad Partum non-naturalem pertinent.

170. NOn is ego sum, qui populares errores gravidarum, obstetricum, mulierum, & Medicorum in partu naturali, præter naturam, de mortuo fœtu, secundis retentis, & aliis, ad hoc negotium pertinentibus, recensere velim, quòd & id præter meum institutum sit, qui exceptiones potiùs Regularum, & singularia quædam, à paucis animadversa, quàm Canones hoc libro comprehendere decrevi. Potissimùm, cùm libris, ad hanc rem solùm attinentibus, doctissimi viri, Joubertus, Gallicâ linguâ libro scripto, & Scipio Mercurius, & in libro *Obstetricis*, & in *Erroribus popularibus* omnia ferè comprehenderint, in quibus circa rem hanc sæpe peccare solent & mulieres, & vulgus Medicorum. Canones verò curationum omnium morborum muliebrium diligentissimè prosecuti sunt, præter antiquos Patres nostros, Græcos, Arabes, & Latinos, ex recentioribus Mercatus, Mercurialis, & Massarias; solùm aliqua attingam, ad munus susceptum attinentia.

Obstetricibus non temerè credendum, sed Medicus, proprio judicio dicta illarum expendens, agat,

Primò animadverto, & frequenti experientiâ observavi, non esse temerè credendum obstetricibus, aut astruentibus graviditatem, aut negantibus, ubi agitur aut de promovendis mensibus, aut de secandâ venâ, aut purgando corpore ob urgentem aliquem morbum; sed Medicus diligentiam suam adhibeat, conjecturis agat, has cum dictis obstetricum conjungat, & suspenso semper pede in re, admodum judicatu difficili, incedat; ne, si dicta solùm obstetricum, aut mulierum sequatur, nimis securè incedens, abortum

abortum inducat, aut remediis destitutam languentem sinat.

171. Si unquam tamen in similibus casibus aperiendi sunt oculi, tunc sanè quàm minimum obstetricibus est credendum, etiam jurejurando asserentibus, cùm mortuum esse fœtum testantur, & valentibus medicamentis excludendum persuadent; cùm sæpenumerò multas viderimus, à quibus fœtum, tanquam mortuum, aut excludendum, aut, quòd pejus est, ferramentis extrahendum esse censebant obstetrices, & sub suâ, ut ajebant, conscientiâ jurabant, quæ non ita multò pòst vivum, & bene valentem fœtum pepererunt.

Obstetricibus, asserentibus fœtum mortuum, non temerè credendum.

172. Ut autem non ita facilè credendum est obstetricibus, ita aures non sunt præbendæ parturientibus, quæ, difficultate partûs fractæ, & acerbitate dolorum commotæ, precibus instanter efflagitant à Medicis, ut manus adjutrices porrigant, pulveres, decocta, aquas stillatitias porrigendo; quibus sæpe fit, ut infans aut occidatur, aut irritata natura tempus debitum antevertat, unde aut acerbus excludatur, aut exclusus ante tempus, à naturâ constitutum, non servet naturalem situm in exeundo.

Partus non præ adjuvandus à Medico ob preces parturientium.

173. Ob hanc ipsam causam, cùm hæc tanta difficultas partûs adest, laxantibus potiùs, & emollientibus res erit transigenda, quàm iis, quibus uti solemus ad expellendum fœtum mortuum, aut secundas.

Partu in difficili promoventia fœtum, aut secundas sæpe noxia.

174. Quòd si etiam ad hæc est veniendum, placidiora semper in usum duci debebunt; ne, dum parturientem adjuvare velimus, & ipsius infantis exclusionem, ipsum, aut etiam matrem occidamus.

Fœtum excludentibus quando utendum.

Oleum amygdalinum à partu neque semper, neque quibusvis convenit.

175. Oleum amygdalarum, quod à nostris mulieribus post partum passim exhiberi video, neque semper, neque cuicunque convenit: ubi enim commodè menses fluxerint, neque vehementes adfuerint dolores, aut supervenire consueverint, non ita ex ratione exhibetur; sæpe enim subsequuntur subversiones ventriculi, & alvus aliquando citatur: primiparis itaque raro convenit, quòd dolores illis supervenire non soleant, neque exploratum habeamus, quantum fluere velit materia.

Febricitantibus à partu nunquam mittendus sanguis à supernis partibus.

176. Si supervenerit febris, aut inflammatio aliqua, nunquam à superioribus venis extrahendus erit sanguis, quidquid alii sentiant, ne retrahantur purgamenta, sed ab infernis semper erit evacuandus.

De Morbis articularibus.

In podagræ principio quando purgatio confert, & quando obest, & quomodo controversia hæc tollenda.

177. QUamvis sciam maximè controversum esse, an incipientibus doloribus articulorum, potissimùm podagrâ, ex usu sit, medicamento electivè purgante humores evacuare, multis id affirmantibus, quòd humores, fluxionem facientes, evacuentur, revocentur, & ab articulis, ad quos fluunt, revellantur; evacuatâ enim materiâ, & minores succedent dolores, & breviori tempore perdurabunt: experientiam hac in re multorum etiam afferunt, in quibus, expurgatis humoribus medicamento, & dolores leviores fuerunt, & brevi evanuerunt. Repugnant huic opinioni alii, asserentes, cùm medicamento purgante humores ad inferna & attrahantur, & devehantur, sæpe humores, per se, & à medicamento commotos, vehementiùs irruentes, majori etiam impetu, majori copiâ,

& magis

& magis affatim ad articulos pedum, & ad genua affluere, ſicque & vehementiores efficere dolores: & ob hanc unam cauſam dicunt, & Galenum, & omnes ſcriptores, tam Græcos, quàm Mauritanos, & Latinos, magis commendâſſe evacuationem, factam per vomitum, ut in contraria humores revellamus: ſua & ipſi adducunt experimenta; quinimò longâ quadraginta annorum experientiâ comperi, purgationes, in initio factas, aliquibus bene ceſſiſſe, aliis multis peſſimè. Cujus rei cùm diligenter cauſam inveſtigarem, cenſui, niſi diſtinctionem hac in re adhibuerimus, facilè nos aberraturos; cum enim in podagrâ, & arthriticis doloribus adſit & materia fluens, & robur partis expellentis, & imbecillitas recipientis, ſi prævaluerit copia materiæ, aut robur partis propellentis, citra controverſiam quamprimùm tentandum eſt materias illas evacuare, & fluxionem à pedibus avocare, id verò aut vomitu, aut medicamento expurgante; ſic enim, ſi ſeroſa fuerit materia, quod frequentiſſimum eſt, aut bilioſa, calida, & ſubtilis, in principio & revocabitur, & evacuabitur, aut ſaltem imminuetur; aut ſi craſſior fuerit, cùm ſemper à tenui ad motum adjuvetur, ſaltem impetum fluxionis refringemus. Quòd ſi laxitas, & imbecillitas articulorum ſit cauſa fluxionis, ita ut, levi quâcunque quantitate materiæ in corpore collectâ, ad illas partes natura tentet transfundere, & ſeſe exonerare, dato medicamento purgante, & fluxionem concitabimus, & naturam imbecilliorem reddemus; hæc verò diſcernemus ex ſignis exuberantis materiæ, utpote ex gravitate capitis, ubi ſæpiſſime ſcimus aggregari ma-

 teriam,

teriam, & inde defluere; aut aliarum partium, ut ex ſignis debilitatis articulorum. Faciliùs autem diſcernemus, an purgante medicamento utendum ſit, an abſtinendum, ex experimento facto: ſi enim ſemel, aut iterum tentatâ purgatione, & ingraveſcant dolores, & diutius perdurent, ab illâ in poſterum abſtinere oportebit: ſin autem meliùs ſe habuerit, aut ſaltem brevior factus ſit morbus, omnino intrepidè erit corpus purgandum.

Purgatio in podagra cùm facienda, eſt ſtatim facienda.

178. Cùm verò, ſi purgandum eſt, in principio id faciendum ſit, fruſtra præparatur ſyrupis materia, cùm nec putrida ſit, ut coctione indigeat; ſit autem aut ſeroſa, & tenuis, quæ ſtatim expurgari poteſt, Galeno magiſtro, *lib. Quos, & quando purgare expediat*, aut ſanè bilioſa, tenuis, non putrida, quæ facilè expurgatur, nec coctione indiget, quòd ſit ſine putredine: cùm tamen craſſa aliquando ſuperſit, præparari poterit, & attenuari, ut faciliùs, ſi non reſolvatur per inſenſibilem evaporationem, evacuari poſſit.

Podagricis quando ſanguis mittendus, & quando non.

179. Miſſio ſanguinis per ſectam venam ut maximè laudatur ad præcavendam podagram, ſi vere, vel autumno fiat, ubi corpus multo ſanguine ſit refertum; & ad eandem curandam, ſi humores mixti ſint cum ſanguine: ita ſi ſeroſi fuerint humores, & frigidi, & ſi à partibus externis capitis defluat materia, fruſtra tentatur tale remedium, quòd habitum corporis refrigeret, & hujuſmodi humori præſtat occaſionem.

Podagra frequenter infeſtatis rarò ſanguis mittendus.

180. Quin ubi frequentiùs hujuſmodi podagricæ acceſſiones homines invadunt, ſæpiúſque aliquem afflixerint, niſi ſumma adſit plenitudo, qualis

qualis in ebriosis, & vinosis aggregari solet, hujusmodi remedium erit omittendum, quòd crudis humoribus tunc det occasionem, habitum corporis refrigeret, nec cursum humorum extra venas cohibere possit.

Podagra laborantibus repellentia rarò conveniunt, & cur.

181. Repellentia quamvis passim in principio, evacuato tamen priùs corpore aut sanguinis missione, aut purgatione, commendentur à Galeno, Aëtio, Paulo, & cæteris; ausim tamen affirmare, rarò tutò in usum duci posse; si enim dolores vehementes articulorum non priùs mitescunt, quàm ubi materia illa maximè calida ad externa prolabitur, tumorem, & ruborem in parte excitans, quomodo repulsa refrigeratis externis partibus non morbo occasionem augebit, exitum impediens? Quòd si adstrictio repulsioni juncta sit, magis etiam lædet. Sed verò jam ex parte fluxa materia, dolorem excitans, nónne etiam, si eâ refrigeratâ dolor imminuatur, crassescet magis, magísque impingetur, & subinde contumaciorem morbum efficiet? Non nisi igitur sævissimis doloribus, omnem ad se curationem trahentibus, veris repellentibus utemur, frigidâ, aceto, farinis admixtis, psyllio, lenticulâ palustri ex aquâ, & aceto, & similibus. Securius est oleum rosaceum, quod vocant Completum, quamvis enim refrigeret, & aliquo modo repellat, vi tamen olei laxante transpirationem non impedit, neque partem constipat, aut adstringit: quare præstat anodynis uti, lacte cum rosaceo, vitello ovi cum eodem, succo cassiæ fistularis ex oleo rosato, vel amygdalino extracto, & similibus.

† In podagra oleum salitum in fine optimum.

182. † Quoniam autem ex curandi ratione hac magis tutâ, articuli aliquo modo laxati reddun-

tur, placet ex Galeni præcepto, 2. *de simpl. med. facult. cap.* 18. & Aëtii, articulos post podagram oleo salito, aut simplici, aut rosaceo completo perfricare: *omnibus enim*, ait Aëtius, *qui hoc modo fricantur, insitus calor augetur, quod præter naturam est, discutitur, recrementáque consumuntur, & affecta membra redduntur robustiora, ut ampliùs eorum doloribus non sint obnoxia.*

Oleum salitum ante declinationem malum in podagrâ.

183. Animadvertendum autem, eo nequaquàm utendum esse, doloribus urgentibus; cutis enim constipatione aliquâ factâ, vehementiores redderentur dolores, majórque humorum ad locum fieret attractio, quin & eorundem, & vaporum impactio: quare convenit, ubi dolores remissi sint, aut evanuerint, tunc enim frequentissimus illius esse debebit usus, Aëtio teste ex Phylagrii sententiâ, & quotidianus usus id docet.

Oleo salito inungere non satis est, sed perfricare oportet.

184. Non sufficit autem inunctio simplex, sed perfricandi erunt articuli oleo illo salito, ut salis vis terrestris, & crassa altiùs penetrare possit.

‡ Sal quomodo oleo admiscetur, si sal oleo non liquatur.

185. ‡ Quoniam autem sal oleo non liquescit, & salis micæ olei imas partes solùm attingunt, & vix salsedo oleo communicatur, soleo ego salem, tritum subtilissimè, in vini calidi levissimâ portione paullatim colliquare, mox salem illum colliquatum assiduè spathulâ cum oleo agitare; & sic oleum salsedinem contrahit: Vel in subtilissimum pollinem salem contritum, & oleo admixtum semper, antequàm in usum ducatur, diligenter concutiemus.

De Morbo Gallico.

186. IN Venereâ hac lue curandâ multa ſanè annotare potero, cùm illud verè affirmare auſim, poſt delatum à novo Orbe ad nos hunc morbum, me fortaſſe multò plures hoc morbo laborantes curâſſe, quàm quiſquam alius, quòd præter innumeros, in magnâ hac urbe paſſim curatos, per quadraginta annorum ſpatium magni illius Hoſpitalis Brolii, in quo ſolus is morbus curatur, & ſæpenumerò vere ſolo ſeptingentis, quà decoctis, quà inunctionibus, & ſuffumigiis curatio adhibetur; reliquo verò tempore ſaltem ducenti ex ulceribus ſemper curantur, purgato diligenter corpore, & multis etiam & pulviſculis, & electuariis, alexipharmacis præterea exhibitis; curam, in adoleſcentiâ mihi demandatam, ſemper retinuerim, & adhuc in hac ætate retineam ob multas cauſas; tùm potiſſimùm, ut adoleſcentes, & novitios in hoc morbo curando poſſem exercere. Unde etiam anno præterito, multis poſtulantibus, diebus, quibus à Moralibus, & Politicis iis meis lectionibus vacare conceſſum erat, pluribus ſermonibus totam hanc de lue Venereâ tractationem complexus ſum. Ex quibus aliqua excerpta, quæ in curatione hujus morbi ſingularia occurrunt, hoc loco annotanda mihi ſumpſi.

Gallici morbi curatio Auctori quomodo frequens, & in eâ multa obſervare quomodo potuerit.

Primò igitur illud annotandum, non eandem eſſe curationem luis hujus, primis diebus communicatæ, & ubi altiùs radices egerit, ſedémque, quam hepar ſemper cenſui, occupaverit: ſæpe enim malâ illâ qualitate, mediante recremento aliquo ſuperficiei penis, aut fœminei pudendi,

Morbi Gallici curatio diverſa, morbo vix inchoante, & progreſſo.

dendi, communicatâ, externas solùm partes occupat, ulcusculo carioso, aut similibus excitato, quo exsiccantibus curato, aliquando penitiores partes non attingit, quâ occasione neque mittendus erit sanguis, neque purgandum corpus, ne, quæ externis partibus solis adhæret contagio, agitata magis diffundatur, magísque ad interna trahatur, unde verè morbus contrahatur. Neque verò timendum est, ne contra Medica præcepta agamus, quibus cavetur, ne unquam localibus utamur, antequàm universum sit inanitum: Id enim verissimum est in morbis, à causâ internâ ortum ducentibus, non autem in iis, qui ab externis; nam in morsu venenatorum animalium omnino ad externa evocamus, sistimus, ac ad cutem trahimus, denique non purgamus; ut commodè in scabie, recenter contactu communicatâ, in quâ sæpissime citra purgationem cuti emendandæ, & scabiei tollendæ solùm insistimus.

Gallicus morbus inchoans externis quandoque curatur.

187. Neque tamen placet, quod ab Empiricis passim commendari video, ut indistinctè quibusvis cibis, & cujuscunque conditionis utantur, multáque passim ingerant, potissimùm, ubi bubones non appareant, nec ita facilè eleventur, quomodo enim naturam opitulantem ad expulsionem habebimus, aut ad sui conservationem, si illam multitudine ciborum, aut malâ qualitate obruemus?

Bubonibus non exeuntibus, non multa ingerenda, neque quibusvis vescendum, contra Empiricos.

188. At ne inediâ etiam macerandum est corpus, ne internæ partes, alimento debito destitutæ, ab ambitu corporis, & externis partibus attrahant.

Morbo Gallico inchoante, tenuis victus malus.

189. Exercitium, quod alii injungunt, potissimùm in bubone promovendo, ut non possum

Gallico morbo inchoante

ſum non commendare, ita ſi excedat, ſæpe officere poteſt, apertis nimiùm meatibus, & exhauſtis internarum partium ſpiritibus, quâ occaſione virus externum ſæpe ad interna remeat: quinimò ſi ab exercitio ſudor promoveatur, abſtergi debet, ne apertis meatibus cum recrementis, qualitate malâ infectis, remeet, & interna inficiat.

exercitium validum ſæpe malum.

190. At verò, ne decipiamur, diligenter in carie apparente obſervandum eſt, ſi à congreſſu Venereo per quatuor aut quinque dies caries illa apparuerit, an potiùs progreſſu temporis: ſi enim primum illud evenerit, ſignum erit, ortam eſſe ex ſordibus communicatis, & tunc, nullâ præcedente corporis univerſali evacuatione, exſiccantibus ſolùm totum negotium tranſigemus: ſi verò ex labe, hepati communicatâ, illud fieri judicabimus, tunc evacuato corpore, alexipharmacis rem abſolvemus.

Carie Gallica apparente, quomodo transigenda curatio.

191. Sic & in gonorrhœâ procedendum: aliquando enim à concubitu ſtatim evenit, validâ exiſtente naturâ, & ſtatim propellente per eam partem virulentiam contractam; & tunc nullo modo per multos dies erit cohibenda, ſed ſinenda, ſubluendum ſolùm, quod adhæret. At progrediente tempore ſi non deſinat, aut ſi novum aliquod ſymptoma ſuperveniat, jam providendum eſt ſedi, & evacuato corpore, alexipharmacis edomare vim morbi, vel potiùs malam qualitatem tentabimus.

In gonorrhœæ curatione quomodo procedendum.

192. Idem in bubone apparente: ſi enim primis diebus apparuerit, quoniam robur arguit facultatis, propellentis luem illam ad ignobilem partem, omnino actio illa erit adjuvanda, nec purgatione, aut ſanguinis miſſione evacuandum

Quomodo procedendum in curatione, bubone Gallico apparente.

dum erit corpus, ne revocemus naturam à motu illo: & sæpe talem evacuationem aperto bubone totam vim morbi edomâsse constat, omnémque virulentiam evacuâsse.

In bubone contumaci aliquando purgandum corpus.

193. Observatum tamen est aliquando, tantâ mole humorum premi naturam, & adeò crassam, & contumacem esse materiam, ut, quamvis aggrediatur natura tale opus, succumbat tamen oneri, nec ad glandularum locum possit materiam totam propellere, inchoatúmque opus relinquat; in quo casu sæpissime expertus sum, sublevatâ naturâ à mole, & sarcinâ, evacuato corpore, fœliciùs omnia cessisse, tumorem in debitam mensuram esse elevatum, & materiam duram, & contumacem ad suppurationem esse deductam.

Gallico morbo progresso purgandum.

In Gallico morbo in principio lenientibus abstergentia, & purgantia adjungenda.

194. Ubi virulenta hæc qualitas sedem jam occupaverit, & morbus Gallicus jam factus sit, radicésque jam egerit, edomari illa debebit, atque alexipharmacis evinci: expurgari autem antè corpus debebit, sed non ab initio solis lenientibus agendum; cùm enim ii humores veram coctionem non admittant, sed in eo genere sint, ut solùm præparari ad evacuationem debeant, lenientibus & abstergentia sunt adjungenda, & aliqua etiam verè purgantia, sed in minori quantitate; & hæc verè sunt minorantia.

In Gallico morbo validis purgantibus agendum.

195. Quin, si in aliquo morbo, in hoc maximè validioribus est agendum; tum quòd sæpe rebellis, & contumax est materia, puta, lenta, & viscida, & sæpius adusta; tum maximè, quia, cùm per externa prorepserit, & jam bonâ ex parte extra venas ad carnes, & solidas partes pervenerit, non potest nisi validis medicamentis educi.

196. In

196. In decoctis pro diluendis syrupis, aut in syrupis ipsis variis pro variâ materiâ, cui potissimùm insidet virulentia illa, semper admiscendum erit aliquid ex iis, quæ alexipharmacâ facultate virulentiæ illi adversari possunt, atque illam edomare, Guajacum, Sarsa parilia, China, aut saponaria; ex quorum usu sæpius expertus sum, post repetitam purgationem, & multos assumptos syrupos adeò imminuta fuisse accidentia, ut multi, se jam convaluisse censentes, cætera auxilia respuerent, & nisi admonuissem, refractam solùm esse vim morbi, non convulsam, vix alia auxilia ampliùs admisissent.

In syrupis pro morbo Gallico addenda alexipharmaca.

197. Postremum, quod in purgatione repetitâ sumitur medicamentum, placet esse in formâ solidâ, qualia sunt sub pilularum formâ; quòd & à longioribus attrahant, &, si qua à medicamentis, aut syrupis commota sint recrementa, faciliùs possint educere.

Pilulæ in fine purgationis in morbo Gallico præferendæ.

198. In repetitâ præparatione humorum laudo admiscere syrupos compositos solventes, ut syrupum Montani, de fumariâ compositum, de polypodio, de cichoreâ Nicolái, vel Gulielmi, pro varietate materiæ, quidquid dicant recentiores, & potissimùm Massarias doctissimus; neque enim impeditur coctio, quæ nullibi in tali materiâ exspectatur, sed paulatim præparatam materiam, cui virus insidet, evacuamus.

Syrupi solventes in morbo Gallico commendandi.

199. Quinimò, ubi maximam superesse adhuc materiæ copiam cognoverimus, optimum esse censeo, antequàm ad vera alexipharmaca veniamus, potissimùm autem ante inunctiones, aut suffumigia, pulvisculis, aut confectis ex solventibus paratis, Senâ, Mechoacano, Ziappâ, Turpetho, Hermodactylis, & similibus, pro

Pulvisculi solventes, & electuaria in Gallico morbo commendantur.

pro varietate materiæ exuberantis, additâ æquali ferè ad omnia quantitate Sarſæ pariliæ pulverizatæ, exhibitis, materiam illam imminuere, ut, quæ reliqua erit, aut per ſudorem propelli poſſit, faciliúſque virulentia, per univerſum corpus diſperſa, edomari, atque evinci; aut ſi per os expurganda ſit, peculiari argenti vivi facultate, mole ſuâ non ſuffocet, aut graviſſima illa, quæ aliquando ſolet, ſymptomata non inducat.

Guajaci ſpecies in morbo Gallico quæ fugienda.

200. In decoctis, ex iis paratis, quæ alexiteriâ facultate, & antipathiâ quâdam virus illud evincunt, & ex corpore pellunt, ut quod ex Guajaco paratur, primò veniat conſiderandum, illúdque primùm animadvertendum, non eſſe illud in uſum ducendum, quod annoſum eſt, nimis craſſos truncos habens, atque per omnia vetuſtatem redolens, quod paſſim Empirici faciunt, ut acrimoniâ illâ perfectionem medicamenti arguentes ægris ſuis imponant; cùm calor naturalis in tali ligno jam ferè ſit abſumptus, & vis ejuſdem effœta reddita, humidum ſubſtantificum, & oleaginoſa pars abſumpta, aucta ſiccitas, ſive potiùs ariditas ſine pinguedine; nam ob has cauſas, cùm multas partes terreſtres decoctum tale habeat, nunquam clareſcit, & terreſtres illæ partes cum auſteritate quâdam acres etiam perſentiuntur.

Guajaci trunci juniores invalidi.

201. Neque tamen etiam truncos illos minores laudo; minimus enim illis ineſt vigor, & calor humiditate ſuperfluâ hebetatur, & facultas illa à totâ ſubſtantiâ, tanquam in infante, eſt imbecilla.

Guajaci ſpecies ſaporis acris, & turbi-

202. Eſt tamen ſpecies quædam Guajaci, quæ nunquam in uſum ducenda eſt, quæ nigrorem verum in medio non habet, ſed coloris eſt ſubobſcuri

obscuri cum quâdam viriditate, quæ decoctum facit omnino turbidum, quod nunquam clarescit, tum maximâ acredine & in gulâ, & faucibus ardorem excitat; ob crassas autem, & terrestres partes majori ex parte in splene, nonnunquam etiam in hepate obstructiones inducit. Empirici sylvestre lignum sanctum appellant; sed cùm apud scriptores nullibi reperiam duplicem hanc sylvestris, & domestici differentiam, potiùs ratione soli has qualitates acquirere censerem.

dum decoctum faciens, rejicienda.

203. Animadvertendum etiam, ne aut in crassiores particulas, aut in nimis subtilem pollinem minuatur; illud enim impedit, ne virtus ligni bene aquæ impertiatur; hoc autem efficit, ut difficillimè clarescat decoctum, sed semper ferè ebibatur turbidum, unde obstructiones in splene, aut hepate.

Guajaci scobs neque crassior sit, neque in pollinem ducta.

204. Absurdum est, quòd viri quidam, alioqui doctissimi, etiam scriptis editis censuerunt, non posse fieri decocta ex vino, aut saltem ex vino solo, sed infusionem fieri debere ex aquâ, mox hanc diutius excoquendam esse, addendúmque in fine vinum, quòd hoc censeant ineptam esse materiam infusioni, quódque tamdiu excoqui nequeat, quamdiu oporteret ad eliciendam virtutem medicamenti: certum est enim, & in chymicis extractionibus experientiâ comprobatur, nihil esse aptius ad extrahendas medicamentorum facultates ipso vino, aquâ vini, & aceto; quòd igneis, & calidis, subtilibúsque partibus penitiora quæque permeans, intimiorem quamque facultatem poterit extrahere, & in se concipere: verum quidem est, non adeò longam pati coctionem, sed aut longâ infusione

Vinum, optima materia proparandis decoctis in cura morbi Gallici.

id compensari solet, aut in duplici vase solet excoqui. Parare ego decoctum soleo in morbo inveterato cum malo habitu, & materiâ frigidâ prædominante, ex vino, quo aliquos apud alios desperatos perfectè curavi. Paratur autem hoc modo: Factâ infusione corticis ligni sancti optimi, crasso modo contusi unc. xviij. in vini albi optimi, ut quod apud nos *Vernatia* dicitur, boccalibus nostratibus decem & octo (sunt autem libræ medicinales xlij.) per duos dies excalefacto priùs vino, & semper per duos illos dies in duplici vase, vel cineribus calente: pòst fit lento igne, vel in duplici vase elixatio ad consumptionem tertiæ partis; quo utatur ægrotus & manè loco syrupi, & pro potu in cibis; sumet manè unc. vij. & post horam policiantur sudores; in prandio autem, & in cœna non excedat unc. xiv. Utilissimum est etiam iis, qui inunctione factâ ex argento vivo non convaluerunt, & quibus portio aliqua argenti vivi relicta est in corpore.

Vernatia, sive vinum medicatum pro morbo Gallico.

205. Sunt, qui utuntur decocto solvente ex Guajaco, Salsa, vel etiam Chinâ, ex Senâ, Turpetho, Hermodactylis, aliquando etiam veratro nigro, addito semper carduo benedicto, ut Brassavolus, & Matthæolus, & alii. Hæc sanè in robustissimis, & quibus sudores aut non prosunt, aut prolici non possunt, meâ quidem sententiâ in usum venire possunt: si enim pulvisculis, & electuariis aliquando, si non ad restinguendam, ad inminuendam saltem labem felici successu utimur, cur id etiam cum decoctis præstare non poterimus? non tamen adeò est securum, cùm aliquando insequi soleant gravissimæ dysenteriæ.

Decocta solventia in Gallico morbo raró in usum veniant.

206. In

206. In sudore proliciendo, si sponte ab assumpto decocto non fluat, uti tutò possumus aut hypocausto, aut capsulâ cum igne in lecto: sed in posteriori hoc diligentia adhibenda est, mutanda esse linteamina, ne sordes infectæ, jam expulsæ, iterum remeent, quod à paucis observatum video: quapropter hypocaustorum usus, si tolerari potest, multò tutior esse solet.

Sudores proliciendi qui in hypocausto, aut in lecto, sed quæ cautio adhibenda.

207. In calidis, & siccis temperaturis, & emaciatis vi morbi sudores commodè evaporatorio proliciemus.

Evaporatoriis in calidis & siccis naturis utendum.

208. † Ubi sudores commodè profluunt, non adeò frequenter intermediis medicamentis corpus per secessum evacuabimus; revocantur enim humores à superficie versus centrum, impediuntque saltem, aut difficiliorem propterea reddunt sudorem, corpúsque imbecillius faciunt.

† Inter sudandum non frequenter purgandum.

209. Non statim ab assumpto sudorifero arte promovendus est sudor, sed post horam, intercedente, si fieri possit, somno.

Sudores non statim ab assumpto sudorifero proliciendi.

210. ‡ In radicis Chinæ decocto parando, cùm soleant, si recens fuerit, & non cariosa, unciam unam illius in decem libris aquæ, vel si selecta non fuerit, & antiqua, duas ejusdem uncias in libris duodecim aquæ excoquere; multi etiam Medici, ut nimiæ impensæ rationem habeant, cùm multi totam illam decoctionem unico die absumere nequeant, vereantur autem, si in alterum diem conservent, ne acescat, dimidiam Chinæ portionem in dimidiatâ aquæ quantitate excoquunt, & aut dimidias, aut duas tertias consumunt, sic censentes & indemnitati crumenæ consuluisse, & decoctum æquè validum parâsse: sed maximè decipiuntur, &, si gustûs judicium non subtraxerint, facilè cognoscent, potentius

‡ Chinæ radicis decocto in parando communis error Medicorum.

tius multò esse primum illud decoctum, quàm secundum; & ratio est in promptu, quia non satis est dari proportionem radicis ad aquam, sed spectandum maximè tempus coctionis, & actionis caloris ignis, & reactionis aquæ. Ad extrahendam enim facultatem ex durissimâ radice, & siccissimâ, & aquæ communicandam, cùm quatuor, puta, horarum spatium intercedere debeat, quantum consumetur in absumendis per elixationem sex, aut octo libris aquæ, si dimidiatâ quantitate impositâ Chinæ, puta, semiunciâ, libris sex aquæ, dimidium consumere sinamus, aut duæ tertiæ partes, minori spatio, quàm duarum horarum, absumentur, minùs aquâ actioni ignis resistere valente? Neque verò quis dicere audeat, datâ minori ignis quantitate, & magis lento igne, si fiat coctio, posse nos huic incommodo contrà venire: nam ad extrahendam vim hanc ex solidiori substantiâ debita quoque ignis quantitas concurrere debet.

Sarsæ pariliæ decocto Guajaci pars semper miscenda.

211. In Sarsæ pariliæ, quam in edomandâ hac lue, & superandis symptomatibus primas semper tenere censui, decocto, illud observandum, nunquam solam in usum ducendam esse; cùm enim laxante quâdam facultate prædita sit, & sapore fatuo, adeò eos, qui illâ utuntur, nauseabundos reddit, ut ob imbecillitatem virium ex ciborum aversione multi illius usum omittere cogantur; adjicienda igitur tertia, vel quarta pars ligni Guajaci; quinimò apud nos Mediolanenses decoctum Guajaci solius vix in usum duci potest ob temperamentum calidum, & humidum, & ob hepar ejusdem temperaturæ.

212. Observandum autem, cùm æstate paratur, cùm minor quantitas decocti paranda sit, majorem esse debere aquæ quantitatem, quàm hyeme, ut longiori cocturâ tota vis Sarsæ communicari possit ipsi aquæ; nam quemadmodum in decocto Chinæ dicebamus, non solùm est observanda proportio aquæ ad medicamenta, quæ simul excoquuntur, sed etiam proportio temporis coctionis, tum ut communicetur vis aquæ, tum ratione actionis ignis caliditate & siccitate, tum reactione aquæ cum humiditate, & frigiditate.

Sarsæ decoctum, æstate parandum, cum majori quantitate aquæ fieri debet, & cur.

213. Cur autem Guajacum, cùm durius sit, & solidius, non tantam aquæ quantitatem exposcat, neque tam longam cocturam pro extractione virtutis alexipharmacæ, ut China & Sarsa, secùs quàm censuerit doctissimus Rudius, qui temporis coctionis rationem non consideravit; in causâ est humiditas illa aërea, & oleaginosa Guajaci, in quâ potissimùm facultas illa alexiteria residet, quæ faciliùs & extrahitur, & communicatur aquæ, quàm quæ in Sarsâ est, quæ quamvis rariori sit substantiâ, & minùs solidâ, exsucca tamen est, & arida, & in hac tota posita est facultas Sarsæ. China tamen multò majori indiget & aquâ, & cocturâ, tum quoniam durissima est, tum quia, arida cùm sit, nullam etiam habet oleaginosam substantiam.

Guajaci decoctum cur minùs longa coctura egeat, cùm durius sit.

214. Sed quoniam sæpenumerò evenit, ut aliqui, vel vi morbi, vel procrastinatis remediis, vel Medicorum inscitiâ, ab hoc morbo macerati, & ad extremam tabem deducti sint, ut nulla ampliùs superesse salutis spes videatur, ne etiam ii ope Medicâ destituti remaneant, remedium quoddam proponam, quo quàm plurimos ex

Sarsæ decoctum mirabile ad tabidos ex morbo Gallico.

iis ad optimum ſtatum deduxi, ſimúlque virulentiam exſtinxi, & à tali tabe omnino curavi. Eſt verò conſumptum quoddam, quod ſolâ alexipharmacâ qualitate ſine ſudore ullo, ſed mediantibus pinguedinoſis carnis partibus, alimenti vim ſumens, & in ſubſtantiam aliti verſum, & vim illam virulentam evincit, & abſumit, & ſanguinem generat, alexipharmacâ illâ qualitate præditum, ut, malâ illâ qualitate evictâ, in aliti bonam ſubſtantiam vertatur. Sic autem paratur: Recipe Sarſæ pariliæ electæ, minutim inciſæ, unc. vj. infundatur per horas viginti quatuor in libris quindecim aquæ calentis, ita ut lenem calorem conſervet, & operculo bene occludatur vas, mox lento igne decoquatur, ita ut nihil exhalet, donec quinque libræ abſumptæ ſint, & tunc cochleari perforato extrahatur Sarſa, & tundatur in marmoreo mortario, mox eidem aquæ reimponatur, addendo carnis vituli macræ libras tres, ſeminum coriandrorum præparatorum unc. I. aut eorum loco, aut ligni ſancti raſi tantundem, aut ſantalorum citrinorum, minutim inciſorum, drach. iij. pro variâ hominum, & prædominantium humorum conditione, &, bene operto vaſe, iterum lento igne ſimul ebulliant, donec remaneant libræ quinque, & in fine aromatizentur cum drach. iij. cinnamomi electi; mox fiat colatura cum forti expreſſione, & reſervetur in vaſe vitreo, vel vitreato; de quâ ſummo manè per quatuor horas ante cibum capiat æger unc. vj. aut. vij: veſperi autem iij. aut v. uncias ante cœnam, vel per tres horas antè; aut ſi tempus non intercedat commodum, immediatè ante alios cibos: quòd ſi in æſtate verſemur, aut febris hectica adjuncta ſit, ſimul

cum

cum Sarsâ pariliâ incidere soleo hordei excorticati uncias iiij. atque in assumptione hujus decocti perquàm plurimos dies perseverandum est, ita ut ad centesimum quandoque diem perveniam.

215. Non omittendus hoc loco usus alterius decocti alexipharmaci, facilè parabilis, pro pauperibus optimi, ex saponariâ, herbâ vulgari, & omnibus notâ, parandi; quin in contumacissimo morbo aliquando usus sum eo, felici successu; sed gustui ingratum est, & propterea pauperibus reservatum. Accipiantur saponariæ viridis M. ij: infundatur per noctum in lib. viij. aquæ; mox excoquantur ad cocturam saponariæ, deinde libra una cum dimidiâ aquæ cum herbâ jam coctâ excoletur cum expressione, quæ reservetur pro potione matutinâ ad sudores proliciendos, sumendo uncias vij. aut viij: quod verò superest, dulcoretur cum passulis, aut saccharo pro potu cum cibis; æstate, & biliosis naturis addi poterit aut sonchi, aut cymbalariæ M. j. Valet & pro mulieribus ad menstrua alba absumenda cum M. ß. cymbalariæ, & addito tantundem filipendulæ. Inventum est Zapatæ, Empirici Hispani. Ego autem sæpe, ac sæpius illo usus sum. Doctissimus Rudius meus, *lib. 5. de morbis occultis, & venenatis, cap.* 18. de Saponariâ, & ejus decocto facit mentionem; sed vereor eum nunquam usum esse decocto illo, cùm pugillos vj. decoquat saponariæ in lib. xvj. aquæ ad dimidias; cùm aquæ ad saponariam nimia sit quantitas: &, quod majoris est momenti, tenella herba virens non indiget tam longâ elixatione, igneæ enim & aëreæ partes omnino evanescent, & in nihilum abibunt; in quibus tamen certum est, vim saltem sudoriferam esse positam.

Saponariæ decoctum.

Ex hydrargyro parata medicamenta an in usum duci possint, & quando.

216. Eorum, quæ ex argento vivo parantur, medicamentorum duæ cùm sint formulæ, quibus vim malæ hujus qualitatis, quæ in morbo Gallico reperitur, edomare solemus, aut è corpore pellere humores, malâ illâ qualitate infectos: quorum altera in formam suffumigiorum, altera in inunctionum formam applicari solet. Duos hos remediorum modos ad evincendum hunc morbum, experientiâ inventos, aliqui, & magni quidem viri, tum ex antiquioribus, tum ex recentibus, nunquam in usum traducendos censent ob multas noxas, quas ex argento vivo in corporibus humanis excitari à scriptoribus traditum est, & sæpe experientia ostendit. Alii, nullâ factâ distinctione, statim ad suffitus hos ex cinnabari, aut ad unctiones ex hydrargyro descendunt, ut faciunt Empirici. Alii hac in re suspenso quidem pede eunt, priùs regiis alexipharmacis evincere luem illam tentantes, sed ubi, tanquam hydram, denuò novum caput emittere luem Veneream viderint, experiri alterutrum ex iis medicamentis permittunt, sed universum negotium Empiricis, & barbi tonsoribus committunt, ne formulam quidem aut suffitûs, aut unguenti, quâ usuri sint, præcognoscentes; quinimò, si ab eis formulam aliquam exposcas, obmutescunt, optimè id Empiricos scire respondentes. Ego hac in re ita censeo, & ita procedo: si in principio fuerit morbus, aut etiamsi progressus altiùs radices egerit, nondum tamen usus sit regiis remediis alexipharmacis, omissis illis, quid cum veris alexipharmacis præstare possim, experior, & quandoque repetitâ hac curandi ratione, omni ingenio tali idem tento; sic enim & malam illam qualitatem evincere

evincere ſoleo, & languentibus particulis robur addo: Sin verò ſic vis morbi evinci nequit, ſed hæc nos eludit, aut ſi ob tenuitatem rei familiaris illa in uſum duci non poſſunt, tutò, & alacriter ad hæc remedia tranſeundum cenſeo; & ego ſæpe illa remedia in uſum duco.

217. Sed cavendum, ne totum id negotium Empiricis rationales Medici committant, qui, in omnibus eodem calopodio utentes, aut in multis imperfectum relinquunt negotium, aut præcipites ægrotantes agunt in graviſſima pericula, aut etiam in mortem.

Inunctiones, & ſuffumigia non ab Empiricis, ſed à peritis Medicis administrari debent.

218. † Maximo in errore verſantur ii, qui poſt omnia adhibita regia remedia, cùm ægrotantes jam imbecillos videant, effœtâ virtute vitali, & quaſi univerſâ carne conſumptâ, nec aliam ſupereſſe ſpem, quàm in remediis, ex hydrargyro paratis, illa quidem concedunt, ſed debilia, aut quantitate argenti vivi, aut numero aut inunctionum, aut ſuffituum, & ſæpenumerò interpolant. Aut enim omnino duo hæc remedia excludenda ſunt, aut omnino valentia concedenda, & quantitate hydrargyri, & numero inunctionum, aut ſuffituum; alioqui attenuatâ, & loco motâ quidem materiâ, dolores, & ſymptomata imminuta viderentur, ſed cùm ea non expellatur, alium locum quærens, ſæpe nobiliorem partem impetit, potiſſimùm caput, eò hydrargyro, & cinnabari naturâ ſuâ tendente, & ſecum attenuatas materias ducente; quinimò, cùm argentum vivum veneficam habeat qualitatem, eo à corpore non evacuato, ægrotantes duplici morbo laborant, eo, qui fit à qualitate luis Venereæ, & aliis ſymptomatibus, quæ ab hydrargyro fiunt. Quo etiam fit, ut tales

† Inunctiones ex argento vivo aut non adminiſtrandæ, aut validæ, tum quantitate continua, tum diſcreta.

ferè nunquam curentur, sed infelicissimam vitam ducant, & tandem tabescentes marcescant.

Inunctio quando præferenda, & quando suffumigia.

219. Ex duabus formulis semper & tutiorem, & quæ meliùs morbum extirpat, eam esse censeo, quæ cum inunctione perficitur: in emaciatis enim, siccis naturis, in stricto pectore, in anhelosis magis convenit, & in omnibus symptomatibus magis est proficua. In cadentibus tamen capillis, in crustosis, externis ulceribus præferre soleo suffumigia.

Suffumigia levia Fallopii, & Mercati in morbo Gallico inutilia.

220. Absurdum est suffumigiis illis uti in evincendo hoc morbo, quæ levia à doctissimis Fallopio, Mercato, & aliis dicuntur, in quibus non ingreditur cinnabaris; exsiccant enim externas partes laborantes, at vim morbi interni non exstinguunt, neque materiam, in quâ virulentia illa residet, expellunt.

Suffumigii una formula.

221. Basis sit cinnabaris, additâ portione Antimonii, & Marchesitæ: ut pro uno ægrotante cinnabaris sint unciæ tres, Antimonii, & Marchesitæ ana drachmæ tres, auripigmenti drach. ſ. aromatum, ad penetrationem additorum, pro variâ corporum conditione variantium, quantitas sit ferè ad pondus cæterorum: & pulveris illius singulo die drachmis sex, vel unciâ unâ, in fumum dispersâ super prunas, corpus, in hypocausto inclusum, universum excipiat, cannâ aërem externum inspirans, & exspirans.

† Suffumigia etiam ore aliquando excipienda.

222. † Utilissimum tamen erit, nisi sit anhelosus, aut angusti thoracis, aliquando ore portionem illius fumi excipere.

‡ Suffumigia antequàm fiant, calor in corpore excitandus.

223. ‡ Antequam tamen suffumigia fiant, incalescat aliquandiu æger, & pòst, si sudores profluant, non est inutile.

224. Inunc-

224. Inunctiones ex hydrargyro apud me sunt multò frequentioris, in quarum unâ dosi pro unâ curatione, iteratis inunctionibus ad sputi apparitionem, non minus tribus, vel etiam quatuor unciis hydrargyri ingredi debet. Exstinguitur aliquibus salivâ hominis; communiùs tamen ex longo ductu in mortario cum axungiâ, quæ in duplicatâ dosi esse debet, additis oleis, puta, laurino, de spicâ, liliaceo, & similibus, & pulveribus thuris, masticbes, benzöini, & similibus; aliqui, nec malè, portionem unguenti Marciati addunt; † non placet crocum addere, ut aliquibus visum est, quòd caput nimis feriat.

Hydrargyri pro uno homine curando quæ quantitas, & quæ ad alia proportio.

† Crocum inunctiones hydrargyro non ingrediatur.

225. In frigidissimis naturis, & crassâ materiâ præsente, quæ vix attenuari possit, aut de loco moveri, nihil est præstantius, quàm si portio aquæ vitæ addatur, aut etiam portiuncula olei anisorum, vel rorismarini.

Aqua vitæ, vel olea calida Chymica quando unguentis addenda.

226. Præstabit curare, ut multiplicatis dosibus multam illius copiam Pharmacopola aliquis diligens, & fidelis simul præparet, ut axungia vetustate contractâ attenuationem adjuvare possit: at quoties dosis necessaria est extrahenda, spathulâ, quæ deorsum erant partes, suprâ ponantur, & pistilli longâ in gyrum commotione optimè de novo commisceantur; gravitate enim suâ hydrargyrum semper vasis continentis infimas partes petit.

Unguenti multam quantitatem præstat parare, & cautio in eo.

227. Peccant communiter Practicantes, & gravissimi quoque scriptores, qui antę hanc inunctionem propinant sudorificum aliquod medicamentum alexipharmacum, sic censentes imminui symptomata illa sævissima, quæ post inunctionem illam insequi sæpenumerò solent;

Sudorifera alexipharmaca non præassumenda ante inunctiones.

cùm illud potiùs ſequatur, ut ſubtili per ſudorem parte eductâ, contumaciore craſſâ redditâ, non moveatur loco, neque ad os feratur; ſicque hydrargyrum, maximâ ægrotantium pernicie è corpore non exiens, perpetuam illis afferat moleſtiam, & inſuperabilia ferè ſymptomata.

Alexipharmaca poſt inunctiones optima.

228. Præſtabit igitur decoctis iis alexipharmacis uti, poſtquàm inunctione evacuata fuerit materia, ſive per ſputum, ſive per ſeceſſum, ſive per lotium, ut viſcera à malâ illâ qualitate, ſi qua remanſerit, liberentur.

† Inungendi modus.

† Caput non inungendum.

229. † A pedibus aſſcendendo ad os ſacrum fiat inunctio, & à carpo verſus ſcapulas, & per ſpinam ad collum uſque: † Nunquam caput inungatur, quod peſſimè aliqui faciunt.

‡ Inunctio quando interpolanda.

230. ‡ Inungantur ad ſputi apparitionem, & tunc per diem intermittatur; & ſi lentè moveri ſputum viderimus, iterum unâ, aut alterâ inunctione incitetur.

* Sputo nimis affatim ad os affluente, & periculo inflammationis, & ſuffocationis præſente, quid præſtandum.

231. * Si nimis affatim, & cum impetu præcipitari materiam ad os viderimus, periculúmque ſubeſſe inflammationis, aut ſuffocationis, deturbanda erit, & ad inferna per ſeceſſum medicamento aliquo erit ducenda, id tamen raò faciendum erit, & non niſi magnâ urgente neceſſitate.

FINIS.

Index

Index Prior Eorum, quæ in primis Septem libris continentur, in quo numerus prior denotat Librum, poſterior Cautionis unius cujuſque libri.

A.

Apoplexiâ

Aurium

B.

C.

Carnoſis,

Cucur-

D.

 ducenda,

Dyſente-

 tione

Fœnu-

G.

H.

I.

L.

M.

Medica-

Medicus

N.

O.

Q.

trahendus

R.

S.

Somni-

T.

V.

FINIS.

LUDOVICI SEPTALII,

Patricii Mediolanensis,

Protophysici Generalis Status Mediolani, & Activæ Scientiæ publici in Patriâ Professoris,

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBRI DUO

cum copiosissimo Indice,

Septem aliis editis posteà additi, Animadversiones, quæ ad Vulnera curanda, & quæ ad componenda Medicamenta pertinent, continentes.

DORDRECHTI,
Apud Vinçentium Caimax, Bibliopolam.

Anno cIↃ IↃ c L.

centa, si non aliâ ratione, saltem consuetudine quâdam ingenuo homine indigna ab aliquibus judicari; aut certè animi imbecilitate alios ab iis operationibus absterreri; aut ob oculorum aut manuum affectionem aliquam impediri; certè imperfectam possidere hanc scientiam quilibet judicari poterit, qui in tertiâ hac curatricis parte aut se non exercuerit, aut saltem ejus præcepta, & hanc curandi rationem optimè non calluerit: cùm & Medicinæ pars sit necessaria, & antiquos illos proceres, Hippocratem, Galenum, Celsum, Paulum, & ex Mauritanis præstantissimos quosque in ea parte maximè excelluisse constet. Conquesti propterea sunt non pauci ex Philiatris, quòd, cùm cautiones, & animadversiones in Medicorum gratiam, & utilitatem publicas fecerim, quæ ad Medici decorem, ad ægrorum victûs rationem, ad sanguinis evacuationem, ad pharmaceuticen, ad febrium, & morborum omnium particularium curationem attinent, præstantissimam hanc partem, adeò necessariam, in quâ etiam multò pauciores scriptis sese exercuerunt, tam alto silentio præterierim. Quorum justis querelis ut ex parte satisfacerem, decrevi etiam in eâ ingenium exercere, tum quòd in illâ tam multos errores committi videam in antiquâ Hip. & Gal. & antiquorum omnium curandi ratione; tum potissimùm, quòd novus hic curandorum vulnerum modus, totus in fovendo ferè solùm calore naturali, præcipuo naturæ benè operantis instrumento, positus, jam in multis Italiæ partibus receptus, doctè admodum ac exquisitè à Cæsare Magato libris duobus de verâ medicatione vulnerum, sive de vulneribus rarò tractandis explicatus, & defensus, & à me pluribus curationibus, & experimentis confirmatus, id persuadebat; ut in posterum mortales omnes cognoscant, veram

Chirurgicæ observationes cur hîc additæ.

veram hanc esse vulnerum omnium, potissimùm autem capitis, curandi rationem: quòd per illam tutò, citò, & jucundè (quæ tria in omni medendi ratione procurari debent) homines ad sanitatem deducantur. Quæ res, quamvis virum omnem bonum, & ingenuum Medicum invitare deberet ad eam amplectendam, summa tamen hominum avaritia potiùs effecit, ut quàm plurimos habeat adversarios, & mihi difficillimum fuerit hanc persuadere, illámque apud nostros introducere: & nisi fœlicissimi curationum hujusmodi eventus veritatem hanc ostendissent, vix fieri potuisset, ut modus hic curandorum vulnerum, potissimùm capitis, à quopiam reciperetur; quòd brevis hæc curandi ratio non omnibus placeat. Et quoniam primo loco in erroribus mihi versandum est, qui in curatione vulnerum, potissimùm capitis, contingunt; cùm etiam antiquam illam, ex Hipp. Gal. & aliis deprompram, non rejiciendam censeam, si præcepta, ab illis tradita, serventur; licet novam faciliorem, tutiorem, & jucundiorem præferendam semper crediderim; in utramque, & cautiones, & animadversiones apponere optimum judicavi, sed dum in novâ hac recensendâ curandi ratione, & in convincendis multis erroribus versabor, ingenuè profiteor, quæ in vulneribus curandis, potissimùm capitis, à me præponentur, ex accuratissimis illis duobus libris excerpsisse, atque pro arctissimo hoc meo scribendi genere brevissimè & compendiosè tradidisse: unde etiam Medicos omnes adhortor, ut ex uberrimo illo fonte totam hanc, & integrum curandorum vulnerum novam rationem hauriant; ut, quæ ab eo firmissimis rationibus ad fœlicium experimentorum confirmationem adducta sunt, ipsi etiam novis experimentis suis possint comprobare.

Vulnerum curandorum novus modus præstantissimus.

Cæsaris Magati laus.

Vulnerum curandorum duplex modus, antiquus novus.

1. Vulnerum curandorum rationem duplicem esse, & maximè inter se oppositam temporibus iis nostris animadverto; Antiquam unam, quam Hip. Gal. & reliqui omnes Medicinæ proceres & tradiderunt, & tum ipsi, tum cæteri omnes Medici ad nostra usque tempora sectati sunt; quâ quotidie, quin & bis, & sæpius in die solvuntur vulnera, detegnutur, filis absterguntur, recentibus medicamentis, ut ajunt, nutriuntur; linamentis, penicillis, turundis, liciniis, tentis etiam dictis, spleniis, faldellis appellatis, ubi cava sunt, aut simplicibus, aut unguentis, aut linimentis imbutis impositis. Alteram novam, nostris temporibus natam, per multa jam Italiæ loca vagantem, ac receptam, in quâ raro detegūtur, solvuntúrve vulnera; tegumento foventur, & citò curantur sine ullo turundarum, spleniorúmve usu. Primam illam, ab antiquis inventam, & à posterioribus receptam, & approbatam, tot seculis experientiâ confirmatam, per quam tot vulnerati pristinæ sanitati sunt restituti, reprobare nunquam auderem. At novam hanc posteriorem & faciliorem esse, minùs molestam, &, quod majoris est momenti, securam magis, & per quam multò plures sanitati restituuntur, quilibet oculis, & observatione multarum curationum facilè cognoscere poterit. Neque verò ea suis caret fundamentis, quæ ubi prius ostendero, quomodo in usum revocanda sit, adducam, difficultatésque dissolvam, quæ contra eam adduci solent; & in hoc præter institutum aliquantò plùs me extendam, quòd in re novâ, & à quàmplurimis exagitatâ, versemur, quæ apud multos speciem habet paradoxi, quòd veterum sapientum doctrinam pervertere videatur, & ipsius Medicinæ candorem invertere. Et quoniam duo continet nova hæc medendi ratio, antiquæ

Medendorum vulnerum nova ratio longè præstantior.

quæ & consuetæ contraria; primum, non esse quotidie, & frequenter solvenda, & detegenda vulnera; alterum, ablegandas esse turundas, licinia, & quas faldellas appellant, in primo insistemus primo loco in universum; mox etiam secundum comprobare tentabimus, ut ad particulares curationes, & cautiones animadversionésque, circa illas tradendas, versari possimus.

Vulnera, rarò detecta, citiùs, faciliùs, & tutiùs curantur, & cur.

2. Primò igitur assero, faciliorem, breviorem, minùs molestam, longéque tutiorem esse curandi eam rationem vulnerum, tam simplicium, quàm compositorum, & cavorum, in quâ rarò solvuntur, & deteguntur, sed tegumento foventur eo modo, quo mox sumus explicaturi, & quidem ex ratione; cum natura omnium morborum sit Medica, Medicus minister, & Medicamenta instrumenta; si enim caro sit generanda, si ossa fracta firmanda, si agglutinandum, si excrementa expellenda, præstat hoc natura: Medicus igitur huc spectare debet, ut natura munia sua exercere valeat: & cùm Medicus illius sit minister, naturæ languentis robur augere debet, & quæ ipsam offendunt, aut impediunt, avertere, & removere. Quamobrem in eo artis reposita est perfectio, ut laboranti naturæ, quàm meliùs fieri possit, succurratur. Qui igitur curandi modus fœlicius id præstat, potior proculdubio erit censendus. Si igitur modum hunc vulnerum curandorum novum cum antiquo in hoc conferamus, facilè illius præstantia omnibus erit manifesta. Constat autem, si tegumento, ut dicemus, vulneri apposito, calorem partis foveamus, raróque vulnus detegamus, magis naturam foveri, illiúsque calorem conservari, & à quàmplurimis, quæ illi officere possent, & impedimento esse, defendi; quàm si communi modo quotidie solvantur vulnera,

ra, detergantur, eiſdémque medicamenta, linamentis ſeu penicillis excepta, imponantur: unde neceſſe eſt, dum vulnus crebrò denudatur, & ambienti exponitur, calorem naturalem vulneratæ partis non leviter offendi; tum quoniam ob naturalis tegumenti, ſcilicet carnis, defectum ejus ſubjectum diſſolvitur; tum etiam, quia ob ambientis qualitatem illius ſymmetria pervertitur, cùm ſemper ambiens ſit latentibus noſtri corporis partibus, & naturali noſtro calore frigidior; unde etiam copioſiora excrementa, impedimento actioni ipſius naturæ futura, generantur. Addendum, partem, ob vulnus, diſſolutionem caloris, & refrigerationem debiliorem redditam, obnoxiam etiam magis reddi ad fluxiones humorum excipiendas: quin prætereà ex frequenti vulneris ſolutione, ex contrectatione, & motu partis, ex deterſione, penicillorúmque & linamentorum impoſitione, quæ etiam non rarò materiam ſupprimunt, & compreſſione quandoque; dum ad pus eliciendum partes circumpoſitas premunt, & novâ deligatione ſemper aliquis dolor, & ſæpe etiam vehemens excitatur, non levis fluxionis occaſio eſſe poteſt. Ampliùs, quoties vulnus ſolvitur, ac detegitur, toties interturbatur, & à proprio munere diſtrahitur natura. Neque verò urgent utilitates, quas ex quotidianâ vulnerum detectione provenire aſſerunt recentis medicamenti, quod naturam modò ad pus promovendum, modò ad generandam carnem adjuvet, quotidianâ applicatione, & crebrâ vulneris ab omnibus excrementis abſterſione. Jam enim oſtenſum eſt, non eſſe neceſſariam quotidianam illam abſterſionem, quæ fit & manuali operatione per ſe, vel cum medicamentis abſtergentibus; verùm ex accidenti tantum, ob defectum caloris naturalis,

lis, & ob intemperiem partis vulneratæ, & quòd medicamenta quotidiè non imponantur. Jam enim docuimus, naturam illud perficere, quod à medicamentis expectari solet, majúsque damnum ex quotidianâ medicamentorum impositione proficisci, quàm utilitatem. Sed docebimus prætereà, non omninò hac curandi novâ ratione, destituta medicamentorum auxiliis relinqui vulnera; satis tamen raram esse debere illorum appositionem: ut inferre liceat, verissimum esse, quod à Gal. 6. *Meth. med. cap.* 2. dicebatur, Methodum non solùm meliora medicamenta, quàm priùs, verùm etiam universum curationis modum invenire posse; & 5. *de san. tuendâ cap.* 11. fidem ejus, quod ratione inventum est, experientiam comprobare; & quod 6. *Meth. med.* 2. præcedere debere, quæ à verâ Methodo proficiscitur, remediorum inventionem; huic verò experientiam ad certiorem etiam fidem subscribere. In magno hoc nostro Valetudinario, in quo per annos quadraginta medendis ægris operam dedi, cùm in portione illâ, cujus curam susceperam, spatio unius anni plerique ex vulneratis in capite curari, secus quàm optabam, antiquo more frequenti vulnerum solutione, detectis vulneribus, turundis, liciniis, faldellis appositis, frequentibus terebrationibus, & scalpturis essent medicati, & plerique interiissent: occasione Astensis belli cùm Chirurgus, cui illorum cura demandari solebat, discessisset, operario, qui illi inserviebat, injunxi, ut novâ hac medendi formâ uteretur, tegumento, inunctione labiorum ex oleo Hispanæ, vel oleo abietino, & solùm bis, aut ter detecto vulnere, semel tantùm terebratione in usum ductâ, rarò etiam scalpro, testor Deum, & præfectos, viros per-illustres, & ministros omnes, qui adhuc vivunt, ex quatuordecim vulneratis

Vulnerum, rarò detectorum, & feliciter curatorum, exempla.

ratis in capite, unum ſolum interiiſſe; & inter hos tamen tres fuerant vulnerati cum oſſis calvariæ, & membranarum inciſione, unus ex caſu ab alto cum oſſis retroceſſione, & duo cum rimâ in oſſe. Sed cùm Chirurgus iterum rediiſſet, nollétque ullâ perſuaſione ab antiquo curandi more recedere, & infeliciter curationes ſuccederent, perſuaſionibus, ratione, & exemplis tandem convictus manus dedit, ut novus is curandi modus introduceretur, acquievit, felici jam ſucceſſu. Ex quorum vulnerum curatione, ut quæ magis negocii, quàm reliqua, curantibus afferant, vulnerum, in aliis corporum partibus exiſtentium, curandi modus collectus eſt, & paulatim introducitur. Quòd ſi facilitatem, & celeritatem curationis ſpectemus, affirmare certò poſſumus, multò faciliùs in hac omnia tranſigi, quod ne vigeſima quidem pars excrementorum generetur, nec ſemper in eâ neceſſarium eſt oſſa abſcedere, quod in longum protrahere ſolet curationes. Quòd ſi etiam vulnus ſit non ſine oſſis abſceſſu, quilibet comperiet longè citiùs os abſcedere novo hoc curandi modo, quàm communi; & ſæpius etiam in longè minori quantitate. Si igitur faciliùs, & celeriùs hoc modo ſanantur vulnera, aſſerendum etiam erit, tutiùs id perfici: cùm enim natura ſit, quæ vulnera ſanat, ſi citiùs ſanitas introducitur, ſignum eſt, adverſus impedimenta prævalere naturam. At quò magis prævalet hæc, eò magis tutò fieri curationem nemo, arbitror, inficiabitur. Quòd ſi tertiam partem, à Gal. traditam 14. *Meth. med. cap.* 13. reſpiciamus, ut curatio fiat, quantum magis fieri poſſit, ſine dolore, quis negaverit, hanc prævalere, qui conſideraverit, quantum æger diſcrucietur, cùm Medicus accedit ad diſſolutionem vulneris, importunámque illam abſterſionem, turundarum vel ſpleniorum

niorum introductionem, & medicamentorum appositionem? At per nostrum modum liberatur à tot animi angustiis, & à corporis doloribus. Liberantur verò etiam à tot expensis. Hincque modus is adeò difficilis est ad persuadendum Chirurgis.

Argumentorum solutio eorum, qui illi adversantur.

3. Neque tamen, quæ adversus hunc curandi modum objiciuntur, vim ullam habent. Primò enim duplex illud excrementorum genus, quæ in omnibus vulneribus generari dicebat Gal. 4. *Meth. med.* tenue, & crassum; quæ carnis generationem impedire idem dicebat 3. *Meth.* 9. nihil faciunt; quando, calore nativo partis conservato, eorum minima pars generatur, cujus tenuior pars per insensibilem halitum dissolvitur, crassior verò, quæ minima est, per idoneum paratum effluxum à naturâ extrâ pellitur, aut per intervalla detergitur; neque in id, quod adeo noxium est, injurias nempe ambientis incurrimus, neque calorem dissipamus, neque periculum est, ne ex retento pure ulcus reddatur ferinum, quod verendum admonebat Hip. *lib. de locis in homine*; nam robusta natura per paratum effluxum illud expellit. Cùm præterea per hanc curandi rationem tota curatio naturæ committatur, non adeo sæpe detegenda erunt vulnera, neque adeò frequenter mutanda sunt medicamenta; & cùm eo modo citò sanitas introducatur, satis erat unâ, aut alterâ, aut ad summum tertiâ detectione, ad morbi statum cognoscendum, abstergenda pauca illa excrementa, & ad mutationem, si opus fuerit, medicamentorum. Neque frequens inspectio necessaria est ad humectationis partis cognitionem, ut proportione correspondentia medicamenta siccantia applicare possimus, quod requiri censebat Galenus 3. *Meth.* 3. quia in nostro hoc curandi modo excrementorum cura medicamentis applicitis non commit-

committitur, ſed naturæ, & naturali calori; ideo in eâ fovendâ maximè in eo inſiſtitur. At ſaltem, inquiunt, quotidie ſolvemus, ut ſtatum vulneris cognoſcamus, futura provideamus, & præſentia cognoſcamus, &, quod agendum ſit, inveniamus. Quaſi verò etiam mentis oculis quàmplurimá Medici non proſpiciant! pruritus, eroſio, forma doloris, fœtor, ſanguinis fluxus, dolor cum pulſu, febris horrifica, gravitas in parte, puris effluentis conditio, & alia multa admonebunt de conditione vulneris, & puris, illiúſve retentione, inflammatione, gangrænâ, & aliis, quæ detectionem perſuadent, ut auxiliis præſto eſſe poſſimus, aut elevato à parte inferiori aliquantulùm tegumento multa videre, & in multis providere poterimus. Addunt, quomodo præceptum Hip. *lib. de Officinâ med.* faſcias, & lintea debere eſſe munda, ſi adeo raro ſolvantur vulnera, verum erit? At lintea ipſi, medicamentis infecta, ſuperponebant, quæ cum pure conſpurcarentur, & pruritum, & inflammationem inducere poterant. At nos pura, & munda cavis vulneribus apponimus, vel potiùs ſuperponimus ad munditiem, exſiccationémque vulneris, & partis calorem fovendum. Prætereà quàm minimum puris in hujuſmodi curatione generatur, quod etiam effluxum habet: quin prætereà non prohibemus conſpurcata quandoque lintea detrahere, mundáque illorum loco ſupponere, modò fiat citra vulneris detectionem. Appoſita, dicunt, nec mutata lintea exitus halituum ſupprimunt. *2. de off. med. 26.* & Galen. *6. Meth. c. 5.* unde vulnerata pars diſtenditur, & morſus in parte excitant, partis temperiem vitiant, & ſanitatem impediunt. Verum neque deligationes adeò ſtrictæ eſſe debent, ut exhalationem impediant, &, ſi puri ad exitum paratum

eſt

est effluvium, subtiliori exhalationi multò magis paratus erit exitus. Et quamvis per quotidianam detectionem magis commodè exhalent hi vapores, majus tamen sequitur malum ex dissolutione caloris, & spirituum, quàm ex illorum evaporatione bonum. Cùm prætereà multa sint, ad præsagia attinentia, quæ sine vulneris inspectione laterent, cùm tamen eorum cognitio sit necessaria: ut quæ scribuntur ab Hip. *primo prædict.* T. 18. *quintâ Aphor.* 65. 66. 67. & 6. *sect. Aph.* 4. omnia ad præsagia, ex variâ vulnerum conditione desumpta, facienda, quæ non nisi quotitidiè solutis vulneribus præsagiunt: Frequens illa detectio ea manifesta solùm faciet; tegumentum autem perseverans abscondet. Ad quod dicendum, præsagia hujusmodi in vulnerariâ quâvis curatione esse necessaria, & statum vulneris esse cognoscendum. At quod ad cognitionem statûs vulnerum, & supervenientium symptomatum necessaria sit crebra detectio, id est, quod negamus. Jam enim ostensum est, quomodo sine eâ inspectione satis hæc cognoscamus. At, inquiunt, arcenda est à vulneribus mordicatio illa, & pruritus, quæ sæpe adeò infestant, ut ferri nequeant, ex Hip. & Gal. *pri. de Fract.* 39. & ideò ob pruritum voluit partem etiam fractam dissolvi, & aquâ tepente foveri: & id faciendum dixit Gal., ut serosi & salsi vapores, ibi retenti, difflari possint, leniatur dolor, & tollatur prurigo: id verò non obtineri potest, nisi per vulneris solutionem, vaporibus acribus, & humoribus ichorosis evacuatis. Respondendum, rarò id evenire, aut saltem non adeò vehementer, ut ad solutionem vulneris urgeat: quòd si perferri non possit, si aliter consuli non potest, solvendum erit vulnus; id verò non erit per se ratione illius morbi; sed ob anne-

xum

xum symptomata, & paulò pòst casus adducemus, in quibus solvendum erit vulnus. Quandoque enim ob urgentem affectum à regulari curatione recedere cogimur; imo quandoque morbum omnino negligimus, ut symptomati urgenti obsistamus; & aliquando etiam novum morbum inducimus, & quasi insanabilem, ut periculum, ex alio pendens, vel ipsam mortem, inde imminentem, effugiamus. At, addunt, dicebat Hip. modum illum, qui sanitatem inducit, non esse immutandum; at per modum antiquum, per quem sæpe solvuntur, deteguntur, absterguntur vulnera, & nova sæpe medicamenta induntur, experientia docet, multa vulnera ad sanitatem perduci; igitur, eo relicto, alium introducemus? At idem Hip. *lib. de veteri med.* dicebat, novam semper artibus, & potissimùm Medicinæ fieri posse accessionem. Sic multa ex antiquis, ab Hip. ipso & Galen. tradita, exoleuerunt, melioribus multis nostris temporibus repertis. Non negamus, communi illo curandi modo sanari vulnera; quia tamen nova hæc medendi ratio tutior est, facilior, brevior, & cum minori dolore, & molestiâ, præstat in hac omnino insistere. Sed inquiunt, adhuc non esse methodum universalem: quasi verò in omnibus methodis, & regulis suæ non adsint exceptiones. Atque ob hanc causam cautiones has Medicas in unum collegi, quod in hoc etiam curandi modo præstabo, ubi priùs docuero, quomodo hac curandi vulnera in genere ratione procedendum sit; tradam enim occasiones, in quibus ab eâ sit recedendum, & solvenda, & detegenda vulnera. Neque enim regulæ Medicæ perpetuæ sunt veritatis, quinimo necessarias dicere possumus, quòd ab iis recedendum non sit, nisi adjunctorum ratione. Regula Medica est, in

accessi-

accessionibus ab alimentorum exhibitione abstinendum esse; at quandoque in accessione nutrire ægrum cogimur. In ossis fracturâ jubet Hip. *lib. de fract.* post appositionem ferularum non solvendum esse vulnus, nisi post vigesimum diem: at idem ipse scribebat, si ferulis alligatis aliqua, ne ossa probè se habeant, suboriatur suspicio, aut quòd sit aliud, quod laborantem hominem infestet, circa dimidium illius temporis, aut etiam parum ante solvendum esse, & religandum, & Gal. *lib. pr. de fract. cap.* 43. dicebat. *Semper Medicus attendere debet ei, quod magis urget*; nec hujusmodi præcepta perinde atque lex habenda sunt, quam violare nefas sit, ubi omnia secundum rationem non succedant. Urgent præterea; non esse bonam methodum hanc medendi, quòd non sit universalis, nec omnibus hujusmodi malis idonea: namque si vulnus fuerit cauto telo inflictum in parte nervosâ; sit item angustum, & stricti orificii, ut pus exeat, necesse erit quotidie manibus comprimendo pus exprimere, & præcipuè, si orificium sursum spectet, aliter ferinum ulcus fieret;Ptæterea, in linguæ ulceribus inanis erit is modus, cùm nulla reperiatur materia, quæ tamdiu adhærere possit, nec deligatio adhiberi possit, nec tegumentum: quod idem eveniet in vulneribus internarum partium. Dicendum enim, quòd, licet morbus per se requirat talem curandi modum, quandoque tamen conformatio, vel situs partis eum non admittit. Qui quotidie solvunt vulnera antiquo more, quomodo illum defendent in linguæ, hepatis, pulmonum, & aliarum internarum partium vulneribus? quomodo ellychnia, tentásve, unguentis illitas, apponent, & extrinsecus lintea, unguentis, aut aliis medicamentis illita? Neque rejiciendus est modus is curandi, quòd Hip. &

antiqui illi illum non tradiderunt. Artes enim perfectæ fiunt per additamenta: nec primi omnia invenêrunt, quamvis principia invenerint. Unde multa inveniri possunt, & in dies inveniuntur, multáque adhuc latere censendum est, quæ temporis beneficio cognoscentur.

Splenio-rum & turunda-rum usus damnan-dus, & cur.

4. Cùm nova hæc medendorum vulnerum ratio raram inducat vulnerum solutionem, & rarissimam eorundem detectionem; non erit dubitandum, per eam rejici à tali curatione genus omne turundarum, penicillorum, & similium: absurdum enim esset tanto temporis intervallo turundas, ellychnia, spleniáve, sive sicca, sive medicamentis imbuta, quæ jam etiam, & pure, & serosis humoribus repleta, intumuerunt, in cavo vulnere firmari; quibus & distenderentur partes, & dolorem inferent, & retineretur pus, quod majorem putredinem dum conciperet, ferinum ulcus induceret, de quo Hip. *lib. de locis in homine.* Quod cum adeò in hujusmodi morbis sit consuetum, & omnibus familiare; operæpretium me facturum arbitror, si diligentiùs rem expendero. Ut igitur veritatem hac in re eruere faciliùs possim, finem perpendere expediet, ad quem in usum splenia hæc sint deducta. Si Guidonis Cauliacensis casus consideremus octo*, in quibus linamentis sit utendum, & fines varios, paucissimos inveniemus, in quibus illis uti expediat. Non enim, ut aperta serventur cava vulnera, ut ex profundis ichores abstergi possint, & pus expurgari; jam enim ostensum est, tegumento, & linteis foto calore naturali, paucissima generari excrementa, & ichorosa, & crassa, paucissimámque saniem; quæ cùm temperatam substantiam producat caloris nativi vigor, parato arte effluvio, in fundo non firmatur, sed effluit. Non solùm autem,

tem; quod secundo loco proponit, linimenta in carnis generationem faciunt, sed apertè obstant; per illa enim impeditur natura, iis quasi oppressâ. In alteratis ab aëre tertiò necessaria esse dicit, ut mundificentur. At illorum potiùs appositio ambienti præbet occasionem os alterandi, & carnem; quam alterationem rarâ nos detectione maximè evitamus. In contusis, quem quartum casum facit, si in molli, puta carne, puris generatio attenditur, ad eam splenia nihil faciunt, aut turundæ, cùm ostensuri simus, illas potiùs obesse: si in duro, ut in calvariâ, tunc turundas recipimus, quando manuali operatione opus est, vel ossa abscindenda fuerint, ut dicemus. Tantùm abest autem, ut apostemate laborantibus, aut ulceratis vulneribus conveniant turundæ, aut splenia, ut manifestum reddat experientia, nihil esse, quod magis dolores excitet, & inflammationes, quàm horum usus. Non negamus, solvenda in his casibus esse vulnera, & sæpius manu Medicâ succurrendum: at negamus, id præstari vulneris per se ratione, sed ad id cogimur supervenientium morborum causâ.

Finis spleniorum, & quem in usum veniant.

5. Finis enim, cujus gratiâ fuêre inventa, verus multiplex est: nam & ut alicujus ulceris orificium hians conservetur, quo pus liberum habeat exitum, ne ferinum ulcus ex retento pure reddatur, de quo Hip. *lib. de locis in homine*: Et ut os magis amplum reddatur, vel in amplitudine, quam habet, servetur, ut, si qua manualis operatio in osse sit præstanda, quod in vulneribus capitis cum ossis læsione sæpenumero contingit; vel, si aliquod in vulnere contentum corpus extrahi debeat, id fieri commodè possit; útque illorum ope idoneum medicamentum parietibus vulneris meliùs hæreat.

Splenia non necessaria ad puris expurgationem.

6. Neque verò ex primo dicto turundarum fine, qui erat, ut hians vulneris angusti os aperiatur, nos in communem usum trahere poterunt, in quo penicilli introducuntur ad puris & excrementorum liberam expurgationem, dilatato vulnere, & effluxu parato: tantum enim abest, ut per frequentem hunc usum turundarum & spleniorum effluxus liber puri comparetur, ut potiùs per ea materia retineatur, in illísque imbibatur, atque os obstruatur, effluxúsque impediatur: ad obstructi enim orificii dilatationem, ut facilior materiæ effluxus paretur, bis aut turundis aut simplicibus ex filis lineis, aut ex spongiâ compressâ & contortâ, aut ex medullâ sambuci, aut cannæ sorgi, vel radice gentianæ solùm respicientes, illis aliquando parcè utendum dicebamus, non pro verâ, & immediatâ vulneris curatione, ut illi faciunt. Quinimo hæc quandoque in usum venire possunt, non ad vulneris veram curationem, sed ut unio partium & agglutinatio impediatur, aut ob complicatum alterum affectum, vel ut portio aliqua ossis, aut alterius rei liberum exitum obtinere queat. At si vulnus latum sit & profundum, nullus turundarum, aut spleniorum per se pro curatione usus esse potest; siquidem, quod generabitur in vulnere delitescere in tali vulnere, ac retineri non poterit. Neque periculum est, labia priùs, quàm oporteat, posse uniri, cùm supponamus in magno & cavo vulnere, non parum inter se distare, potissimùm, cùm in eo genere vulnerum non coälescere partes disiunctæ possint, anterquam caro subjecta nova sit producta, ut nec hæc bona producitur, nisi conveniens in ejus generatione præcedat dispositio, quæ junctam habeat puris generationem, & expurgationem. Qua ratione dicebat Hipp. *libro de ulceribus, Vlcera, non purgata,*

gata, non committi, quamvis adducantur; & si etiam adducantur, neque etiam sponte suâ coïre.

7. Neque etiam admittenda sunt splenia hæc, ne claudatur pars superior vulneris, antequam profunditas vulneris carne sit repleta: assiduus enim excrementorum effluxus per externas partes vulneratas impedit labiorum coïtionem ante repletionem cavitatis carne; maximè, cum sciamus, citiùs semper generari carnem in fundo, ubi calor naturalis est robustior. Mirum enim apparet naturæ artificium in vulnerum curatione, dum benè operatur, quæ paulatim cavitatem repleat, & uniat orificium, servans ad excrementorum expurgationem, donec cavitas repleta, & nihil sit amplius, quod expurgari postulet.

Spleniorum usus non necessarius, ne in parte superiori caro crescat.

8. Neque dubitandum est, mollem illam, & fungosam carnem generari, ob quam linamenta censent aliqui esse necessaria. In hoc enim curandi genere, in quo calor naturalis fovetur, neque tot unguenta humida introducuntur, non succrescit caro hæc mollis, aut saltem non tanta, quæ puris expurgationem possit impedire; si qua verò leviter succrescit, in unâ aut alterâ detectione pulvisculis exsiccantibus, aut lineis filis siccis facilè tolli potest.

Neque ad fungosam carnem impediendam.

9. At ne quidem splenia admittenda sunt, ut illis mediantibus medicamenta, & profundas partes, & parietes utrinque vulneris attingant. Jam enim suppositum est, non esse necessariam hanc crebram medicamentorum applicationem, sed potiùs noxiam: quòd si quandoque necessaria fuerit vis alicujus medicamenti, neque etiam necessitas nos inducet id præstandi per splenia, vel faldellas, ut vocant, ut vis medicamenti id præstet: ad hanc enim rem præstandam Galenus

Neque ad sananda labia vulneris.

3. *Meth.* 4. non turundis utitur, sed medicamentum liquat, ut quaquaversus, & ad fundum permeet. Semper enim supponimus, idoneum effluxum adesse pro expurgatione materiæ. Nos, ut dicemus, semel, aut iterum, térve soluto vulnere, stylo cum filis parietes vulneris, & partes necessarias delinimus.

Penicillorum, & turundarum damna.

10. Turundarum igitur, penicillorum, & spleniorum usus per se in vulnerum curatione, & non nisi tribus illis jam enarratis casibus, aliunde desumptâ occasione, inutilis est, imò noxius, omninóque ablegandus. Partem enim comprimunt, ac distendunt, eidémque sunt oneri, unde & ad commovendam fluxionem sunt idonea, pure, & affluxu materiæ imbibita, & partem distendunt, &, malâ conceptâ qualitate, vulneri quàm maximè officiunt. Hoc insuper habent, quod pus & imbibitione, & obstruendo potiùs supprimant, quàm evacuent, nisi sint cannulatæ. Hinc Hip. 5. *Epid.* in Massiliensi, cui currus onustus, super costas inductus, costas confregit, reprehendit Medicos, quòd inductis penicillis, pure retento, mortem induxerint. Hinc *lib. de ulceribus* in principio impeditum effluxum puris per turundas reprehendit, & passim per totum illum librum videre licet, nullam penicillorum, spleniorúmve procurationis mentionem fecisse, sed illitionum, & inspersionum liquorum; cùm eorum alioqui fistularum curationis mentionem fecerit. *Libro* quoque *de vulneribus capitis* apertè linamenta reprobat, nisi ad amplum reddendum vulnus, quando in osse operari oporteat. Unde absolutè ea in capitis vulneribus rejicet, dicens: *Vlcus in capite nullo humore humectare convenit, ac ne vino quidem, neque cataplasmate contegere, neque linamentis curationem facere;*

Hipp. penicillorum usus improbatus.

cere; *& infra*; *At in reliquo capite ulcus neque linamentis, neque cataplasmatis, neque deligatione curate aportet, si non & sectione opus habet*; quin nec *lib. de fracturis, & articulis*, ubi de fractis & luxatis agit cum ulcere, ullam spleniorum, aut turundarum facit mentionem. Neque etiam quæ ad usum turundarum confirmandum afferuntur, aliquid concludunt. Quod enim per hujusmodi in cavis vulneribus dicunt parandam esse viam exitui puris, ne, eo retento, ulcus ferinum reddatur, adversus eos concludit; ex iis enim potiùs exitui puris via occluditur, quo retento, & mala qualitas in eo concipitur, & fluxioni majori ad partem laborantem datur occasio, & partis vulneratæ distensioni; unde & dolores, & inflammationes, & retenta materia, &, pravis halitibus elevatis, febres non rarò excitantur. Addere illud certè possumus, turundarum, & spleniorum hac impositione protrahi morbos; quod tamen aliquibus non displicere video, dum enim spleniis vulnus replent, ægrorum crumenas exhauriunt. Nõ igitur spleniis, & tentis, faldellis, replendo vulneris cavitatem, exitus puri paratur, sed impeditur; si verò vulnus vacuum relinquitur, materia purulenta, nullum reperiens impedimentum, facilè effluere potest. At dicet quispiam, si turundæ tot mala invehunt, quomodo ex ipsorum usu tot vulnerati sanitati restituuntur? Natura est medica morborum, & robusta errores corriget; cúmque frequentiùs solvatur vulnus & detegatur, diutius in cavitate non retinetur sanies; & quamvis major puris quantitas generetur, expurgatur tamen, & adjacentes partes puriores redduntur, unde succrescit caro, & tandem fit partium agglutinatio, & cicatrix. At ex nostro hoc medendi modo nativus calor vegetus remanet, non difflantur spiritus, meliùs naturales actiones

celebrantur, & subinde minor excrementorum, & puris quantitas generatur, caro bona citiùs succrescit, facilior fit agglutinatio labiorum, & magis æqualis, & denique pulchrior cicatrix, & sine cavitate fit.

Vulnerum curandorum in nova hac curandi ratione indicationes.

11. Ex iis, quæ hactenus dicta sunt, facilè colligere possumus, licet in curandis vulneribus multæ sint indicationes curativæ universim, glutinandi, suppurandi, carnem generandi, cicatricem inducendi; in duos tamen scopos per modum hunc curandi propositum reduci, conservationem, & robur caloris naturalis; cujus proprium est ea, & alia similia munia perficere; atque in remotionem eorum, quæ impedire, & irritum facere illius opus possunt; quamvis etiam actione hac calori naturali & ejus actioni succurratur, & iis, quæ illius actionem impediant, illúmque debiliorem reddant; quamvis in iis sæpe ope Medici natura indigeat; ut cùm peregrina corpora, quæ in vulnere fuerint, manuali operatione sunt auferenda; quando distantia labia, si conglutinare oporteat, ad mutuum contactum deducuntur. Ut verè affirmare possimus, Medicum in curandis morbis nullis minorem partem habere, quàm in curandis vulneribus. In curandâ enim febre quamvis in omnibus operibus concurrat natura, dum tamen medicamentis materiam calori febrili subtrahimus, dum sanguinem sectâ venâ evacuamus, dum refrigerantibus calorem febrilem extinguimus, operari vere Medicum dicemus. At solutam unitatem nullum tollit medicamentum, sive simplex sit, sive cum cavitate, sed, quicquid necessarium est, natura perficit, nisi impediatur: & propterea dicebat Gal. 4. *Meth.* 3. *Sive vulnera simplicia sint, sive cum cavitate, si quis diligenter æstimet, ex fugiendis, & prospiciendis iis,*

quæ

quæ naturæ officiunt, ſanatio perficitur. At hîc videmus Galenum, ſecundo ſcopo intentum, removendi impedimenta unionis vulnerum, nullam potioris feciſſe mentionem roborandi, fovendi, atque conſervandi naturalis caloris, qui præcipuum eſt inſtrumentum ipſius naturæ. Scimus enim, inciſâ cute, & naturali tegumento, quo naturalis calor, per omnes partes diſperſus, continetur, imbecillem reddi naturam, partis illius debilitato calore, illi in operibus inſerviente, tum diſſipatâ ejus ſubſtantiâ, tum occurſu qualitatis extraneæ ambientis, quem antea non fuerat experta. Ut mirari non parum ſubeat, quomodo Galen. de iis, quæ ex imbecillitate caloris proveniunt, adeò fuerit ſollicitus, remedia excogitans, quæ ichores & genita excrementa abſumerent, cauſam verò generationis ipſorum neglexerit; ut proinde crediderit, curationem nullam vulnerum tranſigi poſſe ſine uſu exſiccantium, & detergentium; ut eò etiam devenerit *primo Meth.* 4. ut aſſeruerit, debere hujuſmodi medicamenta undique vulneris partes tangere. At enimvero id faciendum eſſet, quia ob imbecillitatem caloris in dies multa generantur excrementa ex cute, naturali operculo apertâ, & quotidie arte parato, ſoluto, detecto vulnere, ſpiritibus diſſolutis, & ambientis frigiditate illi inductâ. Quòd ſi hoc fugiamus, tegumentóque apto ſpirituum diſſolutio impediatur, & externa refrigeratio, foveatúrque illo, pauciſſima producentur excrementa, & bene diſpoſita, quæ aut per inſenſibilem habitum, vel ſenſibiliter per effluxum, ut dicemus, paratum facilè effluent. Cùm verò difflatio caloris, & ſpirituum, & refrigeratio illius, & partis ſit ex naturali tegumento inciſo, cùm ſubito illud reſarcire nequeamus, illius loco aliquod arte erit parandum, quod ad

Galenus nullam caloris naturalis fovendi in vulnerum indicationibus habuit rationem.

naturalis conditionem accedat, ſed ut ſuppleat calliditate aliquid prævalens.

Vulnera omnia ſunt cava.

12. Vulnera licet paſſim à Gal. in ſimplicia, & compoſita dividantur, hæcque cava appellet; certum tamen etiam eſt, quæ ſimplicia dicuntur, itidem etiam cava eſſe, cùm in labiorum diſjunctione neceſſarium ſit cavitatem adeſſe, cùm enſis ad penitiora pervenerit; ſed ſimplex dicitur, quia neque cutis, neque caro deficit, & per ſimplicem labiorum unionem cavitas repletur, & nihil ampliùs remanet, niſi, ut appoſitè partes glutinentur. At veri cavi vulneris cavitas non poteſt repleri, niſi per novam carnis generationem. Duo hæc genera vulnerum quamvis diſſimilia ſint, & in aliquibus diverſam, ut dicemus, habeant curationem, in uno tamen conveniunt, quòd præcipua curandi in utroque ratio, & indicatio poſita ſit in fovendo calore naturali tegumento aliquo, non multùm diſſimili à tegumento naturali cutis. In quâ re in univerſum proponendâ erit generica curandi ratio, & tegumenti genus genericum; ut more noſtro exceptiones, & cautiones, animadverſionéſque addere poſſimus. Mox verò curationes particulares reſpectu varietatum ſimilarium partium, & organicarum, à quibus magnam etiam varietatem modi curandi deſumendam docebat Galenus 3. *Meth.* 19. diſtinctè addemus ſuas ſemper in curando exceptiones, cautiones, & animadverſiones more noſtro.

Vulnera omnia cur dividantur in ſimplicia & cava.

Vulnerum ſimplicium in carne curatio.

13. Oblato itaque vulnerato, ſano alioqui & boni habitus, in quo neque inciſum ſit vas aliquod magnum, neque nervus læſus, ſed in carne ſimplici facta ſit continui ſolutio; niſi tantum ſanguinis effluxerit, quantum expedire videbitur, ut & vulnus ſiccius reddatur, fluxioniſque tollatur omnis occaſio, permittendum erit, ut effluat; mox

verò

verò ſupprimendus erit; quod facillimè obtinebitur, cùm ſupponamus ex capillaribus carnis venulis venire, vel ſi vis filis, aut intinctis in vino aliquo auſtero, aut adſtringente, vel aquâ ſimili mox diligenter vulnere emundato, ne quid inter vulnera contineatur, adducenda erunt labia ad mutuum contactum, vel ſuturâ, vel glutine hinc inde colligatis labiis. Scito, deligatione, & bene aptatis faſciis id etiam tentari, quas deligationes *agglutinativas* appellare ſolent; ſed quoniam eorum tantummodo vulnerum labia adducta conſervare poteſt, quæ per longitudinem muſculorum ſunt inflicta, aut leviter per obliquum (cùm enim tranſverſa ſunt, deligatio non ſufficit, ſed, ut dicebat Galenus 3. *Meth. ultimo*, tum ſuturis, tum fibulis in his utendum eſt) tum etiam, quòd in ſolis artubus uti deligatione poſſumus, quoniam in opere peragendo cernere non poſſumus, quomodo labia ſe habeant, & num labia decenter ſint diſpoſita; præterquàm quòd periculum etiam imminet, ne, dum faſcia circumvolvitur, & labia conſtringuntur, lintei aliqua pars, corrugata intra vulneris labia, comprehendatur, non multùm in uſum ducendam cenſerem, aut certè multò rariùs. Labiis igitur ad mutuum contactum ſimilibus remediis deductis, convenienti tegumento veſtienda erit pars: & quamvis ſatis ſit fovere naturalem calorem, & roborare, aut corpulentiâ, aut qualitate; eligibilius tamē fuerit, ſi actionem naturæ agglutinandi adjuvet exſiccanti facultate cum aliquâ adſtrictione, quò defluēs ſanguis pro vulneratæ partis nutritione ab omni ſuperfluâ humiditate expurgetur, & ad quādam viſciditatem deducatur, ut facilè fiat gluten, & labia faciliùs connecti poſſint. Tale quidem medicamentum ſit reſina terebinthina, vel abietina, quibus, ſi fluidiores fuerint, addi pōterit ceræ aliqua portio

ad

ad conſiſtentiam aliquam. Tachamacha etiam ad hunc uſum erit maximè accommodata, &, ut meliùs extendi poſſit, emollietur cum aliquo oleo ejuſdem facultatis, ut oleo de momordicâ, vel hypericino completo pro quartâ, vel quintâ parte: Balſamum Peruanum conveniet, ſi molle fuerit, cum cera ad conſiſtentiam deducetur; ſi album grumoſum, emollietur, ut Tachamacha, ut & ſuccus, contentus in folliculis ulmi, incraſſatus. Placet & ceratum Barbarum, & Palmeum. Placet magis Tachamacha cum cerato de betonicâ compoſitâ, cum levi portione olei de momordicâ. Parari prætereà poterunt ex arte ex vulnerariis herbis, ſymphyto, ophiogloſſo, ſaniculâ, piloſellâ, polygono, biſtortâ, & ſimilibus bene coctis, & per ſetaceum traductis, additis aloë, ſarcocollâ, ſanguine draconis, ſubtiliſſimè pulverizatis, & reſinâ terebinthinâ, & abiegnâ exceptis. Horum aliquod extendetur ſuper linteum lineum, bene contextum, longitudinis, & latitudinis, vulneris magnitudini correſpondentis, ita ut vulnus tegat, & aliquid etiam de adiacentibus partibus apprehendat. Deinde, illi ſuperponentur tot lintea duplicata vel triplicata, quot ſatis ſint ad fovendum calorem naturalem partis, & ad arcendas injurias aëtis ambientis. Inde deligatio retentiva adhibenda eſt.

Nunc inſtituti mei eſt, animadverſiones & cautiones addere, & more meo exceptiones regularum apponere.

[margin: …n vulne…bus ſan…is non …im ſiſ…dus.]

14. In ſimplici hoc vulnere non ſtatim ſiſtendus eſt ſanguis fluens, ſed conſideratâ quantitate effluxi, priuſquàm ad Medicum venerit, & corporis habitu, & vitâ anteactâ, permittemus ſanguinem effluere, ut prudentiæ Medici viſum erit. Sic enim, & ſiccior, & gracilior reddetur,

tur, minùs apta inflammationi, & fluxioni.

15. Hinc reprehendendi ſunt, qui vulnus conſuunt, fluente adhuc ſanguine; unde inter adducta labia collecto ſanguine, concreto, putrefacto, & ſuppurato, inflammatio producitur, & agglutinatio impeditur.

Sanguine fluente ex vulnere, non eſſe vulnus conſuendum.

16. Antequàm etiam veræ curationi manum apponamus, peregrina omnia corpora, pili, grumi, & ſimilia, intra vulnus contenta, auferenda ſunt, & abſtergenda vel linteo, vel molli lanâ, vel xylo & ſtylo advolutis, vel etiam, ſi opus ſit, vino ſubdulci calente.

Ante vulnerum curationem peregrina corpora auferenda.

17. In vulnerum deligationibus, & faſciis parandis quanta adhibenda ſit diligentia, & quanti fecerint duo illa lumina Hip. *in lib. de officinâ med.* & Gal. *ibidem*, & *lib. de faſciis* oſtendunt, ut non ſolùm in iis expoſcant aut agglutinationem, vel retentionem, vel expulſionem, & ut tutò finem intentum ex ea obtineri poſſit, aut ex eâ nihil incommodi eveniat, ſed etiam ut aſpectu ſint jucundæ: quam quidem elegantiam in omnibus etiam artis operibus attendendam præcipiebat Hippocr. Quapropter in iis aliquantiſper erit inſiſtendum, & primò, ut adducta labia conſervare valeat, firma eſſe debet, & valida, non fragilis & lacera: unde Gal. 3. *Meth. cap.* 4. dicebat. *Oportet autem, quod circumjicitur, neque molle nimium ſit, neque algæ modo fragile, quò tutò contineat, ſufficientémque habeat latitudinem*; quam communiter ſtatuunt quinque digitorum tranſverſalium in femore, quatuor in crure, trium in brachio, & unius in digito.

Faſciarum & deligationum quanta utilitas, & varietas.

18. Varianda tamen erit in latitudine pro vulneris magnitudine: neque enim vulnus ſolùm comprehendere debet, verum etiam aliquid ſanæ partis tam in ſuperiori, quam in inferiori parte, ne

Faſciarum latitudo, varietas & qualitas.

vulnus

vulnus tanquam zona vinciat, quod importunum esse docebat Hip. 3. *de fract.* T. 8.

Fasciarum longitudo quæ.

19. Sufficientem habeat longitudinem, ut toties membrum circundare possit, quoties opus sit ad labia adducta conservanda.

Hyberno tempore, & frigidâ, aut ventosâ constitutione pluribus circumvolutionibus uti oportet, ut pars laborans meliùs ab ambientis injuriis protegi possit, quamvis, si triplicatis linteis more nostro vulnus protegatur, non adeò necessaria erit multiplicata hæc circumvolutio.

Fasciarum qualitas quæ.

20. Sit æqualis, & eminentiis carens, ne illæ inæqualem reddant deligationem. Unde Galen. *lib. de fasciis* dicebat: *Careant quoque eminentiis, ita ut nullas oras habeant, à lateribus aut contextas, aut inversas, consutásque: neque etiam fila, aut fibræ extent*: ut enim, quæ eminent, inæqualem reddunt deligationem; ita, quæ extant, impediunt, ne expeditè circumducatur.

Fasciarum substantia quæ.

21. Ne autem detrimentum aliquod afferat fascia, mollis esse debet, ne premat nimiùm duritie; & levis, ne sit onerosa; suturis inæqualibus careat, & aliis eminentiis, quibus possit comprimere, & dolorem inferre.

Fascia sit coloris albi.

22. Sit albi coloris; ut, quod ex vulnere perfluit, possit faciliùs observari.

Fascia sit munda & tenuis.

23. Munda sit, & tenuis; sordida enim turpitudinem affert; & tenuis, ne circumvoluta nimium afferat tumorem. Hinc Hip. *lib. de iis, quæ in offic. med. fiunt, sect.* 2. T. 9. *Sint fasciæ mundæ, tenues, leves, molles; & l.* 29. *lintea paranda sunt levia, tenuia, munda, mollia, lata, suturis carentia, & eminentiis, integra*, id est, firma, ut possint extensiones ferre. Et per lintea Gal. ibi intelligit fascias, quod *lib. de fasciis confirmavit.*

24. Paratâ

24. Paratâ fasciâ, apta deligatio est instituenda, quæ oras adductas perfectè conservet: quod ut fiat, ex duobus initiis circumducendum est vinculum, ut monebat Gal. 3. *Meth.* 4. & Celsus *lib.* 5. *cap.* 26. Plicari enim debet fascia ex utroque capite ad medium, ab oppositâ vulneris parte initium sumendo, primáque & secunda revolutio supra vulneris labia deduci debet.

Deligatio quomodo facienda.

25. In quâ operatione illud est animadvertendum, ut fascia aliquid de sanâ parte utrinque comprehendat. Neque enim deligandum est vulnus tanquam zona. Sic. enim nec perfectè aut labia deduceret, aut contineret, dolorémque inferret.

Deligatio ora vulnera utrinque comprehendat.

26. Non sit nimiùm laxa deligatio, quia, inquit Gal. 3. *Meth.* 4. *nihil efficeret*: non enim adducta labia contineret; neque nimis arcta, quia comprimendo dolorem inferret.

Deligatio neque arcta, neque laxa nimis.

27. Annotavit Celsus *lib.* 5. *c.* 26. *Si ab alterâ parte caro magis recesserit, fascia ab eâ magis attrahetur; si æquè ab utrâque, transversè comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tamen in utramque partem ducatur.* Talis deligatio non solùm adducta labia conservat, sed etiam partem à fluxione defendit.

Deligatio quando esse debet inæqualis.

28. Avicenna 44. *Tract.* 1. *c.* 8. pulcherrimum ligandi vulneris modum tradidit, quo si in conjungendis labiis quis utatur, aptissimè id præstabit. Eâdem deligandi ratione utitur. Ex duobus eniminitiis circumducit vinculum, verum in majoribus vulneribus, ut meliùs fiat, & conservetur labiorum adductio, excogitavit duos pulvillos triangulares, & utrinque unum apponebat, ita ut amborum latera, secundum vulneris longitudinem disposita, quæ proinde vulneris longitudinem excedere oportet, se respicerent; inde ex duobus initiis deligabat.

Pulvilli triangulares maximè unioni inserviunt.

Et

Et magis faciunt ad labiorum adductionem triangulares isti plumaceoli, quàm si quadrati essent, aut si lintea, multipliciter plicata, apponerentur; quia fascia, super triangularis plumaceoli angulum ducta, impellit plumaceolum unà cum subjecto labro ad contrariam partem, &, ut idem dicebat Avicenna, coärctat super fissuram tantùm, quod non sic fieret, si quadrati essent. Quinimo in nostrâ hac curandi ratione tegumenti vicem gererent plumaceoli: parantur enim ex lanâ molli, gossypio, aut tenui stuppâ, linteo tenui exceptâ. Aliqui se hanc intentionem adimplere meliùs credunt, si hosce pulvillos aliquo liquore madefecerint, puta, si vino, vel oxycrato, vel albo ovi, vel aliquo similis facultatis medicamento illinierint.

Labia vulneris quomodo adducenda.

29. Verum in adducendis labiis vix animus conquiescit in solâ deligatione; sed si linteo, quod pro operimento adhibendum esse diximus, in aliquo, ex propositis medicamentis agglutinantibus intincto, & vulneri superposito, deligatio hæc Avic. superaddatur cum plumaceolis, optimè consultum existimarem.

In suturis quæ spectanda.

30. Sutura in genere hoc vulnerum multò frequentior est; sed quoniam pro ratione vulneris, & partis laborantis varianda est forma consuendi in modo labiorum uniendorum, in acûs formâ, in punctis disponendis, in fili qualitate, & aliis; non immorabor in iis tradendis, cùm hæc limites cautionum excedant. Illud primùm animadverto, non esse consuenda labia, ubi per distantiam labiorum cavum adeò vulnus cognoverimus, ut, nisi ex fundo nascente carne repleatur cavitas ad faciliandam cicatricem, curatio sperari non possit: subcrescente enim in cavitate carne, multa inde incommoda nascuntur, & in irritum abit omnis noster

Sutura non adhibenda in multùm hiante vulnere.

labor

labor cum dedecore artificis, & duplici dolore ægrotantis.

31. Non placet Celsi consilium in suturâ faciendâ in hoc simplici in carne vulnere, quòd ora vulneris ex toto non conjungantur; ut, si quid intus humoris concreverit, possit emanare. Species enim vulneris ad hoc nos non cogit: & si non ex toto conjungantur, quomodo ducentur ad contactum mutuum labia,. & quomodo agglutinari rectè poterunt? & quomodo non deformis inducetur cicatrix?

Celsi sententia refutata de suturâ faciendâ non uniente.

32. Semper cavendum erit in hac operatione, ne venæ, arteriæ, nervi, tendinésve acu trajiciantur.

Suturâ ubi non utendum.

33. Sed quid agendum, si carnosa pars musculi tendine lato contegatur? Si enim solam cutem consuamus, dissectæ musculi partes inconglutinatæ permanerent; si musculum cum tendine consuamus, convulsionis periculum, acu tendine trajecto, quasi certum incurremus. Gal. consilium sequemur *3. de compos. med. sec. genera, cap. 2.* Denudandus erit musculus à tendine, & sola carnosa pars sine tendine unà cum cute erit suenda.

Sutura quomodo facienda in musculo, lato tendine operto.

34. Quamvis autem non statim, fluente adhuc sanguine, ad suturam labiorum esse deveniendum jam docuerimus, sed expectandum effluxus sufficientem sanguinis quantitatem, & ut vel ex se, vel arte supprimatur: exercenda tamen erit hæc operatio; dum recens adhuc est vulnus, & cruentum, nec labia adhuc rigida evaserunt: nisi enim trahenti facilè obsequantur, sutura cum ipsis inferetur, & dolores supervenient, & forsan caro à filo abrumpetur. Et hoc est, quod Celsus, de suturâ & fibulis loquens, dicebat. Neutra enim vim desiderat: sed eatenus utilis est, quâ cutis ducentem quasi suâ sponte subsequitur.

Sutura cruentis quando adhibenda.

Unionis per fibulas præstantia.

35. In tertiâ ratione deducendi vulnera, quæ fibulis antiquitus usitatis, non multùm fortasse à nostrâ per gluten ratione distinctis, illud constanter affirmo; hanc omnibus videri mihi præferendam, quòd citra dolorem operam suam præstet: sed in eâ illud erat incommodi, quòd, cùm non nisi post sex horas exsiccetur, & ante exsiccationem nullius sit usus, & interim, nisi vulneris labia adducantur, contraherentur, rigidáque evaderent, & minimè obsequentia, ex quo etiam recta unio perfici non potest: unde plerique priùs suturam adhibent, postea gluten, cui diligentissimus Cæsar Magatus glutine, ex arte parato, & quod semper paratum haberi potest, occurrit: cerato parato, quod ad manus promptum semper esse potest, ut statim sine suturâ labiis discissis occurrere possimus. Quale sit, ex quibus, & quomodo componendum, quomodo etiam per fibulas sit in usum ducendum, ex accuratissimo ejus libro *de verâ medicatione vulnerum* colligi potest: adeò enim diligenter rem hanc prosequitur, ut superfluus sim, si hoc loco illa repeterem.

Fibularum diligentia ex Magato sumenda.

Unitis labiis quid præstandum.

36. Unitis, aut adductis ad agglutinationem vulnerum ab initio labiis, quamvis in hoc curandi modo paucissima generari soleant excrementa, si tamen ob vulneris magnitudinem suspicio adsit, ne generentur excrementa aliqua, vel ichores, & situs inducendus erit aptus ad effluxum, & effluvia in vulnere, & tegumento erunt reliquenda.

Fluxio quomodo inhibenda.

37. Pòst verò ad fluxionem inhibendam, & impediendam inflammationem repellentibus utendum erit, &, si urgeat periculum præsentaneæ affusionis humorum, intercipientibus, quæ constringendo & refrigerando repellant, & angustiores vias, per quas fluunt humores, reddant; ut poscâ, vino granatorum,

natorum, vino austero, omphacio, succo plantaginis, solatri, addito vino austero, aut levi aceti vel omphacii portione, linteis, in iis madefactis, duplicatis, aut triplicatis, & sæpius permutatis, donec transeat fluxionis periculum in partibus adjacentibus. Non urgente verò adeò hac indicatione, contenti esse poterimus oleo rosato simplici, vel ex olivis immaturis.

38. Defensivum, quo passim utuntur ex bolo Armenâ, sanguine draconis, & oleo rosato & similibus, non omninò probatur; cùm enim paulò pòst exsiccetur, & hæreat parti, ut non nisi vi possit detrahi, quin & poros cutis obstruens calorem non naturalem in parte, cui hæret, accendit, potiùs fluxioni præbet occasionem, quàm ipsam prohibeat.

Defensiva communiter usitata non multùm probanda.

39. In hujusmodi vulneribus simplicibus, si sanis & bene habitis corporibus contigerint, non semper mittendus erit per sectam venam sanguis; nec semper purgandum, aut omnino tenui victu semper utendum: si enim multus sanguis effluxerit, aut non multo sanguine corpus refertum esse cognoverimus, cùm magnus non adsit morbus, nec talis immineat ob fluxionem, & inflammationis periculum, cúmque plethoram non adesse supponamus, aut nullâ sanguinis missione, aut parcâ opus erit; quod prudentiæ Medici erit committendum. Cùm autem cacochymum non supponamus corpus, non semper necessariam indicamus purgationem, aut saltem non nisi blandam ex syr. rosʃ. sol. mannâ, & similibus, cum decoctione tamarindorum: tenuis autem victus ratio in juvenibus, & bene habitis sæpe solet humores acuere, ac biliosum sanguinem reddere; & propterea quantitas quidem erit imminuenda, at ad tenuitatem ducere sæpe nocuum cognovi.

Vulnera in sanis simplicia sanguinis missionem, purgationem, & victum quomodo rejiciant.

Vulnerum cavorum duplex apud antiquos & recentes curandi ratio.

40. Cava vulnera carnis generationem expoſcunt, ſive quid telo, & vulnerante cauſâ ſit demotum, aut contuſum, ut in pus verti neceſſarium ſit; ſive quia labia adeò diſſideant, aut rigida ſint, & contracta, aut quia vulnus ſit adeò profundum, ut nullâ arte ſecundum omnes partes adduci poſſit, & ideo requiratur carnis generatio, quâ cavitas repleatur, & ita reſtituatur priſtina unitas: hoc ut præſtent, duplici hactenus viâ & antiquos, & recentes Medicos inceſſiſſe video, & omnes ex præcepto Hipp. *lib. de ulceribus*, ubi habet: *At verò recentiora vulnera omnia, tum ipſa, tum circumſitæ partes minimè inflammationem incurrent, ſi quis quam citiſſimè ſuppuret, & pus, ab oſculo vulneris interceptum, non ſupprimatur: aut ſi quis advertat, ut omnino non ſuppurentur, præterquàm neceſſario, eóque parciſſimo pure, & ſicca ſint quam maximè ex medicamento non moleſto.* Ex quâ Hip. ſententiâ duplex ulceris cavi curandi modus apud antiquos, & recentiores Medicos emanavit. Alii enim ſiccantibus medicamentis ad hoc utuntur, ut quàm pauciſſimum pus generetur, cùm Hip. & Gal. videant vulnerâ paſſim exſiccanda ſcripſiſſe. Sic aquâ ardente, balſamis, & Peruano, & arte facto, oleo, ex herbis exſiccantibus facto, oleo Hiſpanæ, oleo hyperici officinarum, & ſimilibus linamenta illinunt, vel imbuunt, & per vulnus diſponunt, & in profundioribus ad fundum inſtillant, aut in anguſtis per turundam imponunt; & extrinſecus linteum apponunt, iiſdem medicamentis refertum: tandem pulvillos & lintea ſuperponunt, atque quotidie, detecto vulnere, bis hoc modo vulnus tractant. Alii priùs ſuppurantibus puris generationem promovent *Digeſtivo* appellato, quod etam vario modo parant ex therebentinâ, lotâ & vitello ovi,

addunt

addunt aliqui farinam tritici, pollinem thuris alii; alii oleo rosato, terebentinâ, & cerâ, æquis portionibus ad ignem simul ductis; alii aliis, ut in contusis bellico fulmine. In quibus bis in die medentes insistunt, donec vulnus dolore vacet, rubor evanuerit, & libia æqualia & mollia reddita sint; mox ad abstergentia transeunt *Mundificativo* vocato, vel terebentinâ & oleo rosato mixtis, vel farinâ hordei, & melle rosato, & alii aliis. Deinde, rubente sine dolore vulnere, & medio modo inter humidum & siccum constituto, ad sarcotica veniunt, ut cavitas carne repleatur, & utuntur pulveribus ex aloë, thure, iride, aristolochiâ rotundâ, myrrhâ, mumiâ, sarcocollâ; alii ex æquis portionibus thuris, myrrhæ, & aloës pulvisculum, ad hoc paratum, habent, & cerato tum de betonicâ utuntur. Variandáque hæc, & mutanda censent ex Galeni præcepto 3. *Meth.* 38. *& ultimo* pro varietate temperamenti totius, & partis affectæ, & temporis anni, &, dum in vulneribus utuntur, eos vulneri inspergunt, superponúntque fila evulsa, sive ad imbibendam superfluam humiditatem, pòst ceratum aliquod exsiccans adjungunt, ut diapalma, ceratum barbarum, de betonicâ, & hujusmodi: quotidie autem semel, & bis soluto vulnere medicamenta imponunt. Tandem ad epulotica deveniunt, ut loco cutis deperditæ cicatrix induci possit, exsiccantibus, & adstringentibus, ut, exsiccatâ carne, & induratâ, cicatrix loco cutis induci possit, ut docuit Galenus 3. *Meth. cap.* 5. ad quod præstandum utuntur cerato diapalma, barbaro, de cerusâ, de thutiâ, & similibus, aut filamentis aridis, ut imbibant, si quid emanaverit humiditatis, & sicca caro reddatur, & in hoc etiam quotidie vulnus curant. Hoc secundo cu-

randi modo scimus usum fuisse Celsum *lib.6.c. 26.* & Avicennam, & reliquos Mauritanos, & ex recentioribus plerosque.

Quæ quidem recipiendæ, sed non æquales novo modo curandi.

41. Duæ hæ vulnerum cavorum curandorum rationes cùm antiquæ sint, præstantissimos habuerint & habeant sectatores, à fontibus Hip. & Gal. fluxerint, tot experimentis sint firmatæ; nullo modo à nobis reprobari possunt, sed tanquam bonæ recipi debent. Sed cùm per novum hunc modum medendi quotidie quilibet observare possit, ægros tutiùs curari, & longè faciliùs, citiùs, & cum minori molestiâ, quin & cum paucioribus expensis; cùm breviori tempore sanitas subsequatur, & paucissimis visitationibus indigeant, nesciò, cur hæc ipsa cæteris non sit præferenda.

Sarcoticis non sunt per se adstringentia miscenda.

42. Cùm tamen consuetæ curandi rationes non sint reprobandæ, in iis more nostro etiam aliquid erit animadvertendum. Et primò evitandus maximè erit error aliquorum, qui non animadvertentes, in quâ re posita sit natura sarcoticorum, & quâ ratione ad carnem generandam introducantur, adstringentia admiscent; cujusmodi est mastix, sanguis draconis, bolus Armena, terra Lemnia, & hujusmodi. In hoc enim non parum differre docuit Gal. *3. Meth. 4.* & *2. de compos. med. per gen. c. 20.* glutinantia & sarcotica, sive carnem generantia: quòd in glutinantibus major esse debeat siccitas, quàm in sarcoticis. Quæ enim carnem producere debent, detergendi vi debent esse prædita, ut non solum siccent humiditates superfluas, sed sordes abstergant: at glutinatoria neque detergere debent, neque expurgare, sed potiùs substantiam in unum cogere. Quam facultatem habere scribit medicamenta austera & adstringentia, à quibus, dum carnem produci procuramus, maximè cavendum

dum monet, ne ſordes vulneribus affigant magis, quàm facilè poſſit abſolvi, ut docuit Gal. 6. *de compoſ. med. per gen. cap.* 5.

43. In glutinantium & ſarcoticorum uſu video Practicantes ſæpenumero aberrare, iiſdem ferè in omnibus naturis in omnibus partibus utentes: cùm non omnis natura eadem agglutinantia & ſarcotica expoſcat; ſed ſiccior & valentior valentiora, & ſicciora; humidior, & imbecillior debiliora, ut docuit Gal. 3. *Meth.* 7. à quo mutuatus eſt Paulus *lib.* 4. *cap.* 4. & Avic. *Quarti quanti Tr.* 1. *cap.* 4. *&* 11. *&* 4. *primi Doct.* 5. *cap.* 28. Ex quibus quilibet, perpenſis naturis totius, & partium, iiſque conſentientibus, aut diſſentientibus, poterit colligere, quo ordine agglutinantium, & carnem generantium utendum ſit. Valentioribus & ſiccioribus ariſtolochiæ radix, & panaces, tanquam valentiora, convenient: minùs ſiccantia, & imbecilliora, ut farina hordei, fabarum, thus: media inter hæc ſunt ervi farina, iridis pulvis, & ſarcoticus dictus, & qui ex æquis portionibus myrrhæ, aloës, & thuris conficitur, unguentum baſilicum, ac de betonicâ, de gummi helemi; oleum de hyperico, oleum Hiſpanæ, & Balſama, tum Peruanum, tum artificialia. Sed in iis mihi non eſt inſiſtendum.

Agglutinantia & ſarcotica varianda pro varietate naturæ.

44. Stuppatæ, quæ paſſim in uſum ducuntur ad ſiſtendum ſanguinem, non ita ſæpe admitti debent, & non niſi, ubi aliis præſidiis coërceri ſanguis non poteſt, inciſâ venâ aliquâ magnâ, aut arteriâ: nam ſiccatæ vulneratas partes contrahunt, & moleſtæ, & dolorificæ evadunt, &, ſi pars pilos habuerit, cùm removendæ ſunt, non levem inferunt dolorem, & non niſi in longo tempore detrahi poſſunt; potiſſimùm, cùm pulveres addant conſtringentes,

Stuppatæ ad ſiſtendum ſanguinem rarò in uſum ducendæ.

bolum Armenam, terram ſigillatam, ſanguinem draconis, thus, aloën, & ſimilia ovi albumini.

Sanguinis ſiſtendi rationes.

45. Ubi igitur in oblato vulnerato urgeat ſanguinis effuſio excedens, cùm non niſi ex venâ, aut arteriâ vulneratâ id evenire poſſit, decreto Gal. 1. *Meth.* 3. procurandum erit digito appoſito aliquamdiu ſanguinem ſiſtere per compreſſionem oris per ſanguinem, ibi retentum, concretum obſtruentem: quòd ſi ne hoc quidem ſiſti ſanguis poſſit, os vaſis volſellis apprehendimus, atque contorquemus; quòd ſi vas carne coöpertum fuerit, leviter, inciſâ carne volſellâ, apprehendetur vena, ut contorqueri poſſit, ne aſſiduè ſanguinem effundat, interímque, grumo in cruſtam concreto, obſtruatur, móxque caro circumjacens adſtringentibus erit condenſanda. Quòd ſi aut digitus immitti non poſſit ad os inciſæ venæ, vel arteriæ adſtringendum, vel obſtruendum aliquâ de cauſâ, vel ob naturam partis, ut, cùm à cerebro, vel membranis perfluit; vel vulneris, ut, cùm à profundis admodum partibus profluit, & vulnus eſt anguſtum; vel patens quidem eſt vulnus, verum ob vaſis magnitudinem eo modo ſiſti non poſſit ſanguis fluens: tunc neceſſarium eſt devenire ad ea, quæ vaſis diviſionem obſtruunt, *Emplaſtica* dicta, ex lentâ & craſſâ materiâ conſiſtentia, & etiam ad adſtringentia. Albumen ovi hac in re primas tenet ob emplaſticam facultatem, junctam cum refrigeratione, quâ humores repellit; cui ſæpe valentiora adjungi debent, bolus Armena, ſanguis draconis, aloë, thus, & ſimilia, quæ, & ſunt emplaſtica, & adſtringentem habent facultatem, quæ, admixta albumini, pilis leporis ſubtiliſſimis excepta, ori venarum & arteriarum apponi poſſunt, illud quaſi ſigillando: quinimo alia ejuſdem generis, vehementiùs adſtringentia,

tia, aut levi ſtuppâ, aut ex leporinis pilis erunt ſuperponenda, atque digitis aliquamdiu comprimenda, & replendum vulnus, ſi novæ fluxionis ſubſit periculum, deligatione repellente, & comprimente ſine dolore, & multiplici ſuperadditâ; diligentiâ eâ adhibitâ, quam tradidit Gal. 5. *Meth.* 4. & copioſiùs Avic. 4. *Quarti Tract.* 2. *cap.* 17. ſed de cautionibus in hac re ſuo loco; nunc enim ſolùm cautiones in curando cavo vulnere, quod nobis ſeſe offeret ab initio cruentum, & cum ſanguinis fluxu, quid primò ſit præſtandum, docemus.

Vulneris cavi nova curandi ratio.

46. Oblato igitur cavo vulnere primò videndum erit, an convenientem effluxum habeat ad expurganda excrementa, quæ in dies generantur, &, niſi adſit, parari omnino debent aut ejuſdem, aut contrarii loci diſſectione, aut per turundæ dilatantis per duos, aut tres dies impoſitionem. Effluvio parato, videndum, an cavitas minor reddi poſſit citra impedimentum effluvii; ſic enim & meliùs conſervatur calor naturalis, & citiùs repletur carne, quod fiet potiùs fibulâ, & glutine. Neque enim placet ſutura ad unionem, relicto aperto effluxu per turundam, ut aliquibus videtur; neque enim uſus turundæ perſeverans placet ob dictas cauſas; nec etiam placet ſutura lata cum interſtitio, ut excrementa exitum habeant liberum. Puncta enim & filum, ubi ad unionem labia non deducant, & dolorifica ſunt, & ſæpe cutem & carnem dilacerant, affluente humore ab initio, & intumeſcentibus labiis, unde diſtractio ſequitur. Hoc facto, ad vulneris curationem erit deveniendum. Quod fiet, primò cùm operculo, medicamento aliquo fovente calorem naturalem, quod mordicationis inſignis ſit expers, mediocris conſiſtentiæ, cujus vires non facilè evaneſcant, ſed aliquanto tempore perdurent, infecto linteolo;

 teolo;

teolo; & parietes vulneris ita illiniantur, ut ad fundum usque pervenire possit; quin, si vulnus sit magnum, filamenta, eodem medicamento imbuta, extrinsecus ori vulneris superponi poterunt: si tamen evitari possunt, meliùs res transigetur; & pòst tegumento aliquo ex propositis medicamentis, aut adducendis super linteo extenso parato tegendum erit vulnus, raróque, ut diximus, erit detegendum, ne calor naturalis partis debilitetur, spiritúsque evanescant. Proximæ partes rosaceo inungi poterunt hyeme calido, frigido æstate, aut petiâ lineâ, oleo eodem intinctâ, foveri poterunt. Postremò addendi pulvilli, aut duplicata, triplicatáve lintea tegumento ad conservandum naturalem erunt superponenda: postremò fasciâ, idoneâ ad retentionem, deligandum erit vulnus; in convenienti deinde situ constituenda erit pars vulnerata, ut citra dolorem, quantum fieri possit, jaceat, commodúmque effluvium ad genitam materiam excernendam habeat. Et in diebus proximè subsequentibus partibus circumjacentibus repellentia cum corroboratione erunt adhibenda, & sæpius etiam commutanda.

Medicamenta imponenda cavo vulneri quæ & qualia.

46. Quale autem esse debeat medicamentum, quo per spathulam vulneris parietes, & profunditas sint inungenda; quamvis satis esse deberent, quæ pro simplicis in carne vulneris curatione proposita sunt superiùs: cùm tamẽ etiam particulare aliquod, & proprium exposcant cava vulnera, in illis aliquod erit animadvertendum. Terebinthina & abiegna lachryma primas in iis partes habent; iis tamen permisceri poterit oleum hyperici commune, & aqua ardens, præsertim, si vulnus sit profundius; sic enim faciliùs ad vulneris fundum substantia medicamenti perveniet, eadémque ipsa robur caloris naturalis augebit.

47. Placet

47. Placet tamen in magnis vulneribus quatuor iis, aut aliquibus aliquid etiam eorum addere, quæ à totius ſubſtantiæ proprietate calorem naturalem adjuvant ad propria obeunda munia, ut oleum Hiſpanæ, oleum de hyperico Magati, balſama artificialia, aqua balſami, Peruanum Balſamum.

Medicamenta à tota ſubſtantia addenda ſarcoticis.

48. Neque tamen placet in cavis iis vulneribus tenuiſſimis iis oleis ſolis uti. Cùm enim ob tenuitatem partium facilè evaneſcant, & in auras abeant, aliquo craſſioris ſubſtantiæ, & tenacioris erunt alliganda; erit tamen ſemper terebinthina, vel abiegna lachryma in duplâ aut triplâ quantitate; ut terebinthinæ claræ; vel lachrymæ abiegnæ unc. olei Hiſpanæ unc. me. vel Terebinthinæ unc. me. balſami Peruani, & olei Hiſpanæ an. unc. vel lachrymæ abietinæ unc. me. balſami artificialis unc. med.

Olea tenuiſſima craſſioribus liganda.

49. Quòd ſi vulnus fuerit cum inſigni carnis contuſione, priùs uti poterimus medicamento aliquo, carnem facilè ad ſuppurationem ducente, quale eſt, quod *digeſtivum* appellant *lotum*, quale tetrapharmacum, unguentum baſilicum, & id, quod ex oleo roſato, terebinthinâ, aquâ malvarum lotâ, butyro recenti, & cerâ paratur, & ſimilibus.

Contuſis ſuppurantia præmittenda.

50. Eodem tamen tempore fovendus erit calor naturalis partis emplaſtro aliquo, circumſtantibus partibus appoſito: ut quod paratur ex farinâ hordeaceâ, fabaceâ, pulvere florum camæmeli, roſarum rubearum, diptamni Cretenſis, anethi, oleo roſaceo, hypericino, terebinthinâ, & vino rubro ſubadſtringente. Quin & ex Tachamachâ, gummi elemi, thure, myrrhâ, roſis rubeis ſiccis, terebinthinâ, oleo roſato omphacino, hypericino parari ad idem emplaſtrum poterit ſanè quàm accommodatum, ſi inflammatio abſit.

Dum ſuppurantibus utimur, caloris naturalis eſt habenda ratio.

51. Quan-

Vulnus detegendum quoties.

51. Quandoque unâ deligatione, & medicatione replendi carne vulneris indicationi satisfieri potest, aliquando tamen iterum, & tertiò solvendum est, quatuor aut quinque diebus interpositis, ad abstergenda excrementa, si crassiora fuerint, aut si aliqua carnis adfuerit contusio, saniem copiosam producens, sive pruritus subsit nimiùm molestus, aut alia aliqua ex enarratis causis. Et in eo casu maximâ utendum erit diligentiâ, ne calor naturalis jacturam patiatur, aut dissolutione, aut refrigeratione, ab ambiente ductâ: in carne autem si adhuc repletum non fuerit vulnus, eodem modo in eo tractando, & ei succurrendo, ac ab initio factum est tam in medendo, quam in tegendo, & ligando vulnere.

Vulnere repleto carne, quæ apponenda, quando cicatrix inducenda.

52. Repleto carne vulnere, vel parum deficiente cavitate, factâ deligenti abstersione partium adjacentium, & vulneris exsiccatione ex mundo linteo, aliquo utendum erit epulotico, qualia sunt cerata, superiùs proposita: ut diapalma de cerusâ, de thutiâ, Barbarum, & hujusmodi, & interim tegendum eodem modo erit vulnus, & sperandum est primâ, aut alterâ medicatione cicatricem fore contractam.

In vulnere, alio modo in principio curato, quomodo procedendum.

53. Sed quomodo procedendum erit, si vulneratus offeratur, consuetâ illâ curandi ratione curatus? si in primis tribus, aut quatuor diebus ab inflicto vulnere versemur, eâdem viâ erit procedendum; quia præter imbecillitatem caloris ex difflatione ob discissam cutem tegentem, & illum continentem, neque ab ambiente frigiditas magni momenti est introducta, nec puris multa illa generatio est introducta, ita ut necessarium sit sæpius vulnus solvere ad expurgandam materiam; tegumentum tamen erit aliquantò validius, & emplastrum ad roborandum apponendum.

54. Quòd

54. Quòd si stuppatæ, aut turundæ ex stuppâ appositæ fuerint, potissimùm, si vulnus ex iis fuerit, quæ punctim inflicta sint, eas non removebimus, nisi ubi puris generationem incipere cognoverimus, quod circa quartam fieri solet, & tunc instituto modo procedemus.

Quòd si stuppatæ, aut turundæ in usu venerint.

55. Quòd si adhuc diutius curatum vulnus fuerit antiquo more, ob ídque hebes, & piger evaserit calor naturalis partis; si quidem vulnus fuerit patens, neque multùm profundum, ut sunt ea, quæ cæsim infliguntur, neque pars sit detecta, aut etiam læsa, quæ ab aliquâ puris copiâ, diutius in eo contentâ possit noxam contrahere, ut contingeret, si vulnus esset in capite cum detectione, aut læsione membranarum, vel etiam cerebri, & orificium possit deorsum respicere, statim quoque nostro hoc modo curari poterit: nam paulatim ob tegumentum validior redditur calor, & quod à principio non poterat ob imbecillitatem, mox perficiet; nec interea supprimi excrementa possunt in essatu dignâ quantitate. Laudarem tamen aliquantò frequentiùs detegi vulnus ad cavitatem, & labia expurganda, sed diligenter curandum, ut citò operatio illa exerceatur, & cùm cautione & tegumentum esse debet aliquantò validius, & plura lintea superponenda; habito tamen semper respectu temperamenti & constitutionis tum corporis, tum temporis.

Quid, si vulnus diutius curatum fuerit antiquo more?

56. Si verò angustum fuerit vulneris orificium, neque deorsum commodum habeat effluxum, aut impurum fuerit corpus, aut os aliquod læsum sit, aut nobilis pars detecta, non est sperandum, naturalem calorem ad pristinum statum posse reduci per tegumentum; & ex multâ puris generatione, si non expurgetur, mala non parvi momenti insequi possent:

Si vulnus angustum sit, & sine effluxu, quid præstandum.

possent: idcirco cum præstantissimo Magato censeo, in eo casu satius esse sequi curationem per turundas; sed tunc etiam fistulatis turundis impositis, ut materiæ exitus pateat; præstarétque rariùs vulnus detegere, puta, tertio quoque die; sic enim & minùs dissolvetur calor, & ambientis frigiditatem magis effugeremus, & mediâ via incederemus.

Detegenda sæpius vulnera quando.

57. Ac quamvis & conservatio caloris naturalis partis, & spirituum, ne dissipentur, & novæ fluxionis periculum omnibus persuadere possint, optimum esse consilium, raró vulnera dissolvere; quia tamen aliquando aliqua occurrunt, quæ necessitatem imponunt Medicis solvendi vulnera, quæ erunt exceptiones regularis hujus curationis, quæ à nobis potissimùm in iis libris traduntur; breviter casus proponendi erunt, in quibus, & solutio, & detectio vulnerum erit admittenda, & quâ cautione id sit præstandum.

† Vulnera detegenda in operationibus.

58. † Et primum detegendum erit, si manuali aliquâ operatione curationem opus habere cognoverimus.

‡ Aut ubi aliquod demendum.

59. ‡ Aut quia, illis sic poscentibus, aliquid manu demendum, aut addendum sit.

* Aut si mutandum medicamentum.

60. * Aut quia medicamentum aliquod apponendum sit, aut addendum, aut mutandum.

† Aut si quid enatum sit, quod sit auferendum.

61. † Aut si aliquid aut adnatum, aut occursum in vulnere cognoverimus, quod integram sanationem impedire possit, ut in carne spongiosâ succretâ: tunc enim solvendum est vulnus, ut medicamentum apponi possit, quod eam exsiccet & auferat; alioqui cicatrix induci non posset: potissimùm si calor majorem eorum partem præstiterit, quæ perficere deberet, ut ob id tegumenti cesset necessitas.

62. Simili-

62. Similiter detegi debet, & sine noxâ multâ potest vulnus, ubi ob superfluam humiditatem carnis, in cavitate genitæ, cicatrix induci non potest: necessaria enim tum est exsiccatio vulneris, & medicamenti appositio, quod cicatricem inducere possit siccando, & adstringendo carnem.

Aut si caro enata sit nimis spongiosa.

63. Quin, si ob cacochymiam corruptio in parte, gangræna aut inflammatio orata sit, solutio erit facienda: fluxus & sanguinis effluvium ex vulnere maximè indicat, solvendum esse vulnus, & detegendum, ne vires prosternantur, ut oportunis præsidiis sisti possit.

64. Gangræna & sphacelus id etiam persuadent, ne & pars emoriatur, & reliquas partes, tum & totum ad intentum ducat; postulant enim præsentanea remedia, sacrificationem, abscissionem, inustionem, & similia, in quibus manuali operatione opus est.

Aut ob gangrænam.

65. Ingens putredo, abundantia sordidorum excrementorum, & inde geniti vermes detectionem vulneris etiam indicant; potissimùm, si cacochymia subsit, aut aëris inquinamenta aliqua: inde enim imminet suffocatio caloris innati, & partis corruptio. Itaque manuali indigent abstersione, & medicamentis validè abstergentibus, & validioribus exsiccantibus ad cohibendam putredinem: quin &, ut fædi & mali vapores, quos à putridâ illâ materiâ elevari necesse est, liberum habere possint exitum.

Aut putredo, sordes, & vermes geniti.

66. Si fortè etiam effluxus paratus commodè officium suum non faciat, aut errore Medici, aut ob situm partis, aut quòd à grumo aliquo via sit obstructa, solvendum erit vulnus, ut commodiorem inducere effluxum possimus, aut impedimentum auferte.

Aut impeditus effluxus.

67. In-

Et partis inflammatio.

67. Inflammatio partis, cui non licet nisi per vulneris osculum subvenire, quando pars ex præstantioribus fuerit, solutionem postulat.

Retentum & corpusculum.

68. Retentum quoque corpusculum aliquod, quod primis diebus extrahi non potuit, & sine manuali operatione, aut medicamentorum ope extrahi non potest; quoniam expectandum non est, ut unà cum pure à naturâ propellatur, ut, quæ necessaria sunt, agamus, solutionem requirit.

Ut & os separatum.

69. Idem dicendum est de osse, à naturâ separato, non tamen extrà pulso, & ideo aut carnem pungente, aut effluxum obstruente.

Quin & abscessus.

70. Abscessus quoque superveniens, si natura per se evincere non possit, aut commodum materia collecta exitum non habeat, sed manuali operatione aliqua opus sit, solutionem exposcit.

Ut & vehemens dolor anodynis mitigandus.

71. Ut & dolor vehemens obortus, si anodynis sit mitigandus, ad idem cogit.

† Quin & erosio & pruritus.

72. † Erosio, & ingens pruritus adeò quandoque urgent, ut ad ea demulcenda cogamur vulnus solvere, & detegere ab abstergendam mordicantem materiam, & demulcendum pruritum.

Vulnera solvenda non per se, sed per alia.

73. Hæ omnes detegendi vulneris occasiones planè ostendunt, non ratione curationis vulneris per se id fieri in cavo vulnere, sed ob supervenientia symptomata.

Cæteroqui raró solvenda.

74. At sine iis, donec carne repletum sit, nulla nos cogit necessitas vulnus solvere: quamvis non adeò hac in re sim obstinatus, ut carne ex parte genitâ, & inflammationis periculo superato, si quis vellet eo tempore in ægrotantis, vel assidentium gratiam semel, aut bis vulnus solvere, illúdque abstergere, novúmque tegumentum apponere, potissimùm, si fœtor insignis adsit, aut pruritus ingens, aut quippiam, quod impediat carnis succretionem,

non

non id concedam; modò, dum vulnus tractatur, diligenter ab injuriis ambientis protegatur.

75. Carne vulnere oppleto, licet quandoque eveniat, ut etiam cicatrix per se obducatur ob paucam excrementorum quantitatem, & corporis optimam constitutionem; quoniam tamen caro genita humidior aliquantò est, quàm ut cicatricem per se admittat, sed siccantibus, & adstringentibus indigeat, ut cicatrix obduci possit; detegi tunc vulnus poterit, ut epuloticis cicatrix induci possit.

Vulnera detegenda tempore cicatricis.

76. Neque quis censeat, impossibilia, & repugnantia hinc à me recenseri; vix enim animo concipi potest, quomodo status vulneris cognosci possit, quomodo repletum vulnus carne esse, & quando solvendi vulneris occasiones observari possint, si perpetuò tegumento vulnus obtegatur, & vulneris status ante oculos nostros non observetur: neque enim excrementorum qualitas, aut quantitas cognosci poterit, non vulneris carnísque color, non cavitatis carne repletio, non denique eorum quippiam, quod solutionem, & detectionem vulneris persuadere docuimus. Quasi verò oculis mentis Medicus sæpe non attingat eorum morborum statum, qui oculis non subjacent; quotidie in internis abscessibus id observamus ex conjunctis symptomatis, & aliis signis, quæ enarrata sunt, solutionem persuadentia, quæ facilè cuique innotescunt, aut ab iis dependent, quæ sensibus cognoscuntur: Dolor, pruritus, erosio, fœtor, & sãguinis perfusio se sensibus exserunt. Abscessus, tumor in parte, dolor, calor, febris aucta, & ab initio sæpe horrifera, pòst verò & multiplicata sanies, & illius forma mutata facilè demonstrabunt. Puris suppressio, & diminuta illius evacuatio auctis symptomatibus, febre, dolore, & gravitate ostendet. Ingens putredo, & gan-

Vulnere tecto, quomodo cognoscantur, quæ solutionem persuadent.

græna cognoſcetur ex mutatâ admodum puris conditione, & fœtore; quòd poſt inſignem dolorem, quaſi ex improviſo, dolor ceſſet, ſine materiæ excretione gangrænam ſucceſſiſſe, aut ſphacelum indicabit, oſſis ſeparatio ad excretionem per putredinem carnis dignoſcetur. Et denique, ſi anxius animo quis hæreat, dubius de re aliquâ occultâ, vulnus ſemel detegere poterit; per unam namque detectionem, ſi in eâ cautus fuerit, parum obeſſe poterit.

Omnem verò tollent dubitationem, ſi à vulnere bonum pus emanet, & pro ratione vulneris nullus, vel parvus adſit dolor, tenſio, vel gravitas nulla, vel pauca; ſi proximæ partes boni caloris ſint, & molles, & ſi febris aut non adſit, aut diminuatur.

77. Quo autem temporis intervallo carne repleatur cavitas, & quantitas vulneris, & conditio, ſi cum contuſione, cum oſſis fracturâ, veriſimile oſtendet; ut & anni tempus, & ætas, & carnis conditio. Sed non multùm refert, ſi vulnus ſolvatur aliquando, nondum repletum carne; tegumento enim non adeò, ut à principio, opus eſt; & ex inſpectione tibi, & aliis ſatisfacies: ſed ſine hoc elevato tegumento ex parte effluvii ſecuriùs ſtatum vulneris cognoſcere poteris.

Ne miretur quiſpiam, ſi præter inſtitutum meum in iis libris longiori oratione proſecutus ſim ea, quæ ad curanda vulnera, & ſimplicia, & compoſita, & cava in carne pertinent; cùm enim novus tractandorum, & curandorum vulnerum modus, tanquam ſecurior, brevior, & blandior, conſtitutus, & receptus ſit; in eo tradendo, & explicando neceſſarium fuit aliquantò longiorem fuiſſe; in poſterum ſolum in Animadverſionibus & Cautionibus verſabimur, quas neceſſarias judicabimus in Chirur-

gicis

gicis operationibus, & primò versabimur in iis, quæ observandæ sunt in nervorum affectibus curandis.

Nervorum puncturis valida exsiccantia adhibenda.

78. Primò igitur in puncturâ nervi procurandum est, ne ibi colligatur materia, quæ inflammationem inducere possit, & ut affluxam quamprimùm exsiccemus, sed animadvertendum, exsiccantia valida esse debere tenuissimarum partium, ut penetrare possint, & quæ vim habeant roborandi nativum calorem. Inter alia nostris temporibus reperta sunt, quæ securiùs id præstare possunt, quàm priscis, & Galeni temporibus: qualia sunt, oleum stillatitium Terebinthinæ, & abiegnæ, balsamum artificiale, oleum de hyperico Magati cùm aquâ ardenti, lachrymâ abietinâ, & aquâ ardenti liquatâ, instillatâ vulneri; quibus superponatur pro tegumento, &, ne ob tenuitatem partium evanescant apposita, vel instillata tenuissima illa medicamenta, in formam cerati balsamum vel artificiale, vel Peruanum, terebinthinâ, & propoli exceptum, vel Tachamacha, aquâ ardenti excepta, & factitio balsamo, & cera: adjacentibus partibus repellentibus, & defensivis, ut ajunt, appositis, de quibus jam suprà, ut etiam genus omne revellentium cum evacuatione, quæ semper à nobis supponuntur, sed prætermituntur tanquam extra propositum nostrum.

Exsiccantia valida in puncturâ nervorum quæ.

Nervi cæca punctura quid requirat.

79. Verùm quoniam aut ob humorum abundantiam, aut ob dolorem sæpe fluxio cohiberi non potuit, ita, quia maxima ibi collecta sit, aut quia nervus sit in profundo, aut quòd cæca sit punctura ex acu, ut nullum admittat medicamentum, id servandum erit, quod Gal. 6. *Meth.* 2. docuit, ut paremus effluxum materiæ generandæ, ampliori facto orificio duabus sectionibus cutis ad angulos rectos factis, ita ut punctura sit sectionum centrum, digitóque

 subdu-

ſubducemus labia, ne iterum coälescant, ut docuit Idem 3. *de compoſ. medic. per gen.* 2. túncque medicamento utendum erit ex ejuſdem conſilio, quod inconglutinatum conſervet orificium, aut diſſecta labia, & ſaniem partim exſiccare, & digerere, partim à centro, & profundo ad circumferentiam attrahere poſſit, neque tamen partem contrahat, mordeat, aut fluxionem concitet. Quare moderatè calida ſint talia, valdè exſiccantia, citra dolorem & tenuium partium, ut ad profunda penetrare poſſint, ut utroque in loco docuit Gal. & Avic. 4. *Tract.* 4. *cap.* 2.

In nervi punctura quantitatis effluxæ materiæ habenda eſt ratio.

80. Animadvertit tamen Gal. habendam eſſe rationem materiæ exſiccandæ 3. *de compoſ. med.* 5. *gen. cap.* 2. Pro majori enim quantitate majus exſiccans eligi debet, & pro minori, minus.

†In punctura nervorum extremè ſiccantia fugienda.

81. † Neque tamen ad extremè exſiccantia deveniendum eſt cum caliditate, ne dolores, & ſubinde fluxiones concitent.

‡ Si validis exſiccantibus utendum, quomodo procedendum.

82. ‡ Quòd ſi iis utendum neceſſitas urgeat; niſi ſint ejus naturæ, ut eorum caliditas facilè evaneſcat; ut in aquâ ardenti, balſamis aliquibus, arte paratis, evenit; alia permiſcere oportet, quæ inſignem illam caliditatem, & acrimoniam obtundere poſſunt, neque tamen ſiccitatem, ac vim attrahendi remittunt.

Licet extra propoſitum, & inſtitutum noſtrum ſit in noſtris Cautionibus, & Animadverſionibus Medicis verſari in materiâ præſidiorum; quoniam tamen Gal. *&* 6. *Meth.* *&* 3. *de compoſ. med.* per genera varia proponit medicamenta, & ea pro varietate naturarum, quantitatis materiæ, varietatis læſionis nervorum, & conditionis medicamentorum varianda eſſe præcipit, in iis etiam aliquid erit animadvertendum.

83. Primum,

83. Primum, cùm utroque in loco ad intentiones Medicas prædictas utatur passim euphorbio, notavit, variandam esse illius quantitatem in emplastris, & medicamentis, ex eo compositis pro ætate illius. Si enim recens fuerit duodecima pars, & paulò minùs erit indenda; sed si euphorbium sit veterascens, plùs illius injicit; si verò trinum, aut quadrimum, duplum ipsius, vel etiam triplum imponendum esset 3. *de compos. med. per gen.* 2. Componens enim pharmacum ad puncturas nervorum, sumebat unam partem euphorbii recentis, decuplam olei, & triplum ceræ, at veterascens euphorbium subjungebat; copiosiùs verò immittendum est trimum, & quadrimum, vel duplicatum prioris pondus, vel æquale ceræ.

In puncturis nervorum euphorbii quantitas varianda pro illius ætate.

84. At neque tamen solùm euphorbii ætatem animadvertit, sed etiam naturas corporum: dicebat enim Galen. *mollioribus corporibus imbecilliora hæc remedia esse apponenda, durioribus valentiora.*

Quin & pro varietate corporum.

85. Verùm cùm adeò multæ invehantur difficultates ex usu horum medicamentorum ex euphorbio, tum ratione exactæ cognitionis ætatis euphorbii, & vehementissimorum medicamentorum, illis in locis propositorum: semper melius esse censui, illis omissis, iis potiùs insistere, quæ nostrâ ætate à recentioribus, partim mediante arte Spagiricâ, sunt inventa, partim Patrum memoriâ ex Indiis novis, novóque orbe ad nos advecta, quorum quamvis multa calidissima sint, non tamen eorum caliditatem extimescere oportet; quòd ob maximam partium tenuitatem brevi tempore dissolvantur, & interim omne excrementum absumunt, & naturalem calorem mirum in modum roborant, cùm præterea ad penitiores partes penetrent; cujusmodi

Ad nervos punctos remedia nova inventa securiora, quàm Galenica, & quæ.

esse constat oleum ex lachrymâ abietinâ, & terebinthinâ, oleum ex cerâ, balsamum, arte paratum, oleum Philosophorum, aqua balsami, aqua ardens; quibus aliquando solis instillando utimur, nunc in mellis consistentiam redactis, ut subtilissimæ eorum partes alligatæ non ita facilè evanescant; additis etiam quandoque aliquibus ex acribus illis, à Gal. *locis citatis* propositis, sagapeno, oppoponace, propoli, & aliquando euphorbio. Nos sæpius admiscemus Tachamacham, charagnam, Balsamum Peruanum, resinam pini, picem navalem, & aliquando hæc aquâ ardente emollimus, aut oleo de hyperico completo, aut oleo Hispanæ, & similibus.

In puncto nervo, dolore urgente, priùs is mitigandus.

86. Antequàm verò medicamenta hæc applicentur, si dolor urgeat, ne humores ibi trahantur, & inflammationem excitent, mitigandus is erit, fomento ex molli lanâ parato, & ex oleo tenuissimarum partium; non adstringente calente, & si in eo vermes terrestres incocti fuerint, præstantius esset remedium: & si principium subesset inflammationis, si oleum rosatum completum lubricatum assumpserimus, maximè proficiemus.

Aqua calens ad dolorem mitigandum in nervis non admittenda.

87. Aqua autem calens, quia in sedandis doloribus inflammationûm eâ passim utimur, in nervorum puncturâ, & eorundem inflammationibus omnino rejicienda est, Gal. 6. *Meth.cap.* & Avic. 4. *quarti.* consulentibus: quinimo ibidem Gal. & 3. *de compos. med. per gen.* 2. animadvertendum esse scribit in olei administratione, ne in caliditate actuali excedat, néve adstrictionis sit particeps, quale est, quod ex immaturis olivis exprimitur, sed ex maturis, & quod est trimum, aut quadrimum.

In puncturâ nervi, dolore

88. Sedato dolore, aliquod ex liquidioribus medicamentis in vulnus erit instillandum, puta oleum abieti-

abietinum, terebinthinæ, vel ſimilium; mox ſuperponendum medicamentum aliquod ejuſdem ſubſtantiæ, ſed ſolidius, quale eſt, quod ex Tachamachâ, Charagnâ, & ſimilibus, emollitis cum oleo, de hyperico compoſito, vel Hiſpanæ, vel balſamo aliquo, arte parato.

ſedato, quomodo procedendum.

89. Quòd ſi ne ſic quidem dolor totus ceſſaverit, immineátque, vel inceperit phlegmon; docet Gal. 3. *de comp. med per genera* 2. & Avic. 4. *quarti. Tract.* 4. *cap.* 2. parti laboranti ſupra medicamentum appoſitum, & circumvicinis partibus apponere emplaſtrum ex farinâ hordeaceâ, vel fabarum, vel ervi, vel lupinorum cum oxymellite, vel lixivio, & oleo benè maturo, vel roſaceo completo lumbricato: quin iis ſæpe etiam utebantur, etiamſi non adfuiſſet principium phlegmones, quòd tale cataplaſma etiam dolorem ſedet, digerat, exſiccet, putredini obſiſtat, nativum calorem foveat, & roboret, & vim appoſiti medicamenti conſervet.

In puncto nervo, imminente phlegmone, quid præſtandum.

90. At denudato nervo, ſive puncto, ſive ſciſſo, acria omnia fugienda eſſe docet Gal. 6. *Meth.* 4. & 3. *de compoſ. med. per gen.* 2. 4. & 8. ideo ad calcem lotam, multo oleo ſolutam, pompholigem ex oleo roſaceo, & ſimilia confugit, ut & ad alia metallica lota. Sed ætas noſtra, mediante arte Spagiricâ, & novis ex novo orbe delatis remediis, meliora, & ſecuriora invenit, ut oleum ſtillatitium ex terebinthinâ, & abiegna reſina, balſama, arte parata, quæ citra mordicationem exſiccare ac digerere poſſunt, putredini obſiſtere, ac nativum calorem roborare. Inſtillantur quandoque ſola; quæ quamvis primâ appoſitione mordicare aliquantulùm videantur, cùm tamen facilè igneæ partes in auras abeant, non nocent.

Denudato nervo quid agendum, & quibus.

Olea tenuia crassis alliganda.

91. Sed quoniam tamen non consistentia non etiam permanent adhærendo; ut quasi alligata adhæreant, admisceri resinæ alicui, ut terebinthinæ, abiegnæ, & similibus optimum erit.

Resinæ lavandæ, dum punctis nervis sunt applicanda.

92. Animadvertit autem Gal. & Avic. in denudatis nervis, neque etiam resinas has illotas in usum esse ducendas, quòd mordicatione, cùm parti adhærent, noxam & dolorem inferre possint: proptereà sæpius sunt lavandæ, potissimùm aquâ ex floribus hyperici.

Nervi scissura per longum magis periculosa.

93. In nervi scissurâ per longum, vel ubi transversim vulnus sit inflictum, sed non omnino dissectum, cùm major convulsionis impendeat metus; magis urgebit indicatio sistendi fluxionem, & repellendi.

Nervis contusis quomodo medendum.

94. Si verò contusio adsit, ut sæpe evenit in ictibus, plumbeâ pilâ ex sclopo inflictis, præter ea, quæ jam proposita sunt; cùm quod contusum est, suppurandum sit, calor autem nervorum naturalis exilis sit; emplastro aliquo suppurante quidem utendum erit, sed in quo etiam vis sit putredinem inhibendi, quale esse poterit ex farinâ hordaceâ, fabaceâ, ervi, florum camæmeli, rosarum pulvere, oxymelitis portione, oleo rosato lumbricato.

Nervi semisecti incidendi, ne convellantur.

95. Præstat tamen ex decreto Gal. & Avic. *locis citatis* nervum transversim incidere, ubi aut semisectus, aut laceratus sit, periculúmque convulsionis immineat: Pòst autem nervorum capita curatione descripta curare.

Nervi nunquam urendi.

96. Neque etiam admitti debet curandi modus, qui fit per inustionem ignito ferro; tum quòd inustione contrahatur nervus; tum quòd docuerimus, in denudato nervo acria esse fugienda; nihil verò igne acrius est; & ideo Hip. *sect.* 1. *de Artic.* T. 55. dum adurendi modum in humeri luxatione tradit à

causâ

causâ internâ, monet, ut nervos caveamus, quòd nervis ignis sit inimicus.

97. Ita etiam eorum curatio admittenda non est, qui omnia nervosarum partium vulnera statim à principio oleo ferventi adurunt, sic censentes, convulsionem evitari posse; cùm ex dolore fluxio, & convulsio potiùs concitari possit; cúmque, ut eschara decidat, suppurantibus & pinguibus utendum sit, quæ nervis inimica esse censuit Galenus 6. *Meth.* 3.

Neque oleo calido adurendi.

98. Quinimo *ibidem* Galenus admonet, & cum ratione, nunquam hujusmodi vulnera oleo esse perfundenda, si denudata sint: nam ut aquam calidam in hujusmodi casibus pro fovendo, & mitigando dolore refugimus, ne putrefactio in nervo introducatur, ita oleum, oleosa, & pinguia omnia ob eandem causam erunt fugienda.

Imò ne mediocriter calido fovendi.

99. Neque tamen quis censeat, nos nobis ipsis adversari, qui in tali curatione oleum ex terebinthinâ, ex lachrymâ abiegnâ, oleum de hyperico compositum Magati, oleum Hispanæ maximè laudavimus; hæc enim ut actu sunt oleosa, ita potentiâ valenter sunt exsiccantia.

Olea stillantia calida utilia cur.

100. Frigida præstereà actu omnia in hac curatione fugienda esse dicebat Hip. 5. *Aph.* 20. & longâ oratione docuit Gal. 6. *Meth.* 3. quia & paucissimo calore naturali præditi sunt nervi, & exquisitissimo sensu, & per originem cerebro continuati, frigiditate irritabuntur, & ex contractione convulsio inducetur.

In vulnere nervorum frigida omnia fugienda.

101. At tamen ne tepentia quidem etiam remedia adhiberi debebunt, quòd robur partis exsolvant, partésque laxent, & effœminent. Calida igitur mediocriter erunt applicanda.

At nec tepentia.

Vulnera in nervis etiam rariùs detegenda, & si dolor adsit.

102. Procurato, ut dictum est, tali vulnere, internóque medicato tegumento apposito, pulvillus ex lanâ, vel linteis, ut in aliis vulneribus, erit superponendus, & pars deliganda ad retentionem appositorum, & in commodo situ disponenda, neque ante septimamam solvenda, nisi quid ex jam dictis ad solutionem nos adigat: & si unquam rarò detegendum est vulnus, id maximè in nervorum læsione est præstandum, tum ob imbecillitatem naturalis caloris eorum, tum quòd ob idem maximè ab ambientis frigiditate offendatur. Scio, Gal. pluries in die detegere, & abstergere; at si quis & rationes, quas suprà adduximus, perpendat, & per experientiam veritatem exquirat, certò mihi persuadeo, sententiam nostram sequetur, & cognoscet, & securiùs, & citiùs consolidationem subsecuturam, rariúsque multa symptomata superventura mala. Quinimo, urgente dolore, non semper detegendum est vulnus, sed pulvillo detracto, relictóque linteo, medicamento illito, calente oleo; & vulnus, & proximæ partes fovendæ erunt, indéque pulvillus erit superponendus: interim intermediæ partes usque ad principium nervorum largo oleo calente erunt perfundendæ, potissimùm oleo lumbricato, vel liliaceo cum speciebus, aut vulpino. Quin si in manu fuerit vulnus, sub axillis etiam pertinget inunctio, & ad spinam dorsi; si in pede, aut cruribus, id etiam fiet in inguinibus.

Vulnera nervorum putredinosa solvenda sunt citiùs.

103. Citiùs tamen solvendum erit vulnus, si putredo in eo excitetur, in quo casu Gal. 3. *de compos. med. per gen.* 2. pastillos Andronis, & Polyïdæ, ex sapâ exceptos, linamentis vulneribus indebat; mox extrinsecùs utebatur medicamentis ex euphorbio, vel emplastris ex farinis, oxymelite, & ex lixivio. Nostris temporibus feliciùs utemur præcipitato,

cipitato, terebinthinâ excepto, & cataplasmatis ex farinis, putredini obsistentibus: tum & vicinis partibus olei rosati inunctione. Quòd si putredo valida sit, præcipitati pulvere vulnus erit aspergendum.

In capitis vulnere simplici agglutinationes non sufficiunt.

104. Jam in particularium partium vulnerum curatione ad cautiones, & animadversiones nobis est veniendum, sæpe enim quæ in universum dicta sunt, & optimè constituta, cùm in particularibus partibus ad actum deduci debent, non levem patiuntur varietatem. Ut in simplici capitis vulnere sine etiam ossis detectione animadvertitur: cùm enim in solâ carne vulnus dixerimus superiùs simplicibus agglutinantibus curari posse; in capite si contigerint, melius erit per carnis generationem, & cicatricem curationem procedere, potissimùm, si corpus non fuerit ex exquisitè sanis; si enim solis insistamus agglutinantibus, & conemur labia quamprimùm ad unionem duci, verendum erit, ne in vulneris fundo pus colligatur, & vicinas ac subjectas partes putrefaciat, membranísque, & cerebro affectio communicetur, & inde mors sequatur. Ut igitur tutò curationem instituamus, præstabit vulneris labia disjuncta sinere, & carnis generationem procurare.

In bene sanis tamen aliquando sufficiunt.

105. Si tamen in optimè constitutum corpus incidamus, vulnere à capillis expurgato, & labiis adductis curari poterit; & brevissimo tempore tegumento, ut dictum est, apposito.

Vulnera in musculo temporali curanda, ut nervosa.

106. In vulnere, lædente temporalem musculum, semper procuranda erit curatio per carnis generationem; & ex medicamentis, apponendis vulneri, & labiis, ea erunt eligenda, quæ nervosis partibus convenire diximus; & si raro detegenda sunt vulnera alia, rariùs in hoc id præstandum ob periculum effusionis sanguinis, doloris, & convulsionis.

107. Quòd

Contusio in capite quomodo curanda.

107. Quòd si contusio cum levi dilaceratione, aut vulnere fuerit, sectione opus erit, ut contusa caro, in pus versa, effluxum habeat, parandúsque sectione talis effluxus, ut exitum commodum materia habeat, sempérque à læsâ parte versus sanam dirigenda est sectio, quinimò sæpius duplici sectione opus est, utrinque semper à centro incipiendo, ad sanas partes sectionem dirigendo; pòst verò curatio instituenda erit, ut in vulnere in carne cum cavitate.

Contuso musculo temporali, quomodo procedendum.

108. Animadvertendum tamen, si vulnus tale in musculo temporali esset, & sectione opus esset, solam cutem esse secandam, non musculum; nisi fortè esset necessitas urgens. Tunc enim non transversim, sed secundum fibrarum processum secandus esset, vasa tamen sunt fugienda; quomodo, si sectio fiat, minus periculum & convulsionis, & sanguinis effusionis incurremus. Sed ad id præstandum non quilibet aptus est, sed indigemus perito Medico, & in Anatome exercitato.

Secantes in formam quantùm peccent.

109. Eòusque Practicorum horum in curandis capitis vulneribus progressa est inscitia, an malitia, ut statim ac vulneratus in capite offertur, etiamsi non denudatum os fuerit, secare cutem, quin & pericranium in formam crucis, aut litteræ T. audeant; periculum sæpe vitæ ægro, nullo modo periclitanti, injicientes, & curationem quadruplo producentes; cùm sectio hæc, ac dilatatio solùm ab Hip. exposcatur in denudato fractóve osse, aut denudando ob contusionem ad explorandam læsionem, & operationem aliquam exercendam.

Quando secanda cutis in vulneribus capitis.

110. At cùm os denudatum est, periculúmque subest læsionis in eo, aut subjacentibus partibus, ad speculandam rei veritatem, & ad aliquam exercendam manualem operationem, ad sectionem quidem, & dila-

& dilatationem vulneris est veniendum, Hip. *lib. de vuln. capitis* etiam id persuadente. Sed nec adeò frequenter, nec eo modo: nisi enim magna subsit suspicio fracti aliquo modo ossis, ad hanc actionem non est veniendum.

111. Non igitur adeò frequens esse debet cutis hæc, & pericranii dissectio, & non nisi à peritis exercenda, & non nisi, ubi magna subsit suspicio læsionis subjectarum partium, & necessitas operandi, aut scalpro, aut terebrâ.

Cutis capitis, & pericranii sectio raro facienda.

112. Neque verò incidendi modus adeò frequens, & communis in ✠, aut T. formam probari debet: nam quamvis à Celso *lib. 8. cap. 4.* proponatur, raro tamen in usum ducendus est, & non nisi, ubi ictus cum contusione est, aut rotunditatem, aut spatium undique habet, ut dubium esse possit, quâ parte læsio, puta, rima, aut fractio inciderit, secus erit omittenda, tum quòd & longiorem inducit curationem, tum quòd periculum augeat inflammationis, dissecto utrinque pericranio; tum prætereà, quòd plerunque sit superflua, quòd impositis penicillis vulneris medium satis amplum reddi possit, &, si secandum sit, potiùs versus extrema vulneris id erit faciendum, meliùs enim sic ossis læsiones, quæ potiùs in extremis contingere solent, conspicuæ reddentur, & dilatationi in medio promptior locus dabitur, & ideo Hip. *lib. de vulneribus cap. 19.* curabat, ut vulnus longius redderetur. Sed prætereà anguli illi ex sectione, per transversum factâ, sæpe negotium facessunt, & citam, aptámque partium dispositionem, & curationem impediunt: sæpe verò à penicillis elevati pervertuntur, quin & invertuntur ita, ut, si laborans super vulnus decumbere voluerit, quod quandoq; requiritur pro expurgatione vulneris, non possit ob dolorem, inde excitatum.

Sectio in formam ✠ raro facienda, & quando.

113. Neque

Sectio in temporali musculo rarò facienda, & quando, & quomodo.

113. Neque sectionem admittit musculus temporalis ob insignia vasa, & nervosam naturam; unde ob viciniam, & communicationem cum cerebro imminet periculum inflammationis cerebri, delirii, & convulsionis: urgente tamen necessitate secari posset secundum ductum fibrarum.

Sectio in suturis rarò facienda, & cur.

114. Cavenda itidem in suturis sectio, & pericranii separatio, ne affectio dura meningi per interpositum ligamentum communicetur, & dolores excitentur, & inflammationes in cerebro: sed, si necessitas urgeat, ad latera fiat sectio, & separatio pericranii.

Sectio in fronte per rectum facienda, & cur.

115. In fronte etiam ne fiat transversim, ne musculus, elevans palpebram, incidatur, & clausus semper oculus remaneat: si igitur necessitas secandi urgeat, per rectum fiat: quòd si non sufficiat, duæ aliæ sectiones obliquæ ab eodem puncto sursum versus ducendæ sunt, ut una fibra alteram sustentare possit.

Ut in occipitio.

116. Ita, cùm in occipitio sint musculi capitis motui addicti, caveas, ne illos violes.

Abrasio ossis cur fiat.

117. Detecto osse, prima operatio, quæ exerceri solet, est, quæ fit scalpro rasorio; in quâ illud primò advertendum, sæpe operationem hanc fieri etiam sine evidenti ossis læsione, rimâ, sede, fracturâ, sed ob suspicionem demortuæ externæ superficiei ossis. Cum enim diutius ambienti potissimùm frigido exponitur os, ob caloris naturalis exilitatem facilè pars illa extima emoritur; & ideo abradenda est, ne curationem producat. Separat enim illam natura, subcrescente carne.

Abradendum rariùs.

118. Id tamen rariùs præstandum est, quàm communiter fiat: vulnerato enim capite statim ab effuso sanguine calente operitur, & ad sistendum sanguinem statim aliquid suprà ponitur: neque ex

calore obſcuriore ſtatim colligendum, emortuam eſſe ſuperficiem, quæ ſæpe ab externis contaminatur.

119. Neque verò abraſio ſemper eò uſque ducenda eſt, ut paſſim fit, donec ab oſſe ſanguis effluere videatur; neque enim per omnes oſſis partes externas venulæ diffunduntur; neque craniorum eadem eſt craſſities. Sunt apud me oſſa capitis craſſiſſima ad miraculum uſque; ſunt & tenuiſſima, teſtam gallinacei ovi ſubtilitate æmulantes: ſufficiet igitur in officio hoc præſtando, ſi abradamus ad mutationem coloris oſſis.

Abraſio rarò eſſe debet profunda.

120. Sed animadvertendum, aliquando etiam emori ſuperficiem cranii ob defectum curantis Medici: qui aut ob conſuetam detectionem vulneris mortificationi externæ ſuperficiei oſſis occaſionem dederit, aut quòd detectum vulnus ab injuriis ambientis diligenter non defenderit: ſicque cum damno laborantis ante carnis generationem deradendum erit, aut naturæ ope abſcedet, ſicque ſemper curatio prorogabitur cum damno ægrotantis, & magno Medici ignari, an avari proventu.

Superficies cranii emortua per ſe ſæpe detecta.

121. Sectione igitur uno die factâ, & ſiccis penicillis appoſitis, ut hians vulnus permaneat, die ſequenti ad ſcalpendum accedemus; illud primò obſervantes diligenter, quod à Celſo *lib.* 8. *cap*.4. annotatum eſt, ita agendum, ne cum ſcalpro ullam partem aut cutis, aut perioſtii attingamus, aut impingamus; quod fiet, ſi à miniſtri digitis labia diſtrahantur, & per alterum miniſtrum immotum in abraſione caput detineatur.

Abraſio quomodo adminiſtranda.

122. In abraſione ſcalprum non attrahatur, & remittatur, ſed attractione ad ſe ſolâ, elevato ſcalpro, ſemper perficiatur: ſic enim minor fiet concuſſio, minórque tum in oſſe, tum in ſcalpro calor introducetur;

Scalpro quomodo utendum.

cetur; & si diutius in hac operatione insistendum, aut mutanda sunt scalpra, aut aqua refrigeranda, sed mox exsiccanda; &, quod intercesserit intervallum, vulnus linteo calido superposito ab injuriis ambientis defendemus.

Scalpro suturæ ne attingantur.

123. Suturas abrasione non attingemus, aut scalpro, ne ob interpositas fibras communicetur dolorosa affectio duræ meningi; unde inflammatio in illâ, & cerebro excitetur.

Abradendum, donec rima evanescat.

124. Abradendum autem, donec rima evanescat: & si ad meditullium perveniat, itidem observandum est, an ultrà pertingat: & si signa adfuerint, quibus & Hip. *lib. de vuln. cap.* & Celsus *lib. 8. cap. 4.* conjectandum ducunt, læsionem ad membranas pervenisse, ad ossis perforationem erit deveniendum; ut, si qua materia sub osse contineatur, parare illi exitum possimus.

In rima longa non tota abradenda.

125. Sed verò, si rima multùm in longitudine extendatur, ita ut non parva illius pars sub cute abscondatur; cùm inde colligatur certò, rimam ad penitiora pervenire; cùm in rotundo corpore longitudo talis esse non possit sine altiori profunditate, non erit tota discoöperienda, incisâ cute superiori, & inferiori, sed dilatato benè vulnere, in medio perforatio erit facienda.

In rima non semper abradendum.

126. Vidi tamen non semel in novo hoc curandi modo multa capitis vulnera cum rimâ in calvariâ curata sine abrasione, & perforatione; modò non præfuerint signa, à scriptoribus descripta, quibus conjectamus, læsionem ad interna penetrasse: nisi enim multùm hians fuerit, ut per eam conjicere possimus, penetrasse sanguinem, aut ichores, & ad meditullium, vel membranas permeasse, aut ope naturæ agglutinatur per se pars, aut auxilio externo concurrente balsamorum artificialium,

vel

vel Peruani, olei terebinthinæ, abietini, olei Hispanæ, vel de hyperico; sicque effugimus & injurias aëris, & pericula, quæ & in profundâ abrasione, & in perforatione sæpe eveniunt.

127. Ubi verò vulnus capitis contigerit cum sede tali, totam tamen crassitiem non penetrante, abradendum quidem aliquantulum est, ut fragmenta ex incisione, si qua sunt, abstergantur, & diligenter pervestigemus, an præter sedem per ictum rima ossi inducta sit; tunc enim abradendum, donec deleatur. Quòd si nulla rima vel contusio reperiatur, aut si adsit, aboleatur rasorio scalpro; in curatione vulneris ita erit progrediendum, acsi sine fracturâ ossis fuisset.

In sede quòusque abradendum.

128. Quòd si rima sub sede adsit, si patens fuerit, & ad membranas pervenerit, ita in vulnere curando nos geremus, acsi perforassemus os; si verò ita non pateat, ut liber materiæ collectæ exitus concedatur, vel scalpro excisorio, vel modiolo, vel serratâ terebrâ, *trepano* dictâ, erit aperienda.

In sede sub rima quid præstandum.

129. Si verò sedes punctim facta fuerit, si totam non penetraverit substantiam, abrasoriis scalpris tota erit tollenda: sin totam calvariam permeaverit, terebrâ tota pars ea erit auferenda ita, ut pars cum foramine exscindatur.

In sede ex ictu punctivo quomodo curandum.

130. In ossis collisione, ne impeditâ transpiratione halituum, & evacuatione ichorum inducatur calor præter-naturalis in osse, communicetúrque etiam læsio meningi, & cerebro, os collisum est abradendum, donec ad sanum perveniamus, sive in longitudine, sive in latitudine, sive in profunditate, donec etiam ad meditullium perventũ sit: at ubi eò pervenerimus, si stillæ sanguinis eruperint, signum erit, non ulteriùs esse abradendum, quòd ex compressione sanguis expressus exitum per interna non

In ossis collisione quomodo abrasione utendum.

invenerit; quòd si nihil erumpat, est signum, rimam in infernâ parte ossis ex contusione esse factam, per quam sanguis expressus ad meningem duram percolaverit; & ideò perforatio erit introducenda.

Calvariæ incisæ introcessio cum exitu quid requirat.

131. In calvariæ introcessione cum apertis fissuris, ut per eas collecta sub membranis materia exitum habeat, curandâ, ut ulcus cum ossis contusione, non auferemus ossa, quia erunt pro tegumento; nec vim inferemus tunicæ adhærenti, & aut agglutinabuntur, aut per se secedent, naturâ operante.

Calvariæ introcessio cæca quid requirat.

132. Sed si introcesserit cum obscuris fissuris, tunc terebrâ os erit aperiendũ, ut exitus materiæ pateat.

† Introcessio calvariæ cum fractura ossis quomodo curetur.

133. † Quòd si ossis omnino aliqua portio secesserit ab aliis, aut in supernâ tabulâ, aut in infernâ, aut pungendo duram meningem lædat, auferenda erit; ne ex punctione inflammationem inducat, aut calore vitali orbatum, & malâ qualitate affectum membranam subjectam afficiat.

‡ Calvariæ parte abscissâ quid agendum.

134. ‡ Quid si secante telo portio ossis penitus à calvariâ sit abscissa? si versemur in externâ tabulâ, & portio cutis adhuc cum aliâ sit annexa; absterso osse, quod remanet, abscissa pars ossis erit auferenda, mox cutis consuenda, aut confibulanda, & curandum ulcus ad agglutinationem, ut jam docuimus. Quòd si totum ad membranam usque dissectum fuerit, periculúmque subsit, ne à superinductâ cute membra comprimantur; antequàm cutis superinducatur super cranium, lamina plumbea, argentea, vel aurea erit imponenda, quæ impediat compressionem cutis superpositæ; quæ tamen, nisi ex parte, suenda erit, ut exitus materiæ generandæ pateat, & lamina auferri possit, ubi caro membranam coöperuerit. Quòd si non solùm os penitus sit abscissum, sed & cutis circumvestiens, tunc maximè lamina foraminulenta minimis osculis erit

superpo-

superponenda, ne lintei medicati superpositi membranam comprimere possint; quæ tamen magnitudine solùm tantâ sit, quantâ opus est ad membranæ protectionem, ut ad libitum subtrahi possit.

135. Quid verò agemus, si materiam collectam cognoverimus in magno vulnere cum ossis fracturâ? secanda ea erit ad educendã materiam, ne piam corrumpat; ad certam enim mortem evitandam aliquid etiam cum periculo tentandum; & in curatione procedendum, ac si vulnus illatum eòusq; processisset.

Calvaria incisa, & materia collecta quid agendum.

136. Quid ampliùs si integro osse venula aliqua, in membranis aut cerebro disrupta, symptomata induceret? Aliqui multis in locis, ubi ob casum verisimile esset sanguinem corruptum contineri, terebrâ perforandam esse calvariam censent: sed hoc mihi per fortunam curationem tentare esse videtur. Neque enim locum certum habemus, neque, an læsio sit in cerebro, an in membranis, cognoscimus. Imò hæc est calamitas illa, cujus nullum esse remedium dicebat Hip. *lib. de vuln. cap.* Sed si quid faciendum est, aut erit insistendum in indicationibus, à Galen. traditis 2. *de compos. med. sect. gen.* 2. remediis, inflammationem prohibentibus, & iis, quæ materiam collectam digerendi, & evocandi vim habent, capiti applicatis; iis additis, quæ facultatem habent ad penitiores partes medicamentosam vim deferendi: qualia sunt emplastra ex floribus chamæmeli, meliloti, anethi, rosis rubeis, betonicâ, absinthio, ladano, gummi elemi, terebinthinâ, farinâ hordei, seminis lini, & fœnugræci, oleo rosato, poscâ, vel vino subaustero paucifero, sed adstringente. In usum etiam foris ex vino rubro subadstringente paratur, in quo ebullierint pleraque ex iis, additâ salviâ, foliis lauri, additis oleo rosato, liliaceo, irino, & similibus. Invitabimus etiam materiam

Calvaria in ictu integra, & sanguine subeffuso quid agendum.

ad exitum gargariſmis, errhinis,& narium inunctionibus. Obſervavimus enim non ſemel in magno hoc noſtro Valetudinario delapſos aliquos ab alto, capite ob varios ictus multis in locis prætumido, ſanguinem è naribus, & auribus emittentes, attonitos, mutos per multos dies, emplaſtris adhibitis & fomentis convaluiſſe, multâ ſanie per os, nares, & aures evacuatâ: & alios, licet rariùs, diſcuſſâ materiâ ſine evacuatione ſenſibili ad ſanitatem eſſe deductos. Ut proinde non ſit adeò deridenda Conciliatoris ſententia *differentiâ centeſimâ octuageſimâ primâ*, qui rarò admodum terebratione utendum ob pericula dicenda cenſuit, ſed emplaſtris abſumi poſſe, & evocari ad externa materiam, intra cranium contentam, deraſo capite, ac emplaſtro appoſito ex gummi elemi unciis tribus, reſinæ puriſſimæ unciis quatuor, ceræ unciis ſex, olei roſati unciis tribus & dimidiâ, ammoniaci unciis duabus, & terebinthinæ unciis tribus, & drachmâ mediâ, ex arte commixtis. Quam ſententiam ſecutus eſt Lanfrancus, qui teſtatur, ſe obſervaſſe, multò plures, ſic vulneratos, hoc modo fuiſſe ſanatos quàm terebratione: quam opinionem licet non omnino recipiendam cenſeam, nos tamen aliquando poſſe ſperare ſalutem ſine perforatione, ea oſtendere poteſt.

Aquæ vitæ vel balſami uſus, deraſis capillis, non recipiendus.

137. Non eſt tamen recipiendus in hoc caſu eorum curandi modus, qui deraſis capillis linteâ, aquâ ardente imbutâ, parti apponunt, aut factitio balſamo totum caput inungunt; quum inde phlegmonem excitandi non parvum impendeat periculum.

Terebratio aliquando facienda, & quando.

138. Quamvis non negaverim ego, & ad eximenda oſſa, pungentia membranam, veſtientem cerebrum, & partes ſubjectas, ad parandum materiæ, ſub calvariâ collectæ, aut colligendæ, exitum, neceſſariam eſſe cranii terebrationem; mirari tamen

satis non possum indoctorum quorundam audaciam, qui in levi quâlibet colligendæ materiæ suspicione ad operationem hanc descendunt, in eâ ita se exercentes, acsi ollam aliquam terream, aut fictilem ad resarciendas disruptas partes perforarent: non animadvertentes, quàm periculi plenam judicârint hanc operationem, etiam à perito factam, Hip. *lib de vulneribus cap.* & Celsus *lib.* 8. *cap.* 4. & potissimùm Gal. 6 *Meth.* 6. tum ratione partis sanæ, quam perforamus, tum ratione actionis, quâ per circumductionem & cranium, & instrumentum incalescit, tum ratione fibrarum ossis inæqualium, quæ serrâ dilacerantur, tum ob sanguinis effusionem ex venulis meditullii, tum ob difficilem cognitionem crassitiei calvariæ, tum propter connexionem duræ meningis cum internâ ossis superficie, à quo necesse est in evulsione ultimæ partis ossis à membranâ læsionem aliquam pati, ut maximè verear, ne non pauciores ex hac operatione, etiam sæpe rectè exercitâ, moriantur, quàm ex ipso vulnere.

Raró terebrandum.

Terebrationis pericula.

Ut aliquando indignabundus aliquos sentiam, dicentes, omnino quamprimùm veniendum esse ad hanc perforationem: quòd si etiam nihil collectum inveniatur, nihil amplius mali inde impendere, quàm quod aliquantulùm prorogetur curatio. Aliqua igitur in eâ exercendâ erunt à nobis more nostro animadvertenda.

139. Et primò consideranda sunt signa, quibus Celsus *lib.* 8. *cap.* 4. conjectandum dicit; an calvaria sit fracta, intúsne adsit læsio, apertionem ostendens; Num bilem vomuerit; num oculi ejus obcæcati sint; num obtumuerit; num per nares aurésve sanguis effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit; si torpor accesserit, si mens non constat, si nervorum vel resolutio,

Terebrationis exercendæ signa demonstrativa.

lutio, vel distentio secuta est. Quin & considerandum est, an lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit; & hoc ipso leni, an aspero; mediocri, an vastiori; vehementer, an leniter. Prætereà verò contemplanda & consideranda est plaga, specillo etiam immisso, ut, an ossis fractura adsit, & qualis ea sit, colligamus.

Terebratio non semper necessaria, osse fracto.

140. Neque tamen semper fracto osse terebrandum est; si enim materia liberum habuerit exitum, terebrâ non est utendum; & si os pungit, aut comprimit, lenticulâ, scalpro aut alio ferramento tolli potest.

Terebrationis exercendæ, & temporis signa.

141. An verò expectanda sint signa, à scriptoribus tradita, ac exercendam esse hanc operationem indicantia? Scio id controversum esse, sed ego sic sentio; ex signis alia sunt, quæ probabiliter persuadere possunt, facilè in absconditis colligi posse materiam, quæ ab initio apparere solent, qualia sunt ex Celso enarrata; aut sunt, quæ progressu temporis, collectâ materiâ, superveniunt, ut rigores, febres, biliosi vomitus, pondus in parte, obmutescentiæ supervenientes, dolores in collo, & similia; aut quæ punctionem in parte ex ossis portione indicant. Sine primis quamvis aliquando, sed rarò, succedat materiæ collectio, nunquam tamen terebrandum censerem, ne in usum ducamus remedium periculi plenum sine urgente necessitate; unde tamen, & curatio tardior redditur, & cum majori periculo. At ubi alia signa supervenerint, & si spes salutis sit in angusto, si locum conjectari possimus, ubi collecta sit materia, omnino tentandum est terebrâ exitum quamprimùm parare; in puncturâ membranæ, antequàm per eam inducatur inflammatio, aut terebratione, aut alio ingenio procuranda pungentis ossis exemptio.

142. In

142. In quo etiam servandum, quod à Gal. 6. *Meth.* ultimum propositum est, ut, quamvis multa ossis portio confracta sit, eam potissimùm subtrahamus, quæ membranam comprimit, aut pungit, non autem universam partem confractam confertim, ne ex magnâ & improvisâ detectione membranæ, & cerebrum noxam sentiant inemendabilem: reliquæ verò partes confractæ excisoriis ferramentis, & lenticulâ erunt excidendæ.

Excisio ossis quomodo præstanda.

143. Fugienda hæc operatio in suturis, etiamsi ibi sit ossis fractura, Hipp. teste *lib. de vuln. cap.* & Gal. 6. *Meth. cap.* 6. &, si urgeat necessitas, utrinque sutura evitata exerceri poterit; sic enim in inflammationis periculum non incidemus.

Terebratio in suturis quomodo exercenda.

144. Quod fugiendum quoque ex omnium sententiâ, si ossis fractura contigerit sub musculis temporalibus, quos secare opus est periculi plenum; convulsionem ex eorum sectione inducemus, & arteriosi sanguinis effusionem ob arteriam, ibi obrepentem; quòd si apertionis adsit necessitas, vicina lateralia loca ad hanc operationem eligemus.

Terebratio fugienda in læsione ossis sub musculo temporali.

145. Tempus terebrandi tunc sit, cùm urget necessitas: in depressione ossis, & punctione membranarum quamprimùm id erit præstandum, ne inflammatio inducatur: in transfusâ, & collectâ in internis partibus materiâ, & sanguine, cùm sopor instat, aphonia, & alia, quæ ibi gravantem materiam ostendunt. Nam quamprimùm exitum parare oportet. At si indicans non fuerit præsens, ut non urgeat, nec symptomata præsentia, quoniam materia non semper statim colligitur, dantur induciæ, & æstate, si fieri potest, intra quartam; vel ad summum intra septimam; in hyeme intra septimam; ad summum ante undecimam perforatio erit exercenda.

Tere[b]rationis temp[us].

In terebratione quando subsistendum, & quando mutanda terebra.

146. In terebratione cùm ad vitream perventum est, sæpius terebra est eximenda, atque perpendenda crassities ossis incidendi, stylo tentanda sectio, & conjectandum, quantum ossis exscindendi supersit, & mutanda terebra, ne calore ex circumductione lædat, aut aquæ immergenda ad calorem tollendum.

Perforatio, primis diebus facta, cur magis periculosa.

146. Si primis diebus perforationem aggrediamur, cùm sæpe nondum collecta, aut suppurata est materia, præstat desistere à perforatione, & sinere ossis separationem naturæ; aut eâ id non præstante, tutiùs, quod ossis superest, sequenti die per ulteriorem terebrationem exscindemus; quòd eo tempore soleat membrana, quæ ossi erat annexa, aut separari per se, aut saltem non adeò annexa faciliùs separari: sicque nec vis parti separandæ inferetur, nec adeò ex improviso internas partes ambienti exponemus; & hæc Hip. sententia *lib. de vuln. cap.*

Terebrandum statim, si collecta sit materia.

147. At si materiæ, sub osse contentæ, signa adsint, statim oportet os ad membranam usque perforare, & amovere, ut materiæ quamprimùm detur exitus, & vitetur corruptio materiæ, & membranarum corruptio: sic enim agentes neque membranæ dilacerandæ periculum subibimus, quam jam abscessisse supponimus, neque aëri exponemus partem, externis injuriis jam assuetam, & hoc etiam ibidem docebat Hippocrates.

Terebratio sit recta & æqualis.

148. Observandum etiam in terebratione, ne inæqualiter circumducatur terebra, ita ut periculum sit, ne ex unâ parte os ad membranam usque incidatur, alterâ parte integrâ remanente: sed si in extractione terebræ errorem hunc cognoverimus, aut super integram partem terebram incisoriam comprimemus magis, vel separationem, à naturâ faciendam, expectabimus, quæ solet in tali casu id breviori tempore præstare.

149. Exciso

149. Exciso osse quid in curandâ membranâ faciendum sit, non ita concordes sunt Medici; aliis siccantibus utendum, ne corruptionem contrahat, sic Hip. *lib. de vulne. cap. nu.* 24. persuadente, & Celso *lib.* 8. dum utitur aceto, emplastro Isidis, & Judæi; Aliis demulcentibus, ut oleo rosato, sanguine columbæ, & oleo vitellorum ovi, ut inflammationem prohibeant. Galen. 6. *Meth.* 6. utramque probasse videtur, sed si statum membranæ varium consideramus, non erit difficile veritatem hac in re eruere. Si enim sanam omninò membranam inveneris, blandioribus, non valde siccantibus, erit utendum, sed roborantibus, ut oleo rosato ex olivis immaturis; quo & roboramus calorem naturalem, & adstringenti facultate repellimus, nihilque habet mordacitatis, sed potiùs habet aliquid anodynum, & moderata ejus potentialis frigiditas nonnihil ad repercutiendum facit. Resinâ terebinthinâ, & abiegnâ lotæ, & ipsæ moderato suo calore nativum membranæ calorem fovent, moderatâque adstrictione repellunt, & roborant, mordacitatisque sunt expertes; imò, si malvarum aquâ eluantur, magis anodynæ reddentur; ideo si oleo rosaceo permisceantur, aptissimum conficient medicamentum. Sanguis columbarum, & oleum vitellorum ovi, cùm laxantia sint, & humectantia sine ullâ repulsione aut corroboratione, cur in usum venire debeant, non video: nisi fortè in sejungendâ ab osse membranâ, dolore excitato, ad dolorem mitigandum administrentur: oleum tamen rosatum, aut solum, aut cum terebinthinâ magis erit ex usu.

Terebrato & exciso osse quid agendum.

150. Unguentum Isidis, aqua ardens, mel rosatum, sanâ membranâ existente, ut & oxymel, non est, quod in usum veniant, ut passim fit. Cùm enim nihil adesse supponamus, quod abstersione indigeat, nec super-

Membrana sana, neque aqua ardente.

aut melle rosato, aut oxymelite utendum.

superflua adsit humiditas, quæ siccitate opus habeat, neque vehementer calefacientibus indigeamus, non video, cur hæc administrari debeant. Quòd si qui & siccantibus, & contrà lenientibus curantur, ut Galen. 6. *Meth.* 6. observavit, censendum est, id ex sanitate membranæ contigisse, quæ detrimenta ex impositis medicamentis superat. Hipp. autem *lib. de vuln. cap.* cùm siccandam docet, supponit ichores ibi effluxos, unde putredini periculum impendebat, ut ex ejus verbis colligi potest. Vel certè persuadet, filis mollibus, vel gossypio exsiccandam membranam, ichoribus abstersis: *lib.* enim *de ulceribus nu.* 4. usus est hoc nomine siccandi pro absumendâ & absorbendâ humiditate ab ulcere; sed ubi bene se habet membrana, illis hujusmodi siccantibus non indiget.

Osse exciso, non sunt linamenta imponenda.

151. Peccant, qui exciso osse linamenta imponunt: sic enim contra præceptum Hip. agunt, *lib. de vuln. cap. n.* 18. & partem distendunt; sic carnem in lateribus distendentes, & effluxum puris impediunt, quo retento, sæpe inflammationes excitantur.

Osse exciso quid præstandum.

151. Factâ igitur perforatione, & exciso osse, gossypio leniter detergetur membrana, si sanguis aliquibus percolaverit, postea unâ, aut alterâ guttâ terebinthinæ, vel abietinæ lacrymæ, vel olei rosati, vel aliquid ex his mixtis instillatis, pòst illitis labiis medicamento, quod vim habeat fovendi calorem naturalem, ut terebinthinâ, oleo Hispanæ, & similibus jam enarratis, & tegumento, ex iisdem, vel propositis parato, & superposito tegumento ex triplici linteo, vel lanâ, vel gossypio, ad fovendum calorem, & protegendam partem ab injuriis ambientis, ut diximus, illísque ligaturâ firmatis ita permittatur.

Effluxus quomodo parandus.

152. Et quamvis effluxus puri generando parari debeat; quia tamen illius portio ad membranam

pertingere

pertingere posset, laudo consuetum morem apponendi sericeam telam ex Chermes, quâ etiam fovebitur calor naturalis partis; aut subtilissima filamenta, rosaceo intincta.

153. † Laudo tamen in hoc casu, ut intermedio tempore bis & ter solvatur, & detegatur vulnus, & membranam procuremus, ut jam propositum est.

† A terebratione solvendum aliquando vulnus.

154. Nec semper in rosaceo persistendum, sed, humiditate affluente, mel rosatum, vel syrupus in usum venient, ut sordes abstergantur. Laudatur etiam terebinthina, vel sola, vel cum oleo rosato mixta; &, si fortioribus opus erit, oxymel saccharinum cõveniet.

Quibus vulnus terebratum abstergi debeat.

155. At si materiam, vel sanguinem sub osse terebrato supra membranam invenerimus, abstergenda leniter & blandè erit gossypio; mox jubebimus, ut, clauso ore, & naribus, vulneratus spiritum vi quâdam ad nares impellat: intumescit enim membrana, atque ad foramen materia propellitur: quòd si ob extumescentiam, introductam membranæ, exitus materiæ impediatur, exitum parabimus instrumento, vocato *Decussatorio*, leviter membranam deprimentes, mox instillantes terebinthinam, vel lachrymam abietinam cum portione aut mellis, aut syrupi rosati ex rosis rubeis, vel ad summum oxymelle saccharino curationem transigemus.

A terebratione si sanguis subsit, quid agendum.

156. Sed is est casus, in quo non adeò raò detegendum est vulnus, sed vel quotidiè, vel alternis diebus, ut purulentæ materiæ exitus præparetur, sordes detergantur, & medicamenta instillentur.

Detegere vulnus sæpe quando debemus.

157. Quòd si concretus sanguis ossi subsideat, & membranæ adhæreat, procuranda erit illius suppuratio, priùs absterso eo, qui minùs adhæret; quod fiet terebinthinâ, oleo rosato admixtâ, vel cum oleo ex vitellis ovorum.

Sanguine concreto sub calvaria quid agendum.

158. Si verò denigratam ob corruptionem membranam

Membrana denigrata

grata, quomodo procedendum.

branam invenerimus, coërcere eam tentabimus melle rosato cum modicâ terenbithinâ: sed si progrediatur, ad oxymel deveniemus cum aquâ ardente, vel ad mel rosatum cum oxymellite, & aquâ ardente unguentum Isidis, melli rosato admixtum, conveniet. Imò si in extremis versabimur, ad præcipitatum veniemus, lotum ex aquâ rosatâ, & admixtum unguento rosato.

Membrana ex frigore denigrata, quid agendum.

159. Quòd si ex refrigeratione nigredo provenerit, ut in vulnere cum detectione membranæ diuturnâ, calefacientia erunt instillanda, ut oleum abietinum, terebinthinæ, aqua ardens, & similia, & id quotidie, diligentiâ semper adhibitâ, ut quamminimùm detectum vulnus maneat. Extrinsecúsque ceratis calefacientibus fovendus erit calor naturalis, balsamis artificialibus, & Peruano terebinthinæ mixtis, cerato de betonicâ, addito balsamo aliquo, & aliis similibus.

Fungo in membrana nato, quomodo medendum.

160. Quòd si post terebrationem membranæ fungus succreverit, validè exsiccantibus utemur; Sabinæ pulvis ad miraculum conferet; vel pulvis corticum myrobalanorum citrinorum. Validiora erunt aluminis usti pulvis; validius adhuc unguentum Isidis; deinde etiam præcipitati pulvis; &, si excreverit ad vulneris ora, excidendus sericino filo alligato, & paulatim constricto.

Vulnere cerebrum attingente, quomodo procedendum.

161. Si verò ad tenuem membranam, vel cerebrum vulnus pervenerit, eâdem utendum est curandi ratione; sed exsiccatio major erit addenda: sic terebinthinæ, vel abiegnæ lacrymæ addendum erit vel oleum de hyperico, vel balsamum artificiale, vel aqua ardens, & oleum abiegnum, vel de terebinthinâ erit instillandum.

Cephalici pulveres sunt inutiles.

162. Pulveres Cephalici, quibus passim utuntur Medici in capitis vulneribus, osse detecto, ad

ad præservationem ossis à corruptione ex myrrhâ, thure, aloë, radicibus iridis, aristolochiæ, ervi farinâ, corticibus radicis panacis, & hujusmodi, quibus os, naturâ suâ siccum, in suâ conditione conservari ajunt, id persuadente Gal. 6. *Meth*. 6. nullo modo necessarii sunt; si enim sanum os fuerit, majori non indiget exsiccatione; si demortuum, nihil facere pulverem cognoscent, ad actum non valente mortuâ facultate deducere: sed si novo hoc modo medendi utantur, effluxu puri parato, raróque detecto vulnere, cognoscent neque superficiem ossis emori, &, si qua pars exterior emortua fuerit, faciliùs sine pulveribus abscedere, quàm iis aspersis, modò ossis & partis calorem naturalem foveamus, neque aëri os sæpius exponamus.

Nigredo calvariæ quomodo curanda.

163. Quòd si in osse nigredo appareat, semper est abradendum, aut enim emortuam partem auferemus, aut si ad meditullium pervenerit, perforatione opus esse ostendet, communicatâ ossi corruptione à subjectâ materiâ. Memini, nobilem adolescentulam ex Burrorum familiâ, cùm imaginem quandam appendere tentaret, ex scabello decidisse, atque occiput ad terram allisisse, quem ictum cùm nihili fecisset, sed & caput lavisset, & in exercendis sanorum operationibus ne tantillum quidem se abstinuisset, tandem vigesimâ die dolere posteriori parte capitis cœpit, quæ etiam pars intumuit, mox inæquales supervenêre rigores, & febris non multùm vehemens, neque tamen decubuit; sed accito operario Practico, cùm in tumore materiam ex inundatione subesse conjectaretur, & ferrum respuere ægra, caustico viam puri fecit, unde multa illius copia effluxit; cúmque ego, & Chirurgus acciti essemus, nigredine insigni inspectâ, cùm læsionem in osse inde conjectaret, Chirurgus autem ex caustico

Historiæ Medicæ notatu dignæ.

apposito

appoſito contractam in oſſe aſſereret nigredinem, ſcalpro raſorio meo juſſu abraſâ ſuperficie paulò pòſt pus erumpere cœpit. Terebratione igitur ſtatim factâ, multa puris copia proſiliit, etſi niſi ad meditullium perventum eſſet: cúmque in circumductione terebræ oſſis aliqua præſentiretur commotio, cognitum eſt oſſis ſuperni partem non levem abſceſſiſſe. Inciſâ igitur in crucis formam cute, facillimè magna pars oſſis primæ tabulæ ceſſit; cúmque retento ſpiritu, & occluſo ore, & naribus, iterum ex lateribus multam puris copiam ex fiſſuris erumpere videremus, lenticulâ per rimam dextram impoſitâ, & vitreâ elevatâ ab eâ parte tantundem vitreæ partis oſſis abſceſſit; erat autem magnitudinis palmi magnæ manus, ſuberat non levis puris quantitas; quâ abſterſâ, & membranâ vino calido lotâ, ſine maculâ membrana reperta eſt, &, curatione ex arte inſtitutâ, optimè convaluit, proinde tamen non priùs perfectè cicatrice inductâ, quàm quatuor menſes præteriiſſent: vivit adhuc ſenio jam confecta. Similem caſum poſt ſex annos obſervavi in aliâ, ſenio confectâ, ex nobili Galaratorum familiâ, quæ ob glaciem cùm ſupina cecidiſſet, occipitio ad glaciem duram alliſo, à contuſâ parte ut dolorem amoveret, emplaſtro ex pane, in lixivio imbuto, cum abſinthii foliis, floribus chamæmeli, & ſundo olei roſati cùm uſa eſſet; dolore non ampliùs infeſtante, tanquam ſana in domeſticis negotiis aſſiduè ſeſe exercens: poſt vigeſimum quintum diem cùm dolere eâ parte cœpiſſet, & rigores ſuperveniſſent, & febris continua, & dolor in collo; recordatus præcedentis hiſtoriæ injunxi, ut cutis in eâ parte in magnæ crucis formam ſecaretur, & obſervavi, quæ in alterâ adoleſcentulâ obſervata dixi; magna pars calvariæ ſublata eſt, &, eâdem

curandi

curandi ratione usâ, convaluit, sed post sex menses.

Purgationes in curatione vulnerum conveniunt.

164. Nollem hîc aliquem censere, me in eorum hæresi esse, qui nullis medicamentis, electivè solventibus, in capitis & aliarum partium vulneribus utendum censuerunt; quòd in Animadversionibus iis ad curationem vulnerum, & capitis potissimùm nullam purgationis mentionem fecerim. Cùm enim hic Chirurgicas solum Cautiones prosequar; non solùm ea, quæ ad purgationẽ pertinent, omissa sunt, sed etiam quæ ad sanguinis evacuationem per sectam venam, & ad victus rationem, & ad sex res non naturales. Ex primis enim libris omnino hæc desumenda erunt. Illud solùm in hac, ad purgationem pertinente, materiâ assertivè cum Hip. & Græcis, & Mauritanis omnibus assero, omnino purgationem convenire ad avertendam fluxionem, & fugiendum periculum inflammationis; Quicquid dicant ex recentioribus aliqui, quorum rationes accuratè admodum prosecutus est, & dissolvit Philippus Ingrassias libro, huic materiæ dicato, & Cæsar Magatus *lib. 2. cap. 57.*

Vulnera oculorum quomodo tractanda.

165. In oculorum vulneribus illud solum animadvertendum est, fugienda omnino esse ea medicamenta, quæ mordicationem in se habent; sed omnino in usum ea erunt ducenda, quæ cum levi exsiccatione vim habent dolorem leniendi; qualia sunt abietina lachryma ex aquâ rosarum lotâ, gummi Abicum, tragacantha, sieph album sine opio, tutia præparata, sarcocolla, & similia, vel per se, vel cum albumine ovi, agitato diutius per se, mox, subtilissimis aliquibus ex iis pulveribus additis, in mortario plumbeo diutius ducto. Quòd si dolores adhuc urgeant, oleum ex vitellis ovorum omnino conveniet.

† Adnata tunica vulnerata quomodo curanda.

166. † Quòd si in adnata fiat carnis subcrescentia ob eandem causam ad exsiccandam & absumen-

dam

dam carnem illam leviora venient in usum, ut pulvis ossis sepiæ, testæ ovi calcinatæ, & calchantum ustum, & lotum.

Nasi vulneribus quomodo medendum.

167. Naso & naribus incisis, ne distorqueatur, forma nasi ex plumbo paretur, & linea petia, idoneo medicamento imbuta, intus extensa parti applicetur, formulis, ex cerâ pro naribus paratis, medicamentis agglutinantibus illitis, & naribus impositis.

Sternutatione impediente curationem, quid agendum.

168. Sed quoniam sæpe, dum introducuntur, sternutamentum promovent, unde dilatatur vulnus, & sæpe punctis disruptis pars dilaceratur, animadvertendum, dum introducuntur, perfricandos esse angulos majores oculorum. Sic enim huic symptomati succurrere solemus.

Vulnerato thorace cum perforatione, quid agendum.

169 Vulnerato thorace, & penetrante vulnere in benè habito corpore, non semel observavi, curationem longè fœliciùs, & citiùs absolvi, si tubulo imposito, ut sanguis effusus, & in cavitate conceptus per unum, aut alterum diem procuretur educi, decubitu facto super partem vulneratam; & cùm nulla superesse signa contentæ materiæ viderimus, tubulo detracto, vulneris, ut vulnus est, curationem prosequemur.

Tubulo utendum pro materiæ expurgatione.

170. Quòd si vulneratis internis partibus in dies aggregetur materia, tubulus non erit removendus, ut, aperto manente osculo, exitum per eam partem materia habeat: neque enim, quod aliquibus visum est, sperandum est, posse per tussim commodè expurgari, ut ex Gal. colligunt 5. *de loc. affect.* 3. Cum difficultate enim ad pulmonis bronchia propellitur, cùm potiùs inde ad thoracem permeet, cùm sit ille motus naturali contrarius, & præterea violentus ab infernis ad superna.

Per tussim malè educitur ma-

171. Quin violentiâ per tussim partes internæ perpessæ difficiliùs agglutinari poterunt; satius igitur

igitur erit per vulneris orificium percolare, &, si non satis amplum fuerit, præstabit dilatare.

teria in vulnere thoracis.

172. Tubulus cavus, qui introducitur, ut exitus & paretur, & conservetur, longitudine crassitiem thoracis non deberet excedere, ut contenta materia faciliùs ingressum pro exitu obtineat; néve longitudine partis internæ vulnus in motu pulmonum perfricando offendat. Quòd si aliquantò longius imponatur, utrinque perforatum esse debet, ut per oscula illa materia penetrare possit.

Tubuli quantitas in vulnere thoracis.

173. Alatus sit, ne capacitatem thoracis ingredi possit; quin ligari debet ob eandem causam.

Tubulus qualis.

174. Superponatur tegumentum, iis imbutum, quæ diximus fovere calorem naturalem; ita tamen disponatur, ut non impediat effluxum materiæ; quamvis alæ ipsæ tubuli ex parte huic rei inservient.

Tubulo quid superponendum.

175. Super vulnus decumbat, quò materia pondere suo ad vulnus feratur: quin per intervalla, ore naribúsque occlusis, spiritus comprimatur, quò intumescant pulmones, contrahatúrque diaphragma, sicque materia ad orificium exprimatur.

Ut effluat materia, quid præstandum.

176. Non placet communis curandi ratio per lotiones, siphone injectas ex mulsâ, vel vino mulso, vel decoctis ex hordeo, lentibus, & hujusmodi, addito melle rosato, vel syrupo ex rosis rubeis, dimoto hinc inde corpore, ut omnes partes à purulentâ materiâ abstergantur: jubendo etiam, ut tussiant, & vehementer, ut & pus cum lotione faciliùs exeat; nulláque lotionis pars intus remaneat. Nam per tussim illam, & per corporis agitationem vulneratæ partes magis dilacerantur, pars vulnerata sæpe non attingitur; ab aliis partibus ad vulneratas magis confluit materia; & quod maximi est momenti, & calor naturalis partis dissipatur, aërisque injuriis spiritales partes magnâ cum læsione nimis exponuntur.

Curatio per lotiones, injectas thoraci, refellitur.

Lotionibus per injectionem quando utendum.

177. Non negandum tamen, aliquando lotiones has esse necessarias, ubi grumi adsint sanguinis, vel purulenta materia crassior fuerit, & viscidior; rariùs tamen, etiam in eo casu, in usum venire debent, nec tamen per longum tempus, ut fieri solet. Hoc casu excepto tota fere curatio naturæ erit committenda, Medico illam adjuvante in effluxu parando, in decubitu super vulnus, & in compressione spiritûs, ut diximus.

Tussis non promovenda in vulnere thoracis.

178. Tussis non promoveatur, aut invitetur, ne concussione promoveatur sanguis, aut vulnus dilatetur, néve ad pulmones materia purulenta invitetur: quòd si eò affluat materia, blandis lambitivis tentabimus illam excernere.

Acetosa fugienda.

179. Quæ acetum habent lambitiva, omnino erunt evitanda, ne validiorem tussim concitent.

Pulmonibus vulneratis, pro curatione nihil instillandum.

180. Si pulmones & partes internæ spirituales vulneratæ sunt, non placet instillare agglutinantia, quod plerique faciunt. Naturæ enim totum negotium est committendum, quæ salutis suæ curam habet. Quòd quæ injiciuntur, aut instillantur, cùm extranea sint, expelli omnino debeant, alioqui noxam afferunt; utilitatem autem vix ullam inde sperare possimus; cùm non sit exploratum, ubinam sit vulnus, neq; an partem laborantem medicamentum attingere possit. Quare ad aliam quamvis partem sæpe potiùs feretur, quàm ad vulnus; & ita nulla utilitas inde colligitur, damnum verò non leve emanabit.

Vulnerarium potionum usus.

181. At ubi copiosiora in dies generari excrementa viderimus, vel ob errata in victu, vel exuberantiam pravorum humorum in toto, vel ob malitiam vulneris; evacuato corpore, & transacto inflammationis tempore, placet uti aliquâ vulnerariâ potione per plures dies, donec absumptam materiam viderimus ex sarzâ pariliâ, plantagine, quinque-

que-folio, pilosellâ, cariophyllatâ, pyrolâ, scabiosâ, radicibus consolidæ, tormentillæ bistortæ, dictamni, rhapontici, & similibus, ex quibus variæ formulæ potionum parari solent, sed præstantissima judicatur Judæi potio, cujus descriptio ponitur à Jacobo Carpensi, & Fallopio, & aliis.

Vulnerati diaphragmatis curatio.

182. Si quando verò vulnerariæ eæ potiones in usum sunt ducendæ; id fieri debet, cùm septum transversum est vulneratum, Gal. auctore 5. *Meth. cap.* 9. túncque tubulo, vulneri imposito, conandum est vulneti succurrere siccantibus.

Lectori benevolo.

DEcreveram, benigne lector, Animadversiones has & Cautiones Chirurgicas, quas septem libris præcedentibus coactus amicorum precibus, quin importuno etiam studiosorum Medicinæ impulsu adjunxi, ad curationes quoque ulcerum, & tumorum præter naturam deducere; sed multa me ab hac sententiâ retraxerunt: Et primum munus nuper mihi impositum Archiatri Regii; unde multa ac magna mihi superaddita esse videbam negocia: inter quæ illud erat præcipuum visitandi Pharmacopolia totius hujus Provinciæ; in quâ cùm Pharmacopolæ nullum certum, quòd sequantur, habeant Antidotarium, in multos errores incidebant, quos etiam sæpe excusare solent, quòd in iis componendis observent, Auctores variis inter se certare opinionibus. Cui incommodo ut quamprimum occurrerem, omissâ Chirurgicâ materiâ, necessarium duxi in iis statim Cautionibus & Animadversionibus insistere, quæ ad medicamentorum componendorum varietatem pertinent, potissimùm, quoniam videbam, si in primis illis institissem, octavum

hunc librum in nimis magnam molem evaſurum, & in re non adeò neceſſariâ; cùm videam Chirurgiæ partes illas diligenter, & ab antiquis Græcis, & Mauritanis fuiſſe pertractatas, & à mediæ ætatis Medicis auctas, poſtremóque à recentioribus illuſtratas, & perfectas; quod in cruentorum vulnerum curatione ob noviter inventum illum medendi modum non adeò adimpletum animadverteram. Deinde in hac ætate jã effœtâ ſeptuaginta ſex annorum, in tantâ negotiorum mole, muneris Archiatri, & aſſiduarum, & ſcriptis & voce, conſultationum Medicarum non plus operæ licuit collocare:. præterquàm quòd quotidiana etiam ſtudia, & jamdiu impoſitum munus libros Ariſtotelis Morales, & Politicos civibus meis interpretandi parum mihi otii concedunt, ídque breviori tempore, quàm hoc inſtitutum noſtrum breve quidem, ſed varium, expoſtulaſſet. Fruere igitur, amice Lector, laboribus fortaſſe poſtremis iis noſtris, & veniâ dignum me cenſe, ſi in re, ſortaſſe à genio meo alienâ, & in provinciâ quaſi invitus ſuſceptâ, contracto ambitu verborum, preſſâque periodo quædam tranſacta ſunt, & in ſequenti libro tranſigentur: in tam numeroſâ enim medicamentorum turbâ potior eſt verborum moderatio, brevibúſque ſententiis res potiùs premenda videtur. Vale.

LUDOVICI SEPTALII,

Patricii Mediolanensis,

Protophysici generalis Status Mediolani, & Activæ Scientiæ publici in Patriâ Professoris,

Animadversionum, & Cautionum Medicarum

LIBER NONUS,

Continens eas, quæ ad medicamentorum compositionem pertinent.

BEnignæ illius ac sapientis parentis nostræ Naturæ perpetuum studium fuit, ut quàm diutissime opera sua ab interitu vindicaret. Unde certo quodam ductu cùm vivida quædam Dei vis sit, ex foecundo illo gremio abundè profert efficacem remediorum potentiam, quâ ferocissimi humanæ vitæ hostes abigi possint, ac opera sua quàm diutissime ab interitu vindicemus. Quamvis autem omnibus, & Medicis, & ægris, illud optandum foret, ut sponte nascentibus, & quasi è gremio naturæ effusis integram corporis valetudinem conservare, & adversam depellere possemus; hoc enim certius, & expeditius foret longâ illâ, & ambitiosâ remediorum mole. Et reverà si impermixti essent morbi, nullâ arte, sed simplicibus, ut nobis à summo Deo concessa sunt, satis contenti esse possemus, quæ tamen in simplicitate suâ variis poten-

 tiis

tiis decorata fuêre. Sed cùm id à Naturâ obtinere non potuerimus, Ars naturæ imitatrix, implicitis, & remixtis morbis, variè combinatis, aut dissimilitudine pugnantibus, ac insævientibus variè, commixta remedia invenit. Multas commiscendorum medicamentorum causas enumeravit Serapio. *l.* 7. *cap.* 2. Cùm morbo profligando deest medicamentum aliquod simplex omnino contrarium, tunc duo, aut plura commiscemus, ut, quod optamus, faciliùs obtinere possimus: cùm violentiam medicamenti obtundere, vel ejus ignaviam promovere volumus; cùm varietas affectuum adfuerit, & partium laborantium, tum & diversitas humorum infestantium: cerebro enim, pulmoni, cordi, epati, & aliis partibus malè affectis, id dari debet medicamentum, quod singulis prospiciat, & à causâ morbificâ liberet. Situs quoque, & dignitas partium affectarum compositionem necessariam commonstrant; nam pars quælibet ex principibus non solùm peculiaribus remediis est roboranda, ut cerebrum Cephalicis, cor Cardiacis, ex Gal. 1. *de comp. med. sec. gen.* 1. sed sæpe non solùm alteranda, sed etiam ab humore peccante expurganda, quod uno atque simplici medicamento præstari minimè potest. Pars insuper, longè à remediis dissita, ostendit, sæpe attenuantia permisceri debere, ut faciliùs qualitas medicamenti ad partem deferatur. Hinc tenuantia diaphoretica, & purgantia, liberata à materiâ terrestri, & crassâ, latiùs suum faciunt officium. Aliquando dicebat Galen. 1. *de compos. med. per gen.* 3. ob virium alicujus vehementiæ obtundendæ, vel insuavitatis mitigandæ gratiam, qui veratro daucum, vel seseli, vel cuminum, vel anisum, vel aliud odoriferum admiscuit; demonstratum enim, insuavitatem in potu, morámque in

Medicamentorum miscendorum causæ.

ventri-

ventriculo condimentum requirere. Has omnes causas permiscendi simul medicamenta diligenter enumeravit Aver. 5. *Collect. cap.* 57. Semper tamen proportionem quandam inter miscibilia servandam censuit, ut ab ipsâ resultaret, & emergeret natura quædam, & specifica forma, ut docebat Galen. *lib. de Ther. ad Pisonem cap.* 10. variis exornata facultatibus, diversa à singulis componentibus, à quâ non rarò admirandæ exoriuntur operationes: etiamsi fere semper initium omnium operationum ab aliquo simplici, quod Basin medicamenti illius dicunt, trahat, & ducat. Ut mirari sæpe contigerit juniorum quorundam audaciam, qui in antiquorum compositis medicamentis describendis diversos, quin & quandoque contrarios, ac repugnantes componendi modos, & ab Auctorum præscripto plerumque recedentes scriptis mandârunt, ut sæpenumerò vix duos inveniamus in eâdem compositione, tam describendâ, quàm fabricandâ consentientes. Observavimus præterea ex Pharmacopœis non paucos, non ex Mesuæo, aliisve classicis auctoribus, neque ex vulgatis Antidotariis formulis desumptis suas formare compositiones, sed ex schedis quibusdam mutilis ac obsoletis, à præceptoribus, à quibus artem didicerunt, quasi per manus traditis: Alios videmus, qui, cùm non attigerint causas componendorum medicamentorum, vix simplicium medicamentorum naturam, & facultates noverint; Novas suæ inventionis, ut ajunt, sine methodo, sine delectu, multiplicibus herbis, seminibus, radicibus, fructibus, metallis in usum collectis, non ad correctionem, non ad vigorem addendum, non ad penetrandum describunt, & tanquam ad omnes morbos accommodatas, tanquam Agyrtæ & circulatores, miris laudibus ad cœlum evehunt.

Proportio inter miscibilia servanda.

Recentiorum errores in formulis compositorum mutandis, & illorum causæ.

Causæ scribendi has animadversiones.

Hæc ita esse periti Medici cùm quotidiè observaverint, conquesti sunt aliqui ex iis mecum, quòd, cùm Cautiones & Animadversiones Medicas conscripserim, & Chirurgicas, & quæ ad compositionem Medicamentorum pertinent, omnino intactas reliquerim. Quorum querelis ut pro viribus satisfacerem, præcedenti libro eas prosecutus sum, quæ in Medicinâ ad manualem operationem pertinent; Nunc in iis, quæ in compositione Medicamentorum positæ sunt, mihi versandum erit. In quibus licet quàmplures exercuerint ingenium, quoniam tamen sæpe adeò inter se dissident, ut artifices hæreant animo, neque sciant, cujusnam opinionem sequantur: Et propterea in magnâ hac nostrâ civitate non determinatum unum Auctorem, aut Antidotarium sequentes, varii vario modo Medicamenta componunt cum magnâ ægrotantium jacturâ, & nostratium Medicorum notâ; quod magis censendum est evenire in totâ hac Mediolanensi ditione: cui incommodo ut occurramus pro munere nunc imposito Protophysici, dum cum consensu collegiorum aliarum civitatum Mediolanense Antidotarium paratur, Animadversiones has adscribam, quæ excitare ad veritatem iis in rebus eruendam animos aliorum facilè poterunt.

In simplicibus eligendis quid observandum.

1. Et ut primùm à delectu Simplicium generico exordiar; Plantas, & herbas docebat Arist. *lib. de Plantis* eas esse eligendas, quæ semine perfecto, loco convenienti, aquâ moderatâ, & aere consimili producuntur; quibus, si deficiant, imbecilliores evadunt; aërem enim, & locum maximam plantis vim impartiri præter Theophrastum *lib. 1. de causis plant. cap. 9.* docuit *in can. Mesue*, ad particularia etiam descendens; ad quem pro hac re, ne præter propositum nostrum longior sim, Lectorem remitto.

remitto. Quæ omnia desumpta sunt tum à Diosc. *lib.* 1. tum maximè à Galen. 1. *de Antid. cap.* 13. Namque inquit Diosc. *quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à ventis silentibus enascuntur, plerunque degenerant, & minùs viribus valent.* Sed nec locorum & natalis soli indagationem hanc sufficere censuit Galen. 1. *de Antid. cap.* 3. *&* 13. *&* 1. *de compos. med. per loc. cap.* 2. nisi etiam cujusque sapores, odores, colores, substantiam, magnitudinem, figuram diligenter perpenderimus.

Radices quando colligendæ & conservandæ.

2. Colligantur radices, docente Dios. *lib. in princ.* ut recondantur, cùm herbæ suis foliis exuuntur; nempe autumno finiente, & hyeme incipiente. Cùm enim caulem producunt, cùm florent, cùm semine gravidæ sunt, languidiores evadere docebat Gal. 2. *de alim. fac. cap.* 61. Silvestres, & saxosis locis natæ seligantur; expurgatæ siccentur, sed terrâ aut pulvere obsitæ priùs eluantur aquâ; quæ magnæ sunt, ut in intimis exsiccari nequeant, in frustula secentur, & in umbrâ siccentur, & trajectæ filo recondantur, sic docente Dioscor. *cap. de Helenio, & de Iride.* Sed cùm ex radicibus aliquæ sint, quarum vis in cortice solo reposita est, hæ, exemptis internis partibus, sæpe lignosis, asservari debent. Sic docuit Gal. 7. *simpl. de corticibus radicum capparorum.* Sic Diosc. *de radice Rumicis.* Sic Mesue *cap. de Secanjabin*; sic plerique Mauritani.

Quales herbæ pro usu Medicinæ eligendæ sint, & quomodo conservandæ, docuit Gal. 1. *de Antid. cap.* 2. de iis loquens, quæ exsiccatæ ab aliis regionibus deferuntur, his verbis. *Ex herbis siquidem, quæcunque unà cum semine summis ramusculis adhærent, apportantur, pro cujusque tamen condi-*

conditione plurimum ſeminis habentes, vegetas exilibus, ponderoſas levibus, compactas flaccidis, tempore non conſumptas, abſumptis potiores arbitrantur. At *4. de ſan. tuendâ cap.4.* dicebat: *Herbæ autem, quæ apud nos reperiuntur unà cum floribus, minutiſſimis, tenuiſſimíſque feſtucis colligantur, à quibus, quidquid lignoſum eſt, abjiciendum.* In umbrâ ſiccentur ex Gal. *5. de comp. med. per gen. 9. Quæ ramis ſcatent,* dicebat Dioſ. *lib. 1. in procem. ſicut Stœchas, Triſſago, Polium, Abrotanum, Abſinthium, Hyſſopus, & alia id genus, ſemine prægnantia demetantur.* Subdit, *ſola ex herbaceis medicamentorum generibus veratri genera, nigrum, & album, multis edurare annis, reliqua à trimatu inutilia.* At id meo judicio ſolùm intelligendum eſt de his, quæ inſigni caliditate prææditæ ſunt, quæque ex calidis locis, & ſiccis deferuntur; multæ enim, potiſſimùm quæ apud nos naſcuntur, poſt annum propriis viribus deſtituuntur.

Flores quando colligendi, & quomodo conſervandi.

3. Flores non colligantur rore madidi, ſed jam à Sole humiditate abſumptâ, neque tamen à vi Solis nimiùm ſtrigoſi facti, ut odorati remaneant. Tempus colligendi non ſit, dum ſunt decidui, neque ultima reſeratio illorum expectanda eſt, ut Avic. placuit, tunc enim inodori remanent: ſed tunc colligendi, cùm maturi quidem ſunt, ſed tamen aliquo modo connivent, ſic jubente Gal. 4. *de ſan. tuendâ.* Exſiccentur in umbrâ, Dioſcoride admonente, ſed interim aſſiduè verſandi ſunt, ne muceant, néve pòſt ſitus illis inſideat. Alii flores, ut roſas & violas, ſole exſiccandos imperant, ne, ſitu contracto, odorem, & colorem amittant. At Solis potiùs calore igneæ & aëreæ partes odoratæ abſumuntur, & exhalant; ſubſtantifica verò tenuis illa humiditas penitùs exſiccatur.

4. Semina legantur, ubi ſiccari cœperint, antequàm defluant, Dioſc. in procemio docente: Sint prætumida, plena, & ponderoſa, ex Gal. *lib. de cibis boni, & mali ſucci. cap.* 2. Signum eſt enim ſufficientis materiæ, & vividi caloris concoquentis. Quòuſque repoſita durent, docuit Galen. *cap.* 10. *primi de alim. facul.* cùm dicit: *Horum porrò terminus ſit, cùm ab ipſis diviſis quaſi pulvis quidam tenuis concidit.*

Semina quando colligenda, & quomodo ſervanda.

5. Herbarum ſuccus ex foliis, non niſi germinantibus adhuc cauliculis, teſte Dioſ. exprimendus eſt: tunc enim earum facultas maximè viget, cùm in ſemine producendo minimè ſuas vires exerunt.

Succus ex herbis quando extrahendus.

6. Non placet eorum opinio, qui ante ortum Solis colligendas eſſe herbas, quin & flores ad eliciendos per expreſſionem ex iis ſuccos. Sic enim nec ſinceros haberemus ſuccos ob roris admixtionem, nec innoxios, quòd roris admixtio nitroſam inducat naturam: ſæpe obſervatum eſt roſarum, rore aſperſarum, infuſionem, & expreſſionem, validiorem quidem in evacuatione eſſe, ſed terminoſam maximè, doloréſque inteſtinis inducentem.

Succus ex floribus, aut herbis non exprimendus ex iis, collectis ante ortum Solis ob rorem.

7. Ut à putredine vindicentur ſucci, ſuperflua humiditas elixatione eſt abſumenda, ſimúlque inde terreſtres partes ſegregabuntur, deorſum latæ; tenuiores verò & ventoſæ partes, tum & excrementitiæ per deſpumationem tollentur. Sic docuit Gal. 3. *ſimp. cap.* 15. *In ſuccis omnibus*, dicebat, *aliud quid graviſſimum, aliud leviſſimum, aliud terreum eſt illi permixtum*: unde evenit alios aceſcere, & alios corrumpi, & ideo indigent ab initio coctione quâdam.

Succi, ut conſerventur, ſunt priùs elixandi, & expurgandi.

8. † Decoquendos docet Meſue ad tertiæ partis conſumptionē, deſpumando & percolando; &, antequàm reponantur, permittendos, donec reſideant, túncque

† Succi, ut conſerventur, quòuſque elixandi, & quomodo reponendi.

túncque transfundendos, & oleo, angusto vasis orificio superinfuso, servandos. Avic. ad dimidias decoquit; sed hoc modo subtiliores partes nimiùm dissiparentur. Tutius autem est succos hos decoctos, & depuratos, saccharo, vel melle addito, à putredine vindicare; quamvis aliqui ex succi solâ insolatione sine elixatione ob eorum aciditatem, vel potiùs acerbitatem aliquandiu conservari possint, ut citriorum, cydoniorum, granatorum, & uvæ acerbæ; ne tamen corrumpantur, aut sunt saccharo condiendi, aut oleo superfuso conservandi.

Succi aliqui ut conserventur, exsiccantur.

9. Succi iidem inspissantur, & quasi exsiccantur, decocti priùs, & depurati, ut diximus, aut igne, aut insolatione, ut docet Gal. 6. *de comp. med. sect. loc.* 2. ex Andromacho. *Insolato, aut coquito ad spissitudinem*, & *cap.* 3. *Quidam verò succi etsi ad Solem æstivum exsiccentur ad moderatam spissitudinem, per tempus tamen exarescunt*; ut uvæ acerbæ succus, Centaurii, glycyrrhizæ succus; quibus suadet aliquid mellis addendum, ne ita resiccentur.

Succi, soli expositi, coöperiendi.

10. Ut puriores evadant, persuadet Gal. 6. *de compos. med. per loc.* 2. ubi Soli exponuntur, ut tenui aliquo tegumento operiantur, ne aliquid in ipsos decidat, quod & præcepisse, & observasse videmus Diosco. *libr.* 4. *cap.* 156. de Elaterio. *Humor*, inquit, *in pelvi agitetur, & linteo opertus Soli exponatur*.

Succi igne incrassandi igne temperato.

11. Cavendum igitur, ne per ignem succos incrassando id fiat ardentissimo igne, ne illos adurat, nimiúmve exsiccet, quod ex Galen. omninò fugiendum esse jam docuimus. Ideo Avic. Elaterium, ut excedentem vim caloris effugeret, super cineres calidos exsiccat.

Succi igne incrassandi, ne

12. Caveant autem quàm maximè Pharmacopæi, ne, dum succos igne condensare conantur, igne id

præstent

præstent vehementiori, sed maximè, ne in æneo vase succos hos condensandos igni exponant; tum ne æstuantis caloris vi eorum facultas destruatur, néve à vase perniciosâ introducatur facultas: præcipuè, cùm ob introductam in illis crassitiem, dum à vase condensatum succum eximere voluerint, necessarium sit detergendo aliquam etiam æris portionem abradere præter eam qualitatem, quæ in coctione imprimi potest.

æneo vase excipiantur.

13. In mucilagine ex rebus, viscedinem in se continentibus, extrahendâ video etiam errores committi: Aliqui enim semina, puta lini, fœni græci, psyllii; vel radices, ut malvæ, althææ, & similes, linteo lineo impositas, decoquunt, & interim manibus, vel ligneo aliquo instrumento placidè comprimunt, ac mucilaginem exprimunt. Alii in calidâ aquâ eadem per diem integrum infundunt, mox verò quasi prægnantes valenter exprimunt, mucilaginem colligentes: ut verò aquea humiditas admixta absumatur, unicâ factâ ebullitione id obtinere tentant. Mesue *cap. de Psyllio*, aquâ frigidâ macerat illius semina, atque agitat ad mucilaginem extrahendam; sed is id præstat, ut ab externis partibus, quas frigidas censuit, mucilaginem eliciat, neque aqua, cui immergitur, internas calore attingat, quas calidas & siccas censuit; sed quam benè, sensu gustus, & Græcis omnibus Medicis repugnantibus, alii viderint. Decoctionem solus Asclepiades ex Antiquis admisit, cùm alioqui per eam visciditas imminuatur, attenuatâ materiâ. Satis igitur erit, si calida immergantur per diem & noctem, ut docuit Avicennas *lib. 5. can. in compositione diachylonis*. Sed cùm per immersionem hanc mucilago aquâ referta esset, levi ebullitione absumendam post expressionem docuit Damocra-

Mucilaginis extrahendæ varii modi, & quis melior.

tes apud Gal. 2. *de compos. med. per gen. cap.* 10. & Avic. *loco proposito.*

Gummi, & lachrymæ quomodo parandæ, ut in usum veniant.

14. Ex gummi, & lachrymis aliquæ teri possunt, si lentoris & humiditatis sint expertes, leviter tamen, & lentè pistillo hinc inde in mortario circumvolvendo, ne in placentam coëant. Gal. 2. *de Antid. cap.* 15. *de Thure & Gummi.* Quæ verò multum lentorem in se habent, maceratione emolliri & dissolvi possunt, docente Galen. 7. *de compos. med. per loc.* 1. *de Arteriacâ Critonis* agens, *& de styrace:* si tamen priùs pistillo crasso confringantur, melius esse censuit Gal. 1. *de Antid.* 5. & 2. *de Antido. cap.* 15. Possunt tamen, si in parvas partes confringantur, & aliis triturabilibus misceantur, paulatim etiam in pulverem deduci, sic docente Gal. 2. *de Antid.* 15. *de gummi, cum thure pulverizando.*

Metallorum & metallicorum varii lavandi modi.

15. In metallorum & metallicorum ablutione vario modo video Galenum procedere pro variâ Medici intentione. Si enim excalefaciendi vim, & mordicationem imminuere voluerimus, cùm siccandum fuerit, bis, ter, & sæpius ex aquâ lavabimus, priùs tamen iis lævigatis, ut 9. *simplic.* docuit. Quomodo id faciendum sit docuit 2. *de compos. med. per gen.* dicens; *Iis exactè comminutis, ex aquâ fluviali purissimâ esse abluenda, deinde priori effusâ sæpius, quoad nihil in aquâ innatet, maneátque prorsum à contriti medicaminis qualitate illâ immunis.* Sed in Argenti spumæ, vel lithargyrii abluendi modo, tradito à Gal. 3. *de comp. med. sec. gen. cap.* 10. cæteri lavandi modi colligi poterunt. Porrò dicebat; *Poterit toto die diligenter contritum cum liquore per noctem relinquere; postero die illum mane auferre; alium mox superinfundere; posteà rursum terere similiter, iterúmque sequenti aurorâ liquorem*

emittere:

emittere: quod faciendum est, donec simul cum humore Argenti spuma, veluti tenuissima quædam portio, appareat: cúmque nihil amplius innatat, nihil etiam magis effundendum erit. Attamen conterere diebus plurimis, etsi nihil ei insistat, idque Sole fervente satius est: ita enim accidit, ut medicamentum exsiccet valentiùs. Porrò noverunt omnes id æstate non solum in Argenti spumâ; verùm etiam in aliis, quæ hoc modo præparantur, fore commodius: siquidem Cadmia, æris squamma, æs ustum, Diphryges, cerussa, misy, sory, stimmi, & omnes lapides, intereà & calx perinde, ut Argenti spuam, eluuntur, & lævigantur.

Metallicorum acrium perfectus lavandi modus.

16. Quòd si fortia metallica hæc fuerint, & sensum tactus acrimoniâ exasperantia, ut malitiam imminuamus, exsiccationem tamen augeamus, acerrimo aceto per Solem, aut ignem per plures dies eluenda esse præcipit Gal. 2. *de compos. med. per gen.* 2. cùm dicit: *Siquidem meminisse vos puto & hujus, quod toties repeto, fortium medicamentorum*, ut Ærugo, Misy, Chalcitis, Sory, Æris squamma, vel chalchantum, *ex aceto diebus pluribus contritorum, morsum obtundi, & bonitatem augeri*; & *cap.* 12. *Metallica*, dicebat, *pluribus diebus aceto longè acerrimo atterito, & potiùs in Sole, & non raro loco caloris ex Sole igne utendum*. Quanquam hujusmodi omnia æstivo Sole meliora fiant, multis diebus trita, quædam ex vino, quædam ex aceto. Sed *libro primo sect. loc. cap.* 18. quandónam ex aceto, quando ex vino, quando ex aquâ marinâ, & quando ex aquâ simplici pro varietate indicationum Medicarum abluenda sint metallica, Medicos docet.

Metallica quomodo, & cur vamordax

17. In prætumidis ulceribus inquit ibi, & duris ex aceto & marinâ: in quibus autem acre &

riis liquoribus abluenda.

mordax humidum fuerit, ex aquâ terere frigidâ potiùs singula metalla necesse est; quemadmodum ex vino, cùm copiosus humor influens appareat. Sic 4. *per genera cap.* 7. subtiliora, quæ ex aceto, & ad cicatricem inducendam ex vino meliora.

Metallica adustâ aquâ abluenda.

18. Aduruntur quandoque metallica, ut igneæ partes, quas multas, terreis & aqueis mixtas, habere 9. *Simpl.* docuit Gal. ex parte evanescant; siccitas verò remaneat. Quoniam tamen ex ignis actione caliditas quædam extranea introducitur, censuit Galen. 9. *Simpl. cap.* 1. omninò aquâ post adustionem esse abluenda his verbis: *Sanè combustorum omnium nullum planè est frigidum*; relinquitur enim in illis ignitio quædam, ut Aristoteli placet; hæc autem per ablutionem aufertur: unde id, quod manet, terrenum simul, & frigidum est.

Metallica adusta, ut mitiora fiant, elixanda.

19. Quòd si compescere adhuc magis illorum acrimoniam & mordicationem Medicus voluerit; ebullitione in aquâ longiore facilè id obtinere posse docuit Gal. 4. *de compos. med. per gen. cap.* 6. *&* 2. *ejusdem cap.* 2. *Nam quæ metalla*, inquit, *præparas ad siccandum sine ullo morsu, coquere diutius oportet.*

In decoctione simplicium per se, aut pro diluendis syrupis canones Mesuæ servandi.

20. Simplicium decoctio, quæ & per se, & pro diluendis syrupis in usum Medicum frequentissimè venit, ubi non pro compositione medicamentorum paratur, eo modo exercenda est, quo in Canonibus Mesuæi est traditum: cùm coctionem non sustineant elixabilia omnia æqualem; sed alia levem, ut quæ facultatem habet imbecillam, facilè dissolubilem, & substantiam raram, quæque virtutes habent in extimis partibus; ne eorum virtutes dissipentur, & evanescant: alia validiorem coctionem sustinent, quorum nempe substantia firma est, crassa, densáque, & virtus non facilé resolvitur; Alia mediocrem, qualia sunt, quæ inter duo illa media sunt; ut fructus,

fructus, qui nec tam leniter, ut flores, & adianthum, nec tam validè, ut radices, elixari debent.

21. At in decoctis, ad compositum aliquod parandum factis, sæpenumerò ab auctoribus eorum, quin ab institutore canonis illius secus factum videmus. Omnia enim eodem tempore in aquam injicere imperant, ac macerare, quæ posteà etiam simul ebulliunt. Sic Mesue in syrupo de Absynthio, & de Menthâ, & in decocto Epithymi, parati pro Triphera Persicâ, & in decoctione pro confectione Hamech, quin maximè in decoctione, paratâ pro pilulis Aloësanginis; in quibus & aromata, & flores, & crassiora quædam eodem tempore maceranda, & decoquenda imponit, & ad dimidias simul excoquit, nullâ subtilium à densis factâ distinctione. Sed omnino à primorum institutorum compositorum illorum provisionibus non esse recendendum semper existimavi, neque præter rationem ita constitutum esse suo loco demonstrabimus. Nunc verò in universum dicemus, cùm de simplici decoctione agimus sine præcedente infusione, & maceratione, omninò servandum esse canonem illum. At ubi longa præcedit maceratio, cùm diversæ illæ qualitates extractæ quasi uniantur, & coëant, & crassiora, & viscidiora prohibeant tenuiorum dissipationem, ac exhalationem; tenuia verò, & calida, mediante calore, elixantes faciliùs ex solidioribus qualitates in profundioribus partibus consistenter extrahant, credendum inde mixtionē quandam produci, maximè accommodatam illi medicamento. Sic fortè Mesue in decocto pro pilulis Aloësanginis Masticem indidit, ut ejus lentore aromatum subtiliores partes, & facultates conservarentur, & myrobalanorum virtus, solvens in longâ ebullitione, conservatur per inunctionem & perfricationē, manibus factam, oleo amygdalino.

In decoctionibus cum præcedente infusione non est necessaria graduatio, & cur.

Aquæ quantitas pro decoctis parandis incerta.

22. Aquæ quantitas, si decocta per se parentur, aut pro diluendis syrupis, certa pro varietare coctibilium decerni non potest; certum tamen est majorem esse debere, ubi ligna, aut radices prævalent, ut eorum virtus aquæ possit communicari.

Decoctio in duplici vase minorem requirit duplo aquæ quantitatem.

23. Sed si in duplici vase, vel operculo benè occluso, ut non exhalet, decoctio etiam solidiorum fiat, dimidio minor aquæ quantitas erit indenda, cùm & blandiori calore perficiatur, & circulatione factâ minima portio absumatur.

In decoctis pro componendis medicamentis non est mutanda aquæ quantitas, etiamsi major, aut minor videatur, & cur.

24. In decoctis autem pro compositis parandis medicamentis omninò mensura servanda est, ab illis constituta; neque statim, quòd major videatur, quàm res decoquendæ requirant, immutanda est, quod plerique faciunt. Sæpe enim fit ab autoribus, ut per longam coctionem terrestres medicamentorum partes extrahantur, vel calidæ nimis, & igneæ exhalent, aut propter utramque causam melior quædam introducatur symmetria: sæpe etiam, dum ad simplicium ingredientium quantitatem respectu aquæ respicientes minorem debito esse censent, & augendam indicant, decipiuntur; non animadvertentes, decoctionem illam, adeò pressam, ac à regulis semotam, esse in duplici vase, & per balneum aquæ faciendam, in quo modo elixationis longè minor quantitas aquæ necessaria est, nec adustionis ullius subest periculum.

Decoctio, occluso & lutato vase, minorem aquæ quãtitatem requirit, & minorem ignem.

25. Si etiam occluso, & lutato vase elixatio facienda est, igne sicco, non per balneum: ut minor multò aquæ quantitas indenda est, quòd, circulo per evaporationem facto, ex evaporatione denuò aqua defluat, minimúmque aquæ absumatur; ita ignis multò minor quantitas, & sine flammâ erit subdenda; ne ex vehementi ebullitione eleva-

tis

tis cum impetu exhalationibus, & vaporibus vas fictile, & vitro illitum disrumpatur.

26. Decoctiones, hoc modo factas lento igne carbonum, potissimùm si decoquendæ sint res durioris substantiæ, multò validiores quilibet experietur, quàm si fiant ad balneum aquæ calentis. Quamvis enim calor is blandus, si diu perduret pro maceratione, ad vires medicamentorum extrahendas, & aquæ communicandas sit aptissimus: ad elixationem tamen, aut simplicem, aut post macerationem, ut ex penitioribus partibus qualitates medicamentosæ elici possint, & aquæ communicari, ignis caliditas sicca multò est potentior, & si quis, decocto hoc modo parato, ut ex guaiaco, radice chinæ, sassafras, radicibus, & herbis calidis, gustu, & olfactu de perfectione illius periculum facere voluerit, & illud comparare cum eo, quod elixatione per balneum aquæ calidæ factum est; facilè cognoscet, illud multò esse potentius, meliúsque concepisse facultates ingredientium.

Decocta, sicco igne facta, longè sunt valentiora, quàm quæ in duplici vase.

27. Ut quantitatem aquæ pro decoctis parandis variandam esse pro conditione simplicium ingredientium docuimus, & pro vario modo elixationis; ita video, scriptores varios in termino ebullitionis nunc ad tertiæ partis consumptionem excoquentes, nunc ad dimidiam, nunc ad tertias consumptionem expectantes: ut videre est Damocratem fecisse, radices filicis, & aromata ad consumptionem dimidii excoquendo apud Galenum 2. *de compositi. med. per loca* 2. & 9. *lib. ejusdem* 1. ex Archigene ad tertiam partem, & *cap.* 4. *ex Asclepiade*, & 2. *per genera cap.* 17. aut ad tertias, *lib.* 8. *cap.* 2. Statuit autem Galenus 7. *local.* ubi de confectione capitum papaveris agit, tamdiu esse res ebulliendas, quousque simplicium natura

Elixationum termini variantur pro varietate rerum excoquendarum.

ſit liquori diſtributa; id verò dicit eſſe, cùm ſimplicia ſunt flaccida.

Digreſſio. Decoctio rerum ſubſtantiâ diverſarum quam proportionem expoſcat temporis, ignis, & aquæ. Franciſci Velezii hac in re ſententia.

28. In decoquendis ſimul in aquâ rebus diverſæ ſubſtantiæ, quæ ad communicandam vim ſuam aquæ diverſitatem expoſcunt coctura, temporis, conditionis ignis, & fortè menſuræ aquæ, quoniam video duos diligentiſſimos Pharmacopœos Hiſpanos maximè inter ſe diſſentire, & in aliquibus cùm etiam ab iiſdem ipſe ſim diſcors; decrevi hoc loco longiori aliquantò oratione præter morem, & inſtitutum meum uti, ne in re tanti momenti in poſterum Pharmacopœi aberrent. Decrevi autem eorum diſſentientes ſententias in medium proponere, & denique meum eâ in re interponere judicium. Franciſcus Velezius primò ex Meſuæo ſibi ſumit in decoctionibus duo eſſe perpendenda, ſubſtantiam rerum coquendarum, & commenſurationem proportionémve caloris ad debilem, vel fortem ſubſtantiam rerum excoquendarum; cui tertium addendum cenſet quantitatem rerum coquendarum, & liquoris, in quo res illæ ſunt excoquendæ. Primum illud licet cognitu difficillimum ſit, quòd gradum ſubſtantiæ cognoſcere pauciſſimis ſit datum; ad tres tamen gradus reducenda ea judicavit, quæ craſſam ſolidámve habent ſubſtantiam; ſequæ mediocrem, & quæ tenuem, in radicibus, ſeminibus, & floribus expreſſam. E quibus ut decoctio mediocris ſubſtantiæ haberi poſſit, qualitatibus correſpondentibus prædita, cenſet pro librâ radicum ſex aquæ libras eſſe ſumendas, & per decoctionem tres eſſe abſumendas, ut ex ſolidiori ſubſtantiâ medicatæ qualitates aquæ communicari poſſint. Pro ſeminum librâ excoquendâ, cùm mediocris ſint ſubſtantiæ, quatuor libras aquæ cum dimidiâ vult eſſe ſumendas, & per coctionem libram & mediam abſumendam.

mendam. Ad florum libram elixandam tres aquæ libras & unciam sumit, absumendam verò solùm unciam. Quòd si simul res hæ tres excoquendæ fuerint; ait, hoc modo esse procedendum. Quoniam, si sejunctim decoquantur, eorum virtus in libris novem aquæ relinquebatur, ut hoc idem in decocto rerum simul coctarum facto relinquatur; duodecim libris aquæ sumptis, primò librâ radicum impositâ, absumenda erit coctione libra una & media aquæ; mox librâ seminum additâ, per iteratam ulteriorem elixationem septemdecim unciæ absumentur ampliùs aquæ, & florum pòst additâ librâ, levi factâ ebullitione, unâ absumptâ unciâ, novẽ decoctionis supererunt libræ: quæ tunc percolari poterit, ubi tepens nullum ampliùs emiserit fumum. Hanc graduationem servandam censet, si media libra excoquenda eorum sit in sex quidem solùm aquæ libris: pro radicibus tamen sesquilibrâ absumptâ, & additis seminibus, & floribus, eâdem ad proportionem absumptâ aquæ quantitate; & secundum hanc proportionem dicit posse nos & quatuor uncias, & duas libras earum coquere. Contendit Oviedus, modum hunc elixandi res, substantiâ differentes, malum esse, atque liquorem, cum illis hoc modò excoctum, multò minores vires in se continere, quæ si singulæ per se excoquerentur. Primò, quia aquæ, quâ pro elixatione utimur, pars absumitur, pars servatur; quæ absumitur, proportione respondet substantiæ rei, quæ coquitur, pro crassâ, mediâ, aut tenui substantiâ rei excoquendæ, aut pro centrali, aut superficiali virtute medicamenti excoquendi: &, quæ superest, proportionem habebit ad virtutem, quam è medicamento in aquam tentamus extrahere; ut si libram radicum excoquamus in libris sex aquæ ad consumptionem medietatis, eam vim

Oviedi refutatio.

radicum extraxisse supponemus, quæ pro moderatâ dosi requirebatur; quòd si ulteriùs procedat coctio, & sesquilibra sola supersit, multò efficacius reddetur in pauciori quantitate aquæ, totâ præxistente virtute redactâ. At si minus absumatur aquæ, & major quantitas aquæ supersit, minoris virtutis, & activitatis erit aqua superstes, & ob majorem relictam aquæ quantitatem, & ob breviorem coctionem. Si igitur virtus libræ radicum, coctarum in sex libris aquæ, perfectissimè relinquitur in tribus relictis; si in novem, ut priores volunt, excipiatur, quis dubitat futuram illam decoctionem minoris activitatis, quàm quæ in tribus continetur, quæ sex partibus minor est? Idem de seminibus, & floribus, excoctis eo modo, dicendum erit. Aptissimo id exemplo explicat Oviedus. Si ex vase, continente tres libras aquæ, in quâ liquata sit libra sacchari, & alio, novem libras aquæ continente, in quâ dissoluta itidem alia libra sacchari, sumamus duo vascula illarum aquarum, quis dubitaverit, multò nos dulciorem eam persensuros, quam ex vase trium librarum aquæ cum librâ sacchari, quàm eam, quam ex alio novem librarum aquæ cum unâ sacchari exhauriemus? Pari ratione non est credendum, in novem illis, ex graduatâ illâ radicum, seminum, & florum decoctione superstitibus, tantam reperiri virtutem radicum illarum decoctarum, quanta reperitur in tribus libris ex sex relictis, cùm solæ radices elixabantur; etiamsi tàm in compositâ ex duodecim libris tres sint absumptæ, quàm in simplici, cùm ex sex libris totidem tres sunt consumptæ: cùm vis libræ radicum, novem libris aquæ communicata, multò minoris activitatis sit, quàm quæ tribus. Iterum decipitur, cùm auctâ, aut diminutâ ad duplum quantitate radicum seminum, & flo-

& florum, augendum, aut diminuendum pondus aquæ ad duplum, & in absumendâ aquâ per elixationem eandem servandam esse proportionem censet. Cùm enim augemus, aut minuimus quantitatem simplicium ingredientium, id non præstamus, ut augeamus, aut minuamus vires illius decocti; sed quòd majori, vel minori indigeamus quantitate decocti: at si modum hunc decoquendi, traditum à Velezio, sequamur, primum illud non obtinebimus. Exemplo id probat Oviedus. Ponamus, Medicum velle, quòd duæ libræ radicum decoquantur in libris octo aquæ ad consumptionem medietatis, ad quatuor nempe libras; & per hanc absumptionem supponat, qualitates radicum satis aquæ esse impressas. Adauctâ ad duplum quantitate aquæ ad radices, nempe quatuor librarum radicum ad sexdecim aquæ; si octo ad proportionem absumantur, vires, & qualitates radicum in decocto imminuentur, cùm activitatis & passibilitatis cujusque rei sua sit peripheria, & suus terminus, ultra quem si procedatur, virtutes imminuuntur; & si in aëreis, aut igneis qualitates illæ insideant, per ulteriorem coctionem evanescunt. Pari ratione, si ad duplum imminuamus; ut, si radicum libram in aquæ quatuor libris coquamus ad consumptionem medietatis, duarum nempe librarum radicum, virtus æquè & perfectè non communicabitur, quòd longiorem exposcant elixationem, ut virtus radicum perfectè aquæ communicetur. Quòd si respondeat ad extrahendam virtutem ex duabus libris radicum in octo aquæ, requiri quidem ebullitionem ad consumptionem quatuor librarum aquæ; ad extrahendam ex unicâ librâ radicum in quatuor aquæ, satis erit duarum absumptio. Alio experimento, ex Mesuæo desumpto, convinci poterit. Docuit

Mesue *in canonibus, capite de Decoctis; In iis compositis graduatione opus esse, cùm ingredientia diversæ sunt substantiæ: at si eandem sortiatur, eodem tempore medicamenta esse imponenda.* Radices fœniculi, & apii substantiâ non differunt; eodem igitur tempore aquæ ad elixationem erunt imponendæ: imponatur igitur radicum fœniculi libra, & apii uncia in libris quatuor aquæ, & elixatio fiat ad dimidias, æquali tempore decoctas inveniemus, & suas vires aquæ communicâsse, & tamen hîc multùm, & parum adesse scimus. Sed nondum illius animus acquiescit dictis, & adhuc instat exemplo. Caro multa bubula, & pauca res sunt ejusdem substantiæ; sed ad multam coquendam carnem, & paucam coquendam non eadem requiritur quantitas aquæ; sic igitur ad elixandum multùm & parum medicamenti ejusdem substantiæ, neque assumimus eandem quantitatem aquæ. Veritatem assumpti quotidiana coquorum exercitatio probat, qui pro multâ carne elixandâ multò plus aquæ sumunt, & longiori tempore excoquunt, quàm in paucâ elixandâ. Sed non animadvertit, in decoquendis rebus duplicem homines finem habere posse: aut ut res, quæ aquæ incoquitur, emollescat, & in usum, aut ut cibus, aut ut medicamentum veniat; aut ut rei incoctæ qualitates, & virtutes, aquæ communicatæ, in usum humanum traducantur. In primo genere decoctionum etiamsi non nihil referat, fiátne id in multâ, an in paucâ aquâ, ad sapiditatem rei coctæ; si tamen consideraverimus proximum finem elixationis rei illius emolliendæ ac excoquendæ, parum refert, in multâne, an in paucâ elixatio illa facta sit, modò cocturam habeamus: ac propterea non semper Auctores aquæ quantitatem perscribunt, ut fecit

Mesue

Mesue primò *in Diasatyrio*, secundò in *decoctione Secacul, & in secundâ decoctione cicerum*; neque in aquâ mellis pro decoquendis myrobalanis Emblicis, neque in inlepro pro excoquendâ pulpâ cydoniorum, & citrorum pro conditis præparandis, ut & Gal. fecisse videmus *primo de Antid. cap.* 19. ubi pro viperis elixandis nullam aquæ quantitatis facit mentionem. At in secundo fine cùm qualitates, & vires rerum coquendarum aquæ communicare tentamus, secus se habet; non solùm enim proportionem requirimus rei coquendæ ad aquam absumendam, sed etiam ad aquam superstitem; quia aqua absumenda proportione respondere debet substantiæ rei coquendæ; quæ verò superest, cum virtute majori vel minori, quàm quærimus aquæ imprimere. Propterea cùm aqua, quæ absumitur, respondeat proportioni substantiæ rei excoquendæ; hæc autem semper est eadem, ac cùm medicamentum tale coquitur, semper absumenda est eadẽ aquæ quantitas. At in aquâ, quæ relinquitur, diversa est ratio; quia cùm hæc proportionem habeat ad virtutem extrahendam ex medicamento, quod elixamus; hæc autem proveniat à majori, vel minori quantitate medicamenti, quod imponimus, non eandem semper relinquimus aquæ quantitatem, sed majorem, vel minorem, pro majori vel minori quantitate medicamenti virtutem communicantis. His positis, facilè argumento contrà adducto responderi potest. Concedimus enim, non eandem aquæ quantitatem absumi in excoquendâ multâ carne, & paucâ; quia ad multam carnem emolliendam, & ad penetrandas intimas partes major aquæ quantitas requiritur: sed hoc nihil facit ad concludendum, quod tentabat. Hîc enim illud unum intendimus, ut carnem mollem, & coctam habeamus, non

autem proportionem aquæ augendæ, aut minuendæ ad medicamentum, quod coquitur, nisi fortè aliquo modo ex accidenti ob sapiditatem, cùm coctionem carnis ad aptitudinem ad alimentum requiramus; ad quam si viderimus primam non sufficere ob duritiem carnis, aliam aquam superaddemus. At si decoctum consideremus, ut, quod superest, & relinquitur, in quo virtus medicamenti excocti absorpta est, in usum nostrum venire possit: negandum omnino erit, ad multam carnem coquendam, aut medicamentum aliquod, ut liquore utamur, in quo res illa cocta sit, majorem aquæ quantitatem esse absumendam, quàm cùm pauca est coquenda. Quia in hoc casu aqua, elixanda, & absumenda, non debet proportione correspondere parvæ, vel magnæ quantitati medicamenti, sed conditioni substantiæ rei illius. Et ut in multâ, aut paucâ carne, & pauco vel multo medicamento excoquendo adest conditio substantiæ; eadem semper aquæ quantitas absumi debet, si eadem sit substantia, ex quâ virtus est extrahenda, cum quâ proportionem habet, qualiscunque sit illius quantitas. Sed nec in iis perpetua est veritas: Exemplo sit radix cichorii, à quâ si extrahere in aquam attenuantem voluerimus qualitatem, quæ in superficie est, leviter erit excoquenda; si frigidam & terrestrem, longâ coctione erit elicienda. Nec recipiendam etiam esse censemus proportionem quantitatis rei excoquendæ ad quantitatem aquæ, habito respectu quantitatis absumptæ; nisi ignis consumentis, & temporis, in quo consumitur, ratio habeatur. Etenim ob ignis vehementiam quantitas, quæ absumetur spatio quatuor horarum, unâ quandoque horâ cùm absumatur, non poterit eo tempore aquæ communicari. Neque etiam admitti debet, quod à Velezio

zio proponitur; si ad eliciendam virtutem unciarum duarum medicamenti solidioris requiritur illius decoctio in aquæ libris duodecim ad consumptionem sex librarum: proportione servatâ medicamenti & aquæ, unâ unciâ ejusdem, in sex aquæ libris decoctâ ad dimidias, optimè servatam esse regulam proportionis medicamenti ad aquam existimandum, si finem illius decoctionis consideraverimus, atque communicationem virtutis medicamenti ipsi aquæ. Ut enim id fiat moderato igne in libris duodecim, ut absumantur, quatuor puta horæ requiruntur; at si uncia cum sex libris decoquatur ad consumptionem trium librarum moderato igne, id fiet horis, puta duabus, quo tempore centralis illa virtus duriori substantiæ benè aquæ communicari non poterit, tum ob temporis brevitatem, tum ob minorem reactionem aquæ ad ignem. In quo casu, aut minori, & lentiori igne utendum erit, ut longiori tempore absumptio medietatis perduret, aut aliquantò augenda erit quantitas aquæ; & rei hujus veritatem experiri qui voluerit, facilè degustatâ unâ, & alterâ decoctione cognoscere poterit.

29. In vase eligendo sua sit cautio, ut ænea vasa fugiamus, ne incocta medicamenta æris malam qualitatem contrahant: & si quando necessitas urgeat iis utendi, sint saltem stanno illita, ut docebat Haliab. 10. *Pract. cap.* 19. Si tamen medicamenta incoquenda acetosa fuerint, aut acria, aut salsa, aut vinosa, aut vehementer adstringentia, talia omnino erunt fugienda; ne aut pars aliqua interna vasis commisceatur, aut saltem mala qualitas eliciatur, & ideo aut fictile vas, vitro oblinitum, erit eligendum, aut certè lapideum.

Vasa ænea in multis decoctis parandis fugienda.

30. Sæpenumerò cùm decocta multarum rerum in

Decoctione in

duplici vaſe utendum, ubi apud ſcriptores pauca aqua indita videtur.

in paucâ aquæ quantitate præſcripta vident Pharmacopœi apud graviſſimos ſcriptores; aut artis imperitiæ auctores arguunt, quòd quantitatem aquæ, ad ebullitionem medicamentorum ingredientium correſpondentem, non præſcripſerint, ſubindéque potiùs aſſationem, quàm elixationem ſubſecutum iri, aut certè tanquam corruptum codicem corrigendum eſſe cenſent; quum potiùs cenſendum ſit, ita ab auctoribus eſſe conſcriptum, quòd voluerint, decocta illa in duplici vaſe per aquam calentem eſſe peragenda; quo modo multò minor aquæ quantitas ſatis eſſe poteſt: ſic enim cenſebat Gal. & ex ratione, nullum impendere periculum aduſtionis ex adurente calore ignis, meliúſque nativam humiditatem ingredientium conſervari. Antiquis familiare, & ſibi maxime gratum fuiſſe elixationis hoc genus docuit Galen. 4. *de ſanit. tuendâ cap.* 8. *cum.d.* Qui verò his ſunt magis curioſi, in duplici vaſe coquunt. Hoc fit, cùm in lebete, in quo ſit aqua fervens, inſeritur vaſculum, in quo ſit oleum, quod nos facere ſolemus. Et alibi ſæpius *in libr. de compoſitione medicamentorum per loca, & per genera, ut* 3. *per genera cap.* 8. & 7. *cap.* 12. & *ſect. loc. in Arteriacâ ſeptimâ*, & in iis, quæ à Critone, & 7. *per genera ultimo* ex Damocrate, & 1. *de Antid. cap.* 15. & 10. *Meth. cap.* 9. & pluribus aliis in locis, & paſſim Meſue in oleis decoquendis Diplomate utitur.

Triturationis præcepta ex Meſuæo & Gal. 2. Antid. 18. ſumenda.

31. Quæ ad triturationem medicamentorum pertinent; ſive naturam triturandorum ſpectemus, ſive triturationis terminum, ſive triturandi modum, ſive inſtrumenta; adeò diligenter, & accuratè proſecutus eſt in canonibus Meſue, ut nullus animadverſionum locus hîc relinquatur; niſi illa dixerimus addenda ad mortarium pertinentia, ne diſſipen-

dissipentur triturata, ex Critone descripta à Gal. 2. *de Antid. cap.* 18. à me hoc loco ommittenda, ne in iis, in quibus brevitatem maximè profiteor, longior sim.

Lotionum varii modi, & usus.

32. Lotio quamvis de eâ dicatur, quæ cæteris etiam rebus convenit, quæ ad Medicam materiam non pertinent, quâ pulvis, sordes, & inquinamenta, in superficie existentia, abluuntur, & absterguntur; reverà tamen, cùm Medici de lotione loquuntur, intelligunt, quæ magis est intima, quæque extrahit foris, & per intimam substantiam medicamentorum penetrat, quæ vel aquâ sit simplici, vel medicatâ, vel vino, vel aceto, vel liquore aliquo medicamentoso; prout morbus, vel ægri natura, vel occasio aliqua postulat: majori ex parte ad noxiam aliquam qualitatem amovendam; aliquando ad utilem aliquam introducendam. Cùm metallica, lithargyrum, tutiam, cadmiam, cerussam, chalybem, adipes, olea, resinas, picem, & calcem lavamus, id facimus ad igneas, sæpe acres, & mordicantes facultates, & qualitates removendas: cùm axungiam porcinam, cùm pinguedines alias, quamvis sæpe id præstemus, ut membranas, venulas, & fibras amoveamus: aliquando tamen etiam id fit, ut utilem aliquando qualitatem frigidam, vel calidam, vel benè olentem introducamus; ut etiam aliquando fit in olei lotione, quæ quamvis sæpius fiant, ut auferatur aliqua mala qualitas; aliquando tamen fit etiam, ut ex liquore, quo abluitur, aliquid acquirat. Sic Mesue *capite de unguento rosato* instituit, eluendam esse axungiam porcinam novies aquâ calidâ, & toties frigidâ, ut ab ipsâ non tantum acrimonia deleatur, sed etiam, ut vim refrigerandi acquirat.

Aloës lavandi varii modi & fines.

33. In aloës lotione aliquid est, quod animadversione indiget, quòd videam in eâ multos errare, & doctissi-

doctissimos etiam viros in essentialibus etiam inter se dissentire, Si impura fuerit aloë, arenosa, & saxis, & festucis admixta, genus illud lotionis requirit, quod à Diosc. traditum est. Lavatur, ut, quod sit arenosum, tanquam inutile subsidat, & pingue, & purissimum assumatur: quod ut perfectiùs obtineamus, bis atque iterum exsiccato, atque iterum attrito præstare possumus, donec purissimum obtineamus. Exercetur genus hoc lotionis in impurâ aloë: at si succotrinam perfectissimam habuerimus, vel etiam hepaticam puram, nullâ hujusmodi ablutione opus erit. Admittit tamen purissima etiam aloë genus aliud lotionis, non ad festucas, aut arenosa segreganda, & rejicienda; sed ad aloës acrimoniam, igneas, & purgatrices qualitates, & partes separandas, educendas, & obtundendas, quomodo minùs purgatoria redditur. Magis tamen tunc roborare ventriculum docuit Galenus 7. *Meth.* & 6. *de san. tuendâ*, & 8. *med. local. cap.* 2. Cujus causam esse crediderim, quia relinquuntur partes terrestres, adstrictionis participes, quæ roborare possunt. Tales autem non paucas aloë inesse partes illud docet, quod extrinsecus adhibita vim habet adstringendi.

Aloës, dum verè abluitur, aqua projicienda.

34. Sed hoc loco illud omnino animadvertendum est, quod adeò controversum esse video inter gravissimos etiam viros. An aqua illa, quâ aloë abluitur, sit abjicienda, an servanda, & cum aloë Soli ad siccandum exponenda, quæ cum ipsâ aloë in usum adhibeatur. Ac servandam esse colligunt aliqui ex Gal. 8. *med. local.* 2. qui affundere aquam ipsi aloë videtur, & vi Solis æstivi exsiccare: quod etiam Mesuen fecisse conjectare possumus, qui & in *lib. simpl.* & potissimùm in compositione pilularum Aloësanginarum sæpius aquâ pluviâ aloëm lotam

in

in scutellâ terreâ vitreatâ Soli ad exsiccandam eam exponit, ut decoctionem illam aromaticam exsiccatæ, & denuo tritæ superinfundat.

Quòd si quis dubitet, si aqua non projiciatur, cur aloë lota minùs purget, cùm serventur partes ejus purgatoriæ; respondent, fortè dissolvi purgatoriam vim aloës à vi Solis, à quâ aloë diluta exsiccatur. Ego verò vix mihi persuadere possum, in ablutione aloës, quam 7. *Meth. cap.* 11. & 8. *de compos. med. loc. cap.* 2. tradidit, servandam esse aquam. Crediderim igitur in hac ablutione, quemadmodum & in cæteris, medicamentum hoc esse diluendum, aquam superfusam esse abjiciendam; medicamentum, aquâ maceratum atque emollitum, esse resiccandum; ac, si ita res ferat, rursus ac rursus esse identidem & eluendum, & resiccandum: ad id credendum moveor, quoniam proprius est, & peculiaris modus medicamentorum abluendorum apud Galenum, Mauritanos omnes, & plerosque alios, potissimùm Actuarium *libro* 4. qui est *de compositione medicamentorum cap.* 9. *in Picrâ*. Galenus, de eâ agens cum aloë lotâ, & illam abluere docens, aquam, summatim emergentem, abjicit, nec semel tantum, sed iterum atque iterum id faciendum docet: quod ubi abundè factum sit, medicamentum habebimus, morsûs expertem, & stomacho maximè idoneum: & reliquis speciebus admixtis, *medicamentum, ita concinnatum, imbecillibus stomachis accommodatum esse* inquit Galenus. Sed ratio etiam id ipsum persuadet; si enim medicamentum abluimus, ut ejus partes aut veneficas, aut purgatrices, aut acres, mordaces, dolorificásque detrahamus, cùm illæ in aquâ deponantur, frustra lavandi laborem suscipiemus, nisi partes illas, quas vitare est animus, unà cum aquâ effundamus, & abjiciamus.

Prætereà,

Prætereà, cùm duo ſint parandorum medicamentorum modi, & quidem inter ſe ſpecie diſtincti, ablutio & infuſio; ab iis, qui ita putant aloën eſſe lavandam, ut aqua ſervetur, libenter quærerem, in quo differat ablutio hæc ab infuſione: ut differant, dicendum eſt, in unâ liquorem ſervari, non item in alterâ. Neque Gal. aut Meſuen, ſi benè intelligantur, aliter ſenſiſſe cognoſcemus, nam affundendam, aut ſuperinfundendam quidem eſſe aquam, dein medicamentum Sole eſſe exſiccandum, docent; ſed aquam infundi quidem, ut illa, medicamento emollito, abjiciatur, & medicamentum jam molle & humidum exſiccetur. Sed nec adeò nos urgeret auctoritas illa Galen. 8. *med. local.* 2. quòd non Gal. ſunt verba, quin ne quidem Andromachi, à quo exſcripſit, ſed ex Lampone quodam Peluſiota, à quo Andromachus exſcripſerat, id quod Græci impreſſores, & Aldus, & Iſingrinus animadverterunt, appoſitis in margine parvis aſteriſcis univerſæ illi orationi, quod fieri ſolitum eſt, quum verba ex aliis auctoribus referuntur: id quod dum Latinus interpres prætermittit, tum hîc, tum alibi in rebus quidem etiam quibuſdam magni momenti errandi multis dedit occaſionem. Quid verò de Meſue dicendum ſit, qui in pilulis Aloëphanginis aloën ſuccotrinam, quam in ſimplicibus dixerat, quòd puriſſima ſit, non indigere ablutione, aquâ pluviâ abluit, mox ſiccat, iterúmque eadem attrita abluit decocto aromatum, quod etiam per inſolationem vult imbibi, ſuo loco, cùm eas pilulas examinabimus, dicemus. Illud ſolum, quod ad propoſitum noſtrum facit, annotabo, ex verbis Meſuæ ibi colligi non poſſe, eum non projeciſſe aquam, poſtquam aloën in ſcutellâ vitreatâ ſæpius abluit; poſt lotionem enim illam exſiccat, & vero

ſimilius

ſimilius eſt, id projectâ aquâ feciſſe, quàm eâ admixtâ, cùm exſiccatio illo modo faciliùs fieri poſſit, & finis Meſuæi erat, purgatricem partem imminuere, & acres, igneáſque obtundere abſtergendo.

Aloës lavandi Quercetani nova ratio.

35. Placet tamen hîc aloës lavandi novam rationem ex Quercetano apponere, quòd ea meo judicio omnium videatur præſtantiſſima, & ſi in parando aloë lotâ, vel ad pilulas Aloëſanginas parandas, vel ad hieram Galeni ex aloë lotâ 7. *Meth.* & 8. *med. loc. cap.* 2. conficiendam uteremur, perfectiſſimam haberemus compoſitionem. Sic autem ab eo deſcribitur. Recipe aloës ſuccotrinæ optimæ, & electiſſimæ, quantum libet: quam redactam in pulverem immittas in matracium, ſeu cucurbitam vitream; affunde aquæ endiviæ, vel acetoſæ (adde tu vel pluviæ) ut quatuor, vel quinque digitos ſupereminęat: pone in Balneo Mar. calido ac ferè bulliente, vaſe optimè clauſo cum ſubere, vel cerâ Hiſpanicâ: ſtet ita per duos vel tres dies integros, & conflabis aquam, ab aloës eſſentiâ tinctam, & rubicundiſſimi Rubini inſtar; quam lentè per inclinationem à fæcibus ſepara, ne, quod craſſum eſt, ſimul exeat; liquorem effuſum ſeorſim aſſerva in alembico probè clauſo; materiæ relictæ aliam affunde aquam, ſed non tantum, quantum priùs; deinde digere, ut antè, colaturam ſepara, priorìque adjice, ac rurſus aliam affunde, donec aqua nullum ampliùs alliciat colorem, & videbis reſiduum, quod eſt in fundo, arenæ inſtar, aut cineris, in magnâ ſatis copiâ; & ex mediâ librâ duæ, vel tres unciæ reſtabunt: eſt autem aloës pars inutilis, nec in aquâ diſſolvitur. Aquam omnem diſtilla per alembicum, aut in argenteâ patinâ fac exhalare, carbonibus ac calidis cineribus impoſitâ, donec materia reſtet

crassitudine mellis, quæ erit lucidissima Rubini instar. Hæc aloë, sic præparata & depurata, basis erit ad plures effingendas pilulas, quæque jam per se, ad unius scrupuli dosin exhibita, excellens medicina est. In quo lotionis modo illud animadverto, optimum reddi per illum evacuans medicamentum, quòd subtiles igneæ & purgatrices aloës partes, à terrestribus & adstringentibus separatæ, in aquâ conserventur, ut exhalatâ aquæ unitæ remaneant valentiores: sed verè dicere non poterimus, magis convenire in imbecillitate ventriculi, quòd terrestribus, & adstringentibus partibus sit destituta; neque reponi, neque in usum venire pro aloë lotâ Galeni, quæ minùs purgat, & plùs roborat; neque pro hierâ, ex aloë lotâ parandâ, de quâ Galen. 7. *Meth.* & 8. *med. local*: usurpari: quin nec ex eâ parari poterunt catapotia ex aromatibus. Præstantissima tamen erit ad alvum solvendam, & bilem educendam.

Lotione verâ semper à re lotâ aliquid detrahitur.

36. Cùm igitur per lotionem semper substantia aliqua, vel qualitas auferatur, non nisi impropriè aloë lota illa dicetur, in quâ nihil notatu dignum illi detrahimus; sed ei tritæ superinfundìmus liquorem aliquem, per quem vim illius purgatricem augemus; ut cùm succum rosarum solutivarum, aut infusionem earumdem, vel infusionem, & decoctionem affundimus, puta rhabarbari, senæ, turpeti: aut alteratricem, ut cùm decocto aromatum infundimus aloën ad roborandi facultatem acquirendam, & cùm aquâ rosarum, endiviæ vel aliarum inducere refrigerantem vim tentamus.

In assatione sola humiditas superflua absumitur.

37. In assatione & torrefactione illud animadvertendum, ne in ustionem vertatur; docuit enim Aristo. 4. *Meteor.* in assatione superfluam absumi humiditatem, at nativam, & internam conservari;

ſervari; per quam aſſa elixis eſſe humidiora idem dicebat. Hæc quomodo fiat, optimè docebat Meſue in can. Modum ſcyllæ aſſandæ tradidit Andromachus verſibus, & Gal. ſolutâ oratione primo *de Antid. cap.* 9. & Dioſc. *lib.* 7. *cap.* 140. Myrobalanorum diverſum aſſandi modum docuit Albucaſis, quomodo etiam radices, & ſemina, ut cuminum, aſſari docuit Galen. 7. *medic. local.*

Aſſa quomodo elixis humidiora.

Torrefactionis varii modi.

38. Uſtio verò omnem humiditatem conſumendam ſupponit, & ideo Gal. 5. *local. cap. ultimo* terminum aduſtionis præfixit eſſe, cùm neque fumoſum, neque vaporoſum ab ipſis effertur: quæ ſunt certa indicia, penitus illorum humiditatem conſumptam fuiſſe. Ubi etiam comburendi modum tradidit, comburebat viperas, *lib. de Theriacâ ad Piſonem*, Herbas, Lanam, 5. *local. de Lentiſco, & Perdicio herbâ cum lanâ*; Abrotanum, & Anethum alibi, ut magis exſiccent; Alibi pilos, Sepiæ teſtam, Erinaceos marinos, Cochleas cum teſtis, Hirundines, Cicadas, Ranas, Alcyonia, Spongias 2. *Simpl.* Sic 4. *per gen.* Metalla adurebat, ut abluta poſteà morſum amittant. De modo Cadmiæ adurendæ agit Dioſc. & ſcoriam ferri docet adurere priùs tritam, aut fruſtratim inciſam, vel carbonibus injectam, & follibus accenſam. Sic Pyritem lapidem, Chalcitin, Auripigmentum, Æruginem, & Stibium adurebat. Quomodo ſulphur comburi debeat, docuit Dioſ. *lib.* 4. *cap.* 87. Sed quia in Chalcite adurendâ ſingularem adhibuit diligentiam Gal. 1. *de Antido. cap.* 15. optimè conſultum Pharmacopœis cenſerem, ſi diligenti illâ aduſtione perpenſâ, illam, & cætera adurere inde diſcerent. Mirabilis eſt præparandi Chalybis, & lævigandi ratio, ſæpius à me experta, ut cum aceto præpararem.

Uſtione omnis abſumitur humiditas.

Uſtionum varii modi pro rerum varietate.

Chalybis colliquandi mirus modus.

Sumatur Chalybis virga, altera sulphuris; ferrea ardentissimo igne candescat, ut ignescat, cujus uni extremo apponatur extremum virgæ sulphuris, confestim liquescet ferrum, & in parvas guttulas decidet, quæ in mortario facilè in pulverem redigentur, & posteà acri aceto maceratus præparatur.

Jam tandem in particularibus medicamentis compositis exercendum est ingenium, atque aliquæ in iis Cautiones pro instituto nostro, & Animadversiones erunt interserendæ: illud observantes, ne in iis, quæ non sunt in usu, vel raró admodum, tempus conteramus, & ut quæ majorem solùm afferunt in componendo difficultatem, hîc recenseamus; in simplicibus, quæ compositiones ingrediuntur, non multùm insistentes, cùm rem hanc à multis etiam concertantibus opinionibus videam esse transactam; nisi ubi videro multùm interesse Medicæ Reipub., rem hanc, an illam indamus; & in defectu rerum obsoletarum quid substituendum sit, cùm passim videam hac in re gravissimos committi errores.

Electuarii de Gemmis nobilitas, & difficultas.

39. Primùm veniet considerandum Electuarium de Gemmis Mesuæ, quod, ut non nisi tanquam præstantissimum, & ad multas, cordis potissimùm, ægritudines utilissimum possum laudare, & ob ingredientia, & ob illorum symmetriam & proportionem, & propter auctoris hoc in genere excellentiam; quoniam tamen in eligendis lapillis illis sæpe, aut avaritiâ, aut inscitiâ, aut negligentiâ aberratur; quoniam etiam gemmas non tam manifestis qualitatibus refrigerando, & exsiccando agere censuerunt & Arabes, & Græci scriptores, quàm occultis, & peculiari virtute specificâ: quæ quomodo in confractis, & ad subtilissimum pollinem deductis conservari possit, vix animo concipi potest; si quis ab eo componendo desistere voluerit, nõ multùm reprehenden-

hendendum censerem; cùm alia nobilia etiam suppetant medicamenta, iisdem facultatibus ornata.

40. Si propositæ difficultates Medicos in usu confectionis de Gemmis suspensos tenent; cur in usu Hyacinthinæ confectionis non magis hæsitabunt, cùm in eâ reperiantur multò plura, quæ animis nostris scrupulum injiciunt. Nam præter easdem difficultates est primò auctoris incertitudo; Hispanis Medicis Neapolitanis inventionem tribuentibus: Gallis verò potiùs Monspeliensibus. Sed quod majoris est momenti, variantibus ita, & in essentiâ, & qualitate & quantitate mensurali, & numero ingredientium rerum omnium; ut sanctè affirmare possim, ex undecim à me visis in impressis libris descriptionibus, ne unam quidem cum aliâ aut in numero, aut mensurâ, aut symmetriâ inveniri potuisse concordem: ut reverà Pharmacopolæ incerti esse possint, quam ex illis paratam in Pharmacopoliis servare debeant; potissimùm cum apud Renodæum in principio sumatur Hyacinthorum, coralli rubri, terræ Lemniæ, boli Armenæ ana. unc. med. cùm in plerisque aliis unc. 1. & med. Hyacinthorum orientalium sumatur; in aliis etiam plerisque differentia, ut dixi, adsit in ingredientibus, & in numero, & in mensurâ, & in proportione: in aliquibus posita sunt Ben album, & nigrum, antiquis cognitum, & proptereà ex ratione suis compositionibus impositum; cur verò nos res, omninò nobis incognitas, compositionibus indamus, causam non video. Cùm igitur in ingrediẽtibus tanta apud omnes exscriptores varietas sit; cùm in eorum numero, & mensurâ, sive pondere diversitas tanta sit; non est, quòd illam tanti faciamus. Cum potissimum proportionem illam & symmetriam tum rerum, tum graduum earum, tum ponderum & mensurarum, unde harmonia illa excitatur,

Hyacinthinæ confectionis descriptionum varietas, ambiguitas, & confusio.

 tatur,

tatur, unde ſpecifica forma aliquando producitur, ut in Theriacâ viri doctiſſimi obſervarunt, nuſquam obſervemus. Ut mirari aliquando mihi ſubierit, quid recentioribus quibuſdam venerit in mentem, dum deſcriptâ quâdam Hyacinthinæ confectionis formulâ, in multis à cæteris diverſâ, adeò illam celebrarint, ut celeberrimam illam Andromachi Theriacam præ illa penè nihili fecerint. Poſſe illam & utiliter in uſum duci, ut & de electuario de gemmis diximus, facilè concedemus: at tot, tantaque præſtare poſſe, ut recentiores iſti, & Principum adulatores profitentur, non facilè conceſſerim; cùm multa alia ſint medicamenta ab antiquis tradita, & longâ ſeculorum experientiâ probata, quæ paſſionibus illis cordis poſſunt auxilio eſſe, ut hac ſine detrimento Medicinæ carere poſſimus.

Lætificans Rhaſis, & difficultates in eo præparando.

41. In lætificante Rhaſis, quæ confectio aromatica inter multas hujus nominis magis eſt in uſu, illud ſolùm animadvertamus, non eſſe limitandam menſuram ingredientium ad menſuram moſchi, ut cenſuit Caleſtanus, hanc cenſens à Rhaſi 9. *ad Almanſorem cap. de melancholiâ* reduci ad decimam partem drach. unius; cùm auctor decimam partem decreverit partis unius ex rebus ingredientibus, non autem limitârit ad ſingulorum drachmas; quinimo ſi ex arte parari debet, cùm triplum mellis indi debeat, cùm libram mellis limitet auctor, non una, ſed ſingulorum ferè duæ drachmæ eſſent accipiendæ, ſicque duodecim moſchi grana eſſent indenda, non ſex. Neq; placet, quod à Melichio ſcriptum eſt, à Seplaſiariis, ut vitent myrobalanorum vim adſtringentem, non fieri decoctionem eorum ad duarum tertiarum conſumptionem, ut Rhaſis jubet; ſed factâ infuſione in aquâ borraginis per horas viginti quatuor, & levi ebullitione & expreſſione, melle addito,

to, electuarium parari. Neq; enim mutandus est modus componendi, ab auctoribus institutus; neq; hîc solvens paramus medicamentum, in quo obstruentia cavenda sunt, & valenter adstringentia, sed roborãs, in quo adstrictio mediocris non parum cõfert Apud nos tamẽ magis est familiare lætificãs Conciliatoris.

42. In confectione Alchermes, Cardiacarum omnium præstantissimâ, parandâ, tot video etiam inter præstantissimos Medicos dissentientes sententias, & in serici tingendi electione, & præparatione; & in quantitate cocci tinctorii, & in modo tingendi, & in quantitate lapidis Lazuli, & in ratione illum lavandi, ut necessarium esse duxerim in iis aliquantisper exercere ingenium, atque circa singula horum aliquas apponere animadversiones.

Alchermes confectio, & difficultates.

43. Primò observandum, in setâ tinctâ in chermes, ut loquitur Mesuæi interpres, aberrare eos, qui sericum sumunt tinctum in chermes, sive per granum tinctorum: dupliciter enim peccatur, primò, quòd sericeos filos, jam excoctos, assumunt, cùm crudi sumendi sint in syncerâ naturâ suâ, quam ex parte amittunt per cocturam: secundò, quòd tinctores, ut faciliùs, & meliùs colorem illum filis sericeis imprimant, non levem admiscent aluminis portionem: at ne fili quidem per elixationem ex glomeratis globulis sumendi erunt, quòd per cocturam naturalem exuant conditionem: & cùm in diamoscho crudum sericum accipiendum præcipiat Mesue; & crudum Avicenna eligat, & cocto anteponat, globulos igitur, recenter glomeratos, accipiemus; & illis apertis eximendus est bombyx, & interna levis, & tenuis superficies, pelliculáve erit abstergenda; &, si sorditie aliquâ esset infecta, erit eximenda. Aliqui tunc minutim forfice in particulas incidunt, ut ita orbiculos illos ovales incisos colore inficiant.

Sericum coctum, non tinctum à tinctoribus sit, sed in globulis purgatis recentibus.

inficiant. At nec ſic quidem facilè à cocco tinctorio colore inficiuntur ob compactam ſubſtantiam. Propterea præſtabit mediocriter, & molliter illis baculo contuſis, ſi fieri poſſit, pexere, & quaſi dilacerare, ut chermes tincturam faciliùs excipiant: ſin minùs, ſaltem priùs contundere.

Chermes quantitas pro librâ ſerici.

44. In quantitate etiam grani tinctorii advertendum non levem ſubeſſe difficultatem: cùm Meſue abſolutè dixerit ſetam tinctam in Chermes; ſiquidem aliqui, ut Braſſavolus, & alii, pro unâ ſerici librâ tingendâ libram unam illius ponunt, alii pro librâ unâ unicam unciam. Coſtæus exemplo, ex tinctoribus ſumpto, quatuor ad ſummum uncias granorum ponit. Sed ſi quis libram ſumpſerit, experietur, quàm ingratum guſtui medicamentum reddatur; quod ob maximum ventriculi cum corde conſenſum omninò eſt fugiendum; qui verò unicam apponit unciam, facilè cognoſcet, vix ullum in ſerico rubrum colorem induci, víxque ullam illius facultatem ſerico communicari. Propiùs accedit ad id, quod rationabile eſt, Coſtæus, cùm quatuor uncias pro ſerici librâ addit; ſed non animadvertit, tinctores, ut meliùs colorem contrahat, & diutius ſericum excoquere cum granis, quàm in hac parandâ confectione expediat, & ad id adjuvandum alumen addere, & aliquando ſuccum limonum. Præſtabit igitur Hernandi Sepulvedæ, & diligentiſſimi Alüiſii Oviedi opinionem ſequi, qui ſeptem uncias chermes in aquâ decoquunt, & diſſolvunt pro tingendâ unicâ librâ ſerici; qui etiam addunt, ſi difficulter, cùm in ſolâ aquâ decoquuntur grana illa, color in eo concipiatur ob aquæ tenuitatem; ut faciliùs id obtineatur, poſſe nos unam, aut alteram ſacchari candidi unciam aquæ immiſcere; unde conceptâ in aquâ aliquâ viſciditate faciliùs ſerico color communicabitur.

45. In

45. In aquæ quantitate, in quâ excoquenda sunt grana illa, dissident auctores; aliis libras quatuor, aliis quinque, aliis sex sumentibus. Ego tantum aquæ sumendum censerem, quantum in vase mediocris profunditatis, & latitudinis infusa libra illa serici commodè côllocari possit, & illi per duos digitos suprànatare, ubi infusio granorum per noctem, & decoctio facta fuerit.

Quantitas aquæ pro coquendo Chermes.

46. Hoc modo communicato colore aquæ calenti per infusionem, & decoctionem, in eâ benè calidâ sericum infundendum erit; malaxandum, & levi etiam ebullitione excoquendum, & tamdiu relinquendum per tres, vel quatuor horas, donec colorem acquirat. Mox super setaceum sericum, jam tinctum, ad excolandum reponetur, donec nihil ampliùs excolet. Atque tum in succo pomorum, & aquâ rosatâ per horas viginti quatuor infundetur, póstque aliquantisper lento igne excoquetur, donec & succum, & aquam ruborem aliquem inde contraxisse cognoscamus; itúncque forti factâ serici expressione, succus ille, & aqua, dissolutis in illis drachmis centum quinquaginta sacchari perfectissimi, lento igne excoquantur ad mellis electi crassitiem, iísque ab igne exemptis, sed adhuc calentibus, indendæ erunt drachmæ quatuor ambaris grisei, interim seorsim pistillo igneo, & levi portione liquoris illius dissoluti, simul cum aliis pulveribus, & moscho eodem modo dissoluto.

Serici tingendi ratio.

47. In Chermes eligendo omninò observandum est, coccum Baphicum, quem verum esse Chermes quilibet cognoscet, qui descriptionem Chermes Serapionis, & aliorum Mauritanorum comparaverit cum iis, quæ de cocco tinctorio scripsit Dioscorides libro 4., esse sumendum; non autem

Chermes sit coccus Baphicus, non cociniglia.

 eum,

eum, qui ex Indiis Orientalibus advehi ad nos ſolet, quémque appendicem pimpinellæ eſſe aſſerunt: neque enim ſcimus, an is antiquis cognitus fuerit, nec qualis ſit facultatis.

Succus pomorum igne non ſit defæcatus.

48. Succus pomorum, in quo tinctum ſericum eſt immergendum, igne aut calidis cineribus non erit defæcandus, ſed ſolùm aliquali ſubſidentiâ purificandus; ut aliquâ viſciditate infectus faciliùs ruborem ex infuſo ſerico poſſit concipere.

Lapidis Lazuli electio, & lotio.

49. In lapide Lazuli deligendo artifex ſit diligens in iis notis obſervandis, quæ de electo proponit Meſue *cap. proprio*, ſed multò diligentior in eo eluendo; illud obſervans, quod in lapide Armeno lavando admonuit Meſue. Illud hac in re animadvertens, ſi pro ſingulâ ex triginta lotionibus aquæ ſimplicis, & decem ex aquâ roſaceâ ſingulis diebus priùs fiat infuſio per horas viginti quatuor, & mox factâ ablutione aqua abjiciatur, meliùs, & perfectiùs lotionem evaſuram; cùm Trallianus quinquagies etiam eum abluat. Animadvertendum verò etiam, non eſſe ſiſtendum ab ulteriori lotione, etiamſi in mediâ, aut & ulteriori lotione aqua clara appareat; ſemper enim ad quadrageſimam uſque lotionem procedendum eſt; neque enim ſolùm lotione hac utimur ad depurandum ab excrementitiis partibus lapidem, purúmque reddendum, ſed maximè, ut purgatrix ejus vis imminuatur ac frænetur, & vis illius malefica, & ventris ſubverſoria tollatur.

Lapidis Lazuli quantitas in Alchermes.

50. In ejuſdem pondere video etiam maximam, & magni quidem momenti inter doctos viros controverſiam, aliis duas illius drachmas imponentibus, aliis vero duodecim. Moventur poſteriores hi primùm, quia viderunt Meſuen *in libro Simplicium capite de lapide Lazuli* aliam tradidiſſe, quam

com-

compositionem de lapide Lazuli appellavit, ad eosdem affectus curandos, atque hæc est, quam *confectionem Alchermes* denominat, in quâ non drach. ij. ut hîc posuit, sed drach. 12. Illis autem fit verisimile, cùm in ingredientium numero conveniant, etiam debere convenire in mensurâ. Auget apud illos suspicionem, quòd ibidem Mesue dicat, nonnullos lapidis illius loti drachmas octo miscuisse uni libræ confectionum cum succo buglossi depurato, & vino tenui antiquo contra cordis affectus melancholicos, animúmque ita recreasse, & animæ mirum induxisse gaudium; póstque statim confectionem illam suam descripsisse, in quâ drach. 12. imposuit. Addunt, non solere Mesuen in suis tradendis compositionibus, cùm duas res ejusdem ponderis immediatè unam post alteram ponit, singulis pondus proprium apponere; sed utrâque posità, per dictionem (ana) similitudinem ponderis significare. Hîc autem in compositione Alchermes scribit lapidis Lazuli loti drachm. 2. margaritarum drach. 2. cùm dicere potuisset ana. drac. 2. unde inquiunt, verisimile esse scripsisse lapidis Lazuli loti drac. 12. sed Librariorum culpâ omissum esse numerũ (x). Addunt postremò alii, in antiquo quodam codice reperisse se scriptum lapidis lazuli loti drac. 12. Sed hæc mea fuit sententia, nunquam variandas esse antiquas scriptorum lectiones, aut vitiosas censendas, nisi falsi aliquid continere manifestò cognoverimus. At hîc nihil tale reperitur: quinimo, si legamus (drach. 2.) ut communiter habetur, & ut in communi usu est, cum utilitate omnia ritè disposita cognoscentur. Neque quæ in contrarium afferuntur, ullo modo convincunt. Primò enim falsum est, eandem esse descriptionem hanc cum eâ, quam *l. Simp.* descripsit Mesue, cùm pondere rerũ, numero, & no-

& nomine dissideant: *lib. n. simpl.* ligni aloës, & Darseni, sive cinnamomi fini, utriusque sumit drachmas quatuor, in hac vero sex: ibi lapidis lazuli drac. 12. hîc drac. 2. in illâ auri scr. 4. in hac tres: hîc moschi. scr. 1. in illâ moschi non meminit. In nomine prætereà differunt; illa dicta est confectio de lapide lazuli, & jure merito à prævalente & quantitate, & facultatibus lapide lazuli: hîc, quòd pauca illius insit quantitas, prævaleat autem longo intervallo chermes, & quantitate, & viribus, Alchermes dicitur. Neque verum est, quod tanquam perpetuum sumebatur, ubi duo medicamenta æqualis ponderis, aut mensuræ jungantur, eorum similem mensuram semper conjungi per dictionem (ana.) Observare id poterant in Diamoscho dulci, in Emplastro Diaphœnici Alexandri, in Emplastro filii Zachariæ. Neque quòd in uno codice legatur drach. 12. mutanda est lectio tam multorum: multò enim verisimilius est, unum, qui fortè non differre censebat confectionem Alchermes, in Antidotario positam, ab eâ, quæ posita est in *lib. Simpl.* aberrasse, quàm tot alios. Concludendum igitur est in hac compositione Alchermes solùm ij. drac. esse indendas lapidis lazuli.

In Diamoscho sericum crudum. i. non elixatum, sed crematum.

51. In Diamoscho Mesuæ, quamvis non suæ inventionis, cùm antiquiores, ut Serapio, illius mentionem fecerint: illud primò animadvertendum, indidisse setam crudam ustam, quod primò difficultatem facit, quomodo cruda sit, si usta; deinde, cùm serico Arabes vim roborandi cor, & exhilarandi animum tradunt; addunt etiam, si aduratur, vim illam, aut tolli, aut saltem multùm imminui. Asseruit hoc Avicenna *lib. 2. Tract. 2. c. 5.* & Serapio *lib. Simpl. cap. 28.* poni inquit sericum in medicinis cordialibus, ut in Diamoscho dulci; & aliquos urere, ut in pulverem deduci possit: sed multos

multos vereri, ſi uratur, ne cardiacam facultatem amittat: & propterea recipit modum pulverizandi ſericum, ſi cum margaritis, carabe, & corallis rubeis trituretur. Sic enim per terreſtria hæc admixta ſperat villoſam illam ſubſtantiam poſſe ad triturationem deduci. Sed quomodo id obtinebimus in compoſitionibus, ubi duriora hæc, & terreſtria, aut non adeò dura recipiuntur, ut in diaſenâ: ſed ſi quis etiam experiatur hujuſmodi triturationem per rerum harum mixturam, cognoſcet contundi quidem, & dilacerari, non tamen in pulverem ſubtilem, quemadmodum oporteret deduci. Præſtabit igitur non quidem adurere (ſic enim utique facultas illa cordis roboratrix corrumperetur) ſed ſervatâ Meſues ſententiâ cremare.

Serici cremandi ratio.

52. Recentes igitur folliculos ſericeos, à vermiculis internis, & excrementis expurgatos, & minutim inciſos, in ollam novam benè vitreatam, & benè opertam collocabimus, & in furno non nimiùm calido ollam ponemus; tamdiúque ibi illam relinquemus, donec facta ſit coloris mutatio, exſiccationem ſufficientem oſtendens: & niſi in primâ viſitatione ſufficientem ſiccitatem acquiſiviſſe cognoverimus, ibidem iterum reponetur, ut ad triturationem reddatur apta. Animadvertendum tamen, adhuc calentem, & ſiccam ſtatim eſſe triturandam: ſi enim cremata diutius relinquatur, emolleſcit, ac triturationi inepta redditur: niſi fortè aduſta ſit, tunc enim quaſi combuſta, in cinerem ſine viribus diſſolveretur. Modum hunc ſerici comburendi, vel potiùs cremandi, colligere poſſumus ex iis, quæ à Gal. ſcripta ſunt 11. *Simpl. cap.* 25. de lanæ cremandæ modo, tum & ex eodem 5. *med. local. cap.* 9. de modo exſiccandi, & pulverizandi Syderitis, & Perdicii.

53. In

Diamoschi in morsulis dosis.

53. In usu, & ejus quantitate administrandâ observandum est; cùm ad formandam confectionem mellis electissimi crudi sumamus ad quadruplum specierum; cùm eæ sint drachmæ triginta quinque, quæ uncias constituunt quatuor, & drachmas tres, quarum quadruplum mellis sunt unciæ decem & septem cum semisse, & hujus dosin cùm constituat Mesue ab unâ drachmâ ad duas: nos, si species, ut in more positum est, cum saccharo in tabellas formabimus, & ex more unciam specierum libræ sacchari commiscuerimus; si drachmas duas dederimus, ut plerique Medici faciunt, non eam dabimus quantitatem specierum, quæ ab auctore instituta est; quintam, aut tertiam solùm partem, si morsulum duarum drachmarum ad unam, aut duas drachmas electuarii cum melle comparaverimus: ut mirum non sit, si eæ non reportentur utilitates, quæ à Mesue sunt propositæ; potissimùm, cùm mel crudum, confectioni impositum, non parum adjuvet actionem specierum. At si, ut plerique Pharmacopœi hoc tempore consueverunt, sex solùm drachmæ in sacchari librâ indantur, vel & solùm quatuor, inscitiáne, an potius avaritiâ, quam ex tabellâ duarum drachmarum expectare in ægris nostris poterimus utilitatem? Danda igitur omnino erit opera, ut & Seplasiarii debitam imponant in saccharo specierum quantitatem, & Medici dosin morsellorum augeant.

Doronicum in Diambrâ recipiendum contra Matthiolum.

54. In Diambrâ Doronicum aliquam mihi dabit occasionem animadvertendi ob Matthiolum, cujus apud Pharmacopœos tanta est auctoritas, ut absurdum videatur in Botanicis ab eo dissentire. Is igitur *lib.* 4. in Diosco. & ab hac confectione, & ab omni usu humano obrogandum censuit longâ oratione, & deplorat oscitantiam superiorum

omnium,

omnium, qui in Cardiacis multis pulvisculis, & confectionibus radicibus iis usi sunt: quæ radices sunt exiguæ, rotundæ, orbiculatæ, in extremo sensim in angustum deductæ, quæ scorpionis corpus & caudam non malè referunt, coloris albidi, saporis dulcis amari cum aliquâ adstrictione. Planta pusilla est, flores lutei, & radiati buphtalmi ritu; caules sunt teneri, folia mollia, oblonga, ex viridi utcunque flavescentia, hirsuta pilosellæ ritu, & ambitu rotundo, nonnihil lacinioso, & parum acuminato. Hunc igitur, cùm Aconitum Pardalianches censuisset, ineptè admodum, (ut longâ oratione demonstraverunt doctissimi Petrus Pena, & Matthias de Lobel in stirpium acuratissimis adversariis, & post eos Renodæus, Oviedus, & plerique alii) ab omnibus iis Cardiacis confectionibus excludendum censuit: quòd, ut malignitatis, & venosæ ejus naturæ periculum faceret, radicibus iis pulverizatis cani cum carnibus exhibitis, miserè periisse observaverit. At plerique alii contrariam afferunt experientiam, quòd canes plures, & in multâ quantitate exhibitas innoxiè eas esitasse cognoverunt. Tantum abest, ut adeò noxium sit venenum, ut quotidie, & ab antiquis datas radices has, & ab omnibus Medicis passim dari videamus in electuario de gemmis, diambrâ, & cardiacis aliis confectionibus, non periculosè, sed fæliciſsimè. Quin clarissimi viri editis scriptis retulerunt, se Doronici radices, melle conditas, sæpe esitasse, atque harum contritarum drachmas duas ex aquâ hausisse, & ægrotis sæpe radicem illam, & per se, & aliis mixtam medicamentis utilissimè dedisse. O quàm multis Doronici ignoratione exitio fuissemus! quantam stragem plus quingentis ab hinc annis dedissent

& anti-

& antiqui Medici, & neoterici, freti electuario de Gemmis, aromatico, diambra, & aliis, cordi amicis, quibus frequentissimè usi sunt. Te monere possunt, datum quaternarum drachmarum pondere quantitate nocere potuisse; neque tamen venenum esse, nisi Crocum, moschum, & consimilia Cardiaca venena esse dicere velimus, quæ quantitate occidere possunt.

Doronicum non esse venenum.

55. Sed demus Matthiolo, Doronicum canes, & lupos occidere; an inde colligendum erit, homini lethale venenum esse? Differt naturâ à naturâ, alimentum ab alimento, dicebat Hip. *lib. de flat.* Aloë enecat vulpem, non hominem. Nux vomica feles, mures, & aves, nobis est salutaris medicina; sturnis cicuta est cibus, nobis venenum. Non igitur rejiciemus nos Doronicum, sed utemur moderatè, si non ut aromate, saltem liceat nobis, ut Alexiterio, ut Antidoto & Theriacâ, cùm in eo etiam Avicenna Theriacalem agnoscat facultatem: qualem cognoscens Mesue videmus cum Electuario de Gemmis, Aromatico, Diambrâ aliis indidisse; sicque non adeò facilè celebres Medicos inscitiæ, & sceleris reos facere oportebit. Quod verò subdit Matthiolus, fortasse nec antiquos cognovisse nocumenta Doronici in Cardiacis medicamentis, quòd in modicâ admodum quantitate illis inderetur, & compluribus admixtus, quæ malitiam illius infringere possent, non tollit usum illius; admittimus in mixtione Antidotorum, & medicamentorum non pauca, quæ manifestè scimus noxias habere facultates; lapidem Armenum, Lazuli, scammonium. colocyntidem, veratrum; sed mensuram adhibemus convenientem, corrigimus multa, addimus malitiam infringentia, ut cæteroqui utilitatibus illorum frui possimus. Intrepidè igitur communibus nostris radicibus Doronici

nici nostratis utamur, & illas cæteris misceamus, ut securiùs in usum veniant: cùm Serapio *lib. Simp. cap. 335.* Doronico morsibus venenosorum animalium maximè conferre fateatur. Et etiamsi Matthiolo, & Marantæ concederemus, Doronicum esse Aconitum Pardalianches, quod nunquam concedendum esse ex comparatione eorum, quæ de Doronico scripserunt Arabes, & quæ de aconito Pardalianches scripserunt Græci, doctissimi viri collegerunt; nunquam colligent hominibus venenum esse, sed pantheris, porcis, lupis, aliísque feris animalibus; quinimo Theophrastus bibitum dicit conferre commorsis.

Si quis tamen in dubiis nolit ullo modo periclitari, neque eo uti; cùm Avic. *lib. 2. c. 209.* illius loco indere poterit duas tertias partes cariophyllorum, aut secundũ alios dimidium sui ponderis galangæ.

Santalo citrino deficiente, album instituendum.

56. In Aromatico rosato Gabrielis nihil esset mihi annotandum; cùm & compositionem Mesuæi omnes re nullâ mutatâ recipiant, & ut præstantissimam laudent; nisi deficiente Santalo citrino (qui omnino, si fieri potest, eligendus) viderem albo rejecto, potiùs rubrum substituendum aliquos censuisse. Quod quamvis gravissimos habeat assertores, & pro suâ tutandâ sententiâ Serapionis auctoritatem *lib. simpl. c. 346.*; si tamen, quæ sensu deprehenduntur, sequi voluerimus, potiùs album substituere deberemus odore, & colore magis congeneum. Santalum album etsi odore citrino cedat, negari tamẽ nullo modo potest, si perfricetur, si incalescat, si limâ minutim cõcidatur, odorem gratum spirare, quod in rubro nunquam experientur, quocunque modo tractetur: & propterea & Lacuna, & Matthiolus post citrinum, & illius loco album substituendum jure censuerunt, optimo illo deficiente.

In aromatico rosato species non sint subtilissimae.

57. Addendum praetereà, aberrare Pharmacopoeos illos, qui species has praeparantes in subtilissimum pulverem ingredientia ducunt: cùm enim ad ventriculi frigidos affectus praecipuè institutum sit hoc medicamentum, si aliquandiu in ventriculo resideat, quod faciliùs eveniet, si crassiusculae fuerint species, faciliùs quoque suas vires parti illi poterit communicare.

In Diarrhodone semina frigida quomodo, & quâ mensurâ indenda.

58. In Diarrhodonis Abbatis speciebus Nicolaus Myrepsus, Salernitanus, & Praepositus, quamvis in aliquibus dissentiant, corallo, seminibus lactucae, & Mandragorae à priori Myrepsi descriptione subtractis, semina tamen frigida majora uno consensu indunt, & cùm species componant in formam confectionis cum syrupo, aut julepo rosato, non erat, quòd dubitarent, ne, si cum aliis in pulverem cum saccharo cando ducerentur, & miscerentur, rancidam conciperent qualitatem. At nobis, qui in pulveris formam servamus, ut in necessitatibus ex iis tabellis formatis illis uti possimus, id ipsum difficultatem facit; & ob hanc causam & Fernelius *lib. 4. Meth.* & Sylvius *lib. 3. Pharmacopoeae*, & Dessenius *lib. 1.* suadent, semina haec mundata non nisi usûs tempore reliquis immiscenda esse, & factis calculis Bergomensis, duabus specierum drac. addendum singulorum granum unum, & paulò plùs tertiâ parte alterius, sicut in speciebus trium santalorum, in quibus censent idem servandum, singulis drachmis singulorum dictorum seminum majorum frigidorum grana tria, & paulò plùs semisse indenda. Quae opinio quamvis non rejicienda, quòd illud incommodum eâ ratione effugiamus, nihilominus, quia saepenumerò evenit, ut statim in usum ducenda sit, & aut ob brevitatem temporis, aut Seplasiarii negligentiam, aut quòd nesciant quanti-

tatem illorum addendorum, omittantur, & imperfecta remaneat compositio; & quia, si simul ab initio misceantur, mistio quædam inducitur, & qualitas propria, non dixerim fermentationem fieri, vel veram mistionem, aut formam specificam, qualem ex mixtione rerum in Theriacâ nasci scimus; si via aliqua, & modus aliquis inveniri posset, quò à rancidâ hac qualitate pulverem hunc præservare possemus, meliùs ægrotis nostris consultum esse judicaremus. Diligentissimus Oviedus ob id hoc modo procedendum esse censuit: Seminum horum frigidorum majorum drachman accipito, quæ sint excorticata, in mortario positis superpositâ papyro, blandè pistillo suprà diducto misceantur, donec in papyro viderimus contractam oleaginositatem; mox spathulâ elevatis seminibus, & dimotis à mortario, linteo humiditatem, si qua contracta sit ibi, abstergemus, iísque ibidem iterum repositis, iterúmque aliâ superpositâ papyro, blandè adhuc pistillum ducemus; hinc è mortario eximemus, aliâ denuo impositâ seminum portione, si magna specierum copia sit paranda; eodémque modo cum eâ agendum, mox omnibus simul in mortario positis simul cum portione, correspondente zucchari candi, in pulverem subtilem, pistillo vehementiùs ducto, deducentur, & aliis pulveribus admiscebuntur. Hoc enim modo seminibus demolitis, ac oleaginosâ portione eorum in papyro exceptâ, unde tota rancescendi occasio pendebat, incorruptæ, & viribus integræ species illæ conservantur.

59. † In compositione trium santalorum ne quis Nicolai Præpositi errorem sequatur, qui, ubi auctor Myrepsus zac. abbreviando scripsit, intellexit zac., quod exponit psyllii, quod intentioni auctoris refrigerandi repugnat, & omnibus ferè doctis; cùm

† In tria santala, non zacchare .i. psyllium indendum, sed saccharum.

potiùs zucchari intelligendum sit; quod & ad gratificandum palatum, & ad faciliorem seminum triturationem inditum censemus: neque absurdum est bis zuccharum indere, quoniam non in tabellis præparat, ut nos solemus, sed cum julepo rosato in formam confectionis: neque tamen nos errabimus, si in formam tabellarum parantes bis saccharum indiderimus, ut in Diarrhodo factum est, quod duplici dicto usui inserviet.

Fuchsii error.

60. Neque etiam recipiendus erit error Fuchsii in traducendo Myrepso; ubi enim quadruplum syrupi rosati ad species Nicolaus ad formandam confectionem posuit, quadruplum rosarum rubearum ad reliquas species reponendum indicavit. In Myrepso tamen præter communem descriptionem video inditam semiunciam florum violarum; quam si quis addiderit, additâ ad proportionem debitâ quantitate zucchari, non fortè aberrabit.

In Diacymino semina priùs metienda, antequàm aceto laventur.

61. Nollem in Diacymino illius quantitatem nos metiri, antequàm aceto infundantur cumini semina; ut in diaphœnico de dactylis faciendum docebimus; diversa enim eorum est ratio: nam aceto infusis dactylis, non levi illius imbibitâ quantitate, dactylorum quantitas imminueretur; quod semini cumini non accidit: post infusionem enim eo exsiccato idem remanet pondus.

Diatragacanthi varietas componendi, & cur adeo variè componatur.

62. Sæpius in Pharmacopoliis revisendis cùm tabellas Diatragacanthi, adeò odore, sapore, & colore differentes, conspicerem, ac diversitatis causas investigarem, non aliunde, quàm aut ex quantitate sacchari, quo pulveres excipiuntur, aut ex modo illas componendi, aut ex aliquorum audaciâ provenire credidi; quamvis enim communi omnium consensu constitutum sit, pro singulis specierum unciis addendam esse sacchari libram: regulam

lam tamen hanc exceptionem pati plerique fatentur, si in pulveribus aliqua admisceantur, quæ sint substantiæ humidioris, aut semina humentiora, & boni saporis: tunc enim pulverum augenda erit quantitas, ut optimè Arnaldus Villanovanus *in principio sui Antidotarii* annotavit. Cùm verò hanc pulveris ad saccharum proportionem, qualis esse debeat, non expresserit, non facilè scriptores hac in re conveniunt, & in hac potissimum compositione. Video enim, Anutium Fœsium innuere, tres pulverum uncias ad libram sacchari esse ponendas; quem etiam sequitur Brassavolus: Alii verò solum duas. Pro quâ re determinandâ observandum erit, in hac compositione amylum solùm, cujus semiuncia, & pulverem liquiritiæ, cujus duæ drachmæ ingrediuntur, verorum pulverum vices subire posse; Tragacantha enim, & Arabicum Gummi, tum & semina majora frigida impropriè inter pulveres collocantur: quamvis enim Tragacantha & Gummi Arabicum ita actu sicca sint, ut in pulverem duci possint, cùm tamen potentiâ mollia sint, & humori imposita calido colliquescant, mediam quandam naturam obtinere dicemus; cùm verò Penidiorum tres unciæ sacchari vices subeant; si pulverum veram quantitatem metiamur, cùm non excedant sex drachmas cum dimidiâ, & sic novem uncias sacchari exposcerent; si tres Penidiorum uncias trium sacchari unciis substituamus, in æquali pondere erunt, nempe sex sacchari, & sex pulverum, cæteris cum penidiis collectis, & sic perpensâ naturâ mediâ Tragacanthæ, & Gummi, satis mihi esse videbuntur duæ unciæ horum pulverum ad libram sacchari; si enim tres indantur, viscidiores evadent, & ratione Tragacanthæ, & Gummi, tum & ob portionem Penidiorum. Sed in modo etiam, &

ordine miscendarum rerum videbam, & scriptores dissentire, & in actu Practico Pharmacopœos.

Modus enim parandi, à Nicolao traditus, nec sibi constans est, nec aptus: cùm enim omnia priùs syrupo violato excipienda docuisset, ut opiatæ formam tradere videretur, pòst modum componendi tradens, semina cum aquâ saccharo superponi jubet; aquam autem tantam esse vult, ut seminibus superemineat; tamdiu autem ita permaneant, donec saccharum dissolutum viderimus; mox factâ per rarum linteum colaturâ, vult ad syrupi consistentiam cocta excipi pulveres: qui parandi modus quot habeat incommoda, quilibet observare potest: neque enim docet, an semina illa integra esse velit, an minutim trita; neque constat, cur fiat illa percolatio, & si tamdiu omnia excoquenda sunt, donec aqua cum saccharo syrupi consistentiam habuerint; non video, quomodo semina illa tantam admittere possint elixationem; nec quomodo cætera, syrupo illo excepta, in tabellas formari possint. Quas verò componendi rationes ponit Calestanus, non esse recipiendas ille ipse, propositis incommodis supervenientibus, refellit; aut duriores, crustosæ, & quasi indissolubiles redduntur, aut, si hoc incommodum evitare velint, ingredientium quantitatem immutant. Alii Tragacanthâ, & Gummi Arabico calidâ aquâ emollitis, saccharo addito, seminibus minutissimè contritis, & cæteris rebus, admixtis saccharo, ad proportionem libræ ad unciam excipiunt, & tabellas formant. Sed duo incommoda incurrunt; primùm, quòd effugere non possunt viscididitatem insignem, & grumosam quandam inæqualitatem; secundò, quod ob oleaginosam illam seminum humiditatem effugere non poterunt rancidam illam qualitatem. Quod etiam incommodum evitare

nõ

nõ poterunt, qui diligentiſſimè, ſeminibus minutim inciſis, & ſemel atque iterum per ſetaceum traductis, cæteris admixtis, omnia, ſaccharo doſſoluto, aut in aquâ ſimplici, aut violaceâ excipiunt, Penidiorum pondere pro æquali ſacchari quantitate ſuppoſito.

Placet igitur potiùs, ſi ſemina illa pro ſpeciebus indere voluerimus, ut ea eo modo ad triturabilitatem deducamus, abſumptâ humiditate, ut in Diarrhodone Abbatis docuimus, & pulverum quantitatem ad ſaccharum ob traditam rationem augeamus, ſubeuntibus tamen Penidiis vices ipſius ſacchari ad ratam.

Placet tamen magis componendi modus Hiſpanorum Veletii, & Oviedi, qui æqualibus ſumptis ſacchari fini, & infuſionis violarum, ſi in vere præparentur, aut aquæ violaceæ, & infuſionis illius, aut aquæ levi portione aſſumptâ, ex ſeminibus emulſionem parant; quâ percolatâ, & repetitâ, ſi oportuerit, ubi reliquiæ ſeminum ſuperſint, reliquæ infuſioni aut aquæ admiſcent, & ſaccharum per illam diſſolvunt; mox excoquunt ad debitam conſiſtentiam, ut additis pulveribus, aut nullâ, aut levi repetitâ coctura tabellæ formari poſſint. Sunt verò, qui, ut albedine oculis ægrorum applaudant, & Medicos, ac aſſiſtentes decipiant, amyli augent quantitatem præter omnem rationem: ſed impoſtura deprehenditur ex farinæ ſapore.

Diamargariti frigidi variæ deſcriptiones, & quæ eligenda.

63. Cùm tot, tam inter ſe varias, & differentes diamargariti frigidi deſcriptiones videam, & earum aliquas adeò ſine ordine, & methodo inſtitutas; alias congeſtas nimiùm, multas ita confuſas; ut & Pharmacopœorum multi deſperent illas poſſe componere, ac ignorent, quam ex tam multis ad componendum eligere debeant; & Medici neſciant majori ex parte, quo utantur inſtrumento: decrevi

hoc loco ex multis hanc eligere, quam Seplasiarii, ditioni nostræ subjecti, teneantur paratam habere. Recipit hæc margaritarum, non perforatarum, drach. vij. rosarum rubearum drach. iiij. sem. coriandrorum præparatorum, tragacanthi, gummi Arabici, glycyrrhizæ, doronici, santalorum citrinorum, alborum, & rubeorum ana drachm. j. & med. rasuræ eboris, cornu cervi, & ossium de corde cervorum ana drach. j. corali rubri drach. iij. foliorum auri numero xij. Ducantur in mortario, & fiat pulvis subtilissimus, qui exceptus saccharo, quantum ex arte constitutum est, dissoluto in aquâ florum citri, aut aurantiorum, fiant tabellæ. In quâ illud annotabo, cornu cervi, ne vires cordiamicas amittat, non esse cremandum, ut fit passim, sed tenuissimâ limâ in pulverem redigendum, móxque cum aliis in mortario conterendum, & in pollinem reducendum.

Diaireos simplex in morsulis quomodo parandus.

64. In Morsulis Diaireos simplicis, qui soli sunt in usu, qui ex Iridis semiunciâ, sacchari candi, & tragacanthæ ana drachmis duabus, & saccharo finissimo, quantum ex arte satis est, servatâ semper symmetriâ unius unciæ pulverum ad libram sacchari; primò illud servandum, radices Iridis virides non esse excoquendas ad amatoris deperditionem, mox per setaceum traducendas, & tragacantho pulverizato, additóque saccharo formandas tabellas, ut quibusdam placuit; vires enim radicis per longam adeò cocturam exsolverentur, nec commodè in tabellarum formam conformari possent, sed radicem siccam Iridis Florentinæ, aut Illyricæ sumemus, & in pulverem subtilissimum ducemus, ut & Tragacanthum cum saccharo cando; mox superaddito saccharo tabellas formabimus, de hoc detrahentes drachmas duas pro duabus illis sacchari candi

candi pulverizati cum tragacantho, quæ ſimul cum pulveribus inditæ ſunt.

In Dialaccâ, quæ lacca imponenda.

65. In Dialaccâ majori Meſue ne nunc conſideremus, quod apud multos controverſum eſt, an Arabum Lacca ſit canehamum Græcorum, quòd nihil ad propoſitum negotium faciat, cùm in medicamento verſemur, ab Arabe ſcripto, in quo Laccam Arabum recipere debemus, à Serapione deſcriptam: quam eſſe proculdubio illam credere debemus, quam paſſim in officinis habemus, gummi modo parvis lignis adhærentem, rubro colore, ſplendeſcente, quâ antiqui Patres noſtri ante uſum Cocinigliæ ad inducendum rubeum colorem pannis utebantur: Illud potiùs perpendendum, cùm Laccam lotam in hac compoſitione indat Meſue, qualis lotio hæc Laccæ eſſe debeat, & quæ partes ex lotione, & elicitæ, & relictæ in hunc uſum ſint ducendæ. Video. n. Serapionis verba *li. Simp.* 181. ubi de Laccæ lotione agit, adeò in varios ſenſus diſtorqueri, ut in duas ſententias inter ſe omninò contrarias ſint diſtracti auctores; aſſerentibus aliquibus, aquam, in quâ cocta ſit Ariſtolochia rotunda, & juncus odoratus, quâ Laccam lavandam eſſe præcipit, donec ruborem contraxerit, eſſe ſervandam, & excoquendam ad mellis conſiſtentiam; mox in fictili vaſe ſervandam, & in umbrâ ſiccandam, ut in formam trochiſcorum redigi poſſint: quoniam autem videbant, aquam, etiamſi ruborem contraxerit, per elixationem ad mellis conſiſtentiam reduci non poſſe, ſi vera ſunt, quæ de coctura aquæ ab Ariſt. 4. *Meteor.* ſcripta ſunt, ut præter colorem etiam craſſitiem ex Laccâ conciperе poſſet, quindecim Laccæ uncias, tribus libris ſuperſtitis decoctionis Ariſtolochiæ, & junci odorati, incoquere, ut per ulteriorem elixationem, craſſeſcente aquâ, formari poſſint trochiſci. Secuti ſunt hanc

Laccæ abluendæ ratio.

opinionem Valerius Cordus, qui, contrariâ derisâ opinione, modum hunc Laccæ lavandæ tradidit, quem secutus est Anutius Fœsius; ut & Bergomates, & Romani in suis Antidotariis. At Jacobus Sylvius *lib. 2. suæ Pharmacopœæ*, quem secuti sunt, & Bernardus Dessenius, reverendi Patres, in Mesuem scribentes, Costæus, Oviedus, Augustani (quin ne Bergomenses quidam illam sententiam rejecerunt) ij omnes meliùs esse putant, si Lacca trita aquâ fontanâ, cui Aristolochia, & Schœnanthos ad æquas partes incocta fuerint, lavetur pistillo semper agitando, quoad clarescat, quod resedit, coletur, & siccetur; sic namque magis aperit, húncque loturæ modum, vel ex Pandectario desumptum, facilè quilibet intelliget, qui loturæ Laccæ illius modum diligenter perpenderit: lotura enim & ad abstergendas ligneas partes, alas muscarum, & similia excrementa fit; tum etiam, ut solvens in eâ facultas, quæ in igneis illis, & rubescentibus partibus reposita est, quæ omnia in aquâ relinquuntur, dissolvatur; at abstergens, & attenuans illi congenea, adjuta tamen etiam à junci odorati, ac Aristolochiæ qualitatibus magis ac magis vigescat, & confectionem reddat, ad edomandos illos affectus magis idoneam.

In Dialaccâ, & flos schœnu, & palea indenda, cùm bis schœnu ponatur.

67. In hac Dialaccæ magnæ compositione cùm bis schœnu ingrediatur; dubitandum non est, & paleas, earúmve summitates primo loco, tum & flores, cùm postea Schœnanthi meminit, esse imponendos: non negandum tamen, sæpe per vocem Shœnanthi, quæ verè florem junci odorati significat, totam plantam & paleam significari, ut videre est apud Gal. 8. *Simpl. cap.* 128: ubi sub illo nomine primo plantæ, mox & florum vires posuit, ut & fecit Avic. *lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 598.

Et

Et quamvis, ubi in compositis ponitur Shœnanthos, si flos benè constitutus reperiatur, is sit imponendus, tanquam verè flos schœnu, & tanquam pars valentior, ut videmus fecisse Andromachum seniorem, qui in Theriacâ cùm sex drachmas schœnu potuisset, junior filius tantundem florum schœnu posuit, ut videre est apud Gal. *cap.* 18. *primi lib. de Antidotis*, & *lib. de Theriacâ ad Pis. cap.* 17. per schœnu flores intelligendos docet, ut & *lib. ad Pamphilianum cap.* 10. Quin & Damocrates, apud Gal. 1. *de Antid. cap.* 37. flores junci ex Arabiâ sumens, non paleam. Et quamvis Gal. fateatur, suo tempore paucissimam horum florum quantitatem reperiri, & paleas eorum loco sumi posse: cùm tamen temporibus nostris non levis illorum copia deferatur, cùm Schœnanthos scribitur, flos erit indendus, si modò odoratus sit; ob tenuem enim eorum substantiam facillimè illorum facultas exsolvitur; in quem casum præstabit paleas imponere. Verùm cùm in hac compositione, & summitates junci odorati, & flores requirantur, omnino præstabit non solùm culmos junci imponere, sed etiam flores.

68. Diasatyrion secundum Mesuen, quod in usu est, adeò diligenter ab auctore est descriptum, & accuratè ab expositoribus explicatum, ut superfluus sim, si in meis his animadversionibus longiori uterer oratione; illud solùm animadvertam, eum per cepam humidam intelligere multi succi: & cùm ceparum aliquæ sint acriores, ut rubentes; aliæ mitiores, & bulborum naturam referentes; illas, quamvis mordacitate magis stimulare aptæ videantur, has tamen potiùs esse eligendas, & tanquam magis succi plenas, & flatulentas, minúsque, & odore, & sapore ingratas. ‡ Has tamen crudas cùm sciamus

In Diasatyrione per cepas humidas, succi plenas, intelligendum est, sed non nimis acres.

‡ A Cepis succi extrahendi modus Gal. 1.

ſciamus quàm minimum ſucci ob viſciditatem ſubſtantiæ dare poſſe, ex iis, ſub cineribus mediocriter eo modo coctis, quem Gal. docuit. *cap. 3. lib. 1. de comp. med. ſec. loc.* illum faciliùs extrahemus, & ſic facilè quantitatem illam ſucci habere poterimus.

Philonii Romani compoſitio ſit communiter recepta cum pipere.

69. Philonii Romani compoſitio omnino ea recipienda eſt, quæ communiter eſt recepta, parum ab eâ diverſa, quæ à Gal. 9. *de comp. med. per loca* tanquam Philonis Tarſenſis deſcripta eſt; quanquam aliqui, & in ingredientibus, & in menſuris, retento nomine, Græci, Arabes, & Latini eam immutârint; nos communem ſequendam cenſemus, in quâ nihil mutatur, niſi Euphorbio in Caſtoreum mutato.

In Philonio Perſico pro pipere indenda ſemina papaveris albi.

70. Majori longè animadverſione indiget Philonii Perſici compoſitio, quam Meſue *capite de ſputo ſanguinis* tradit ex ſuâ inventione, omnino diverſam à Philonio Romano, & Philonio Perſico Avicennæ, cùm ſeminum papaveris albi drachmas viginti poſuiſſet; multi autem obſervaſſent in Romano piperis albi tantundem eſſe impoſitum, errorem ſubeſſe exiſtimârunt, & loco papaveris albi ſubſtituendum cenſuerunt piperis albi, inter quos ferè primi fuêre Patres Commentatores Meſuæi, quos ſecuti ſunt Sylvius, Caleſtanus, & alii complures: quæ opinionum diverſitas cùm magna ſecum invehat incommoda, & in medendo damna; optimum eſſe cenſui rem hanc diligentiùs ad examẽ deducere. Moventur igitur, qui loco papaveris albi legendum putant piperis albi, tum quòd Philonis Tarſenſis narcotica compoſitio, à Gal. tradita, & *lib. de Antidotis*, & 9. *de comp. med. loc.* & quæ ſub eodem nomine à Græcis ſcriptoribus, tum & à Mauritanis, piperis albi drach. xx. recipit: tum verbis

Meſuæi

Mesuæi *sexto canone capitis tertii intentionis tertiæ*; ubi inquit: *Timentur autem ex narcoticis nocumenta plura, sunt enim omninò contraria rei vitæ, congelantia, & stupefacientia, & mortificantia, nuda quidem magis; adhuc magis recentia.* Ars verò, & societas regunt eorum nocumenta, & removent: verùm trium intentionum res, admixtæ eis, ipsarum operationem rectificant, sicuti verbi gratiâ, rectè miscentur iis castoreum, piper & crocus; sunt enim hæc Theriaca narcoticorum. Sed piper, & castoreum faciunt ad resolvendum, & carminandum; crocus vero maturat, & sedat vim narcotici. Cùm igitur compositio hæc opium contineat, quod inter narcotica primum locum obtinet; non aliud narcoticum, qualia semina papaveris albi, debet superaddi, sed potiùs quod vim habet corrigendi damna opii, quale est piper. Deinde, cùm opium jam inditum sit, nulla videtur ratio supperaddendi semina papaveris albi, quæ eandem habent facultatem. Si tamen verba Mesuæi, ubi tradit hanc Philonii Persici compositionem; si morbi, cujus curationem ibidem tradit, indicationes curativas; si gravissimorum virorum sententias observaverimus; si denique vim rationum contrà sentientium perpendamus, facilè in eam veniemus sententiam, papaveris albi semina indenda esse, non piper album. Curabat ibi Mesue sputum sanguinis ex pectore, & inter remedia ponit hoc cum semin. papaveris albi, & jure quidem merito: non enim ad hujusmodi morbum curandum calorificis egemus, quale hoc esset, si drach. xx. piperis albi contineret præter res tam multas alias, sed refrigerantibus, & adstringentibus, ut *lib. 5. Meth. cap. 3.* admonuit Galenus: ut etiam colligere licet ex Hippocratis *libro 7. Aphoris. 37.* Et reverà, si sanguinis per tussim ex

pulmone

pulmone rejectationes majori ex parte, aut ex sanguinis abundantiâ, aut caliditatis excessu eveniunt, unde & rupturæ, & corrosiones venarum producuntur, quæ refrigerant, incrassant, & adstringunt, conveniunt; non quæ calorificant sanguinem, acuere possunt. Et si quis experimento ex tactu linguæ id cognoscere tentaverit, facilè ex vehementi linguæ mordicatione cognoscet, id potissimùm vi piperis inditi evenire; quod quomodo in sputo sanguinis convenire possit, expertorum Medicorum sit judicium. Neque dicatur, piper requiri ad infringendam vim opii. Id enim à castoreo, croco, euphorbio, pyretro optimè præstari posse omnibus est manifestum. Quibus si quis drachm. viginti piperis addiderit, compositio excalefaciens redderetur, quod in sanguinis per tussim excretione omnino fugiendum esse præcipit Hip. 5. *Aphor.* 19. Auget nostram conjecturam Mesuæi compositionis modus, qui cum drach. xx. hyoscyami non debet piperis albi tantundem conjungere, frigido calidum. Assentiendum igitur potiùs erit Petro And. Matth. qui 5. *suarum Epist.* defendit in hac Philonii Persici compositione non ponendas esse piperis albi drach. xx., sed semina papaveris albi, quam opinionem etiam sequuti sunt non pauci; & si multis per quinquaginta sex annorum spatium meis experimentis aliqua fides habenda est, testari ingenuè possum, non paucis sanguinem exspuentibus, potissimùm ex causis externis, tum & ex catarrho salso, & in fracturis venarum salutem parasse medicamento hoc, cum seminibus papaveris albi parato; Aliis autem dato Philonio cum pipere albo, querimoniam subsecutam esse ob ardorem in faucibus, gulâ, & ventriculo. Cùm igitur Philonium Tarsense, aut Romanum, in Pharmacopoliis

paratum

paratum ex pipere albo, habeamus; præstabit in nostrâ hac Mediolanensi provinciâ, curæ nostræ commissâ, Philonium Persicum habere ex viginti drachmis seminis papaveris albi; illo quidem, ut Colicis doloribus, & ventriculi, & aliarum partium; hoc vero ut hæmoptöicis, & aliis cruentis fluxinibus reservemus ad incrassandos, & refrigerandos humores, ad sistendas fluxiones, adstringenda ora venarum, & ad conciliandum somnum. Neque est, quòd quispiam rationibus à Patribus illis, & Fuchsio moveatur ad asserendam primam illam sententiam: ut enim concedimus ad opii, & narcoticorum corrigendam vim optimum esse piper, castoreum, & crocum; ita negamus, semper tria illa injunctim ad munus illud præstandum requiri: alioqui reprehendendus esset Mesue in Athanasiâ magnâ, & in compositione ex Styrace, in quibus opium inditur, corrigente solum Castoreo, & croco sine pipere: & in compositione Diasulphuris, in quâ cum opio piper solùm, & crocus jungitur, ut & Nicolaus in compositionibus, Adrianâ, Acharistâ, & in Aureâ Alexandrinâ, in quibus cum opio ex tribus illis corrigentibus duo solùm indidit. Quinimo in Trochiscis de Alchechengi Mesues opium imponitur sine ullo ex tribus illis, vim opii corrigentibus. Neque video, si in antiquis abbreviatè legat PP., cur magis piperis, quàm papaveris, intelligi debeat: quinimo diligentissimus Oviedus contrà evincit, quod in syrupo de papavere, ubi in suo antiquo libro est similis abbreviatio, non potest aliud intelligi, quàm papaveris. Neque convincit, quod dicunt, absurdum esse, ubi est opium, semina papaveris albi addere: Mesuen enim ipsum in Athanasiâ magnâ, in Trochiscis de Alchechengi, & Carabe utrumque indidisse facilè, si volent, cognoscere poterunt.

71. In

Scendenegi in Philonio Persico est lapis Hæmatites.

71. In eâdem compositione cùm ponatur Scendenegi, quæ vox est Arabica, dubitatum est, quid nobis repræsentet, aliis alia intelligentibus. Ego cum potioribus intelligo lapidem Hæmatitem. Moveor autem, quia apud Mesuen *capite de curatione cruenti sputi* ante traditam hanc Philonii Persici descriptionem Scendenegi, ait, *præstantissimum ad hoc esse remedium purissimum, si lotum exhibeamus*; quæ lotura magis lapidibus convenit, quàm semini canabis, aut similibus. Si prætereà consideremus facultates lapidis Hæmatitis, traditas à Diosc. *lib. 5. cap. 101.* & Galeno 9. *Simpl. cap. 9.* eásque iis comparemus, quas Mesue suo Philonio Persico tribuit, proculdubio Hæmatitem indendam indicabimus, cùm facultatibus iisdem propemodum ornatam utramque esse observemus.

Est tamen, quòd hac in re non levem faciat difficultatem, quod idem Mesue in Trochiscis de terrâ sigillatâ post lapidem Hæmatitem imponendum addidit & Scendenegi, tanquam differentes res inter se. Sed non multùm urget hæc objectio, quia non semel contingit rem eandem, variatâ mensurâ, uni medicamento imponi, ut apud Mesuen *in Diacinnamomo*, ubi & Cinnamomum, & Darseni, quod idem est, imponit: & *in Diasenâ Nicolai*, ubi bis Cariophyllos imponit. Quæ si alicui non satisfecerint, loco Scendenegi indere poterit semina granati sylvestris, quæ facultate refrigerante cum adstrictione facilè satisfacient.

Sem. hyoscyami in Philonio quomodo triturantur.

72. In Hyoscyami albi seminibus in pulverem deducendis non levis subest difficultas, si simul cum aliis triturationi in mortario subjiciantur: oleaginosâ enim suâ qualitate, aliis pulveribus communicatâ, impedient transitum per setaceum. Ut igitur huic incommodo occurratur, per se in mortario

tario triturari poterunt,, & post levi aquæ additâ quantitate in massam reducentur, quâ cochleari extracta, & exsiccata, iterum cum aliis pulverizandis admixta, compositioni huic inservire poterunt; aut jam exsiccata, & pulverizata per se cæteris adjungentur.

73. Neque in usum duci debet compositio hæc ante septimum mensem, sic docente Galen. 12. *Meth.* & 2. *ad. Glauc.* & secundo, tertio & quarto anno perfectas omnino, & integras vires possidet, licet ad annum usque decimum non omnino remaneat inutilis.

Philonium Persicum non ante sextum mensem in usum ducendum.

IN MEDICAMENTA SOLVENTIA *Animadversiones.*

74. Multa sunt, quæ in Diaphœnico componendo animadversione sunt digna.

In Diaphœnico dactyli cheyron quid sint.

Et primò, nisi, quid per Dactylos cheyron sibi velit Mesue, intelligamus, compositionem hanc inutilem habebimus, & eâ utentes Medici suo frustrabuntur fine. Jacobus enim Sylvius, quem secuti sunt Bernardus Dessenius, Renodæus, & alii multi, immaturos intelligunt; tum quòd nomine illo flavos intelligant, quales non nisi sunt immaturi; tum, ait Dessenius, quia immaturi potentiores adstringendi, & roborandi vires retinent: nam illiusmodi exigua qualitas, aliis purgatoriis mixta, efficaciùs movet, Gal. testificante 3. *Simpl. cap.* 14. sed malè Sylvius ex voce Græcâ κιῤῥὸς, quæ fulvum nobis significat, cheyron Arabicam colligit, quam si immaturum interpretemur, in absurditatem ducimus Mesuen *in Looch de pino*, in quo cùm ponat carnem dactylorum cheyron, si carnem immaturorum dactylorum imponeremus, nescio, quomodo antiquæ tussi, sputo glutinoso, asthmati, & spirandi

Cheyron non significare immaturum.

randi difficultati per tale medicamentum succurreremus; cùm ob immaturitatem potiùs hos affectus augeret, neque Dessenii ratio id persuadere potest. Galenus enim dicit, levem adstrictionem medicamentorum purgantium actione adjuvare, quod facilè etiam persuadet, tantam quantitatem valenter adstringentium non esse huic medicamento indendam, quâ vis aliorum medicamentorum solventium infringeretur, ac cohiberetur; quinimo in Emplastro Diaphœnico Alexandri adstringenti cùm immaturos dactylos sumere vellet, non cheyros dicit, sed maturationi vicinos. Eligendos igitur censemus dactylos maturos, bonos, pulposos; & per vocem *cheyron* præstantissimos, & selectos intelligere esse Mesuen crediderim.

In Diaphœnico aceti quæ mensura pro dactylorum infusione.

75. In aceti quantitate, in quâ infundi debent dactyli, servari debet, quod à Mesuæo *cap. de infusionibus* traditum est, ut tanta solùm sit, quanta à dactylis infusis absorberi possit. Docebat enim, duplicem esse finem infusionum; unum, ut facultates, & vires medicamentorum infusorum aquæ, aut liquori communicentur; & tunc liquoris tanta esse copia debet, ut materiæ infusæ superemineat per duos, inquit, digitos; ut meliùs, & perfectiùs contrahere liquor vires possit; alterum, cùm infusio fit, ut res infusa liquorem, & ejus vires concipere queat, in quo casu tantum liquoris adhibendum est, quantum majori ex parte absorberi possit, ne, si quantitate excedat, quod superest projiciendum, simul partem virtutis rei infusæ disperdat; cùm omni actioni reactio conjuncta sit: cùm igitur hîc dactylorum fiat infusio in aceto, ut id absorbeatur, tantum concedendum erit, quantum absorberi à dactylis possit, quàm minimâ illius parte superstite.

76. Neque

76. Neque ex hoc loco, ubi infusionem hanc dactylorum in aceto voluit fieri per tres dies & noctes, quis colligat, ubi Mesue, aut alius auctor per diem infusionem esse faciendam, per duodecim horas solùm intelligi debere, ut ex hoc loco collegit Brassavolus *in examine syrupi de menthâ*. Id enim adversatur doctrinæ Gal. 7. *de comp. med. sec. loc. cap. de compositione ex capitibus papaveris* adversus Heram, ubi per diem semper intelligendum censet diem cum nocte; ut & 8. *Meth. med.*

Diem 24. horarum intelligendum esse.

77. Per partes etiam, quibus in hoc medicamento ingredientia metitur, intelligendæ sunt mensuræ, & pondera, libranda juxta quantitatem medicamenti componendi, per partes drachmas, uncias, vel libras intelligentes, ut optimè annotavit Gal. 3. *de comp. med. per gen. cap.* 5.

Per partes in compositione medicamentorum quid intelligendum.

78. Neque hîc Mesuæi verba, cùm dicit, dactylorum *cheyron*, aceto per triduum maceratorum, interpretanda sunt, ac si vellet ad libram pendendos esse dactylos, postquam aceto macerati fuerint; ut Joanni Costæo, & ante eum aliis visum est, quòd & verba Mesues id persuadere videantur; quòd nimia dactylorum videatur quantitas respectu aliorum ingredientium; quódque denique in Diacymino, cùm semina cymini per diem in aceto infusa sumit, fateantur omnes, libranda esse post infusionem siccata. Nam & auctoritas magnorum virorum, & ratio omnino contrà persuadent, centum partes dactylorum, antequam infundantur, esse pendendas. Sequitur hanc opinionem Brassavolus, Patres Commentatores Mesuæi, Dessenius, & pleraque Medicorum Collegia; sed & Avicenna, & Serapio in suis compositionibus ex dactylis, quamvis ab hac diversis in reliquis, dactylos ante macerationem pendunt. Et rationi id etiam consonum est,

Dactylos ponderandos ante infusionem in aceto.

tum quoniam non dactylorum substantia penderetur, sed aceti sæpe major quantitas: sed nec certa unquam in hac compositione haberi posset dactylorum quantitas; pulposa enim, vel arida eorum substantia, multam, aut paucam aceti quantitatem absorbens, quantitatem dactylorum sæpe variabit; nec semper eadem aderit quantitas dactylorum, nec eadem proportio mensuræ eorum ad alia ingredientia. Neque familiarem Mesuæi illum loquendi modũ aliud significare is intelliget, qui *librum Simplicium* perlegerit, quàm quantitatem rhabarbari, asari, & senæ per infusionem traditam. Neque Costæi argumentum urget, à proportione quantitatis dactylorum ad alia desumptum; si enim Medicina securitatis esse debebat, síque ad eam quantitatem assumendi medicamenti perveniendum erat, imponenda erit ea quantitas; potissimùm nobis, qui Scammonii drachmas viginti duas indendas esse judicamus, neque dicant præter dactylos acetum imbibitum medicamentum ingredi; percolandi enim erunt post infusionem dactyli, per setaceum traducendi, & igni lento apponendi, ut ex parte acetum evaporet. Nec cumini, aut coriandrorum infusionis similitudo aliquid concludit, eorum enim sicca substantia efficit, ut post infusionem siccata eadem sint.

Scammonii quantitas in Diaphœnico sit drac. xxij.

79. In Scammonii quantitate quanquam plerosque videam drachm. xij. solùm imposuisse, quoniam tamen scio, Collegium nostrum celeberrimum, jam fere ducentis ab hinc annis, drach. xxij. indendas decrevisse, ab ejus sententiâ recedere quasi impium esse censui. Et quamvis videam, difficultatem augeri, quòd si cum drachm. xij. non phlegmagogum, ut Mesue censuit, sed cholagogum aliquibus visum sit, si drach. xij. addiderimus, multò magis

magis bilem evacuare credendum erit: nihilominùs, si quæ à Diosco. de viribus Scammonii debentur, consideraverit quis, qui non solùm bilem, sed etiam pituitam evacuare scribit, & quæ ab Alex. Tralliano, qui Scammonium ex cotonio, quod Diacridium dicimus (cujusmodi omnino indendum censemus) magis pituitam, quàm bilem educere scribit; si prætereà Turbith naturam, & vires consideraverimus, nullam res hæc faciet difficultatem, quod his positis etiam inter phlegmagoga poterimus enumerare. Et reverà affirmare possum, inter solventia medicamenta nostrum hoc cum drach. xxij. Scammonii spatio hoc quinquaginta quinque annorum clementissimum me esse expertum.

80. Pro amygdalis malè aliqui amaras intelligunt, quòd eas magis in usum duci pro medicamentis dixerit Diosc. *lib.* 1. 139. cùm alioqui ibi nil aliud sibi voluerit, quàm amaras solùm pro medicamentis, dulces verò præter id pro cibo sæpius usurpari; & si per amygdalas absolutè amaras intelligere deberemus, in unguento rosato Mesuæi utique amaræ præter omnem rationem essent indendæ. Nobiliores igitur, quales sunt dulces, erunt eligendæ, ut *in suo Diaphœnico* fecisse videmus Avicennam, & Serapionem.

Amygdalæ in Diaphœnico intelligendæ dulces.

81. Non placet Bernardi Dessenii sententia, qui, cùm cum Mesue hæc omnia trituratione bonâ esse conterenda scribit in subtilissimum pollinem, & per subtilissimum setaceum has res esse triturandas, intelligendum esse censuit; cùm ex simplicibus iis aliqua, si per se trituranda fuerint, crassiorem, alia mediocrem, alia subtilem requirant triturationem. Propterea per bonam triturationem horum omnium simul mediocrem intelligit, omnibus aliquo modo convenientem, ac quasi dixerit ex arte.

Triturationem bonam intelligendam esse mediocrem.

Mellis despumatio quomodo facienda.

82. Melle despumato, excipiendos pulveres præcipit hîc Mesue: ubi non placet, si sicco igne mel solum despumetur; sic enim sæpe adustionem quandam, acredinem, & amarorem contrahit: conveniet magis, quod à plerisque fit, si aquæ admixtum despumetur per elixationem spuma elicita, & sublata, ut docuit Gal. *3. de alim. fac. cap. 39.* Quoniam tamen fieri non potest, quin aliquid aquæ admixtum relinquatur, quod conservationi confectionis adversabitur, præstabit igitur alio modo mel despumari, veluti eo, quem tradit Gal. *7. lib. de comp. med. loc. cap. 2. in septimâ Arteriacâ*, in duplici vase factâ mellis ebullitione, & despumatione: sic enim nullum subest periculum adustionis, aut ingrati saporis acquirendi, suámque servat naturalem constitutionem, securiúsque ea, quibus admiscetur, aptum est conservare.

Mellis quantitas quæ in electuarii compositione, cùm dicitur, quantum sufficit.

83. In mellis quantitate determinandâ, quòd Mesue dixerit, tantum mellis indendum, quantum sufficit, & in aliis compositionibus sæpe, quantum sit ex arte; efficit, ut in hoc composito, ut & in aliis, Scriptores adeò inter se dissideant, aliis duas libras imponentibus, aliis tres, aliis quatuor, aliis quinque, & aliis sex. Joannes Costæus novâ ex mensurâ, & dosi exhibendi hujus medicamenti, & enumeratione purgantium ingredientium, & reliquis, supputatione suo modo factâ, concludit supputatis partibus pro drachmis, cùm totum electuarium ascendat ad drachmas octingentas, & decem, & novem, id est, uncias nonaginta & unam, cùm ingredientia omnia pendant drachmas ducentas, & duas supra quinquaginta, scilicet, uncias octo supra viginti; propterea quod deest, ad unius supra nonaginta numerum, id est, uncias tres & sexaginta, supplendum esse melle: sícque addendæ erunt libræ

mellis

mellis quinque & tres unciæ; evadétque, ait, medicamentum tale, cujus summa dosis drachmarum erit decem cum dimidiâ ex auctoris præscripto, à quo non est discedendum. Ne igitur in posterum in tantâ varietate versemur; ubi Mesue igitur, & alii scribunt mellis, aut sacchari, quantum sufficit, aut quantum sit ex arte, operæ precium facturos nos esse arbitramur, si hanc rem hoc loco examinemus. Arnaldus Villanovanus *in principio sui Antidotarii*, Sylvius *in procemii Mesuæi præfatione*, Patres Commentatores Mesuæ *in Dialangâ*, Fernelius *4. Meth. cap. 15.* quos recentiorum omnis turba sequitur, communi consensu voluerunt in electuariis formandis ad tres specierum uncias addendam esse libram mellis, quam secutum videmus Mesuæum *in Diamoscho dulci, & in Philonio suæ inventionis*. Quam tamen proportionem non semper servasse videmus *in Diacitonite solutivo*, & aliis, & Avic. *lib. 5. Tract. 2. in Hierâ*, Galeni specierum, & mellis æquales ponit portiones, & *in Tripherâ magnâ* quatuor specierum uncias librâ mellis excipit: & Galen. *2. de Antidotis cap. 14. in electuario de sanguinibus* duplum ponit mellis ad pulveres. Scimus tamen, Andromachum in compositione, dictâ *Chermen*, priorem illam regulam servasse, libram mellis addendo ad tres uncias specierum. Communiter tamen recepta hæc regula libræ mellis ad tres uncias specierum suas habet causas, ex quibus etiam, cur quandoque ab eâ sit recedendum, facilè colligere poterimus, si quæ à Damocrato tradita sunt apud Galenum *2. de Antidotis capite 9.* & à Nicolao *in principio sui Antidotarii* consideraverimus, & quæ ab eodem Galeno *4. de tuendâ valetudiue*, ubi de mellis agit quantitate necessariâ pro compositione Diacalamintes:

Mellis ad species communis proportio quæ.

 ex

Mellis & zuch. in compositis admiscendi causæ.

ex quibus duæ causæ eliciuntur, cur mel compositionibus indatur; nempe, ut sicca pulverulenta uniantur, & ut, servatis viribus, etiam palato blandiantur. Tertiam si addiderimus, ut medicamentum diutius incorruptum conservari possit, causas omnes hujusmodi proportionis habebimus. Sæpius igitur facto periculo majoris quantitatis mellis, & minoris ad tres specierum uncias, cùm experientiâ esset comprobatum, aut non uniri pulveres, aut ingratum nimis reddi medicamentum; aut, si gratum fuerit, viribus expectationi non corespondere, aut non conservari, communem illam regulam constituerunt: à quâ tamen aliquando recedendum erit, si aut species ipsæ per se corruptioni resistunt, & tunc mellis mensura est diminuenda, ut *in Hierâ Galeni*, aut augenda, ubi vim specierum aliquantulùm imminuere volumus.

Mellis quantitas quando minuenda.

Costæi de mellis ad species proportione sententia reprobata.

Quæ à Costæo proponitur proportio ad solventia ingredientia, & ad dosin assumendi medicamenti extremam; si non aliam inveheret difficultatem, saltem illam non effugeret, quòd ob difficultatem supputationis plerique, illâ relictâ, adhuc animo hærerent in quantitate eligendâ: illud tamen habet incommodi, quòd si in composito aliquo parando, quæ solvunt, si pauca fuerint, species autem adjunctæ multæ, quàm minimum mellis indi deberet; húcque non possent species uniri: ut observari potest in Electuario Indo majori, & in Hierâ inventionis Mesuæ. Sed cùm ab initio docuerimus in mellis assumendâ quantitate adeò sæpe variasse Scriptores, conandum erit rationes invenire tantæ diversitatis præter eas, quæ proximè sunt enarratæ. Quas ut inveniamus, primò sciendum est, in his compositionibus tria ferè semper inveniri; species sive pulveres, mel sive saccharum, & res

Mellis in compositis vices quæ suppleant.

alias,

alias, quæ neque verè species dici possunt, neque mel; quæ extràvagantes dicuntur, quòd aliquando cum speciebus conjungi possint; nunc mellis, aut sacchari vices obtinere ex parte possint, nunc in medio consistentes neutri annumerari: Pulveres & species cum Andromacho *in compositione Chermen* apud Gal. 2. *de Antid. cap.* 15. res siccas, quæ triturari, & per incerniculum transigi possunt, in quibus tamen ea non connumerantur, quæ quamvis actu sicca sint, si tamen triturentur, cùm potentiâ humida sint, duritiem, & siccitatem amittunt, ut saccharum, Penidia, & similia. At intermediorum, quæ nec species, pulverésve sunt, nec mel, cùm multa sint, quæ vices mellis subire possint, efficitur, ut mellis illa quantitas, & proportio quandoque non servetur, quæ communi consensu recepta est. Sed quoniam horum multiplex est substantiæ conditio, constituendum in universum erit, res eas omnes simplices, quæ medicamento ea dare possunt, quæ mel, aut saccharum præstare potest, mellis, aut sacchari quantitatem imminuere. Quæ tria illa officia mellis, aut sacchari in medicamentis uniendi, conservandi, & dulcorandi præstare possunt, mellis vices subibunt, & pro melle mensurari poterunt: non secus ac in unguentis, & ceratis locum ceræ, aut terebinthinæ ea supplere dicit Gal. 3. *med. comp. per. gen. cap.* 5. in unguento ex metallis ad ulcera, & *cap.* 6. in quibus axungiam, sebum, picem, oleum, & similia ceræ, & resinæ vices supplere dicit, & à pondere horum esse minuenda; de quâ re suo loco. Sic fecisse videmus Mesuen in Confectione de Gemmis, xyloaloës, lætificantis, in quibus cùm tantam Mivæ aromaticæ, & mellis emblicorum posuerit, nullam mellis indendi facit mentionem,

ut in multis aliis. Quinimo in confectione de Aromatibus cùm duodecim solùm imposuisset uncias mivæ aromaticæ, quæ quantitas ad tria illa mellis officia præstanda non satis erat, addit mellis, quantum satis est: sed in confectione electuarii ex inventione nostrâ cùm mivæ aromaticæ tantam indidisset quantitatem, quanta necessaria erat ad species uniendas, & compositionem conservandam, & dulcorandam, mellis nullam indidit portionem. Rerum denique, quæ nec species pulverésve sunt, quæ extràvagantes dicuntur, quamvis aliquæ aliquando mellis, aut sacchari vices subeant; majori tamen ex parte, cùm mediam naturam inter dura, & mollia sortiantur, non alterant, aut mutant proportionem specierum ad mellis quantitatem, sed confectionis corpus constituentes aliqualem in consistentiâ constituunt differentiam; sub hoc genere continentur amygdalæ, pinei, avellanæ, semina carthami, quatuor semina majora, & similia. Ut igitur tandem ad id, unde nostra digressa est oratio, redeamus; Dactyli, & Penidia, quæ in multâ quantitate in Diaphœnico ponuntur, mellis locum ex parte occupabunt, & tanquam fundamentum medicamenti ponuntur; amygdalæ, tanquam mediæ, & ut extràvagantes dictæ. His sic stantibus, optimè concludit Oviedus, pro partibus drachmas accipiendo, & uncias sumentes drachmarum novem, quindecim uncias, & mediam mellis esse in hoc electuario indendas. Recipit enim octo solùm uncias pulverum, pro quibus mellis indendæ essent unciæ triginta duæ, à quibus detrahentes centum drachmas dactylorum, & quinquaginta Penidiorum, † quæ mellis locum subeunt, quæ sunt unciæ sexdecim cum dimidiâ, supersunt mellis unciæ quindecim cum dimidiâ superaddendæ, ut numerum

Dactyli emolliti, & Penidia vices mellis in Diaphœnico obtinent.

† In Diaphœnico quæ mellis quantitas indenda.

rum

rum triginta duarum expleamus, quæ correſpondent proportione. Verùm, cùm nos Scammonii non duodecim drachmas, ſed viginti duas, ut jam docuimus, indamus, ſicque pulverum plùs, quàm novem drachmas ſumamus, mellis uncias ſaltem viginti imponemus.

In confectione Hamech à dactylis oſſa eximenda.

84. In confectione Hamech non pauciores, nec faciliores ſunt difficultates, nec minoris momenti animadverſiones, & primùm Myrobalanos, ſublatis oſſibus, eſſe in decoctione hac omnino ponendos, & penſandos, ſecus quàm cenſuerit Plateariꝰ *lib. Simpl. cap.* 18. qui, ubi in compoſitis poni debebunt cum ſuâ ſubſtantiâ, abjicienda oſſa eſſe cenſuit, in decoctionibus autem oſſa eſſe retinenda, potiſſimùm citrinorum, præter omnem rationem cenſuit.

Rhabarbarum in decoctione Hamech cum reliquis decoquendum, & cur.

85. In Rhabarbaro etiam excoquendo apud aliquos eſt difficultas, quòd Meſue *in Diſt. Simplicium cap. proprio* levem admittere ſcribat coctionem, ne igneæ partes, in quibus purgatrix facultas repoſita eſt, evaneſcant: quomodo igitur eandem patietur decoctionem cum iis, quæ & ſolidioris ſunt ſubſtantiæ, & longiorem admittunt coctionem, ſi vera ſunt, quæ & à Meſue in Canonibus, & à nobis de graduatione decoctionum dicta ſunt: ut propterea aliquibus viſum ſit, ſeparatim infundendum eſſe Rhabarbarum, & excoquendum. Sed & hoc iis repugnat, quæ ab initio de elixatione dicta ſunt, non eſſe alterandas, aut mutandas formas decoctionum, ab auctoribus traditarum pro componendis aliquibus medicamentis; quòd permixtionem multarum illarum rerum aliquando unius natura per alteram immutetur. Addendum verò, ſic admonente Braſſavolo in examine ſyruporum; tantò magis id eſſe obſervandum, cùm

cùm elixationi præcedit infusio, per quam mixta quædam virtus extrahitur, & composita, quæ immutat naturam ingredientium, potissimùm si per longum tempus facta fuerit. Quod in hac pluribus rationibus evenire dicere possumus, tum quòd, infusione per quinque dies factâ, & calente conservatâ in occluso vase, purgatricem facultatem Rhabarbari aquæ communicatam esse verisimile est, tum quòd mixtione rerum aliarum compescitur dissolubilitas illa subtilium partium Rhabarbari. Et quòd hoc ita sit, inde etiam colligitur, quòd rosas, & violas eâdem decoctione, quæ minimam admittunt elixationem, decoquendas docuit. Sed quod hac in re omnem tollit difficultatem, est, quòd post infusionem hanc, communem omnibus rebus, factam per quinque dies in vase angusti oris, & bene occlusi, levissimam jubet adjungendam esse elixationem, qualem omnino Rhabarbaro convenire jam docuerat. Desinant igitur nimis diligentes ii in rebus claris hujusmodi scrupulos iniicere.

Decoctio non est graduanda, cùm sit præcedente infusione, & cur.

86. Et quamvis Mesue Colocynthidem, & Agaricum simpliciter cum aliis infundendum jubeat, placet tamen Dessenii sententia in lineâ piceâ raræ texturæ alligata ea esse infundenda, ne filamenta quædam, quæ ab iis per coctionem separari solent, liquori admixta, ventriculo si adhæreant, tormina, & æstuationes in ventriculo inducant: quod ut evitari posset, docuit Serapio *lib. Simpli. capitulo* 182. ubi coctione illius vires in liquorem aliquem extrahere velimus, integram esse excoquendam; si tamen diligentiam hanc adhibere noluerimus, sed crasso modo fractam in sero simpliciter infundere voluerimus, ut & Agaricum; post cocturam colatura per panum lineum,

Colocynthis & Agaricus quomodo in confectione Hamech infundendi, & decoquendi.

lineum, benè contextum, & ſine expreſſione erit facienda.

Seri quæ quantitas in confectionis Hamech decoctione.

87. In ſeri etiam quantitate video Scriptores maximè diſſentientes; Deſſenio viginti libras, Sylvio quinque tantum ponente; alii tantum ſeri ſumendum contendunt, quantum ſupra res infuſas ſerum per duos digitos, alii per quatuor eminere poſſit. Verùm, ut à poſterioribus iis exordiar, non video, quomodo hoc ſigno menſuram metiri poſſimus, cùm illud certiſſimum ſit, pleraſque res infundendas ob ſiccitatem, & levem ſpongioſámque ſubſtantiam liquori ſuprànatare. Viginti libras ſi cum Deſſenio ſumamus, vereor, ne ingredientium qualitates, communicatæ tantæ quantitati ſeri caprilli, imbecilliorem vim medicamenti reddant, potiſſimùm, cùm poſt infuſionem illam quinque dierum leviſſimam elixationem, & fortem expreſſionem, additâ caſſiâ, tamarindis, & mannâ, addito ſaccharo albo, iterum elixatio ſequatur ad mellis conſiſtentiam; in tam longâ elixatione purgatrix facultas omninò imminuetur. Quinque tamen libræ ſeri, quam menſuram Sylvius ſatis eſſe cenſuit, adeò parva quantitas videtur, ut, ſi ſicco igne fiat, aſſationi potiùs, quàm elixationi inſervire poſſe videatur, ſi in duplici vaſe calore humido, vaſis ore bene clauſo, vix mellis conſiſtentiam acquiret. Experti itaque artificis judicio res hæc tota committenda eſt, qui, rerum ſubſtantia, & ſiccitate perpenſâ, & modo incraſſandi liquoris conſiderato, tantam apponat liquoris quantitatem, quantam neceſſariam cognoſcet, ut, integris ſervatis viribus infuſorum, ad illam conſiſtentiam infuſio cum additis rebus reduci poſſit, qualis eſt, quam in melle obſervamus.

88. Quo-

Seri incorrupti per quinque dies conservandi ratio.

88. Quomodo autem ſerum incorruptum per quinque dies ſervare poſſimus, quod adeò brevi tempore aceſcere videmus, multis fecit difficultatem: adeò ut Galli Medici, inter quos Doctiſſimus Fernelius, illum immutârit, hanc Meſuæi ſine arte concinnatam cenſens: Aliqui, ut periculum hoc corruptionis, aut acetentiæ effugiant, ſæpius vas illud agitandum cenſent: quo remedio id obtineri non poſſe quilibet experietur, qui in aliis infuſionibus, in ſero factis, vel aliis liquoribus periculum facere voluerit. Alii calidum conſervandum ſerum ducunt, conjecturâ ductâ ex verbis Meſuæi, qui in vaſe anguſti oris, & bene occluſi infuſionem hanc rerum in ſero faciendam præcipit; quod factum à Meſue arbitrantur, quòd voluerit ſemper calentem infuſionem conſervare nos debere, ut conſervetur ſine putredine: ſi enim frigidam admittet, non fuiſſet neceſſarium os vaſis anguſtum eſſe, & bene occluſum, cùm à frigido nihil exhalet; calentem igitur conſervabit, ut à putredine, mucore, & acetoſitate illam vindicet. Verùm ſi experiatur aliquis, ſero in tali vaſe per quinque dies ſervato calente, an à putredine, vel acetoſitate vindicari poſſit, facilè cognoſcet, hanc ſufficientem non eſſe viam præſervandi ſeri in naturali ſuâ conſtitutione; cognoſcent quidem & agitatione frequenti magis communicari qualitates infuſarum rerum liquori, & item calore fovente eaſdem meliùs extrahi, at his ſolis præſervari ſerum à corruptione, hoc eſt, in quo animus meus non acquieſcit. Non negaverim, duo hæc ad id nonnihil conferre poſſe; at præcipuam, atque immediatam cauſam præſervationis ſeri à putredine crediderim eſſe amaritudinem ſummam colocynthidis, & abſinthii, quam in Methodo univerſali Meſue profeſſus eſt vim habere

bere maximam præservandi res à putredine. & *lib. simp. cap.* 12. ex professo hoc absinthio maximè convenire professus est.

89. Per cassiam fistulam puram, sive mundatam non possum non intelligere pulpam, & succum Cassiæ hujus nigræ, à fistulis extractum, à seminibus & laminulis purgatum; nescio enim, quomodo mundam, aut puram medullam illam dicere possimus, nisi à seminibus & excrementiis laminulis sit spoliata.

Cassia in Hamech sit succus purus.

90. Neque eorum opinio admitti debet, qui succum, sive medullam hanc Cassiæ minimè censent esse elixandam, sed sufficere, si paucâ aliquâ liquoris illius quantitate ad mellis consistentiam deducatur: quòd Mesue *in suâ universali methodo cap. de decoctionibus* asserat, lenientia & lubricantia, qualem Cassiam fistularem esse scimus, nullam, aut paucam ex decoctionibus acquirere utilitatem; quin ex aëre, extractam è fistulis, & aliquandiu in vase aliquo servatam, docet Mesue vim lenientem amittere: quòd in humiditate quâdam blanda vis illa reposita, ab aëre absumpta, dissolvatur: quantò magis hoc ab igne majoris activitatis id præstandum esse censendum erit. Sed hæc non faciunt, ut à modo componendi hoc medicamentum, ut Mesue hîc docet, recedamus, útque succum hunc Cassiæ non elixemus. Argumentum, ex Mesue *capite de decoctionibus* desumptum, si quis consideraverit, quæ ibidem proximè dixerat, cognoscet nihil concludere: docet enim, non easdem ex elixationibus omnium rerum obtineri utilitates; per rerum enim acrium elixationem, dissolutis igneis partibus, medicamenta illa mitiora redduntur, minùsque calida, & minùs mordacia; quod in elixatione lenientium, & lubri-

Cassia elixata quâ ratione conservetur.

& lubricantium non contingit. Neque etiam ex elixatione pulpæ Cassiæ lubricans, leniénsve facultas tollitur perinde, ac si diutius in vase extracta conservetur: nam sic aëreæ partes, si quæ sunt igneæ, in halitûs dissipatæ aut exsiccatæ, in quibus leniendi vis inest, dissipantur.

In Catholico per Senam folia sumenda, non folliculi.

91. In Catholico medicamento non est, cùm folia Senæ excipiantur, quòd aliquis folliculos indat, cùm ii vel fructus sint, vel seminum receptacula, neque æquè ac folia purgatricem habeant facultatem; neque etiam æquis portionibus cum foliis, quòd aliquibus ob aliqualem, quâ pollent, adstrictionem indamus; sed folia Senæ, quæ cum benè mundata postulet Nicolaus, nobis insinuat, festucas, & pediculos omnino esse eximendos juxta doctrinam Gal. 4. *de san. tuendâ*, ubi de Diacalamento agit, & primo *de Antid. cap.* 24. ubi, si folia, vel absolutè herbam aliquam elegerit quis, in compositis imponendam, folia imponenda censuit, à pediculis mundata; ut &, ubi semina, & radices nominantur, folia non erunt indenda, ut propterea in hoc medicamento & folliculi sint submovendi.

Cassia in Catholico mundata indenda.

92. Cùm octo uncias Cassiæ fistularis mundatæ posuerit Nicolaus, non censeat quispiam, extractam pulpam ex fistulis esse ponderandam cum seminibus, & tabellis; sic enim mundata non esset mensurata, neque debita quantitas illius imponeretur. Sicut nec placet opinio eorum, qui sublatis ossiculis illam mensurant cum tabellis, à quibus posteà, dissolutâ cum syrupo ex polypodio, per setaceum eâ traductâ, conantur expurgare; sic enim non octo unciæ medullæ Cassiæ inderentur.

† Rhabarbari trituratio quomodo varianda.

93. † In Rhabarbari trituratione, & in hoc medicamento, & aliis video adeò dissentientes sententias,

tias, an crasso modo, an subtiliter, an potiùs mediocri trituratione utendum sit, quibuslibet suam sententiam ex Galeni verbis, ex Mesuæi, & ex recentioribus confirmantibus; ut necessarium sit brevissimè hac in re meam proferre sententiam, ne tanquam in salo hæreant Pharmacopolæ: sed si substantiæ modum varium, si illius facultates diversas, si utendi modum, si finem Medici in illius usu consideraverimus, fortasse non ita difficili negotio veritatem eruemus. In varietate modi substantiæ variandum esse modum triturationis docuit Mesue *in capite de trituratione*: postquàm de Scammonii variâ trituratione pro varietate modi substantiæ disseruisset, de Rhabarbaro variè etiam triturando loquitur *in fine capitis*, dicens; *Rhabarbarum optimum, solidioris substantiæ, subtiliter pulverizatum, vegetius in purgatione esse; at si leve & laxum ita trituremus, penè omnem purgatricem facultatem amittere*. Si prætereà facultates in eodem varias pro varietate partium, quibus constat, consideraverimus, variandam quoque esse illius triturationem dicemus: si enim igneas partes extrahere, & illis frui velimus, subtiliter erit pulverizandum; at austeris, & terrestribus, & circa ventriculum, & intestina crassiori modo triturabimus. Si prætereà masticando in usum ducetur, cùm passulis, cùm masticatione illâ, & calore oris igneæ partes purgatrices, & per subtilitatem partium deobstruentes à terrestribus, & subadstringentibus segregentur, incidendum potiùs erit, aut certè crasso modo triturandum; at si per infusionem erit exhibendum, aut minutim incidemus, aut crasso modo triturabimus, ne, si subtiliter pulverizetur, ad vias urinæ potiùs materias conducat, & igneis partibus ardorem in renibus & vesicâ inducat. Quòd si varios Medicorum fines

in illius usu perpendamus, vario etiam modo triturandum esse cognoscemus: si solo utemur ad roborandum, exsiccandum ventriculum, & attenudas, subducendásque adhærentes materias, ut aliquandiu ubi commoretur, non triturabimus, sed minutim incidemus; si ad roborandum, & excalefaciendum hepar, & ad obstructiones, in eo consistentes, tollendas concedatur, mediocriter erit triturandum: at cùm in compositis ad evacuandos humores inditur, ut in hoc Catholico, mediocri trituratione opus est, ne, si subtilissimè pulverizetur, ad alvũ, & ad intestina materias non ducat biliosas & calidas, sed ad vias urinæ. At si denique eo utamur ad tollendas obstructiones, in venis consistentes, & per vias urinæ deducendas, tanquam per commodiores, & magis convenientes partes, ut fit in malo corporis habitu, & aliquando in hydrope, vel anasarcâ, cum Trochiscis de Rhabarbaro, de eupatorio: in similibus ego in eam venio sententiam, in eo casu, & compositis illis in tenuissimum pollinem esse deducendum Rhabarbarum. Harum differentiarum causas ex ratione non solùm quis deductas censeat, sed ex ipsomet Galeno tum 4. *de sanitate tuenda*, cùm in Diaspolitico explicando de cumini trituratione agit, tum *cap. 13. lib. 1. de simpl. med. fac.* & Mesue *in universalibus cap. de trituratione.*

Per Semina quatuor frigida majora intelligi debent.

94. Per quatuor semina frigida, quæ in hac compositione requirit Nicolaus, ne quispiam censeat minora indenda esse, cùm mundata requirat à cortice, quorum tamen nullus est cortex: cúmque ex Scriptoribus nullus, de seminibus minoribus frigidis agens, dictionem illlam addiderit, ut in majoribus additam plerumque videmus.

Semina frigida

95. Hæc in mortario super papyrum sæpius mutatam triturata, ut aliàs dictum est, & per setaceum

ceum traducta, vel per se, vel cum portiunculâ decocti polypodii optimè ad hujus compositi constitutionem concurrent. Si enim cum Rhabarbaro & saccharo cando conterantur, & Rharbarbari triturationem impedient, & ob oleaginosam substantiam periculum inducent, ne compositum situm contrahat.

quomodo trituranda.

96. Potissimùm, si singulorum unciam, ut communis ferè omnium auctorum est sententia, indamus, quicquid scioli quidam contrà sentiant, singulorum drachmas duas solùm admittentes, & unciam ex singulorũ drachmis duabus constituentes.

Seminum frigidorum in Catholico quantitas.

97. In Polypodii decocto, pro syrupo parando cum saccharo, qui fundamentum est hujus compositionis, quoniam video potissimùm in quantitate aquæ dissentire, neque ab auctore quantitatem esse determinatam, sed additum solùm, quantum sufficit, neque decretum, quanta aquæ quantitas per elixationem sit absumenda; cùm aliquos viderim ad libram polypodii elixandam quinque libras aquæ solùm addidisse; placuit etiam aliquid hac de re annotare. Polypodium cùm dura sit ac lignosa radix, adeò longam sustinet coctionem, ut, si longâ elixatione virtutem, in intimioribus partibus constitutam, in aquam educere tentamus; adhuc in fine solidiorem illius substantiam experiamur. Proptereà pro decoctione hac parandâ, contusâ mediocriter hac radice, libram illius in duodecim aquæ libris excoquemus ad sex librarum consumptionem: mox octo libras sacchari addemus ad syrupum parandum ad spissitudinem mellis, indéque paulatim pulpam illam cassiæ, ac tamarindorum superaddemus, semper spathulâ admiscentes igni lento simul apposita, & levi factâ ebullitione; ubi refrixerint, pulveres addendi erunt senæ, violarum,

In Polypodii decocto parando quæ aquæ quantitas indenda.

& rhabarbari, atque electuarii consistentiam mediocrem reducemus.

Manna in Elect. rosato an elixanda.

98. Electuarium Rosatum descriptionis Mesuæ inter Cholagoga primum sibi locum meo judicio vendicavit. In ejus compositione video diligentiores hæsitare, quòd Mannam videant excoqui in succo rosarum ad lumen clarum ignis, qualis est candelæ, donec succus cum saccharo & mannâ in syrupum evaserunt ad spissitudinem mellis; quòd Mannam censeant non admittere elixationem ob tenuitatem substantiæ, ob quam per elixationem virtus solvens mannæ hebetari videtur, dissolutis aëreis illis partibus, in quibus evacuandi vis reposita est. Ob hanc enim causam scimus, Galenum 6. *de comp. medic. sec. loc.* crocum & myrrham non debere excoqui, scripsisse; ne, resolutis tenuibus, & odoratis partibus, vires amittant. Sed non animadvertunt, res illas voluisse Galenum in fine decoctionis imponi, ut facilè cognoscatur, non omnino illas à coctione excludi, sed à longâ elixatione. Sic mannam admitti ad coctionem Mesue in confectione Hamech, in electuario de psyllio, in confectione de mannâ, quin *lib. Simpl. cap.* 8. coctam magis solvere scribit. Sed verissimum est, Mannam in principio decoctionis succi rosarum, dum addito saccharo paratur forma syr. ad mellis consistentiam, non esse imponendam; sed in fine decoctionis, quo tempore si addatur, faciliùs syrupus mellis consistentiam acquiret, & Manna suam conservabit integram evacuandi facultatem.

Scammonium an elixari possit.

99. Eandem, sed non ob eandem causam, difficultatem habent de Scammonio. Experientiâ enim compertum est, si elixetur, conglobari, & in grumos coïre: quòd si evenerit in componendis medicamentis, in illud incidemus incommodum, ut parte

unâ

unâ medicamentum vehementiùs ſolvat, quàm alterâ, non æqualiter per omnes partes diſtributo Scammonio. Ut propterea Jacobus Sylvius 2. *lib. ſuæ Pharmacopœæ* non in decoctione Scammonium ponat, ſed cum aliis pulveribus poſt præparatum ſyrupum, ſecus atque inſtituerit auctor. Sed ſi obſervaverimus, quæ à Nicolao ſcripta ſunt in electuario frigido ſecundum Coplionem, ab Arnaldo Villanovano in Antidotario, in electuario pſylliti-co, à Joanne Coſtæo, tum & ab Oviedo in hoc electuario explicando, facilè cognoſcemus, incommoda illa poſſe evitari, & modum componendi Meſuæi ſervari, ſi in hoc electuario parando, in quo manna excoquenda præcipitur, ut in confectione Hamech, electuario de pſyllio, & de mannâ; ſcammonium, ex arte benè contritum, in parte aquæ, aut liquoris excoquendi, ut in hoc, in parte ſucci roſarum frigidi diſſolvamus, & diſſolutum diligenter manibus perfricemus. Sic enim in liquorem evadet, lacti ſimilem, qui ſi ſaccharo jam in ſucco roſarum diſſoluto addatur, etiamſi ſimul cum ſyrupo illo elixetur, non ampliùs in grumos unietur, & uniformem reddet compoſitionem. At ſi quis objiciat, Scammonium hîc à Meſuæo requiri Antiochenum, id eſt, perfectiſſimum, quod *in Canonibus, capite de trituratione*, docet non eſſe ſubtiliſſimè conterendum, ne igneæ partes, in quibus vis ineſt purgatrix, evaneſcant: quamobrem cùm craſſo modo contuſum pro purgante in uſum venire debeat, ſi eo modo excoquatur, non poterit ita in elixatione diſſolvi, quin uniatur in grumos, niſi ſubtiliſſimè pulverizatum, & ſuccò roſarum admixtum elixetur. At ob hanc ipſam cauſam diſſolutum in ſucco diximus diligenter manibus eſſe perfricandum, ut, quod craſſioris eſt ſubſtantiæ,

dissolvi queat. At, inquiunt alii, sic dissoluto in succo admixto, & elixato posse Pharmacopœos nobis imponere, quòd nec tactu, nec visu cognosci possit; positum esse in compositione, & propterea laudant potiùs Sylvii consilium, qui Scammonium in succo illo cum saccharo non coquit, sed aliis pulveribus additum in fine admiscet. Sed difficile est omnes malorum insidias evitare: bonis nos artificibus, & Medicis hæc scribimus; & nobis satis est docere, quomodo compositio hæc præparari possit eo modo, quo ab auctore nobis est tradita, & quomodo incommoda illa, quæ difficultatem faciebant, possint superari.

Trochisci de spodio, sive cum seminibus acetosæ.

100. Per Trochiscos hîc de spodio intelligimus, non qui secundâ descriptione dicuntur Trochisci de spodio cum seminibus acetosæ, ut quibusdam placuit; sed qui in primâ descriptione traditi sunt, qui simpliciter Trochisci de spodio dicuntur.

Gallia moscata in electuario Rosato indenda.

101. Cùm Galliarum quatuor species constituantur, ut in sectione de Trochiscis videre est, diu multúmque dubitatum est, cùm in hoc electuario Galliam imponendam doceat, quænam indenda sit, an Moscata, an Aloësangina: aliis moscatam, aliis Aloësanginam asserentibus, qui tamen nullis rationibus suam firmant opinionem: & propterea aliqui asseruerunt, ubicunque absolutè sine specificatione unius, aut alterius Gallia ponitur, ad libitum posse nos alterutram imponere: cùm enim alteram ex iis eligendam auctores censent, se ipsos, addendo Moscatam, aut Aloësanginam, explicant; at ubi nihil referre cognoverit, utram illarum indamus, absolutè sine specificatione Galliam ponunt. Ego verò, ut uniformiter Pharmocopœi, meæ provinciæ subditi, in componendis medicamentis procedant, gravissimorum etiam virorum

fretus

fretus auctoritate, Patrum, Mesuæi Commentatorum, *capite primo de Trochiscis*, Jacobi Sylvii *in explicatione obscurarum vocum Mesuæ*, Brassàvoli *in examine electuariorum*, & aliorum plerorumque Italorum, & Germanorum, tum & ratione, censeo Moscatam eligendam esse, tum quòd, ut nobilior, primo loco est à Mesue descripta; quod verò absolutè profertur, per Antonomasiam semper de nobiliori intelligitur; tum quoniam, cùm compositio hæc sit ex inventione Mesuæi, cùm Galliam simpliciter profert, intelliget Galliam illam, quæ etiam suæ est inventionis, qualis est Gallia Moscata: Aloësanginam enim ibidem docet Antiquiorum esse inventum.

Rosatum Mesuæ non sit nimis liquidum.

102. Aberrant præterea non parum Pharmacopœi illi, qui ut aptius habeant hoc medicamentum ad formandas pilulas aggregativas, liquidiùs, illud minùs excoquentes, syrupum efformant; non animadvertentes corrumpere eos formam, ut accidenti succurrant. Mesue voluit syrupum illum ex succo rosarum, saccharo, & mannâ eòusque coquendum esse, ut mellis obtineat consistentiam; ipsi liquidum adeò formant, ut electuarii non habeat consistentiam; non animadvertentes, scammonium, cùm leviorem habeat substantiam, superiores partes petere; potissimùm si, ut multi faciunt, cum aliis pulveribus in fine apponatur; sicque non æquè omnibus partibus facultatem tribuet purgatricem.

In Elect. de succo rosarum indendum Diagridium, non Scammonium.

103. In electuario de succo rosarum Nicolai, cùm auctor Diagridium imponendum scribat, nescio, quid in mentem venerit diligentissimo Oviedo, cùm Scammonium, non in cidonio præparatum, sed simplicem succum, nempe plantæ illius lacteum, Sole condensatum potiùs indendum voluit. Ut enim illi, & Ruellio *l. 3. de naturâ plantarum c. 148.*

concedamus, aliquibus antiquis aliquando Diagridium dictum fuisse Scammonium, ut libro de Dinamidis, Gal. tributo *cap. 9. de Simplicibus ad Paternianum cap.* 249. & aliis aliquibus, barbaram sectantibus Medicinam; Merum tamen est, antiquos nunquam pro Scammonio Diagridium sumpsisse; quin si illi recentiores, de Scammonio agentes, Diagridium appellarunt, id fecerunt, ut intelligeremus, vix unquam Scammonio utendum ob vehementiam, nisi cotoneo coctum esset præparatum. Quomodo correctum huic medicamento imponendum censeo, si non aliâ ratione, saltem ob multam quantitatem illius, in eo positam.

Per Spodium in electuariis quid intelligatur.

104. Spodii loco hîc non Græcorum Spodium metallicum imponemus, sed Arabum, ab Avic. traditum *lib. 2. Tract. 2. cap.* 617. & Serap. *lib. Simpl. cap.* 242. ex radicibus cannæ crematis; vel Platearii ex ossibus elephantum crematis, vel Anti-spodium Dioscoridis.

In Elect. Indo minori sacchari drachm. 100. non sint pro speciebus, sed imminuant quantitatem mellis.

105. In electuario Indo minori, quod apud nos solum est in usu, illud solùm est animadvertendum, cùm sacchari fini drachmæ centum ingrediantur, & cùm mellis quadruplum ad pulveres ad formandum corpus electuarii ex arte sumi debeant, tantundem mellis quantitate demendum esse, quantum sacchari mensura pendet, ne impotens nimiùm reddatur medicamentum.

† In Benedictâ species benè terendæ.

106. † In Benedictâ laxativâ, sive Nicolai, sive Villanovani, illud solùm annotabo, nonnullos, quòd supponant solùm in usum venire in clysteribus, censuisse, non esse multùm trituranda ingredientia, quòd eorum vires non altiùs penetrare debeant, sed crasso modo. Imò eòusque Pharmacopœorum aliquorum progressa est avaritia, ut ob hanc

unam

unam causam censeant, non necessarium esse delectum eorum, quòd per sedem solùm injiciatur. Quasi vero etiam per sedem injicienda perfecta, incorrupta, & selecta esse non debeant; cùm ex malis, aut vitiatis simplicibus ingredientia damna producantur maxima, & dolores sæpe intolerabiles. Sed præterea reprehendendi sunt in eo, quòd supponant per os non exhiberi, cùm ad subducendos crassos humores, & ab obstructione liberandis renibus, & in nephriticis doloribus per os exhibita commendetur, & apud nos sæpissime hoc modo usurpetur.

Sericum in Diasenâ cremandum, ut triturari queat, ut lana apud Galen. 11. simpl. 25.

107. In Diasenâ cùm serici usti drachmæ duæ indantur, vel cremandum erit sericum, ut ex Galeno jam docuimus in lanâ 11. *simpl. cap.* 25. aut, cùm Avic. doceat, eâ solùm ratione sericum aduri, ut trituratione in pulverem reduci possit, alioqui non crematum meliùs corroborare; sine hac adustione ita in pulverem reducetur, si primò forcipe minutissimè globuli, intimâ superficie, & vermiculo expurgati, in mortario diutius conterantur, & per setaceum traducantur, iterúmque crassior ille pulvis vis cæteris triturabilibus admisceatur, & iterum simul trituretur: sic enim sine adustione in pulverem reducetur.

Pro Armeno lapide lapis Lazuli.

108. Pro lapide Armeno, quo hoc tempore omnino caremus, tantundem lapidis Lazuli substituemus loti, cujus lotio quomodo sit facienda, jam docuimus ex Mesuæo *lib. Simpl. cap.* 28.

Hiera Gal. vera quæ.

109. Non solùm sæpe mirari contigit tot, támque varias Hierarum descriptiones à Mauritanis Scriptoribus, & à recentioribus, Barbaram sectantibus Medicinam, invectas fuisse; sed in Hierâ, Picrâve Galeni describendâ cæcutiisse, & ab inventore Andromacho, Archigene, Themisone, quin ab

ipsomet Galeno, cui illam acceptam referunt, illiúsque nomen adjungunt, adeò discrepasse. Quorsum enim addere, vel demere quicquam attinet, quando Galeni nomine, & auctoritate celebratum iri volumus? Aliàs non Galeni, sed Rhasis, Serapionis, Avicennæ, Mesuæi, Præpositi, Arnaldi, Placentini, aut aliorum esse dicetur. Ubinam carpobalsamum xyloaloë, & cassiam aloë admiscuisse in suâ picrâ Galenum inveniemus? Ubi absinthium, violas, agaricum, Turbith in suum medicamen adjecisse videmus? Denique, ubi duplum ex aloë pondus tantùm apposuisse inveniemus? Turbidis igitur rivis omissis ex vero fronte quæso hauriamus.

Hiera Gal. ex quot drachmis aloës constare debeat.

110. Aliquam quidem video in pondere potissimùm aloës decernendo diversitatem. Siquidem aliquando illius solùm drachmas nonaginta imposuisse visus est, ut *lib. 2. de comp. med. sec. loc. cap. 9.* ubi agens de curâ doloris capitis per consensum ventriculi, propositâ compositione Hieræ picræ ex centum aloës drachmis, & sex aliorum sex aromatum, videtur magis eam commendare, si ex nonaginta drachmis solùm aloës componatur, quinque croci, aut etiam quatuor, & sex aliorum quinque, & eâ ipsum scribit potiùs uti. At *septimo Meth. capite 11.* eam maximè commendat Hieram, quæ ex centum drachmis aloës constat, & sex aliorum aromatum ad roborandum ventriculum laborantem, & materiam, in eo contentam, attenuandam & evacuandam; háncque *6. de tuendâ val.* dicit esse, quæ passim in Pharmacopoliis Romæ parata suo tempore conservabatur: quam etiam, tanquam meliorem, recepit 8. *de comp. med. s. loc. capite 2.* ubi, licet aliquando in usum traducendas jubeat aliquas Hieras cum octuaginta drachmis

drachmis aloës, aliquando cùm centum viginti pro variis Medicis indicationibus; in fine tamen magis eam commendat, quæ ex centum aloës, & sex aliorum componitur. Hanc etiam magis recipit *lib. de sang. missione per sectam venam, cap.* 17. Hanc, tanquam Galenicam, commendavit Oribasius, agens de promovendis mensibus. Paulus *lib.* 7. *cap.* 11. Alex. Tralli. *lib.* 7. *cap.* 10. Actuarius *cap. de purgandis humoribus*, & ante eum Aëtius *lib.* 6. *cap.* 10. ex Themisone eam prædicat, & *cap.* 45. tanquam Galenicam approbat, ut & *lib.* 9. *cap.* 10. Et si consideremus locum Gal. 2. *de comp. med. sec. loc. cap.* 9. ubi sibi magis placere videtur asserere hieram hanc picram cum nonaginta aloës drachmis, & quinque, aut quatuor croci, & sex aliorum, eáque ipsum maximè uti solere, facilè cognoscemus, non ita nobis adversari, si scopum Galeni eo loco considerabimus: Curabat ibi capitis dolorem ex consensu ventriculi, repleti multâ crudâ materiâ; verebatur, ne crocus in eâ quantitate caput, jam affectum, & laborans offenderet, minuit propterea croci quantitatem; & cùm maximè crudi illi humores attenuatione indigerent, quinque alia aromata in suâ quantitate sex drachmarum relinquit, proportione verò quâdam ad diminutam croci quantitatem aloës mensuram imminuit. Illud tamen pro certo ex ejus sententiâ omnino retinendum, ex centum drachmis aloës, & sex aliorum sex aromatum hanc compositionem esse parandam, cùm passim aliis in locis ita sentiat.

III. Animadvertendum præterea, aliquam subesse posse difficultatem in specierum trituratione: cùm enim sæpissime in usum veniant ad roborandum ventriculum, & attenuandam, educendámque materiam, in ventriculo consistentem, illíque, ut

Species in hierâ quomodo triturandæ.

ut cerebro molestiam inferentem, aut communicantem, ut 7. *Meth. med.* docuit, & 2. *med. loc. cap.* 9. crassiori trituratione opus esset; sed cùm ad urinas promovendas, & menses ducendos in usum ducitur, subtilissimè essent triturandæ, ut de Hierâ Themisonis docuit Gal. 8. *de comp. med. loc. cap.* 3. & *lib. de cur. rat. per sang. mis. cap.* 17. Ne ergo Seplasiarii duplicem hanc formam specierum Hieræ paratam tenere graventur, censeo ad manus paratas habere debere crassiusculè paratas, quas ubi Medicus in usum traducere velit ad lotium, vel menses promovendos, statim in pulverem tenuissimum traducere poterit.

In Aloësanginis pil. decoctio non graduanda.

112. In pilulis Aloësanginis multa sunt, quæ omnibus, & Medicis, & Seplasiariis non parvam fecerunt difficultatem: & primò, cùm in aromatum primâ illâ decoctione quàmplura decoquantur odorifera, cortices, ligna, semina, fructus, radices, folia, & flores, an omnia simul imponenda sint; an potius gradatim unum post aliud, à lignis, corticibus, & radicibus exordiendo ad semina, folia, & flores sit descendendum juxta ea, quæ à Mesuæo *in Canonibus* tradita sunt, & à nobis *in primâ parte hujus libri.* Scio Brassavolum, Calestanum, & plures graduatam hanc decoctionem aromatum requirere; & in iis componendis pilulis cùm videant, Mesuen nullam hujusmodi decoquendi mentionem fecisse, sed simul omnia excoqui mandasse, ad suam tutandam opinionem dicunt, satis esse, si semel in universalibus decoctionum modos tradiderit, nec videri necessarium in particularibus ea repetere. Ego verò, cùm Mesuæi verba considero, nullo modo graduatâ hac decoctione utendum censeo; sed omnia simul esse excoquenda. Sic namque habet antiquus interpres, qui ex Arabico traduxit. Terantur

contritione

contritione grossâ, & fundantur super ea aquæ libræ xij., & coquantur usque ad comsumptionem duarum tertiarum. Si enim iis, crasso modo contusis, superinfundenda est aqua, nullus datur graduationis locus. Sed quod omnem tollit difficultatem, est, quòd Lampon Pelusiota, cujus nobilem mentionem fecit Galenus, tum 2. *de compos. med. local.* 3. *num.* 8. *ejusdem cap.* 2. à quo, quibusdam mutatis, video Mesuen suas deprompsisse, dum aromata ferè eâdem in aquâ excoquit, ut decocto illo imbuatur aloë, simul omnia in aquâ excoquit; & fortè, si intimiùs rem perscrutemur, non erit modus decoctionis omnino à ratione alienus. Cùm enim ea, quæ hîc elixantur, etiamsi diversum habeant substantiæ modum, duplici constent facultate, igneâ unâ, in superficie positâ, facilè exhalabili; alterâ terrestri, subadstringente, & corroborante, in centro constitutâ: Lampon & Mesue, prioris illius non multùm habitâ ratione, alteram conati sunt longâ ebullitione extrahere, & curare, ut aquæ communicari posset, ut in aloë excipi posset; ut hoc modo præparata minus solvere, & magis ventriculum roborare posset. Id verò meliùs obtinere poterant, si simul excoquerentur, ut, eorum omnium viribus inæqualibus unitis, mixta quædam facultas progigneretur, quæ meliùs indicationi illi curativæ satisfacere posset.

113. In eâdem pilularum præparatione illud etiam est perpendendum, quæ aquæ quantitas pro aromatum eâ elixatione sit sumenda. Quæ enim quantitas à Mesuæo proponitur, librarum duodecim pro 136. drachmis aromatum excoquendis, nimis multa videtur. Quamvis enim roborans hæc facultas, in iis medicamentis consistens, non superficialis sit, cùm in centro reposita, ac inde longiori,

Aquæ quantitas adhibenda in decoctione pilularum Aloëfanginarum.

giori, ut aquæ communicetur, indigeat coctione, ut extrahi possit; tanta tamen non est, ut majori indigeat aquæ quantitate, & longiori coctionis tempore, ut extrahatur virtus, & aquæ communicetur, quàm res aliæ solidioris substantiæ, quales sunt majori ex parte radices, & ligna, aliáque, quæ & firmioris sunt substantiæ, & in centro repositas habent facultates. In more autem positum est, majori ex parte pro librâ, puta radicum, sex aquæ libras ponere, atque tamdiu excoquere, quamdiu medietas absumpta sit. Cùm igitur hîc res habeamus, majori ex parte minùs solidas, minúsque compactæ substantiæ, etiamsi non superficiarias, sed intimiores, & in centro repositas virtutes extrahere curemus; non videtur majori opus esse quantitate aquæ, neque longiori coctione. Propterea pro drachmis centum triginta sex horum aromatum excoquendis censerem, satis esse libras sex aquæ, atque dimidium illius coctione esse absumendum. Hoc enim modo magis ad illam elixandi rationem accedimus, quam radicibus plerumque convenire dicebamus; ac ferè imitabimur excoquendorum aromatum rationem, quâ in suis efformandis pilulis usus est Lampon ille Pelusiota apud Gal. 8. *de comp. med. local. cap.* 2. & 3. à quo suas has desumpsisse Mesuen crediderim, cùm in aromatibus multùm excoquendis, in eisdem seligendis, in aloë lavandâ & nutriendâ, in modo componendi, & in utilitatibus videam in paucis utrumque dissentire; cùm sextarii illi tres aquæ, quos pro 140. drachmis aromatum elixandis sumit Lampon, si variæ sextariorum mensuræ rationem habere voluerimus, paulò minùs sex librarum mensuram suppeterent. Quam etiam aquæ quantitatem in hac decoctione à plerisque receptam esse observavi, quâque ad dimidias etiam absump-

absumptâ, si aloë superinfundatur in diebus Canicularibus, non adeò difficili negotio ab aloë excipietur, neque tam longo tempore indigebit, & ad imbibitionem, & absumptionem exsiccationémque.

114. Quamvis autem ex dictis tolli possit difficultas, quæ gravissimorum virorum animos jamdiu torsit, quomodo & Lampon, & Mesue dici non debebunt regulis, & ab ipsis traditis, & à nobis explicatis, adversari; quibus ex communi omnium sententiâ constituitur, in faciendis decoctionibus illud esse observandum, ut crassa, & solidiora corpora multùm infundantur, & multùm coquantur; aromata verò, & flores parum; cùm alioqui uterque hic auctor in decoctione horum aromatum faciendâ pro hoc medicamento præceperit eam esse faciendam: Lampon quidem ex sex libris aquæ ad consumptionem medietatis; Mesue autem ex duodecim ad duarum tertiarum consumptionem, ita ut manifestè videantur recessisse à regulis, & præceptis traditis. Brassavolus duplici datâ responsione conatur huic difficultati satisfacere: primâ, morem fuisse Mesuæ, & optimis quibusque Scriptoribus, ut, ubi semel tradiderunt præceptum aliquod, non ampliùs repetant, sed illud supponant; & propterea in ejusmodi compositione Mesuen supposuisse decoctionem aromatum fieri debere secundum artem, semel ab ipso traditam; ut scilicet primò crassiora infunderentur, secundò mediocria, & tertiò tenuia, atque idem in decoctione servaretur. Quæ quidem etiam suas habet difficultates. Jam enim ostensum est, & Lamponem, & Mesuæum omnia illa uniformi, nec graduatâ decoctione excoxisse. Prætereà verò ex ingredientibus illis nullum esse durioris substantiæ, agalocho excepto: florum autem conditio, ut rosarum, non multùm distat

Aromata in decoctione Aloësanginarum quomodo tamdiu coquantur.

distat à cæteris aromatibus. Placet igitur magis responsio ejusdem, aromata si tenuiter contrita fuerint, ad igneas & aëreas partes extrahendas levi elixatione esse coquenda; at si crasso modo contrita fuerint, ut terrestres partes, & roborantes extrahantur, longam admittere posse decoctionem. Accedit (quod non video à quoquam animadversum) in Mesuæi descriptione bis Mastichem indi, semel etiam in majori quantitate, ad eundem quidem finem roborandi ventriculi; sed fortè etiam, cum gummata, quæ per se ex Gal. 5. *med. loc.* 1. & 2. *per gen. cap.* 9. excoqui non debeant, hîc illam cum aliis aromatibus excoquendam apponit, ut suâ glutinositate, & oleaginositate quasi supernatans exhalationem subtilium partium aliquantisper reprimeret. Addit posteà etiam pulverizatam, ut roborandi vis, quæ elixatione erat imminuta, adaugeretur. Sed doctissimum Mercurialem video adversus hanc responsionem disputantem *lib.* 3. *de compos. med. cap.* 10. iis verbis: *Si aromata crasso modo, sive subtiliter contusa accipiantur, facultas ipsorum semper posita est in partibus tenuibus, quæ facilè destruuntur ex multâ coctione, ita ut non minùs offendantur facultates aromatum, si crasso modo sint contusa, quàm si subtiliter: Attestatur quotidiana experientia, quia, si coquamus piper, aut cinnamomum, vel caryophyllos, ad minimam quamque coctionem videmus statim aquam infici odore, & sapore horum aromatum. Imo verò, si rationem Avenzöaris, & Averröis insequi velimus, non essent ullo modo aromata terenda: etenim Avenzöar, lib.* 1. *Tract.* 16. *cap.* 6. *&, Aver. lib.* 5. *cap.* 31. *loquentes de modo conficiendi aquam hordei, præcipiunt, ut caveatur, ne grana conterantur; eò, quia si faciendum est decoctum optimum & infusio, inquiunt, debere grana*

illa trahere in sese aquam, quod non possunt, nisi vivida sit eorum facultas attractrix, quam, inquiunt, consistere in totalitate, & continuis partibus granorum: quare, si contundantur, facultas attractrix labefactatur. Quâ offensâ, non potest attrahi aqua à granis, & propterea non fiet optima coctio. Quòd autem à contusione facultas attractrix diminuatur, atque etiam extinguatur, probant, quia grana, quæ mandantur terræ contusa, sunt inefficacia; ubi verò sunt solida, nascuntur: unde colligitur, in fractis abolitam esse facultatem, & in integris conservari. Hac igitur *gravissimorum virorum auctoritate sustinere possemus, etiam in decoctis faciendis potiùs aromata integra esse coquenda, quàm ullo modo fracta.* Hactenus Mercurialis. Verùm, cùm ipse passim profiteatur, potissimùm *libro 3. capite 13.* aromata vix admittere decoctionem, quòd aromaticæ, odoratæ, & igneæ partes ex longiori ebullitione evanescant; quomodo in decoctione hac, & Lamponis, & Mesuæi illud ipsum incommodum effugiat, non satis video: potissimùm, cùm adversus Brassavolum asserat, quomodocunque contrita fuerint aromata, si diutius decoquantur, vires suas amittere, ac in nihilum abire; posteà verò in decoctione hac aromatum ad dimidiæ aquæ consumptionem excoquenda esse docet, neque rationem reddit, cur id sit faciendum. Exemplum autem, ex granis hordei decoctis desumptum, & improportionatum est, nec sapit Philosophum naturalem. Quæ enim proportio esse potest inter grana hordei, & inter cortices, ligna, & flores, & similia? inter rem, quam coquimus, vel ad alimentum, vel ad refrigerandum, & ea, quæ coquuntur, ut, igneis partibus absumptis, terrestres cum aliquo calore ad

corroborationem extrahi possint. Sed prætereà video principia naturalis Philosophiæ destruere, atque attractricem facultatem, quæ altrici, aut vegetanti facultati inservit, granis hordei, quæ coquuntur, tribuere; quin & corticibus, lignis, & aliis jam mortuis tribuere: cùm aromata integra potiùs excoquenda censeat, ut facultas eorum attractrix integra remaneat; quasi & cinnamomum, quod cortex est jamdiu exsiccatus, ligni aloës fragmenta, cubebes, macis, caryophylli vegetantem adhuc facultatem retinuerint, & subinde attractricem, &, si Deo placet, facultatem generandi sibi simile. Censeo igitur, in his componendis pilulis discedendum à communi canone, & hanc esse exceptionem in particulari hoc casu, quia non igneas illas in decoctione eâ exposcebant partes, sed terreas, roborantes cum mediocri calore, quod proculdubio ex decoctione, hoc modo factâ, obtinere poterant.

Succotrina aloë quomodo lavetur in Aloë-sanginis, cùm id ei neget conveniere Dioscorides.

115. In finis hujus decoctionis confirmationem, quòd scil: facta sit ad roborandum ventriculum, afferre possumus aloën; quam, sive Indica sit, vel succotrina, quòd purissima sit, arenâ, saxis, & lignis carens, sine lotione in usum ducendam esse præcipit Diosc. & Mesue, cùm eam sæpius aquâ pluviâ abluendam, & Sole exsiccandam præcipiunt; quod non aliâ ratione factum censendum est, quàm ut subluendi vim imminuerent, & roborandi facultatem augerent, atque exsiccandi: quod in lotâ aloë contingere docebat Gal. 7. *Meth. med.* & 8. *de compos. med. loc. c.* 2. Aquâ autem pluviâ potiùs lavandam censuerunt, quòd abstergenti facultate magis sit prædita, tum exsiccanti, & attenuanti, & quòd hoc verum sit, quilibet colligere poterit ex Galeni discursu, 8. *loc. cap.* 2. ubi comparans

rans hieram Andromachi, & medicamentum Lamponis, dicebat, ad exſiccandum & purgandum præſtare hieram Andromachi, ad ſiccandum verò ſine purgatione melius eſſe medicamentum Lamponis.

Scio hîc multos, ut quantitatem aquæ, à Meſue præſcriptam, obſervent, & duo incommoda inde provenientia effugiant, nempe longam illam aromatum elixationem, quâ lento igne ex libris duodecim aquæ octo abſumuntur, & ne, dum dimidium ſuperſtitis decoctionis aloë pro imbibitione ſuperinfunditur, altera pars corrumpatur, quod in Canicularibus diebus facilè contingit; dimiſſis aromatibus, & bipartitâ aquâ duplici decoctione rem hanc tranſigere: ſed præter auctoris mentem, tum etiam contra rationem; quia jam docuimus in decoctionibus, ut aquæ virtus rerum decoctarum communicetur, non ſolùm quantitatis aquæ habendam eſſe rationem; ſed maximè longitudinis, & brevitatis temporis, & durationis illius actionis; quòd longiori tempore factâ ebullitione meliùs communicentur facultates medicamentorum aquæ; ſed verò etiam quantitas major medicamentorum unita magis imprimit vires ſuas aquæ, quàm minor, quantumcunque & aquæ, & temporis ſervetur proportio. Propterea, ſi quis quantitatem Meſuæ ſequi vellet, potiùs conſulerem, ut, duabus ex quatuor ſuperſtitibus libris aquæ priùs affuſis, duæ aliæ in vaſe ſtricti oris conſervarentur, ſuperinfuſo oleo; & in loco frigido conſervato vaſe, ut, primâ abſumptâ, reliqua ſuperinfundi denuò poſſit. Quod etiam ab iis fieri debebit, qui ex Lamponis, & noſtro præcepto, ſex ſolùm aquæ libris aſſumptis, & dimidio abſumpto, decoctionem hanc parant. Neq; enim placet, quod ab aliquibus præcipi video, totas illas tres libras unicâ vice affundere.

 Pericu-

Periculum enim immineret, ne ex longo in imbibitione temporis intervallo aliquam contraheret corruptionem: neque etiam huic periculo occurritur, si, ut aliis visum est, in vase multùm expanso, & lato dispersæ aloë sub ardenti sole in diebus Canicularibus affundatur aqua, ut citiùs assumatur: id enim imbibitionis non erit actio, & effectus, sed absumptio, à radiis Solaribus facta; neq; aloës vim illorum medicamentorum in se trahet, aut concipiet, sed in insensibiles halitûs tota illa decoctio vi Solis abibit sine fructu conceptæ medicamentorum facultatis. Neque ita facilè id obtinere poterit, quod ab eis expetitur, cùm insolatio hæc aloës cum hac decoctione fieri debeat superposito setaceo, quod adeò citam etiam absumptionem retardabit, sicque corruptionis semper aliqua supererit suspicio.

Aloë sanginæ inunctæ pergamenæ chartæ non involvendæ.

116. Non placet, quod quàmplurimis video esse familiare, pilularum harum unitum corpus pergamenæ chartæ, oleo perunctæ, involvere, ne nimiùm exsuccetur: contrahit enim nescio quid oleosi & rancidi magdaleon; illud quod effectibus propriis harum pilularum immediatè repugnat.

Pil. ad ventriculum roborandum minutissimæ sint.

117. Pilulæ eæ, quòd majori ex parte ad roborandum ventriculum instituantur, in minimos globulos erunt efformandæ, ut & quæ ex aloë lotâ, ex succo rosarum, & quæ ex inventione nostrâ rosatæ ad eundem usum institutæ sunt, ut ab imbecillo illo calore actuari, & dissolvi faciliùs possint.

In Aggregativis species minutissimè terendæ contra Oviedum.

118. In pilulis aggregativis, earúmque materiâ triturandâ video dissentientes doctissimorum hominum sententias. Brassavolus enim species subtilissimè triturandas censuit, non minùs quàm in electuariis, ut meliùs, & ad longinquiora vires suas exserere possint. Quem eo titulo reprehendit Oviedus, quòd, cùm pilulæ majori ex parte insititu-

ſtituantur, ut craſſiores humores à longinquis partibus trahant, ideóque in ventriculo diutius retineri debeant; ſi ſubtiliter adeò earum materia trituretur, citiùs è ventriculo in inteſtina effluent, nec rectè officio ſuo attrahendi craſſiora à longinquis fungentur. Sednon animadvertit vir is, in multis fortaſſe nimis diligens, qualitatē triturationis potiùs ex naturâ rerum triturandarum pendêre, quàm ex modo evacuationis, ſi Canones Meſuæi conſideremus, & quæ de trituratione colocyntidis, & rhabarbari, & quæ à Gal. ſcripta ſunt, tum 4. *de ſan. tuendâ*, tum *in lib. de comp. med. per gen.* Ut enim diutius in ventriculo moram trahant, & craſſa à longinquis evacuent, non in craſſiores particulas materiæ contentæ in medicamentis referunt Scriptores, ſed in formam potiſſimùm: ſcimus enim, liquidiora faciliùs effluere, & per alvum ſubducere; mollia aliquantò tardius; ſolidiora verò, diutius in ventriculo firmata, & à longinquis magis, & craſſiora attrahere. Docet hoc Fuchſius 3. *de comp. med. cap.* 9. *in principio tractationis de pilulis*, à Medicis eas introductas aſſerens, ut & faciliùs aſſumi poſſent, diutiúſque in ventriculo contineri, unde à longinquioribus humores attrahere poſſent: ob eorum enim duritiem tardiùs evacuationem promovent. Unde etiamſi citiùs evacuatione promovere velimus, & molliores reddimus, & minores mole paramus, potiſſimùm, ſi ventriculum debilem præ manibus habuerimus; & è contrà, ſi & à capite, & à longinquis trahere craſſiora voluerimus, ut longiori tempore in ventriculo reſidentes meliùs id facere poſſint, craſſiores parare ſolemus, & hanc ob cauſam catapotia hæc injunxit Meſue in craſſiores globulos eſſe formanda; ut è contrà Aloëſangina minutiùs efformari debere docuimus.

Succi absinthii, & eupatorii pro aggregativis non liquidi, sed densati sunt indendi.

119. In iisdem tamen peccat idem Brassavolus; succum absinthii, & eupatorii depuratum quidem ponit, sed liquidum, nec condensatum, contra ea, quæ ipsemet docet, agens de Trochiscis rhabarbari; *ubi in compositis succos herbarum impositos in paucâ quantitate vidimus, non liquidos indendos esse, sed Sole, aut igne condensatos.* Quod etiam observandum monuit Fuchsius, *lib. 2. de compos. med. cap. 32.* & Mesue, in *lib. simpl. de succo absinthii agens*, & eupatorii, docet modum condensandi hos succos Sole, vel igne, ut iis in compositis suis uti possimus. Cùm autem in his pilulis singulorum drachm. solùm duas imponat, quis negaverit, condensatos potiùs esse imponendos?

Cocchiæ picram Rasis excipere debent.

120. In Cocchiis parandis pilulis duo solùm annotanda sunt; primùm, hieram picram, quam, veluti earum basin, ab initio imponendam præcipit, non Galeni picram excipiendam esse, sed eam, quam ipse Rasis descripsit, non parum à Galenicâ diversam: & secundò, cùm non doceat Rasis, quo molli, aut liquido exceptæ species in massam deduci debeant, censeo, aut syrupo de stœchade, aut de absinthio species illas excipi debere.

In Agarici pilulis quale eligendum.

121. Pilularum de agarico compositio hoc loco me invitat ad signa tradenda, quibus bonum à malo, vel, ut meliùs dicam, recentem à veteri discernere possimus, cùm multùm id referat; quod recens humanis miseriis multis in rebus inserviat, senescens autem venenosam contrahat qualitatem. Unde etiam crediderim evenire, ut nostris iis temporibus illius operationes sæpenumerò nostræ expectationi non correspondeant, &, eo assumpto, non leves, nec parvi momenti in ventriculo succedant læsiones. Neque tamen nigredo in eo conspecta semper inveterati agarici signum est

adeò

adeò certum, ut aliquibus visum est. Si enim diutius truncis arborum adhæreat, sæpe talem colorem concipit; nullo tamen modo in medicamentis, etiamsi recens collectus sit, admitti debet, quòd ex morâ putredinis genus aliquod contraxerit. Neque etiam inveterati signum est, si ad tactum pulvere albo manus inficiat; cariem enim concepisse inde colligunt. At nostris iis temporibus, externo cortice detracto, cùm pulvere agarici undequaque asperso perpoliatur, quod curare Pharmacopolæ appellant, non est, quòd inde bonum, aut malum esse colligemus. Senescentis igitur, & venenosi est signum, si in substantiâ citrinum quendam colorem conceperit. Sed maximè, si impressis digitis in agaricum ad aliquam illius portionem extrahendam, & contrectandam foveæ impressæ in agarico remaneant. Signum enim id erit, absumptam omnem esse humiditatem, quâ mixtione colligabantur heterogenea, & pulverem, eâ absumptâ, & siccitate introductâ, omninò esse genitum; cujus evidentius apparebit indicium, si pars agarici, digitis expressa, atque compressa, in pulverem abeat, non autem resistens compressa residéat; hoc enim humiditatem, partes colligantem, absumptam esse ostendet. Masculum aversamur, longum, nigrum, gravem, succi plenum, durum, ac densum: bonum eligemus, fœminam, album, levem, friabilem, rarum, porosum, primò ad gustum dulcem, mox subamarum.

Cùm hieram picram in his, & in iis, quæ de rhabarbaro dicuntur, ponat, nolim quempiam censere, indendam esse hieram illam, quam ex inventione nostrâ ab eo descriptam habemus; eo ductus argumento, quòd in cocchiis Rasis non hieram simplicem Galeni indendam censuerimus, sed eam,

quam idem ille Rasis descripserat. Solet enim Mesue passim, cùm hieram picram nominat, eam intelligere, quam duobus iis nominibus insignivit Gal. 2. *med. loc.* 9. Suam autem hieram simpliciter appellat ex inventione nostrâ. Sic per hieram picram Avic. Galen. intellexit *lib.* 5. *Tract.* 2. *summâ primâ*, & Serapio *lib. de Antid. Tract.* 7. *cap.* 9. Rasis autem seipsum explicat, in cocchiis suam poni debere.

Rob absolutè quid significat.

122. Parandas scribit pro unione pulverum cum robub, quod Rob dicitur: quæ duo nomina si adjungantu ralicui succo, intelligi debet succus ille decoctus ad crassitudinem quandam: at si simpliciter rob, aut robub reperiatur apud Arabes, intelligendus est succus uvæ maturæ; sícquc hunc intelligit hoc loco Mesue. Intelligendus autem succus is coctus ad spissitudinem syruporum, ut levi illius portione species unire possimus; ne, si coctione inspissetur magis, cùm in eo casu major illius portio necessaria esset, imminueretur pilularum harum facultas purgatrix.

Rhabarbari electio.

123. In Pilulis de Rhabarbaro aliquantulùm mihi immorandum est, ut aliquod de ejus basi, Rhabarbaro, quod in materiâ Medicâ adeò frequenter in usum venire solet, annotare possimus. *In colore*, ait Mesue, *subnigrum esse debere*, & *rubescentem*, quod de externâ parte optimè intelligit Matthiolos. Quod vel ex sequentibus verbis colligitur, cùm fractum ait ex rubro & glauco alternare: per glaucum autem intelligere debemus subalbidum cum viridi rubescente. Vidi tamen aliquando Rhabarbari radicem magnam, omnibus boni Rhabarbari notis insignitam, in quâ apertâ venulæ quædam nigræ per substantiam erant dispersæ.

† Rhabarbarum quomodo grave cum raritate.

124. † Sed quomodo grave esse poterit cum raritate,

ritate, cùm levitas semper raritati juncta esse soleat; ut & gravitas cum densitate, ut etiam Mesue in universali Methodo cognoscendorum medicamentorum docuit. Et ratio est, quia gravitas in medicamentis fit ex multâ materiâ, in parvâ extensione collectâ; quod nihil aliud est, quàm partes valde unitas esse, quæ etiam causa est densitatis. Hinc etiam fit, ut medicamenta, quæ, ut bona eligantur, gravia esse debent, densa semper esse observemus. Quia levitas producitur, quòd pauca materia, multùm extensa, amplius spatium occupat, nec partes materiæ multùm inter se sint unitæ, & condensatæ, unde raritas producitur; fit, ut rationi consonum sit, leve omne rarum esse. Non tamen è contrà infertur, omne rarum leve esse debere: quamvis enim hoc verum sit, ubi corpora sunt rara, laxa, & porosa, ut in spongiâ contingit, & colocyntide, & similibus; at ubi partes non porosæ, sed quasi continentes sunt densæ, & benè compactæ, optiméque commixtæ, gravitare possunt; quia harum partium gravitas levitatem partium evincit, quæ ex raritate pendet: sícque aliud rarum, & grave reperiri poterit, ut in scoriâ ferri evenire observamus. Sin igitur, cùm partes in Rhabarbaro reperiantur densæ, & benè compactæ, prævalentes raris, quæ quodammodo *continentes* dici possunt, non absurdum dixisse Mesuen asseremus, qui cum raritate pondus in eo exposcit. Quòd si non, ut antiquus Mesuæ interpres vertit, *sit grave cum raritate suâ*, interpretemur; neque ut Sylvius, *sit grave, tamen rarum*; sed ut alii, *sit grave pro raritate suâ*; facilius erit satisfacere, si dixerimus (pro) significare secundum. j. grave esse debere pro ratione raritatis. j. plùs grave, quàm exposceret, aut indicari videretur illius raritas.

Rhabarbari antiquati, & optimi signa.

125. Quoniam autem, ubi inveterascit, illius facultates languescunt, optimum erit notas tradere, quibus senescentem à recenti discernere possimus: neque enim levitas excedens sola, quod aliquibus placuisse video, sufficiens erit signum hujus; cùm in recenter eruto, si nimis maturum sit, levitas illa reperiatur. At nec si vividus ille color adsit, sed subalbidus color cum subflavo in eo conspiciatur, censeri poterit antiquatum; in acerbo enim etiam recenti talis sæpe color conspicitur: Verumtamen si duo hæc simul signa jungantur, verè signa esse dicemus jam senescentis rhabarbari: innatâ enim illius absumptâ humiditate, levitas relinquitur; absumptis verò igneis partibus, & nativo calore, flavities remittitur, pallescit, & vis ejus quasi emoritur. Recens igitur tunc erit, cùm gravis pro naturâ suâ erit, cùm apertus vividum habuerit, & cùm intensum in coloribus propriis colorem, & confractum, Solis radiis appositum, in eo gummosi nescio quid splendescere viderimus, quod humidum illius pingue nativum conservatum optimè ostendit.

Rhabarbari pilulas succo fœniculi, non syrupo excipiendas.

126. Cum succo fœniculi uniendas species has in massam præcipitur; At Dessenius, Fœsius, & alii quàmplures, ne duritiem magnam contrahant, succum hunc in syrupi formam cum melle excoquendum censent, & eo sic utendum ad formandum magdaleonem. At non animadvertunt, quòd, præterquàm quod id faciunt præter auctoris sententiam, in illud incurrunt incommodum, quod vires medicamenti imminuunt, locum specierum occupante melle: succus fœniculi, quo excipiuntur species, medicamentosus est; & inter ingredientia connumerari debet; at melle addito ad unionem, minuetur vis ingredientium saltem pro

tertiâ

tertiâ parte, ſicque doſis major eſſet concedenda. Quòd ſi dixerint, exſiccatâ maſſâ, ſi pilulæ pro uſu erunt formandæ, nonne neceſſarium erit melleum aliquid addere, ſícque in majus incidemus incommodum? Reſpondendum erit; cùm in uſum infràſcriptæ pilulæ erunt deducendæ, quantitatem eſſe pendendam, mox verò ad formandas pilulas tantum liquoris eſſe addendum, quantum conveniet pro illis formandis. Quod omnino in aliis omnibus formandis in maſſam pilulis, in quibus auctores ſuccis utendum præcipiunt, erit obſervandum. Quòd ſi quis non ſuccum fœniculi, ſed aquam ſumere voluerit, ut multis placere video, non repugnarem; ſed ſuccum glycyrrhizæ & abſinthii condenſatum ex tali aquâ placeret diſſolvere pro maſſâ formandâ, ut acquireret viſciditatem quandam, quâ ex parte impediretur, ne adeò dureſcerent.

In pilulis de fumariâ Avicennæ animadvertendum, non aquam fumariæ eſſe affundendam, & ſuccum pulveribus excipiendum, ſed ut Braſſavolo, Fuchſio, Deſſenio, Cordo, Colonienſibus, & pleriſque viſum eſt. Quamvis enim ſtillatitiarum aquarum aliquam eum habuiſſe cognitionem fatendum ſit, ut *ex capite de roſis*, & *de curâ ophthalmiæ* quilibet colligere poteſt: cùm enim ad evacuandos ſalſos, & melancholicos humores inſtitutæ ſint, ſuccus potiùs aſſumendus erit, ut id obtinere poſſimus; familiare autem Mauritanis, potiſſimùm Avicennæ, eſſe ſcimus, ſuccum aquam nominare, ac loco aquæ ſuccum indere ſæpiſſime.

In Pil. de fumariâ hujus ſuccus indendus, non aqua.

127. In ſucci fumariæ quantitate eligendâ cùm eam non expreſſerit auctor, ne aberremus, eam colligemus ex ejuſdem verbis, cùm pulveribus tantam ſucci quantitatem indendam præcipit, quantam indicaremus ſufficere ad formandam ſorbitio-

sorbitionem ; id est, ut eam solùm habeat consistentiam, qualis reperitur in potionibus sorbilibus. Docuit autem Gal. exemplo melicrati, & ptissanæ differentiam inter potionem, & sorbitionem.

Sorbitionis forma in Pil. fumariæ quæ.

128. Ex myrobalanis eximantur nuclei, & additâ aloë, & scammonio pulverizentur, mox in expanso vase speciebus repositis, affuso succo, & mixtis omnibus ad conditionem sorbitionis, in diebus Canicularibus superposito aut setaceo raro, aut canabinâ telâ rarâ, Soli exponatur, donec absumptâ humiditate exsiccentur, iterúmque iisdem lævigatis tantundem succi affundatur, & Soli exposita omnia exsiccentur; &, tertio eodem præstito, in massam redigantur.

Pil. ex fumariâ parandi ratio.

129. Scio aliquos, ne ad saxeam illam duritiem reducantur, útque à putredine, ut ipsi ajunt, vindicentur species, in ultimâ infusione ad imbibitionem, non succum fumariæ, sed syrupum ex melle, vel saccharo apposuisse; sed præter Avicennæ intentionem, & præter rationem. Neque enim durities virtutem medicamenti retundit, &, dum in usum duci debent, aut pulverizari possunt, vel syrupo aliquo emolliri, servatâ suâ dosi, quam ex mixtione mellis, aut syrupi imminui certissimum est. Sed & siccitas illa, & durities, tum & ea, quæ in has pilulas pro speciebus ingrediuntur, vim habent à putredine eas vindicandi, succíque fumariæ facilitatem ad putredinem corrigendi.

Imbibitio succi fumariæ in Sole pilulis repetenda, & neglecta quomodo cognoscatur.

130. Quoniam autem video aliquos, laboris, & diligentiæ inimicos, ne tantum temporis in imbibitio ni us iis succi fumariæ insumant, unicâ factâ per Solem imbibitione, massam more aliarum pilularum efformare magno ægrotantium damno: ut negligentiam hanc detegere possimus, observandum erit, errorem hunc inde comprehendi;

di; si massâ apertâ, & aloës, & scammonii substantia, quasi segregata, oculis subjiciatur: quæ enim benè paratæ erunt, nullam talem substantiam, aut separationem ostendunt, sed myrobalanorum chebulorum potiùs colorem, & substantiam repræsentabunt. Cujus rei ea censenda est causa, quòd docuerint Mesue, scammonium, si aquâ, aut salivâ attingatur, in lactis formam dissolvi, & Dioscorides *lib.* 3. *cap.* 22. aloën in aquâ facillimè dissolvi. Si igitur diutius utrumque hoc in succo fumariæ commoretur, non dubitandum erit ita dissolvi, ut distinctè cognosci non possint; ut etiam in *pilulis sine quibus* quilibet observare potest, quòd succo fœniculi scammonium dissolvatur: quod in aliis pilulis non contingit.

131. In pilulis fœtidis cùm cum succo porri depurato excipienda sint simplicia, quæ compositionem ingrediuntur; non porri parvi, non transplantati succus, ut aliquibus visum est, sumendus erit, sed capitati, tanquam præstantioris, ut optimè collegit Matthiolus, & Lacuna ex Diosc. *lib.* 2. *c.* 143. & Plin. *lib.* 6. *cap.* 29. Hinc Lonicerus. *lib. de virib. plant.* & Marcellus Virgil. *lib.* 2. *in Diosc. cap.* 166. Porrum capitatum antiquitatem simpliciter nomine porri appellasse scripserunt, quòd medicamentosas magis in se contineat facultates.

In Fœtidis Pil. succus capitatorum porrorum sumendus.

132. Per aquam porrorum non stillatitiam aquam intelligemus, quæ nusquam ex porris extrahi solet, sed succum, quem nomine aquæ Arabes sæpe intellexisse jam docuimus, nam quòd Mesue *Tract. de ægrit. ocul. in Sieph viridi* ex Rasi aquam rutæ sumit; Rasis in *Antid. Tract.* 17. succum ponit; & quòd Serapio in iis pilulis sumendam aquam porrorum dicit, Isaack, eo antiquior, succum injicit, & sic in aliis.

Pro porrorum aquâ in Pil. fœtidis succus intelligendus.

133. Per

Alscebra in fœtidis pil. quid.

133. Per Alscebram Esulam minorem intellexisse manifestum est, cortice tenui, levi, fragili, subrubro, & ante sex menses collectam, quam Dioscoridis Tithymalum Cyparissiam esse crediderim: quam innoxiam magis esse censeo, quàm majorem, quam Pityusam esse Dioscoridis quilibet cognoscet, qui quæ à Serapione scribuntur *capite* 371. comparaverit cum dictis Dioscoridis.

Esulæ præparandæ ratio.

134. Et quamvis minor illa minùs noxia sit, non debet tamen in usum duci, nisi præparata: quod fiet, aut, ut docet Mesue *in canon. & simpl.* factâ radicum illarum infusione per horas viginti quatuor in aceto, in quo infusa, & excocta fuerint cotonea poma, mox iis exsiccatis; aut, ut Avic. *cap.* 673. & Serapio *cap.* 371. factâ earundem infusione triplicatâ in lacte vaccino, recenter emulcto, per horas viginti quatuor; quæ mox exsiccatæ in usum duci poterunt. Ego ut postremum hunc recipio, ita priorem ex aceto magis amplector.

Harmel non cicuta, sed ruta sylvestris.

135. Per Harmel, aut Alcharmel mirum est, quomodo Quiricus de Augustis in suo luminari cicutam passim intellexerit, deceptus errore Matthæi Sylvatici, qui *cap.* 322. per Harmel, cum aspiratione scriptum, apud Arabes censuit cicutam significari, sine aspiratione rutam sylvestrem: cùm, quomodocunque scribatur, semper rutam sylvestrem significare constet apud omnes, qui legerint Diosc. *lib.* 3. *cap.* 44. & Avic. *lib.* 2. *cap.* 140. & Serapionem *cap.* 185. Illi enim errandi occasionem dedit corruptus Averröis textus 5. *Collect. cap.* 42. ubi pro Harmel cicuta intelligi videtur, quam etiam tertio gradu calidam & siccam constituere videtur: ex quo nullus est, in Medicâ materiâ vel mediocriter exercitatus, qui non cognoscat, mendum hîc subesse;

cùm

cùm omnes ſciant, cicutam eſſe frigidam & humidam, non autem excedentem in calore & ſiccitate.

136. In iis componendis is ordo ſervandus erit. Primo loco gumma, ſucco porri bene calefacto, macerabuntur, & ſi ob duritiem, aut impuritatem grana diſſolvi non poterunt, omnia ita calentia in mortario ponantur, & ferreo piſtillo calido aliquamdiu ducantur, & ob impuritatem percolentur: deinde his etiamnum calidis euphorbium contritum admiſceatur, calidiori adhibito piſtillo; mox aloën, ſcammonium, & colocynthin, ſeorſim trita, addemus; poſtremò alia aromata, ut, iis ex arte in pulverem redactis, fiat maſſa.

Fœtidæ pil. quomodo componendæ.

137. Sed illud animadvertendum erit, præſtare paſtam in modum Trochiſcorum ſeparatim formare, ne, ſi in maſſam unam formentur, ob gummata, partibus externis nimis citò exſiccatis, & cruſtâ obductâ, internæ partes cùm difflare non poſſint humiditate retentâ, ſitum & mucorem contrahant.

Fœtidæ pil. quomodo formandæ.

138. Cùm in pilulis *ſine quibus* Nicolaus aloën requirat bene olentem; aliqui lotam cum decoctione aromaticâ pilularum Aloëſanginarum intelligunt præter auctoris intentionem; cùm rei hujus nullam faciat mentionem: ex aquâ enim intelligenda eſt lotio, ſi ſimpliciter ponatur; bene verò olentem puram & perfectam intelligit odorem perfectum aloës redolentem.

Pil. ſine quibus per aloën bene olentem Nicolaus quid intelligat.

139. In iis conficiendis Nicolaus ſcammonium præcipit ſubtiliter eſſe pulverizandum, atque ſucco fœniculi diligenter commiſcendum, & per lineum pannum traducendum cum ſucci tantâ quantitate, quæ ſatis ſit ad maſſam ex ſpeciebus parandam, manibus oleo violato priùs inunctis. Hîc video, Caleſtanum, Oviedum, & alios diſſolvendi

Pil. ſine quibus ſcammonium quomodo miſcendum.

ſcammonii

ſcammonii modum hunc non probare, quòd dicant, non levem ſcammonii portionem in hac diſſolutione, & percolatione diſperdi, doſinque illius imminui: propterea cenſent præſtare, ſcammonio, in mortario ſubtiliter pulverizato, affundere ſuccum fœniculi depuratum, & ita manibus, & piſtillo admiſcere, ut lactis ſpeciem acquirat; mox verò pulveres paulatim eſſe addendos, ſicque maſſam eſſe formandam. Verùm præterquàm id eſt præter inſtitutum auctoris, à quo recedere, niſi urgente neceſſitate, abſonum ſemper cenſui; ſi conſilium illius conſideraverimus, illi repugnare hos obſervabimus. Succo illo ſcammonium eſſe diſſolvendum cenſuit, ut æquali menſurâ omnibus partibus communicetur, quod non aliâ ratione meliùs fieri poterat, quàm eâ; neque minùs deperditur ſcammonii ſubſtantia, ſi probè pulverizatum ſit illo modo, quàm præſcripto à Nicolao.

Pil. aureæ quam roſaceæ quantitatem requirant.

140. Duo in aureis pilulis ſunt animadvertenda; primum, in tragacanthæ diſſolutione tantam aquæ roſaceæ quantitatem eſſe ſumendam, quæ pro formando Magdaleone ſatis ſit, ita, ut non nimis citò in externis partibus dureſcendente materiâ cruſta inducatur; ſic enim internæ partes muceſcerent, ſicque alii ſex, alii ſeptem, alii octo uncias aquæ adhibent, & paulatim humorem abſumendum cenſent, ut ubique humor abſumatur, maſſámque oleo inunctis manibus formant.

Pil. aureæ quomodo formandæ.

141. Si tamen, quod ſecundò obſervandum eſt, in cicerum formam efformentur, aut in Trochiſcorum, compreſſâ materiâ, minori quantitate aquæ pro tragachantâ diſſolvendâ opus erit, ut docuit Nicolaus: quia nec ſic externa incruſtantur, nec interna humiditate muceſcent.

142. In pilulis de cynoglossâ Mesue, cujus omnino descriptionem præstat sequi, quàm Nicolai, aut Bononiensium, radices cynoglossæ siccas indere debemus, vel ipsomet Mesue auctore *in capite de catarrho*; ab Alex. Tralliano fortè mutuatus est *lib. 5. cap. 4.*

Pil. de cynoglossâ eligendæ, quæ à Mesue traduntur, qui radices siccas indit.

143. † Ubi etiam errorem Alexandri Vercellensis notare debemus *in suo Apolline*, qui pro drachmis quatuor opii, & seminis hyoscyami albi indendam censet solùm semidrachmam utriusque, præter omnium codicum lectionem, & communem omnium sententiam: & si croci, myrrhæ, & thuris quantitatem perpendamus, ac ad adeò levem opii, & seminis hyoscyami albi comparemus; facilè cognoscemus, vix ullam incrassandi catarrhi facultatem habere posse. Sed in eo magis decipitur, cùm pro drachmis quatuor radicum cynoglossæ quatuor uncias imponit.

† Apollinis error maximus in pil. de cynoglossâ in quantitate opii, hyoscyami & earum cynoglossæ.

DE TROCHISCIS.

NUnc reliquum est, ut Trochiscos omnes, officinis necessarios, & Pharmacopœis dispensandos, examinemus, sive aliorum medicamentorum, quorum compositionem ingrediuntur, causâ parentur; sive ex seipsis dentur, nec aliis famulentur; & sive sint purgantia, sive roborantia. Omittemus autem Trochiscos de Viperâ, Hedichröos, & scilliticos, tanquam ad Theriacam, & Mithridaticam compositionem magnam ingredientes, quæ peculiarem requirunt considerationem, & longiorem, quàm tractatio hæc nostra requirat; potissimùm, cùm viri doctissimi ex professo hac de re editis libris diligenter pertractârint.

144. Inter hos igitur agmen ducat Gallia Moscata Mesuæ, in quâ componendâ primò illud animadverten-

Gallia Moscata Tragacan-

thæ quàm minimum recipere debet. vertendum, tragacantham, quâ excipiuntur cum aquâ rosatâ lignum aloës ambra, & moscus in minori, quàm fieri potest, quantitate, ponendam esse: ne, dosi institutâ, medicamentis admixtâ, eæ facultates ex medicamentis ingredientibus resultent, prævalente tragacanthâ.

Ambra non oleo dissolvenda, sed rosaceâ. 145. Non placet, quod aliquibus visum est, ambram oleo balanino dissolvi, quod quamvis minùs rancescat, humentiores tamen reddit Trochiscos, unde etiam mucidi redduntur; præstabit igitur aquâ rosaceâ dissolvere, & cum eâdem omnia unire.

Pro Ambrâ, cam, non camfora addenda. Calestani, & Patrum error. 146. Non est recipienda sententia Patrum Commentatorum Mesuæ, quam Calestanus adeò mordicus defendit, ambræ camphoram æquali pondere addentium, cum legatur ambrecam: dictionem postremam, cam, camphoram explicantes, cùm, cam, epithetum optimæ ambræ sit, vel communi omnium loquendi modo receptum: atque ideo plerique, & quidem doctiores, quorum opinionem sequendam censemus, agallocho, ambaro, & mosco contenti, tragacanthâ, aquâ rosaceâ dissolutâ, trochiscos formandos optimè censent.

Per Galliam simpliciter non Aloëfanginam, sed Moscatam intelligi. 147. Ut nec recipi Calestani opinio debet, qui etiam in compositionibus Mesuæi, ubi Gallia simpliciter requiritur, non moscatam, sed Aloëphanginam indendam esse censuit, eâ ductus conjecturâ, quòd in hac dicat Mesue: *Et hæc est illa, de quâ antiqui considerant, & de quâ plurimi loquuntur*: & inferiùs; *Et ingreditur in Medicinis magnis*, & hoc est, quod intelleximus. Sed ex his verbis nihil ampliùs colligitur, quàm Aloëphanginam Galliam perfectam esse, & iis admiscendam, ubi aromatica, sive Aloëphangina experitur: primo tamen loco Moscatam, tanquam præstantiorem,

tiorem, & per Antonomasiam tali nomine simpliciter dignam. Hujus sententiæ fuit Collegium Florentinum in secundo syrupo de calamento, in syrupo de menthâ, in mivâ aromaticâ, in electuario rosato Mesuæ, & in diamosco. In iisdem idem censet Borgarutius, & in syrupo de thymo, ut & Valerius Cordus, & Cronenburgius, & alii plerique.

148. Quamvis diligenter Mesue Galliæ Aloëphanginæ compositionem descripserit, aliqua tamen sunt, quæ animadversione indigent: & primò, aquâne communi, an rosaceâ stillatitiâ utendum sit; ego stillatitiam rosarum viridium præferendam cum Sylvio, & aliis censerem, eâ ductus ratione, quòd ex odore denominentur, & commendentur; si cum rosaceâ fiat infusio rosarum siccarum, & corticis citri, magis id obtinebimus. Accedit, quòd si in Galliâ Sebellinâ pro infusione gummi Arabico utitur in aquâ rosaceâ; cur etiam in hac eâdem non utemur?

In Galliâ Aloësanginâ infusio fiat in rosaceâ.

149. Sed adhuc quæ proportio erit rosarum siccarum, & corticum citri siccorum ad aquam rosaceam, & quæ hujus quantitas? Aliqui in decem & octo unciis duas rosarum uncias, & duas drachmas corticum citri siccorum infundunt: at cùm utraque simul infundenda præcipiant, causam non video, cur rosarum siccarum duas uncias ponant, corticum verò citri siccorum solùm duas drachmas; cùm soleat Mesue, cùm duas res, simul junctas, infundendas docet, æquali pondere eas imponere. Sesquilibræ igitur aquæ singulorum unciam, aut sex drachmas saltem indendas esse censerem.

In infusione Aloësanginæ Galliæ, quæ rosarum, & corticum citri ad aquam proportio.

150. Sed in quantitate myrobalanorum Emblicorum, quibus hæc infusio est affundenda, video etiam

Emblicorum

quæ proportio ad aquam decoct. per aloë-fangina.

apud doctissimos viros non levem subesse controversiam: cùm enim passim in impressis libris legatur myrobalanorum Emblicorum bonorum, abjectis ossibus, uncias quatuor: aliqui, inter quos est Costæus, nimiam censens esse eorum quantitatem ad mediam infusionis illius libram, quam Emblicis superfundendam præcipit, quòd statim absorberetur, loco unciarum quatuor drachmas quatuor substituendas esse censet. Sed præter veterum omnium codicum fidem id facit, & etiam præter rationem: quamvis enim in triduali illâ primâ infusione absumi possit, & absorberi liquida illa sex unciarum affusio, quâ molliores Emblici redduntur; in repetitis illis ejusdem infusionis affusionibus cùm octo unciæ superaddantur, & facultas myrobalanorum meliùs elicitur, & tantum liquoris ex expressione obtinemus, quantum satis est ad excipiendas species, & formandum medicamentum in formam Trochiscorum.

Costæi & Veletii error in infusione & decoctione Emblicorum.

151. Sed magis in errore versantur Costæus, ut & Franciscus Veletius Hispanus, credentes in primâ illâ trium dierum infusione totam, & integram quantitatem infusionis esse ponendam; mox verò quarto die factâ ebullitione cum expressione, rejectis quatuor illis drachmis Emblicorum, tantundem Emblicorum esse addendum; ut & quinto die, his projectis, quatuor itidem drachmas addendas censeant, factâque expressione, eâ species excipi debere. Hoc enim modo credunt adimpleri, quod à Mesue expetitur, quòusque Emblicorum virtus in aqua impressa sit. Videtur enim illis, si ter novi Emblici apponantur, ter incalescat, & excoletur cum expressione, meliùs vim Emblicorum aquæ imprimi posse. Sed non animadvertunt, id esse omnino contrarium artificio Mesuæi, qui non repetendam

myro-

myrobalanorum appositionem scripsit, sed affusionem novæ infusionis, iisdem myrobalanis primò per tres dies in vase angusti oris, & benè occlusi infusis: nec minùs sperandum est, virtutem Emblicorum imprimi aquæ posse per infusionem illam quinque dierum, quàm per repetitam illam Emblicorum additionem, & repetitam coctionem, & expressionem.

152. Minùs placet ejusdem Veletii opinio, qui myrobalanorum horum Emblicorum accipit uncias quatuor, pòst glandibus extractis, & abjectis, crasso modo iis contritis, illis affundendam infusionem illam censuit; cùm, antequàm ponderentur, ossa detrahenda, & abjicienda ipse censeat, ut cuilibet, qui æquo animo verba Mesuæi legere voluerit, manifestum esse potest. Si enim post glandes extrahantur, tantum de decreto pondere deficiet, quantum ossa illa pendebant.

Veletii error in mensurâ Emblicorum.

153. † In Trochiscis de rhabarbaro formandis cùm succi Eupatorii drachmas solùm quatuor imponat, & ea quantitas ad excipiendos pulveres cùm esse satis non possit, censerem succum condensatum esse imponendum; species autem tum excipiendas crediderim succo absinthii, tum amygdalis amaris, à cortice expurgatis, & cum illo in mortario commixtis.

† Trochisci Rhabarbari succum Eupatorii condensatum, non liquidum recipiant.

154. ‡ In Trochiscis de Eupatorio aberrant Nicolaus præpositus, & Brassavolus in mannæ, & succi Eupatorii pondere, pro unciis drachmas substituentes.

‡ In Trochiscis Eupatorii in mannâ, & succo Eupatorii Nicolai, & Brassavoli error.

155. * Sed magis peccant, qui per succum herbarum, quo omnia excipienda censuit Mesue, succum Eupatorii intelligunt: ut enim mannam electam, in mortario positam, succo Eupatorii pistillo excipiendam concesserim, ita ad Trochiscos forman-

* Herbarum succum quid significet in Trochiscis Eupatorii.

formandos cum tantâ copiâ pulverem cum mannâ satis esse unciam succi eupatorii omnino negaverim: cúmque succos herbarum requirat, hîc verò solius herbæ agrimonii mentionem faciat, de eo intelligi non potest. Optimè igitur à plerisque per succos herbarum constitutum est, eos succos herbarum intelligi, qui alibi tali nomine declarantur, ut in syrupo de Byzantiis cum aceto, ubi borraginis, lupulorum, apii & cichorii succos herbarum succos appellat: & in syrupo ab eo, *distinctione sextâ*; acetoso cum succis herbarum appellato; & *in distinctione septimâ*, dum docet infusionem succi herbarum. Crediderim tamen non esse semper ad hos formandos necessarios succos illos quatuor herbarum, sed aut unum, aut plures, ut placet; quòd succi herbarum ad illos formandos levis requiratur quantitas: quod idem ipsum in Trochiscis de absinthio intelligendum erit.

Terenebiabin quid, & ejus loco substituenda.

156. In Trochiscis de Berberis illud solùm observandum erit, velle Mesuen excipi pulveres, & formari Trochiscos cum mannæ specie, quæ *Terenebiabin* dicitur; quæ quoniam Serapioni, & Avicennæ liquida in formam mellis erat, optimè præstare poterat: nos, cum eâ careamus, illius loco mannâ nostrâ, dissolutâ in formam mellis, ex decocto Berberorum uti poterimus.

Berberorum Trochisci succum liquiritiæ requirunt siccatum.

157. Per succum liquiritiæ, quem exposcit Mesue in hac compositione, non liquidum quis assumat, sed siccum, ut in pulverem duci possit. Neque huic repugnat Gal. 2. *de Antid. cap.* 32. ubi succos siccos reprobare videtur: ibi enim succos vetustate siccos, exoletos, & facultatibus ideo carentes reprobat, non benè à Sole exsiccatos, & recentes.

Capparorum Trochisci

158. In Trochiscis de capparibus illud solùm difficultatem afferre potest, quod à Mesue in fine

ne descriptionis pro modo compositionis additum est. *Ammoniacum dissolvatur in aceto, & aliarum rerum pulvis conficiatur cum eo.* Cùm enim drachmæ solùm duæ Ammoniaci imponantur, ut illa quantitas dissolvatur ex arte, in aceti frigidi tantâ quantitate emolliri debet, ut dissolvi possit, & linteo percolari; quod ut faciliùs obtineri possit, post horas illas viginti quatuor, in quibus facta fuit illa insusio, debet aliquantulùm excalefieri, & tunc acquisitâ liquiditate aptum erit ad excipiendos pulveres: sed quomodo tantillus ille liquor satis esse poterit ad drachmas viginti sex pulverum excipiendas, maximè, cùm verè liquor dici non possit, cùm unguenti, aut linimenti formam acquisiverit? Scio aliquos tantum aceti apponere, ut cum parvâ illâ Ammoniaci quantitate satis esse possit ad uniendos pulveres. Sed non animadvertunt, dissolutionem hanc Ammoniaci non esse ex arte; neque pulveres excipi Ammoniaco, aut eo formari Trochiscos hos, sed potiùs aceto præter intentionem autoris. Ut igitur incommodum hoc effugiamus, hoc modo in componendis iis Trochiscis procedendum erit. Primò, amygdalæ amaræ cultro erunt excorticandæ, pinsendæ, & per rarum setaceum traducendæ, & mox in mortario reponendæ, levi aceti portione superinsusâ, & tamdiu in mortario ducantur, donec in lactis formam evadant; deinde, succus eupatorii condensatus superaddi debet, & dissolvi; mox portio pulverum adhibebitur, quæ in subtilissimum pulverem erit traducenda; postremò, Ammoniacum, jam aceto emollitum, & in linimenti formam redactum, cum eâ pulverum parte, quæ superest, addi debet, & cum eo Trochisci formandi erunt.

quomodo cum adeò pauco Ammoniaco formari possint.

In Trochiscis de terrâ sigillatâ Lemniâ vera nostra recipienda, etsi à Gal. colore & loco differat.

159. Trochiscorum de terrâ sigillatâ Mesuæi descriptio suas quoque habet difficultates, & primò non esse, quod dubitemus de terrâ sigillatâ, sive Lemniâ, quæ ex aulâ Turcici Imperatoris sæpe ad nos defertur, an vera ea sit, aut viribus similis Galenicæ, quòd colore differat, quódque non ex eodem loco effodiatur, ut tempore Galeni, quod video aliquibus fecisse negotium, cùm ex eâdem insulâ deferatur. Si exhauriuntur venæ metallorum in auri & argenti-fodinis, aliquando autem in viciniâ, aut in aliis locis ejusdem provinciæ aliæ novæ inveniuntur, cur idem in venis terræ medicatæ evenire non poterit? neque differentia coloris quicquam concludit; quia diversitas soli diversitatem coloris introducere poterit, eâdem virtute consistente; quam longa experientia, & magnorum auctoritas confirmatie.

Eufistidos nomine quid significetur, quídque substituendum.

160. Et quoniam in Arabicis verbis versamur, non nisi ex Arabibus etiam colligere debemus, quid & ea significent, & iis deficientibus, quid loco illorum sit substituendum: cùm hîc imponat Mesue hefistidos, seu eufistidos drachmas duas, constet autem rem esse diversam ab hypocistide; cùm hoc loco, tanquam res inter se distinctas, utramque ponat, ut & Avicen. *lib.* 2. *cap.* 332. pro eufistide succum barbæ hircinæ arbusti intelligit; ut & Serapio in synonymis, cùm de hypocistide Avic. agat *lib.* 2. *cap.* 694. Non igitur omittenda eufistis, tanquam eadem cum hypocistide, ut video Placoromo, Cordo, Apollini, Bononiensibus, & Cistæ Mantuano placuisse, sed eo deficiente, aut tantundem hypocistidis imponemus, aut acaciam, quam ejusdem facultatis constituit Diosc. *lib.* 1. *capite* 109. cum hypocistide: imò alterutrâ deficiente succus balaustiorum substitui potest, cùm

cùm eandem habeat facultatem ex Dioſcoride. *l.* 11. *cap.* 127.

161. Sedenegi etiam, quod in hac compoſitione ponitur, non levem facit difficultatem; cùm enim in Philonio Perſico dixerimus per hanc dictionem intelligere Meſuen lapidem † Hæmatitem; cùm hîc & lapidem hæmatitem ponat, & ſedenegi, videtur aſſerendum, res eſſe diverſas, quæ duobus iis nominibus ſignificantur: & quamvis jam docuerimus aliquando auctores bis eaſdem res in eâdem compoſitione poſuiſſe, mutatâ quantitate, præſtat tamen aſſerere, ſedenagi hîc ſcribi, non ſedenegi, quod ſignificat ſemen granati ſylveſtris, quod tali nomine inſigniri, & ſynonyma Avicennæ antiqua oſtendunt, & Colonienſe Diſpenſatorium, & Chriſtophorus de Honeſtis, & poſtremò Franciſcus Veletius receperunt; & rationi maximè conſonum eſt, ſi ſeminum illorum natura perpendatur, ac comparetur cum fine hujus compoſitionis, nec repetitionis ejuſdem rei erit arguendus auctor.

Sedenagi quid, & quid ejus loco.

† Cautione 71.

162. Quid per grana Alchechengi, quæ in Trochiſcis, ab iis denominatis, primo loco ponuntur, intelligendum ſit, non una eſt opinio: cùm enim alichacabus, ſeu veſicaria folliculos in ſummitate, ſive veſiculas gerat, grana continentes, in quibus etiam, ut in ventre, ſemina minora continentur, dubitari poſſet, ex tribus iis quid eſſet imponendum; an folliculus, ſive cortex, cùm Gal. 5. *de comp. med. per gen. cap.* 7. in deſcriptione Trochiſcorum de veſicariâ Sylvii Hieratii Thebani veſicariæ corticem imponat. Sed non animadvertunt, qui hoc ſentiunt, paulò pòſt, cùm eoſdem, ab Andromacho deſcriptos, referat, id ipſum explicari per corticem, non a. eum veſiculas has intelligere, ſed corticem radicum. Sed cùm hîc Meſue grana expoſcat,

In Alchechengi Trochiſcis quid per grana Alchechengi intelligatur.

eum ea intelligere manifestum est, quæ vesiculis continentur. Ex quo etiam eorum refellitur opinio, qui semina illa solùm parva, & alba, quæ granis illis includuntur, imponenda censent, cùm grana ipsa requirat.

Batecæ semina quid sint.

163. An verò in iisdem Anguriæ semina, an Melonum, cùm Albatecæ, sive Batecæ semina requirit, sint imponenda, non una est sententia. Per Batecam enim Mainardus Sylvius, Christophorus de Honestis, & alii Anguriam intelligunt. Fortasse præstabit Peponem nostrum, seu Melo-peponem, & ejus semina intelligere: cùm enim Dullaca Arabibus sit Anguria, ut constat ex Serapione *cap.* 144. ubi Dullacam Melonem dicit esse viridem, cujus coloris esse Anguriam scimus, & tres illi Melonem viridem Anguriam esse asserunt, cùm capite præcedente de Batecâ loquens, tanquam de re diversâ, Melonem describat. Hujus sententiæ fuisse constat Andream Belunensem *in interpretationibus dictionum Arabicarum*, & Matthiolum *lib.* 2. *in Diosc. cap.* 128. & Patres Censores Mesuæ.

Bolus simpliciter quid.

164. Bis Bolum Mesuen in hac compositione cùm viderint aliqui posuisse, primò cum additione Boli Armeniaci, ponderis drachmarum sex; mox Boli sine ullâ additione, ponderis drachmarum duarum; secundum hunc superfluum censentes, abstulerunt præter rationem, cùm per primum Bolum Armenum Orientalem intellexerit; per Bolum autem Rubricam Sinopicam, vel Pannonicam cum Mainardo, aut cum aliis tertam Lemniam.

† In Myrrhæ Trochiscis quid per pulegium cervinum intelligendum.

165. † In Trochiscis de Myrrhâ ex Rhase 9. *ad Almans.* aliqui legunt pulegii cervini, quod, quid sit, vix ullus est, qui sciat, quidquid dicat Amatus Lusitanus *lib.* 3. *in Diosc. cap.* 39. esse nempe pseudo-dictamnum: propterea magis placet,

quod

quod aliquibus visum est, quódque firmatur aliquorum etiam impressorum Rhazæ librorum auctoritate, in quibus legitur, pulegii, cumini, quam lectionem sequitur Dessenius, Clusius, & Fuchsius, maximéque lectio hæc est rationi consentanea, cùm cumino non levis insit facultas urinas, & menstruas purgationes promovendi, quin fœtus mortuos propellendi.

DE SYRUPIS.

CUm institutum nostrum sit in hoc libro non Antidotarium integrum vobis dare, sed animadversiones aliquas more nostro circa communem componendorum medicamentorum modum: quemadmodum in aliis non omnes recensuimus compositiones, sed eas solùm, in quibus aliqua suberat difficultas, aut controversia, illas omittentes, quæ nihil controversum in se habent: ita in censuram syruporum, quam hoc loco præ manibus habemus, eos solùm examinabimus, in quibus aliquid subest controversum, quod ferè evenit in iis, qui *compositi* passim appellantur, non omittentes etiam *simplices*, si quid in iis erit, quod censurâ meâ indigeat.

166. † In syrupo de pomis simplici sericum tinctum cum cocco Baphico, Chermes dicto, sit præparatum, ut in *Alchermes* compositione; crudum enim sericum omnino indendum Auctor præcipit.

† Syrupo de pomis simplici sericum crudum indendum, tinctum in Chermes.

167. ‡ In Mivâ simplici Mesuæ, licet mellis, vel sacchari, vel quantitatis illorum nulla fiat mentio, alterutrum tamen est indendum, & in Mivâ ejusdem aromaticâ. Nam postrema verba, *in simplici hac*, ubi non malè eos facere scribit, qui loco mellis saccharum imponunt, hoc facilè ostendunt.

‡ Miva simplex, ex melle, vel saccharo paranda.

168. Quan-

Miva quam requirat zucchari quantitatem.

168. Quantitas illorum ſit librarum tredecim ad libras viginti quinque ſucci, ad dimidias ex libris quinquaginta coᴄti, & viginti vini.

† Syr. de cichoreâ cum rhab. Nicol. in decoᴄt. parandâ quæ aquæ quantitas ſumenda.

169. † In ſyrupo de cichoreâ cum rhabarbaro Nicolai examinando multùm mihi eſſet laborandum in ſimplicibus examinandis, & recognoſcendis, niſi recentiores Itali, Hiſpani, & Germani omnem hac in re removiſſent difficultatem. Major fortè relinquitur difficultas in aquæ quantitate pro decoᴄtione parandâ; ſi enim ſimplicia medicamenta, quæ ingrediuntur decoᴄtionem pro parando ſyrupo, unciis commenſurarentur, cùm dicit Nicolaus *in ſufficienti quantitate aquæ,* non ita difficili negotio quantitas aquæ cognoſceretur; ſed cùm pleraſque herbas per manipulos metiatur, confuſionem parit: Si tamen conſideraverimus, quæ doᴄtiſſimus Fernelius, 4. *Method. cap.* 11. qui herbarum manipulum ad unciam reducit, non erit difficile quantitatem invenire aquæ; quamvis enim non idem ſemper pondus obtineat manipulus rerum omnium, cùm alia aliis ſint graviora: cùm tamen hîc in herbis ſolùm verſemur, quarum non ita multa in pondere eſſe poteſt differentia, pro manipulis uncias recenſentes, & duodecim, aut tredecim uncias enumerantes, reliquíſque, per uncias dimenſis, addentes, vigintiquatuor unciæ omnium, id eſt, libræ duæ evadent; ad quas excoquendas ſexdecim aquæ libræ ſumi poterunt, quarum decem in hordeo excoquendo inſumentur, & radicibus, iis inditis, ubi ſeptem libræ aquæ in illo elixando erunt inſumptæ, ſex ſuperſtitibus; ſex aliis ſacchari additis, parari poterit ſyrupus, in cujus librâ quâlibet dum excoquitur, infundi debent rhabarbari eleᴄti, & bene maturi, drach. 4. & ſpicæ ſcr. 4. in raro linteolo, ſæpius, dum elixatione

paratur

paratur syrupus, forti factâ expressione. Si tamen in portiunculâ ejusdem decocti separatim fieret rhabarbari infusio per horas duodecim, & fortis expressio, &, dum fit syrupus, adderetur, ut persuadet Calestanus, non repugnarem.

† Syr. de cichoreâ cum rhabarbaro Gulielmi non duas drachmas rhabarbari indendas, sed uncias.

170. † In syrupo de cichoreâ cum rhabarbaro Gulielmi cùm videam, plerosque rhabarbari drach. ij. solùm infundere; in more autem apud nostros esse uncias loco drachmarum addere, ídque etiam Bergomensi Collegio magis placere: ita in nostrâ etiam provinciâ observari debere præcipio, atque probattisescerâ cyanum, in frumentaceis campis nascentem, flore cyaneo sive cælesti, omnibus noto, indendum censemus.

‡ Syr. de Polypodio Aug. antequam in usum ducatur, semper spathulâ commiscendum.

171. ‡ In syrupo de Polypodio Suessani illud solùm animadvertam, quod à Melichio optimè est observatum; quòd solventia majori ex parte in syrupis fundum petant, dum in usum ducitur, spathulâ, antequam è vase educatur, diligenter undequaque esse commiscendum.

In Sabor regis syrupo herbarum, quæ viscidum succum habent, illius extrahendi modus.

172. In syrupo de pomis Sabor regis cùm succi borraginis & buglossi requirantur, ex quibus vix succi elici possint, aut certè glutinosi adeò, ut aut dissolvi, aut in syrupi saltem mediocris substantiæ formam deduci non possint, non erit præter rem nostram, si aliquid de modo succi eliciendi ex herbis iis viscidæ substantiæ, qualis & est portulaca, proposuero: potissimùm cùm videam hac in re gravissimos viros non multùm inter se consentire. Galenus enim *primo de comp. med. sec. gen. cap.* 6. succum ex iis commodè extrahi non posse censuit, nisi tenuiori aliquo, dum pistantur, liquore superaddito; quod 6. *de tuendâ valet.* de portulacâ repetiit. Sed modus is illud habet incommodi, quòd nec syncerum habebimus succum, nec illum

lum in vitreis ampullis cum oleo per annum conſervare poterimus ad ſyrupos parandos, cùm aliquando, ut hyeme, herbæ non reperiantur, aut exſuccæ ſint. Oviedus *lib. 1. Methodi cap. 10.* & copioſum & ſyncerum, nec tamen glutinoſum ex his herbis ſine alterius ſucci mixtione habere nos poſſe cenſuit; ſi in mortario contuſis herbis, illis à mortario extractis, in aliquo vaſe ſine expreſſione ita ſinamus calido tempore per triduum, frigido per quatriduum: liquorem enim ſic aliquem ſubtilem effluere, móxque expreſſis herbis, quod reliquum eſt humidi, extrahi; qui mixti ſimul & viſciditate carent, &, ſi elixentur, ad conſumptionem medietatis à putredine vindicabuntur, & in vaſis anguſti oris vitreis, ſuperpoſito oleo per totum annum, ad uſum conſervari poterunt. At quomodo æſtivo tempore contuſæ herbæ per triduum, aut quatriduum conſervari poſſint ſine putredine, vix intelligi poteſt; & experientia omnino repugnat, & ſi attenuatur humiditas, & augetur, ſobolem dicemus eſſe introductæ aliquo modo putredinis, diſſolutâ compage mixtionis, & diſſolutis partibus humidis à ſiccis per corruptionem, ut ex Ariſt. colligere poſſumus 4. *Meteo.* Alii, ut Fernelius 4. *Meth. cap. 11.* meliùs, herbis piſtatis in mortario, iiſque in vaſe aliquo poſitis, & flammâ levi excalefactis, ſtatim exprimunt; unde & copioſum, nec adeò viſcidum ſuccum, eo vi caloris attenuato, exprimunt. Meliùs fortaſſe & feliciùs alii, viſcidis iis herbis, antequam piſtentur, in duplici vaſe igni blando expoſitis, ſuccum extrahunt, illis in mortario pòſt contuſis, qui nec adeò craſſus erit, aut viſcidus, & ſyrupum reddet non adeò obſcurum, & conſervari, adhibitâ ſolitâ cum oleo diligentiâ, per totum annum poterit, potiſſimùm, ſi poſt expreſſio-

expressionem eum per sex horas sinamus residere, levíque pòst adhibitâ ebullitione, despumetur.

173. In syrupis de pomis poma sint dulcia, matura, & redolentia, Apia, aut nostratia, ex agro Papiensi Popina dicta; aliquandiu priùs reponantur in acerno, mox cortice detracto pistentur, & succus exprimatur; & in aëre frigidiori, si aliquantulùm incalescant, & majorem dabunt succi quantitatem, & suaviorem gustui dabunt saporem.

Syr. de pomis quomodo ex iis succus extrahendus.

174. Non placet modus indendi croci, in hoc syrupo traditus à Brassavolo, qui, eo subtilissimè pulverizato, ut substantia simul cum virtute cæteris communicetur, & in fine decoctionis, admixto saccharo, dum forma syrupi concipitur, illum admiscet. Est enim contra intentionem auctoris, qui virtutem solam cum partibus igneis vult communicari, & propterea in linteo raro involutum solùm voluit in fine decoctionis imponi, ut subtiliores illius partes, eo modo conservatæ, syrupo communicarentur.

Crocus in syrupo de pomis quomodo indendus.

175. In syrupo de pomis composito Mesuæ, in decoctione parandâ, video aliquos aquæ solùm libras tres, aut quatuor ponere; quæ quantitas parva nimis est, & ad res ingredientes excoquendas, & ad ducendam elixationem ad consumptionem tertiæ partis, túmque postremò factâ colaturâ, ad libras duas sacchari excipiendas, etiamsi succi pomorum in fine unciæ octo addantur, qui sanè paulatim spathulâ permiscendo addendus erit.

Syr. de pomis compositus quæ aquæ quantitatem requirat.

176. Syrupus, de menthâ compositus Mesuæi, ut utilissimus est, atque sæpe in usum traductus, ita multas habet difficultates: & primum, quid per siccam mentham intelligere debeamus. Aliqui enim per siccam intelligunt, non actu siccam, sed in locis siccis natam, ut potentiâ sit siccior. Sed si obser-

Menthæ syrupus siccam mentham requirit.

observaverint, quæ ab eodem ſcripta ſunt *in principio ſui Gradabin*, in electuario de aromatibus, ad eoſdem affectus ſanandos inſtituto, ubi mentham ſiccã imponit; per ſiccam intelliget ſignificari actu ſiccam, cùm inter triturabilia eam reponat: non negaverim quidem eligendam eſſe, quæ in locis ſiccioribus naſcitur; attamen ſiccam etiam actu dicimus eſſe imponendam, talémque requirere Meſuæum.

Mentham verè ſiccam expoſcere ſyr. de menthâ contra Veletium.

177. Nec recipienda eſt Veletii Hiſpani ſententia, per mentham ſiccam eandem, à quâ ſolum ſuperflua humiditas ſit in umbrâ abſumpta, intelligentis: ſic enim & Serapionem, & Virgilium ſiccari res dicere conſueviſſe dicit; quo modo, ſi ſiccam mentham intelligamus, non erit nimia menthæ illa quantitas ſeſquilibræ ad eam ſuccorum quantitatem ſeptem librarum cum dimidiâ, quòd ſic parvam ſuccorum quantitatem abſumeret. Quòd ſi è contrà ſiccam ſumamus, experientia docet nimis parvam eſſe ſuccorum quantitatem, quòd ſui ſiccitate multam illius portionem ita abſumeret, ut ad parandum ſyrupum cum duabus libris mellis, aut ſacchari non ſatis eſſe poſſet. Sed nemo eſt, qui mentham, ex quâ ſolùm aliqualis abſumpta ſit humiditas, ſiccam dixerit: ſiccari quidem dici poterit, quòd in viâ ſit ad ſiccitatam; at ſiccam ſic eſſe nullus dixerit, neque ob paucitatem ſuccorum, atque quòd ob id parari non poſſit ſyrupus, mentham, hoc modo paratam, indere debebimus, ſed alia via erit ineunda.

† Caleſtani in Menthæ quantitate in ſyr. de Menthâ metiendâ refutata ſententia.

178. † Non placet tamen Caleſtani opinio, qui, ut hoc incommodum effugeret, ſervatâ quantitate ſuccorum, loco ſeſquilibræ ſemilibram indendam cenſuit præter auctoris, & omnium Scriptorum ſententiam: media enim libra menthæ ſiccæ pauca nimis

nimis est quantitas ad roborandum ventriculum, & eos affectus evincendos, ad quos vel syrupum de menthâ simplicem accommodatum esse dicit: & in simplici libram menthæ siccæ in libris quatuor succorum ponit, cur in composito sesquilibram non ponemus in libris septem cum dimidiâ succorum? Dessenius & Fœsius, ut hanc absorbitionem succorum effugiant, libram solùm menthæ siccæ adhibent. Ego in syrupo hoc, à menthâ denominato, nunquam menthæ quantitatem imminuerem, cùm libram in simplici posuerit; sed potiùs singulis succis sex uncias adjungendas cum plerisque censerem. Quòd si consideremus modum, quo conficiendum syrupum hunc docet Mesue, ut succi hi decoquantur cum facilitate, vel lento igne post infusionem, fortasse optimè pararetur, si in duplici vase excoquerentur. Sic enim per longam elixationem virtus menthæ succis imprimeretur, nec tanta succi quantitas elixatione absumeretur, & syrupus cum facultate ingredientium conservaretur, etiamsi ad dimidias non absumerentur.

Decoquendæ Menthæ in suo syr. vera ratio.

179. Sed quam Galliam assumemus, ut aromatizetur syrupus is, & quâ quantitate; cùm Mesue simpliciter dicat, *aromatizetur cum Galliâ*? Ego nobiliorem inderem Moscatam; non aberrabit tamen etiam, qui Aloësanginam imponet. Quantitatem colligemus ex eodem in syrupo de succis herbarum, *in secundo de calamento*, & in eo, qui est *de thymo*, ut pro librâ sumantur scriptuli duo, & hîc utemur duabus drachmis.

Gallia quæ imponenda, & quanta in syr. de Menthâ.

180. ‡ Vix dici potest, quantùm Scriptores in syrupo Jujubino varient, & in mensurâ Jujubarum, & aquæ, tum & in modo decoctionis: an simul omnia ingredientia sint imponenda, an

‡ Jujubarum syr. parandi varii modi, variatâ quantitate jujubarum, & aquæ.

gradatim pro ratione coctibilitatis, & partium jujubarum extrahendarum; aliis libras decem imponentibus; aliis numero ſexaginta aquæ; aliis libras quatuor, ut in omnibus codicibus Meſue; aliis libras centum, ut Mainardus, habitâ ratione librarum decem jujubarum, & hordei, quem adeò longam cocturam poſtulate alibi docuerat; alii libras duodecim, ut Oviedo placuit; pleriſque ſex libras. In decoctione ſervandos multi dicunt eſſe canones univerſales, etiamſi in ſingulis deſcriptionibus diſtinctè id non explicetur: alii verò id in decoctionibus quidem, quæ per ſe in uſum veniunt, eſſe ſervandum fatentur: at in decoctionibus pro componendis medicamentis non ſemper graduandum eſſe, ſed ſequendum illud, quod ab auctore eſt in eo compoſito deſcribendo inſtitutum; hæcque quilibet eorum aliquibus conjecturis conantur perſuadere. Ego ne in iis immorer, non libras decem, ſed numero LX. imponendas cenſerem, ut communis eſt omnium ſententia, facili lapſu interpoſito puncto inter L. & X, quod ex ſexaginta in L. X. mutatum eſt. Aquæ quantitas librarum centum nullam habet proportionem: neque enim drachmarum octo hordei quantitas, & jujubarum tantam requirunt aquæ quantitatem: librarum duodecim menſura ad hordei quantitatem, & jujubarum nimia eſt; nimíſque recedit à traditâ ab auctore, etiamſi graduatâ utendum eſſet decoctione: minùs recedunt ab auctore, qui ſex ſumendas eſſe conſent: ſed qui præter hordeum conſiderabit nullas excoqui res, quæ longam requirant decoctionem, etiamſi graduata adhibeatur decoctio, non recedet ab inſtituto auctoris, potiſſimùm, ſi lento igne adminiſtretur.

181. Quo-

181. Quomodocunque tamen fiat, semper illud erit observandum, debere Tragacantham, & semina malvæ, in lineâ telâ rarâ inclusa, excoqui,& sæpius exprimi, ut eorum virtus sine multâ viscitate communicetur; simúlque ob hanc unam causam percolari debebit, dum calida fuerit: quòd si refriguerit, antequàm saccharo addito paretur syrupus, iterum calefieri debebit, & percolari.

Tragacantha & semina malvæ quomodo excoquenda.

182. Ne quis tamen censeat in syrupo de hyssopo adeò parvam aquæ quantitatem sufficere, cùm quantitatis aquæ nullum faciat mentionem Mesue: cùm enim præter hordeum contineat fructus crassæ substantiæ, ut & semina viscidiora; cùm radices, & Tragacantham; cùm præterea loco sacchari Penidia ad syrupum parandum assumat, nisi sufficiens aquæ quantitas indatur, formam potiùs elegmatis parabimus, quàm syrupi. Proinde placet eorum opinio, qui octo libras aquæ sumendas censent, ac graduatam parari debere decoctionem.

Hyss. syr. quantitas aquæ quæ indenda.

183. In Syrupo de absinthio primùm dubitant, quodnam absinthii genus indendum sit; cùm Romanum hîc exposcat Mesue,& *lib.Simpl.* cæteris præferat; cùm Diosc. & Galenus & 6.*simpl.cap.*1. & *in libris Methodi*, Pontico potiùs, etiam in iis, ad quæ conferre hîc Mesue asserit hunc syrupum, primas tribuat. Ego certè cum Romano componendum cum Mesue censerem, si & materias, in ventriculo contetas, attenuare, in tunicis ventriculi imbibitas & attenuatas, detergere, & subducere per alvum voluerimus: at si ventriculum roborare voluerimus; si epar infarctu liberare decreverimus, & materias attenuare, cúmque aliquâ adstrictione mediocriter excalefacere, Pontico utemur: & quemadmodum primum illum cum melle parabimus,

Absinthii syr. quando cum Romano, & quando cum Pontico parandum, quando cum melle, & quando cum saccharo.

mus, ita alterum cum saccharo componendum judicamus.

Absinthium siccum in syr. imponendum.

184. Sed an cum sicco, an cum viridi parandus? Dessenius, & aliqui alii viridi utuntur, ut succorum minorem absorbeat quantitatem. At in iis, quæ adstringendo roborant, humiditas obest, & propterea in syrupo de cydoniis, & in mivâ aromaticâ, cùm succi actu humidi sint, ut aliquam potentialem acquirant siccitatem, Mesue cùm actu id obtinere non possit, elixatione potentialem auget. Sic mentha, sic absinthium, cùm humiditate adstrictionem impediant, exsiccari debent, & decoctis sicca imponenda, ut adstrictionem adaugeant.

Absinthii & liquorum quantitate servatâ in infus. & decoct. quomodo parari syr. possit.

185. Sed quoniam experientia constat, si absinthii, succi rosarum, & eam quantitatem spicæ in libris quinque vini odoriferi, & succi granatorum excoquamus, tantum succi absorberi, ut ea non supersit vini & succi quantitas, quæ cum libris duabus mellis possit verum syrupum constituere, potissimùm factâ per horas vigintiquatuor rerum earum infusione: Alii quantitatem absinthii imminuendam censent ad uncias quatuor, alii augendam potiùs vini & succi granatorum mensuram. Oviedus, si cum Romano præparetur, censuit absinthii imminuendam esse quantitatem, ne adeò ingratus & amarus reddatur; si cum Pontico, augendam liquorum mensuram. Ego potiùs, servatâ & ingredientium, & excipientium eâ quantitate, quam tradidit Mesue, crediderim optimè syrupum parari posse, infusione in duplici vase, bene occluso per diem & noctem, factâ, & ebullitione in duplici vase ad balneum maris, neque absumptâ medietate liquorum, ut sæpius Galenus *in libris de comp. med. sec. locos, & genera* docuit.

186. Hoc

186. Hoc modo si decoctionem paraverimus, praecedente infusione, non erit facienda per graduationem, neque partienda, ut Oviedo & Sylvio placuit. Jam enim docuimus, optimè hac in re attigisse scopum Brassavolum *in examine syruporum*; etiam, ubi decoctio fit praecedente infusione, non esse graduandum, potissimùm si occluso ore vasis fiat: quicquid dicat Oviedus, verum id esse, ubi levis fiat elixatio: oppositum enim collegimus in confectione Hamech, & pilulis Aloësanginis.

In syr. de absinthio decoctio cur non graduanda.

187. Et quamvis verba illa, *(in vase lapideo)* à Mesuæo apposita, reverà qualitatem vasis, in quo infusio, & decoctio paranda sit, respiciant, ne, in cupreo vase si fiat, vinum & succus granatorum ex ære malam acquirat qualitatem; verum tamen etiam est, inde colligi posse, non esse bipartiendam infusionem, & decoctionem, absinthio in vino, & rosis in succo infusis, ut ii voluerunt, qui graduatam exposcunt decoctionem; sed unciam unico vase prosuit.

In syr. de absinthio decoctio non est bipartienda.

188. Nolim nobilissimum syrupum de Eupatorio, compositum ejusdem Mesuæ ob eam causam omitti, quòd controversum sit, quid sit Eupatorium Mesuæ, omnino diversum à Galenico, & eo, quod descripsit Diosc., quódque non ita facile sit scire, quid per Bedeguar, & quid per Suchaha sibi velit Mesue: cùm diligentissimus Matthiolus Eupatorium Mesue validissimis conjecturis ostenderit, non differre ab Agerato Dioscoridis, cujus copiam ex agro Romano, aut saltem succum condensatum habere poterimus. Per Bedeguar autem cum plerisque radicem albæ spinæ intelligimus, & Suchaha spinam Ægyptiam significat, quæ apud nos non nascitur, cùm ejusdem sit cum spinâ albâ facultatis; hac deficiente, spinæ albæ quantitatem duplicare

Eupatorii syr. parandus cum succo Agerati.

plicare poterimus: quâ etiam deficiente video alia alios substituere, nam aliqui fumariam, alii radicem caryophyllatæ, alii radicem cardui sancti, alii carlinam, sabinam alii pro Bedeguare; & pro Succhaha polypodium. Ego certè eorum magis probo sententiam, qui pro Bedeguare radicem cardui sancti substituunt. Præter enim facultates, cum spinâ albâ & Ægyptiâ consentientes, exsiccantes cum aliquâ adstrictione habemus spinosas plantas, & pro radice semper melius est radicem substituere.

Bedeguar & Suchaha quæ, & ejus substitutum.

189. Quæ sit quantitas sufficiens succorum apii & endiviæ, cùm non decrevit hîc Mesue; ex iis, quæ alibi tradidit, colligendum erit, & cùm decoctis succos rarò admodum admiscuerit ad parandos syrupos, ex syrupo de fumariâ majore id erit colligendum, servatâ tamen proportione ad quantitatem sacchari; sicque singulorum illorum succorum duas libras sumemus, ut proportio servetur ad quatuor libras sacchari.

In Eupatorii syr. quæ succorum quantitas indenda.

190. Cùm ad præparandum hunc syrupum & concurrant succi & decoctum; cùm succi crassioris sint substantiæ, longiorique ob id indigeant coctione, ut attenuentur, aliquantò priùs erunt excoquendi, ut purior & clarior syrupus evadat.

In Eupatorii syr. succi priùs coquendi, & cur.

191. Coquenda statuit simplicia hæc in libris octo aquæ ad tertiam. Hîc digladiantur viri sanè quàm diligentissimi, an per hæc verba (*ad tertiam*) intelligendum sit ad consumptionem tertiæ partis, an potiùs ad duarum partium. Ego consumptionem *ad tertiam* intelligo tertiæ partis: ubi verò ex tribus partibus duæ absumi debent, *ad tertias* scribendum erit. Colligitur id ex Gal. *lib. 3. de compos. med. 5. gen. cap. 5.* ubi loquens de decoctione vini novi dulcis ad spissitudinem, quam *Sirceon* vocant, nos *sapor d'uva*, dicit;

Coctio *ad tertiam*, & *ad tertias* quid significet, & quomodo distinguant.

Si

Si ex vino dulci, primò ex uvis expresso, paretur, quia tenuioris est substantiæ, ut inspissetur, excoquendum esse ad tertias; si verò ex secundo crassioris substantiæ, ad dimidias: per tertias non aliud intelligere potest, quàm ad consumptionem duarum tertiarum; si vera sunt, quæ à Theophrasto scripta sunt *lib. 6. de causis plant. capite 17.* ubi *crassiora* dicit, *& viscidiora citiùs condensari.* Sic è contrà sapam, quàm nos *mustum coctum* dicimus, ad tertiam elixatione consumimus. Sed excoquendarum etiam radicum conditio id persuadere videtur: in quibus excoquendis communi usu libram in sex aquæ libris ad dimidias excoquimus. Si nunc tantam ingredientium quantitatem in duodecim libris aquæ & succi elixaremus ad duarum partium consumptionem, & succi non attenuarentur, sed crassescerent, & vis radicum attenuans & aliorum tenuiorum evanesceret, etiamsi graduationem admittamus.

In Fumariæ syr. majori per cassiam fistulam pulpæ eam quantitatem indendam.

192. In syrupo de Fumariâ majori cùm cassiæ fistulæ uncias duas indendas esse præcipiat, non placet Oviedi sententia, qui non medullam metiendam ad eam quantitatem esse censuit, sed integram cassiam cum fistulâ, è quâ, detracto cortice, tabellis, & seminibus, succum tantùm, qui supersit, indendum censuit, nixus solo modo dicendi, & Platearii auctoritate; cùm tamen id communi omnium sententiæ repugnet, & parva succi quantitas, quæ inde extrahitur, dissuadeat; nec, quæ contrà proponit, ullius sint momenti: quamvis enim aliquando medullam cassiæ, & quandoque ejusdem pulpam exposcat; & quandoque cassiam fistularem, quam à seminibus expurgandam præcipit; non negandum tamen per cassiam fistularem etiam ejus medullam significâsse.

Graduanda decoctio, ubi sine infusione res diversæ substantiæ coquuntur.

193. Non placent etiam ii, qui succum hunc Cassiæ, & Tamarindos non in decoctione ponendos censent, sed post, cùm syrupum paramus, quòd elixatione censeant aëreas, & lubricantes partes dissipari; & non animadvertunt in confectione Hamech in sero elixari, & in hoc syrupo scribi: Coque in libris iiij. aquæ, pòst simul recensitas res ingredientes; quamvis, cùm non præcesserit infusio, & res diversissimæ sint substantiæ, graduata ex arte sit facienda decoctio.

Epithymi syr. decoctio quantam aquam requirit.

194. Cùm in syrupo de Epithymo post enumerata & demensa ingredientia, nullâ factâ mentione liquoris, in quo facienda sit decoctio, neque subinde ejusdem quantitatis; quamvis omnes conveniant, in aquâ faciendam esse decoctionem, in illius tamen quantitate dissentiunt; aliis octo libras assumentibus, aliis tredecim, aliis decem, quam Brassavolus sequendam censuit, ac quantitatem, quam omisisse Mesue censetur, colligere possimus ex syrupo de Fumariâ majori; Nobis hæc opinio magis placet, tum ob illam causam, tum quòd inter extremas illas media sit; maximè verò, quòd cum illâ quantitate commodè admodum graduata illa decoctio parari possit.

In Epithymi syr. quæ sacchari quantitas indenda.

195. At & in sacchari quantitate etiam dissentiunt, aliis Brassavolo, Sylvio, Cronenburgio, Cordo, Florentinis, & Mantuanis libras quatuor indentibus; aliis, ut Suardo, Calestano, Borgarutio, & PP. Comment. Mesuæ, solùm tribus; ego quatuor impositis meliùs syrupum parari posse censerem.

† In Stœchadis syr. parando quanta aqua sumenda.

196. † Non est etiam, quòd in dubium vertamus, decoctionem pro parando syrupo de stœchade ex aquâ, tanquam communiori liquore pro decoctis parandis, esse faciendam: at in dubium vertitur

vertitur illius quantitas, quæ ex quantitate ingredientium colligi poteſt: quæ cùm ſit tredecim unciarum, requiret libras octo, aut novem aquæ, atque, graduatâ factâ decoctione, reduci debet ad libras tres, & tres uncias, aut ad libras tres cum ſemiſſe; quòd ingredientia, cùm ſiccæ & calidæ ſint temperaturæ, actu ſicca imponi debeant, & ob id aquæ multum abſorbendum. Non ſatis erunt ſeptem, ut aliquibus placuit.

Liquiritiæ ſyr. decoctio non ſit graduata.

197. Cùm in ſyrupo de Liquiritiâ Meſuæus in libris quatuor aquæ per diem & noctem infundat Liquiritiam, capillum Veneris, & Hyſſopum, móxque ad conſumptionem medietatis excoquat; dubitârunt aliqui, an poſt infuſionem in decoctione parandâ graduanda ſit decoctio, cùm tria illa diverſa ſint ſubſtantiæ, nec eandem admittant coctionem. Aliqui ſingulorum ſingulas faciunt infuſiones, & decoctiones; alii, unâ factâ infuſione, graduatam faciunt decoctionem, poſtremo loco capillum Veneris imponentes. Sed non placet recedere à verbis & ſententiâ Meſuæi, & ab iis, quæ alibi conſtituta ſunt; præſtare tamen ſemper auctoris componendi modum ſectari, qui ſimul tria illa infundenda in aquâ præcipit, & excoquenda in aquâ ad dimidias, nullâ factâ mentione ſeparatarum harum infuſionum, & decoctionum, aut graduationis: & jure merito, cùm decoctio hæc infuſionem habeat præcedentem, per quam res infuſæ, quandam acquirentes unionem, uniformiter poſſunt excoqui; ut in confectione Hamech, & pilulis Aloëſanginis, & pòſt in aliis eſt demonſtratum.

† In liquiritiæ ſyr. parando roſacea ſit ſtillatitia.

198. † Aqua roſacea, quæ in fine, parato ſyrupo, addenda eſt, ſtillatitia eſſe debet ad balneum Mariæ; non per infuſionem facta, ut PP. Commenta-

 toribus

toribus Mesuæ visum est; nam *lib. simplicium cap.* 22. dum de aquâ absinthii stillatitiâ loqueretur, talem esse debere scribit, qualis est aqua rosacea.

Liquiritiæ syrup. sit crassioris substantiæ ob aquam rosaceam in fine addendam.

199. Ubi etiam annotandum, syrupum hunc, cum melle, saccharo, & Penidiis ita paratum, crassioris substantiæ esse debere, ut, additis unciis sex aquæ rosarum, non indigeat ulteriori coctione, ne virtus aquæ rosarum evanescat, sed, eâ additâ, fervore aliquo levi ignis ad perfectam scruporum consistentiam reduci possit.

Papaveris capita in syr. sint recenter collecta, & media inter sicca & humentia.

200. In syrupo de Papavere observandum, melius esse illum æstate parare, quo tempore capita, recenter collecta, indi debent; ita tamen, ut ab illorum collectione dies intercedat, ut superflua illa humiditas absumatur, nec tamen ad siccitatem deducantur: & hæc est Galeni doctrina 7. *comp. med. sec. loc. cap.* 2. ex Andromacho, Herâ, & Democrate: quod confirmavit Paul. *lib.* 7. *cap.* 11. & Aëtius, *lib.* 2. *ser.* 1. *cap.* 135. quem secutus est Mesue *in compositione de Iacur*, Decem capita papaveris recentia sumit, media inter humentia & sicca, & hoc est, quod sibi voluit Avic. *lib.* 5. *summâ* 1. *Tract.* 6. capita papaveris pro hoc syrupo ponens, quæ matura cum semine in plantâ quasi sint siccata.

In Papaveris syr. ex siccis capitibus quomodo parandus.

201. In proportione capitum papaverum ad quantitatem aquæ si quis varias cupiat videre antiquorum Andromachi, Heræ, Damocratis, Critonis, Sorani, & Galeni per numerum capitum, & sextarios aquæ; legere poterit Gal. 7. *sec. loc. cap.* 2. Nos, qui in Mesuæi syrupo de papavere expendendo versamur, qui non capita, sed drachmas sexaginta horum capitum in quatuor libris aquæ, illud solùm animadversione dignum ducimus,

aquæ

aquæ quantitatem illam quatuor librarum, quam multi non ſatis eſſe poſſe cenſent ad ſexaginta drachmas capitum excoquendas, ita ut libra cum dimidiâ ſuperſit; ſi capira non ſicca ſumpſerimus, & eam quantitatem ſatis eſſe cognoſcemus, & eâ portione, quæ ſupereſt, decoctionis poſſe optimè parari ſyrupum, quòd non multam abſumant humiditatem, citiúſque excoquantur.

202. Quamvis autem æſtatis tempore, dum capita papaveris viridia demeti poſſunt, ſyrupus is parari debeat; quòd ſi ſiccis uti velimus, major quantitas capitum ad drachmas ſexaginta conſtituendas requireretur: quòd capita nigri papaveris ſicca ſemina non contineant, & denique, quòd ſicca, cùm longiorem requirant, & infuſionem, & decoctionem, majori indigeant aquæ quantitate: urgente tamen neceſſitate ex ſiccis, etſi non ita validus, parari poterit: quod ut meliùs præſtari poſſit, quantitatem illam capitum in eâ aquæ quantitate infundemus, ut illis, arte depreſſis in aquâ calente, hæc illis per digitum ſupereminеat per quinque dies, ut emolleſcant: mox eòuſque excoquentur, ut compreſſa digitis diſſipentur, tunc excolabuntur cum expreſſione, cum quâ ſyrupus parabitur. Sed ſemina papaveris nigri, quæ in decoctione viridium in capitibus continebantur, ne deficiant in hac, quæ ex ſiccis paratur, cùm excidere ex ſiccis ſoleant, triginta drachmas ſeminum nigri papaveris adjungemus.

Papaveris ſyr. ex ſiccis capitibus quomodo parandus.

203. In ſyrupo de duabus radicibus illud pro certo conſtituendum eſt, è radicibus cujuſcunque ſpeciei eximendas eſſe ligneas omnes ſubſtantias internas, tanquam minùs utiles, & quaſi excrementitias; quod manifeſtis verbis docuit Gal. *lib. 2. de Antid. cap.* 105. Ut non recipi debeat Braſſa-

Radices in ſyr. & decoctis à ligneis partibus internis repurgandæ.

Brassavoli & Dessenii sententia, qui id solùm in radicibus calefacientibus præstandum esse crediderunt, quòd in illis cortex calidioris sit substantiæ; non in frigidis, quòd lignosa pars frigidior sit: quasi, si ratio valeret, non sit concludendum, tunc in frigidis solùm internâ lignosâ parte esse utendum, cortice abjecto; præstereà non negabunt, lignosam partem in frigidis esse siccam, & præstereà quasi excrementitiam.

Radices calidæ siccæ, frigidæ humidæ in decoctis eligendæ.

204. Sed radices humidásne, & recentes, an siccas? Id enim multùm refert tum ob variationem qualitatum, tum pro quantitate aquæ, in quâ excoquendæ sunt. Ego in universum censerem, radices calefacientes, aperientes, deobstruentes, abstergentes, & siccas potiùs esse eligendas: quòd tales munia illa meliùs exercere possint; Refrigerantes autem humectantes, mollientes, & laxantes, recentes & humidas esse sumendas ob eandem rationem. Doctrina hæc est Gal. *lib. de attenuanti victus ratione*, confirmata à Fernelio *lib. 4. Meth. cap. 9.* Ita ut in hoc syrupo radices apii, & fœniculi siccæ sint indendæ, cichorei verò virides; & cùm sicca humidioribus difficiliùs coquantur, graduanda erit ex arte hæc decoctio.

Aceti quæ quantitas in syr. de duabus radicibus.

205. At quæ aceti quantitas erit indenda, cùm quantitatem determinatem non decernat, sed dicat sufficientem quantitatem? Secundum doctrinam suprà dictam communiter omnes quantitatem colligendam censent ex iis, quæ de syrupo acetoso tradita sunt, ubi simpliciorem ex aceti duabus partibus, fortiorem ex quatuor, medium ex tribus; & cùm unum in Apothecis paratum habere debeant, medium elegerunt: ita, cùm triplicem quoque aceti mensuram, proportione servatâ, in hoc indere possemus, mediam eligemus, ad-

dentes

dentes ferè duas libras ad proportionem decocti & sacchari.

206. Si Medicus in schedulâ scripserit syrupum de duabus radicibus simpliciter, sive additione cum aceto, aut sine; cùm alicubi etiam sine aceto paretur, non eum intelliget Pharmacopola, qui sine aceto est paratus, sed eum, quem absolutè syrupum de duabus radicibus appellavit Mesue, in quo acetum ponitur: si enim Medicus in aliquo morbo præscribere voluerit, ubi acetum non convenit, addere debebit (*sine aceto.*)

Per syr. de duabus rad. simpliciter cum aceto intelligendum.

207. Syrupum Byzantinum componens Mesue, tum simplicem cum aceto, tum compositum cum succis, dicit, *bulliant ebullitione unâ*: quibus verbis licet aliàs intellexerit simplici uno fervore, hoc tamen loco simul unâ & continuatâ, nec divisâ, aut separatâ ebullitione esse excoquenda omnia, despumatione factâ, intelligit.

In Byzantino quid sit ebullitio una.

208. Quòd autem dicit, (*cum facilitate*) blando igne & lento vult succos esse excoquendos: docuerat enim *in Canonibus*, quæ valido igne elixantur, liquida, impetu ignis violenti subito, quasi multâ spumâ elevatâ, evanescere, & vires, in tenuioribus partibus consistentes, absumi ac dissipari.

Coctio cum facilitate quid significet.

209. In Mivâ cydoniorum simplici licet Mesuæus nullam mellis indendi mentionem fecerit, cùm tamen in fine aliquos non malè loco mellis saccharum posuisse dicat, ex iis alterutrum indendum demonstravit. Sed quæ illius apponenda erit quantitas? Optimè PP. Commentatores Mesuæ ex proportione mellis cum succo & vino in Mivâ aromaticâ colligunt, mellis, vel sacchari libras indendas esse viginti septem; quam opinionem etiam plerique sunt secuti. Si quis tamen Mivam simplicem eam censuerit

In Mivâ cydoniorum quæ mellis, aut sacchari quantitas.

censuerit ac composuerit, quæ in compositâ descripta est: remotis speciebus, non aberrabit.

Aromatizatio syruporum quomodo fiat.

210. Duplici modo observatum est, decocta, syrupos, & similia dici aromatizari; aut aromaticis speciebus, raro linteo impositis, & in globum ligatis, liquoribus, dum decoquuntur, impositis; quomodo sæpe Avicennam, Serapionem, & Mesuæum usos esse passim observamus, fortasse Soranum Græcum scriptorem imitati apud Gal. 7. *de comp. med.* 5. *loc. cap.* 2. Aut speciebus ipsis, aut per se, aut liquore aliquo dissolutis, liquoribus effervescentibus admixtis, ut factum videmus à Mesuæo *in syrupo de menthâ, de Thymo, de calamento*, & alibi sæpius. In Mivâ cydoniorum aromaticâ utrumque genus hoc aromatizationis conjunxisse videmus: Primo quidem, dum species Aloësanginas, sive aromaticas, linteo raro involutas, vino, succo granatorum, & melli, dum fervent, imponit; altero, cùm in fine decoctionis ad communicandum suavem odorem Mivæ imponit moschum, & Galliam: quomodo etiam duplici usum scimus Serapionem *lib. de Antidot.* T. 7. *cap.* 23. & Avicennam in Mivis.

Miva aromatica quomodo aromatizanda.

211. Sed quo tempore species eæ aromaticæ, linteolo involutæ, ut aromatizentur syrupi, erunt imponendæ? non, ut Brassavolo placuit, in principio coctionis, ut & caliditatem, & odorem majorem nanciscantur; potiùs enim nimiùm longâ coctione exolescent, & minùs odorem communicabunt: sed cùm mel aut saccharum clarificatur: tunc enim hoc loco Mesue Galliam & Moschum in linteolo, succis & vino cum primis aromatibus ebullitis, imponenda docuit. Hoc etiam docuit Avicenna *lib.* 5. *Tract.* 6. *summâ primâ in parando syrupo cum seminibus, in Iuleb cum aquâ rosatâ*, & alibi,

alibi, & est doctrina Arnaldi de Villanovâ *in suo Antidotario in tractatu de syrupis.*

A quibus omnibus docemur, ut, cùm horum fit decoctio, sæpe globulus is cochleari ad latera vasis comprimatur.

212. Neque tamen placet, quod aliquibus visum est, quódque video placuisse Brassavolo; ut, cùm post confectionem syrupi, dum in vase proprio reponitur, globulus ille simul in eo vase reponatur: crassities enim Mivæ id nec admittit, & sine fructu esset, linteíque conditio ei repugnat. Neque verba Mesuæi (*suspende in syrupum*) id persuadent: neque enim verba illa respiciunt tempus repositionis, sed coctionis.

Aromatum globuli in vase non servandi.

213. Quæ verò ad aromatizationem imponuntur species, & aromata, crasso modo esse terenda Mesue hoc loco præcipit, & communis est omnium componentium opinio. Neque iis repugnat Avic. *lib. 5. Tract. 6. Summâ primâ in Rasat.*, ubi species aromaticas subtilissimè conterit. In proximis enim compositionibus aromata crassò modo conterit, in hoc verò subtiliter, ut cum odore, & qualitatibus eorum quoque substantia liquori communicaretur.

Aromata pro aromatizatione parum trituranda.

214. Sed cùm aromata alia, crasso modo contrita, ponat, crocum integrum imponendum duxit, quod & à Serapione, & ab Avicenna in suis Mivis factum videmus: cùm in aliis syrupis, & decoctionibus crasso modo contritum sæpius positum observaverimus. Causam colligemus hujus varietatis ex Gal. *6. med. local. capite* 1. ubi dicit, *crocum tenuium adeò esse partium, ut, si diutius in aliquo liquore excoquantur, vires illius exsolvantur*: cùm hîc autem adeò longo tempore perduranda sit hæc succi cydoniorum, & vini decoctio, ut

Crocus quomodo decoquendus.

ut libræ illorum viginti quatuor absumi possint; cùm ob hanc causam aromata crasso modo conterenda decrevissent, integrum crocum imponunt, quòd illis adhuc subtiliores habeat partes. At ubi in fine decoctionum ponitur, aut levitur effervere in liquoribus debet, satis duxerunt, si crasso modo contereretur.

DE EXTERNIS.

Animadversiones hactenus cùm simus prosecuti, quæ ad medicamenta composita pertinent, quæ per os sumuntur, quæque in compositione aliquam, & Medicis, & Pharmacopolis invehere solent difficultatem; nunc aliqua attingere animus est circa ea, quæ extrinsecus apponuntur, & ex iis solùm olea, unguenta, & cerata, à nostris dicta, persequemur; ea solùm eligentes, quæ aut aliquam in eorum compositione habent difficultatem, aut declaratione aliquâ indigent: ab oleis auspicantes, à quibus cerata, unguenta, & emplastra magnam suæ compositionis partem mutuantur; primúmque attingam, quæ per expressionem trahuntur: deinde ea examinabimus, quæ per impressionem, seu infusionem parantur; pauca in simplicibus annotantes, fusiores aliquantò plùs futuri in compositis: postremò aliqua etiam attingemus in iis, quæ per asscensum & descensum eliciuntur.

Oleum olivarum novum quomodo ad veteris naturam reducatur.

215. Oleum, ex olivis expressum, tanquam commune, primùm veniat considerandum; quod cùm multùm differat, novúmne sit, an vetus; cùm illud humidum magis, & moderatè calidum; vetus verò magis calidum, humidum minùs. 6. *simpl.* Gal. & Diosc. *lib.* 1. *cap.* 28. Utrumque igitur Pharmacopola paratum habere debet ad varias medicamentorum externorum parandas compositiones.

At ubi vetus ad manus non fuerit, Galenus 6. *Simplic.* & 1. *localium med. cap.* 3. Cicinum laudat; sed quia hoc etiam ferè caremus, ibidem Gal. oleum elixatum; non tamen, ut Dioscordi placuit c. 27. *primi libri*, à quo accepit Serapio *lib. Simpl. cap.* 5. hoc spissari debet ad mellis consistentiam: præterquam enim, quod impossibile esse docuit Arist. 4. *Meteor. cap.* 9. oleum elixatione incrassari, per eandem potiùs scimus partes crassiores attenuari, quod contrarium est naturæ olei veteris.

Oleum omphacinum tempore maturescit.

216. Oleum ex olivis immaturis, quod omphacinum appellant, quódque cum adstrictione nonnihil habet refrigerationis, si in usum primo anno ducatur, illas servat facultates: at, si diutius conservetur, illas amittit, & non secus, ac dulce, contrarias acquirit facultates. Ne igitur fine nostro frustremur, colore viridi non contenti, sapore potiùs experimentum de eo faciemus. Est hæc Gal. animadversio. 6. *Simp. cap. proprio.* & Avic. *lib.* 2. *cap.* 530.

Oleum omphacinum quomodo adulteretur, & adulteratum cognoscatur.

217. Quoniam tamen olearii, quòd ex immaturis olivis parum olei exprimant, ut nos decipiant & colore, & sapore; dum maturas exprimunt, folia tenera admiscent, ut & oleum viridem acquirat colorem, & adstrictionem: quod, quamvis similem ferè inducat qualitatem, sic docente Gal. 6. *Simpl.* cognoscitur tamen, quod cum colore viridi junctam non habeat limpiditatem, nec saporem, illam acerbitatem præ se ferentem.

Olei omphacini falsificandi ratio, & illius detectio.

218. Ferenda tamen magis est hæc industria, quàm eorum, qui, ut colorem illum viridem oleo communicent, maturo oleo æreo vasi per longum tempus imposito, & operimento ejusdem metalli pòst superposito, atque temperato igne oleo excalefacto, viridem colorem oleo conciliant:

cujus usu quanta ægris damna induci possint, vel idiota quilibet intelligere potest. Sed fallacia detegitur ex crassiori substantiâ, viriditate sine lucidita-te, potissimùm autem sapore non acerbo, sed acri, & linguam vellicando mordicante.

Olei amygdalini extrahendi variæ rationes, & quæ recipiendæ.

219. Oleum licet fiat ex amygdalis, cortice exspoliatis, & in mortario contusis, item per torcular expressis, cùm vario modo cortice spolietur, variatur etiam perfectione: nam quod per ignem, exsiccato cortice, extrahitur, nonnihil empyreumatis acquirit, &, si bibatur, aut lambatur, acrimoniam vellicando ostendit: quod per aquam calidam detracto cortice fit, aliquantò crassius conspicitur; ut & quòd per evaporationem ex aquâ effervescente in linteo, in orificio posito, cortice privantur amygdalæ, satis laudabile est, sed nec adeò clarum, nec tenue relinquitur. Quod igitur ex amygdalis, aquæ frigidæ immersis per quinque saltem dies, cortice spoliatis, & in mortario contusis & calefactis, exprimitur, primas tenet, nisi illi præponatur, quod ex iisdem cortice cultro deterso fit. Sed quoniam sæpenumerò urget necessitas brevi tempore ob vehementissimos dolores recens habere oleum amygdalinum, ut per os exhiberi statim possit, omissâ primâ specie, quâ amygdalæ, per ignem exsiccatæ, cortice amisso pistatæ, oleum compressione nobis dant, conveniet magis, aquâ calente amygdalis, exspoliatis & in mortario contusis, statim oleum exprimere.

Olei rosati parandi modus, & rosarum ad oleum quæ esse debeat proportio.

220. Inter olea, quæ, per infusionem simplicem fiunt, agmen ducet oleum rosatum; cujus parandi modi cùm varii à Mesue tradantur, primus solus à Pharmacopolis debet, & solet eligi; sed cùm nullam rosarum & olei quantitatis mentionem faciat, neque proportionem rosarum ad oleum apponat, video olea rosata inter se adeò differentia perfectione; sed

neque

neque solùm ob hanc causam : sed quòd impatientes laboris non eam adhibeant diligentiam, quam Mesue requirit, neque in numero infusionum, neq; in insolatione, neq; in coctura in duplici vase. Quin-imò multi, ut diligentias has & labores effugiant, omisso hoc Mesuæi componendi modo, Gal. modum sectantur, traditum *cap. 1. lib. 2. de comp. med. sec. gen.* Ne igitur ob ignorantiam quantitatis rosarũ, & olei, & eorundem proportionis perfectissimus ille componendi modus omittatur, censeo, eam quantitatem rosarũ ad oleum in hac infusione esse servandam, quam in earundem infusione in aquâ pro syrupo parando servavit, sex nempe librarum ad quindecim. Sed quoniam aquæ ob tenuitatem faciliùs imprimitur rosarum facultas, quàm fieri possit in oleo; ut in illâ octo horæ infusionis satis sunt, ita in hac in oleo septem dies requirit; póstq; exposcit, ut in duplici vase etiam simul elixarentur, & ob hanc ipsam causam ter id esse præstandum censuit, ut oleo meliùs rosarum virtus imprimeretur. Hanc autem rosarum ad olei proportionem esse, ex mente Mesuæi colligitur ex compositione *olei de Alcannâ*; quam faciendam præcipit, ut fit oleum rosatum, in quâ quatuor uncias florum ponit in decem olei, quibus in libras mutatis, facilè quilibet intelliget, omnino in oleo rosato parando eam esse rosarum ad oleum servandam proportionem.

221. Sed multi, ut Mesuæi diligentiam effugiant, Galenicum parare profitentur, traditum *libro 2. de comp. med. sec. gen. cap. 1.* Sed video, eos in majores incidere difficultates, cùm ibi nec quantitatis rosarum infundendarum, nec olei excipientis, nec temporis moræ rosarum in oleo, nec ebullitionis in duplici vase, nec expressionis ulla fiat mentio: sed solùm dicit, Soli per duos, aut tres menses esse

Olei Rosati Galenicus parandi modus imperfectus.

exponendum, vase vitreo sæpius agitato: qui modus parandi oleum rosatum cùm obscurior sit, minorique diligentiâ paratus, minorem quoque afferet utilitatem. Propterea Mesuæi modum omnino insequendum censeo.

Oleum rosatum simpliciter ex olivis maturis.

222. Sed quo oleo utemur, an maturo & dulci; an omphacino & acerbo? Placuit aliquibus omphacinum; moti hi sunt Gal. auctoritate *cap. 1. lib. 2. de comp. med. loc.* & *lib. 3. cap. 1.* At non animadvertunt, eum curare ibi dolorem cap. ex æstu, in quo ab initio dicit convenire oleum ex oleis immaturis; ut & *lib. 3. cap. 1.* ubi curat inflammationem instrumenti auditûs, in quibus casibus tali oleo utendum docet. At cùm absolutè oleum rosatum expetitur, ex dulci & maturo factum intelligi debet. Gal. enim, *2. Simpl. cap. 27.* agens de oleo rosato in communi, nullâ habitâ ratione alicujus morbi, aut partis particularis, dicit, oleum eligendum esse naturæ mediæ: quod omphacino convenire non potest, quòd frigidæ est naturæ, & adstringentis. Quod verò mediæ est naturæ, neque frigiditate, neque calore debet prævalere, ut, frigidis admixtis, frigidum reddi possit, & calidis, calidum: ut docet Gal. 2. *Simpl. cap.* 22. qualis est cera in unguentis & ceratis. Rectè autem præparatum esse, & respectu quantitatis rosarum, & moræ, tum debitæ decoctionis, cognoscemus ex odore; tum etiam, si telam aut papyrum eo intingamus, colore rosarum inficiet: malum etiam erit, si rancidum, nescio quid, aut acidum oleat.

Olei rosati Galenici verus parandi modus.

223. Hæc quanquam in præparando oleo rosato, primo modo Mesuæi tanquam præstantissimo, proposita sint, frustra tamen Pharmacopæis proposita ferè video, quòd ob laborem & dispendium jam desierit esse in usu, Galenicum potiùs sectantes per insolationem: sed ut inam etiam & infusionem

nem repeterent! & præcederet elixatio in duplici vase, mox sequeretur adeò longa insolatio. Sic enim saltem odorum haberemus oleum, quod sæpe non nisi rancidum quid olere sentimus.

Violaceum oleum fit ex omphacino.

224. Violaceum cùm plerumque in usum veniat in mitigandis inflammationibus, etsi non more Mesuæi parare voluerint per infusiones, decoctiones, & insolationem; sed solùm per longam insolationem, censeo tamen ex oleo omphacino esse parandum, & si aliâ in re Mesuen imitari in hoc volumus, saltem eum sequamur in eligendo oleo, qui viride eligit, quale potiùs esse scimus omphacinum, quàm maturum; id enim *(viride)* cùm plerisque significare censeo, quicquid Oviedus censeat, qui *(viride)* id est, recenter factum interpretatur, quòd recenter collecta folia, aut flores *viridia* dici soleant; non animadvertens, folia *viridia* dici ad differentiam siccorum, quæ pallida & cineritia exsiccata redduntur, cùm recentia essent viridis coloris: quod in liquoribus dici res est à ratione aliena.

Unguenta Mauritanis quæ sint, & ex quibus.

Multa essent, quæ, & ad simplicia olea, tum expressione, tum infusione, tum extractione per descensum, & composita pertinent, à me hoc loco apponenda, sed brevitati consulens, ea omittēda censui.

225. In unguentis aliquantisper est versandum, non quidem sic à Græcis appellatis, sed iis, quæ à Mauritanis sic sunt appellata: quæ sunt compositiones molles ex herbis, partibúsve earum, metallis, & mineralibus, terris, partibus animalium, & substantiâ mediocres inter dura cerata & mollia: quæ & ratione rerum ingredientium, & modi componendi, & ratione proportionis ceræ, olei, & aliorum, puta, axungiæ, gummatum, & pulverum varias obtinent componendi rationes, quas etiam ex tempore anni aliquam habere debere differentiam

 ex

ex eo constat. Nam æstate ceræ quantitas semper major esse debet, quàm hyeme: quæ ceræ mensuræ varietas ex ceræ conditione pendebit, si recens, an ætate siccata; si mollis & pinguis, an macra; & ex ratione pulverum magis, aut minùs siccorum & absorbentium, ut in iis potissimùm cognoscatur artificis peritia.

Apostolorum unguento pro flore æris ærugo indenda.

226. Unguentum Apostolorum Avic. quamvis videamus florem æris continere, quem ab ærugine differre docuit Diosc. *l. 5. c. 42.* communis tamen omnium scribentiũ est sententia, intelligere æruginem; sic PP. Comm. Mesuæ; sic Matthæolus *lib. 5. c. 48.* Sic Dessenius, Sylvius, Cordus; sic alii omnes.

Ærugo aceto priùs semper maceranda.

227. Debet autem, & in hoc unguento, & in aliis, antequàm in usum ducatur, priùs subtilissimè ea pulverizata, & aceto acerrimo excepta, Soli per multos dies exponi: hæc est doctrina Gal. 2. *comp. med. 5. gen. cap. 1. in emplastro viridi Potamonis, & lib. 3. ejusdem, cap. 5.*

Ærugo post alia in unguento Apostolorum indenda.

228. Æruginem hanc non ante, sed post aliarum rerum mixturam imponendam præcipit Galenus *loco citato*, & Paulus *lib. 7. cap. 17.*

† Avic. error in Apostolorum unguento parando.

229. † Optimè animadvertit Oviedus in hoc unguẽto Avic. errorem, quòd æstate in parando hoc unguento duas olei libras, hyeme tres imponat. Sic enim iisdem viribus, aut æqualibus utroq; modo paratum non expriemur: imbecille enim semper erit illud, in quo olei major ponetur quantitas, aut ceræ; quæ admiscentur solùm ad constituendum corpus unguenti. Sic vera sunt, quæ à Galeno tradita sunt. *3. de comp. med. sec. gen. c. 6. in compositione medicamenti ex Euphorbio, & lib. 5. ejusdem. cap. 1. in fine.* Quem etiam optimè corrigit, eodem modo tam hyeme, quàm æstate respectu olei & ceræ illud parans, & duas semper olei libras addendas censens.

230. Erraſſe etiam conſtat in ceræ quantitate, quatuordecim tantummodò drachm. illius addens, quæ tantilla quantitas quomodo cum aliis ingredientibus poſſit in unguenti formam alligare duas, aut tres olei libras, vix peritus artis poteſt intelligere; ſi Galeni ſequamur doctrinam *3. de comp. med. ſec. gen. 6.* quâ ſtatuitur pro quâlibet librâ olei addendas eſſe tres uncias ceræ. Cui errori ſic occurramus, cùm libræ duæ olei, & drachmæ quatuordecim ceræ conſtituant uncias viginti quinque, drachmas ſex: cùm oleum, & ceram minimum quid in medicamentis cum Gal. *3. de comp. med. 5. gen. cap. 3.* & *lib. 6. cap.* 7. ſed materiam ac conſiſtentiam parare dixerit; nihil referre videtur, ſi in eâdem ſimul menſurâ conſiſtentes, quadruplum olei ad unam ceræ proportionem ſervantes, uncias viginti & mediam, & paulò plùs unciis ceræ admiſcentes, unguentum paraverimus. Quæ regula in aliis quoque unguentis, ubi urgeat neceſſitas, ſervari tutò ſemper poterit.

Avic. error in unguento Apoſtolorum in ceræ quantitate.

231. Jure merito Dialthææ, à Nicolao deſcriptæ componendi modus à pleriſque reprehenditur, quamvis unguentum tale, tanquam præſtantiſſimum, commendetur. Neque enim ex libris quatuor cum ſemiſſe rerum viſcidarum in aquæ libris ſeptem commodè mucilago exprimi poteſt; potiſſimùm, cùm res illas in aquâ calidâ non infundat. Docet enim experientia, libram unamquamque viſcidarum rerum pro mucilagine extrahendâ libras quatuor aquæ expoſcere: quòd ſi pro ſingulâ librâ duæ ſolùm aquæ ſumantur, vix exprimi mucilaginem ob viſciditatem poſſe experiemur.

Dialthææ compoſitio Nicolai defectuoſa in proportione aquæ ad extrahendas mucilagines.

232. Neque probatur, quod, ut huic fortaſſe incommodo occurrat, facit, addere poſt factam mucilaginem poſt tres dies infuſionis duas libras aquæ calidæ,

Nicolai alter error in Dialthæâ.

calidæ, ut mucilago liquescat. Cur enim potiùs ab initio debitam non posuit aquæ quantitatem? septem prætereà parare mucilaginis, ut duabus solùm utamur, res videtur superflua. Semina terere amethodum est; percolationem enim mucilaginis impedient, & propterea omnes in mucilaginibus eliciendis integra ponunt. Ob difficultates has tot sunt hujus unguenti varii modi componendi, quot sunt Pharmacopolarum tabernæ. Cui incommodo ut occurramus, hoc modo parari poterit, totâ Nicolai quantitate ad quartam deductâ. Recipe radicum althææ mundatarum, lotarum, & tusarum unc. iij. sem. lini & fœnugræci an. unc. iij. scillæ albæ recentis, mundatæ, & cultro ligneo, vel osseo incisæ unc. unam, & med: infundantur in libris tribus cum dimidiâ aquæ calidæ, semel, aut iterum singulis tribus diebus macerationis agitando; quarto die igne apponantur, donec ferbuerint, & tunc per cannabinam telam raram ita calentia percolentur, servato liquore; mox adhuc calentia exprimantur torculari, aut etiam pòst manibus, ubi refriguerint, exprimantur, ut totam reddant mucilaginem, adhibitâ etiam in subsidium portione liquoris, qui priùs defluxit, donec tota mucilago extracta sit: tandem olei libra una addatur, & tamdiu simul excoquantur, quamdiu liquorem aqueum exhalasse viderimus; mox addentur ad proportionem semper quartæ partis resina pinea, & cera flava, & ab his liquatis terebinthina; deinde admiscebitur galbanum, vino Cretico flavo liquatum, mox Colophonia pulverizata, & gummi hederæ, & per setaceum traducta, unguento frigido addantur, & spathulâ agitentur ad unguenti consistentiam.

Dialthææ vera descriptio.

232. †In unguento de plumbo, neque hîc quomodo comburatur plumbum, neque quomodo lavetur

† Unguenti ex plumbo vera parandi ratio.

tur

tur tam non combustum, quàm combustum, neque quomodo in usum duci possit sine combustione, neque similia de Antimonio scribere est necesse, quòd & à Diosc. & à recentioribus diligentur sint tradita; Solùm perpendemus, quâ mensurâ apponendum sit oleum rosatum, cùm solùm apponatur, quantum ex arte satis est. Sunt, qui in unguentis, ex metallis paratis, & in oleo pro singulâ illorum unciâ semilibram ponunt, sícque, cum mineralium sex unciæ hîc imponantur, tres olei essent indendæ. Sed quia hoc modo paratum minimæ est efficaciæ, crediderim, duplo olei rosati ad metalla addito, validius, & magis ex Mesuæi decreto parari, calenti oleo metallis admixtis, & ferreâ tudiculâ permixtis.

Unguentum de plumbo sine cerâ quomodo rectè paretur.

233. In parando eo sine cerâ, ut plerique faciunt, duplici viâ proceditur: metallis enim, & oleis simul in mortario positis, sæpius simul agitatis diutius, denique ad formam unguenti reducitur; aut si in vase, iisdem igni appositis, diutiúsque tudiculâ commixtis, tandem unguenti consistentiam acquirunt. Sed primus modus illud habet incommodi, quòd repositis in vase, brevi metallica subsidere videmus, & oleum suprà natare: secundus modus illud habet incommodi, quòd, dum super linteum extenditur, oleum undecunque dispergitur, ac ulceri impositum, oleo ex se segregato, & relictis in ulcere pulveribus, exsiccatur. Præstat igitur, ceræ aliquâ portione additâ, & tantundem olei, sublatâ quantitate, nempe novem unciis ceræ additis, & duabus solùm olei rosati libris cum tribus unciis impositis, unguentum formare.

† In unguento de tutiâ solatri succus unde extrahendus.

234. † In unguento de tutiâ, sive de Cadmiâ illud solùm addendum animadversis ab aliis, non

succum granorum rubeorum solatri imponendum esse, ut Guidoni placuit, sed folia herbæ Morellæ, dictæ Solatrum.

In unguento rosato quota quantitas olei amygdalarum dulcium indenda.

235. Unguentum rosatum Mesuæ maximè usitatum est, sed sæpe observavi negligenter esse paratum, non adhibitâ diligentiâ in axungiæ electione, in ejusdem lotionibus non repetitis, & in quantitate olei amygdalarum. Sed si quis diligentiam Galen. *lib.* 1. *comp. med. sec. gen.* 6. in electione axungiæ, fibrarum ablatione, & lotione observaverit, & modum componendi Mesuæ, non aberrabit. Quod magis difficultatem facit, est quantitas olei amygdalarum dulcium: cùm enim in aliquibus traductionibus legatur olei amygdalarum dulcium partes sex, & in aliis pars sexta, maximam inducit varietatem; nam si per partes libras sumamus, & axungiæ rosarum; si partes in libras sex mutemus, & succi rosarum in tres; si partes sex olei amygdalarum legamus, libras triginta sex indendas censeremus, si vera est doctrina Gal. *lib.* 3. *de comp. med. sec. gen. cap.* 5. Sed si sextam partem legamus, libra una indenda solùm esset, quod ut illud absonum rationi, ita hoc maximè est Canonibus Mesuæi correspondens. Quoniam si etiam sextam partem illius imponamus, liquidius redditur, & facilè rancescit. Multi oleum illud omittunt, sed si non discedere à Mesuæi præscripto voluerimus, minuemus solùm illius quantitatem, ídque ex arte, cùm pro ratione conditionis substantiæ axungiæ augenda, aut minuenda sit.

† In Agrippæ unguento per radices succidas cucumis agrestis intelligitur.

236. † In unguento Agrippæ non est, quòd dubitemus, per rad. succid. intelligere radicem cucumetis asinini, de quâ re valde dubius erat Dessenius, cùm in unguento Aragon, quod hîc abbreviavit,

vit, ibi extendit, *succidis*, quod cucumeris asinini significare anteà docuerat Ruellius *lib. 3. de nat. plant.* 140. & Hermolaus *in 4. Diosc. cap.* 366.

Tribuli marini non folia, sed radices indendæ in unguento Agrippæ.

237. Tribuli marini non folia, sed radices assumi debent, & in ejus defectu terrestris radices sumi poterunt, quod ejusdem utrumque constituunt virtutis Diosc. *lib. 4. cap.* 13. & Gal. *lib. Simpl.* 8. *cap.* 140.

† In Populeo unguento quid oculi populei.

238. † Populeum unguentum, ut commune in est omnibus Pharmacopoliis, ita non uno consensu præparatur; aliquibus per oculos Populi intelligentibus leves illos lanugine plenos fructus arboris ipsius, ad modum racemi cohærentes; qui quamvis ob similitudinem quandam cum oculis excusari aliquo modo possint, in errore tamen versantur; cùm per oculos Populi Nicolaus intelligat globulos illos, in primâ germinatione frondium apparentes, quæ initio augmenti concavitate quâdam oculi formam repræsentant, ut optimè contra Ruellium ostendit Matthiolus *lib. 1. in Dioscor. cap.* 93. in quem etiam errorem inciderat Hermolaus Barbarus in *corollarrio cap.* 117.

Populei unguenti parandi modus.

239. Quoniam autem modus componendi hujus unguenti, à Nicolao traditus, impossibilis est, cùm tertio die post pistatos oculos Populi, collectis omnibus herbis & pistatis, misturæque oculorum cum porcinâ axungiâ remixtis, per novem dies omnia in librâ unâ vini odoriferi excoquenda docet; cùm tempore eruptionis oculorum Populi, quod est circa principium Aprilis, aliæ herbæ pleræque nondum eruperint, potissimùm Solatrum, quod est herba Morella dicta, quæ in suo vigore esse non solet, nisi ad principium Augusti; propterea ita in componendo erit procedendum. Oculi Populi, suo tempore collecti, pistetur, & axungiæ porcinæ, à membranis

branis expurgatæ & lotæ, permiſceantur, & vaſè figulino vitreato operculato excepti, reponantur eò uſque, dum cæteræ ſtirpes expetitæ poſſint haberi ſatis adultæ & vegetæ: quæ, ubi collectæ fuerint, & à ſordibus purgatæ, in pilâ teruntur, & mixturæ priori aſſervatæ & fermentatæ concorporantur, atque rurſus in loco tepidiori per integram ſaltem hebdomadam fermentantur: poſteà in cacabo ponuntur cum librâ unâ vini, & bulliant ad conſumptionem uſque vini, cum ſpathulâ ſemper agitando; poſteà per ſacculum bene omnia colentur, abjectíſque herbis, nocte integrâ dimittatur liquor: nocte quicquid coagulatum ſupernataverit, vaſe unguentario reconditur.

Comitiſſæ unguenti componendi ratio.

240. Comitiſſæ unguentum, à Varignano inventum, ut efficaciſſimum, & propterea maximè uſitatum, ita in eo componendo multas continet difficultates. Primùm enim, cùm medicamentorum primam decoctionem ingredientium, licet æqualem eſſe debere menſuram per dictionem (*ana.*) demonſtrârit; certam tamen menſuram eorum non præfixit, ut nec aquæ: quamvis, quantitate medicamentorum cognitâ, aquæ quantitas per canones decoctionum cognoſci poſſit; quòd tamen non leve ſubſit diſcrimen, ſi magna ſit medicamentorum & aquæ quantitas, aut parva, quia in magnâ, cùm longior fiat ebullitio, efficacior redditur decoctio. Secundò, in formando unguento ceræ, & olei quantitatem non appoſuit, quod animos Pharmacopolarum ambiguos reddit. Tertiò, quæ ſit quantitas medicamentorum illorum; quæ pulverizata, & ceræ, & oleo admixta conſtituere unguenti formam debeant, non eſt perſcripta. In lotione præterea aliqua etiam annotanda ſunt, & aliqua in medicamentis ingredientibus. Ut igitur iis ſatisfacere poſſimus,

primò

primò tertiæ difficultati satisfaciendū erit, ex cujus explicatione aliis faciliùs satisfiet. Cùm per partes, non per determinatam mensurā medicamenta simplicia ingrediuntur compositum aliquod, docuit Gal. 3. *de comp. med. sec. gen. c. 5.* posse nos sumere, quam velimus quantitatem, modò servemus in reliquis proportionem: si igitur in dicto unguento pro pulverum primorum parte unâ uncias duas sumamus, & secundarum parte mediâ unciam unam, ex quibus resultant unciæ undecim; si ex iis pulveribus partes faciamus, iisque partem unam pendentibus, ut alterutram earum partium addamus pulveris Trochiscorum de Charabe, quæ erit unciarum quinque cum semisse, sic constituentur omnium simul unciæ sexdecim cum semisse. Ex quo etiam, quæ ceræ & olei quantitas indi debeat, non ita difficili negotio decerni poterit, cùm sua pulverum cum oleo, & cerâ sit ex arte proportio, quam primo docuit Gal. 3. & 6. *cap. lib. de comp. med. sec. gen.* & Paulus *lib. 7. cap. 17.* Posteà verò Neoterici etiam explicârunt, ut ad libram olei quarta pars ceræ, nempe unciæ tres, & pulverum quartæ partis media pars, quod est uncia una cum semisse; quibus huic unguento applicatis, cùm pulveres constituerimus uncias sexdecim cum semisse, olei libras undecim imponemus, & ceræ libras undecim, & uncias novem. Cùm autem Varignanus non præfixerit certam quantitatem pulverum, sed per partes medicamentum constituerit, & descripserit, certam neque medicamentorum simplicium, in decoctione ingredientium, neque aquæ quantitatem præfigere poterat, quia hæc decernenda erat ex quantitate unguenti parandi. Cùm igitur per partes uncias sumpserimus duas, singulorum uncias quatuor, unde

de omnium simul resultabunt libræ tres, & unciæ octo. Ad quam quantitatem elixandam requirentur libræ quindecim aquæ, & illius tribus libris per elixationem absumptis; sícque duodecim libræ supererunt, quæ in novem partes dividendæ erunt ad novies lavandam ceram, & oleum myrrhinum. In corticibus castanearum eligendis mediam eligemus inter spinosam, & internam, vestientem fructum. In glandibus illam eligemus, non externam duriusculam, sed internam subtilem, glandem vestientem; ex ligno etiam pelliculam sumemus, sub cortice crustaceo lignum vestientem. Sorbos & mespilos immaturos etiam sumemus, qui acerbi collecti statim exsiccari debent Sole, vel furno, ne maturescant.

Arthanitæ unguentum Cyclaminis majoris radicem recipiat.

241. Unguentum de Arthanitâ majus Mesuæ dignissimum est, quod paratum in officinis conservatur, sed in eo multa sunt animadversione digna: primum, ut Cyclaminis eam speciem sumamus, quæ major dicitur: & ex cyclamine radicem eligemus ex Avic. *lib*. 2. *cap*. 62. unde virtutes cyclaminis recensens Diosc. *lib*. 2. *cap*. 156. radicum illius solùm virtutes recenset.

Succi crudi Cyclaminis sumendi in Arthanitâ.

242. Oviedus optimè animadvertit, quod quamvis Mesuæus *capite de cucumere asinino* doceat ex eo elicere succum, & exsiccare in modum scammonii, & Diosc. *libro* 2. *cap*. 156. succum ex radice cyclaminis doceat per elixationem deducere ad mellis consistentiam; in hoc tamen unguento succos utriusque, ex radicibus expressos & percolatos, indendos esse: si enim pulveres succis iis sunt immergendi per dies octo, & pòst levi ebullitione elixandi; neque concreti, neque ad mellis consistentiam deducendi erunt: & si, addito sagapeno & myrrhâ, excoquendi sunt ad succorum ferè consump-

ſumptionem, crudi & liquidi erunt imponendi.

243. Quamvis etiam ſcammonium docuerit Meſue vario modo eſſe triturandam *cap. de tritu-ratione*: rarum enim, & leve parum conterendum; multùm autem craſſum & durius; id tamen ſolùm intelligitur in medicamentis, per os aſſumendis; non tamen in externis, in quibus, ut vis purgatrix ad interna permeare poſſit, ſubtiliſſimè ſemper erit pulverizandum.

Scammonium in externis ſemper benè triturandum.

244. In unguento de lithargyrio, quod & Triapharmacum dicunt, & Unguentum Nutritum, ſi ſine cocturâ fiat, quod & frigidius remanet, per diuturnam in mortario ductionem conſiſtentiam acquirit; exſiccantem magis facultatem acquirit, ſi coquatur, ut docet Gal. 6. *med. loc. c.* 1. Animadvertendum tamen, ne longâ coctione utamur, ne caliditatem acquirat, ut docet idem 1. *med. ſec. gen. cap.* 5.

Lithargirii unguentum crudum, & coctum.

245. In unguento de calce Avic. *l.* 4. *Fen.* 4. *Tr.* 2. *c.* 14. excepto à Gal. 6. *Meth. med. c.* 2. annotandum, non eſſe formandum unguentum, niſi tempore uſus; alioqui nimis dureſcit. Lavatur autem calx, ut calidam & acrem amittat qualitatem, ídque toties, quatenus aqua nullam ſapiat calcis qualitatem; potiſſimùm, ſi ad ambuſta, & inducendam cicatricem paremus: hîc Avic. ſepties eam lavandam præcipit, & oleo roſato cum pauciſſimâ cerâ illam excipit. At Gal. ibi ter ſolùm lavat, & oleo communi excipit, quòd ad ulcera nervorum curanda illud in uſum ducat; cùm in iis non ſit refrigerandum, ſolùm bis, aut ter lavat, ut cum ſiccitate aliquâ relinquatur caliditas; ſicque non roſaceo, ſed communi oleo calcem ita lotam excipit.

In unguento de calce Gal. & Avic. diverſitas.

246. †In unguento albo, ſive de Ceruſâ, ſive ſimplici, ut Rhaſis 9. *diviſionum cap.* 136. ſive Caplicrato malè Pharmacopolæ faciunt, qui pro oleo roſato

†Albo unguento oleum roſatum imponendum.

rosato commune oleum ponunt, &, ut oculis imponant, ceræ albæ loco citrinam imponunt, cùm tamen eâ arte olfactum decipere non possint.

Ceratum refrigerans Gal. semper de novo parandum.

247. In unguento, sive cerato Galeni *lib.* 10. *Meth. med. cap.* 9. refrigerante, ex cerâ alba, oleo rosato omphacino, & aquâ fontanâ, illud solùm annotare libet; satius esse urgente necessitate illud parare, potissimùm æstivo tempore, quàm compositum in vase in Pharmacopolio servare; quòd ex æstu adeò exsiccetur, ut ampliùs nec usui sit, nec refrigeret.

Oesypi Philagrii parandi ratio.

248. Ceratum Oesypi Philagrii Oesypum habeat optimè paratum, ut docet Mesue. Boum medulla excipienda erit, non hyberno tempore, ut Galeno placuit. *l.* 11. *Simpl. c.* 5. Tunc enim maximè sanguine affluit, & fit inepta ad ea munera præstanda; sed in fine æstatis, & autumno inchoante: tunc enim alba est, solidior, & paucissimo sanguine referta, ut docuit Diosc. *lib.* 2. *cap.* 66. & Plin. *lib.* 23. *cap.* 9.

Sed quia sæpe cerati solidioris formam non habere cernimus in Apothecis, sed unguenti; id evenire observatum est, aut ratione œsypi mollioris, aut gummarum, nimis emollitarum, aut nimiæ quantitatis olei Nardini. Primò occurremus, si coctione ad ceræ consistentiam deducatur: secundò, si post gummas, emollitas elixatione, crassefaciamus: tertiò, si olei illius semunciam solam indamus.

In Diachylone gluten Alzanach quid.

249. In Diachylone majori Mesuæ nihil est, in quo magis hæreant Pharmacopolæ, quàm in glutine Alzanach, aliis gummi hederæ, aliis piscium collum, aliis viscum intelligentibus; ego cum Melichio visciditatem cochlearum intelligo, cujus extrahendi modum habemus apud Servitorem *in fine sui libri*: neque enim video, quomodo ex gummi hederæ gluten elici possit.

250. Dia-

250. Diacalcitis, sive diapalma nobile est emplastrum, sive ceratum à Gal. traditum *libro* 1. *de med. comp. sec. gen. cap.* 6. ac nostris maximè usitatum. In eo lævigati Calcitidis uncias quatuor ponit. An verò adustum indi debeat, in dubium aliquibus vertitur, asserentibus id ob Gal. auctoritatem. 9. *Simp. cap.* 26. De Calciti agens meliorem omnino dicit crematam Calcitin, quàm non adustam. Quod, ut in plerisque verum esse concedendum est, ita in hoc emplastro non est concedendum, manifestè hoc eodem Gal. asserente, 2. *de comp. med. sec. gen. cap.* 1. Calcitin diligenter lævigatam, & per multos dies in acerrimo aceto ardentissimo Soli expositam easdem vires acquirere, ac adustam; sed prætereà hoc in se melioris conditionis habere, quòd non conceperit empyreuma illud, & acrimoniam, quæ in adustâ posteà lotione tolli debet; quod confirmavit *eodem libro cap.* 9. & *lib.* 3. *cap.* 3. & alibi sæpius.

Diacalcitis non excipiat calcitin adustam.

251. Si Calcitin ab initio cum Gal. posuerimus, nigerrimum habebimus medicamentum; quod si minùs nigrum habere voluerimus, cum Paulo *lib.* 7. *cap.* 17. in medio coctionis addemus: quòd si post cocturam indatur, albidius emplastrum remanet. Ex cocturâ enim magis attenuatur, & miscetur Calcitis, magisque nigro colore inficit. Si enim in Theriacâ Andromachi drachmæ quatuor, in cocturâ admixtæ, compositum illud adeò in nigrum tingunt, quid in hoc unguento facient quatuor unciæ?

Calcitis in unguento an coquenda.

252. Cùm Gal., dum coquuntur simul res istæ, remiscendas censeat bacillo palmeo; cùm apud nos palmeus ramus viridis, qualis esse deberet, haberi non possit; quid illius loco supponere debemus? Aliqui radice cannæ utuntur, quâ Mesue in secundo

In Diapalmâ quid pro palmâ.

palmeo emplastro utitur. Sed cùm nullâ adstrictione prædita sit, ob quam palmeo ramo utitur Gal. ut colligitur ex Gal. *lib.* 1. *med.comp.sec.gen.cap.*6. ea non erit substituenda, sed ex arbore mespili, sorbi, corni, vel similium ramum eligemus.

Meliloti emplastrum vaginas obtineat semine gravidas.

253. In emplastro de meliloto licet sciam passim totam herbam sumi, lignosis rejectis partibus, præstare tamen censeo vaginas imponere semine gravidas, Serapione id persuadente *libro Simpl. capite* 18. Viriditas autem intensa emplastri herbæ impositæ signum erit.

Caricæ in emplastro meliloti quomodo traducendæ.

254. Caricæ, per se diligenter tritæ, in mortario sunt terendæ, & per setaceum sunt traducendæ, & ad faciliorem traductionem, si viscidiores fuerint, si opus erit, levis aliqua portio decocti meliloti, & aliorum erit addenda; ut etiam erit observandum in radice althææ, detracto ligno: pistanda enim est, eodémque modo per setaceum traducenda.

In Emplastro meliloti non althææ mucilago, sed radix indenda.

255. Qui non radices althææ, aut semina fœnugræci in eodem censent esse imponenda, sed mucilagines inde extractas, præterquàm, quod id præter auctoris sententiam faciunt, brevi etiam experientur, quòd quàm facilè emplastrum situm contrahat eo modo paratum.

Emplastrum de baccis lauri quomodo parandum.

256. In emplastro de baccis lauri duo annotanda sunt. Primùm, in baccis, sive granis semper esse exuendas extremo cortice; secundò mel, quo excipiendos esse pulveres subtilissimos paulatim in mortario dicit, non mel requiri colatum; sic enim attenuatum, & visciditate privatum acciperemus, quod emplastri hujus naturæ repugnat; sed mel calidum, & in variâ quidem quantitate, & pro variâ mellis consistentiâ, ac pro varietate temporum anni.

257. Emplastrum de pelle arietinâ, sive ceratum dicamus Villanovani, quia præstare, quod pollicetur, non videmus, quòd ficciorem acquirat substantiam, ita ut in pulverem duci possit, & ideo non adhæret; multi, ut huic occurrant incommodo, varia quæsiverunt remedia. Quidam enim aut augendam quantitatem ceræ & terebinthinæ, aut saltem olei alicujus adstringentis libram indendam censent; aut certè uncias novem unguenti Comitissæ. Sed oleum, aut unguentum adhæsioni non inservient, neque viscidítatem addent: cera autem ne effluat, ceratum efficit, sed minimam addit viscidítatem. Calestani modus, quo putat, his se posse difficultatibus contràire, suas quoque habet oppositiones. Observatum enim est, gluten, gummata, viscum, & viscida hujusmodi, igni apposita, ad cocturam magis magísque durescere, minúsque apta reddi adhæsioni. Quòd si tam multa sicca adeò paucis humidis misceamus, atque viscidis, igníque apponamus, quid aliud expectandum erit, quâm ab igne, ubi detracta fuerint, lapidescere? Alii lapidosum hoc ceratum, ubi in usum ducendum est, in pulverem ducunt, & levi aquæ, vel aceti portione additâ, igni apponunt, sícque mollius reddunt. At non animadvertunt, mollius quidem reddi, sed non tenacius, viscidiúsque. Placet magis diligentissimi Oviedi sententia, quòd, cùm Gal. sit sententia, ubi validissimum volumus habere ceratum, ceræ quantitatem duplicandam esse ad pulveres *lib. 3. med. sec. gen. c. 57.* ceræ & resinæ ad pulveres duplicemus quantitatem; sic enim & adhærebit, nec effluet. Cùm igitur pulveris unciæ triginta duæ concurrant ceræ, & Colophoniæ sexaginta quatuor uncias imponemus: à quibus si detrahamus decem uncias picis navalis, picis Græcæ, terebinthinæ, ceræ, & resinæ

Emplastri de pelle arietinâ parandi modus optimus.

resinæ unciæ quinquaginta quatuor ferè remanebunt indendæ. Gummi enim, viscus, & pellis arietina cocta, quasi additamenta & extràvagantia, concurrent, adhæsioni tamen inservientia.

Sanguis humanus in cerato de pelle arietinâ quomodo imponendus.

259. Sanguis humanus, qui exposcitur, sani sit hominis, sicut ob plenitudinem aliquibus extrahitur, non tamen liquidus; nam sic neque uniri res siccæ cum cerâ & resinâ possent, neque imputre, & sine situ conservari emplastrum posset. In Guidonis Cauliacensis compositione, qui unicam sanguinis copiam apposuit, liquidum indere, non esset præter rationem: at in Arnaldino, in quo libra inditur, illa inferet incommoda. Præstabit igitur siccum imponere; sed quâ quantitate? Calestanus pro quâlibet unciâ drachmam imponit. Securius tamen erit, librâ unâ sanguinis libratâ, & mox exsiccatâ, sic imponere; quod idem de lumbricis erit intelligendum.

Triapharmacum Gal. præligendum, quod quomodo formetur.

260. Triapharmacum, à Mesuæo traditum, ex unciâ unâ lithagyrii, alterâ aceti, & duabus olei, quamvis laudari possit, præstaret tamen Galenicum componere, traditum *c. 9. primi med. sec. gen.* Quin ex tribus, ibidem traditis, triapharmacis ex iisdem compositis, sed eorum quantitate & proportione distinctis, postremum magis eligendum censemus; ex unâ parte lithargyrium, & tribus aceti, & tribus olei, cujus summas laudes & facultates ibidem recenset. Cùm autem aceti & olei, respectu habito ad lithargyrium, majorem contineat quantitatem, quàm illud, quod à Mesuao traditur, & proptereà ad consistentiam cerati acquirendam longiori indigeat coctione, nigrius evadit, sed etiam validius redditur.

Multa alia in hac materiâ, adeò ab ingenio meo aliena, addere possem; sed hæc ad adimplendum

multorum

multorum desiderium, qui & in parte Chirurgicâ Medicinæ, & in eâ, quæ ad componenda medicamenta pertinet, à me etiam Cautiones, Animadversiones, & Additamenta (libro hoc meo adeò Medicis omnibus recepto, ut spatio tredecim annorum quinquies sit impressum, quod fortasse nulli alii libro post Chalcographiam repertam accidit) sæpe adeò postularunt, satis esse possunt. Quæ etiam jure majori erant à me perscribenda, quo per Proto-medici munus, mihi à potentissimo Rege, & Domino meo impositum, corrigendi mihi erant multi Practicantium Chirurgorum errores in Dominio hoc Mediolanensi, ut Pharmacopolæ, postquàm nullum adhuc certum Antidotarium habeant, quod sequi necessariò debeant, viam saltem aliquam ineant, per quam incedentes, minùs in componendis medicamentis à recto tramite aberrare possint; donec aut novum Mediolanense instituatur, aut certè ex editis aliquod eligatur, quod, servatis iis Animadversionibus, omnino servetur.

FINIS.

Index Posterior Eorum, quæ in Octavo & nono Libro continentur, in quo prior Numerus designat Librum, posterior Cautiones uniuscujusque libri.

A.

Aromata

B.

C.

In

Hiera

I.

L.

M.

N.

O.

Peni-

P.

T.

V.

FINIS.

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

DE NÆVIS LIBER.

Editio postrema emendatior, & Indiculo auctior.

DORDRECHTI,
Apud Vinçentium Caimax, Bibliopolam.

Anno cIↄ Iↄ c L.

NOBILI

& ornatiſſimo Viro,

D. JOANNI RHODIO,

DANO,

Paulus Frambottus Bibliopola Patavinus S. D.

MIraberis fortaſſe, méque audaciæ incuſabis, Nobilis & ornatiſſime D. Rhodi, quòd tam exiguo operi nominis tui decus præfigere non erubeſcam. Verùm tuam potiùs incuſa humanitatem, & morum elegantiam, quæ omnes, quicunque tecum verſantur, tanquam magnus Magnes, validè attrahit & devincit. Tu enim ille es, quem ſingularis virtus, Medicinæ, & aliarum diſciplinarum, libero ingenio dignarum, præſtantia, linguarum exoticarum peritia ita commendant, ut omnibus reddant non modò amabilem, ſed admirabilem. Variâ enim peregrinatione, & cum celeberrimis totius Europæ viris conſervatione & familiaritate ita ingenium & mores excoluiſti, ut, ubicunque

locorum

locorum degas, præclaram de te excites opinionem, & ſummum tui diſcedentis relinquas deſiderium. Hinc ego quoque in tui amorem, & cultum jampridem ivi non invitus: quominùs id ſigno aliquo ſignificarem, defuit occaſio, certè nunquam animus. Nunc verò, dum opuſculum de Nævis ſummi viri Ludovici Septalii elegantiùs & correctiùs edi curarem, non dubitavi illud nominis tui auſpicio inſignire; perſuadebat id mihi tum ipſe Autor, qui tibi non tam facie, quàm Orbi famâ notus eſt: tum ipſa materia, ex reconditiore Philoſophiâ, quâ tu plurimùm delectaris, eruta, illud ſuggerebat. Suſcipies ergo parvum munuſculum, magni Autoris partum, à magno amore & affectu donantis oblatum, illúdque ab omni malevolorum atrore, & nævorum maculis Germano tuo candore vindicabis, me verò ſolitâ benevolentiâ complectêris. Vale.

LEC-

LECTORI CURIOSO,

& Candido

AUTOR S. D.

VEreor equidem, ne, si quis ad Nævorum inspectionem vocatus accesserit, aut avertat velut à re vili oculos, aut cum tædio advertat. Quæ enim dignitas, inquiet, quæ utilitas, aut amœnitas esse in re deformi poterit; cùm naturâ omnes pulchrum, non sensus tantùm, sed animi quoque imperio usurpare appetamus? Nolim te absterreat composita, & efficta ad veritatem oratio: Nam si locum rationi feceris, etiam in Nævo pulchritudinem, & sic in ipsâ hac tractatione dignitatem, utilitatem, & amœnitatem invenies. Veneris, Amorísque ille Poëta Naso commendare faciem non dubitavit, in quâ nævum aliquem benigna Natura expressisset. Quòd si ad Vniversi contemplationem me conferam, in cœlo stellæ, in terrâ urbes, sylvæ, montes, & lacus, quid nisi nævi, & velut maculæ quædam sunt, ut Cicero ipse appellavit? quæ tamen omnia partim Natura, partim Ars ad pulchritudinem effinxit. Sed mirum profectò, & cognitione dignissimum, quo ordine per humanum corpus nævi isti sparsi conveniant, & quâ harmoniâ copulentur. Si rectè consideras, velut indices animi, internæque imaginis esse propositos fateare. Nævos igitur explico, & quid

quid nisi ipsum hominem, quem in solâ facie beneficio nævorum repræsento? Sed ut concedam, humilioris argumenti, & secundum tituli precium tenuem scriptionem hanc esse; occupare tamen (sed non nisi per remissionem) me ipse tenui scriptione volui: cùm ut ingenii amœnitate quâdam, & publico, ut ita dicam, ludo cives, & amicos meos recrearem, quos severiore jam sæpius doctrinæ argumento occupasse videbar: tum (liberè enim dicam) ut parvo libro ostenderem, me non in re Medicâ solum, sed etiam in Philosophiâ, in Astronomiâ, in cæteris etiam scientiis artibúsque mediocriter versatum. Te igitur compello, & rogo, Candide Lector, ut, qui aliàs ingenium meum in gravioribus expertus es, nunc libellum istum inspicias, atque ames, in quo corporis animíque tui imaginem non minùs feliciter, quàm diligenter expressam invenies: rogo, inquam, ut Nævos hos, Naturæ ipsius notas, inspicias; sed Nævos illos hominum, qui pallent, tument, desipiunt, fugias, atque detesteris. Ita bonus, & absque Nævo sis.

LUDO-

LUDOVICI SEPTALII

Mediolanensis

DE NÆVIS LIBER.

VITAM, & conditionem mortalium huic uni necessitati in primis obstrictam esse Natura voluit, ut summâ quisque ope, & industriâ seipsum publicæ utilitati impenderet, déque ingenii sui arcâ publicum litterarum censum promoveret: Ita enim futurum erat, ne jam inventæ, paratæque à majoribus artes atque scientiæ interciderent, néve apud posteros inertia atque ignavia nostra accusari posset, si ingenii aliquod monumentum profuturum seculis ipsi reliquissemus. Id verò etsi ad omnes omnino homines, præcipuè tamen ad eos spectare videtur, qui bonæ naturæ, fortunæ, & institutionis dotibus faciliùs, fœliciúsque scribendi, ac docendi munus exsequuntur. Hi enim, ut Beatus ille Horatianus,

Nec excitatur classico truci,
Nec horret iratum mare.
Forúmque vitat, & superba civium
Potentiorum limina.

ita remoti ab omni tumultu bellico, à divitiarum studio, ab omni ambitu, ac invidiâ dominandi, bonas omnes artes discunt, ac docent, quibus & militem ad bella forment, & ad concordiam civem hortentur, atque de optimo vitæ genere disputantes, boni Principis prudentiam laudent, cupidinem

pidinem mali caſtigent. Quare, cùm & ego ab ineunte ætate tranquillam hanc Muſarum, & quietis viam ingreſſus ſim; enitendum mihi pro virili cenſui, ut, ſi non doctrinam, ſaltem inveſtigandi deſiderium, ſtudiúmque, quo publica utilitas juvaretur, publicè probarem. Quare in hanc quoque arenam prodii, rem aliquam, naturâ ſuâ difficilem, ſcitu utilem, auditu jucundam, nulli hactenus pertractatam, nulli percognitam, curioſè diligentérque excuſſurus. Quia verò præcipuum hominis munus videtur eſſe, naturam hominis ipſius ante rerum omnium indagationem perſcrutari, atque cognoſcere (quemadmodum divino oraculo prodiit Γνῶθι σεαυτὸν) in animum induxi, de hominis naturâ in primis diſſerere, atque ſecundum varias corporis affectiones, latentes atque occultas à Naturâ tributas animo virtutes, in conſpectum proferre: Quæ ſcientia cùm propria noſtra cenſeatur, ac de nobis agat, inter omnes jucundiſſima, ac gratiſſima eſſe mortalibus debet. Cùm verò hæc eadem, quid ad boni viri nomen conſequendum agere, quid vitare debeamus, doceat; inter omnes utiliſſima, & maxima cenſenda eſt. Cùm denique argumentum ipſum ſit, homo animalium omnium perfectiſſimus atque pulcherrimus, ſcientia hæc quoque omnium perfectiſſima atque pulcherrima meritò habetur. Itaque velut è pectore hanc venuſtatem è Naturæ fontibus hauriamus, pro virili hanc perfectionem indagemus, utilitatem hanc capiamus, hanc denique dulcedinem delibemus.

2. Signorum, quibus natura noſtra revelatur, ſcientia, à Philoſophis obſervata, à Medicis celebrata, ab univerſo humano genere in precio atque admiratione ſemper fuit. Sapientes Indi neminem olim ad Philoſophiæ ſtudia, aut ad regnorum gubernationem admittere ſolebant, niſi, priùs exploratis corporis ſignis, aptum planè, dignúmque tanto munere reperiiſſent. De hac igitur nobiliſſimâ ſcientiâ, quam φυσιογνωμίαν Græci appellant, dum diſputare aggredior, in fortunam, conſiliúmque prudentis, ac periti nautæ mihi videor

videor incidisse: hic enim, dum honoris honestâ quâdam cupidine obsessus, aut lucri desiderio correptus, vasta ac immensa Oceani spacia pererrat, ac fortè fortuna à recto tramite & cursu in ignotam terram tempestate depellitur; obsequitur ventis, cedit fluctibus, &, si ad terram feratur, oram, & extremam aliquam rerum faciem lustrat: Ita penitus mihi usuvenisse comperio, qui immensum illud, nec ex omni parte perlustratum pelagus naturalis Philosophiæ ingressus, ut Physiognomiæ amœniorem naturam, id est, corporis nostri exteriorem faciem, & delicias lustrarem, nimiùm laxans ingenii mei vela, & desiderio obsequens, quasi in ignota terrarum delatus videor; in Nævorum, inquam, scientiam, quibus & facies, atque adeò universum corpus distinguitur, & animus ipse quasi in apertum producitur. At scientiam hanc partem Physiognomiæ esse, aut huic subjectam, ex argumenti ipsius confinio comprehendi facilè potest. Cùm enim Physiognomia nihil sit aliud, quam affectionum animi cognitio, ab universo corpore, & unâ quâque parte, in primis verò à facie sumpta; cúmque à nævis, qui per universum corpus, præcipuè verò per faciem sparsi sunt, animi affectiones colligamus; manifestum est, nævos ad Physiognomiam pertinere. Tametsi verò mirum id cuipiam fortassis, & quasi longinquum à finibus Naturæ, atque Rationis videri possit; si quis tamen attentiùs, severiúsque rem ipsam pensitabit, non minùs admiratione dignum censebit, affirmare, nævum, in labris situm, hominem parasitum, & ad gulam projectum significare; quàm si in idem vitium, qui eminentibus, rotundis, tumidisque labris fuerit, inclinatum esse dicamus. Hac de re etsi Melampus, Medicus Atheniensis antiquissimus, ab Homero *libro xv. Odysseæ* nominatus, aliquid scripsit, qui solerti quâdam industriâ, quid nævi in quâque corporis parte significarent, edocuit; etsi quoque inter Arabes Abenragel, in eâdem arte majus quidpiam emolitus, & consecutus sit: Neuter tamen eò penetravit, ut causam aliquam,

 faltem

ſaltem veriſimilem reddiderit, ſed quaſi meri Empirici primâ quæſtione univerſum laborem clauſerunt: quæ quidem infra veri Philoſophi dignitatem poſita eſt, quia intra anguſtias ejuſmodi concluſa. Eſt enim in hac Phyſiognomiæ parte majus, & admirabilius quiddam, fœcundiore ſtudio, & explicatione dignum. Quomodo ſcilicet, cùm per univerſum corpus nævi velut caſu quodam ſparſi ſint, certum inter ſe ordinem, & veluti cognationem habeant: Ab illis enim, qui faciei inhærent, reliquos, qui per corporis partes diffuſi ſunt, dependere, & velut regulâ certâ monſtrari poſſe, experientia ipſa manifeſtum facit.

3. Res profectò mira, ſed tamen certa: Nævus, qui in fronte conſpicitur, comitem,& velut ſodalem ſuum in thorace habet; ſed illâ in parte, quæ collo proxima, cordis, & membrorum ſpiritalium regio eſt, univerſam illam partem, diaphragmate cinctam, & ab imo ventre, ſive abdomine diſtinctam, comprehendens. Unde ſi in mediâ fronte nævus conſpicitur, majori ex parte in medio pectore, aliquando in medio dorſo inter ſcapulas reperietur: Quantò verò à rectâ illâ, & per medium frontis demiſſâ lineâ in dextram, ſive ſiniſtram partem nævus diſcedet, tantò etiam verſus alterutrum brachiorum, ſive humerorum deflectet: ita ut aliquando nævus, in extremâ fronte juxta tempora conſtitutus, alium in humeris repræſentet: atque id ratione quâdam confiniorum, ſeu vicinitatis, cùm aliæ, uti dicemus, partes ſint,quæ humeros ſibi nævorum ordine reſpondentes habeant. Quemadmodum verò dextra & ſiniſtra, ſic quoque ſuperiora & inferiora pariter ſibi reſpondent; ita quidem, ut ſi capillis vicinus nævus fuerit, vicinus quoque collo reperiatur: ſi juxta naſum & ſupercilium, in inferiori pectoris parte impreſſum obſervemus. Naſus verò quam partem corporis referat, lippis jam & tonſoribus notum eſt: Quare, quem ſitum in naſo nævus habet, eundem etiam in vaſe, ſive pene obtinebit; videlicet dextrum, medium, aut ſiniſtrum in vaſe, ut in naſo dextrum, medium, ſiniſtrum

ſiniſtrum occupabit; extremum præputium, ſi in orbiculo naſi ſitus fuerit; radicem virgæ, & ad pubem ſuperiùs, & ad coleos inferiùs, ſi confinium frontis & naſi tanget. In muliere idem obtinet, eundémque, quem in naſo nævus ſitum habebit, in labris naturæ occupabit: ſi verò in pinnulâ naſi conſiſtet, ferè in ſuperiori parte, ubi nymphæ enaſcuntur, invenietur. Quòd ſi etiam hi nævi, ſive verrucæ naturales in naſo ſint, ſed juxta ſpatium, quo oculi diſtant, reperientur itidem inter ſcrotum & virgam ſecundum dextræ, ſiniſtræve partis ſitum. Si lens, aut nævus aliquis in palpebrâ ſupra pupillam reperietur, certo certiùs alius in eâdem parte ſcrotum juxta teſticulum tenebit: item, ſi ille in ſuperiori parte palpebræ, hic ſuper teſticulum in adversâ ſcroti parte erit. Si ille in palpebrâ inferiori, hic in ſcroti aversâ parte verſus clunes. Nævus verò, qui in ſupercilio ſupra oculum hæret, ſodalem ſuum in humero ejuſdem lateris notat; ita quidem, ut ſi ille, ſupercilio extremo velut adhærens, aurem reſpiciat, hic in clivo humeri juxta brachium retrò occupaturus ſit. Si verò ſupercilio inferior è regione oculi collocatus erit, confinium humeri, brachii, & pectoris habebit. Sæpius etiam evenire ſolet, frontis nævos quandoque ad illos, qui in thorace, quandoque ad illos, qui in dorſo impreſſi ſunt, referri, cùm ambæ illæ partes quaſi una ſint, iiſdémque coſtis circumſcriptæ, atque munitæ. Quæ quidem relatio cum accuratâ animadverſione dextri, medii, ſiniſtri; item ſuperioris, atque inferioris accipienda eſt. Si verò in genis nævus conſpicitur, etiam in coxis conſpicietur; ita quidem, ut quantò ille naſo, tantò hic vaſi, & inguini propior: quantò verò ille mandibulæ verſus aurem, tantò hic natibus vicinior exiſtat: niſi quòd interdum tamen, cùm ſignum iſtiuſmodi latum ſolummodò digitum à naſo diſtat, etiam in ipſo pudendo nævus reperiatur. Quòd ſi ſubter oculos in cavitate ſupra malarum eminentiam, ſignum erit, nævum ſub axillâ, concipe altiùs, humiliúsve, eſſe ſecundum ſitum illum, quem in facie habet,

qui si altior erit, sed ipsi quasi oculo succumbens, erit quoque nævus in ipso armi, ut ita dicam, jugo: si verò altior, sed à latere superiùs, juxta orbes oculorum (ita tamen, ne eos tangat) armi posterioris verticem occupabit. Nævi, qui juxta aurem siti ipsam quasi tangunt, comites suos in brachii spatio, quod ab humeris ad cubitum protensum est, ostendit, dextro & sinistro observato: Hinc si in ipsâ aure apparebit, securior, faciliòrque divinatio erit: si verò tres digitos ab aure absit, lateribus clunium nævis adhærebit: si verò per duos tantùm digitos disjunctus, in signatâ brachii parte, sed versus dorsum reperietur. Nævus, qui superiori labro imminet, nasúmque ferè tangit, eo in spatio, quod inter pudenda, podicémque interjectum est, socium esse indicat: sed qui ab interfinio narium pendebit, oppositum suum in perinæo, sive in suturâ, medium scrotum intersecante, ostendet. Contingit verò non raró, ut, cùm à naso tres digitos remotus sit, non ampliùs partem illam dictam, sed pubem notet (etsi hæc, ut plurimùm à nævis, in inferiori labro, atq; mento constitutis, ostendi solet) atque interdum etiam non ad pubem, sed ad genu contemplantem remittat; quod tantò frequentiùs continget, quantò signum inferius erit. Nævi, qui à Naturâ in malis picti sunt, infra labrum inferius, ipsúmque non transcendunt, oppositos suos in abdomine repræsentant; in ipso quidem abdominis medio, si in ipsarum genarum meditullio expressi fuerint: Quòd si tamen signum in extremo mento conspicietur, nævus in pube juxta pudenda signabitur. Nævi, qui aures tenent, lacertos respiciunt: ac si ansa auriculæ nævum geret, nævus quoque carpo, sive manui vicinus erit: si verò ex opposito summum capreolum occupabit, etiam in supremo lacerto cubito proximus existet. Quòd si in ipso meatu, seu conchâ, & interiore auris parte nævus hærebit, in volâ quoque manûs delitescet. Si in exteriori parte, eundem quoque situm in manu deprehendes.

4. Sed non facies duntaxat, quæ nuda, & exposita intui-

intuitui est, neque nævi, qui in facie reperiuntur, oppositos suos in reliquis corporis partibus denotant; sed manus etiam, & brachia, quæ & ipsa oculis ex partes subjecta sunt, hanc vim possident. Quare si in brachio superiori nævus deprehendatur supra cubitum, pro explorato habe, in crure juxta genu nævum quoque reperiri: ac si in aversâ brachii parte erit, in surâ quoque esse: quòd si verò in lacerto hærebit, oppositum suum in medio crure respiciet: Si etiam prope manum, sive carpum, in collo, ut ita dicam, pedis supra talos exsistet. Si denique in digitis manûs, pariter quoque digiti pedum insigniti erunt. Quâ quidem ratione etiam aures ex parte tibias demonstrabunt.

5. Sed animadvertere oportet, regulas hasce non perpetuò veras, aut certas esse, cùm res naturales, sicuti & fundamenta hujus scientiæ, interdum fallant; quemadmodum Arist. 2. *de par. animalium* docet. Si enim res ipsæ naturales à veritate quandoque descíscunt, multò magis nævi, & signa hæc divinantem destituent; neque tantùm illa, quæ cöæva non sunt, & post ortum casu aliquo adnascuntur, verum & illa interdum, quæ in ipso utero materno finguntur, & à desiderio, sive malaciâ fœminarum originem habent.

6. Atque hactenus quæ dixi, alii etiam ante me complexi ingenio, & expressisse scriptis videntur, sed ita succinctè, ita etiam variè, & ineptè, ut quasi frivola, imò penitùs vana nævorum divinatio esset, suæ sibi scientiæ fidem, pretiúmque dempserint. Mirari autem satis non possum, neminem è Veteribus illis, qui summâ cum industriâ omnia scrutati sunt; neminem etiam ex Neotericis nostris, quibus indagandi curiositas superest, fuisse, qui causas aut rationes hujus scientiæ, si non necessarias, saltem verisimiles explicare tentaverit; cur, inquam, faciei nævi pares suos, per corpus sparsos, certo quodam ordine ac situ respiciant atque demonstrent. Itaque hoc ipsum Naturæ secretum explicare aggredior, difficile, extremis difficultatum tenebris involutum, ab Antiquis non tantùm neglectum, sed ne quidem nominatum. Quod

dum facio, nihil mihi superbiùs tribuo, nec Antiquorum gloriæ quidquam detraho, non enim meópte ingenio invenisse glorior, quod non potuerunt Antiqui; sed tentâsse, & quæsivisse, quod de industriâ illi neglexerunt, aut tentare recusârunt. Neque tamen viribus meis ita confido, ut, quidquid voluntate concipiam, studio exsequi possim; sed ut eruam, & sublevem mirandam hanc Naturæ molem & machinam, cui sustentandæ, atque firmandæ optima deinde, ac solida illa ingenia fulcrum faciliùs subjiciant, & Orbis ævúmque nostrum à nobis quoque accipiat, quod admiretur.

7. Rerum omnium Conditor Deus, postquam Mundi machinam creâsset, quam ob magnitudinem, & varietatem rerum lustrare oculorum obtutu, perscrutari mentis acie difficile erat, quasi peritus Geographus, in exiguâ tabula, id est, ipso homine magnam, ac admirabilem illam molem describere, imò compendio quodam perfectissimè comprehendere voluit, ut quasi typus Mundi, atque adeò μικρόκοσμος i. *parvus Mundus* diceretur. Id autem ostendere, quâ scilicet ratione cuncta, quæ in universo continentur, in homine aut repræsentata, aut expressa sint, facillimum mihi foret, nisi excedere dictionis, & propositi mei limites viderer. Quia tamen duas homo partes habet, animam, & corpus, multíque fuerunt, qui in corpore seorsim Mundi similitudinem, ipsúmque Mundum distinxerunt, non videbor longiùs ab instituto meo recedere, si animam ego considerem, & in eâ id ipsum faciam, quod in corpore alii fecerunt.

8. Principio igitur, ut à cælestibus illis corporibus, & sphæris æthereis, quemadmodum è certâ observatione constat, humanum corpus cùm concipitur, vim, virtutémque quandam propriam induit, quam Astrologi Jovialem, vel Saturniam dicunt; cùm aut benigno ambientis Jovis aspectu temperatus calore moderato sanguis mitiores mores producit; aut cùm aspero & sicco Saturni radio arefacti humores, & quasi terrestres redditi, agrestes mores efficiunt:

efficiunt: Ita quoque in animæ potentiis ipsa illa divina corpora quodammodo relucent. Luna quidem vi vegetandi, φανταστικῇ, ingenióque Mercurius, potentiâ concupiscibili Venus, vitali Sol, irascibili Mars, naturali Jupiter, & inter hujus species retentrice Saturnus. Voluntatem verò haud dubiè octava, & ultima sphæra repræsentat: ut enim hæc reliquas omnes motu suo orbes, ita illa reliquas affectiones animi movet, ducit, volvit. Itaque si dispositionem stellarum istarum, item vigorem, robúrque in ipso natali momento exploratum habuerimus, divinare non difficulter licebit, in quas potissimùm animi affectiones quis proclivis sit. Ita tamen, ut rationi, quæ, tanquam Princeps, regere & eminere imperio suo debet, locum suum concedamus: cùm in hunc finem liberum à Deo arbitrium accepe- rimus, ut ratione, veluti jure quodam, uteremur. Similitudinem prætereà cum elementis anima habet: Cum terrâ quidem per sensus ipsos, in quam, velut per patentes aditus, rerum cognitio, & veritas se ingerit; cum aquâ ob imaginationem; cum aëre ob rationem; cum cælo denique ob intellectum. Quare ut corpore elementum alio aliud perfectius atque potentius est; ita quoque in animâ aliud dominatur & eminet, aliud obsequitur & subest. Quando verò simul cuncta ita composita, & quasi expensa sunt, ut proportione suâ naturali simul consistant; in animâ quoque omnia composita, & moderata sunt, & quasi numeris quibusdam affectus omnes in harmonicam concordiam conspirant. Hac igitur ratione homo μικροκόσμος, sive parvus Mundus, aut certè typus aliquis magni Mundi tam corpore, quàm animâ dici potest.

9. Quia verò in fabricâ hac humanâ animi affectiones, interioresq; corporis partes, miro ordine, ac magnâ sapientiâ dispositæ, conjunctæ, divisæ, sed oculorum indagationi subtractæ, naturam cujusq; & inclinationẽ velabant atq; occultabant; signa externa ista imprimere Deus voluit, quibus interna illa facies hominis, sive conditio, & ad quas potissimum

 affectio-

affectiones tam corporis, quàm animi inclinaret, posset explorari. Unde mihi quidem videntur insigni injuriâ Deum, Naturámque afficere, qui, utriusque defectum accusantes, apertum esse pectus desiderant, ad internum hominis statum dignoscendum: imperfectè enim id ipsum eo modo, nec nisi cum periculo quodam communi fieri poterat. Deus autem mercatorem repræsentare voluit; is enim, cùm universas tabernâ conditas merces exponere, aut producere in pergulam non possit, ex omnibus particulam in signum promit: ita Deus, cùm interna omnia subjicere oculis noluerit, signa tantùm produxit, quibus affectiones internæ cognoscerentur. Quia verò signa ipsa numero excedebant, variéque per universum corpus diffusa, alibi occulta, alibi velata, & velut abscondita erant, factâ quasi signorum congerie, eam in faciem dispersit, ac velut præ foribus suspendit, ad latentia & recondita signa omnia denotanda, animíque ipsius affectiones, & statum explicandum.

10. Sed quid his longiùs immoror? Figuram capitis videamus. Ecce rotunda est, id est, perfectissima, & ipsius Mundi quidam typus. Facies quid, nisi exemplar, & pictura Dei, ut rectissimè legislator Moses explicavit? Frons verò, in quâ actiones omnes intellectûs, velut per imaginem, expressæ sunt, & in quâ suprema illa animi potentia maximè actione elucescit, quid nisi supremos illos & Angelicos intellectus, cœlestémque ordinem ob oculos ponit? Jam ipsæ illæ frontis lineæ sex rectæ, una triangularis, à Metoposcopis ad septem Planetas referuntur: Prima quidem ad Saturnum, secunda ad Jovem, tertia ad Martem, quarta ad Solem, quinta ad Venerem, sexta ad Lunam, triangulus denique ad Mercurium, non sine vestigio (nisi superstitiosa sit isthæc curiositas) characterum sive notarum, quibus Planetæ figurantur.

11. Sed si propiùs Naturam ipsam consulentes, opinionum nebulas relinquamus, an non septem faciei aperturæ, per quas rerum species admittunt ad se sensus, & proprias

obeunt

obeunt operationes, septem Planetis aptè comparantur? Solem ecce, Lunámque cœli oculos vocamus: sic licebit oculos Solem, Lunámque hominis appellare. Jam os, in quo prima venustas faciei consistit, Venerem repræsentat; Jovem & Mercurium nares, cùm nasus ipse pro Jovis sceptro, & Mercurii caduceo sit; Saturnum verò, & Martem aures ob similitudinem siccitatis. Nævi denique, per faciem sparsi, sidera reliqua, sive stellas octavæ sphæræ.

12. Sed ut ad plagas elementares descendamus: Oculi & visus, ut Platonis, & Galeni dogma locum habeat, ignem referunt. Odoratum verò idem Galenus, *libro 7. de decretis Hippocratis, & Platonis*, existimavit aëreum esse; organum etiam odoratûs vaporosum esse, & in qualitate aëreâ consistere. Gustus, docente Galeno *libro 1. de causis Symptomatum*, cùm instrumentum humidissimum omnium habeat, atque in qualitate humidâ consistat, aquæ potest comparari. Aures denique totæ cartilaginosæ, ac penè exsangues terræ naturam & similitudinem ostendunt.

13. Ut autem composita ipsa consideremus, eorum insignis in capite, & præcipuè in facie typus relucet. Nam quod attinet ad mixta imperfecta, oculorum illæ caligines, & veluti fumi, quibus suffusiones producuntur, & præsagiri solent, aëris nebulas, caliginésque repræsentant: perfectæ suffusiones (vulgus Medicorum Cataractas nominat) & ὑποχύματα nubes densatas, & quasi gravidas commonstrant. Tonitrua & terræmotus ad sternutamenta & tussim: Pluviæ, nives, grandines ad lachrymas: Tempestates ad reliqua spissiora capitis excrementa: Irides ad genarum colores, qui variis ab animâ modis proficiscuntur, referri possunt. Jam verò mixta perfecta ex absolutissimâ totius vultûs formatione nónne in cujusque, vel somniantis, oculos incurrunt? Res sanè animatæ in vultu ipsius Naturæ agitationibus innotescunt: Vegetativæ quidem, dum faciem alterari facillimè, augeri, imminui quotidie deprehendimus, neque per aliud instrumentum cibis, & potionibus

 recipiendis,

recipiendis, & præparandis, quàm per os, & dentes aditus aperitur. Ubi porrò intimi, & extimi ſenſûs, niſi in capite, atque vultu, ſedem eſſe videmus? Animam verò indagatricem rerum, illámque eximiam intellectûs facultatem, quæ νȣ̃ς à Græcis appellatur, nónne docui in frontis ductibus, atque anteriori cerebri parte actionibus maximè eluceſcere, & lineamentis, tanquam in tabulâ, videri expreſſam? Quare nihil poteſt eſſe exploratius, quàm humani capitis, & maximè vultûs ornamentum, à ſummo illo rerum Auctore Deo, tanquam operis hujus ſingulare exemplar, aut potiùs Archetypi illius, ac perfectiſſimi operis totius Mundi quodammodò formatum fuiſſe ſignum, & adumbratam imaginem: Non enim totius Orbis vaſtitas in hunc exiguum quaſi gyrum compelli poterat, neque rerum omnium diſtinctionem hominis limitata ſtructura, ac brevitas capiebat.

14. Hac igitur de cauſâ ita partes faciei Deus diſpoſuit, & cum univerſo corpore comparavit, ut à nævis faciei ad alios corporis, velut à compendio, ſive indice ad totius voluminis contextum, certiſſimâ divinatione duceremur. Ego verò ex hac admirabili totius oris diſpoſitione, & cum reliquis corporis partibus conformitate, quam Græci ἀναλογίαν dicunt, exſolvam, ut opinor, naturalium cauſſarum cæcos & latentes nodos, ac poſitam in medio difficultatem clariſſimè expediam: quo ſcilicet pacto fieri poſſit, ut non ſolùm innatas animi affectiones, verùm etiam adhærentes corpori notas, & integumento veſtium coöpertas denudemus. Quod quidem negotium perarduum eſt, à nemine, quod ſciam, hucuſque tentatum, quâ nimirum ratione certis è partibus, & faciei maculis ſecretas, abditáſque corporis labeculas colligere poſſimus.

15. Sed ἀναλογίαν, ſive conſpirationem, ut ita dicam, partium bifariàm ſolemus attendere; aut quantitatem, ſive menſuram, aut ſubſtantiæ qualitatem, ſeu conditionem. Ex utrâque naturales cauſas eruere, atque in commune

proferre

proferre constitui; alterám usurpato Proportionis nomine, alteram verò Similitudinis appellatione ob majorem claritatem affecturus: ut si, exempli gratiâ, dicam; Nates eâdem analogiâ cum reliquâ corporis magnitudine mensurari, quâ genæ cum cæterâ vultûs parte conferuntur; isthæc quantitatis, sive mensuræ proportio erit: Sed si coxas, aut nates cum genis aliquo modo ostendam comparari, cùm sint torosæ corporis partes, cùm binæ, cùm eundem quasi situm obtineant; hoc ego similitudinis nomine pronunciabo. Quibus si causas, ex Astronomicis fontibus derivatas, adjungam, equidem existimo, tertiam me analogiæ conditionem daturum, lucémque aliquam difficili huic doctrinæ allaturum. Monitum tamen curiosum Lectorem volo, analogias ternas hasce simul in partibus omnibus faciei, & in partibus omnibus corporis pariter reperiri raròposse; sed cùm reperientur, tradita in principio norma nunquam judicium tuum frustrabitur, nunquam nævorum divinationem infringet. In quibusdam verò binæ tantùm, aut proportio cum similitudine, aut proportio cum analogiâ Astronomicâ conjuncta reperietur; & tunc etiam utplurimùm ratio nævorum constabit. Denique sola cum similitudine proportio invenietur; & tunc non rarò lubricâ suspicione divinatio laborabit. Sed nunc tres illas partes explicare eo ordine, quo proposui, aggredior.

16. Ac primò quidem, ut distinctè à me sub oculos ponatur proportio, quâ faciei partes ad reliquum corpus referuntur, necesse est paucis, quam faciei partes proportionē inter se habeant, & qualem, perstringere: deinde, quomodo proportiones corporis inter se conveniant, declarare, ut tandē aliquando scopum meæ dissertationis intento digito significem, & quâ maximè ratione vultûs partes cum partibus corporis cōsentiant, innotescat. Itaq; ut à facie exordiar, non est ignorantum, ternas hanc habere dimensiones, quibus ad rectissimam mensuram revocari potest; nimirum longitudinem, latitudinem, profunditatem. Etsi verò communiter longitudo spectetur,

tur, censeo tamen, nec latitudinem omnino, nec crassitiem prætermittendam esse. Ut autem hanc longitudinem rectâ ac æquâ normâ distinguamus, res videtur exigere, ut minimum illud mensuræ punctum indagemus, quo cæteræ deinceps particulæ faciei apertè dignoscantur, inter se mensurentur, & denique subductis calculis summa totius vultûs ratio ducatur. Lacunula igitur, quâ labrum superius duas in partes æquales, eminentem & cavam, dividitur; aut etiam alterutrum narium spatium, quod mediæ lacunæ pari dimensione respondet, totius faciei minima erit, sed peræqua dimensio: aucta verò, sive multiplicata plenam regulam, ac normam certissimâ ratione extendet: Duplicata enim spatium, quod à naso ad labrum est, absolutè complere solet: Quadruplicata aliarum plurium partium mensuram constituet, longitudinem scilicet oris, & oculorum, spatium, quod ab inferno labio ad menti terminum extenditur. Jam verò nasi, & aurium longitudo, illiúsque maximus ambitus, item spatium à naso sursum ad confinium capillorum, seu frontis alitudo, & deorsum ad mentum pari mensurâ constat, atque sesquialterâ proportione ad prædictas quatuor particulas se habent, id est, sex mensuras minimas exæquant. Oris, auriúmque ambitus pariter spatium, ab unius oculi extremo ad alterius productum, duplicatâ proportione proximè nominatas hasce respicit, atque duodecim minimas mensuras explet. Universæ autem faciei longitudo, frontísque circuitus oris ambitum sesquialterâ proportione superat, atque octodecim minimas mensuras complectitur. Spatium capillorum ab extremâ fronte ad primam postremi colli vertebram, item spatium, à mento ad verticem capitis productum, longitudinem faciei sesquialterâ proportione refert, ac viginti quatuor mensuras minimas comprehendit.

17. Quid pluribus me extendo? Admirabilem hanc potiùs partium symmetriam, & numerorum proportionem, & rerum concentum, atque harmoniam mirari subit. Videre,

Videre, si diligentiùs mentis oculos adverteris, in faciei fabricâ liceat tot numerorum species, à Pythagoricis animadversas, numeros pares, impares, pariter impares, impariter pares: Ex his verò primos, & incompositos, secundos compositos, perfectos, imperfectos, æquales, inæquales; omnésque proportiones, tam Arithmeticas, quàm Geometricas, atque adeò Harmonicas. Deprehendas proportionem duplam, sesquialteram, sesquitertiam. Cognoscas Harmoniam diatessaron, diapente, diapason. Quæ omnia nimis longum esset, velut intento digito, demonstrare, cùm ex iis etiam, quæ dixi, clara & manifesta videantur. Quid verò, si ampliùs addam, in facie figuras omnes Geometricas, tam circulares, quàm rectas, expressas videri? Mira profectò, atque planè stupore digna constitutio hæc faciei est: Quin digna potiùs, quæ universi hominis, imò universi Mundi perfectum, absolutúmque quendam typum repræsentet. Repræsentare autem non poterat, nisi proportiones hasce omnes complecteretur. Etenim si totum corpus harmoniâ istâ compositum est, omnésque ejus partes easdem proportiones habent, necessarium erat, unam aliquam partem constituere, quæ velut typus, ac regula reliquas omnes exactè, & veluti ad lineam mensuraret. Unde similis omnino operi universo typus esse debebat, & ab eo reliqui corporis signa, quasi cognatione quâdam paria, significari.

18. Quia verò summus ille rerum Plastes, vel ob materiæ seu exuberantiam, sive etiam defectum, vel ob agentis operationes, sive vehementes nimiùm, sive remissas, sæpius formâ laborare faciem animadvertebat, difficilémque hac de causâ divinationem, aut omnino falsam esse; regulam, ac certam quandam normam expositam oculis dare in corpore voluit, quâ & facies, & faciei omnes partes certo certiùs, an veræ, ac naturales essent, explorari possent. Hæc autem manus est, cui magnâ ex parte mortales immortalitatem debent. Manu enim & hostes debellantur,

tur, & vita defenditur, sphæræ, & novi velut cæli conduntur, urbes, domus, naves construuntur; manu vestes texuntur, omnia imitatione naturæ pinguntur, figuræ cælantur, statuæ sculpuntur, picturæ adumbrantur, & denique leges, historiæ, & libri scribuntur. Manus igitur, veluti totius corporis munus, faciei mensura est. Tanta enim faciei naturalis longitudo censeri debet, quanta à carpo ad extremitatem digiti impudici continetur, quæ quidem ratio in paucissimis hominum fallit: imò verò cùm faciei omnes partes proportione certâ mensurentur, ipsæ quoque partes manûs inter se, & cum reliquis membris dimensionem non fallacem habent. Ac primò quidem indicis longitudo, ab extremo unguis ad tertium articulum ab exteriori parte extensa, justam totius manûs dimidiatam magnitudinem docet: sempérque æqualis reliquo spatio, quod ad carpum usque procedit, invenitur. Intrinsecus verò id ipsum digitus impudicus demonstrat, quem si ab extremitate ad radicem usque trans monticulum mensuraveris, tantum inveneris spatii, quantum inde ad carpum reliqua manus tenet. Ungues ipsi singulorum digitorum longitudinem tantam habent, quantum est spatium à radice unguis ad primum articulum definitum. Digiti crassioris ambitus ejusdem longitudini certâ mensurâ respondet.

19. Aliæ multæ adferri in medium proportiones possunt, quibus manûs partes inter se mensurantur, nisi nimiùm prolixus videri possim, & illæ ipsæ facili videantur negotio deprehendi posse ex symmetriâ, sive similitudine, quâ partes inter se manûs, & faciei conveniunt. Quare, ut huc sermonis nostri operam transferre possim, universam faciem è manu, velut è tabulâ, accuratè constituam. Tanta est enim longitudo faciei, ac frontis ambitus, quanta est longitudo manûs. Spatium, quod à radice capillorum per frontem ad orbiculum nasi extenditur, medio digito; reliquum ad menti extremum reliquâ manu exactissimè mensuramus. Frontis prætereà alitudinem refert pars, palmæ vicina, quæ

prima

prima & maxima indicis est : Secunda verò, simúlque juncta tertia, in extremitate unguis finiens, ab illo spatio, quod à supercilio ad nasi orbiculum decurrit, nunquam discrepâsse observatum est. Prima tamen, & major digiti medii pars æqualis omnino illi spatio invenitur, quod à naso ad mentum extremum porrectum est : secunda verò mentum ipsum mensurat : at annularis digiti pars major tractum illum justâ mensurâ exæquat, qui se à mento ad inferuis labrum usque insinuat. Tertia verò medii digiti pars, ungui conjuncta, totam superioris labri lacunam, sive philtrum, à narium interstitio ad superius labrum deductum, æquè mensurat. Similiter in medio digito, sive impudico tanta primi internodii versus manum est longitudo, quanta oris, si labri arcum filo commensuraveris; si enim rectâ in vacuis oris longitudinem mensuraremus, digiti pars illa excederet. Quin eadem pars frontis alitudinem etiam ostendet. Ipsa palma manûs in longitudinem latitudinémque mensurare malam solet. Atque in hunc modum manu, tanquam perfectâ mensurâ, uti possumus, quâ faciei dispositionem exploremus; ut facie tandem reliquas totius corporis partes sine errore secundum proportiones, à Naturâ constitutas, distinguamus. Id verò ut commodè fieri possit, planè necessum est, universum corpus ad symmetriam revocare. Neque molestus hac operâ ulli meritò videri debeo, cùm in hanc quisque curam incumbere toto studio deberet, ut seipsum ante reliquarum rerum contemplationem cognosceret; quare justâ reprehensione digni sunt illi, qui nullam cùm teneant suorum corporum rationem atque notitiam, in terrestrium tractuum investigatione, & maris immensitate pernoscendâ, atque adeò in vastissimis totius cæli spatiis circumscribendis totâ cogitatione desudant. Quemadmodum & illi aut ambitiosè nimis, aut nimis curiosè facere videntur, qui, rei domesticæ curis animo & cogitatione exclusis, ad civiles administrationes, & rerum publicarum gubernacula totis viribus feruntur.

20. Quare

20. Quare ut tandem aliquando manus ad institutum opus admoveam; Dico, Naturam summâ providentiâ, summóque studio corporis molem erexisse, facie in fastigio constitutâ, in quâ, velut in speculo, totus homo reluceret, & faciliùs in contuentium oculos incurreret, imaginésque affectionum animi repræsentaret. Corporis igitur veluti principium facies est, à quâ reliquæ totius corporis proportiones, sicuti à monade numeri, & à puncto lineæ dependent. Quare vulgatam statuo corporum longitudinem, siquidem hujusce regionis homines spectemus, novenâ totius vultûs longitudine constare potissimùm. Non enim inficias ibo, inveniri posse, qui majori porrectum, aut minori contractum mensurâ corpus habeant: cùm nonnulli corporis proceritate spatium faciei decies expleant; aliorum longitudo octies duntaxat; nonnunquam, sed perrarò, septies faciem contineant. Grandiores verò faciem, decies repetitam corpore, reddunt; minores vix septimum spatium, rariùs octavum excedunt. Veruntamen est, ista Naturæ incrementa, & decrementa in cujusque ætatis gradu quàm rarissimè deprehendi. Sed vix unquam brevitas corporis tam angustâ periodo concluditur, ut septenâ vultûs mensurâ non describatur, cùm peccare tam indigesto partu Natura non possit, corpus autem humanum rebus omnibus absolutum magnâ industriâ, ac harmoniâ architectetur. Grandiores verò in majori numero reperiuntur, qui integrâ mensurâ communem illam proceritatem superant. Sed illi, quidem felicioribus astris nati, proportione perfectissimi sunt; ut hac quidem de causâ Aristoteles, ille optimus Naturæ interpres, pulchritudinem, majestatémque corporis magnitudine commensurare soleat. Itaque operæprecium me facturum arbitror, si utriusque hujus magnitudinis, illius, inquam, quæ noveno vultûs spatio absolvitur, pluriúmque est; & illius, quæ hanc magnitudinem excedit, quæque perpaucorum hominum est, proprias mensuras indagare incipiam, ac ostendere, quomodo utræque istæ magnitu-

dines

dines à capite ad calcem in novem, ac decem æquales, justásque partes distinctæ sint.

21. Quod ad priorem attinet, sciendum est, in facie, rectè, naturalíque proportione formatâ (quemadmodum explicui) tria æqualia inter se spatia reperiri. Primum frontis est, à confinio capillorum ad nasi principium supercilia deductum; alterum nasi cum interstitio superciliorum; tertium, à naso ad menti extremum porrectum. Primum sapientiæ domicilium nonnulli veterum Philosophorum dixerunt: Secundum ad pulchritudinem retulerunt: Tertium bonitatis ædem interpretati sunt. Tria igitur hæc spatia, sive mensuræ faciei, sæpius sumptæ, certâ, ac exploratâ quâdam regulâ docent, perfectam, absolutámque corporis longitudinem novies faciem totam explere. Prima autem mensura facies ipsa est: Secunda, spatium à gulâ ad pectoris extremum, unde *ensiformis* dicta cartilago exoritur: Tertia, quæ hinc ad umbilicum: Quarta, ab umbilico trans inguina ad principium coxarum: Quinta & Sexta, inde ad genua: Septima & Octava inde ad talos porrigitur: Nona, ex tribus diversis particulis constituitur. Quæ quidem pares inter se, & cum tribus illis, quas in facie descripsi, & exactissimè conveniunt: Quarum prima arcus ille est, qui à confinio capillorum, & frontis ad verticem usque capitis extenditur: Secunda, subjectum faciei spatium est gula, quæ ab extremo mento ad pectoris usque furculam pertingit: Tertia pars illa, quæ à talo ad plantam usque pedis descendit. Videre igitur quàm sæpissime communitérque licet, in plerisque mortalium, ac præsertim iis, qui compressa, & quasi compacta membra habent, figuram esse quodammodo quadratam; quam certè perfectam, & æquilateram in primâ hominis formatione affectâsse mater Natura, atque adeò expressisse videtur, centrum in inguine constituens, hominémque æquè largum, ac longum effingens. Novem enim illæ partes, quibus universi corporis longitudo distinguitur, pariter in brachiis extensis cum thorace reperiuntur.

Id verò quâ ratione fiat, quantum possum, breviter perstringo. Si enim, sive ab humeris forinsecus per cubitum ad primam digitorum juncturam, sive ab axillis intrinsecus ad palmæ, & digitorum confinium descendamus, justo calculo ter faciei longitudinem explebimus. Spatium verò digitorum utriusque manûs semel faciem continebit: Ita quidem, ut brachia ambo, manúsque simul longitudine suâ septies faciem reddant. Jam verò latitudo corporis, quæ ab uno humero ad alterum sumitur, tanta est, quanta facies ipsa, bis sumpta; ut hac quidem ratione brachia extensa justum illud spatium conficiant, quod à vertice capitis ad plantam usque pedis Natura descripsit.

22. Reliquum nunc est, ut, quâ ratione in alterâ illâ longitudine magis procerâ, magísque perfectâ, quæ perpaucorum hominum est, decem particulares mensuræ reperiantur, tradam: Quare nunc novæ mensuræ hominem subjiciamus. Prima illa decem partium à vertice capitis ad extremum narium describitur: Secunda à naribus ad principium pectoris: Tertia hinc ad extremum thoracem rectâ lineâ, ubi furculam infernam dicimus: Quarta ad umbilicum pertingit: Quinta deinde ad inguen, ubi centrum, mediúmque corporis locari solet. Reliquæ quinque partes per coxas, & crura deinceps justis spatiis comprehensæ & descriptæ sunt. Verùm enimverò non solùm faciem, quemadmodum jam fusè commonstravi, sed illud quoque spatium, quod à cubito ad extremum medii digiti percurrit, totius corporis justa & exacta mensura esse potest. Sed ne extra fines propositi mei dicendi occasiones persequar, delicias hasce curiosas seponens, id quod agere potissimùm institueram, quódque fundamentum doctrinæ hujus censeri potest, facili & claro verborum contextu absolvam; quam scilicet proportionem cum totius corporis partibus partes faciei, quámque similitudinem proportionum inter se quoque habeant; ut hinc de nævis, quasi explorato, robustóque argumento judicemus.

* 22. Itaque quemadmodum tres æquales in facie partes distinximus; ita quoque docuimus, reliquum corpus tres æquales inter se divisiones admittere, illam nimirum medii corporis, illam femoris, & tertiam à fine coxarum ad pedes usque. Atqui hanc ipsam trium partium divisionem in medio corpore notare iterum licet, spatiúmque, quod à pube ad umbilicum; deinde, quod hinc ad mamillas; posteà, quod inde ad colli principium extenditur, æquali proportione contineri. Spatium præterea, quod inter mamillas, velut terminos quosdam, intercluditur, frontis circumferentiâ mensuratur: Frons verò in longitudinem triplicata dorsum exactâ dimensione æquat. Quemadmodum etiam faciei spatium, novies, sive etiam decies sumptum, totius corporis proceritatem: ita quoque frontis altitudo, novies, deciésve accepta, longitudinem dorsi absolvit. Supercilii semicirculus duplicatus scapularum rotunditatem comprehendit: pari omnino ratione, quâ circulus, per concavitatem oculum ambiens, peripheriam axillarum describit. Quare si proportiones istæ partium faciei, nec non similitudines proportionum, quibus inter se partes faciei, corporisque universi conveniunt, admittendæ; inficias nemo ibit, quin aliquâ ex parte ratio, quâ nævi faciei cum reliquis, per corpus dispersis, consentiant, constet: Sicuti enim facies totius corporis, ita partes faciei partium corporis quasi figuræ quædam, & typi sunt. Cùm igitur, ut in principio proposuimus, frons pectus, supercilia humeros, eorum cavitas axillas, aures brachia, mentum pubem, malæ coxendices, os in viris quidem anum, in fœminis etiam partes verecundas representet: mirum nullo modo videri debet, cur nævi, quibus Natura velut signis quibusdam partes illas corporis obsignavit, affinitatem & relationē inter se habeant. Quoniam igitur frons pectus, aliæ alias partes respiciunt ac referant, nævus quoque in fronte nævum in pectore, nævus in aliis partibus faciei nævum itidem in aliis corporis partibus indicabit.

23. Sed ut exactiùs amœnissimam hanc doctrinam explicem, operæpretium me facturum arbitror, si similitudines ipsas, quibus faciei partes cum partibus corporis comparantur, quàm diligentissimè excutiam, quâ tandem viâ ad lucem aliquam facilioris rationis per difficillimam hanc doctrinam possit perveniri. Nolim tamen quisquam similitudinum harum nimis diligens, aut accuratus inquisitor sit, néve existimet, tam exactam regulam in partibus partium esse, quàm in illis faciei primis, quæ cum universo conferuntur, ostendi reperiri. Cùm enim facies reliquorum membrorum, velut mercium quarundam conductarum, signum, typus, & index sit, necessarium non fuit, eâdem penitus distinctione faciem corpúsque signari; ut nec eodem, quo in tabernâ merces ordine dispositæ sunt, foris signa collocantur, præsertim cùm tam exiguus locus, tam ingens, & figuris adeò diversis constitutum opus planè ac exactè non recipiat. Quare ad hanc considerationem, si non perfectissima, certè adumbrata aliqua similitudo suffecerit, quæ indicare etiam id, quod non indicat, & contemplantis desiderium abundè explere poterit. Sed nunc, ut missa verba faciam, rem ipsam, & exemplum exhibeo.

24. Frontem quisquis inspicit, eam situ eminentem invenerit, parte mediâ planam, lateribus circularem, supernè lineâ, quæ in triangulari figurâ terminatur, divisam, transversim vario linearum concursu velut aratam; habere dextrum, habere sinistrum, habere promontoria. Ecce universam hanc posituram illâ parte corporis, quæ gulæ subest, non obscurè expressam habes, quam quidem partem, etsi secundum rationem sitûs *ventrem medium* Medici appellant, quia inter caput ventrémque inferiorem posita est: Hippocrates tamen, verus Philosophiæ pater, 7. *Aphoris. ventrem superiorem* nominavit. A Græcis θῶραξ dicitur, fortassis ἀπὸ τοῦ θορῶ, id est, *salto*, quia in hac parte sedes cordis, ejúsque continuus motus est: vel, ut Stoïci arbitrantur, παρὰ τὸ θεῖον ὠρεῖν, quia mentem, animi nostri

nostri partem divinam, continent. Thorax igitur egregiè undique finitus,& limitatus est, à jugulo ad xiphoïdem cartilaginem, & diaphragma extensus, ita ut à claviculâ pars superior initium capiat, in diaphragmate finem; pars autem anterior osse sterno, posterior vertebris dorsi, dextra & sinistra duodecim costis, tanquam limitibus, circumscripta est. Formâ autem pulcherrimâ inter partes corporis excellit. Deinde capacissima est, fortissima, aliquantùm protuberans, & quasi per arcum extensa. Quæ omnia pariter in fronte reperiuntur, cùm & hæc capax, fortis, protuberans, & extensa cernatur; ut propè dubites, in fronte thoracem, an in thorace frontem dicas figuratam: Nam cum triangulo frontis os sternum, xiphoïdémque; cum lineis frontis costas pectoris; cum duobus promontoriis frontis duo mammillarum tubera rectè comparaveris. Non mirum igitur, si nævus quispiam, in fronte constitutus, alium sive in pectore, sive in dorso affinem, relativum positionis quodam ordine repræsentet. Jam verò si ad supercilia te convertis, horum eminentiam quò rectiùs, quàm ad eminentissimas totius corporis partes, humeros, inquam, referas? qui simili planè modo pectori dorsóque vicini & annexi sunt, sicuti fronti supercilia junguntur. Unde si in hoc tractu faciei nævum aliquem notaveris, sine ullâ dubitatione nævum pariter in humeris, dextrum aut lævum, pro variâ illius in facie positione facillimè colliges. Imò verò (ut hinc admiranda Naturæ diligentia manifesta evadat) si in supercilio nævus aurem respiciet, similiter in humeris (quemadmodum anteà ostendi) partem, versus dorsum declinantem, possidebit.

25. Ad malas transeo, earúmque naturam, & situm considero, ut sub comparationem faciliùs mittam. At certè, quod ad naturam attinet, carneæ succíque plenæ sunt, quantum ulla alia faciei pars: quod verò ad situm, inter frontem mentúmq; positæ sunt. Definio enim malas partes illas, quæ ab ore sursum eminentiores procurrunt. Cui igitur parti sine Naturæ ullo damno malas opponemus? Coxis; hæc enim,

multâ carne vestitæ, succo & sanguine irrigatæ sunt, intérque ventrem superiorem, & tibias medium locum occupant; paritérque ut tertiam faciei partem malæ, ita totius corporis tertiam tenent. Itaque si malis Natura nævum impresserit, coxis quoque impressum puta: ita tamen, ut, si in partibus, naso vicinis, appareat, adhærere partibus, Naturæ loco vicinis, sive anterioribus, sive posterioribus intelligatur. Quo quidem confinio fit interdum, ut, cùm proximus naso constitutus sit, ipsa quoque verenda contingat, ut jam in principio adnotavimus: Sed si prope maxillam, locum suum in natibus habebit. Quia verò non sine valle montem, nec sine concavitate, aut sinu promontorium invenias, ita supercilia cavum oculorum, sive sinum adjunctum habent. Quare cùm supercilia humeros, quasi mons montem; ita sinus oculorum axillas, quasi vallis vallem respiciunt; nævúsque, qui in oculi cavo, præsertim inferiori, conspicitur, certo certiùs alium sibi in axillâ oppositum esse indicabit; cum hac quidem differentiâ, ut, si versus nasum ad angulos majores, quos ῥαντῆρας, sive πηγὰς Græci nominant; quòd inde lacrymæ manent, nævus declinet, dici possit quasi in viciniâ pectoris hærere: Si verò versus tempora ad angulos minores, sive παρωπίας recedat, intelligi debeat dorso propior esse.

26. De naso, & oculis dicere supersedeo, cùm lippis penè & tonsoribus notum sit, quam partem corporis repræsentent; cúmque modesti hominis esse ducam, celare, ac velare potiùs pudendi membri imaginem, quàm in facie ipsâ detegere. Si quis tamen honesto sciendi desiderio nullam velut Naturæ partem philosophico studio excludere, per se quidem, si oculos animúmque animadvertat, curiosam poterit, & quasi nuptam scientiam adipisci. Etenim si quis porrectã nasi formam, & oculorũ pupillas annexas considerat, ipsam mox partem, quâ vir est, & jus testimonii habet, non vanâ omnino contemplatione complectetur. Deinde, si examinare nævos voles, non difficili judicio à naso ad penem, à palpebris ad scrotum,

dextro

dextro ſiniſtróve teſte obſervato, comparationem transferet. In fœminis os utplurimùm arvum genitale commonſtrat, & à labrorum ratione neſcio quid ſimile ad naturæ alas deduci ſolet; in quibuſdam tamen alia non remota lacuna, quod in viris perpetuum eſt, figuratur.

27. Aures verò, quæ, tanquam alæ, capiti utrimque adhærent, cui rectiùs parti, quàm brachiis conferes? & ipſa quaſi alas corpori Natura affixit. Rectè igitur nævus, in auribus, aut circùm exiſtens, brachia nævo inſignita eſſe oſtendet. Quia verò in varias brachium partes diſtinctum eſt, in ſpatium, quod ab humero ad cubitum deſcendit; in lacertum, ſive ſpatium, à cubito ad carpum productum; denique in manum: experientia ipſa, certiſſima Naturæ hac in parte miniſtra, edocuit, nævo, qui vicinus auribus eſt, alium in ſuperiore parte brachii, humero vicinum, reſpondere; ſed illi, qui ſuper aures, alium in lacerto congruere. Diſcrimen tamen eſt, in ſuperiore ſui parte, ſive in pinnâ, an in mediâ, an potiùs in inferiore, ſive anſà nævum auris habeat. Si enim in ſuperiore, nævum lacertus habebit, cubito proximum: ſi in infernâ, lacertus nævum dabit, vicinum manui: ſi in mediâ, ſive meatu, ipſa manus nævum porriget. Ipſâ quidem volâ, ſi ab intimâ parte auris, ſive conchâ derivaverit: Dorſo autem, ſi ab extimâ parte acceperit.

28. Quia verò, ut ſuperiùs monui, ἀδύνατον videbatur, in tam puſillâ imagine tantam rerum varietatem exprimere, támque exiguo loco tantam totius corporis machinam quàm diſtinctiſſimè claudere, præter faciem membra quædam conſpicua divinus ille Architectus fecit; partim, ut ſine adminiculo ullo comparationis per ſe cognoſcerentur; partim, ad reliquas corporis partes explicandas cum facie concurrerent. Cùm igitur tibiarum pedúmque figuram ſatis diſtinctam facies non caperet, ſucceſſerunt lacerti, manúſque, ſine ullo verecundiæ damno pariter nudæ, & hanc deſcriptionem perfectiſſimè expreſſerunt. Itaque quemadmodum aures brachia, ſic brachia tibias repræſentant.

Tanta enim ſimilitudo utrorumque eſt, ut eædem penè partes, & iidem articuli ad paria quaſi munia apti promptique numerentur. Hinc inventi quidem non ſemel fuêre, qui manuum defectum pedibus; pedum manibus ſuppleverunt; quibus ſcribere pedibus, pingere, texere, dare, accipere facile; gradi autem manibus neceſſarium, atque expeditum fuit. Si quis igitur nævus lacertum, manum, digitúmque premet; tibiam pariter, pedem, digitúmque pedis eodem ordine, ſitúque obtinebit.

29. Jam verò buccam, mentúmque, quò niſi ad ventrem pubémque referas? Mehercle, neque lac lacti, neque ovum ovo eſſe ſimilius poteſt, ſi utraque iſta curioſiùs componas. Bucca carnea, & talis venter eſt; & ut mentum, ſic pubes pariter eminet: ut illud faciem, ita hæc abdomen terminat, & claudit. Hinc quidem nævus, in buccâ conſtitutus, alium in abdomine ſecundum poſitionem dextri, atque ſiniſtri revelabit: ita quidem, ſi prope cavum inferioris labri inveniatur, latere prope umbilicum; ſi in vertice, ut ita dicam, menti hærere extremâ pube intelligatur. Philtrum autem, ſive cavum labri ſuperioris ſub naribus quàm aptiſſimè è comparatione confiniorum perinæum, ſive interſtitium inter ſcrotum & ſedem exprimit, atque ita nævi utrobique quàm facillimè colligentur.

30. Hactenus quidem, & à proportionibus, quibus corporis partes cum facie, & inter ſe conſentiunt, & à ſimilitudine, quâ figuram, materiam, ſitúmque partium corporis faciei partes repræſentant, ſatis ſupérque eruiſſe mihi rationes videor, quibus certa & definita nævorum regula conſtituatur. Reliquum nunc eſt, ut, quod initio quoque propoſueram, cauſſam aliquàm à cælo ipſo derivem. Etenim ſi à divinis illis machinis humana corpora (quod in herbis, aliiſque ignobilioribus fieri doctiſſimus Porta demonſtravit) quaſi à ſigillo quodam certas notas atque characteres recipiunt, quibus Planetarum in ſingula dominium diſtinguatur; cur, obſecro, dictu abſurdum ſit, à ſtellis,

ſideri-

ſideribúsque in tam egregium ordinem, atque chorum à ſupremâ Mente coactis, quemque noſtrum, dum gignimur, effici, ſignúmque recipere, quo à ſuo aſtro corpus quoque, & membra quæque dependere, regi, ac quaſi ſignari videantur? Hinc quidem Ptolomæus autem dextram veſicam, ſplenem, & oſſa Saturno attribuit: manus, pulmones, hepar, ſanguinem, & ſemen Jovi: aurem ſiniſtram, renes, & genitalia Marti: oculos, cerebrum, cor, nervos, cæteráque dextera Soli: nares, os, & pudendum Veneri: linguam, mentem, & rationem Mercurio: gulam, ſtomachum, omniáque ſiniſtra Lunæ. Hinc etiam ſignis Zodiaci corporis partes diſtributæ ſunt; Arieti, quaſi capitis præſidi, facies, oculi, aures: Tauro collum, & gula: Geminis ſcapulæ, brachia, manus: Cancro pectus, mammillæ, venter ſuperior, ſplen, & pulmones: Leoni cor, ſtomachus, diaphragma, & ſpina dorſi: Virgini venter, & inteſtina: Libræ renes, vertebræ, latera, & lumbi: Scorpioni clunes, genitalia, & veſica: Sagittario coxæ, atque etiam latera, & genitalia: Capricorno genua: Aquario tibiæ: Piſcibus pedes. Exiſtimârunt præterea Aſtrologi, quemque Planetarum partibus corporis ſingulis dominari, ſed ſecundum varietatem ſignorum, in quibus generationis cujuſque tempore exſiſtebant, dominium variare. Quo quidem ordine in Ariete Saturnus pectus obſidet, Jupiter ventrem, Mars caput, Sol latera, Venus pedes, Mercurius tibias, Luna genua: In Tauro Saturnus ventrem gubernat, Jupiter dorſum, Mars collum, Sol genua, Venus caput, Mercurius pedes, Luna collum & tibias. Atque ita deinceps mutant, variántque hoc imperium, & in corpore humano ſecundum ſtellarum fixarum diverſam poſituram diverſimodè vim & characteres imprimunt. Quæ omnia, quia longè à limitibus argumenti mei recedunt, non proſequor.

31. Quod verò ad nævos attinet, videntur illi quidem velut notæ aliquæ à ſignis cæleſtibus impreſſæ humano corpori, non tantùm ſitu, aut formâ, sed ipſo quoque colore

variæ, ut in ipsâ geniturâ Planetæ cujusque & sideris dominium obtinet. Quare cùm partes singulæ faciei cum reliquis corporis partibus affinitatem, & necessitatem certam habeant, easdémque in prototypo repræsentent, naturæ congruum erat, ut quâ notâ, sive charactere pars corporis à dominante Planetâ, atque astro insignita erat, eâdem etiam parva faciei particula, quæ illam corporis partem exprimit, figuraretur: In primis, si nota, sive character ille ejusmodi sit, ut magnitudine suâ statim, ac facilè in oculos incurrat. Id enim non tantùm solo dominio hujus illiúsve Planetæ, aut signi, sed conjunctione Planetæ cum signo evenire solet. Evidentiùs autem, si bonâ, aut malâ fortè conjunctio ista in Planetam, qui idem cum sidere habebit dominium, incidet: ita enim & Planeta, & sidus pariter, & conjuncto influxu partem corporis afficient, notámque imprimient, & grandiorem, & suo quasi colore tinctam. Atque hæc tertia, ultimáque nævorum ratio est, sic satis in vario & jucundo doctrinæ hujus gustu delibata; nam ut omnia, quæ ad perfectam absolutámque perfectionem examinandam curiosa Astrologia invenit, producerem, neque Genii, neque etiam instituti mei fuit: cùm secreta illa, & sæpius superstitiosa astrorum libare, non penetrare; intelligere, non profiteri; cúmque in nævorum hac explicatione non tanquam Astrologus, sed tanquam Philosophus versari voluerim; quem ut non modò scriptis, sed vitâ, & moribus etiam agam, æternum Sapientiæ Numen rogo.

FINIS.

Index

Index Rerum, in hoc Tractatu contentarum, in quo Numerus denotat Sectionem.

A.

B.

C.

D.

E.

Facies

F.

H.

I.

L.

M.

Maxilla-

N.

O.

P.

R.

S.

Simili-

T.

FINIS.

DORDRECHTI,
Ex Typographiâ Jacobi Braat.

Anno cIↃ IↃ cL.